

Hayretî Dîvânı

(Tenkitli Metin – Dil İçi Çeviri)

Hazırlayan
Ferhat MUSLUOĞLU

Paradigma Akademi

Hayretî Dîvânı

(Tenkitli Metin – Dil İi eviri)

Hazırlayan
Ferhat MUSLUOĞLU

ISBN: 978-625-8187-04-5

Sertifika No: 32427
anakkale Kitaplığı
Araştırma İnceleme Bilişim Yayın Matbaa
Tic. Ltd. şti.

Paradigma Akademi Basın Yayın Dağıtım
Fetvane Sokak No: 29/A
ÇANAKKALE
e-mail: fahrigoker@gmail.com

Dizgi & Kapak
Himmet AKSOY

Kapak Grsel
Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı, Millet Yazma Eser Kütüphanesi,
Ali EmİR Efendi Koleksiyonu 772, 129a

Matbaa
Vadi Grafik Tasarım ve Reklam Ltd. şti.
Sertifika No: 47479

Kitaptaki bilgilerin her türlü sorumluluğu yazarlarına aittir.

Bu kitap T.C. Kültür Bakanlığından alınan bandrol ve
ISBN ile satılmaktadır. Bandrolsüz kitap almayınız.

Temmuz 2022
Paradigma Akademi

Ferhat Musluoğlu

Dr. Ferhat Musluoğlu: 3 Ocak 1986'da Ankara'da doğdu.⁶ İlk ve orta öğrenimini Ankara, Antalya ve İstanbul'da tamamladı. 2005 yılında kayıt yaptırdığı Sakarya Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı bölümünden 26 Ocak 2010 yılında mezun oldu. Aynı yıl içinde Batman Üniversitesi, Türk Dili ve Edebiyatı bölümünde araştırma görevlisi olarak çalışmaya başladı. 2012'de görevlendirmeyeyle Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı, Eski Türk Edebiyatı Bilim Dalı'nda çalışmaya başladı ve kurum içi görevlendirmeyeyle Marmara Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı bölümünde görevlendirildi. 2014 yılında Ali Emîrî Manzum 674'teki Şiir Mecmuası, vr. 100b-150b, inceleme-metin başlıklı teziyle Yüksek Lisansını, 2021 yılında Hayretî Divanı (Tenkitli metin –Dil içi çeviri) başlıklı teziyle Doktorasını tamamladı ve Batman Üniversitesine atandı. Evli ve bir çocuk babasıdır.

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER.....	v
ÖNSÖZ	vii
ÖZET	xi
KISALTMALAR.....	xiii
İŞARETLER	xvi
ÇEVİRİYAZI ALFABESİ.....	xvii

1. HAYRETÎ [ö. 941/1535]	1
1.1. Adı ve Mahlası	2
1.2. Doğum Yeri ve Yetiştği Çevre	3
1.3. Ailesi ve Arkadaşları.....	7
1.4. Eğitimi.....	12
1.5. Mesleği.....	14
1.6. Mezhebi ve Meşrebi.....	16
1.7. Ölümü	18
1.8. Kişiliği, Şairliği	20
Şairliği	22
Kişiliği.....	26
1.9. Eserleri	29
1.9.1. Divan (HD nüshası)	29
1.9.2. Bahâristan	29
1.9.3. Mahabbetnâme	29
1.9.4. Belgrad Şehrengizi	30
1.9.5. Yenice Şehrengizi.....	31
1.9.6. Nâme-i Hayretî.....	31

2. HAYRETÎ DİVANI	33
2.1. Muhteva	33
2.1.1. Kasîdeler	33
2.1.2. Musammatlar	35
2.1.3. Gazeller	38
2.2. Vezin	39
2.4. Nüshaların Tanıtılması	41
2.4.1 Yeni Şiir Bulunmayan Yazmalar	51
2.4.2. Mecmualar	53
2.5. Metin Hazırlanırken Tutulan Yol	55
 DİVÂN-I HAYRETÎ RAḤMETU'LLÂHİ ʿALEYH^(N4)	59
KASÍDELER	61
MUSAMMATLAR	155
GAZELLER	253
KIT'ALAR ve DİĞER ŞİİRLER	738
EK	744
SONUÇ	745
KAYNAKLAR	751
ÇALIŞMANIN HD YAYINI İLE SAYISAL KARŞILAŞTIRMASI	757
HAYRETÎ'NİN YAŞADIĞI YERLERE DAİR GÖRSELLER	761

ÖNSÖZ

Osmanlı Devleti'nin en ihtişamlı devri olarak kabul edilen XVI. yüzyıl, Klasik Türk edebiyatının da birçok yönden en mükemmel dönemidir. Osmanlı şiiri bu yüzyılda Türkçe içindeki kıvamını bulmuş; Fuzûlî, Bâkî ve Hayâlî Bey gibi en meşhur temsilcilerini yetiştirmiştir. Bu yüzyılda eser vermiş dikkate değer şairlerden biri de sade ve âşıkâne şiirin temsilcilerinden olan Hayretî'dir. Hayretî'ye yer veren tezkireler onu övgüyle anarak onun genellikle halkın zevkine uygun, anlaşılması kolay şiirler söylediğinden, tasavvuf ıstılahlarını kullanmaktaki kabiliyetinden, şiirlerinin halk arasında rağbet bulduğundan, *Divan*'ının - meşhur İranlı Hâfız'ın [ö.792/1390] divanında olduğu gibi- fal bakmak için kullanıldığından bahsederler. Şiirde kudretli bir şair olmasına rağmen hayatına baktığımızda gördüğü itibarın sanatına karşılık gelmediğini, geçim sıkıntısı içerisinde bir yaşam sürdüğünü görmekteyiz. O, etkileyici şiiri ve melamî karakteriyle ön plana çıkan bir şairdir. Türlü sebeplerle İstanbul'daki sultan ve paşaların tam himayesinden mahrum kalsa da şiirlerinden Vardar Yenicesi ve Üsküp bölgelerindeki akıncı beyleriyle irtibatla olduğu anlaşılmaktadır. Hayatını bu gaza coğrafyasında geçirmiş olan Hayretî, şiirlerinde gözünü budaktan sakınmaz kılıç eri bir abdal olarak karşımıza çıkar. O, şiirleriyle Osmanlı'nın Rumeli'deki en önemli vurucu gücü olan akıncıların kalpleriyle kılıçlarının arasını birleştirmek gibi bir vazifeye hizmet etmiştir. Gerek karakteri gerek şairlik kabiliyetiyle olsun Hayretî, edebiyat tarihimizde müstesna şairler arasındadır ve Türkçe'nin güzel numuneleriyle dolu *Divanı* Klasik Türk edebiyatının kaynak eserleri arasında mühim bir konumda bulunmaktadır.

Bu kıymetli *Divan* 1981 yılında Mehmet Çavuşoğlu ve M. Ali Tanyeri tarafından *Hayretî Dîvan tenkitli basım* adıyla yayınlanmıştır. Aradan geçen 40 yıllık süre zarfında bu metin üzerine çeşitli akademik çalışmaların yapıldığını görmekteyiz. 1986-1988 yılları arasında *Hayretî*

Dîvânı’nı ‘bitkiler’, ‘sevgili’, ‘kozmik âlem’, ‘maddi kültür unsurları’ konularında inceleyen yüksek lisans tezleri ve 2017 yılında *Hayretî Divanı Sözlüğü* başlıklı doktora tezi bu metni esas alan akademik çalışmalar olarak zikredilebilir.

Klasik Türk edebiyatının en temel kaynak metinleri olan divanların çoğu tenkitli neşir halinde elimizin altında bulunmasına rağmen bu metinlerin yeterince işlendiğini söylemek zordur. Bu durumun bir sonucu olarak son yıllarda Osmanlı şiiri sahasındaki çalışmalar, metinleri anlama ve ortaya çıkan filolojik ve kültürel malzemenin tespiti ve değerlendirilmesi şeklinde gelişim gösterme eğilimindedir. Özellikle nesre çevirili metin yayını, hem alana hem de metnin sıhhatine getirdiği önemli katkılar sebebiyle bir çalışma konusu olarak tercih edilir hale gelmiştir. Eldeki malzemenin yeni ve faydalı yaklaşımlarla değerlendirilmesi bugün için eksikliği hissedilen zaruri bir ihtiyaç durumundadır. Biz de Hayretî’nin *Divan* metninden hareketle bu minvalde bir çalışma yapmak niyetiyle yola çıkmış bulunuyorduk. Çalışmamızın ortaya çıkışı şu şekildedir:

Hayretî üzerinde çalışmaya karar verdiğimizde, Mehmet Çavuşoğlu ve M. Ali Tanyeri tarafından İstanbul’da bulunan 12 nüshanın 7 tanesi kullanılmak suretiyle hazırlanmış olan *Hayretî Divan tenkitli basım* isimli çalışma (çalışma boyunca HD kısaltmasıyla anılacaktır.) elimizde bulunuyordu. Bu çalışmayı bir basamak yapıp üzerine ne koyabiliriz sorusunun cevabını kataloglarda bulduk. Niyetimiz daha önce görülmemiş olan 23 adet divan nüshasını temin edip taramak ve *Dîvan* metnine eklemek, aynı zamanda şiirlerin çevirisini yaparak metindeki kavram ve tabirleri açıklayan bir sözlük hazırlamaktı. Tezimizin başlığını “Hayretî Divanı’nın dil içi çevirisi ve kavramlar sözlüğü” olarak belirledikten sonra bir yandan diliçi çevirileri yapmaya diğer yandan yeni divan nüshalarını temin edip taramaya başladık.

Her çalışma kendi seyrini belirler. Yazmaları taradıkça heyecan verici sonuçlarla karşılaştık. Çoğu doktora çalışmasında olduğu gibi ele geçen veriler çalışmamıza farklı bir istikamet vermek konusunda bizi zorlamaya başlamıştı. Zira taramalarımız neticesinde *Divân* metnine 36 yeni şiir eklemiş, divandaki mevcut şiirlere beyit ya da bent eklemek

suretiyle 33 şiirin de metnini değiştirmiş bulunuyorduk. Üstelik yeni şiirler arasında Hayretî biyografisine doğrudan katkı yapan şiirler de bulunuyordu. Bununla birlikte “Tenkitli Bir Divana Dipnotlarından Bakmak: Hayretî Divanı Örneği” başlıklı bir makale vasıtasıyla Çavuşoğlu ve Tanyeri’nin aparat tercihleri hakkında daha iyi bir yol izlenebileceğine dair bir dikkat oluşturulmuş bulunuyordu.

En baştaki çalışma planımız yeni çıkan şiirleri bulundukları nüshalar arasında bir tenkide tabi tutup metne eklemek; çeviri ve sözlük çalışmasıyla metni zenginleştirmekti. Fakat yeni bulguların artmasıyla divanın baştan sona bir tenkitli metnin yapılması gerektiğine dair görüşler gittikçe daha kuvvetli hale geldi ve nihayet çalışmamızın konusunu ve sınırlarını gözden geçirmek durumunda kaldık. “*Hayretî Divânı’nın Dil İçi Çevirisi ve Kavramlar Sözlüğü*” isimli çalışmamıza tenkitli metni ekledik, çeviriyi koruduk, kavram sözlüğünden feragat ettik. *Hayretî Divanı (Tenkitli metin- Dil içi çeviri)* isimli çalışmamızın konusu ve sınırları bu aşamalardan sonra belirlenmiştir.

Hayretî Divanı (Tenkitli metin – Dil içi çeviri) isimli bu çalışmada, Hayretî’nin hayatı ve edebi kişiliği üzerinde durulmuş, şiirleri günümüz Türkçesine aktarılmış ve daha önce görülmemiş olan yeni nüshalar ışığında *Divan*’ın tenkitli metni ortaya konulmuştur.

Çalışmamız üç bölümden oluşmaktadır: İlk bölümde Hayretî’nin hayatı, şahsiyeti ve şiiri hakkındaki yeni bilgilerle şekillenen inceleme ve değerlendirmelerimiz yer almaktadır.

İkinci bölüm *Hayretî Divanı (Tenkitli metin – Dil içi çeviri)* isimli çalışmamızın tanıtımıdır. Bu bölümde eserin muhtevası, söz varlığı, kullanılan vezinler üzerinde incelemelerde bulunulmuştur. Ayrıca tenkitli neşre konu olan nüshalar bu bölüm dâhilinde tasnif edilmiş ve tanıtılmıştır.

Üçüncü bölüm çalışmamızın esas bölümü olup *Hayretî Divanı*’nın metnini ve şiirlerin çevirisini ihtiva eder. Her beyit ya da bendin dipnotunda önce şiirin dil içi çevirisi verilmiş, ardından varsa nüsha farkı gösterilmiştir. Bu bölümde kullanılan işaretlerle Çavuşoğlu-Tanyeri

metni ile bizim çalışmamızın farklılıkları gösterilmiştir. Tenkitli neşir hakkındaki tasarrufumuz şu şekilde gelişmiştir:

Daha önce yapılmış olan *Divan* yayını bir nüsha olarak (HD) kabul edilmiştir. Taramalar neticesinde bulunan 23 yeni nüsha arasından tenkitli neşre uygun olduğu görülen 15 nüsha belirlenmiş ve nüshaların durumlarını görmek adına tüm nüshaların dâhil edildiği epey yorucu bir nüsha farkı gösterme çalışması ile nüshalar hakkında ön kanaat oluşturulmuştur. Daha sonra nüshalar karşılaştırılmış, eksik veya fazla beyitler, nazım şekillerinin sıralanışındaki benzerlik, beyitlerin sıralamasındaki takdim ve tehirde ortaklık, yanlışlardaki müstereklik kıstaslarıyla nüshalar gruplara ayrılmıştır. İstinsah tarihi, metnin sağlamlığı, hacmi ve HD metnine yapacağı katkı göz önünde bulundurmak suretiyle nüsha sayısı beşe indirilerek tenkide dâhil edilecek nüshalar belirlenmiştir. Bu nüshalar N4, N9, N15, GHB ve P kısaltmalarıyla verilen *Divan* nüshalarıdır. HD nüshasının da katılımıyla tenkitli metin 6 nüsha üzerinden kurulmuştur. Çalışmanın bütününden elde edilen veriler sonuç bölümünde özetlenmiş ve değerlendirilmiştir.

Bu çalışmanın hazırlanması sürecinde pek çok kişinin yardım ve desteğini gördüm. İlk olarak her konuda bilgi ve tecrübesini benden esirgemeyen kıymetli hocam Prof. Dr. Üzeyir Aslan'a şükranlarımı sunmak isterim. Metni kısmen veya tamamen okuyan ve meşakkatli beyitleri anlama gayretine omuz veren değerli dostlarım Dr. Muzaffer Kılıç, Dr. Ahmet Kemal Gümüş, Dr. Ahmet Alkan, Dr. Metin Samancı, Dr. Bekir Belenkuyu, Dr. Önder Yaşar, Sedat Öztekkeli ve Uğur Öztürk'e ve değerli hocam Prof. Dr. Hakan Taş'a teşekkür eder, bu zor süreçte gülen yüzüm olan çok sevgili aileme de içten bir teşekkürü borç bilirim.

ÖZET

XVI. yüzyıl Klasik Türk şiirinin en önemli temsilcilerinin yetiştiği, Osmanlı şiirinin en güzel örneklerinin verildiği bir dönem olarak ön plana çıkmaktadır. Bu yüzyılda Hayretî mahlasıyla şiirler yazan Mehmet Çelebi, yüzyılın tanınmış ve beğenilmiş şairlerinden biri olup akıcı üslubu, dil becerisi, melametî karakteri ve Rumeli abdalı şeklinde tanımlayabileceğimiz hayat tarzıyla tanınmış ve beğenilmiş bir şair olarak karşımıza çıkar.

Hayretî Divanı (Tenkitli metin – Dil içi çeviri) başlığını taşıyan bu çalışma üç bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde Hayretî'nin hayatı, eserleri, çevresi ve şairliği hakkında bilgi ve değerlendirmeler bulunmaktadır.

İkinci bölümde bu çalışma ile ortaya çıkan divan metni muhteva, vezin, deyimler ve kalıp ifadeler yönünden incelenmiş ve metin tesisine konu olan nüshalar tanıtılmıştır.

Üçüncü bölüm çalışmanın esası olup *Hayretî Divanı* başlığını taşır. Bu bölüm tenkitli metin ve şiirlerin dil içi çevirilerinden oluşmaktadır. Tenkitli metin beşi daha önce değerlendirilmemiş altı nüshadan hareketle hazırlanmıştır.

KISALTMALAR

A	Ali Emirî Efendi Manzum Eserler (Millet Ktp.) 123
a.s.	aleyhi's-selâm
Ar.	Arapça
BR	Bratislava Üniversite Kütüphanesi, Bašagić'in İslam el yazmaları koleksiyonu, Bratislava'daki Arabische, Türkische und Persische Handschriften der Universitätsbibliothek, Kayıt no: 469 (Hayreti Divanı) ve 461 (İlm-i Aruz), signature: TF118
C.	Cilt
çev.	Çeviren
F.	Farsça
G.	Gazel
GHB	Bosna-Hersek, Gazi Hüsrev Kütüphanesi Türkçe Yazmaları 1704
Haz.	Hazırlayan
HD.	Hayretî, <i>Dîvan: Tenkitli Basım</i> , Haz. Dr. Mehmed Çavuşoğlu & M. Ali Tanyeri İÜEF, İstanbul 1981.
İ.	İ. İbnülemin mahmud Kemal Kütüphanesi (üniversite Ktp) 3564
İÜEF.	İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi
İ.B.B.	İstanbul Büyükşehir Belediyesi
K.	Kaside
Ktp.	Kütüphanesi
M.	Musammat
md.	Madde
N1	Milli Kütüphane-Ankara, Milli Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu 06 Mil Yz A 3433
N2	Milli Kütüphane-Ankara, Ankara Adnan Ötüken İl Halk Kütüphanesi 06 Hk 138

- N3 Milli Kütüphane-Ankara, Milli Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu 06 Mil Yz A 4498
- N4 Ankara Milli Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu Nu. 06 mil yz b 191-1
- N5 Ankara Milli Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu 06 Mil Yz FB 187
- N6 Ankara Milli Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu 06 Mil Yz FB 293/1
- N7 Çorum Hasan Paşa İl Halk Kütüphanesi 19 Hk 2138
- N8 Konya Koyunoğlu Müzesi ve Kütüphanesi Türkçe Yazmaları 11193
- N9 Yapı Kredi Sermet Çifter Araştırma Kütüphanesi Türkçe Yazmaları 506
- N14 Kayseri Raşit Efendi Eski Eserler Kütüphanesi, Râşit Efendi 1298
- N15 Edirne Selimiye Yazma Eser Kütüphanesi 22 Sel 2133
- N16 Galata Mevlevihanesi Türkçe Yazmaları 150
- N17 Diyanet İşleri Başkanlığı Kütüphanesi 003696
- N18 Atatürk Kitaplığı Türkçe Yazma Divanları M. Cevdet K. 416/2
- N20 İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi NECTY00782
- N21 Edirne Selimiye Yazma Eser Kütüphanesi no 2181
- N22 Konya Mevlana Müzesi Türkçe Yazmaları 2463/2
- P Hayretî Divan Nüshası, Krakow Doğu Araştırmaları Enstitüsü Kütüphanesi Eski Harfli Türkçe Eserler arasında numarasız
- r.a. razıya'llâhu anhu [Allah ondan razı olsun.]
- s. sayfa
- S. Sayı
- s.a.v. sallâ'llâhu 'aleyhi ve sellem [Salat ve selam onun üzerine olsun.]

S1	Fatih (Süleymaniye Ktp) No. 3809
S2	Lala İsmail Efendi (Murad Molla Ktp.) 437
S3	Lala İsmail Efendi (Murad Molla Ktp.) 438
Se	Selim Ağa Kütüphanesi Kemankeş Emir Hoca 449
TDV.	Türkiye Diyanet Vakfı
Ty.	Türkçe Yazmalar
t.y.	Tarih yok.
Ü	İstanbul Üniversitesi Ktp. No. T. 782
vr.	varak

İŞARETLER

“ ”	Alıntı.
‘ ’	Anlamlandırma.
()	İkinci durumdaki bilgiler.
(a/b)	(Şiir numarası / beyit numarası)
[]	Yazmada olmayıp eklenen veya tamir edilmiş yerler.
+	İsme gelen ek.
-	Fiile gelen ek.
{ }	Kastedilen anlam.
/	Bir diğer anlam/diğer mısra.
•	Nüsha farkı gösterme işareti
◆	Nüsha farkı gösterme işareti (HD Metnini değiştiren fark)

ÇEVİRİYAZI ALFABESİ

ا	A, a, E, e, Ê, è, Ä, ä, ʾ
ب	B, b
پ	P, p
ت	T, t
ث	Ṭ, ṣ
ج	C, c
چ	Ç, ç
ح	H, h
خ	Ḥ, ḥ
د	D, d
ذ	Ḍ, ḏ
ر	R, r
ژ	J, j
ز	Z, z
س	S, s
ش	Ṣ, ṣ
ص	Ṣ, ṣ
ض	Ḍ, ḏ, Ḍ, ḏ
ط	Ṭ, ṭ
ظ	Ḍ, ḏ
ع	ʿ
غ	Ġ, ġ
ف	F, f
ق	Q, q
ك	K, k, G, g, Ñ, ñ
ل	L, l
م	M, m
ن	N, n
و	V, v, O, o, Ö, ö, U, u, Ü, ü, Ō, ō, Ū, ū
ه	H, h, A, a, E, e
ی	Y, y, Ĭ, ĭ, I, ı, Ī, ī, Ê, è

1. HAYRETÎ [ö. 941/1535]

16. yüzyılda Anadolu, Balkanlar, Kırım, Hicaz, Mısır, Libya ve Cezayir'i içine alan; Akdeniz, Karadeniz ve Kızıldeniz'i büyük ölçüde kuşatan topraklarıyla Osmanlı Devleti'nde aynı ihtişam edebiyatta da yakalanmış, divan şiirinin en büyük şairleri bu dönemde yetişmiş ve şiir dilindeki mükemmel kıvama bu dönemde ulaşılmıştır. XV. yüzyılda Necâtî Bey, Ahmed Paşa ve Şeyhî gibi önemli şairlerle gelişmiş olan Osmanlı şiiri, XVI. yüzyılda kuruluş safhasını tamamlayarak âşık ve tekke edebiyatından farklı bir teknik ve estetik geliştirmiş, en mükemmel örneklerini ve temsilcilerini bu yüzyılda yetiştirmiştir. Balkanlarda Hayretî mahlasıyla şiirler söyleyen Mehmed Çelebi de akıcı ve sade üslubuyla dönemin ön plana çıkan şairleri arasındadır.

Vardar Yenice'li bir şair olan Hayretî, Yusuf-ı Sineçak'ın kardeşi, Usûlî, Mesîhî ve Hayâlî'nin hemşehrisidir. Başrolünde Hayâlî'nin bulunduğu meşhur hikâyede bildirildiği üzere bir dönem İstanbul'a gelmiş olsa da çok geçmeden memleketine dönmüş ve kalan ömrünü İstanbul şairi olmanın getirdiği imtiyazların çoğundan mahrum olarak geçirmiştir. Asker bir şair olan Hayretî, az bir tımar gelirine maliktir. Kaynaklara göre Rumeli akıncı beylerinin desteğiyle geçimini temin etmiştir. Hayretî'nin çağdaşı veya ardılı olan Âşık Çelebi [ö. 980/1572], Latîfî [ö. 990/1582], Ahdî [ö. 1001/1593], Beyânî [ö. 1005/1597], Âlî [ö. 1008/1600], Hasan Çelebi [ö. 1013/1604], Fâizî [ö. 1031/1622] ve Riyâzî [ö. 1054/1644] gibi biyografi yazarları¹ onun genellikle halkın zevkine

¹ Ahdî, *Ahdî ve Gülşen-i şu'arâsı: İnceleme-Metin*, Haz. Süleyman Solmaz, Atatürk Kültür Merkezi Yayını, Ankara 2005, s. 136; Mehmet Nâil Tuman, *Tuhfe-i Nâilî: Divân Şâirlerinin Muhtasar Biyografileri*, Haz. Cemal Kurnaz, Mustafa Tatcı, Bizim Büro Yayınları, Ankara 2001, s. 234; Kınalızâde Hasan Çelebi, *Tezkiretü's-şu'arâ*, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü Yayını, Ankara 2017, s. 314; Âşık Çelebi (Es-Seyyid Pîr Mehmed bin Çelebi), *Meşâ'irü's-şu'arâ*, Haz. Filiz Kılıç, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü Yayını, Ankara 2018, s. 273; Mehmed Süeyyâ, *Sicill-i Osmânî*, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 1996, C. II/663; Beyânî, *Tezkiretü's-şu'arâ*, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar

uygun, anlaşılması kolay, âşıkane ve sade şiirler söylediğinden, şiirlerinin halk arasında da rağbet bulduğundan bahsederler. Halk mabeyninde divanından fal bakılma derecesinde bir şöhrete sahip olsa da saray muhitinden beklediği iltifatı görmediği için Hayretî'nin bu şöhreti onun refah seviyesine ciddi bir katkı yapmamıştır. Gördüğü iltifatın sanatına mukabil gelmediğini söylemek yanlış olmaz. Mustafa Âlî'nin Hayretî için söylediği *zâtı nâmına galip geldi*² ifadesi Hayretî'nin hayatı ve sanatı arasındaki dengeyi özetler niteliktedir.

1.1. Adı ve Mahlası

Adı Mehmed'dir. Kaynaklarda Hayretî Mehmed Çelebi, Mehmed Çelebi, Mehmed Şâh, Baba Hayretî³, Sultan Hayretî Baba Hazretleri⁴, A'mâ Hayretî⁵ diye de anılmış, şiirlerinde Hayretî mahlasını kullanmıştır. el-Hayret (< Ar. h-y-r) “Sergerdanlık, ya'ni hiçbir cânibe teveccüh idemeyüp kalmak”, “bir nesneye, bir düzeye pek çok bakmak sebebiyle gözü donuklanmak ma'nâsınadır ki o hâlet savuşmadıktan sonra bir şeyi göremez olur. Ve bir adam sergeşte ve deng ve mank olmak manasına müsta'meldir ki nereye gideceğini ve ne yapacağını bilmez olur. Ve bir yerde su bir tarafa akmayıp beri öte çalkalanıp dönmek manasına müsta'meldir.”⁶ Bu tanımlardan da anlaşılacağı üzere *hayret* kelimesi bir ‘donup kalma’ halini ifade eder. Bu donup kalma hali, esrar sarhoşluğu⁷,

Genel Müdürlüğü Yayını, Ankara 2008 s.58; Sehî Beg, *Heşt Bihişt*, Haz. Halûk İpekten, Günay Kut, Mustafa İsen, Hüseyin Ayan, Turgut Karabey; T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü Yayını, Ankara 2017, s. 165; Latîfî, *Tezkiretî'ş-Şu'arâ ve Tabsiratü'n-Nuzamâ*, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü Yayını, Ankara 2018, s. 205; Gelibolulu Mustafa Âlî, *Künhü'l-Ahbâr'ın Tezkire Kısım*, Haz. Mustafa İsen, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü Yayını, Ankara 2017, md. "Hayretî".

² Gelibolulu Mustafa Âlî, *Gelibolulu Mustafa Âlî Divânı*, Haz. İ. Hakkı Aksoyak, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü Yayını, Ankara 2018, s. 44.

³ Mustafa Tatcı, “Hayretî”, *TDV İslâm Ansiklopedisi*, 1998, C. 17, ss. 61-62.

⁴ *Cönk*, t.y., böl. böl. Mahabbet-nâme isimli mesnevî'nin takdimi, Galata Mevlevîhanesi 150 numara.

⁵ Tatcı, “Hayretî”, ss. 61-62; Tuman, *Tuhfe-i Nâilî*, s. 234.

⁶ Mütercim Asım Efendi, *El-Okyânûsu'l-Basît Fî Tercemeti'l-Kâmûsu'l-Muhît*, Haz. Prof. Dr. Mustafa KOÇ, Doç. Dr. Eyyüp TANRIVERDİ, Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı Yayınları, İstanbul 2013, md. el-hayret.

⁷ Hayretî kendisini abdal olarak tanımlamaktadır. Abdallar arasında esrar çekmek oldukça yaygın olup bunların tekklerine halk arasında “esrar tekkesi” dendiği bilinmektedir.

ilahî sırların şaşkınlığı, içki sarhoşluğu veya aşk sarhoşluğundan kaynaklanabilir. *Hayretî* mahlası, bu türden bir ‘şaşkınlığa mensup, şaşkınlığa alışmış, donup kalmış ve esrar müptelası’ anlamlarına gelir. Şiirlerine baktığımızda, *Hayretî*’nin mahlasını tüm bu anlamları ihtiva eder şekilde kullandığını görmekteyiz.

1.2. Doğum Yeri ve Yetiştği Çevre

Neredeyse tüm kaynaklar *Hayretî*’nin “*mecma’-ı şu’arâ*”⁸ olan, ‘doğan oğlanların baba diyeceği vakit *Farsî* söylediği⁹ Vardar Yenicesi’nden olduğu bilgisini verirler. Vardar Yenicesi günümüzde Yunanistan sınırları içerisinde olup Yunanca Giannitsa olarak anılmaktadır. Akıncı Beyi Gazi Evrenos Bey [ö. 820/1417] tarafından XIV. yüzyılın sonlarında kurulmuş, sonraları onun oğulları İki Yürekli Ali Bey [ö. 864/1460] ve İsâ Bey [ö. 874/1470] döneminde Osmanlı Devleti’nin önemli kültür merkezlerinden biri olma yolunda ilerlemiş ve İki Yürekli Ali Bey’in oğlu Şemseddin Ahmed Bey [ö. 908/1503] döneminde en parlak zamanlarını yaşamıştır. Yenice, onun döneminde mescit, medrese, çifte hamam, tek hamam, imaret, çevresindeki dükkânlarıyla bir bedesten ve bir hana sahiptir.¹⁰ Medrese, Evrenoszâde Ahmed Bey’in davetini kabul ederek Yenice’ye gelen Nakşibendî Şeyhi Abdullah-ı İlâhî [ö. 896/1491] için inşa edilmiştir.¹¹ 15. yüzyılın ortalarına dek askerî karakteri daha baskın olan Vardar Yenicesi, Abdullah-ı İlâhî’nin gelişinden sonra bir kültür merkezi olma yolunda gelişim göstermiştir.¹² Şeyh İlâhî, ders ve sohbetleriyle *Hayretî*’nin de yetiştiği ilmî ve fıkî ortamın kurucusu konumundadır. Yenice’nin tarihi incelendiğinde, *Hayretî*’nin dünyasını şekillendiren Melamilik tavrının

⁸ Gelibolulu Mustafa Âlî, *Künhü’l-Ahbâr’ın Tezkire Kısım*, Haz. Mustafa İsen, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü Yayını, Ankara 2017, md. *Hayretî*.

⁹ Âşık Çelebi (Es-Seyyid Pîr Mehmed bin Çelebi), *Meşâ’irü’ş-şu’arâ*, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü, 2018, s. 273.

¹⁰ Yenice-i Vardar hakkında detaylı bilgi içeren Evrenosoğlu Gazi Ahmet Bey’in vakfiyesi için bakınız: Yasemin Umur, *Reconstructing Yenice-i Vardar: Patronage of the Evrenosoğlu Family*, Boğaziçi Üniversitesi Yayını, İstanbul 2008, s. 222.

¹¹ Michael Kiel, “Yenice-i Vardar”, *TDV İslâm Ansiklopedisi*, İstanbul 2013, C. 43, ss. 445-48.

¹² Ayşegül Kılıç, “Şemseddin Ahmed Bey ve (h. 904) 1498 Tarihli Vakfiyesine Göre Yenice-i Vardar Vakfı”, *Akademik Bakış Dergisi*, S. 56 (2016), s. 454.

ve vahdet-i vücud düşüncesinin temellerinin Abdullah-ı İlâhî tarafından atıldığı söylenebilir.

Şeyh Abdullah-ı İlâhî, Hayretî'nin yetiştiği sosyal ve manevi ortamın etkin bir karakteri olarak karşımıza çıkar. İlâhî, ilim tahsili ve manevi seyrüsülûk için İstanbul, Semerkant, Buhara gibi devrin önemli merkezlerinde bulunmuş, Herat'ta Molla Câmî [ö. 898/1492] ile görüşmüştür. İstanbul yıllarından itibaren tasavvufta derinleşip sufilere karışmış olan İlâhî, elindeki kitapları satıp parasını fakirlere dağıtan, nereye gitse etrafında geniş kalabalıkların toplandığı itibarlı bir karakterdir. Devlet ricalinin ısrarıyla bir müddet İstanbul'da Zeyrek Medresesi'nde kaldıysa da daha sakin bir yer istediği için Evrenoszâde Ahmed Bey'in davetini uygun bularak Yenice'ye gitmiş ve ömrünün sonuna dek Vardar Yenicesi'nde ders ve sohbetlerine devam etmiştir. Nakşî ve Melâmî meşrep olan İlâhî'nin Anadolu ve Rumeli'de vahdet-i vücud düşüncesinin yaygınlaşmasındaki rolü büyüktür. Abdullah-ı İlâhî'nin, Şeyh Bedreddin'in meşhur eseri *Vâridât*'ın ilk şârihi olması, – iktidar baskısına rağmen- Şeyh Bedreddin'i bir arif olarak değerlendirmesi onun cesaretini göstermesi bakımından dikkate şayandır. Rumeli'deki cesaretli melami tavrın gelişiminin Abdullah-ı İlâhî ile başladığı anlaşılmaktadır.¹³

His ve duyuya dayalı Horasan tasavvuf mektebinin etkisiyle kendisi de şiirler yazan Abdullah-ı İlâhî'nin oluşturduğu coşkun ve özgür ruhlu tasavvufi ortam Vardar Yenicesi'ni “şuara ve zürafa menşei” haline getirecektir. Hayretî'den başka Abdülganî-i Vardarî [ö.1697], Âgehî [ö. 1577], Aşkî [ö. 1592], Derûnî [ö. 1650], Garîbî [ö. 1547], Günâhî [ö. 1670], Hayâlî [ö. 1557], İlâhî [ö. 1491], Mehmed [ö. 1645], Râzî [ö. 1617], Sıdkî [ö.?.], Selmân [ö. 1564], Sırrî [ö. 1585], Tâbî [ö. 1689], Usûlî [ö. 1538], Yûsuf-ı Sîneçâk [ö. 1564] ve Zârî [ö. 1617] gibi çoğu XVI. yüzyılda yetişmiş nice şairleriyle Osmanlı coğrafyasının en çok şair yetiştiren beldelerinden biri olan bu bölge, verimliliğini sahip olduğu coşkun ve özgür ruhlu atmosfere borçlu olduğu kadar akıncı uç beylerinin, Osmanlı taşra teşkilatını bazı kurumlarıyla İstanbul'un küçük

¹³ Mustafa Kara, Hamid Algar, “Abdullah-ı İlâhî”, *TDV İslâm Ansiklopedisi*, İstanbul 1988, C. 1, ss. 110-12.

bir numunesi gibi yapılandırmasına da borçludur.¹⁴ Onlar da tıpkı İstanbul'daki sultan gibi ilmî ve edebi meclisler kurup şairleri himaye ediyorlar, sunulan eserlere caizeler veya türlü geçimlikler ihsan ediyorlardı.¹⁵

Vardar ile İstanbul'un misyon ve mahiyetlerindeki farklılık kalem ehli insanların tabiatlarını da şekillendirmiştir. Daimi bir gaza faaliyeti içinde bulunan akıncı beyleri, maiyetlerinde serdengeçti akıncılara, onları gazaya teşvik edecek ve insanlara şehitliğin faziletlerini anlatıp bu anlamda bir gaza motivasyonu oluşturacak kişilere ihtiyaç duyuyorlardı. Elbette medresede yetişmiş, işin daha çok zahiri yanıyla ilgilenen bilginler bu rolü yerine getiremezdi. Bu işi, kışın kışlaklarda bulunup yazın akıncılarla beraber cenk meydanlarında coşup taşan yarı meczup ermiş şairler, Anadolu'da tamamlanan fetih faaliyetlerinin akabinde yüzlerini Rumeli'ye çevirmiş olan Horasan erenleri ve tabir caizse kolonizatör gazi ve dervişler yerine getirebilirdi.¹⁶ Nitekim Ahmed Bey ve Abdullah-ı İlâhî'nin öncesinde Gazi Evrenos Bey zamanında ünlü Bektaşî şeyhi Seyit Ali (Kızıldeli) Sultan [ö. 815/1412] bölgenin manevi fatihi¹⁷ konumundaydı. Kendisinin velayetnamesinde Gazi Evrenos Bey'le omuz omuza gaza ettiği anlaşılıyor.¹⁸ 16. yüzyıla gelindiğinde bu

¹⁴ Mustafa İsen, *Varayım Gideyim Urumeli'ne: Türk Edebiyatının Balkan Boyutu*, 1. Baskı, Kapı Yayınları, İstanbul 2009, s. 52.

¹⁵ Hayreti'nin üç mesnevisinden biri olan *Nâme-i Hayreti*'de böyle bir niyetle teşkil edilmiştir. Eser 502 beyitlik bir mesnevi olmasına rağmen 318 beytini Yenice ve Belgrad şehrengizleri oluşturur. Geriye kalan 185 beytin muhtevasından anlaşıldığı üzere bu kısım aslında şehrengizlerin bir beye takdimi hüviyetini taşımaktadır.

¹⁶ Usûlî, *Usûlî Dîvânı (İnceleme-Tenkitli Metin-Tıpkı Basım)*, 1. Baskı, Haz. Mustafa İsen, T.C. Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı Yayınları, İstanbul 2020, s. 19.

¹⁷ Levent Kayapınar, "Balkanlarda Erken Dönem Osmanlı Akıncı Uçbeyleri Bektaşî miydiler?", *Doğumunun 800. Yılında Hacı Bektaş Veli Sempozyumu Bildiriler*, ed. Filiz Kılıç, Atatürk Kültür Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Kültür Merkezi Yayını, Nevşehir 2010, s. 249.

¹⁸ Osmanlı Devletinin kuruluşunda irfanî geleneğin, tasavvufi düşüncenin rolü padişahlarla birlikte anılan Osman Bey-Şeyh Edebalı, Orhan Gazi-Ahi Çelebi, II. Murat-Hacı Bayram-ı Velî, Fatih Sultan Mehmet-Akşemseddin gönül erleri üzerinden takip edilebilir. Birçok yönüyle İstanbul'daki devlet yapılanmasının küçük bir numunesi olan uç beylikleri de bu manevi fatihlerden istifade etmekten geri durmamıştır. Gazi Evrenos Bey- Kızıldeli Sultan, Gazi Ahmed Bey-Abdullah-ı İlâhî birlikteliği de bu türden bir ilişkidir.

vazifeyi Torun Gazi Ahmet Bey tarafından İstanbul'dan getirilen Abdullah-ı İlâhî ve onun beraberindekiler üslenmiştir.¹⁹

Selanik'in batısında ve Vardar nehrinin dallanıp budaklandığı sulak bir bölgede yer alan Vardar Yenicesi bilinen klasik kültür merkezi kalıplarından farklı bir yapı sergiler. Kuruluşu dede Gazi Evrenos Bey zamanına rastlayan şehir, torun Ahmet Bey zamanına gelindiğinde hala ciddi bir medrese geleneğinden mahrum bulunuyordu. Buna rağmen Osmanlı'da şair yetiştirme konusunda on beşinci sırada yer alır.²⁰ Tarihi kayıtlar araştırıldığında Vardar yenicesinin kendine mahsus bazı özelliklere sahip olduğu görülecektir. Bu şehir ünlü akıncı ailesi Evrenosoğulları'nın merkezidir.

Mihaloğulları, Turhanoğulları, Malkoçoğulları (Yahyalılar) gibi bir akıncı ailesi olan Evrenesoğulları bu bölgenin fetih ve idaresinden sorumlu bir akıncı ailesidir.

Hayretî şiiirlerinde mekân ismi olarak Belgrad ve Üsküp'ten bahsetmektedir. Onun Belgrad ve Yenice için yazılmış şehrengizleri,²¹ Üsküp için yazılmış bir gazeli²² bulunmaktadır. Bununla birlikte şiiirlerde Vardar'dan bahsedildiğini görmekteyiz. Vardar, kuzeybatı Makedonya'da bir şehir olan Gostivar'dan kaynaklı Üsküp'ü ikiye böldükten sonra Köprülü, Gevgeli şehirlerini geçip Yenice ve Selanik arasından Ege denizine dökülen meşhur bir nehirdir. Vardar nehrinin geçtiği bu havzaya Vardar bölgesi denir. Şiiirlerinden anlaşıldığı kadarıyla Hayretî bu bölgede ömür sürmüştür.

Hayretî'nün başına Üsküp şehrin tar édüp
Gözleri yaşını Vardar étme lutf ét gitme gel (318/5)

Eşk-i çeşmüm gibi yüz üzre sürinüp neçe gün
Kanda isen seni görem gibi Vardar yine (487/7)

¹⁹ Usûlî, *Divân*, s. 20.

²⁰ Usûlî, *Divân*, s. 18.

²¹ Şehrengizler hakkında "Eserleri" başlığı altında bilgi verilmiştir. Bununla birlikte *Divân*'da Belgrad şehrengizindeki güzellerin övüldü bir şiiir bulunmaktadır. Bkz. 57. şiiir.

²² Bakınız 231. şiiir.

Ėam-ı dünyādan el yumaķ dilersenĖ **Ėayretī** cehd ēt
Gözün yaşı gibi yüz üzre var Vardara ‘azm eyle (500/5)

Yaşı gözümün eylemedin ‘ālemi deryā
Ėy **Ėayretī** ķan ağlayu Vardarı Ėörem mi (544/7)

Tezkirelerde Ėayretī, Ėayālī ve İbrāhim Paŗa üçgeninde anlatılagelen meŗhur hikāyeye Ėöre Ėayretī hayatının bir döneminde İstanbul’da bulunmuŗtur. Divanda İbrahim Paŗa’ya yazılmıŗ olan 3 kaside bulunmaktadır.²³ İbrahim Paŗa’nın sadareti H.929-942/ M. 1523-36 yılları arasına tekabül eder. Fakat Ėayretī’nin bu kasideleri Paŗa’ya ne zaman sunduğuna ve ömrünün hangi döneminde İstanbul’a geldiğine dair karinelerden mahrumuz.

1.3. Ailesi ve Arkadaŗları

Ėayretī’den bahseden tezkirelerin tamamı Yūsuf-ı SīneĖāk [ö.1546/47] ile kardeŗ olduklarını haber verir. 360 numaradaki gazel ona yazılmıŗtır. Bu gazelin yazıldığı sırada Yusuf-ı SīneĖāk’ın Mısır’da olması muhtemeldir.²⁴ Bundan baŗka Ėayretī yazmalarını tararken rastladığımız bir şiirden, Ėayretī’nin “ammüm oĖlu Ahmed Şah’um” diye hitap ettiği Ahmed Şah isimli bir kimsenin Ėayretī’nin amcaoğlu olma ihtimalini de belirtelim.²⁵

²³ Ėayretī’nin Pargalı İbrahim Paŗa’ya yazdığı kasideler için bakınız: 10. 13. ve 15. şiirler.

²⁴ “Ėālībā Yūsuf-ı SīneĖāk Dede’ye Mısır’da iken Ėöndermiŗtir.”(N2) *Milli Kütüphane-Ankara, Ankara Adnan Ötügen İl Halk Kütüphanesi 06 Hk 138*, 1546 953, s. 117b.

²⁵ Bu şiir N4, N6 ve N15’de bulunmaktadır. Toplam 20 beyit olup Ėayretī’nin her beytinde dostlarına selam yolladığı bir mektup hüviyetindedir. Bu şiirin 11. beytinde ‘ammüm oĖlu, kardeŗlerin gururu’ diye andığı Ahmed Şāh ismi Ėeçmektedir. Bundan baŗka divanda Hz. Peygamber’e telmihlerle dolu *Ahmedün* redifli bir gazel bulunmasına rağmen biz bu gazelin bir naat olmadığı kanısındayız. Nitekim İmamiye’ye intisabı bulunduğunu bildiğimiz Ėayretī; Hüseyin, Ahmed, Muhammed gibi ehlibeyte dāhil isimleri ayrı bir çoŗkuyla anlatır. Bu Ėayretī’nin üslup özelliğidir. Aynı şekilde, on mahbubun (Sipahizāde Mustafa, İbrahim Ėelebi, Yusuf Ėelebi, Murad AĖa, Derzi Mustafa Ėelebi, Alemşāh Ėelebi, Halvacı Mehmed Ėelebi, Hüseyin AĖa) vasıflarını anlattığı Yenice Şehrengizi’nde Hüseyin AĖa için “*Hüseyin AĖa Mahbūb-ı Ėayretī-i Şeydā*” baŗlığını kullanıp (Nazife EŗĖunoĖlu, *Ėayretī’nin Mesnevileri İnceleme Metin*, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı Eski Türk Edebiyatı Bilim Dalı (Yüksek Lisans Tezi), Ankara 2005, s. 52.) Hüseyin’in kendi öz camı olduğunu söyler. Biz, bu durumun sebebini mezhep intisabıyla açıklamaktayız. Nitekim yukarıda bahsettiğimiz *eyle ıŗk* redifli şiirin 18.

Eyle ‘ammüm oğlu Aḥmed şāhuma çok çok selām
Ya’nî kim ol mefḥar-ı ihvāna bizden eyle ‘ışk (265/11)

Zikredilen mektup-şiiirde Hayretî’nin selam gönderdiği bir diğer isim de “*bahr-i dūr-i ‘irfân*” diye andığı **Usûlî**’dir²⁶ [ö.1538-39].

Öp elin Monla Uşûlînün hezārân lutf ile
Ya’nî ol baḥr-i dūr-i ‘irfāna bizden eyle ‘ışk (265/4)

Hayretî’nin “*Öp elin Monla Uşûlînün hezārân lutf ile*” demesinden Usûlî’ye hürmet edip muhabbet beslediği anlaşılmaktadır. Usûlî de bu mektubu karşılıksız bırakmamış, *Divan*’ında *ışk eyle* redifiyle yazdığı bir nazire şiiirle Hayretî’nin selamına mukabele etmiştir.²⁷ Ayrıca Usûlî divanındaki 64. gazelin Hayretî’nin Merdâne bak redifli gazeline yazılmış bir nazire olduğu belirtilmiştir.²⁸

Hayretî’nin selam gönderdiği bir diğer kişi “*Bey Hazretleri*” diye bahsettiği Abdî Bey olmalıdır. Nitekim ilgili şiiirde önce Bey Hazretleri ardından Abdî Bey’in musahipliğini yapan Usûlî zikredilmektedir. Bu tespiti yapmamızın bir sebebi de divanda “*Abdî dirler adına bir beg efendim var idi*” (562/2) şeklinde Abdî Bey için yazılmış müstakil bir

beytinde “*Gözüm nûrî Hüseyinî göricek öpüp gözin / Ateş-i hasretle yana yana bizden eyle ışk*” diyerek Hüseyin ismini coşkun şekilde ‘yine kendi şahsıyla alakalandırarak’ övmektedir. Dolayısıyla *Ahmedün* redifli gazelin Hz. Peygamber dışında birine yazılmış olma ihtimali daha kuvvetlidir ve en kuvvetli ihtimal amcaoğlu Ahmed Şah veya Evrenoszâde Ahmed Bey olarak gözükmektedir.

²⁶ Usûlî [ö.1438-39]: Yeniceli şair ve mutasavvıf. Hayretî ile aynı ortamda yetişmiştir. İlmiye mesleğinin kıyısından dönüp Şeyh İbrahim Gülşenî’ye bağlanmış ve tasavvufa yönelmiştir. Şeyhinin 1533-34 teki vefatı üzerine Yenice’ye dönmüştür. (*Usûlî: Hayatı Sanatı ve Divanı*, Haz. Mustafa İsen, Atatürk Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Yayınları, Erzurum 1988, s. XI.) Hayretî’nin ahirete irtihali de bu tarihe denk gelir. Lâtîfî’nin “...*Mezâr-ı rahmet-medârı diyâr-ı mezbûrede kendü vaz’ itdiği zaviyededir.*” şeklinde verdiği bilgiye bakılırsa 1533-34’te Yenice’ye dönen Usûlî, Hayretî’nin cenazesine dahi katılmış olmalıdır.

²⁷ Hayretî’nin mektup özelliği arz eden söz konusu şiiirinin son beyti Hayretî’den dostlarına karşı bir yakınmadır. Hayretî kimsenin kendisine selam yollamadığından dert yanmaktadır.

“Dîmedi yârân dirigâ lutf idüp bir kimseye

Hayretî-i vâlih ü hayrâna bizden eyle ‘ışk” (265/20)

Hayretî’nin bu yakınması önemlidir ve karşılıksız kalmamıştır. Zira Usûlî divanında gazeller bölümünde bulunan 119. şiiirin 6. beytine baktığımızda Usûlî’nin,

“Harîm-i yâre varırken eğer vâdî-i hayretde

Bilirsin Hayretî-i vâlih ü hayrana aşk eyle”

diyerek Hayretî’nin selamını aldığını ve ona mukabelede bulunduğunu görürüz.

²⁸ Usûlî, *Usûlî: Hayatı Sanatı ve Divanı*, s. XXVI.

gazel ve bir kasidenin bulunmasıdır. (562/2) Bir nüshada bu kasidenin Evrenoszâdeler'den Abdî Beg adına yazıldığı bilgisi verilmiştir.²⁹

Êşigine iricek **Beg Hazretinü** yüz sürüp

Kuliyuz êy nâme küstâhâne bizden eyle 'ışk (265/3)

Bu mektup şiirden hareketle tespit edebildiğimiz Hayretî'nin çevresinde bulunan diğer kişiler şu şekildedir: Ahmed Bey,³⁰ Halilullah Bey, Kadızâde³¹, Müderris Hazretleri, Hüsrev, (Seyid) Ahmed-i Dîvâne³², Hasan Bâlî, Derviş Ali, Derviş Baba, Kayyumzâde, Terzi Ferruh ve Hüseyin.

Bunlardan başka divan metninde yer alan bir şiirden anlaşıldığı üzere Haraccı Hüsâm namıyla tanınan Üsküplü şair Ferîdî³³ de Hayretî'nin arkadaşları arasındadır. Divan kâtipliği, imaret ve Dârülhadîs mütevelliliği yapmış olan Ferîdî, kendisinden yardım istenme

²⁹ (N3) Milli Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu 06 Mil Yz A 4498, vr. 17b, (Milli Kütüphane-Ankara) 06 Mil Yz A 4498.

³⁰ Bir önceki başlıkta bahsi geçen Gazi Evrenos Bey'in oğlu İsa Bey'den olma torunudur. Kime yazıldığı kesin olarak bilinmemekle birlikte Hayretî divanında Ahmedün redifli bir gazel bulunmaktadır. Her ne kadar Hz. Peygamber'e dair telmihlerle örülü olsa da bu gazelin bir naat olma ihtimali zayıftır. Hayretî şiirinde Ahmed ve Hüseyin gibi aynı zamanda peygamber ve ehlibeye dâhil olan isimler ayrı bir coşkunlukla anlatılır. Bu yaklaşım Hayretî üslubunun bir özelliğidir. Bu şiir hakkındaki kanaatimiz Hayretî'nin 'ammüm oğlu Ahmed Şâhum' dediği kişiye veya Evrenoszâdeler'den Ahmed Bey'e de yazılmış bir şiir olduğu yönündedir.

³¹ Âşık Çelebi, Hayâlî'nin vefatını kendisine haber veren kişiyi tanımlarken "Ahmed Çelebi dirler bir kâzî-zâde melâzemetden mütekâ'id Yenice'nün a'yânından ve yârânun ashâb-ı irfânından bir kimesne" (ÂŞIK ÇELEBÎ 2010, "Hayâlî-i Ma'rûf" ibaresini kullanır. Muhtemeldir ki Hayretî'nin andığı Kadızâde, Ahmed Çelebi'dir.

³² Hayretî'nin Ahmed-i Dîvâne, Usûlî'nin Seyd Ahmed-i Dîvâne dediği bu şahıs Yûsuf-ı Sineçâk'ın dervişlerindendir. (Murat Keklik, ve Murat Aslan, "Usûlî Divanı'nda Gülşenilik ve Hurûfilik", *Sosyal Bilimlerde Akademik Araştırmalar*, ed. Zeki Taştan, M. Zeki Duman, Güler Yılmaz, Hiperlink Eğitim, Merter, İstanbul 2019, s. 155.)

³³ Ferîdî'nin ölüm tarihi hakkında ihtilaf vardır. Âşık Çelebi Ferîdî'nin Sehâyî ile aynı yılda vefat ettiğini bildirir. (Âşık Çelebi, Haz. Prof. Dr. Filiz Kılıç, *Meşâ'irü's-şu'arâ: inceleme, metin*, 1. baskı İstanbul Araştırmaları Enstitüsü, Beyoğlu, İstanbul 2010, C. II/1008.). Hasan Çelebi de Sühâyî'nin (Sehâyî), Kanuni'nin İrakeyn seferi sırasında (1553-36) öldüğü bilgisini verirken (*Tezkiretü's-şu'arâ*, s. 493.) Latîfî, Yavuz Sultan Selim devrinde (1512-1520) öldüğünü söyler. (Latîfî, *Tezkiretü's-şu'arâ ve Tabsiratü'n-Nuzamâ*, s. 410.) Netice olarak rivayet muhtelif olsa da Ferîdî ile Hayretî'nin aynı dönem şairi olduğu aşîkârdır. Not: Bu şair, Âşık Çelebi'de Sehâyî, Hasan Çelebi'de Sühâyî diye okumuştur. Bu iki şair aslında aynı kişidir.

makamındadır. Nitekim Hayretî bir beytinde Ferîdî'den himmet istemektedir:

Bugün bu mülk-i vahdetde ferîd-i 'âlem olurdun

Eger ey **Hayretî** sana **Ferîdî** eylese himmet (90/5)

Hayretî'nin hayattayken temas kurduğu en meşhur şair Hayâlî'dir [ö. 964/1557]. Hayâlî, Hayretî ve Usûlî'nin “*musahib ü hem-demi olup lâkâbı Bekâr Memi' idi.*”³⁴ *Hayretî Dîvânı*'nda Memi ismine yazılmış olan çok sayıda şiir³⁵ bulunsa da bunların Hayâlî'ye yazıldığına dair bir karineye sahip değiliz. Bundan başka Hayretî'nin, Halîlî mahlaslı bir şaire yazdığı hicivde Hayâlî ve Mesîhî'nin³⁶ isimlerinden övgüyle bahsettiğine şahit oluyoruz. *Hicv-i Melîh*³⁷ başlığını taşıyan şiirinden, Hayretî'nin, Hayâlî Bey ve Mesîhî'yi okuyup beğendiği anlaşılmaktadır.

Gerekdür yâ Mesîhî yâ Hayâlî

Bize okuya şi'r-i pür-hayâlî (575/1)

Tezkirelerde Hayretî-Hayâlî irtibatından bahsedilmektedir. Aşık Çelebi *Usûlî'nün ve Hayretî'nün musâhib ü hem-demi idi*³⁸, diyerek Usûlî, Hayâlî Bey ve Hayretî'nin sohbet arkadaşı olduğunu bildirmektedir. Bu arkadaşlığa muhalif olarak anlatılan meşhur hikâyeden, Hayretî'nin İstanbul günlerinin kısa sürmesinin Hayâlî'nin marifeti olduğu anlaşılmaktadır. Âşık Çelebi olayı şöyle anlatır:

“İbrâhîm Paşa-yı merhûma virdügi kaşidesi meşhûrdur.

Paşa haylî himmet ve hüsni-nevâziş ü terbiyet kaşd idüp

³⁴ Âşık Çelebi, *Meşâ'irü's-su'arâ*, s. 1541/C.III.

³⁵ 23 ve 46 numarada bulunan mersiyeler ve 54 numarada bulunan murabba Memi Şah için yazılmıştır. Ayrıca 166, 305, ayrıca 166, 305, 388, 389, 413, 465, 585 numaralı gazeller de Memiciğim, Memi Bâliciğim ve Memi diye hitap edilen mahbuplara yazılmıştır.

³⁶ Mesîhî [ö.1512'den sonra): Priştineli divan şairi. Tezkirelere göre ismi *İsâ* yahut *Mesîh'ti*. Çocukluk ve ilk gençliğini Rumeli'de geçirdikten sonra eğitim için İstanbul'a gitmiştir. Devrin usta hattatlarından biriydi. Mesîhî'nin İstanbul günleri II. Bayezid'in saltanat devrine (1481-1512) rastlar. Divanı yayınlanmıştır. (Mesîhî, *Mesîhî Dîvânı*, Haz. Mine Mengi; Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Kültür Merkezi Yayını, Ankara 2020.)

³⁷ HD'de bulunmayan bu şiir GHB, P ve N2'de *Hicv-i melîh* başlığıyla kaydedilmiştir. Bakınız: 575. şiir.

³⁸ Âşık Çelebi (Es-Seyyid Pîr Mehmed b. Çelebi), *Meşâ'irü's-su'arâ*, s. 651.

bir gün Hayâlî'ye hem-şehrûñ Hayretîyi bilür misin
dimiş. Hayâlî bilürem ne pervâ-yı câh u manşib ve ne
sevdâ-yı hıdmet-i pādşâh u mülâzemet-i paşadadur
'âlem-i istiğnâdadur, perîşânlık ve bî-ser ü sāmānlıgla
özge hevâdadur. Hattâ bu yakınlarda bir gâzel dimişdür
bir a'lâ maṭla'ı vâkı' olmuştur ki nazîre diyemedüm
dimiş. Paşa-yı merhûm nedür didükde

Maṭla':

Ne Süleymāna esîrüz ne Selîmüñ kılıyuz
Kimse bilmez bizi bir şâh-ı kerîmüñ kılıyuz

Maṭla'ın okıyup ol şeh-süvâr-ı naṭ'-ı vezâret meydân-ı
ihsâna at şalup Hayretî'nüñ ruḥ-ı âmâlinde niḳâb açmak
isterken bu fi'l-hâl ferzîn gibi kec-revlik idüp fitne
piyâdelerin sürüp açmazdan kiş dir. Nâ-puhtelik idüp
paşanuñ dîk-i cûşân-ı luṭfına bârid sözler ile şovuk şu
katup şovudur. Ol şâhib-naẓar bunuñ ḥâline iki göz ile
bakmak isterken efsâne-i pür-füsün ile ḥâb-ı gâfletde
uyudur. Paşa cüz'î tîmâr emr ider, ol daḥı kaḳıyup kor
gider."³⁹

Hayâlî-i Ma'rûf, Makbul İbrahim Paşa'nın yanında makbul bir şair
olup devrinde çok itibarlı bir konumda bulunuyordu. Mevkiini ve itibarını
zevale uğratmaktan korumak adına nasıl titizlendiği, hatta hoş görülmesi
mümkün olmayan yollara başvurduğu Zâtî'nin anlattıklarından⁴⁰ ve
Kandî'nin [ö. 962/1555] dükkânını taşlamasından⁴¹ Kemâlpasaoğlu'nun
meclisinde Yahyâ Bey'e karşı takındığı tavırdan⁴² anlaşılmaktadır.⁴³
Anlaşılan o ki Hayretî'nin istikbalinin aleyhindeki en önemli olay

³⁹ Âşık Çelebi (Es-Seyyid Pîr Mehmed b. Çelebi), *Meşâ'irü's-su'arâ*, s. 273.

⁴⁰ Âşık Çelebi, *Meşâ'irü's-su'arâ*, s. 673/C.II.

⁴¹ Âşık Çelebi (Es-Seyyid Pîr Mehmed b. Çelebi), *Meşâ'irü's-su'arâ*, s. 582.

⁴² Âşık Çelebi (Es-Seyyid Pîr Mehmed b. Çelebi), *Meşâ'irü's-su'arâ*, s. 287.

⁴³ Mustafa Tatcı, *Hayretî'nin Dinî-Tasavvufî Dünyası*, 1. Baskı, T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1998, s. 3.

Hayâlî'nin onu över gibi yapıp yermesi yani *medh yüzünden kadh idüp*, Paşa'nın gözünden düşürmesidir.

Hayâlî'nin divanında yaptığımız taramada Hayretî'ye yapılan bir atıfa tesadüf edemedik. Ancak yukarıda bahsettiğimiz *hicv-i melîh* şiiri ile Hayretî'nin Hayâlî ve Mesîhî şiirine dair olumlu yorumunu ortaya çıkartmış oluyoruz.

1.4. Eğitimi

Pek çok şair gibi Hayretî'nin eğitimi hakkındaki bilgilerimiz de sınırlı olup bu bölümdeki bilgilerin bir kısmı tezkirelerden, bir kısmı da onun eserlerinden yapılan çıkarımlardan ibarettir. Bu noktada Ahdî'nin [ö. 1001/1593] verdiği bilgiler önem arz eder. Ahdî, “*Tab’-ı nâzûki fûnûn-ı ma’rifetle müretteb her vechile esnâf-ı şî’re kâdir ve ilm-i tasavvufun ıstılâhâtında mâhir*”⁴⁴ demekle nazik yaratılışının marifet bilgileriyle dolu, kendisinin şiirin her türlüşünde kudretli ve tasavvuf ıstilahında usta olduğunu söylemektedir. Gerçekten de Hayretî'nin şiiri hem tasavvufi hem de fikhî meselelerle örülmüştür. Örneğin *Ey o Zat’ın denizine gark olmuş olan tevhit ehli mümin! Her sıfat Muhammed’in nuru ile bilindi.* şeklinde anlayabileceğimiz şu beyit Hayretî'nin İslâm âlimleri arasında çetin tartışmalara sebebiyet veren kelâm ilmindeki *zât-sıfât* problemi hakkındaki görüşünü bize haber vermektedir.⁴⁵ İslâm âlimleri arasında çetin tartışmalara sebep olan bu problem, iyi bir eğitim almamış, kelâm ilmini öğrenmemiş olan birinin fikir beyan edeceği bir mesele değildir.

⁴⁴ Ahdî, *Ahdî ve Gülşen-i şî’arâsı*, s. 265.

⁴⁵ Zât-sıfat sorunu, Müslüman âlimleri, tevhid ve tenzihe ilişkin zihin karıştırıcı paradokslarla karşı karşıya bırakmıştır. Mu’tezile ve Hanbelîyye arasında cereyan eden tartışmalar daha sonra Eş’âriyye kelâmının ortaya çıkmasına sebebiyet verecektir. Özetle Allah’ın nasıl bilineceğine, zât ve sıfat’ın Allah’ın kendisinden ayrı mı yoksa kendisine bir mi olduğuna yönelik tartışmalar h. III. asırdan itibaren tartışıl gelmiş bir konudur. Zât-sıfat problemi kelâm ilmini bilmeyen bir kişinin mevzu bahis edeceği bir mesele değildir. Hayretî'nin bununla ilgili görüşü Hz. Peygamber’in yolunun izlenmesi gerektir. Zât-sıfat problemi hakkında detaylı bilgi için bakınız. Nader el-Bizri, “Zât ve Sıfat İlişkisi Problemi”, *Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, çev. Ziya Erdiç, C. 19, S. 36 (2017), s. 199-217, doi:10.17335/sakaifd.302925.

Ëy mü'min-i muvaḥḥid eyā ğarḳ-ı baḥr-i zāt
Nūr-ı muḥammed ile 'ayān oldu her şıfāt (22/III/1)

22. şiir naat türünde yazılmış bir terci-bent olup çoğu beyti üzerinde hüküm verilmiş bir itikadî meseleyi işler ve teyit eder şekilde yazılmıştır. Bu şiirden Hayretî'nin iyi bir tasavvuf terbiyesi aldığını çıkartmak zor değildir.

Onun iyi bir eğitim aldığının delillerinden biri de “Mehmed Çelebi” diye anılmasıdır.⁴⁶ Söze hâkimiyeti ve şairlik kabiliyeti de bu bilgiyi destekler. Ayrıca İbrahim Paşa, Gazi Şemseddin Ahmed Bey, Abdî Bey gibi devlet ricaliyle münasebet kurmanın belli bir yetişmişlik seviyesini gerektirdiği de düşünülebilir. Bununla beraber Hayretî'nin *Dîvân*'ından yola çıkarak haberdar olduğu ya da okuduğu bazı eserler hakkında bilgi sahibi olmak mümkündür. Şiirinden anlaşıldığı kadarıyla Mu'tezile âlimlerinden Zemahşerî'nin [ö. 538/1144] ağırlıklı olarak dirayet metoduyla yazdığı tefsiri *el-Keşşâf* ve Adudüddin el-Îcî'nin [ö. 756/1355] kelâma dair eseri *el-Mevâkıf* tan haberdardır.

Keşşâfa bakup okusa yıllarla *mevâkıf*
Olmaz kişi esrâr-ı kitâb-ı ğama vâkıf (243/1)

Hayretî bir gazelinde *Gülşen-i râz-ı hakikat* terkitabini kullanmaktadır. Bu gazelin bağlamından kastedilenin *Gülşen-i Râz* mesnevîsi olduğu açıktır. Nitekim Hayretî'nin hakikat sıfatıyla tavsif ettiği bu eser Şebüsterî'nin [ö. 720/1320] tasavvufi mesnevisi olup Hayretî'nin inanç dünyasıyla da paralellik arz eder. Her ne kadar ispata ihtiyaç duymasa da bu durum aynı zamanda Hayretî'nin edebî bir eseri okuyup anlayacak seviyede Farsça bildiğinin delili olarak kabul edilebilir.⁴⁷

⁴⁶ Bazı tekliflere göre Çalab'a mensup anlamındaki Çalabî'den gelen Çelebi Osmanlılar'da özellikle XIV. yüzyıldan XVIII. yüzyıla kadar kültürlü yüksek tabakaya mensup olanlar, ilmiye ricâlî, divan şairleri, kalem erbabı, *Dîvân-ı Hümâyûn* kâtipleri gibi genel olarak okumuş, bilgili kimseler için kullanılan bir tabir konumundadır. Mehmet İspirli, “Çelebi”, *TDV İslâm Ansiklopedisi*, İstanbul 1993, C. 8, s. 259.

⁴⁷ Yenice için Âşık Çelebi'nin verdiği “...Yenice'de doğan oğlan baba diyecek yerde *Fârisî* söyler.” Bilgisi de bu tespiti destekler mahiyettedir.

Zindedür hüsünüñ gülistânı senün kim anı hâk
Gülşen-i râz-ı hâkâyıkdan édüpdür intihâb (79/4)

Bunlara ek olarak ‘Ey hekim! Hikmetli olan Kânûn’da yazılmamış bir şifa fark ettim; gönül hastasının şerbeti ancak aşk şarabıymış.’ anlamındaki beyitle İbn-i Sinâ’nın *el-Kânûn-ı fî’t-tib* isimli eserine telmihte bulunur.

Tabîbâ yazmamış gördüm şifâ Kânûn-ı hikmetde
Gönül bîmârına ancak şarâb-ı ‘ışk imiş şerbet (90/4)

1.5. Mesleği

Hayretî’nin mesleği hususunda Sehi Bey “*tımara mutasarrıf sipâhî*”, Âşık Çelebi sadece “*sipâhî-hurfed*” bilgisini verirken Latîfî “*erbâb-ı tîmârdan*” olduğunu söyler. Âlî ise “*erbâb-ı tîmâr silkine münselik*” ibaresini kullanır. Bu ifadelerden anlaşılacağı üzere Hayretî kuvvetle muhtemel tımar sahibi bir sipahidir. Osmanlı’da devlete sağlanan bir hizmete mukabil tahsis edilen toprağa *tımar*, bu topraktan elde edilen gelire de *dirlik* denilmektedir.⁴⁸ Gelibolulu Mustafa Âlî, Hayretî’nin topladığı dirlik hakkında “*Dirliceği şey’ün kalîl olup ma’âşına kifâyet itmemegin Yahyalı Begleri ve Mihalli ve Turhânî ümerâsinuñ begleri merhûmı gözedürlerdi. Meclislerine dâhil olması imtidâd-ı ‘ömre bâ’is hâlet ve şeref-i sohbeti pîrâye-i ‘ışret bilürlerdi.*” diyerek onun tımarlı sahibi olduğunu fakat az bir miktar dirlik toplayabildiğini belirtir.⁴⁹

16. yüzyılda Balkan coğrafyasında devletin vurucu gücü akıncılardır. Bu teşkilatlanma bölgenin idaresini de üstlenen aileler tarafından yapıyordu. Babadan oğula geçen bir kimlik olarak devam ettiği için Evrenosoğulları, Mihaloğulları, Turahanoğulları, Malkoçoğulları gibi adlarla anılmışlardır. İbrahim Paşa’dan umduğu ölçüde bir tımar alamayan şair, memleketi Vardar’a dönünce “*gâh Yahyalı gâh Mihalli beylerine hidmet idüp anlar ile muvaneset ü ülfet*”⁵⁰

⁴⁸ *Osmanlı tarihi sözlüğü*, Yediveren, İstanbul 2018, s. 223.

⁴⁹ *Künhü’l-Ahbâr’ın Tezkire Kısım*, s. “Hayretî”.

⁵⁰ Kınalızâde Hasan Çelebi, *Tezkiretü’ş-şu’arâ*, s. 314.

etmiş ve Âşık Çelebi'nin ifadesiyle “*kût-ı lâyemûta kânî olup*”⁵¹ onların ihsan ve bahşişlerine kanaat edip ömrünü geçirmiştir. Hayretî'nin mütekerrir mısraı “*Câna başa kalmazuz âlemde Yahyâlîlâruz*”⁵² şeklinde olan on üç bentlik murabbaından, özellikle akıncı ailelerinden Yahyalılar’a⁵³ yakın olduğu düşünülebilir:

Her birimüz rûz-ı meydânda birer şemşîr olur
Ceng içinde ağzı kanlu bir atılmış tîr olur
Azı çoğı ehl-i küfrün yanumuzda bir olur
Câna başa kıalmazuz ‘âlemde Yahyâlîlâruz (33/8)

Yaşadığı gibi yazıp, yazdığı gibi yaşayan Hayretî'nin şiirlerinde mesleği ve geçimini nasıl temin ettiğine dair ipucu veren işaretlere rastlıyoruz. Kasidelerin çoğu bu bağlamda yazılmış şiirlerdir. Gazeller arasında bulunan 299. şiirin kendisinden tımar talep edilen bir beylerbeyine yazıldığı anlaşılmaktadır.

Divan’da Pargalı İbrâhim Paşa’ya sunduğu kasidede (15. şiir) Paşa’dan açıkça tımar istemektedir (15/37):

Ëy tabîb-i cân u dil bîmâr-ı tîmâram meded
V’ëy mesîhâ-dem başa tîmâr êdûp vër tâze cân (15/33)

Aynı şekilde diğer beyitlerinden anlaşıldığına göre makam sahibi birine yazılmış olan 134. şiirde fakirlikten şikâyetle tımar talebinde bulunmaktadır:

Tîmâr eyle derdüme ëy cân tabîbi kim
Bîmâr olan gönüllere şîhât zamânıdır (134/5)

⁵¹ *Meşâ’irü’ş-şu’arâ*, s. 274.

⁵² N2 29^b’de bulunan başlığa göre bu şiir Yahya Paşazâde Mehemed Beg’e [ö. 1548] sunulmuştur.

⁵³ Aslında ailenin atası Yıldırım Bayezid devrinde Sivas’ta kale muhafızı olan Malkoç Mustafa Bey olup oğulları Malkoçoğlu Bâli Bey ve Yahyâ Paşa, Fatih ve II. Bayezid devrinin önemli akıncı beylerindendi. Yahya Bey, Rumelide sancak beyliği ve Rumelide üç, Anadolu da bir defa olmak üzere beylerbeyliği görevlerinde bulunmuştur. Sonraki yıllarda da akıncı beyliği yapan Malkoçoğulları daha çok Yahyâ Paşa neslinden geldikleri için Yahyâpaşazâdeler ve Yahyâlîlârlar olarak anılmışlardır. Ayrıntılı bilgi için bkz. : Fahameddin Başar, “Malkoçoğulları”, *TDV İslâm Ansiklopedisi*, İstanbul 2003, C. 27, ss. 537-38.

Tımar talebinin karşılık bulduğunu 282. şiirinden takip edebiliyoruz:

Derd-i bî-dermānuma luṭf ile tīmār eyleyüp
Bu marīz-i fāḫa vü faḫra müdāvā eyledün (282/2)

Hayretî kendisine tahsis edilen tımarı beğenmediğinde şikâyetini galiz küfürlerle dile getirmekten de çekinmez (411/6).

Hayretî'nin geçimiyle alakalı beyit örneklerini çoğaltmak mümkündür. Tüm bunlardan, dirliği istediği seviyede olmasa bile bir tımara malik bulunduğu anlaşılıyor. Şiirden anlaşıldığı üzere Hayretî, akıncı beylerinin emrindeki sipahilerin kalpleriyle kılıçlarının arasını birleştirmek, ruh hallerini cenge hazırlamak şeklinde bir vazifeyi icra eder gibi gözükmektedir. *Hayretî Divanı*'nda gaza erlerini motive etmek için yazılmış çok sayıda şiir bulunmaktadır. Bu, Hayretî'ye has olmayıp Yeniceci birçok şair için geçerli bir durumdur. Dönemin sosyal, askerî ve siyasî durumu hakkında edineceğimiz malumat Hayretî'nin meslekî ortamını idrak etmemize yardımcı olabilir. Bu bağlamda şunu belirtmek gerekir ki akıncı beyleri taşrada kendi konumlarına uygun olarak küçük başkentler kuruyorlardı. Bu yapılanma İstanbul'daki sarayı model alan bir yapılanmadır. Serdengeçti akıncılar yanında, onları gazaya teşvik edecek, gaziliğin ve şehitliğin faziletlerini anlatıp askeri coşkuya getirecek kişilere ihtiyaç vardı. Medrese kültüründe yetişmiş bilginler bu rolü yerine getiremezdi. Bu işi kışın kışlaklarda bulunup baharın gelişyle ise akıncılarla bir olup cenk meydanlarında coşup taşan yarı meczup ermiş şairler üstlenmekteydi. İşte Yeniceci şairlerin çoğu, bir fabrikadan çıkmış standart mamuller gibi bu özellikleri taşımaktaydı.⁵⁴

1.6. Mezhebi ve Meşrebi

Hayretî “Ca'ferî-mezheb safâyî-cânlaruz” (6/7) diyerek kendi mezhebini açıkça bildirmiştir. Âşık Çelebi Hayretî'nin ‘alevî-mezhep’⁵⁵, Latîfî ise muhibb-i hânedân ve Ca'ferî-mezheb olduğunu söyler. Çavuşoğlu ve Tanyeri bu ifadenin Şia mensubiyeti anlamına geldiğini

⁵⁴ İsen, *Varayım gideyim Urumeli'ne*, s. 53.

⁵⁵ Âşık Çelebi (Es-Seyyid Pir Mehmed b. Çelebi), *Meşâ'irü's-su'arâ*, s. 273.

belirtirler.⁵⁶ Hemen burada belirtelim ki Hayretî günümüz Şia'sından farklı olarak *hulefâ-i râşidîn*'e hürmet etmekte ve onları dört ulu sahabe olarak tanımlamaktadır (bkz. 2/19). Bir naat olan İkinci kasidede Hz. Peygamber'le birlikte sırasıyla Hz. Ebû Bekir, Hz. Ömer, Hz. Osman ve Hz. Ali'yi anarak bunları dört ulu sahabe olarak kabul ettiğini bildirir (2/15-19). Bununla birlikte divanda Hz. Ali, Hz. Hüseyin, Muhammed el-Bâkır, Cafer-i Sâdık, Musa el-Kâzım, İmam Rıza, İmam Takî, İmam Nakî, Hasan el-Askerî ve İmam Mehdî şeklinde devam eden on iki imam silsilesiyle daha fazla karşılaşırız. Hatta çoğu yerde dualarının makbuliyetinin dayanaklarından biri olarak on iki imamın isimlerini anar ve duasının onların hürmetine kabul edilmesini ister.

Melamî meşrepli Bektaşî bir abdal olarak tanımlayabileceğimiz Hayretî'nin yaşadığı coğrafyanın çok canlı bir tasavvufi atmosfere sahip olduğu görülmektedir. Bu çeşitlilik Hayretî'nin şiirlerine de yansımıştır. Divanında Gülşenîliğe, Hurûflığe, Bektaşîliğe, melametîliğe ve vahdet-i vücud doktrinine çeşitli atıfların yapıldığını görmekteyiz. Fakat bu atıfların şairi Gülşenî ya da Hurûfî olarak tanımlamak için yeterli olup olmadığı bizim için bir soru işaretidir. Zira hiç şarap içmeyen bir şairin şaraba güzellmeler yazması gibi şairlerin şiir geleneğine bağlı olarak kendi meşreplerini tam yansıtmayan bazı kullanımlarda bulunmaları yabancı olduğumuz bir konu değildir. Hayretî hakkında çeşitli yayınlarda yapılan *Gülşenîliğe intisap etmiştir*⁵⁷ veya *Hurûfidir*⁵⁸ gibi tanımlamalara temkinle yaklaştığımızı söylemek durumundayız. Biz burada Hayretî'nin beyanlarını esas alarak onun melametî meşrep bir Bektaşî abdalı olduğunu söylemekle yetiniyoruz.

Şâh hakkıyçün bugün ey **hayretî** hayrân u zâr
Hânekân-ı 'ışık içinde baş açık bektâşîyem (381/5)

⁵⁶ Hayretî, *Dîvan: Tenkitli Basım*, Haz. Mehmed Çavuşoğlu, M. Ali Tanyeri; İÜEF Yayını, İstanbul 1981, s. XIII.

⁵⁷ Tuğba Durmuş, "Hayretî", *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü Projesi (TEİS)*, (26.04.2021), <http://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/hayreti>.

⁵⁸ Fatih Usluer, "Divan Şairleri ve Hurufilik", *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Türkoloji Dergisi*, C. 23, S. 1 (2019), s. 80-104, <https://dergipark.org.tr/tr/pub/turkoloji/544870>.

Tekye-i 'ışık içre abdāl êtdi ben dervîşini
Nev-cüvândur gerçi pîrüm oldı bektâşum benüm (382/2)

Bununla birlikte Hayretî'nin, şiirlerinde bazı tasavvuf büyüklerine yer verdiğini görüyoruz.

Gülşen-i vaşl ola hâr-ı hecr iken ser-menzilün
Hayretî ger himmet éde saña sulţân gülşenî (510/5)
Şâh hâkkiyçün **Haţiboğlu**n görel'den **Hayretî**
Baş açuk abdāl olmışdur imâmîler gibi (531/5)
İçdiler **fazl-i ilâhî** çeşmesinden âb-ı hıızr
Êtdiler kesb-i hayât-ı câvidân abdâllar (8/3)

1.7. Ölümü

Rumeli akıncı beylerinin ihsan ve bahşışleriyle ölmeyecek kadar rızka kanaatle geçinip giderken ömrünün son deminde sebel⁵⁹ illetiyle Hayretî'nin gözlerine perde inmiş ve gözleri görmez olmuştur.

Bu fenâ evde vefâdan görmedüm aşlâ eşer
Bunca yaşlar yaşadı hattâ ağardı çeşm-i ter (128/1)

Bu hal üzere dahi ayağı şiir meclislerinden kesilmemiş olan Hayretî'yi şiir meclislerine iletme işinin Yûsuf-ı Sîneçâk'ın yetiştirmesi olan Günâhî [ö.988/1580-81] tarafından yapıldığını tezkirelerden öğreniyoruz.⁶⁰

Hayretî'nin bir beytinde de *Bahru'l-Hakâyık*'ın müellifi olan Hatiboğlu'nu gördüğünü söylemesi onun kaç yaşına eriştiğine dair bir fikir yürütmemize imkân tanır. Bildiğimiz kadarıyla Hatiboğlu, İstanbul'un fethinin arifesinde hala hayattadır.⁶¹ Hatiboğlu'nun 1450

⁵⁹ Hayretî'nin sebel illetine müptela olması şiirlerin muhtevasına da girmiştir. Henüz ilk şiirden itibaren bu konu sıkça işlenir: İlgili şiirler için bakınız: 1/4, 128/1, 385/5, 386/5, 455/2, 479/5.

⁶⁰ Günâhî [ö.988/1580-81]: Adı Hasan ve kendü Vardarêdür, anda zuhûr iden suarânun serdârdur. Sîne-çâk'ûñ Mevlevîlikde köçegi ve Mesnevî'de şâkirdi vü perverdesi idi ve Hayretî'nün a'mâ oldukdan sonra yedicişi ve mecâlise iledicişi, manzuru ve nazarkerdesi idi. Âşık Çelebi, *Meşâ'irü's-su'arâ*, md. Günâhî.

⁶¹ Hatiboğlu: Dinî ve ahlâkî mesnevîleriyle tanınan Türk şairi. Hacı Bektâş-ı Velî'nin makâlât adlı eserini *Bahrü'l-Hakâyık* adıyla tercüme etmiştir. Hatiboğlu'nun vefatı hususunda

yılında hayatta olduğunu ve Hayretî'nin gençlik zamanlarında onu gördüğünü kabul edersek Hayretî'nin uzun, belki yüz yıla yakın bir ömür sürdüğü sonucu ortaya çıkar. İlgili beyit şöyledir:

Şāh hāḳḳıyçün Ḥaṭıboğlın görel'den **hayretî**
Baş açuḳ abdāl olmuştur imāmiler gibi (531/5)

Divanda ihtiyarladığını, saçının sakalının ağardığını bildiren beyitlerin sayısı az değildir.

Ėy **Hayretî** yüzüm ḳara başum gözi a'mā
Ėafletle bozardı gözüm ağardı şaḳalum (385/5)

Şaḳalun ıṣḳ yolında ağardı **Hayretî** çün kim
Bugün bir ihtiyārısın ṭarīḳun yüzün ağ olsun (461/5)

Bāzīçe-i maḥabbeti elden ḳomaz müdām
Bizi ḳocatdı bir delü oğlan durur gönül (331/3)

Yaşum gibi yüz üzre sürindüm yolında ḳoḳ
Bin sa'y ile o serv-i ḥıramāna ermedüm (24/II/3)⁶²

Âşık Çelebi, Hayretî'nin hicrî 941'de yine kendi kasabası olan Vardar Yenicesi'nde ahirete irtihalini haber verir. Hatta Vardar'a gidip Evrenos Bey, Abdullah-ı İlâhî, Usûlî ve Hayretî'nin ruhlarına Fatiha okuduğunu söyler.⁶³ Âlî ise 941 senesinin hududunda vefat ettiğini söyledikten sonra “*Kendü inşâ itdügi zâviye hazîresinde defnini vasiyyet itmiş*” diyerek Vardar'da metfun bulunduğunu haber vermektedir. Defin

Mehmed Süreyyâ Bey, kaynak göstermeden Hatiboğlu'nun 1460 yılında İznik'de vefat ettiğini söyler. Esad Çoşan ise Fatih Sultan Mehmed'in saltanatının ilk yıllarında, İstanbul'un fethinden önceki bir tarihte vefat ettiği kanaatindedir. Mustafa Erkan, “Hatiboğlu”, *TDV İslâm Ansiklopedisi*, İstanbul 1997, C. 16, ss. 461-62.

⁶² Bu beyitte yaş kelimesinin gözyaşı yerine kullanıldığı açıktır. Şairlerin tevriyeli kullanımlarına binaen yüz yaşına geldiği ima etmesi de mümkündür.

⁶³ Âşık Çelebi (Es-Seyyid Pîr Mehmed b. Çelebi), *Meşâ'irü 'ş-şu'arâ*, s. 661.

yeri konusunda muhtelif kaynaklardaki rivayetlerin⁶⁴ neredeyse tümü Hayretî'nin Vardar'da metfun bulunduğunu söylemektedir. Vefat tarihi konusunda Ali'nin verdiği “941 *hududunda*” bilgisine dayanarak onun miladî 1535 yılında vefat ettiğini söylemek yanlış olmaz.⁶⁵

1.8. Kişiliği, Şairliği

Hayretî hakkında bilgi veren, çağdaşı veya ardılı olan 16. yüzyıl tezkire yazarlarının Hayretî'nin şairliği hakkında isabetli değerlendirmeleri bulunmaktadır.

Sehi Bey [ö. 955/1548] “*Âşıkâne ve hoş-âyende gazelleri var*”⁶⁶ diyerek sözlerinin âşıkâne ve hoş-ağidici olduğunu söyler.

Âşık Çelebi [ö. 980/1572], “*Hakkâ ki şiirinde selâset ve edâsında cezâlet vardır, çâşnîdâr u hemvârdur. Eyü ma'nâlar ana dest virmişdür. Sâde olanları dahı lutf-ı edâdan yâ sûziş ü şûrişden veyâ uzlet-i mâ-sivâdan hâlî degüldür.*”⁶⁷ diyerek şiirinde ve söyleyişinde akıcılık bulunduğunu, sözlerinde tatlılık olup sözü yerinde ve dolandırmadan söylediğini, anlamın güzel sözlerle yüklü olduğunu, sanat yapmak endişesi gözetmeden yazdığı şiirlerin bile tatlı bir söyleyişten, yakıcılıktan ve ruhu ürperten bir tesirden uzak olmadığını ifade eder.

Latîfî [ö. 990/1582] “*Tab'-ı nâsa mülâyim eş'ârı ve hoş-âyende ve küşâde ve âşıkâne ve sâde güftârı vardır. ...Ve devâvîn-i Fûrsi dahı tamam mütetebbî etmiş ve fevâ'id-i ma'ânîsinden mütemettî' idi.*”⁶⁸ demekle halkın zevkine uygun şiirleri bulunduğunu, sözlerinin anlaşılması kolay, gönül açıcı, sanat kaygısından uzak ve âşıkâne olduğunu, Farsça divanları güzelce okuyup oralardaki manalardan istifade ettiğini belirtir.

⁶⁴ Sicill-i Osmânî ve Osmanlı Müellifleri isimli eserler Hayretî'nin kabrinin Südlüce'de bulunduğunu bilgisini verseler de Çavuşoğlu ve Tanyeri bunu yanlış bir kayıt olarak nitelemekte ve Hayretî'nin vefatı sırasında sağ olan biraderi Sîneçâk'ın, postnişini bulunduğu Südlüce dergâhının hazîresinde namına bir makam taşı diktirmiş olduğunu söylemektedirler. Hayretî, *Divan*, s. XIII.

⁶⁵ “H.941 hududu” ibaresi senenin sonunu işaret etmektedir. Hicrî 941 senesi 7. ay olan Recep ayından itibaren M. 1535'e tekabül eder.

⁶⁶ Sehi Beg, *Heşt Bihişt*, s. 166.

⁶⁷ Âşık Çelebi (Es-Seyyid Pîr Mehmed b. Çelebi), *Meşâ'irü's-şu'arâ*, s. 273.

⁶⁸ Latîfî, *Tezkiretü's-şu'arâ ve Tabsiratü'n-Nuzamâ*, s. 206.

Ahdî [ö. 1001/1593] “*Tab’-ı nâzüki fûnûn-ı ma’rifetle müretteb her vechile esnâf-ı şî’re kâdir ve ilm-i tasavvufun ıstılâhâtında mâhir elfâz-ı revân-bahşla mânend-i Hâfiz-ı hoş-nevâ ve tarz-ı gazelde misâl-i Hayretî, sâhib-edâ. Hakkâ budur ki eş’âr-ı tarab-engîzi ve güftâr-ı tasavvuf-âmîzi hûb ü mergûbdur.*”⁶⁹ demekle nazik yaratılışının marifet bilgileriyle dolu, kendisinin şiirin her türlüünde kudretli ve tasavvuf ıstılahında usta olduğunu söyler. Sonra onu İran şairlerinden Hâfiz [ö. 971/1388] ve İranlı Hayretî ile mukayese ederek cana can katan sözlerinin tıpkı Hafız gibi kulağa güzel geldiğini ve gazelde tıpkı Hayretî gibi üslup sahibi olduğunu, şiirlerinin coşturucu ve tasavvufi sözlerle yoğrulmuş olanlarının güzel olup beğenildiğini belirtir.

Beyânî [ö. 1005/1597], “*Şu’arâ-yı Rûm içinde kemâl-i belâgatla mevsûmdur. Ekser-i eş’ârı hayâl-âmîz sâdesi dahî âşıkâne olmagla şûr-engîz olmagın müselle-i âlemdir.*”⁷⁰ diyerek, Anadolu şairleri içinde belagatinin mükemmelliğiyle tanındığını, şiirlerinin çoğunun hayalle yüklü olduğunu, yalın olanının dahi âşıkane olmakla coşku verici oluşunun herkes tarafından kabul edildiğini bildirir.

Âlî [ö. 1008/1600], “*El-hak hoş-âyende sözleri vardur. Rûzgârın fenâsına müteallik çokça me’ânî-i garîbe nazm itmişdür. Ekseri pesend ü tahsîne sezâvârdur.*”⁷¹ diyerek, hoşla gidici sözleri olduğunu, dünyanın geçiciliğine dair çokça orijinal manaları şiire döktüğünü ve çoğunun beğeniyeye ve alkışa layık olduğunu dile getirir.

Hasan Çelebi [ö. 1013/1604], “*Nâmı hakkâ ki şu’arâ-yı Rûm içinde kemâl-i belâgatla ma’lûm u mevsûm sâhib-dîvân fâ’ikü’l-akrân şâ’ir-i pür-’unvândur. Şî’rinde selâset ve edâsında melâhat nihâyetdedür. Sâde olan eş’ârı dahî çâşnîdâr-ı yek-dest ü hem-vâr olup sûz-ı ‘ışkdan hâlî vü ‘ârî olmaduğı nazar-ı erbâb-ı kemâl ve basar-ı basîret-i ashâb-ı makâlden müstetir ü mütevârî degüldür.*”⁷² diyerek Anadolu şairleri içinde belagatinin mükemmelliğiyle bilinip tanındığını, akranları

⁶⁹ Ahdî, *Ahdî ve Gülşen-i şu’arâsı*, s. 265.

⁷⁰ Beyânî, *Tezkiretü’ş-şu’arâ*, s. 58.

⁷¹ Gelibolulu Mustafa Âlî, *Künhü’l-Ahbâr’ın Tezkire Kısım*, s. “Hayretî”.

⁷² Kınalızâde Hasan Çelebi, *Tezkiretü’ş-şu’arâ*, s. 314.

arasında seçkin ve divan sahibi olmak gibi ünvanlara sahip olduğunu; şiirinde akıcılığın, üslubunda tatlılığın son derece çok olduğunu; sade olan şiirlerinde bile her birisinde tek elden bir anda yazılmış gibi lezzet bulunduğunu, aşkın yakıcılığından hali olmadığını ve şiirindeki bu özelliklerin kemal sahiplerinin dikkatinden, söz ustalarının basiretli tetkiklerinden saklı kalmadığını bildirmektedir.

Şairliği

Hayretî'nin şiirleri yukarıda ismi zikredilen tezkire yazarlarının kanaatlerine uygun niteliktedir. Sözü kolay ve akıcı şekilde söyler. Sanat endişesi taşımamasına rağmen şiirleri anlamı güzelleştiren, okuyucuyu dikkate sevk eden, anlaşılması zor olmayan ifadelerle yüklüdür. Beyitlerde harf oyunları yapmayı sever. Şiirlerinde dinî ve tasavvufi terminolojiyi ustaca ve kolaylıkla işler. Hayretî, içinde duyduğunu söyleyen, kaleminde hissettiğini yazan bir duygu şairidir. Şiirini okuyanlar şairin muradına vâkıf olmak hissiyatını kazanırlar. Başka bir deyişle okuyucular, şairin kalbinde olanla dilinde olanın farklı olmadığına ikna olurlar.

16. yüzyılın önemli nazire mecmualarından Pervâne Bey Mecmûası'nda⁷³ bulunan 92 şiiriyle Hayretî, mecmuada en çok şiiri bulunan 17. şair konumundadır. Şiirlerinden 13'ü zemin şiirdir ve zemin şiirlerine 64 adet nazire yazılmıştır. Aynı şekilde Edirneli Nazmî'nin *Mecma'u'n-Nezâ'ir*'inde⁷⁴ 54 şiirle kendisini yer bulur. Bu rakamlardan, Hayretî'nin devrinde sanatıyla hayli rağbet gören bir şair olduğu anlaşılmaktadır.

Ayrıca Hayretî divanının tefeül için kullanılması onun geniş kitleler tarafından beğenildiğinin delilidir.⁷⁵ Hem söz ustası tezkire

⁷³ Pervâne bin Abdullah (ed.), *Pervâne Bey mecmuası*, Haz. Kamil Ali Gıynaş, Akademik Kitaplar, İstanbul 2014.

⁷⁴ Edirneli Nazmî, *Mecma'u'n-Nezâ'ir*, Haz. M. Fatih Köksal, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü Yayını, Ankara 2017.

⁷⁵ Hayretî'nin *Dîvân*'ının tefeül için kullanıldığı bilgisi GHB nüshası ile delillendirilmiştir. Bu nüshanın her varâğının a yüzünün sol üst köşesinde "Bu işe gir, bu işte hayır vardır, bu işten uzak dur, sabırlı ol" nev'inden Arapça fal ibareleri mevcuttur. Konuyla alakalı "Gazi Hüsrev Bey Kütüphanesi 1704 No'lu Hayretî Divan Nüshasından Literatüre Katkılar" başlıklı makalemiz yayın aşamasında bulunuyor.

yazarları hem mana eri şairler hem de halk Hayretî'yi sevmekte, onun şiirini okumaktadır.⁷⁶ Zira halk anlamadığını sevmez. 18. yüzyıla dek yazılmış olan divan nüshaları, mecmua varaklarında gezinen onlarca şiir onun çağları aşan bir şair olduğunu göstermektedir. Onun bu denli seviliyor olmasının önemli sebeplerinden biri şiirlerinde *ulaşılması zor olan kolaylık* anlamına gelen sehl-i mümtenî üslubunun bulunmasıdır. Hayretî şiirlerinde doğal, perdesiz ve anlaşılır bir dil kullanır. İfadeleri özlü ve yoğundur. Aslında aruz vezni ile yazılan, kalıpları ve sınırları belli, (günümüz okuyucusu için) kelime kadrosu çoğunlukla Arapça ve Farsça tabirlerle dolu olan Osmanlı şiiri içinde üslup ve manadaki niteliği düşürmeden anlaşılır olmak zor bir meziyettir. İşte Hayretî çağdaşları içinde bu özelliğiyle öne çıkar.

Hayretî şiirindeki akıcı ve coşkun söyleyişin sebeplerinden birisi de onun vezin tercihi olmalıdır. Kararlı fakat monoton bir söyleyişe sahip olan yeknesak vezinlerde sondan bir hece eksiltmekle bu monotonluk kırılmaya uğramakta, sondaki kesinti ritme büyük bir cazibe kazandırmaktadır.⁷⁷ Hayretî'nin en çok kullandığı vezin *Remel* bahrinin *fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün* vezni böyle bir vezindir. Hayretî 587 şiirin 270 tanesinde bu vezni kullanmıştır. Bir başka ifade ile şiirlerinin %46'sını bu vezinle yazmıştır. Bu bakımdan Hayretî'nin *Remel (Koşma)* bahriyle iyi bir uyum yakaladığı söylenebilir.

Osmanlı şiirinin kaside geleneği içinde fahriye bölümlerindeki abartılı söyleyiş Hayretî'de yerini daha kısa, özlü, sade ve nispeten daha mütevazı ifadelere bırakmıştır. Fakat bu bölümlerde dahi Hayretî'nin yüreğindeki şairlik cevherinin göz alıcı parlaklığını temaşa edebiliriz. Örneğin, şu beyitte '*su gibi akıcı şiir söylemesinin şaşırtıcı bir durum olmadığını, zîra topraktan su çıkmasının âdet olduğunu*' söylemektedir.

Söylerse **Hayretî** ne var eş'âr-ı âbdâr

'Âdet durur hemîşe akıdur türâb âb (10/34)

⁷⁶ Hayretî'nin halk tarafından sevildiğinin bir delili onun şiirleriyle doldurulmuş olan defterlerdir. Bkz. (N16) *Galata Mevlevihanesi Türkçe Yazmaları 150*, t.y.

⁷⁷ Yakup Şafak, "Fars ve Türk Edebiyatlarındaki Aruz Vezinlerinin Ritmik Yapıları Üzerine Düşünceler", *Yedi İklim*, C. 10, S. 70 (1996), s. 32.

Hayretî şiirinde belli bazı hayallerin, âdet ve inanış kalıplarının sıklıkla kullanıldığı görülmektedir. Âşığın döktüğü tuzlu gözyaşları karşısında nehirlerin acıması/merhamet etmesi, sevgilinin güneş olduğu durumlarda âşığın zerre olup sevgili sayesinde yükselmesi, sevgilinin yokluğunda gam ve kederin âşığa arkadaş olması, âşıklığın yüce bir rütbe olarak addedilmesi, sevgilinin semtindeki itlerle arkadaşlığın bile kıymetli olması, sevgilinin hilal kaşları karşısında âşığın boyunun hilal olması (eğilmesi), yine âşığın boyunun sevgi karşısında *dal* harfi gibi bükülmekten daha şiddetli olarak *nun* harfi gibi sırtı yere gelmiş halde iki büküm olması, sevgilinin değersizleştirmesiyle yahut âşık etmesiyle âşığın ayaklara yahut kadehlere düşmesi, âşığın sevgiliden başka her türlü masivadan vaz geçmesi gerektiği, sofı ve zahit olarak anılan rakibin melami meşrepli âşık tarafından türlü şekillerde yerilmesi, sevgilinin gül gibi gülüp açılması, yüksek bir idrak hali olarak kabul edilen meyhane ve mescidin âşık nezdinde bir olması durumu, melametiliğin ve abdallığın yüce mertebeler olarak görülmesi, sevgiliyle imanın ve küfrün özdeşleştirilmesi ve âşığı sevgiliden ayıran rakibin âşığın imanını çalan şeytana benzetilmesi şeklinde sıralayabileceğimiz gibi sahneler Hayretî'nin şiirlerinde en çok karşılaşılan hayaller olarak dikkat çeker.

Hayretî kelime oyunlarını seven bir şairdir. Kelime oyunu yaparken genelde cinas sanatından istifade eder.

Sürüp cümle murâdâtı çıkar meydân-ı hâırdan

Cihân içinde yıllarla murâd atını sürdün tut (86/6)
(Murâdât)

Dëdüm yoluña rûh-ı revānum revān ola

Gül gibi bir gülümsedi dëdi revā n'ola (69/1) (Revân)

Yılduzu yokdur zavāllı 'âşıkun yanunđa hıç

Mihr-i hüsnün de zevālin ey meh-i tábān aña (71/3)

Bazen harflerin şekilleriyle alakalı oyunlar yapar. Âşığın boyunun dâl harfine benzetilmesini bir adım ileri görüterek nûn harfine benzeterek

sırtı yere gelmiş bir figürü tasvir eder. Râ, nûn ve dal harfleriyle oyunlar yapıldığını görürüz.

Ân-ı vâhidde elif kıaddüm eger ğam nûn eder
Eylese devrân eger bir dem beni andan cüdâ (65/5)

Felege vërme burayı dèdi kûyında görüp
Dèdüm èy meh beni buraya bu râlar getürür (169/4)

Kaşı hayâli ile bir nûna döndi kıaddüm
Dâğ-ı cünûn başumda oldı çü nokta-i nûn (448/3)

Kâmetüm hicrân yüki altında olmışdur çü nûn
Noktadur üstinde şan başumdaki dâğ-ı cünûn (449/1)

Şu beyitte de sayılardan yararlandığını görüyoruz. Elif çekmek ve dağ urmak neticesinde âşığın derdi 10 katına çıkmış görünüyor.

Bir elif çekmiş idüm yanına bir dâğ urduñ
Yine dil derdini cānâ bir iken on ètdün (294/3)

Kimi zaman da harflerin noktalarıyla ilgili oyunlara başvurur. Şu beyitte vücûd kelimesindeki cim'in noktası silinirse hâ harfî ortaya çıkmakta ve vücûd > vahîd değişimi ortaya çıkmaktadır. Vahîd sözlüklerde *eşi benzeri olmayan, bir olan, tek olan* anlamlarına⁷⁸ gelmekte dolayısıyla ‘...işler dönüp dolaşıp Allah’a varır. şeklinde bir anlam ortaya çıkmaktadır.⁷⁹

Kim karar eyler beş on gün bu cihân dârında kim
Götürüp âhir vücûdî noktasın kılmaz karar

⁷⁸ Vankulu Mehmet Efendi, *Vankulu lügati*, Haz. Mustafa Koç, Eyüp Tanrıverdi; Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı, İstanbul 2014; İlhan Ayverdi, Redaksiyon: Ahmet Topaloğlu, *Misalli Büyük Türkçe Sözlük: asırlar boyu târihi seyri içinde*, 4. Baskı, Kubbealtı Neşriyat, İstanbul 2011, md. md. “vahîd”.

⁷⁹ Bu beyitteki anlamı destekleyen ayetlerin sayısı fazladır. Biz iki tanesini vermek iktifa edelim. *Hayreddin Karaman vd. (ed.), Kur’ân-ı Kerim ve Açıklamalı Meâli*, 1. baskı Türkiye Diyanet Vakfı, Ankara 2005, v. v. Âl-i İmrân 3/109 ve Kasas 28/88.

Kimi zaman da işaret ettiği kelimelerle memduhun ismini ortaya çıkartmış, bir nevi akrostiş yapmıştır. Şu bentte *Hiyâl, mîm-i melâl* ve *dâl-i devlet* kelimelerinin Mahmûd isminin kökü olan h-m-d seslerini işaret ettiğini görmekteyiz.

Kılalum kâmetümüz kaşı hayâliyle hiyâl
Bükülüp halka olalum nête-kim mîm-i melâl
Dâl-i devletdür olursak ger ayağında çü dâl
Kanı bir şüh güzel dünyede mahmûd gibi

Şu beytinde de sevgilinin güzellik unsurlarını mim-cim-nun harfleriyle remzederek *mecnûn*luğunun sebebi olarak göstermektedir:

Êy dehânı mîm ü zülfi cîm ü kaşı nûn olan
Yine bir naşş ile ben miskîni mecnûn eyledün (270/2)

Örneklerin sayısını arttırmak mümkündür.

Kişiliği

Hayretî'nin kişiliğinin teşekkülünde Yenice'deki tasavvufi ve siyasi atmosferin etkili olduğu önceki bölümde belirtilmişti. Bu tasavvufi ortam onun derviş yönünün beslendiği en önemli kollardan biridir. Bölgenin siyasi yapısı Hayretî'nin hayatındaki fütüvvetin kaynağıdır. En başından belirtmek isteriz ki Hayretî mısraları arasında seyre çıkan okuyucunun karşılaşacağı ilk tip kalender, gazî, câferî mezhep, laubali meşrep, fütüvvet ve melâmet ehli bir abdal karakteridir. 16. yüzyılın fetih ve gaza ile yoğrulmuş olan Balkan coğrafyasının ihtiyacı olan bu tip *Rumeli abdalı* kavramıyla karşılanabilir. Hayretî de kendisini bu şekilde tanımlamaktadır:

Her gedâ bir pâdişâha bende olmuşdur velî
Biz de rûm abdâliyuz bizüm 'alîdür şâhumuz (211/3)

Hayretî benzer қазақ bir rûmili abdâlısın
Kim düşürmezsın elünden dâyimâ bir ter teber (163/5)

Hayretî abdal kavramını Hayretî'nin *Divan*'ında 79 defa kullanılmıştır.

Hayretî mütevacı bir kişiliğe sahiptir. Kasidelerinin abartılı olmayan fahriye bölümleri bu duruma bir delil sayılabilir. Kânûnî Sultan Süleyman'ın Veziri Pargalı İbrahim Paşa'ya yazdığı 15. kasidede '*Ey efendi! Ben bir karıncayım, ne haddime ki Sultan Süleyman'ın (veziri) Âsaf'ın vasıflarını anlatmaya ağız açayım.*' anlamına gelen beytinde de Hayretî'nin mütevacı tavrını takip etmek mümkündür:

Bir karıncayam ne miqdârum ola kim serverâ

Âşaf-ı sulţân süleymân vaşfına açam dehân (15/36)

Hayretî'nin mütevacı tavrının nereden geldiğini bir sonraki beyitte yine kendisi haber vermektedir. Hayretî kendini Paşa'ya bir derviş olarak tanıtmaktadır:

Lîk 'âdetdür du'â dervîşlerden şehlere

Nète-kim dervîşlere ihsân-ı sulţân-ı cihân (15/37)

Melâmetî Şair Hayretî

Hayretî şiirinde karşımıza sıklıkla çıkan, onun kişiliğini ve şiirini etkileyen bir diğer kavram da *melamet* kavramıdır. Tasavvufun içinde, kabuktan kurtulup öze ulaşmak adına riyazet ve züht ekseninde yapılan sorgulamaların bir neticesi olarak değerlendirebileceğimiz melamet doktrini hicrî III. asırda sufilerin dünyevileşmelerine bir tepki olarak Nişabur'da ortaya çıkmıştır. Hayretî'nin gençlik yıllarına gelinceye dek geniş bir zaman diliminde, çok geniş bir coğrafyaya yayılmış, Horasan'dan Balkanlar'a uzanan muazzam bir etki alanına sahip olmuştur.⁸⁰ Gerek Hayretî hakkında gerek divan şiiri hakkında bugüne dek yapılan incelemelerde melamet'in yeterince iyi anlaşılmadığını, hatta yanlış anlaşıldığını belirtmek durumundayız. Melamet doktrini son 150 yıldır kökenci tasnifçiliğin yanlış yorumunun kurbanı olmuş durumdadır.⁸¹ Şekilcilikten sıyrılıp, riyadan arınmak, nefsi tezkiye etmek

⁸⁰ Ali Bolat, *Melametilik*, 1. Baskı, İnsan, İstanbul 2004, s. 12.

⁸¹ Bu konuda Prof. Dr. Esat HARMANCI'nın tespitleri önemlidir: "Tasavvuf tarihçilerinin adlandırmak suretiyle tasnif etme ve böylece anlama kolaylığı yüzünden melâmet bütün

adına kınanmanın her türlüünden lezzet almak şeklinde tanımlayabileceğimiz melametî tavrı, *Hayretî Divânı*’nda baştan sona idrak edilen bir durumdur. Elbette divan şiirinde melametî tavrı geleneğe bağlı bir kullanım olarak her yerde görmek mümkündür fakat Ahdî’nin de belirttiği üzere⁸² Hayretî tasavvuf istilahlarında gayet bilgilidir ve bu kavramları şiirinde bilinçli şekilde, ustalıkla kullanmaktadır. Melamet Hayretî şiirinde *aşk*’ın erkânını belirlemiş, *âşık* ve *rakip* gibi temel tiplerin karakterlerini şekillendirmiştir. Örneğin şu beytinde aşkın edeplerini soran muhabba aşkın tek ve en önemli edebinin melamet olduğunu söyler:

Melâmetdür melâmetdür melâmet
Şorarsan n’édügin âdâb-ı ‘ışkuñ (269/5)

Bununla beraber *ışk-ı pâk*, *selâmet*, *gerçek* gibi daha başka kelimelerin de melamet ekseninde kavramlaştığını görmekteyiz. Örneğin *selâmet* kelimesin *melâmetin* zıddı bir kavram olarak kullanıldığını şu beyitlerden izleyebiliriz:⁸³

Varmaz selâmet ehli maḥabbet ṭarîḫına
‘Âşık melâmetî gerek ey dil melâmetî (508/2)

‘İşk yolın varırmaz ey dil selâmet isteyen
alılmaz menzil şu kim dutmaz melâmet yolların (441/2)

El-Melâmetiyye isimli risalesinde Melâmetîliğin ilkelerini yazan Abdurrahman bin Sülemî [ö. 73/692(?)] ilim ve hal ehlini üç kısma ayırmakta ve en yüce makamı melametîlere tahsis etmektedir.⁸⁴ İbn-i

zühed sâliklerine özgü bir hal iken fetişize edilerek ya Bâtunî şubelerin ya da bütünüyle Kalenderiye’nin gezici sapkın dervişlerinin yaftası olarak kullanıldı. Kavramın tarihî süreçte yaşadığı semantik erozyonun mezhep ve tasavvuf eksenli İslamî dindarlığın egemen havası ile de ilişkili olduğunu söylemeliyiz.” M. Esat Harmancı, “Fütüvvet-Melâmet İlişkisi”, *Alevilik Araştırmaları Dergisi*, S. 2 (2011), s. 123.

⁸² *Ahdî ve Gülşen-i şu’arâsı*, s. 265.

⁸³ Selamet, melamet eksenli beyitlerde zahit tipinin içinde bulunduğu durumu tarif eder. İki türlü anlaşılabilir. 1. Kınanmaktan emin olmak. 2. Kendini ehl-i necat olarak görmek.

⁸⁴ Bu tasnife göre en altta kitaplarla uğraşan zahir uleması, ortada hâl ehli sufiler ve en üstte melametiler yer alırlar. Ergün Öztürk, *Abû Abdurrahman es-Sülemî ve “El-Melâmetiyye” Adlı Risâlesi Çerçevesinde Melâmetîlik İlkeleri*, Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal

Arabî'ye göre de tasavvuf makamlarının en üst seviyesi melamettir.⁸⁵ Aynı şekilde Hayretî de makamların en yücesinin kınanmışlık makamı olduğunu bildirir:

Her kişi bir şişe almışdur bu dünyādan velī
Sehm-i a'la bizdedür řadħ-i mu'allāsındayuz (5/10)

1.9. Eserleri

Hayretî'nin *Divan* dışında *Bahâristan* ve *Mahabbetnâme* isimli iki mesnevisi, *Belgrad* ve *Yenice* için yazılmış iki küçük şehrengizi bulunmaktadır.

1.9.1. Divan (HD nüshası)

Çalışmanın ikinci bölümünde detaylı tanıtımı yapılacaktır.

1.9.2. Bahâristan

420 beyitten oluşan tasavvufi bir mesnevîdir. Aruzun *meşâ'ilün meşâ'ilün fe'ülün* vezniyle yazılmıştır. Giriş bölümünde klasik tertibe uygun olarak tevhit, münacat, naat ve sebep-i telif bulunur. Asıl konunun işlendiği bölümde konular arasındaki geçişler gazellerle sağlanmıştır. Mesnevinin muhtevası şu şekilde tasnif edilebilir: 1) Bahar tasviri ve aşkın halleri, 2) Güzel ötüşlü bir kuşun âşığa yoldaş olmak istemesi, 3) Âşığın seher kuşuna cevabı, 4) Sevgilinin hayaliyle sohbet, 5) Mecnun ile aşk cahilinin konuşması, 6) Sevgilinin rakibe yakın, âşığa uzak olması şeklinde sıralanabilir. Sonuç bölümü yerine “devasız derde düşmekten yeğ ölmek” darbimeseli ve bunu izah eden bir gazel bulunmaktadır. *Bahâristan* yüksek lisans çalışması olarak yayınlanmıştır.⁸⁶

1.9.3. Mahabbetnâme

Eser, klasik tertibe uygun 762 beyitlik bir mesnevîdir. Aruzun *meşâ'ilün meşâ'ilün fe'ülün* vezniyle yazılmıştır. Giriş kısmında tevhit, münacat, naat, mucizat, medh-i çihâr-yâr ve sebep-i telif bölümleri ayrı

Bilimler Enstitüsü Temel İşlam Bilimleri Ana Bilim Dalı Tasavvuf Bilim Dalı (Yüksek Lisans Tezi), Konya 2016, s. 23.

⁸⁵ DİA, “Melâmiyye”, *TDV İşlâm Ansiklopedisi*, Ankara 2004, C. 29, s. 30.

⁸⁶ Eşgünoğlu, *Hayretî'nin Mesnevîleri İnceleme Metin*.

ayrı başlıklandırılmıştır. Konunun işlendiği kısım 8 başlık altında anlatılan bir aşk hikâyesidir. Bu hikâyenin muhtevası şöyle tasnif edilebilir: 1. Âşığın rüya görmesi, 2. Sevgilinin cefası, 3. Âşığın gurbete çıkışı, 4. Âşığın sevgili makamındaki bir azizin karşısına geçip aşkını dile getirmesi ve ondan nasihatler dinlemesi, 5. Âşığın sevgilinin diyarına yönelmesi ama bir türlü varamayışı, 6. Bir bahar günü âşığın sevgiliyi rakiplerle birlikte görmesi, aşkta olgunluğa eriştiğini düşünmesi, 7. Aşk hakkında yeterli malumatı edinen âşığın akıl ve kalbi birbiriyle konuşturarak aşk hakkında bilgiler alması, 8. Âşık olacıklara nasihatler vermesi. Eser, dua bölümüyle tamamlanır.

Mesneviler üzerine çalışma yapan Eşgünoğlu, bu iki mesnevinin konu yönünden ortak olduğunu ve tek bir mesnevi olarak da düşünülebileceğini söylemektedir.⁸⁷

1.9.4. Belgrad Şehrengizi⁸⁸

Aruzun *mefâ'ilün mefâ'ilün fe'ülün* vezniyle yazılmış 261 beyitten oluşan bir şehrengizdir. Tıpkı *Yenice Şehrengizi*'nde olduğu gibi Belgrad eşrafından bir kimse Hayretî'nin yanına gelir ve yolu Belgrad'a düşen söz ustalarının şehre bir yadigâr bırakmalarının âdet olduğunu söyleyerek Hayretî'nin de böyle bir yadigâr bırakmasını arzu ettiklerini bildirir. Bu şehrengiz Çavuşoğlu'nun tabiriyle Belgrad hakkında açık ve belli bir şey anlatmadığı gibi şehrin hiçbir semtinden ya da bir mimari eserinden söz etmez. Bununla birlikte tasvir ettiği kişilerin mesleği ya da giyim kuşamlarıyla alakalı bir şey de söylemez. Bu bakımdan tarih sosyoloji ve etnografya bakımından bize bilgi vermemektedir. Şehrengiz yalnız 16. yüzyılın önemli şairlerinden Hayretî'nin bir eseri olması ve Klasik Türk edebiyatında bir şehrengiz numunesi oluşu bakımından önemlidir. *Belgrad Şehrengizi* Mehmet Çavuşoğlu tarafından neşredilmiştir.⁸⁹

⁸⁷ Eşgünoğlu, *Hayretî'nin Mesnevileri İnceleme Metin*, s. 70.

⁸⁸ Türk edebiyatında XVI. yüzyıl ve sonrasında Belgrad hakkında yazılmış olan tek şehrengiz Hayretî'nindir. Doğan Evecen, *Şehirli Şöhretliler Divanı: Şehrengizler*, Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Türk Dili ve Edebiyatı Bilim Dalı (Doktora Tezi), Kocaeli 2021, s. 33.

⁸⁹ Mehmet Çavuşoğlu, "Hayretî'nin Belgrad Şehrengizi", *Güney Doğu Avrupa Araştırmaları Dergisi (İÜEF Yayını)*, S. 2-3 (1974), s. 325-56.

1.9.5. Yenice Şehrengizi⁹⁰

Aruzun *mefâilün mefâilün feûlün* vezniyle yazılmış 73 beyitten oluşan bir şehrengizdir. Eserde münacat, naat ya da zamanın herhangi bir büyüğüne yazılmış olan bir methiye bulunmaz. Bahar tasviriyle başlayan metin, Belgrad Şehrengizi'nde olduğu gibi, güzel sözlü nazık bir dostun Hayretî'ye gelerek onun şairlik cevherini övmesi ve sonra Yenice için bir şehrengiz yazmasını istemesiyle devam eder. Şair bu isteği geri çevirmez, boynuna borç kabul eder ve Yenice'den on güzeli tasvir etmeye başlar. Şehrengiz tamamlandıktan sonra Hayretî, adı geçen güzellerden beklediği iltifatı alamamış olacak ki şehrengizi hiciv üslubuyla yeniden yazar. Hiciv üslubunda yazılmış olan ilk şehrengiz Hayretî'nin *Yenice Şehrengizi*'dir.⁹¹ Şehrengizi yayınlayan Çavuşoğlu, eserin Yenice hakkında kayda değer bir bilgi ihtiva etmediğini, diğer şehrengizlerde rastladığımız tarihî ve sosyolojik bilgileri barındırmadığını, bu eserin yalnızca Hayretî'nin eseri olması yönüyle önemli olduğunu bildirmektedir.

1.9.6. Nâme-i Hayretî

Nazife Eşgünoğlu tarafından hazırlanan yüksek lisans çalışmasında Hayretî'nin *Bahâristan*, *Mahabbetnâme* ve *Nâme-i Hayretî* isimli üç mesnevisi olduğu bildirilmiş ve bu eserlerin metni verilmiştir.⁹² Bunların arasından *Nâme-i Hayretî* isimli eser, aslında *Belgrad* ve *Yenice* şehrengizlerinin, başına aynı vezinle 185 beyitlik bir manzume eklemek suretiyle bir başkasına sunumundan ibarettir. Hayretî'den yaşça daha genç olan bir beye yazıldığı anlaşılan bu sunuş manzumesi içeriği; memduhun methiyesi, şairin memduhundan uzakta çektiği ızdırap ve hami arayışı olarak özetlenebilir.

⁹⁰ Türk edebiyatında XVI. yüzyıl ve sonrasında Hayretî, Usûlî, Zaîfî-i Gülşenî ve Maksadî (2) tarafından Vardar Yenicesi için yazılmış 5 şehrengiz bulunmaktadır. Evencen, *Şehirli Şöhretliler Divanı: Şehrengizler*, s. 33.

⁹¹ Mehmed Çavuşoğlu, "Hayretî'nin Yenice Şehrengizi", *Güney Doğu Avrupa Araştırmaları Dergisi* (İÜEF Yayın), S. 4-5 (1976), s. 92.

⁹² Eşgünoğlu, *Hayretî'nin Mesnevîleri İnceleme Metin*.

2. HAYRETÎ DİVANI

2.1. Muhteva

Divan, 20 kaside, 41 musammat, 518 gazel ve mukattaat bölümündeki 8 şiirle birlikte toplam 587 şiiri ihtiva eder. İlk şiir murabba nazım şekliyle yazılmış bir tevhitir. Divan şiirinde bentlerin son mısraı tekrar eden musammatlar kuvvetli bir ahenk unsurudur ve mütekerrir musammat olarak nitelenir. Tahmisler hariç, Hayretî'nin tüm musammatları mütekerrir musammattır.

2.1.1. Kasîdeler

2. şiirden 21. şiire kadar olan bölüm Kasideler bölümüdür. 2. şiirden 6. şiire kadar Hz. Peygamber, Hz. Ali, Hz. Hüseyin ve On iki İmam'a dair naat türünde yazılmış kasideler olup 7. ve 8. şiirler abdallık yolu ve dünyanın geçiciliği hakkındadır. Hayretî'nin naat türündeki her bir şiiri Hz. Peygamber'den başlayarak, Hz. Ali, Hz. Hüseyin ve devamında on iki imam silsilesini takip ederek tamamlanır. Birkaç şiir hariç olmak üzere Hz. Ebu Bekir, Hz. Ömer ve Hz. Osman'da bu silsilenin içinde yer almaktadır.

Divandaki en uzun kaside 9. şiir olup 85 beyitlik bir mersiye'dir. 47. beyte kadar dünya ve içindekilerin faniliğine, 85. beyte kadar da vefat eden kişiye dairdir. Her ne kadar içinde Yusuf, Mısır, kardeş gibi kelimeler geçiyorsa da Yusuf-ı Sineçak'ın vefatının Hayretî'den sonra olması, mersiye'nin ona yazılmış olma ihtimalini ortadan kaldırır. Son üç beyitte bulunan dua bölümünde merhumun kardeşinin ömrünün uzun olması duası yapmasına bakarak Hayretî'nin merhumdan ziyade merhumun kardeşine yakın olduğu düşünülebilir.

10. sıradaki kaside bir âbiyye, 13. sıradaki kaside bir 'îdiyye ve 15. sıradaki kaside bir bahariyyedir. Bu kasidelerin hepsi Pargalı İbrahim Paşa'ya yazılmıştır. Memduh için *Pâşâ-yı a'zâm* (10/17), *Devlet ahteri*

Pâşâ-yı kâm-bîn (13/30), *Hazret-i pâşâ-yı a'zam* (15/26) ifadeleri kullanılmış, kasidelerin başında da İbrahim Paşa'ya yazıldığı belirtilmiştir.⁹³

11. kaside için N3 13^b'de Kasîde-i Kılıç Berâ-yı Mehmed Beg⁹⁴ başlığı mevcuttur. Kasidenin son beyti ise “Dilerem hakdan kılıcın keskin olsun dâyimâ / Nitekim evlâd-ı ‘Osmâna müsahhardur kılıç”(11/37) şeklindedir.

12. kasidenin II. Bayezid'in sadrazamlarından İshâk Beg [ö. 892/1487] için yazılmış olması ihtimal dâhilindedir. Kendisi ömrünün son deminde Selânik sancağına gönderilmişti.⁹⁵

14. kaside Evrenoszâdelerden Akıncı Abdî Bey için yazılmıştır. Abdi Bey aynı zamanda Şair Usûlî'nin [ö. 945/1538] musahibidir.

16. şiir bir *bahariyye* olarak yazılmış olan bir *râiyye kasidesidir*.

17. şiir sorularla insanoğlunu hâlihazırdaki durumunu nazara veren bir tefekkür kasidesidir. Her beyit iki zıt durumu ele alıp aradaki fark sorulmuş ve okuyucu düşünmeye sevk edilmiştir.

18. şiir yine kaside nazım şekliyle yazılmış olan *kâsîde-i cev* (*arpa kasidesi*) ve *Ender şikâyet-i bi-şâ'ir* (*arpasızlıktan şikâyet*) başlığıyla Hayretî'nin geçim sıkıntısı çektiğini belirttiği on beş beyitlik bir şiirdir. Hayretî 13, 14 ve 15. beyitlerde aynı zamanda Vardar Yenicali bir şair olan Râzî Beg'den yardım istemektedir.⁹⁶

19. şiir felekten hileleri, insanı tuzağa düşürmesi, fâniliği üzerine yazılmış on altı beyitlik bir kaside olup S1'de Ender etvâr-ı sipîhr-i bed-kirdâr-ı hemvar (Düzenli şekilde kötü iş işleyen feleğin tavırları hakkında), N3'te Kasîde der şikâyet-i ez-çarh-ı gaddâr (Gaddar felekten şikâyet) başlığını taşır.

⁹³ İlgili kasideler N3'te 11^b, 16^a ve 19^b'de bulunmaktadır.

⁹⁴ En kuvvetli ihtimal bu beyin, Yahya Paşazâde, Malkoçoğlu Bâlî Bey oğlu Mehmed (Mehmed) Bey [ö. 955/ 1548] olduğu yönündedir. Annesi II. Bayezid'in kızı Hüma Hatun olup bu cenahtan evlâd-ı Osmân'dandır.

⁹⁵ DİA, “İshak Paşa”, *TDV İslâm Ansiklopedisi*, TDV, İstanbul 2000, C. 22, s. 537-538.

⁹⁶ Râzî Beg'in 16. yüzyılda yaşadığı bilinmekle birlikte doğum ve ölüm tarihi tam olarak bilinmemektedir. Hakkında söyleyebileceğimiz şey Hayretî'nin çağdaşı olduğudur.

20. şiir yalnızca Se 28^b ve N4 14^a'da bulunmakta olup yirmi dört beyitlik bir işretnâmedir.

21. şiir otuz üç beyitlik bir kaside olup yalnızca Se 29^a'da bulunmaktadır. Kime yazıldığı belli olmamakla birlikte muhtevasına baktığımızda yüksek makamlı birine yazıldığı aşikârdır. 28. beyitte memduha *ey Rüstem-i cihân* terkihiyle seslenilse de kasidenin kime yazıldığını anlamamız için daha fazla veriye ihtiyaç duyuyoruz. Bu şiirdeki *Tîmâr eyle derdûme gel ey tabîb-i cân* (21/30) mısraından Hayretî'nin sıkıntı içerisinde bulunduğu ve sıkıntılarına çare aradığı anlaşıyor.

2.1.2. Musammatlar

22. şiirle 60. şiir arası bentlerden oluşan nazım biçimlerinin bulunduğu musammatlar bölümüdür. Bu bölümde 3 terci-bent ve 1 terkihibent, 1 adet on ikili mütekerrir musammat, 1 müsebba', 2 müseddes, 2 tahmis, 1 muhammes ve 27 murabba bulunmaktadır. Tahmisler hariç musammatların hemen hepsi mütekerrir musammat şeklindedir.

22. şiir terci-i bent ve terki-i bent gurubunun ilk şiiri olup Divân'a bu çalışmayla dâhil edilmiştir. Tür olarak naat şeklindedir.

23. şiir Memî Şah ve Mustafa adına her bendinde 8 beyit bulunan 5 bentlik bir terki-i bend olup tür olarak bir mersiyedir. Son bendi 9 beyitlik bir dua bendidir ve duanın makbuliyeti on iki imamın da ismi zikredilerek desteklenmiştir.

24. şiir hasret teması üzerine, 25. şiir aşkın insanı getirdiği hal üzerine kurulu terci-i bentlerdir.

26. şiir Musammat grubunun ilk şiiridir. Bu şiir her biri 12 mısradan oluşan 5 bentlik bir mütekerrir bir musammattır. Her grubun ilk şiirinin bir naat olması geleneğe uygun bir tertiptir. Hayretî'nin de bu tertibe uyduğu söyleyebiliriz. Yine her naatta olduğu gibi bu şiirde de on iki imam övgüsü yer almakta olup On İki İmam'ın her birine bir mısra denk gelecek şekilde on iki mısra olarak düzenlenmiş olması dikkate şayandır.

30. şiir Nesîmî divanında bulunan 452 numaralı şiire⁹⁷ yazılmış bir tahmistir.

31. şiir Dükakinzade Ahmed Bey divanında bulunan 250 numaralı şiirin⁹⁸ ilk beş beytine yazılmış bir tahmistir.

33. şiir 13 bentlik bir murabba olup Yahya Bey'den itibaren Yahyalılar⁹⁹ olarak bilinen Rumeli akıncı ailesinden Yahya Paşazade Mehmet Paşa [ö. 955/1548] için sunulmuş olmalıdır. Bu şiir Hayretî'nin meslek, mezhep, meşrebine uygun bir tarzda coşkun bir söyleyişle yazılmıştır. Literatürde Hayretî'nin sipahi olduğuna dair referanslardan biri bu şiirdir.

35. Şiir yedi bentlik bir murabba olup baştan sona dek abdâlların vasıflarını anlatır. 36. şiir yine bir murabba olup *Cür'adân-ı getir abdâl yine hayrân olalım* mütekerrir mısraıyla abdalların afyon ve esrar müptelâlığını işler. 37 ve 38. şiir âvârelik ve âzâdelik beyanında yazılmış murabbalardır. Böylece 35-38 arasında abdallar ve onların hallerini anlatın şiirlerin bulunduğu söyleyebiliriz.

39. şiir şarap meclisi hakkında bir murabba, 40. şiir sevgili ve onun vasıfları hakkında yazılmıştır. Bu şiirde sevgilinin güzelliğinin isnadının Hz. Peygamber, Hz. Ali, Âl-i 'abâ ve Allahu Teâla olarak verilmesi dikkat çekicidir.

⁹⁷ Nesîmî, *Nesîmî: Hayatı, Edebi kişiliği, Eserleri ve Türkçe Divanının Tenkitli Metni*, Haz. Hüseyin Ayan, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 2014, s. 751.

⁹⁸ Hüseyin Süzen, *Dükakinzade Ahmed Beg Dîvanı (İnceleme-Tenkitli Metin)*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Eski Türk Edebiyatı Bilim Dalı (Doktora Tezi), İstanbul 1994, s. 347.

⁹⁹ Aslında ailenin atası Yıldırım Bayezid devrinde Sivas'ta kale muhafızı olan Malkoç Mustafa Bey olup oğulları Malkoçoğlu Bâli Bey ve Yahyâ Paşa, Fatih ve II. Bayezid devrinin önemli akıncı beylerindendi. Yahya Bey, Rumelide sancak beyliği ve Rumelide üç, Anadolu da bir defa olmak üzere beylerbeyliği görevlerinde bulunmuştur. Sonraki yıllarda da akıncı beyliği yapan Malkoçoğulları daha çok Yahyâ Paşa neslinden geldikleri için Yahyâpaşazâdeler ve Yahyalılar olarak anılmışlardır. Damat Yahyâ Paşa, Üsküp, Filibe, Tatarpazarı, Lofça, Saraybosna gibi farklı şehirlerde külliye, hamamlar, camiler inşa ettirmiştir. İstanbul Kadirga Camii ve Mektebi de bu eserler arasındadır. Yahyâ Paşa'nın Sultanazâde Koca Bâli Paşa, Gazi Ahmed Bey ve Mehmed Paşa adlarındaki oğulları Rumeli'de akıncı beyi olarak faaliyet göstermişlerdir. *Divan*'daki 33. şiir Yahyâpaşazade Mehmet Paşa'ya sunulmuştur. Aile hakkında detaylı bilgi için bakınız: Başar, "Malkoçoğulları", ss. 537-38.

41. şiir yine sevgili için yazılmış mütekerrir bir murabba olup sevgiliye sitemkârâne bir yakarıştır. 42. ve 43. şiirler sonraki şiir ayrılık ve hasretten şikayet temalıdır.

44. şiir *Der-‘azm-i diyâr-ı gurbet* başlığını taşıyan bir murabba olup Hayretî’nin bir diyardan başka bir diyara gidişi hakkında yazılmıştır.

45. şiir beş bentlik mütekerrir bir murabba olup şiirde iki sevgili aynı anda övülmektedir.

46. şiir on iki bentlik mersiye türünde yazılmış bir murabbadır. Memi Şah’ın kim olduğuna dair malumat bulunmamakla birlikte Hayretî’nin mahbubu olduğu anlaşıyor.¹⁰⁰ Nitekim divanda 23, 46, 54, 166, 305, 388, 389, 413, 465, 585 numaralı şiirler doğrudan Memi veya Memi Şah’ın muhabbetine yazılmıştır. Memi ve Memi Şah’ın iki ayrı kişi olması da muhtemeldir.

47-59 arasındaki mütekerrir murabbalar Mahmud, İlyas, Süleyman, İbrahim, Memi Şâh, Ali Bâlî, Alim Şâh ve ismi belli olmayan Mahbûb(lar)a yazılmış yazılmıştır. 49. şiir mütekerrir mısraı *Salli ‘alâ Seyyidinâ Mustafâ* şeklinde olan bir murabba olmasına rağmen bir naat olmaktan ziyade mahbûbun yüzünün Hz. Peygamber’i hatırlatacak derecede güzel olduğuna vurgu yapan bir şiirdir. Mahbubun isminin Mustafa olması da ihtimal dâhilindedir. 51. Süleyman isimli mahbuba yazılmış olup mahbubun övgüsü baştan sona Sultan Süleyman teması üzerinden yapılmıştır.

57. şiir Hayretî’nin Belgrad Şehrengizi’nde de mevcut olan on üç bentlik mütekerrir bir murabba olup ilk beş beyitteki Belgrad övgüsünden sonra Muyu Bâlî, Yûsuf, Hüdâverdi, ‘Ali Bâlî, Şabân Bâlî, Memi Bâlî, Velî Bâlî isimli mahbublar övülmektedir.

58. şiir bir mahbubun vefatı üzerin yazılmış mersiye ve tarihtir. Beş bentlik mütekerrir bir murabba olan bu şiirin son bölümdeki *diyelim âh el firâk âh el firâk* mısranın ebced değeri 925/1519 yılını göstermektedir. Bu şiir *Divan*’daki son murabbadır.

¹⁰⁰ Eğer literatürdeki ölüm tarihlerinde hata bulunmuyorsa Memi Şah’ın Hayâlî Bey [ö. 964/1557) veya Filibeli Riyâzî [ö. 957/1546) olma ihtimali bulunmamaktadır.

60. şiir *Divan*'da bulunan tek müstezattır. *Müstezâd-ı Sôfiyâne* başlığını taşır. On bir beyit ve ziyadelerinden oluşur.

2.1.3. Gazeller

Divan'da 60. ve 577. numaralı şiirlerin arası gazeller bölümüdür ve 518 gazeli ihtiva eder. Gazellerin beyit sayıları 20 ile 5 arasında değişmektedir. Bu bölümde çeşitli yönlerden dikkat çekici gazeller hakkında bilgi verilecektir.

Divan'daki en uzun gazel Hayretî'den dostlarına bir mektup hüviyeti taşıyan *eyle ışk* redifli 20 beyitlik bir gazel olup matlası şöyledir.

Evvelâ ey nâme var cânâna bizden eyle 'ışk
Şâniyâ eyle kamu yârâna bizden eyle 'ışk (265/1)

Çalışmamızla birlikte *Divan*'a giren bu gazel Hayretî'nin yakın çevresi, dostları ve ailesi hakkında bilgi sahibi olmamıza imkân sunmaktadır.¹⁰¹ Hayretî, bu şiirin her beytinde bir başka dostuna selam yollar. Selam yollananlardan biri de Şair Usûlî'dir [ö.842/1438].

Hayretî: Öp elin monla Uşûlî'nün hezârân luţf ile
Ya'nî ol baħr-i dūr-i 'ırfâna bizden eyle 'ışk
(265/4)

Hayretî mektubun son bölümünde dostlarının kendine selam yollamadığından yakınmaktadır.

Hayretî: Dêmedi yârân dirîgâ luţf êdüp bir kimseye
Hayretî-i vâlih ü ħayrâna bizden eyle 'ışk
(265/20)

Usûlî, divanında bulunan aynı tarzda yazılmış bir manzum mektupla hem Hayretî'nin yakınmasına hem de selamına güzel bir karşılık vermiştir.

Usûlî: Ĥarîm-i yâre varurken eger vâdî-i ħayretde
Bulursan ħayretî-i vâlih u ħayrana 'ışk eyle¹⁰²

¹⁰¹ Hayretî'nin selam yolladığını kişiler için "Ailesi ve Arkadaşları" başlığına bakınız.

¹⁰² Usûlî, Usûlî: Hayatı Sanatı ve Divanı, s. 272.

Söz konusu gazel tecrid¹⁰³ sanatının güzel örneklerinden biri olup divanda bulunan 160. şiir de aynı üslupta yazılmış âşıkâne bir gazeldir. İlgili gazelin matlası şu şekildedir:

benden ey nâme yûri cânânuma ‘ışk eyle vâr
bendeden ol şâh-ı ‘âlî-şânuma ‘ışk eyle vâr (160/1)

Mekânsal olarak baktığımızda 231. gazel Üsküp hakkındadır ve Hayretî’nin orada bulunduğunu delillendirmemizi sağlar. Aynı şekilde divanda Vardar¹⁰⁴ ve Belgrad’dan¹⁰⁵ bahseden şiirler de vardır.

248. ve 489. şiirler on üçer beyit olup en uzun ikinci gazel olma özelliğini paylaşırlar. 248. şiirin redifi *aşk* redifli olup âşıkane bir gazeldir. 489. şiirin hakîmâne bir gazel olduğu söylenebilir.

Divan’da bir adet 12 beyitlik, yedi adet 11 beyitlik, dört adet 10 beyitlik, on sekiz adet 9 beyitlik, yedi adet 8 beyitlik, yetmiş bir adet 7 beyitlik, otuz iki adet 6 beyitlik, üç yüz yetmiş beş adet de 5 beyitlik olmak üzere toplam 518 gazel mevcuttur.

2.2. Vezin

Divanda 15 çeşit vezin kullanılmıştır. Bunlardan sıklık bakımından ilk sırayı *Remel* bahrinin aldığı görülmektedir. Bu bahri *Hezec* ve *Muzâri* bahirleri takip eder. *Hafif*, *Recez*, *Müctes* ve *Serî* bahirleri ise az sayıda şiir için kullanılmıştır.

Bu sıralama 13. yüzyıldan 19. yüzyıla kadar divan şairlerinin en çok kullandığı bahirlerle paralellik arz eder. Bununla birlikte divan şairleri arasında *Remel* bahrinin kullanımı %47, Hayretî’de %60’tır. Aynı şekilde *Remel* bahri içinde özellikle 15-17. yüzyıllar arasında en çok tercih edilen¹⁰⁶ vezin olan *fâ’ilâtün fâ’ilâtün fâ’ilâtün fâ’ilün* divan şiirinde %29 oranında kullanılırken Hayretî %46,2 oranında kullanmıştır. Bir başka deyişle Hayretî 587 şiirin 270’inde bu vezni tercih etmiştir. Bu

¹⁰³ Mehmet Ali Yekta Saraç, Klâsik Edebiyat Bilgisi: Belâgat, 10. Baskı, Gökkuşbu Yayınları, İstanbul 2012, s. 192.

¹⁰⁴ Bkz. : 318/5, 486/7, 499/5, 543/7.

¹⁰⁵ Bkz. : 57. şiir.

¹⁰⁶ Divan şiirine dair istatistikler için bakınız: Haluk İpekten, *Eski Türk Edebiyatı Nazım Şekilleri ve Aruz*, 6. Baskı, Dergâh Yayınları, Ankara 2004, s. 280.

kalıp hem ahengi hem de söyleyiş kolaylığı sebebiyle Türk şairleri tarafından en çok tercih edilen vezindir. Türk edebiyatındaki her 3 gazelden 1'i bu vezinle söylenmiştir. Hayretî ise neredeyse her iki gazelinden birini bu vezinle söylemiştir. Hayretî'nin her çeşit nazım biçiminde yaygın ve dengeli olarak bu vezni kullandığı 21 kasidenin 9'unda, 40 musammatın 20'sinde, 517 gazelin 241'inde bu vezni tercih etmiş olmasından anlaşılıyor.

Hayretî'nin en çok tercih ettiği ikinci vezin Muzârî' bahrinin *Mef'ûlü fâ'ilâtü mefâ'ilü fâ'ilün* veznidir. Şair burada divan edebiyatındaki genel eğilimden farklı bir özellik arz eder. Zira divan edebiyatında en çok tercih edilen vezinler arasında¹⁰⁷ bu vezin *Remel* bahrinin *fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün* ve *Hezec* bahrinin *Mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün* vezninin ardından 4. sırada yer alırken Hayretî'de ikinci sıradadır. Hayretî 79 şiirde bu vezni kullanmıştır. Bu vezinde ritimler değişik olduğu için monotonluğa düşmeyen, değişik his ve heyecanları ifadeye oldukça müsait bulunan karışık vezinlerden¹⁰⁸ olup heyecanlı ve coşkun şekilde başlayıp darbeli yapısıyla hız kesmeden devam bir okuyuşu beraberinde getirmektedir. Hayretî'nin 21 kasidenin 9'unu bu vezinle yazmış olması dikkat çekicidir.

Hayretî'nin en çok tercih ettiği 3. vezin 66 şiirle *Remel* bahrinin *Fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün* veznidir. Bu vezni 55 şiirle *Hezec* bahrinden *Mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün* vezni izler.

Hayretî'nin hangi vezinleri kaç defa ve hangi oranda kullandığı, divan edebiyatıyla karşılaştırmalı olarak şu *tablo 1*'den takip edilebilir. İlgili tablodaki karşılaştırma verileri Haluk İpekten'in çalışmasından alınmıştır.¹⁰⁹

¹⁰⁷ İpekten, *Eski Türk Edebiyatı Nazım Şekilleri ve Aruz*, s. 280.

¹⁰⁸ Şafak, "Yedi İklim", s. 33.

¹⁰⁹ İpekten, *Eski Türk Edebiyatı Nazım Şekilleri ve Aruz*, s. 280.

Tablo 1

HAYRETİ DİVANINDA VEZİNLER					
BAHİR	VEZİN	ŞİİR NUMARASI (+50 kullanıma sahip olan vezinlerde şiir numaraları gösterilmemiştir.)	Veznin Kullanıldığı Şiir Sayısı	Hayretî'de Kullanım Yüzdesi	Divan Ed. Kullanım Yüzdesi
Remel 353 şiir Hayretî: %60 Div. Ed.: %47	Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün	Hayretî'de en çok kullanılan birinci vezin.	270	46,2%	29%
	Fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün	Hayretî'de en çok kullanılan üçüncü vezin.	66	11,3%	14%
	Fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün	187	1		
	Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün	6, 34 37, 58, 78, 115, 136, 266, 267, 268, 291, 292, 460, 497, 579, 580	16	2,7%	
Hezec 119 şiir Hayretî: %20, Div. Ed.: %27	Mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün	Hayretî'de en çok kullanılan dördüncü vezin.	55	9,4%	14%
	Mefâ'ilün mefâ'ilün fe'ülün	17, 25, 87, 92, 97, 102, 103, 109, 116, 153, 156, 166, 167, 168, 188, 208, 213, 216, 251, 269, 336, 354, 401, 438, 439, 500, 504, 527, 528, 539, 563, 573, 575, 584	34	5,8%	
	Mef'ülü mefâ'ilü mefâ'ilü fe'ülün	60, 89, 132, 186, 219, 243, 261, 278, 293, 295, 313, 325, 385, 402, 413, 415, 453, 469, 537, 543, 554, 559, 561, 568	24	4,1%	7%
	Mef'ülü mefâ'ilün mef'ülü mefâ'ilün	31, 61, 419, 420, 387, 391	5	0,9%	
Muzâri' 85 şiir Hayretî: %15, Div. Ed.: %13	Mef'ülü fâ'ilâtü mefâ'ilü fâ'ilün	Hayretî'de en çok kullanılan ikinci vezin.	78	13,4%	13%
	Mef'ülü fâ'ilâtün mef'ülü fâ'ilâtün	88, 148, 175, 185, 403, 425	7	1,2%	
Hafif 16 şiir Hayretî: %3	Fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün	147, 296, 329, 375, 376, 390, 393, 405, 427, 429, 436, 472, 564, 571, 581	15	2,6%	
Recez 6 şiir	Müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilün	106, 360, 409, 418, 470, 566,	6	1,0%	
	Müfte'ilün mefâ'ilün müfte'ilün mefâ'ilün	397	1	0,2%	
Müctes 5 şiir	Mefâ'ilün fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün	1, 252, 347, 437, 525	5	0,9%	9%
Serî' 2 şiir	Müfte'ilün müfte'ilün fâ'ilân	49, 96	2	0,3%	
	Hece Ölçüsü	190, 577	2	0,3%	
	TOPLAM		587		

2.4. Nüshaların Tanıtılması

Kütüphane kataloglarında 29'u yurt içinde, 9'u yurt dışında olmak üzere 38 *Dîvân* nüshası tespit ettik. Yurt dışındaki nüshalardan 3 tanesini¹¹⁰ temin edebildik. Yurt içinden ve yurt dışından temin edip

¹¹⁰ Bu nüshalara GHB, P ve BR kısaltmalarıyla aşağıda değinilecektir.

tarama imkânı bulduğumuz toplam 29 nüshanın künyeleri ve kısaltmaları şu şekildedir. Bu nüshalardan 12 tanesi HD nüshasının alt nüshalarıdır.

- N2 Milli Kütüphane-Ankara, Ankara Adnan Ötüken İl Halk Kütüphanesi 06 Hk 138
- N3 Milli Kütüphane-Ankara, Milli Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu 06 Mil Yz A 4498
- N4 Ankara Milli Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu Nu. 06 mil yz b 191-1
- N5 Ankara Milli Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu 06 Mil Yz FB 187
- N6 Ankara Milli Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu 06 Mil Yz FB 293/1
- N7 Çorum Hasan Paşa İl Halk Kütüphanesi 19 Hk 2138
- N9 Yapı Kredi Sermet Çifter Araştırma Kütüphanesi Türkçe Yazmaları 506
- N14 Kayseri Raşit Efendi Eski Eserler Kütüphanesi, Râşid Efendi 1298
- N15 Edirne Selimiye Yazma Eser Kütüphanesi 22 Sel 2133
- N17 Diyanet İşleri Başkanlığı Kütüphanesi 003696
- N18 Atatürk Kitaplığı Türkçe Yazma Divanları M. Cevdet K. 416/2
- GHB Bosna-Hersek, Gazi Hüsrev Kütüphanesi Türkçe Yazmaları 1704
- B Bratislava Üniversite Kütüphanesi, Başıgiç'in İslam el yazmaları koleksiyonu, Kayıt no: 469 (Hayreti Divanı) ve 461 (İlm-i Aruz), signature: TF118
- P Krakow Doğu Araştırmaları Enstitüsü Kütüphanesi Eski Harfli Türkçe Eserler Numarasız
- N16 Galata Mevlevihanesi Türkçe Yazmaları 150
- N22 Konya Mevlana Müzesi Türkçe Yazmaları 2463/2

- N21 Edirne Selimiye Yazma Eser Kütüphanesi no 2181
_____ *Yayınlanmış Divanda Kullanılan Nüshalar* _____
- S2 Lala İsmail Efendi (Murad Molla Ktp.) 437
- İ İbnülemin Mahmud Kemal Kütüphanesi (üniversite Ktp) 3564
- A Ali Emirî Efendi Manzum Eserler (Millet Ktp.) 123
- Se Selim Ağa Kütüphanesi Kemankuş Emir Hoca 449
- Ü İstanbul Üniversitesi Ktp. No. T. 782
- S1 Fatih (Süleymaniye Ktp) No. 3809
- S3 Lala İsmail Efendi (Murad Molla Ktp.) 438
Üniversite Ktp. Ty 615
Üniversite Ktp. Ty 668
Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi 2702 y.141
Ali Emirî Efendi Manzum Eserler (millet Ktp.) 122
Ali Emirî Efendi Manzum Eserler (millet Ktp.) 124

Bu nüshaların sayısı ve istinsah tarihleri değerlendirildiğinde *Hayretî Dîvân*'ının hem kendi döneminde hem sonraki dönemde ilgiyle takip edildiği anlaşılmaktadır. Çalışmamızda Çavuşoğlu Tanyeri yayını olan Hayretî Divanı (HD) bir nüsha olarak kabul edilmiş ve ancak ihtiyaç duyulduğu zaman HD'nin alt nüshalarına başvurulmuştur.

HD Hayretî, *Dîvan: Tenkitli Basım*, Haz. Dr. Mehmed Çavuşoğlu, M. Ali Tanyeri İÜEF, İstanbul 1981, 448 sayfa.

Çavuşoğlu ve Tanyeri tarafından 1981 yılında tenkitli neşir halinde basılmış olan *Dîvan* çalışmamız boyunca HD kısaltmasıyla anılmıştır.¹¹¹

¹¹¹ Çavuşoğlu, yayının sunuş kısmında yurt içi ve yurt dışındaki nüshaları görmelerinin maddeten imkânsızlığından bahsederek tenkitli neşri sadece İstanbul'da bulunan 7 nüshadan hareketle hazırlamayı yeterli gördüklerini belirtir: "İstanbul nüshaları ise içeride ve dışarıda bulunan nüshaların aded bakımından tümünden üstün oluşu bir yana, kalite yönünden de bize yeterli idi. Hele elimizde şâir Cevrî tarafından kopya edilmiş nüshalar varken dîvânın tenkidli basım hazırlığını daha fazla geciktirecek bir davranışla dışarıdaki bütün nüshaları görmek gibi bir şartı lüzumsuz, hattâ faydasız telâkki ettik." Hayretî *Dîvan*

Zikredilen çalışmada İstanbul kütüphanelerinde bulunan 12 nüsha tespit edilmiş ve bu nüshalardan 7 tanesini kullanmak suretiyle *Hayretî Divân* başlığıyla bilinen tenkitli neşir oluşturmuştur. HD nüshasında 20 kaside, 1 terki b bent, 2 terci bent, 1 müsebba, 2 müseddes, 2 tahmis, 1 muhammes, 27 murabba, 1 müstezat 487 gazel, 6 kıta ve 1 müfret olmak üzere toplam 551 şiir bulunmaktadır.

Tenkitli neşirde kullanılan 7 nüsha ve divanda kullanılan kısaltmaları şu şekildedir:

1. S2 Lala İsmail Efendi (Murad Molla Ktp.) 437
2. İ İ. İbnülemin mahmud Kemal Kütüphanesi (üniversite Ktp) 3564
3. A Ali Emirî Efendi Manzum Eserler (Millet Ktp.) 123
4. Se İstanbul Kütüphanelerinde bulunan Türkçe Divanlar, Kemankeş Emir Hoca (Selim Ağa Ktp.) 449
5. Ü İstanbul Üniversitesi Ktp. No. T. 782
6. S1 Fatih (Süleymaniye Ktp) No. 3809
7. S3 Lala İsmail Efendi (Murad Molla Ktp.) 438

Bu nüshalardaki şiir sayısı şu tablodan takip edilebilir.

HD'nin Alt Nüshalarındaki Şiir Sayısı							
HD NÜSHALARI	A.	İ.	Se.	S1.	S2.	S3.	Ü.
MEVCUT ŞİİR SAYISI	371	492	247	523	520	480	523

Bu güne kadar Hayretî üzerine yapılan çalışmalar genellikle bu divan üzerinden yürütülmüştür.¹¹²

Bundan başka görüldüğü halde kullanılmadığı belirtilen 5 nüsha şunlardır:

1. İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi Türkçe Yazmalar TY615
2. İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi Türkçe Yazmalar TY668
3. Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi 2702 Y.141
4. Ali Emirî Efendi Manzum Eserler (Millet Ktp.) 122
5. Ali Emirî Efendi Manzum Eserler (Millet Ktp.) 124

HD nüshası ve alt nüshaları hakkında bilgi verdikten sonra bizim kataloglarda bulduğumuz yazmalar hakkında bilgi verelim.

Yurt içi yazmaları N1, N2, N3 şeklinde, yurt dışı yazmalar bulundukları yeri hatırlatan kısaltmalar şeklinde gösterdik. Örneğin: GHB, Gazi Hüsrev Bey Kütüphanesi (Saraybosna).

GHB; Saraybosna Gazi Hüsrev Bey Kütüphanesi 1704

Eser Saraybosna Gazi Hüsrev Bey Kütüphanesi'nde 1704 numarada kayıtlıdır. Künyede Osmanlıca *Divân-ı Hayretî* başlığı vardır. Müstensihî belli değildir. 19 satır halinde divanî kırmayı hatla yazılmıştır. Eserin tamamı 162 varaktır.

¹¹² Hayretî Divanı üzerine yapılan bazı çalışmalar şunlardır: Nihat Öztoprak, *Hayretî Divanı'nda Bitkiler*, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı, Eski Türk Edebiyatı Bilim Dalı, İstanbul 1986. Mehmet Sarı, *Hayretî Divanı'nda Maddî Kültür Unsurları*, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı, Ankara 1986. Ahmet Arı, *Hayretî Divanı'nda Sevgili ve Sevgilinin Fiziki Yapısı ile İlgili Özellikler*, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı, Ankara 1987. Hikmet Feridun Güven, *Hayretî Divanı'nda Kozmik Âlem ve Zaman*, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı, Ankara 1988. Mustafa Tatcı, *Hayretî'nin Dinî-Tasavvufî Dünyası*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1998. Selim Gök, *Hayretî Divanı Sözlüğü*, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Eski Türk Edebiyatı Bilim Dalı, Ankara 2017.

Başı:

1b: *Eger dilerseñ olasıñ sa'âdet iline şâh*
Hemîşe cünd-i hidâyet ola yanunça sipâh

Sonu:

162^a: *Hüner ehli tutar mazûr[lu] isem*
*Okı ey Hayretî vallâhu a'lem*¹¹³

Sonundaki temmet kaydında: *Temmet yevmü'l-ehad fî vaktü'z-zevâl fî 9 şehr-i şevâl el-mükerrem, li sen semân vü elf min hicretü'n-nebeviyye 'aleyhi efdalü't-tahiyye bi vilâyet-i Cezîre-i Nakşâ.*¹¹⁴ ifadeleri yer alır. Buna göre eser 9 Şevval 1008/23 Nisan 1600'de Ege denizinde bulunan *Nakşa* adasında istinsah edilmiştir.

Bilgi fişinin yazar kısmında Boşnakça “*Mehmed Hayretî (Mehmet Şah, Mehmed Çelebi olarak da bilinir.) 941/1537*”¹¹⁵ bilgisi vardır. Katalog bilgisine göre istinsah tarihi 1008/1600 olarak girilmiştir. 68a, 139b, 162a ‘da rastladığımız temmetler de bu bilgiyi doğrular.¹¹⁶

Nüşhada varak numarası yok, rakabe kaydı vardır.¹¹⁷ Yazılmayan ekler ve kelimeler, yazım yanlışları vb. müstensih hataları sıklıkla görülmektedir.

¹¹³ Bu beyit Mahabbetnâme mesnevisinin son beytidir.

¹¹⁴ “Bir günün akşamında, hicrî 9 Şevâl 1008 yılında Nakşa adası vilayetinde tamamlanmıştır.” Nakşa adası Ege denizinin güneyinde bir ada olup günümüzde Yunanistan’a bağlıdır.

¹¹⁵ Ölüm tarihi olarak verilen bu tarih tashihe muhtaçtır. Hicrî 941 yılı miladi 1534-1535 yılına tekabül etmektedir.

¹¹⁶ Temmet kayıtlarına göre eserlerin kaç günde ve ne zaman istinsah edildiği bilgisi şu şekildedir: **Baharistan**: 5 Ramazan 1008/20 Mart 1600 **Nâme-i Hayretî**: H. 29 Ramazan 1008/M. 13 Nisan 1600 tarihinde, 5 günde. **Mahabbetnâme**: 9 Şevâl 1008/20 Mart 1600, 1 günde.

¹¹⁷ Tespit edebildiğimize göre 65a, 73a, 123a, 132a ve birkaç yerde daha rakabe kayıtları bozulmuş, varaklar karışmıştır. Anlaşılan o ki eser Saraybosna’nın türlü badirelerle yoğrulmuş olan kaderinden payını almıştır. Gazi Hüsrev Bey kütüphanesinin tarihi incelendiğinde savaşın ortasında canını tehlikeye atarak tarihin tanıkları olan yazma eserleri kurtarmaya çalışan fedakâr insanlarla karşılaşırız. Bu kişilerin hikâyesi sinema filmi halinde çekilmiştir. “The Love of Books: A Sarajevo Story (2011)

GHB yazması *Divan*'ın yanısıra *Baharistan*, Nâme-i Hayretî¹¹⁸, ve Mahabbet-nâme isimli mesnevileri ihtiva eder. Yenice ve Belgrad şehrengizleri Nâme-i Hayretî isimli mesnevî'nin içinde bulunmaktadır. Bu haliyle GHB nüshası Hayretî'nin bilinen tüm eserlerini içinde barındırmakla özellikli bir nüsha olmuştur.

Yazmada metin kısmında bütün şiirler Hayretî'ye ait olmakla beraber zahriyelerde kime ait olduğü belli olmayan şiir parçaları vardır. Yalnız, 2^b'de derkenarda Necâtî'nin *âşnâ* redifli şiirine Çeşmî tarafından yapılmış bir tahmis bulunmaktadır. Zahriyede Hz. Ali ile ilgili bir kıssa ve soğuk algınlığı için bir macun tarifi verilmektedir.

**P; Polonya Krakow Doğu Araştırmaları Enstitüsü
Kütüphanesi (numarasız)**

Bu yazma Polonya'nın güneyindeki önemli şehirlerden olan Krakow'da, Krakow Doğu Araştırmaları Enstitüsü Kütüphanesi Eski Harfli Türkçe Eserler arasında numarasız olarak bulunmaktadır.¹¹⁹ 130 vr., 19 st., 22x15 cm, dîvânî kırması. Kahverengi, deri kapaklı, beyzî şemseli, yıpranmış bir cilt içindedir. Kopuk varaklar mevcuttur. Hayretî Dîvânı 1b-128b arasındadır. Dîvân'dan hemen sonra "Sâlât-ı Hâcet" hakkında bir nesir mevcuttur. Hatime sayfalarında *Nef'i (2)*, *Fuzûlî (2)*, *Gazel-i 'İzzet, Hâfız ve Cevrî*'ye ait birer şiir bulunmaktadır.

Bu yazmada mesneviler hariç 496 şiir bulunmaktadır. Bu şiirlerden 23 tanesi HD neşrinde bulunmayan şiirlerdir. Ayrıca Çavuşoğlu yayınında 96 beyt olan *Yenice Hicviyesi*, bu nüshada 99 beyit ve Çavuşoğlu yayınında 73 beyit olan *Yenice Şehrengizi* bu nüshada 74 beyittir.

Varak numaraları bulunmayan bu nüshayı tek tek fotoğraflar halinde temin ettik. Maalesef sıralaması da karışık haldeydi. Bu sebeple

¹¹⁸ Bu mesnevi 502 beyit olup 155-257 arasında Yenice şehrengizini, 258-502 arasında da Belgrad şehrengizini ihtiva eder.

¹¹⁹ Eva Siemienieć-Golas, İsmail Avcı, "Krakow Doğu Araştırmaları Enstitüsü Kütüphanesindeki Eski Harfli Türkçe Eserler", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, C. 5 (2012), s. 156-65.

kendimiz baştan sıraya koyup tekrar numaralandırdık. Görüntüsü çok bozuk olan üç varağın yerini tespit edemedik.

277. şiirde *şâh-ı ışk* terkininde *şah* kelimesi yerine sadece *ayın* harfinin kullanılması dikkat çekicidir. Bu yazmada kimi zaman terkipler “ye” harfiyle gösterilmiştir.

N4 Ankara Milli Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu Nu. 06 mil yz b 191-1

Eser, mürettep olmayan bir divanlar mecmuası olup Hayretî Dîvânı 1b-56a yaprakları arasında yer alır. Serlevha tezhiplidir. Sırtı yırtılmış kahverengi meşin, satırları desenli kâğıt kaplı mukavva bir cilt içerisinde. 257x175-(175x95) mm. ebadında, talik yazıyla 23 satır halinde yazılmıştır. Rakabe kaydı mevcut olup çoğu yerde yapraklar arasında kaldığından okunamamaktadır. Cilt üzerinde ve zahriyede kütüphane numarası yazmaktadır. Zahriyede *Dîvân-ı Hayretî*, *Dîvân-ı Usûlî*, *Dîvân-ı Ahmed*, *Şehrengiz-i Mesîhî*, *Dîvân-ı Mesîhî*, *Dîvân-ı Zâtî*, *Dîvân-ı Ümmîdî*, *nazîre gazeller*, *İşretnâme-i Revânî* ve *Dîvân-ı Vehbî* başlıkları mevcuttur. 1b’deki serlevha üzerinde *Dîvân-ı Hayretî* başlığı vardır. 21^b-28^a arası kopuktur. 2a-11b arasında derkenarda *Baharistan Mesnevisi*, 57a-60b *Yenice Şehrengizi*, 61b-67b arasında *Belgrad Şehrengizi*, 68b-70a arasında bir başka mesnevî, 70b-84a arasında *Mahabbet-nâme Mesvnevîsi* bulunmaktadır. Kütüphane künyesinde müstensih olarak *İbrâhim b. Halîmî* kaydı bulunmaktadır. İstinsah tarihi bilinmemektedir. Bu yazmada mesneviler hariç 336 şiir bulunmaktadır. Yazmada daha önce yayınlanmamış 8 gazel mevcuttur. Ayrıca bu yazmadan HD metnindeki üç gazele birer beyit eklenmiştir.

Bu yazma Hayretî’nin dostlarına mektup mahiyetinde yazdığı, divanda bulunmayan 20 beyitlik bir gazeli ihtiva eder.

N2 Milli Kütüphane-Ankara, Ankara Adnan Ötügen İl Halk Kütüphanesi 06 Hk 138

Yazma 15 satırdan 159+II varak halinde dîvânî kırması hatla ile yazılmıştır. Kütüphane kaydında Müstensih: Yusuf b. İbrahim, İstinsah tarihi 954(1546)’tür. Sırtı ve miklebi kahverengi meşin, üstü soluk hâkî

kâğıt kaplı miklebli mukavva cilttir. Başlıklar kırmızıdır. Bu yazmanın numaralandırması sonradan yapılmış olup ‘elif’ ve ‘şe’ kafiyeli gazellerin arasındaki varaklar eksiktir. İçerisinde Divan'dan başka Belgrad Şehrengizi ve Askerî'nin pend-nâmesi (160a) vardır. 1b-23 arasında kasideler, 23^b-24^b de tercii bendler, 24^b den 51^b ye kadar musammatlar bulunmaktadır. 152^a - 153^a arasında Yenice Şehrengizi yer alır. N2'de HD'de bulunmayan yeni şiirler dâhil toplam 444 şiir bulunmaktadır.

51^a'da HD'de bulunmayan iki şiir mevcuttur. Hivc-i melîh başlığını taşıyan bu şiirler Hayâlî ve Mesîhî'ye yazılmıştır Bazı sayfa kenarlarında yazılar vardır. 159b de kırmızı ile bir kıt'a yer almaktadır.

N3 Milli Kütüphane-Ankara, Milli Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu 06 Mil Yz A 4498

Yazma 13 satırdan 159 varak olarak Nesih hatla yazılmıştır. 194x125-133x78 mm. ölçülerindedir. Sırtı, sertabı ve kenarları kahverengi meşin, miklebli, satırları solmuş ebru kâğıt kaplı mukavva bir cilt içerisindedir. Zahriyede 5 vefat kaydı bulunmaktadır. Bunların en eskisi Şamlı Emin Ağa içindir (Şaban 1267/Haziran 1851). Eser bütün bir Hayretî divanı mahiyetinde olup derkenar va zahriyelerde Revanî, İlmî Çelebi, Hasan Çelebi, Sâni Bey, Yahyâ Efendi, Süheylî, Necâtî, Bâkî, Halilî'ye ait tekleme şiirler mevcuttur.

Bu yazma HD'ye 1 beyit ve 4 bent ekleme imkânı sunmaktadır.

N6 Ankara Milli Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu 06 Mil Yz FB 293/1

Yazma 19 satırdan 159 varak halinde dîvânî kırmısı hatla yazılmıştır fakat 3b-14a, 92b-130a, 142a-153a varakları eksiktir. Haç filigranlı, 210x138-143x80 mm. ölçülerinde, şirazesi dağınık, sırtı meşin harap bir cilt içerisindedir. İçinde 2 medhiye, 8 kaside, 1 terci-i bend, 1 terkib-i bend, 1 muhammes, 24 murabba, 335 gazel, 1 Belgrad şehrengizi bulunmaktadır.

Bu yazmanın muhtevasında HD'de bulunmayan 5 yeni şiirin yanında, Hayretî'nin mesnevileri arasında bulunmayan *Dâstân* başlığına sahip 22 beyitlik bir mesneviyi bulundurmaktadır.

Yazmanın zahriye bölümünden başlayarak 50a'ya kadar olan bölümde derkenarda Muhibbi, Necâtî ve Bâkî'ye ait şiirler bulunmaktadır.

N7 Çorum Hasan Paşa İl Halk Kütüphanesi 19 Hk 2138

Yazma 15 satırdan 132 varak halinde talik hatla yazılmıştır. 210x135-120x65 mm. ölçülerinde Baskılı şemseli ebru mukavva ve sırtı meşin cilt. Başta ve sonda Çorum Müftüsü Ahmed Feyzî'nin 1205 tarihli vakıf mührü vardır.

Bu yazma HD'de bulunmayan bir beni ağlan redifli bir gazeli muhtevîdir.

N14 Kayseri Raşit Efendi Eski Eserler Kütüphanesi, Râşid Efendi 1298

Eser kütüphane kaydında dîvân başlığıyla kayıtlı olup miklepte *Dîvân-ı Hayretî bi't-Türkî* ibaresi mevcuttur. Talik yazıyla, 13 satır halinde yazılmış olup 145 varaktır. İstinsah tarihi ve müstensihe dair kayıt göremedik. Eserde birkaç yerde Reisü'l-Küttâb Mehmet Râşid Efendi'nin mührü vardır. Yazmada tamamen Hayretî'nin şiirleri mevcuttur, ayrıca derkenarda ve eser sonunda İsmetî ve Remzî'ye birbirlerine nazire olan birkaç şiiri ile; Hayâlî ve Sultan Mehmed Han ve Fâizî'ye ait birer gazel bulunmaktadır. Bu yazmada HD'de bulunmayan bir yeni şiir mevcuttur.

N15 Edirne Selimiye Yazma Eser Kütüphanesi 22 Sel 2133

185 varak üzerine 17 satır halinde talik yazıyla yazılmıştır. Cetvel sürh mürekkeple çekilmiştir. Yazmanın ölçülerine dair bilgimiz yoktur. İlk sayfa sonradan eklenmiştir. Yazmanın içinde müstensihe ait bir kayıt bulunmamaktadır. Fakat 129^a'da istinsah tarihi 3 Şevval 1120/16 Aralık 1708 olarak kaydedilmiştir. Bu yazmanın özelliği Hayretî'nin bilinen tüm eserlerini içinde barındırmasıdır. Bu eserler Divan, Yenice ve Belgrad şehrengizleri; Baharistan, Mahabbetnâme ve Nâme-i Hayretî mesnevileridir. 108^a'da *târih-i Monla Muhammed Güfte-i Ömr* başlıklı bir tarih mevcuttur. 147^a'da Bakî'nin *görsünler* redifli bir gazeli ve bazı berceste beyitler yazılmıştır.

Bu nüsha tezimizin metin ve ekler kısımdaki HD’de bulunmayan 5 yeni şiir bu nüshadan temin edilmiştir.

N18 Atatürk Kitaplığı Türkçe Yazma Divanları M. Cevdet K. 416/2

Bu eser bir divanlar mecmuası hüvviyetindedir. 250x140, 155x70 mm. ölçülerindedir. Nesih yazıyla 21 satır halinde yazılmıştır. Hayretî’nin şiirlerinin olduğu kısım 19^a-36^a’ya kadardır. Bu bölümde toplam 61 şiir bulunmaktadır. İstinsah yarım kalmış, yazma tamamlanmamıştır. Bu sebeple şiir sayısı oldukça azdır. Yazmanın toplam varak sayısı 53’tür. Derkenarda Cem Sultan va Adlî’nin çok sayıda şiiri vardır. Yazma tam bir Hayretî divan değildir. Şiirlerin sıralanmasında kafiye sırası gözetilmemiştir. Fakat mevcut şiirlerin güzel seçilmiş olması dikkat çekicidir. Bu nüsha seçme şiirleri ihtiva eden bir divançe hükmündedir.

Bu yazma HD’de olmayan bir yeni şiiri barındırmaktadır.

N9 Yapı Kredi Sermet Çifter Araştırma Kütüphanesi Türkçe Yazmaları 506

19 satır, 114 varak halinde talik yazıyla yazılmış olan mıkblebli, beyzî şemseli bir eser olup kahverengi meşin bir cilt içinde bulunmaktadır. Müstensihe ve istinsah tarihine dair bir kayıt yoktur.

Bu eser HD’de bulunmayan iki şiir ihtiva etmektedir.

2.4.1 Yeni Şiir Bulunmayan Yazmalar

N1 Ankara, Milli Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu 06 Mil Yz A 3433

15 Satır halinde 28 varak olarak yazılmıştır. 1 kaside 107 gazel ihtiva eden bu yazmada bariz yazım yanlışları vardır. Yazı tipi harekeli nesihdir. Nun harfinden sonrası eksiktir. İstinsah tarihi ve müstensihe dair bir kayıt bulunmamaktadır. Yeni bir şiir mevcut değildir.

**N5 Ankara Milli Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu 06 Mil Yz
FB 187**

Yazma 18 satırdan 71 varak halinde Rik'a hatla yazılmıştır. Kataloğa göre 214x135-150x85 mm. ölçülerinde taç filigranlıdır. Desenli sarı kâğıt kaplı mukavva bir cilt içerisindeydir. Mahlaslar ve şiir başlıkları sürh mürekkeple yazılmıştır. İçeriğinde 1 mesnevi, 3 kaside, 26 musammat ve 290 gazel vardır. Yazmada istinsah tarihi veya müstensihe ait bir kayıt bulunmamaktadır.

Bu divanda HD'de olmayan şiir mevcut değildir.

**N8 Konya Koyunoğlu Müzesi ve Kütüphanesi Türkçe
Yazmaları 11193**

Bu yazma katalogda divan ismiyle kayıtlı olmasına rağmen 8 varaklık bir defterdir. Nesih-Talik hatla yazılmıştır. İçerisinde Hayretî'ye ait 7 kaside bir terkeb-bend bulunmaktadır.

Bu yazmada HD'de olmayan şiir mevcut değildir.

N17 Diyanet İşleri Başkanlığı Kütüphanesi 003696

Temmet kaydında H.953 (M.1546/47) tarihi bulunan bu nüsha talik yazıyla 15 satır halinde yazılmış olup 1b-90b arasında Hayretî'nin Divân'ı mevcuttur. 89^b'de bulunan temmete göre müstensih Nu'mân-ı nâ-murâd olarak tespit edilmiştir. Derkenarda 22^a-23^b arasında Farsça şiirler, 82^b-85^b arasında kime ait olduğu belli olmayan mesnevi şeklinde yazılmış şiirler mevcuttur. HD'den 282 şiir eksik olmasına rağmen yazılış tarihi itibarıyla Hayretî'nin vefat tarihine çok yakındır. Bu sebeple dikkate şayan bir nüsha olduğu düşünülebilir.

İçerisinde HD'ye eklenecek yeni şiir yoktur.

BR Bratislava

Künye Bilgisi: Bratislava Üniversite Kütüphanesi, Başıagić'in İslam el yazmaları koleksiyonu, Bratislava'daki Arabische, Türkische und Persische Handschriften der Universitätsbibliothek, Kayıt no: 469 (Hayreti Divanı) ve 461 (İlm-i Aruz), signature: TF118

Başlık: Eserde başlık bulunmamakta.

Yazar: Hayretî, Ali Bin Hüseyin

Varak sayısı: Hayretî divanı 1^a-102^b arasında yer almaktadır.

İstinsah tarihi ve yeri: Esere düşülen kayıtlarda mevt kayıtları hicrî 1200 lü yılları göstermektedir. Tahminen bu yazma 1700'lü yıllarda yazılmış olmalıdır.

İstinsah tarihi: Künye bilgisinde 1500-1700 yılları arasındadır.

Müstensih: ?

Muhteva bilgisi: Zahriye bölümünde Şeyhülislam Yahyâ'nın birkaç şiiri ve Yahyâ'nın şiirine muvafık nazireler mevcut. Eserin baş tarafı kopuk olup Hayretî Dîvânı'nın başlağı yerden tekrar numaralandırma yapılmıştır. Buna göre Hayretî'nin divanı 1a-102b arasında bulunmaktadır. 103^a-108^a arası boş varaklardan sonra 108b'de bir aruz risalesi vardır. Künye bilgisinde yazar olarak Ali bin Hüseyin ismi girilmiştir.

Özellikleri: Yazıda siyah, cetvelde sürh mürekkep kullanılmış. Talik yazıyla 19 satır halinde yazılmış. Şiir başları ve sonları cedvelle belli edilmiş.

Boyutları: 21x13 cm.

Notlar: Rakabe kaydı 38a, 40a'da bozuluyor.

URL:

<http://digitalna.kniznica.info/zoom/66909/view?search=divan&page=121&p=separate&tool=info&view=0,0,1794,3042>

Notlar İçerisinde yeni şiir bulunmuyor.

2.4.2. Mecmualar

M1 Milli Kütüphane 06 Mil Yz A 3291:

Muhtemelen 17. yüzyılda tertip edilmiş olan bir nazire mecmuasıdır. 74 varak 19 satır halinde tertip edilmiş olup içinde - 11'i mahlassız olmak üzere- 111 farklı şaire ait 376 şiir

bulunmaktadır. İstinsah tarihi ve müstensihi hakkında bir kayıt bulunmamaktadır. Bu mecmua HD’de olmayan 3 yeni şiiri ihtiva eder. Mecmua hakkında daha detaylı bilgi için bakınız:¹²⁰

M2 Milli Kütüphane 06 Mil Yz A 485

Mecmua, Hayretî mahlaslı 4 gazel ve 1 tahmisi ihtiva eder. Mecmua 126 varaktır. İçerisinde 113 farklı şaire ait şiirler bulunmaktadır. Hayretî mahlaslı gazellerden biri HD’de bulunmayan “gördün mü hiç” redifli bir gazeldir. Bu gazel mecmuada 108^a’da bulunmaktadır. Şiir bir makale ile çeşitli yönlerden değerlendirilmiş ve Hayretî’nin olduğu sonucuna varılmıştır.¹²¹ Şu halde biz de bu şiiri tekrar değerlendirip divana almayı uygun bulduk.

Galata Mevlevihanesi Türkçe Yazmaları 150

Hayretî’nin Nâme-i Hayretî mesnevîsi ile başlayıp Mahabbet-nâme ile devam eden bu cönk son bölümlerinde Hayretî’nin gazellerini ihtiva etmektedir. 99 varaktır.

Bunlardan başka Kütüphane kayıtlarında Hayretî’ye ait olmadığı halde yanlışlıkla onun ismiyle kaydedilmiş bazı eserler bulunmaktadır. Araştırmacıların vakitlerini israf etmemeleri adına bunları bildirmekte yarar görüyoruz. Kastamonu İl Halk Kütüphanesi 37 Hk 1860/1 numarada kayıtlı olan Ahlâk-ı Muhmmedî başlıklı yazmada yazar adı hatalı olarak Hayretî Mehmed Çelebî Vardârî [ö. 941/1534] şeklinde girilmiştir. Bu eseri incelediğimizde yazmanın Fevrî Ahmet Efendi’nin [ö. 979/1571] Ahlâk-ı Mehmet Paşa isimli eseri olduğunu gördük. Fevrî bu eserini kendi hâmîsi ve devrin önemli devlet adamı olan Sokullu Mehmet Paşa adına yazmıştır. (Bu eserle ilgili detaylı bilgi için bakınız: Murat Ali KARAVELİOĞLU“16. Yüzyıl Bilgin ve Şairlerinden

¹²⁰ Karden Karakoç, “16. Yüzyıl Şairi Hayretî’nin Yayınlanmamış İki Gazeli ve Bu İki Gazel Üzerine Değerlendirmeler”, *The Journal of Turkic Language and Literature Surveys (TULLIS)*, C. 5, S. 1 (2020), s. 16-39.

¹²¹ Selim Gök, “16. Yüzyıl Şairi Hayretî’nin Yayınlanmamış Bir Gazeli Ve Bu Gazelin Şâirin Divanındaki Gazelleriyle Mukâyesesi”, *Journal of Turkish Language and Literature*, C. 3, S. 1 (2017), s. 84-97.

Fevrî'nin Ahlâk-ı Mehmed Paşa Adlı Eseri Üzerine", Estad (Eski Türk Edebiyatı Araştırmaları Dergisi), C.2, Sayı 1, 2019 s. 205-214.)

2.5. Metin Hazırlanırken Tutulan Yol

Çalışmamızda önceki çalışma olan HD'yi bir nüsha olarak kabul ettik. 7 nüshadan hareketle hazırlanmış olan bu tenkitli neşir çalışması en başından bir metin kurmak zahmetini omuzlarımızdan aldı. Bunun yerine kütüphane kayıtlarında ve kataloglardan bulup ulaşabildiğimiz tüm *Divan* yazmalarını tarayıp bulduğumuz yeni şiirlerden Hayretî'nin olduğuna kani olduklarımızı metne ekledik. Uzun, karmaşık ve yorucu bir şecere tespit süreci neticesinde diğer nüshalardan ayrılan beş nüsha N4, N9, N15, GHB ve P nüshalarıdır. Nüsha farklarının referansları bu nüshalardan verilmiştir. Fakat ihtiyaç ve mecburiyetin olduğu her şiirde diğer nüshaları da tenkitli neşre dâhil etmekten geri durmadık.

Metin Tespitiyle İlgili Açıklama

1. Tenkitli metin HD, N4, N9, N15, GHB ve P nüshaları olmak üzere toplam 6 nüsha üzerinden kurulmuştur.
2. HD'nin metni bir nüsha olarak kabul edilmiştir.
3. Her dipnotun karşısına önce şiirin dil içi çevirisi verilmiştir. Nüsha farkları çevirinin altında gösterilmiştir.
4. Nüsha farklarını göstermek için çevirinin hemen altında • ve ♦ şeklinde iki farklı işaret kullanılmıştır. HD metninde değişikliğe sebep olan aparatlar ♦ işaretiyle belli edilmiştir.
5. Nüsha farkları gösterilirken aparatta ā, ī, ō, ū yerine â, î, ô, û karakterleri kullanılmıştır.
6. HD'nin aparatlarından metne dâhil edilen kelimeler HD^{S1}, HD^A şekline alt nüshayı da belli edecek şekilde gösterilmiştir.
7. HD metninde fark ettiğimiz transkripsiyon ve dizgi hataları düzeltilmiş fakat gösterilmemiştir. Aynı şekilde müstensihlerin bariz hataları düzeltilmiş fakat gösterilmemiştir.

8. Şiirlerin numaralandırılmasında baştan sona tek bir numara sırası kullanılmıştır.¹²²
9. Gazelerde, terkebentlerde ve terci-bentlerde beyitlerin, musammatlarda ise bentlerin her biri bir birim kabul edilmiş ve ona göre numaralandırılmıştır. (Bentlerdeki mısralara ayrı ayrı numara verilmemiştir.)
10. Bentlerde nüsha farkları gösterilirken parantez içindeki rakamlarla farkın hangi mısraa ait olduğu belli edilmiştir. Beyitlerde nüsha farkının bulunduğu mısra (karışıklık ihtimali bulunmadıkça) gösterilmemiştir.
11. Mesnevilerde bulunan gazellerin kahir ekseriyeti divanda bulunan şiirlerden oluşmaktadır. Bu sebeple mesnevilerin içinde bulunan iki yeni şiir divan metnine alınmıştır (22. ve 574. şiirler).
12. Taramalarımızda Hayretî'nin gazel şeklinde olmasına rağmen hece ölçüsü ile yazılmış şiirlerine tesadüf ettik. Bu şiirler yazmalarda gazeliyat bölümlerinde bulunmaktadır. Konum itibarıyla diğer gazellerden ayırt edilmediği için biz de bu şiirleri gazellerin arasına yerleştirmek suretiyle metne dâhil ettik.¹²³
13. Özellikle GHB nüshasında müstensihden kaynaklanan bazı hece eksiklikleri mevcuttur. Böyle bariz müstensih yanlışlarını gösterme yoluna gitmedik. Örnek:

1. *Senden ayru düşdüğüm
tadîr imiş benden değil* (GHB
22^a Bkz.30/3) düşüğüm

kelimesinin ilk hecesi yazılmamıştır.

¹²² Bu hususta muhterem hocam, Prof. Dr. Üzeyir ASLAN'ın hazırlamış olduğu *İvaz Paşa Oğlu Atayî Divanı*'nda bulunan sistemi takip ettim.

¹²³ 190. ve 577. şiirlere bakınız. Bu şiirleri metne dâhil etmemizin bir nedeni de Hayretî'nin üzerindeki Yunus Emre etkisini gösterir mahiyette şiirler olmalarıdır.

2. *İbn-i vakt ol virdüñ olsun
dem-be-dem* (GHB 24^a, Bkz.

34/1) *virdüñ* kelimesinden önce, vezni de bozan, fazlalık bir *yâ* hecesi mevcuttur.

DĪVĀN-I ḤAYRETĪ

RAḤMETU'LLĀHĪ 'ALEYH^(N4)

KASİDELER

1.

ENDER-TEVHİD Ü TEHLİL-İ HAẖRET-İ BĀRĪ CELLE CELĀLUHU VE

‘AMME NEVĀLUHU(S1)

Mefā‘ilün fe‘ilātün mefā‘ilün fe‘ilün
Müctes̱ + - + - / + + - - / + - + - / + + -

I

1. eger dilerseñ olasın sa‘âdet òline şāh
hemīşe cünd-i hidāyet yanuçca ola sipāh
dilünñden olmasun eksük dilā meded her gāh
maḳāl-i eşhedü en lâ-ilāhe illa’llāh

II

2. eger dilerseñ olasın cihānda ber-ḥordār
ğıdā-yı rûḥunñ ola mīve-i cinān her-bār
gönül fezāsına dik ṭurma èy birāder var
nihāl-i eşhedü en lâ-ilāhe illa’llāh

1. HD s. 3, N4.1^b, N9 1^b, N15.1^b, GHB 1^b, P.1^b.

I

- 1 Ey gönül! Eğer saadet ülkesine şah olmayı ve hidayet askerinden kurulu ordunun daima yanında bulmasını istersen, *eşhedü en lâ-ilāhe illa’llāh* zikri aman dilinden eksik olmasın.
 - dilā meded: dilümde N4. yanuçca ola: ola yanuçca GHB.

II

- 2 Ey birader! Eğer cihanda emeline ulaşmak ve daima ruhunun gıdasının cennet meyveleri olmasını istersen, durma, yürü! Gönül toprağına *eşhedü en lâ-ilāhe illa’llāh* fidanını dik.
 - var: dār N4. ṭurma: durma N15, P.

III

3. dilerseñ anda revānuñ bula şafā vü huzūr
elünge sākî-i vahdet şuna şarāb-ı tahūr
bugün müdām içe gör ‘ışk ile eyā maħrūr
zülāl-i eşhedü en lâ ilāhe illa’llāh

IV

4. gönül gözini sebelden açup hudā ey yār
dilerseñ ede müyesser yarın sana dîdār
bugün müşāhedeñ olsun bu evde leyl ü nehār
cemāl-i eşhedü en lâ-ilāhe illa’llāh

V

5. hudāyı bilmek için gelmişüz bu dünyāya
‘aceb mi cehdümüz olursa zikr-i mevlāya
erişdürür bizi āħir maķām-ı a’lāya
kemāl-i eşhedü en lâ-ilāhe illa’llāh

VI

6. olursa hayretî yer gök kadar günāhuñ eger
edersin anı ne ğam bir dem içre zîr ü zeber
ķala dilünđe çü āħir nefesde zerre kadar
mecāl-i eşhedü en lâ-ilāhe illa’llāh

III

- 3 Ey sıcak tabiatlı! Orada ruhun neşe ve huzur bulsun, vahdet sakisi tertemiz helal şarabı ellerine sunsun, istersen ara vermeksizin aşk ile eşhedü en lâ-ilāhe illa’llāh suyunu içedur.
• bula: nola N15. ‘ışk ile: şevķ ile P.

IV

- 4 Ey yār! Huda’nın, senin gönül gözündeki perdeyi kaldırmasını ve yarın sana didarı nasip etmesini dilerseñ, bugün bu dünya evindeki gece gündüz eşhedü en lâ-ilāhe illa’llāh yüzünün güzelliğine müşāhede etmelisin.
• dîdār: dîzār P.

V

- 5 Bu dünyaya Huda’yı bilmek için gelmişiz. Mevla’nın zikrine çabalarsak buna şaşılır mı? eşhedü en lâ-ilāhe illa’llāh zikirindeki kemal, en sonunda bizi yüce makama eriştirir.
• N4-, N9-, N15-, GHB-, P-.

VI

- 6 A Hayretî! Günahın yer ve gök kadar olursa da ğam değil. Onu bir anda alaşağı edersin. Yeter ki son nefeste eşhedü en lâ-ilāhe illa’llāh demeye dilinde zerre kadar mecal bulunsun.

2.

DER-NA‘T-I SEYYİD-İ KÂYİNÂT ‘ALEYHİ EFDALİ’Ş-ŞALAVÂT VE
EKMELİ’N-NECÂT^(S1)

Mef‘ûlû fâ‘ilâtü mefâ‘ilü fâ‘ilün
Muzâri‘ – – + / – + – + / + – – + / – + –

1. ey pâdişâh-ı her dü şerâ şâh-ı enbiyâ
v’ey hādî-i hüdâ vü şehenshâh-ı aşfiyâ
2. ser-rişte-i mürüvvet ü ser-çeşme-i kerem
ser-defter-i nübüvvet ü ser-halka-i şafâ
3. sensin dü kevine şâh u şehenshâh-ı ser-firâz
ey enbiyâya server ü ser-hayl-i evliyâ
4. ey pişvâ-yı ehl-i hidâyet tapuñ durur
şâh-ı zemîn ü mâh-ı felek h^vâce-i denâ
5. yakduñ çerâğ-ı şer‘üñi kılduñ cihânı nûr
olduñ kamuya rehber ü reh-bîn ü reh-nümâ
6. ‘âlem cerîdesinde mişâlini hüsñüñüñ
yazmadı nakş-bend-i ezel bir dahı şehâ

2. HD s. 3, N4.1b, N9 1b, N15.1b, GHB 2a, P.1b.

1 Ey her iki cihanın padişahı olan nebiler sultanı! Ve ey Hak yolunu gösteren, saf ve halis kullar şahının şahı!

♦ hüdâ: hudâ HD; hidâyet N4.

2 Ey mertliğin sahibi ve cömertlik menbaı! Ey nebilik defterinin başlığı ve gönül şenliğinin halka başı.

• şafâ: şehâ N9, P.

3 Ey nebiler imamı, veliler önderi! İki âlemin şahı ve padişahların en ulu padişahı sensin.

4 Ey hidayete erenlerin reisi! Yeryüzünün ve gökteki ayın sultanlığı ile yakınlığın sahipliği hep senin makamındır.

♦ denâ: dünâ HD; serâ N15. (P’de beşinci beyittir.)

5 Şeriatının kandilini yaktın, cihanı nurlandırdın ve herkese yolu görüp gösteren bir rehber oldun.

6 Ey şah! Ezel nakkaşı olan Allah, âlem sayfasına senin güzelliğinin bir benzerini daha nakşetmedi.

7. ve'l-leyl içinde yazılı lâminı kıldı dâl
şol iki zülfüne senün ey hādî-i hüdâ
8. yüzün çerāğı ile cebînüñdür delîl
ey nûr-ı pāk sûre-i ve's-şems ü ve'd-đuhâ
9. âhir zamānda nām-ı şerîfün vērür şeref
nâmuñ yazıldı kudret eli ile serverâ
10. sende şıgar şehâ neçe biñ baħr-i bî-kenār
dürr-i yetim dërler egerçi kamu saña
11. her kim ki lâ dedi demedi şer'üne belî
başından eksük olmasa bir dem n'ola belâ
12. tîğ-i maħabbetüne düşüp şol ki cān vērür
içer hayât ābını cānı bulur şafâ
13. sen muştafāya şol kadar oldı maħabbetüm
cānum sever kimün ki ola adı muştafâ
14. güm-rāh oldı azdı tarîk-i haķîķati
her kim ki çār yāruña ya saña dedi lâ

- 7 Ey Hakk'a ulaştıran! (O), *ve'l-leyl* içindeki yazılı lâm harfini senin iki yana sarkan saçlarının delili yaptı.
♦ hüdâ: ħudâ HD. *ve'l-leyl*...dâl: *ve'l-leyl* sûresinde éder haķ iştihârına N9.
- 8 Ey saf nur! *Ve's-şems*i ve *duhâ* ayetleri senin yüzünün kandiline ve alınına işaret eder.
♦ pāk: pāk-i HD. ey...đuhâ: nâmuñ yazıldı kudret eli ile evvelâ N9.
- 9 Ey server! Kudret eliyle yazılmış olan şerefli ismin ahir zamanda bizi şereflendirir.
• serverâ: evvelâ N4, N9, N15. nâmuñ...serverâ: ey nûr-ı pāk sûre-i *ve's-şems* ü *ve'd-đuhâ* N9.
- 10 Ey şah! Herkes senin eşsiz bir inci olduğunu söylerse de senin içinde nice engin denizler vardır.
- 11 Senin şeriatına *belî* (evet) demeyip *lâ* (hayır) diyen kimselerin başından bela hiçbir zaman eksik olmasa buna şaşılır mı?
- 12 Senin muhabbet kılıcına düşüp can veren kişinin canı ölümsüzlük suyunu içerek keyiflenir. }
- 13 Sen Mustafa'ya muhabbetim o kadar ki, kimin adı Mustafa olsa canım onu sever oldu.
- 14 Sana yahut dört dostuna *lâ* ile hayır diyen kişi, kim olursa olsun hakikat yolundan çıkmış ve yolunu kaybetmiştir.

15. şıddıķdur birisi saña yār-ı ğār olup
şonında oldı rāfi‘-i dīn dāfi‘-i belā
16. fārūķdur birisi daħı ‘adl ü dād édüp
şer‘ünle vèrdi rūy-ı cihāna fer ü behā
17. ‘oşmān ki ‘ilm ü ħilm ile zeyn eyleyüp özin
bir şāh idi ki anuñ idi milket-i ħayā
18. deryā-yı ‘ilm biri ‘aliyyün velī idi
ħurşīd-i *hel etā* vü meh-i burc-i *lā-fetā*
19. āb-ı şefā‘at ile yu yüzüm qaraların
bu dört ulu şaħābe yüzi şuyına şehā
20. yüzüm qaraların yuyımaz gözlerüm yaşı
tağlar kadar günāha ne kılsun bu denlū mā
21. geldüm kapuña **ħayretī**yem ħālüm ağlayu
küyün gedāsiyam kamu ma‘lūm mācerā

• oldı: olup N4, N9, GHB.

- 15 Onların birisi sana mağara arkadaşı olan Sıddık’tır ki sonunda dini yüceltici ve belaların def edicisi olmuştur.
- şıddıķdur: şıddıķ durur N4.
- 16 Onların birisi Fārūk’tur ki adalet ve doğrulukla hükmedip, senin şeriatınla yeryüzüne parlaklık ve güzellik/değer katmıştır.
- rūy-ı: N4-.
- 17 Kendini ilim ve yumuşak huylulukla süsleyen Osman, hayā mülkünün sahibi olan bir şāh idi.
- 18 Onların biri de ilim deryası olan velilerin yücesi olan Ali ki *hel etā* güneşi ve *lā fetā* burcunun ayı idi.
- 19 Ey padişah! Bu dört ulu sahabenin yüzü suyu hürmetine yüzümün karalarını şefaati suyu ile yıka.
- 20 Gözyaşlarım yüzümün karalarını temizleyemez, bu kadicı/bu türden sular dağlar kadar günaha ne yapsın?
- 21 Ben ağlayarak kapına gelen Hayretī’yim; maceram herkese malum, semtinin/konağının dilencisiyim.

3.

DER- MEDH-İ İMÂMÜ'L-HÂDÎ 'ALİYYÜ'L-MURTAZÂ

RADİYA'LLAHU TE'ÂLÂ 'ANHU^(S1)

Mef'ûlû fâ'ilâtü mefâ'ilü fâ'ilün

Muzâri' - - + / - + - + / + - - + / - + -

1. èy reh-nümâ-yı hayl-i muhibbân yâ 'alî
v'èy pîşvâ-yı zümre-i merdân yâ 'alî
2. èy 'âlim-i deķâyık-ı nutķ-ı muhammedî
v'èy 'âlem-i haķâyıkā sulţān yâ 'alî
3. èy vâķıf-ı haķîkat-i esrâr-ı kâyināt
v'èy 'ârif-i ma'ânî-i ķur'an yâ 'alî
4. èy bāb-ı şehr-i 'ilm-i ĥudā hādî-i ĥudā
v'èy maĥzen-i ma'ârif-i 'irfān yâ 'alî
5. èy kân-ı cūd u luţf u kerem menba'-ı sehā
v'èy ma'den-i mürüvvet ü iĥsān yâ 'alî
6. èy pâdişāh-ı server-i sulţān-ı evliyā
v'èy şāh-ı cümle mîr-i cihān-bān yâ 'alî

3. HD s. 7, N4 4a, N9 2a, N15 2b, GHB 2b, P 2a.

1 Ey âşıklar cemaatinin rehberi, ey yiğitler zümresinin önderi Ali!

2 Ey Muhammedî nutkun inceliğine sahip bilge; ey hakikatler âleminin sultanı Ali!

• sulţān: 'ummân GHB.

3 Ey kâinat sırlarının hakikatine vakıf olan! Ey Kur'an'ın manalarını hakkıyla bilen Ali!

• ey: vey N4.

4 Ey Allah'ın ilim şehrinin kapısı ve dosdoğru yolu gösteren! Ey irfan ilminin hazinesi Ali!

• (N15'te beşinci beyittir.)

5 Ey Ali! Ey ihsan, lütuf ve iyilik kaynağı; ey cömertlik menba! Ey el açıklığının ve yiğitliğin madeni!

6. Ey Ali! Ey evliyalar sultanı imam ve bütün şahların ve tüm cihan beylerinin gözeticisi olan padişah!

• HD-, N9-, N15-, GHB-, P-.

7. ‘ilmün yanında kıatre degüldür ‘ulüm-ı halk
sensin kenârı kıa‘rı yok ‘ummân yâ ‘alî
8. hem ma‘delet dürerlerine baır-i bî-kerân
hem ma‘rifet güherlerine kân yâ ‘alî
9. bir pâdişâh-ı her dü-şerâsın ki küyünün
en kem gedâsı husrev ü hâkân yâ ‘alî
10. gelmeye kıanberüne senün cümle çöp kıadar
‘arz etselerdi milket-i ‘osmân yâ ‘alî
11. dedî resûl *rûhûke rûhî* ne kıaır saırâ
derlerse cümleten bu cihân cân yâ ‘alî
12. bir cür‘aır ile esridi mecmû‘-ı kâyinât
sâkı-i cân-ı vaıdet-i yezdân yâ ‘alî
13. hîç ‘âlem-i velâyet içinde nâzirünî
görmedi daıı dîde-i devrân yâ ‘alî
14. dellâl-i şehir-i dîn ü emîn-i metâ‘-ı sır
hallâl-i müşkilât-ı dil ü cân yâ ‘alî

7. Ey Âli! Sen ucu bucağı olmayan bir engin bir ilim denizisin. Halkın ilimleri senin ilminin yanında damla bile değildir
• HD-, N9-, N15-, GHB-, P-.
8. Ey adalet incilerinin engin okyanusu ve ilim cevherinin madeni Ali!
• dürerlerine: güherlerine N15.
• ma‘delet: ma‘rifet N9. ma‘rifet: ma‘dalet N9. (N4’te sekizinci beyittir.)
9. Ey semtinin en hakir dilencisi bile Hüsrev ve hakan olan iki cihan padişahu Ali.
10. Ey Ali! Senin Kamber’ine bütün Osmanlı ülkesini arz etseler bile onun gözünde çöp kıadar değeri olmazdı.
11. Resul (a.s.) sana *senin ruhun benim ruhumdur* demişken bütün cihan hep bir ağızdan “ Ey Ali sen bizim canımızsın.” dese buna şaşılır mı?
12. Ey Allah’ın birlik şarabının sakisi olan Ali! Verdiğin bir yudumla bütün mahlukat sarhoş oldu.
• sâkı-i cân-ı: sâkı-i bezm-i N4, N15; sâkı-i bâde; ey sâkı-i P; sâkı-i GHB. (HD’de bir alt sıradadır.)
13. Ey Ali! Feleğin gözleri, velilik âlemi içinde senin bir benzerini daha görmemiştir.
14. Ey Ali! Ey din şehrinin tellalı ve sırrın emanetçisi; ey gönül ve can sıkıntılarının halledicisi.

15. hallâl-i müşkilât-ı cihânsın ‘aceb midür
olsa yanun-da müşkilüm âsân yâ ‘alî
16. êtmiş seni hudâ-yı cihân ‘ilm ü fazl ile
müşkil-güşâ-yı zümre-i insân yâ ‘alî
17. anuñ haķı ki vâriş-i ‘ilmüñ durur senüñ
ya‘nî hasan hazîne-i ihsân yâ ‘alî
18. anuñ haķı ki mefhar-i ‘âl-i nebî durur
ya‘nî hüseyñ şâh-ı şehîdân yâ ‘alî
19. zeynü’l-‘ibâd haķķı ki ‘abdi olan anuñ
‘âleme oldı başına sulţân yâ ‘alî
20. daķı imâm bâķır-ı kâmil haķı ki zer
yanında idi hâķ ile yeksân yâ ‘alî
21. daķı imâm şâdık u kâzım rızâ haķı
cânlar revân olara hezârân yâ ‘alî
22. daķı takî naķî haķı ‘âlemde bunlaruñ
vaşfında kimse bulmadı pâyân yâ ‘alî

-
- müşkilât-ı dil ü cân yâ ‘Âli: müşkil-i kamu insân yâ ‘Âli N4, N9, N15.
15. Ey Ali! Sen dünya sıkıntılarını giderensin. Zor işim senin yanında kolaylasa buna şaşılır mı?
 16. Ey Ali! Cihanın yaratıcısı, seni ilm ve faziletle insanoğlunun sıkıntılarının halledicisi yapmış.
• N4-, N9-, N15-, GHB-, P-.
 17. Ey Ali! Senin ilminin mirasçısı olmak ihsan hazinesi olan Hasan’ın hakkıdır.
 18. Ey Ali! Peygamber ailesinin övüncü olmak şehitler şahı Hüseyin’in hakkıdır.
 19. Ey Ali! Onun hizmetkârı olanın âlemde hür bir sultan olması Zeynü’l-ibâd’ın hakkıdır.
 20. Ey Ali! Altının kendisinin yanında toprak gibi değersiz olması da İmam Bakır’ın hakkıdır.
• bâķır-ı kâmil: bâķır efendi N4, N9, N15, GHB P. idi: oldı N15.
 21. Ey Ali! Binlerce canın yollarına feda olması da İmam Cafer-i Sâdık ve İmam Mûsâ Kâzım’ın hakkıdır.
• imâm N4-. şâdık u kâzım: kâzım u şâdık P.
 22. Ey Ali! İmam Takî ve İmam Nakî’ye gelince, âlemde kimse bunların vasfına kadir olamadı.

23. hem ‘askerī ḥaḳı ki olan ‘askeri anuḡ
nār-ı caḥīme yanmadı bir ān yā ‘alī
24. anuḡ ḥaḳı ki mehdī-i šāḥib-zamāndur ol
kim muntazırlaruz aḡa el-ān yā ‘alī
25. pā-māl édüp beni şıdı ġam cündi ḳalbümü
himmet demidür ey şeh-i merdān yā ‘alī
26. ḥālüm ḥarāb u dīde pür-āb ü ciger kebāb
dil cevri-rüzgār ile vīrān yā ‘alī
27. düşdüim ayaklara demidür dest-ġirüm ol
zulmetde ḳaldım ol baḡa burhān yā ‘alī
28. bir derde uğradım ki meded yok devāya hiç
ger ḥazretünden olmaya dermān yā ‘alī
29. çek ḥvān-ı luṡfunı ḳapuḡa geldi ḥayreti
muḥtāc u ac u vālih ü ḥayrān yā ‘alī

-
23. Ey Ali! Kendisine asker olanın hiçbir zaman cehennem ateşinde yanmaması da İmam Askeri’nin hakkıdır.
 24. Ey Ali! Zamanın sahipliği İmam Mehdi’nin hakkıdır. Nitekim biz hâlâ onu gözlemekteyiz.
 25. Ey Ali! Ey yiğitler şahı! Gam askeri beni ezip perişan ederek, kalbimi kırdı. Yardım zamanıdır!
 26. Ey Ali! Hâlîm harap, göz yaş dolu, ciğerim yandı kebab oldu. Gönül zamanın sıkıntısıyla viran hâlde.
 27. Ayaklara düştüm, vaktidir; elimden tut ey Ali! Karanlıkta kaldım ışığım ol.
 28. Yetiş ya Ali! Bir derde uğradım ki senin katındaki dermandan başka hiçbir devası yok.
♦ devāya hîç: devâ ile HD
 29. Ey Ali! Muhtaç, aç, dalgın ve şaşkın Hayreti kapına geldi, lütuf sofranı sun.
• ḥvān: ḥûn GHB, P.

4.

DER-MEDH-İ İMÂM-I SA‘İD A‘NÎ HÜSEYN-İ ŞEHİD

RADİYA‘LLÂHU TE‘ÂLÂ ‘ANHU^(S1)

Mef‘ûlû fâ‘ilâtü mefâ‘ilü fâ‘ilün
Muzâri‘ - - + / - + - + / + - - + / - + -

1. èy pâdişâh-ı zümre-i merdân yâ hüseyñ
v’èy server-i gürûh-ı şehîdân yâ hüseyñ
2. èy cân-ı pâk-i aḥmed ü maḥmûd u muştafâ
v’èy nûr-ı dîde-i şeh-i merdân yâ hüseyñ
3. èy merdüm-i dü-çeşm-i cihân-dîde-i ḥabeş
v’èy tâc-ı devlet-i ser-i selmân yâ hüseyñ
4. èy ma‘den-i fütüvvet ü èy baḥr ü kân-ı cûd
èy maḥzen-i mürüvvet ü iḥsân yâ hüseyñ
5. èy cevher-i ma‘ârife bir kân-ı bî-kerân
v’èy gevher-i ḥakâyîka ‘ummân yâ hüseyñ
6. koç gibi yine cân kızısın eyledün revân
‘îd-i cihâd-ı ekbere kurbân yâ hüseyñ

4. HD s. 9, N4 4b, N9 3a, N15 3a, GHB 3a, P 3a.

1 Ey Hüseyin! Ey yiğitler zümresinin padişahı! Ey şehitler şahu olan Hüseyin!

2 Ey Muhammed Mustafa’nın tertemiz cancağızı! Ey yiğitler şahının göz nuru olan Hüseyin.

• nûr-ı N15-.

3 Ey Bilâl-i Habeşî’nin dünyayı gören gözlerinin bebeği, ey Selman’ın başına bahtiyarlık tacı olan Hüseyin.

• HD-, N4-, N9-, N15-, GHB-.

4. Ey mertliğin madeni! Ey cömertliğin madeni ve denizi! Ey İyilik ve insanlık mahzeni olan Hüseyin!

• ey baḥr ü kân-ı cûd: vey kân-ı luṭf u cûd N4, N15, P; vey kân-ı maḥz-ı cûd N9; vey kân-ı cûd-ı GHB-. ey maḥzen-i: vey maḥzen-i N4, P.

5. Ey marifet cevherine uçsuz bucaksız bir kaynak, ey hakikat incilerine okyanus olan Hüseyin!

• cevher-i: cevheri P.

6. Ey Hüseyin! Yine en büyük cihadın bayramına can kuzusunu arz edip koç gibi (yiğitçe) kurban eyledin.

• yine cân kızısın eyledün: gibi eyledün yine cân kızısın GHB.

7. ol ser ki kân-ı cevher-i sırr-ı ilâh idi
meydânda eyledün anı ğaltân yâ hüseyin
8. gerden ki busegâh-ı resûl-i hudâ idi
çaldılar aña hancer-i bürrân yâ hüseyin
9. mâh-ı muharrem êrdi yakup dâğ-ı ğam gönül
kan akıdur bu dîde-i giryân yâ hüseyin
10. bir gün durur bugün ki tutar mâtemün senün
pîr ü cüvân u bende vü sulţân yâ hüseyin
11. yer ü gök ehli cümle kara yasludur bugün
olup saçun mişâli perişân yâ hüseyin
12. urdı yüzine derd ile kef acıdı saña
çün gördi bu muşîbeti ‘ummân yâ hüseyin
13. çağlayuban akan şu degül göz yaşı durur
oldı zamâne derd ile giryân yâ hüseyin

-
7. Ey Hüseyin! O baş ki ilahî sır cevherinin madeniydi, sen onu (yiğitçe) meydana yuvarladın.
• cevher-i: gevher-i N4, GHB; cevheri P. meydânda: meydâna N9. anı: yine GHB. (GHB’de 6. ve 7. beyitlerde ikinci mısralar yer değiştirmiştir.)
 8. Ey Hüseyin! Allah resulünün öptüğü boynuna keskin bir hançer vurdular.
♦ aña: ana HD. resûl-i hudâ: resûlallah GHB.
 9. Ey Hüseyin! Muharrem ayı geldi. Artık gönül gam yarasını dağlar, ağlayan gözlerim kan akıtır!
• ğam: GHB-.
 10. Ey Hüseyin! Bugün öyle bir gündür ki yaşlısı genci, sultanı kölesi herkes senin matemini tutar.
• tutar: dutar N4, N15, P.
 11. Ey Hüseyin! Yer ve gök ehli bugün cümleten saçın gibi perişan ve kara yaslıdılar.
 12. Ey Hüseyin! Deniz bu musibeti gördüğü için sana acıdı ve bu dertle köpüğüyle/avuclarıyla yüzünü kapadı.
• yüzine: yüz yire N4. urdı: urup N15. (GHB’de onuncu beyittir.)
 13. Ey Hüseyin! Dünya dertli dertli ağlamaktadır. Bu çağlayıp akan su değil gözyaşındır.

14. vādîler etdi yağaların dest-i ğamla çāk
yüz yere urdı cümle beyābān yā hüseyn
15. taşlarla döğünüp gece gündüz akar şular
sürer yüzini yerlere her ān yā hüseyn
16. berķ oldı yine bir çakım āteş bu ğuşşadan
ağlar şehāb u ra‘d eder efgān yā hüseyn
17. dāğ eyledi vücūdın ışıklar gibi nücüm
dökdi şafaķ bu mātem için kan yā hüseyn
18. şeb girdi kara çullara mātem tutup seher
çāk etdi dest-i ğamla girībān yā hüseyn
19. döküp gözi yaşın tırup ağlar yaşın yaşın
tā şubh olunca şem‘-i şebistān yā hüseyn
20. müşkün kırıdı kanı vü yandı yakıldı ‘ūd
pür-āteş oldı micmer-i gerdān yā hüseyn

-
14. Ey Hüseyn! Vadiler, yakalarını gam eliyle yırttılar, bütün çöller de yüzlerini yerlere çaldılar
 15. Ey Hüseyn! Sular, gece gündüz taşlarla döğünerek akar ve daima yüzünü yerlere sürür.
 - gice gündüz akar şular: akar şular gice gündüz N4. yüzini: yüzün N4.
 16. Ey Hüseyn! Bulutlar ağlamakta, gök gürültüsü feryat etmekte. Bu derdin yanında şimşek yine bir çakım kıvılcım gibi kaldı.
 - oldı: urdı P.
 17. Ey Hüseyn! Yıldızlar, abdallar gibi vücutlarını yakttılar, şafak da bu matemle kan döktü.
 - ‘ışıklar gibi: ‘ışkunla her N9.
 18. Ey Hüseyn! Gece, karalar giydi; seher de matem tutup gam eliyle yakasını yırttı.
 - tutup: dutup N4, P.
 19. Ey Hüseyn! Gece kandili gözyaşını döküp durur, sabah oluncaya kadar yaşın yaşın ağlar.
 - N4’te ilk mısradaki sah kaydıyla ilk mısraya şu alternatif sunulmuştur: “dutuşdı başdan ayağa kan ağladı yine” tırup: durup P.
 20. Ey Hüseyn! Miskin kanı kurudu, öd ağacı yandı yakıldı, dolaştırılan buhurdan da ateşle doldu.

21. yaķup vüçüd-ı nāzükine tāze tāze dāğ
ķana boyandı lāle-i nu‘mān yā hüseyn
22. nāz ile şīve ile kesildi şalınmadan
bāğ-ı cihānda serv-i hırāmān yā hüseyn
23. yıllar geķer ki gülmez açılmaz gül-i ʔarī
pür-hūn derūn-ı ğonce-i ḡandān yā hüseyn
24. abdāl-ı fānī gibi nemed-pūş olup durur
ḡār-ı belāda bülbül-i nālān yā hüseyn
25. şunlar ki ḡānedānına ķaşd etti aḡmedün
dēmek olur mı anlara insān yā hüseyn
26. ḡaķdan saḡa vü ceddüḡe olduķķa çok selām
olsun yezīde la‘net-i yezdān yā hüseyn
27. daḡı ol iki zālīme la‘net ki dēdiler
birine şımr ü birine mervān yā hüseyn
28. tā rūz-ı ḡaşr olunca teberrādayuz mūdām
ol iki şūma ḡaşıllı yeksān yā hüseyn

-
- 21 Ey Hüseyn! Gelincik çiçeği, nazik vücuduna taze taze yanıklar yakıp kana boyandı.
 22. Ey Hüseyn! Cihan bahçesinde salınan servi, naz ve işve ile salınmayı bıraktı.
 23. Ey Hüseyn! O gülen goncanın içi/gönlü kanla dolmuştur. Yıllar var ki o taze gül gülüp açılmaz.
• N4-
 24. Ey Hüseyn! Bela dikenini üstünde inleyen bülbül, keçeler giyip dünyadan gećmiş abdal gibidir.
• fānī: ķān N4; ķānī GHB.
 25. Ey Hüseyn! Şu Ahmet’in (a.s.) ailesine kastedenlere insan denir mi?
 26. Ey Hüseyn! Hak’tan sana ve atalarına çokķa selam olduğu ölçüde Allah’ın laneti de Yezit’in üzerine olsun.
• la‘net-i yezdān: hezār la‘net-i GHB.
 27. Ey Hüseyn! Birine Şımr ve birine Mervan denilen o iki zalime de lanet olsun.
• didiler : dirler N4. şımr: şıbr N4, GHB; şır N15.
 28. Ey Hüseyn! Hasılı, o iki uğursuza karşı hep aynı yerdeyiz, ta kıyamete kadar, daima onların karşısındaız.
♦ iki şūma: şūm ķavme HD, N4, N9, GHB; ķavm-i şūma P.

29. başuma tâc u gözüme kühl-i cilâ yêter
hâk-i reh-i gürûh-ı muhibbân yâ hüseyn
30. ‘îd-i murâda şol kişi érer cihânda kim
yoluñda kıldı cânını kurbân yâ hüseyn
31. bir kelb-i bâ-vefâdur eşigün̄de **hayretî**
sürme kapuñdan eyleme nâlân yâ hüseyn
32. lâyıķ degül ki redd olına rûz-ı reste-hîz
cân ü dil ile bende-i fermân yâ hüseyn
33. olmazsa em şefâ‘at-i ceddün̄ hudâ bilür
dutdı vücûd ‘illet-i ‘işyân yâ hüseyn
34. bu şerbet-i maḥabbet-i evlâd ola meger
olursa derdine yine dermân yâ hüseyn
35. sâķî-i bezm-i rûz-ı cezâ olıcaķ atan̄
unutma cür‘adan anı ol ân yâ hüseyn
36. budur ümîdümüz kamu aḥbâb-ı ḥânedân
maḥşer güninde qalmaya ‘atşân yâ hüseyn

-
29. Ey Hüseyin! Sevenler topluluğunun yol toprağı başıma taç, gözüme parlak sürme olarak yeter.
 30. Ey Hüseyin! Canını senin yolunda kurban eden kişi cihanda muradına ermenin bayramına kavuşur.
 31. Hayretî, senin eşiginde vefalı bir köpektir. Ey Hüseyin! Onu kapından kovup ağlatma.
 32. Ey Hüseyin! Canıgönülден emir kulun olan kişi, kıyamet gününde geri çevrilmeye müstahak değildir.
 33. Ey Hüseyin! Senin atalarının şefaati şifa olmazsa, Allah bilir, bir isyan hastalığı ortaya çıkmaya yüz tutmuş demektir.
 - dutdı vücûd: tûtdı vücûda N9; dutdı vücûdı N15.
 34. Ey Hüseyin! (Hayretî’nin) Derdine derman olursa, yine şerbet misali evlat sevgisinin derman olur.
 - derdine: derdime P.
 35. Ey Hüseyin! Atan ceza günü meclisinin sakisi olduğu zaman, (şefaati) şarabından yana Hayretî’yi de hatırla.
 36. Ey Hüseyin! Ümidimiz mahşer gününde ehlibeyt dostlarından kimsenin susuz kalmamasıdır.

5.

DER-BEYÂN-I AHVÂL-İ HŪD U MENÂKİB-I E'İMME-İ İŞNÂ 'AŞER

RADİYA'LLÂHU TE'ÂLÂ ANHÜM^(S1)

Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. şüretâ gerçi ki biz kaç göz temâşâsındayuz
zâhidâ ma'nide hâkkuñ 'arş-ı a'lâsındayuz
2. secde emrinde mu'ânid olmazısağ âdeme
biz hüdânun bilmiş ol firdevs-i a'lâsındayuz
3. kaşlarından okıduğ biz *kâbe kavseyn* âyetin
küllî şey'in hâlik illâ veche zîbâsındayuz
4. küfr ile imânı yeksân eden abdâllardanuz
gâh mescidde gehî gebrün kilîsâsındayuz
5. şöyle hayrân olmuşuz kim kendümüzden geçmişüz
rüzgârün biz ne telhinde ne halvâsındayuz
6. mest ü rüsvâ nekbetî bir kaç harâbâtîlerüz
'âlemün lâkin ne şulhında ne gavğâsındayuz

5. HD s. 12, N4 13^b, N9 4^a, N15 6^a, GHB 4^a, P 4^a.

1. Ey zahit! Biz görünüşte kaç göz seyretmedeyiz fakat mana âleminde Hakk'ın yüce arşındayız.

2. Âdem'e secde emrinde inatçılık etmezsek bilmiş ol ki biz Allah'ın yüce firdevs cennetindeyiz.

3. Biz "kâbe kavseyn" âyetini kaşlarından ders aldık, şimdi kendisinden başka herşeyin helak olacağı yüzün güzelliğindediz.

• HD-, N4-, N9-, N15-.

4. Biz bazen mescide, bazen de Mecusî kilisesine giden, küfürle imanı bir tutan abdallarıdır.

• GHB-.

5. Öyle hayran olmuşuz, kendimizden geçmişiz ki zamanın ne acısı ne tatlısı umurumuzdadır.

• (N4 ve GHB'de beşinci beyittir.)

6. Âlemin ne sulhuyla ne kavgasıyla ilgileniriz; biz sarhoş ve rezil meyhane düşkünün onmadık kişileriz.

7.  y bir der ibn-i vakt z künc-i  uzletde bugün
biz ne imr zında bu dehr n  ne ferd sındayuz
8. künc-i dil genc-i mel l   gamla m l- -m l iken
yine biz  anman  men l   m l sevd sındayuz
9. bulmayalum    der-i  amdan gerekmez biz g   ad
z r olalum n te-kim uşbu felek   sındayuz
10. her kişi bir  i   e almışdur bu d ny dan vel 
sehm-i a l  bizdedür  adh-i mu all sındayuz
11. zerrey z kim mu taf n n mihr-i sergerd nıyuz
 atreyy z kim murta  n n  ilmi dery sındayuz
12. biz  asan  ı kına kıldı  zehr-i mi net i tiy r
biz  useyn i  n henüz  an ağlayup y sındayuz
13. c n ile dilden bugün zeyn  l- ib d n  abdiyy z
bu cih n n ne vez rinde ne p   sındayuz

-
7. Ey kardeş! Biz bugün uzlette köşesinde d n  yarını düşünmeyen h li yaşayan kimseleriz.
• N4- imr zında bu: imr zındayuz N15, GHB.
 8. Gönül bucağı, gam ve h z n hazinesiyle dopdoluyken bizi mal mülk sevdasında sanmayın.
◆ mel l  : mel l-i HD.
 9. Gamın altı kapısından çıkış bulmak bize lazım değil, (halimize) ağlayalım/zar olalım; nitekim bu felek fincanının içindeyiz.
•    der-i  amdan gerekmez biz: gerekmez    der-i  amdan N15.
 10. Her kişi bu dünyadan bir hisse almıştır fakat biz yüksek bir kınanmışlık h lindediz, en yüce hisse bizimdir.
•  adh-i:  uds-i N9.
 11. Mustafa nın ba  döndürücü güneşinde zerreyiz, Murtaza nın ilim deryasındaki damlayız.
•  ilmi:  ilm GHB, P.
 12. Biz Hz. Hasan aşkına sıkıntı zehrini tercih ettik, h l  Hz. H seyin in yasında kan a lamaktayız.
 13. Biz bu cihanın ne veziri ne p   s  olma derdindeyiz; bugün canı  n lden Zeyn  l- ib d n n k lesiyyiz.

14. işimüz altun olursa ʔaṇ mıdur çün her nefes
kīmyā-yı himmet-i bâkır temennâsındayuz
15. şubḥ gibi yüzümüz aḡ olsa ʔaṇ mıdur bizüm
şādıķuṇ şıdk ile çün dāyim tevellâsındayuz
16. mūsî-i kâzım ‘alî mūsî rızâyı cān ile
sevmeyen bî-dînlerüṇ dāyim teberrâsındayuz
17. okıruz medḥin taķî ile naķînüṇ her zamān
‘askerînüṇ dāyimā evsâfı imlâsındayuz
18. gün gibi şaḥib-zamān yâ rab kaçan éde ʔulû‘
intizâr-ı pertev-i nûr-ı tecellâsındayuz
19. muştafānuṇ ümmetiyüz murtaẓānuṇ bendesi
çâker-i âl-i ‘abâyuz **ḥayretî** tâ zindeyüz

-
14. Biz her zaman Bâkır’ın desteğiyle değişimi arzulamaktayız, İşimiz altın olur, kıymetlenirse buna şaşılır mı?
 15. Bizim yüzümüz sabah gibi aydınlık olsa buna şaşılır mı? Nitekim biz daima sadakatle İmam Cafer-i Sadık’a ve onun ehline yönelmekteyiz.
 16. Biz İmam Kâzım ve İmam Rıza’yı candan sevmeyen dinsizlerin daima karşısındayız.
 17. Biz her zaman İmam Taki ile İmam Naki’nin övgüsünü okur, daima İmam Askerî’nin eserlerini anlatırız.
♦ evsâfı imlâsındayuz: evsâf-ı emlâsındayuz HD.
 18. Ya Rab! Acaba zamanın sahibi ne zaman güneş gibi doğacak? Biz onun tecelli nurunun ışığını beklemekteyiz.
 19. A Hayretî! Biz ölene kadar (Hz. Muhammed) Mustafa’nın ümmeti, (Ali) el-Murtazâ’nın ve aba ehlinin kölesiyiz.

6.

DER-İZHÂR-I MAHABBET BE-HAZERÂT-I E'İMME-İ İSNÂ 'AŞER

RADİYA'LLAHU 'ANHÜM^(S1)

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

Remel - + - - / - + - - / - + -

1. cāna qalmaz biz fedāyī cānlaruz
terk ü tecrīdüz fenāyī cānlaruz
2. şūfī-i şeytān-sirīštün 'aqqıyuz
ehl-i tevḥīdüz ḥudāyī cānlaruz
3. kıblemüzdür vech-i pāki aḥmedün
biz muḥammed muṣṭafāyī cānlaruz
4. ka'bemüzdür āsitānı ḥaydarun
biz 'aliyyü'l-murtaẓāyī cānlaruz
5. biz ḥasan 'ıṣkına içdük zehr-i ğam
biz ḥüseyn-i kerbelāyī cānlaruz
6. cān ile zeyne'l-'ibādun 'abdiyüz
ḥāşılı āl-i 'abāyī cānlaruz
7. ḥāk-i rāhıyuz muḥammed bākırın
ca'ferī-meẓheb şafāyī cānlaruz

6. HD s. 14, N4-, N9 4b, N15 7a, GHB 4b, P 4b.

1 Biz canını esirgemenen feda eden canlarız, yokluk yolunu seçmiş, terk ve tecrit ehli kimseleriz.

2 Biz tevhit ehli, Allah'a ait canlarız, şeytan tabiatlı sofuya başımız diktir.

3 Ahmet'in temiz siması kıblemizdir, biz Muhammed Mustafa yoluna mensup canlarız.

4 Haydar'ın eşiği Kâbe'mizdir, biz Aliyyü'l-Murtaza'ya bağlı kimseleriz.
• P-.

5 Biz Hz. Hasan aşkına gam zehrini içtik. Biz Kerbelâ'nın Hüseyin'ine bağlı canlarız.

6 İmam Zeynelibad'ın candan kölesi, hasılı Ehl-i Beyte bağlı kimseleriz.

7 İmam Muhammed Bakır'ın yolunun toprağıyız, Caferî mezhepli, şen gönüllü canlarız.

8. şāhumuzdur mūsī-i kāzım bizüm
hem ‘alī mūsī rızāyī cānlaruz
9. şeh takī-i muttakī sulṭānumuz
hem nakī-i muḳtedāyī cānlaruz
10. ‘askerīnün ‘askeriyüz ‘askeri
mehdī-i şaḥīb-livāyī cānlaruz
11. kelbiyüz dergāh-ı āl-i ḥaydarun
biz de bu derde gedāyī cānlaruz
12. kaçma bizden ḥayretī bigāne-vār
biz de bir kaç āşināyī cānlaruz

7.

DER-BEYÂN-I EṬVÂR-I ‘IŞK U AḤVÂL-İ MAḤABBET GŪYED^(S1)

Fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün
Remel – + – – / – + – – / – + – – / – + –

1. oldı çün cān bülbulinün menzili gülzār-ı ‘ışk
cümleten eczāmı yandurdı kül êtdi nār-ı ‘ışk
2. bî-tekellûf dil aḳup şu gibi gitdi kendüden
gördi çün mir’ât-ı ḥüsn-i yârda didār-ı ‘ışk

-
- 8 Biz Musa oğlu İmam Ali Rıza’ya bağlı kimseleriz, İmam Musa Kazım ise bizim şahımızdır.
• hem: biz P.
 - 9 Takvalı İmam Takî bizim sultanımızdır, aynı zamanda İmam Nakî’ye uymuş kimseleriz.
 - 10 Biz İmam Askerî’nin askeri, sancak sahibi İmam Mehdî’ye tabi olan canlarız.
 - 11 Biz Hz. Ali ailesi dergâhının köpeğiyiz, bu kapıda dilencilik eden dervişleriz.
 - 12 Ey şaşkın!/Hayretî! Yabancı gibi bizden kaçma. Biz de birkaç tanıdık bildik dost kimseleriz.
 7. HD s. 14, N4 3a, N9 4b, N15 4a, GHB 5b, P 5b.
 - 1 Can bülbulünün menzili aşkın gül bahçesi olduğu için aşk ateşi bütün cüzlerimi yandırdı, kül etti.
 - 2 Gönül, sevgilinin güzellik aynasında aşkın yüzünü gördüğü için zahmetsiz şekilde su gibi akıp hemencecik kendinden geçti.
• aḳup: atup GHB. yârda: yârdan P.

3. eylemezdi ‘âlemi rûşen çerâğ-ı âfîtab
mîhr ile bir zerre pertev şalmasa envâr-ı ‘ışk
4. üstine dönmezdi dâyim devr édüp gerdün-ı dñn
levh-i mevcûdâtı dâyir olmasa pergâr-ı ‘ışk
5. pîşekârı olımaz bu san‘atun her nâbe-kâr
zâhidâ bî-kâr olanlar pîşesidür kâr-ı ‘ışk
6. vèremez her kuş dilin bilen süleymândan nişân
olmaz her mantıku’t-tayr okıyan ‘atţâr-ı ‘ışk
7. varlığı nakdın vèrüp yokluk metâ‘ın almayan
sûdî yok sevdâdadur bilmez nedür bâzâr-ı ‘ışk
8. èy nihâl-i kâmeti bâr-ı elemle ham olan
ğam yème sensin bu bâğ içinde ber-ğordâr-ı ‘ışk
9. baş çeküp serdâr-ı iklîm-i ene’l-hakk olmadı
baş vèrüp meydânda hallâc olmadın ber-dâr-ı ‘ışk
10. cümleten cismîni bî-pervâ yakup nûr ètmedin
rûşen olmadı ten-i pervânede âşâr-ı ‘ışk

- 3 Aşkın nurları, şefkatli ışığını salmasaydı; güneş kandili, âlemi bir zerre olsun aydınlatamazdı.
- 4 Aşk pargeli, varlık levhasının üstünde dönmeseydi alçak felek daima mevcudatın üstünde dönüp dolaşamazdı.
• mevcûdâtı: mevcûdât N4; mevcûdâta N15, GHB. üstine: üstüne N15.
- 5 Ey zahit! Aşk işi mesleksizlerin mesleğidir, her işe yaramaz bu sanatın erbabı olamaz.
- 6 Her kuş dilini bilen Hz. Süleyman’a benzemeyeceği gibi, her *Mantıku’t-Tayr* okuyan da aşkın Attar’ı olamaz.
• nişân: haber GHB.
- 7 Varlık servetini verip yokluk sermayesini almayan kişi, aşk pazarından habersiz, faydasız bir sevdâ peşindedir.
- 8 Ey fidan boyu elem yüküyle bükülen! Üzülme! Bu bahçede aşkla nasiplenen kişi sensin.
- 9 Hallac, meydanda aşk için darağacına çekilip başını feda etmeden, önderlik edip *Ene’l-Hakk* ülkesinin komutanı olmamıştır.
• olmadın: GHB-.
- 10 Bedenini korkusuzca yakıp nura döndürmeden, aşkın eserleri pervanenin bedeninde parlamadı.
• ten-i: dil-i N4, GHB. nûr: nâr GHB.

11. merdüm-i bî-ğayretem göz yaşı gibi ben revān
eylemezem ger ḥayātum naḫdini īṣār-ı ‘ışk
12. mülk-i şüretde özünden bî-ḥaber ol bî-ḥaber
‘ālem-i ma’nîden almak istesen aḥbār-ı ‘ışk
13. tācı terk et hırkayı ḥark et ‘aşāyı oda ur
zāhidā bilmek dilerseñ n’édügin eṭvār-ı ‘ışk
14. hey neçe zühd ü neçe takvā neçe ‘ilm ü ‘amel
cümleten geçdüm olup dīvāne-i nā-çār-ı ‘ışk
15. onmaduk başum tolu sevdā vü cismüm ğark-ı ḥün
‘aşıkam yetmez mi baña cübbe vü destār-ı ‘ışk
16. küfr-i zülfün rişte-i imānum olmuşdur benüm
deyr-i ğamda kuşanal’dan belüme zünnār-ı ‘ışk
17. ṭoludur ḥālün ḥayāliyle derūnum tāze dāğ
devletün de kiseden ḥālī degül dīnār-ı ‘ışk

-
- 11 Eğer hayat sermayemi aşk ihsanı olarak gözyaşı gibi saçıp akıtmazsam
yüreksizin tekiyim.
• ben: GHB-. ger: ben GHB.
 - 12 Mana âleminden aşkın haberlerini almak istersen, suret âlemi (olan bu
dünyada) benliğinden habersiz ol.
• ma’nîden: ma’nîde N4.
 - 13 A zahit! Aşkın tavırlarının neler olduğunu bilmek istersen tacını bırak, hırkanı
yak ve asanı aşete ver.
 - 14 Hey nasıl züht nasıl takva, nasıl ilim ve amel... Aşkın çaresiz divanesi olup
hepsinden geçtim.
 - 15 Ben âşığım, onmadık başımın karalarla dolu ve bedenimin kan içinde olması
bana aşk sarığı ve cübbesi olarak yetmez mi?
• cismüm: çeşmüm N15. (GHB’de on altıncı beyittir.)
 - 16 Gam kilisesinde belime aşk zünnarını kuşandığımdan beri saçının karası
benim (tutunacak) iman ipim olmuştur.
• ğamda: dilde N4.
 - 17 Senin beninin hayaliyle bağrım yeni yanık yaralarıyla doludur, (neyse ki)
sayende aşkın dinarı kesesiz kalmadı.
• ḥālî: eksük N15, GHB.

18. ğam yéyüp ‘uşşāka kan içmek ğidā-yı rūhdur
kısmet étđi çün ezel bezminde ħ^vân-sâlar-ı ‘ışk
19. çok müferrihdür fezā-yı gülşen-i firdevsden
‘âşık-ı dîdār isem ben müstemende ğâr-ı ‘ışk
20. cānuma kaşr-ı iremdür seng-i ħārā-yı elem
cismüme ey ğonce-leb gül-berg-i terdür ħâr-ı ‘ışk
21. nūr-ı vahdetdür gönül gözine cānā nār-ı ğam
‘ayn-ı rāhatdur belā-keş cānuma āzār-ı ‘ışk
22. ger belādan döndürürsem yüz baña inkār idün
çünki ben rüz-ı ezelde eyledüm ikrār-ı ‘ışk
23. gelmesün ‘âķiller eydün bezmine ‘âşıklarun
yārdan ğayrı bu meclisde olur ağyār-ı ‘ışk
24. ħayli ‘unvāndur eger dîvāneler dîvânına
adumuz ‘âşık dēyü yazdıysa defterdār-ı ‘ışk

-
- 18 Aşk sofrasının sahibi ezel meclisinde öyle pay ettiği için gam yiyip kan içmek âşıklar için ruhun ğidasıdır.
• içmek: yutmak N9. ħ^vân-sâlâr: ħûn-sâlar N15.
 - 19 Eğer cemâlinin âşığıysam, ben zavallıya aşk mağarası, Firdevs’in güllüğünün düzlüğünden çok daha ferahlatıcıdır.
• ğâr-ı: nâr-ı N9.
 - 20 Ey gonca dudaklı! Aşkın dikenini bedenime taze gül yaprağıdır. Elemin çok sert taşı canıma İrem köşküdür.
 - 21 Ey can! Gam ateşi gönül gözü için vahdet nurudur; aşkın beni incitmesi sıkıntılı canıma rahatın ta kendisidir.
• gözine: çeşmine N15.
 - 22 Eğer ‘bela’dan yüz çevirirsem beni kapına koyma, nitekim ben ezel günü aşk yemini etmişim.
• idün: eder GHB.
 - 23 Akıllılara söyleyin, âşıkların meclisine gelmesinler. Sevgiliden başkası bu mecliste aşkın düşmanı olur.
 - 24 Aşkın defterdarı, adımızı divaneler divanına âşık diye yazdıysa bu epeyce yüksek bir ünvanıdır.
♦ dîvânına: dîvârına HD. dēyü: dēyüp N9.

25. ‘âlemün var ‘âlemün sultânısın sen ey gedā
cān ile dilden eger olduŋsa hıdmetkār-ı ‘ıŝķ
26. her gönülde hükmi cārī olsa taŋ mı şāh-vār
oldı ‘âşıkklar eşiginde şu kim cerrār-ı ‘ıŝķ
27. şan‘at-ı miḥnetde şorsan başka bir üstāddur
çārsū-yı ğamda her bir onmaduķ bī-kār-ı ‘ıŝķ
28. merd-i meydān-ı ḥaķāyıkdur érenler başıçün
pāy-māl olup yatan her mūr-ı bī-miķdār-ı ‘ıŝķ
29. başına necm-i sa‘ādet toĝdı şarrāf-ı ezel
her kimin ğuşına taķdıysa dūr-i şeh-vār-ı ‘ıŝķ
30. her nefes bu dūd-ı āh-ı pūr-şerārundan benüm
tutar āfāķuŋ yüzün bir ebr-i āteş-bār-ı ‘ıŝķ
31. āh édüp göz yaşların dök dem-be-dem kim yağdurur
ebr-i rahmet kiştzār-ı qalbüne emtār-ı ‘ıŝķ

-
- 25 Ey dilenci! Eğer canıgönülden aşkın hizmetkârı olduysan; âlem senin, âlemin sultanısın.
 - 26 Eşiginde âşıkkların aşk dilencisi olduĝu kişinin her gönülde padişah gibi hükmü geçse buna şaşılır mı?
 - 27 Eğer araştırırsan, ğam çarşısındaki her onmadık aşk avaresinin sıkıntı sanatında bir başka üstat olduĝunu görürsün.
• miḥnetde şorsan: miḥnet şorarsan N4. bī-kār: evkār N4.
 - 28 Erenler başı için! Ayaklar altında ezilip toprak olmuş aşkın paha biçilemez nice karıncası aslında hakikatler meydanının bir yiĝididir.
• HD-, N4-, N15-, GHB-, N18 24^b.
 29. Ezel sarrafı olan Allah, aşkın padişahlara layık olan iri taneli incisini her kimin kulaĝına taktıysa onun başına mutluluk güneşi doğmuştur.
• HD-, N4-, N15-, GHB-, N18 24^b
 30. Benim kıvılcımlarla dolu ah dumanımdan dolayı, her nefeste aşkın ateş yüklü bulutları ufukları kaplar.
• tutar: dutar N4 P. yüzün bir ebr-i: yüzün pūr ebr-i N4; yüzini par par N9.
 31. Daima ah edip gözyaşlarını dök ki rahmet bulutları, gönül tarlana aşk yağmurlarını yağdırın.
• N4-, N15-, GHB-. (N9 ve P’de önceki beytin öncesinde yer almaktadır.)

32. yüzüme şu sepdî merdümlükler êtdi gözlerüm
eyledi pindâr h^vâbindan beni bîdâr ‘ışk
33. görmedüm yâşum gibi bir hem-dem-i bezm-i belâ
bulmadum hem ğam gibi ‘âlemde bir ğam-h^vâr-ı ‘ışk
34. bir zümürüddür dilâ emmâre nefsün mārına
göz yaşından olsa âyînende ger jengâr-ı ‘ışk
35. ey gönül emrâz-ı ‘ışka êtmedin dermân taleb
hey neçe hoş varduñ olduñ derd ile bîmâr-ı ‘ışk
36. kırtarur cân-ı za‘îfî bâr-ı minnet çekmeden
nece olmasun kişi cân ile minnetdâr-ı ‘ışk
37. beyt-i ma‘mûr eyler âhîr anı yap yap ğam yeme
ey gönül yıksun kayırmaz hânenî mi‘mâr-ı ‘ışk
38. **hayretî** kör bengî bir abdâl-ı yek-rengem bugün
hânkâh-ı ğamda iftâr edeli esrâr-ı ‘ışk

32. Gözlerim insanlık edip yüzüme su serpti, aşk beni gaflet uykusundan uyandırdı.
♦ h^vâbindan: hâkünden HD. pindâr: bîdâr N9. bîdâr: bîdâr-ı N9. (N4’te yirmi dokuzuncu beyittir.)
33. Gözyaşım gibi bela meclisi dostu görmedim. Âlemde aşk derdini çekmiş kimse gibi bir dert ortağı bulamadım.
• bulmadum hem ğam: bulmadı hem-dem N9.
34. A gönül! Eğer aynanda gözyaşından dolayı aşk pası olursa, o emmare nefsin yılanı için bir zümürüttür.
35. Ey gönül! Sen aşk hastalığına derman istemeyerek ne iyi ettin! Bu dertle ne güzel bir aşk hastası oldun.
• N4-. hıkd u: hıkdâ N9. hey: vey N15, GHB, P.
36. Zayıf canını minnet yükünü çekmekten kurtaran aşka, insan nasıl candan minnettar olmasın?
• minnetdâr-ı: minnet dâr-ı N4, N15.
37. Ey gönül! Aşk mimarı evini yıksın, ziyanı yok! Nihayette yavaş yavaş bayındır hâle getirir. Kafana takma!
• N4-. hânenî: cânuñı GHB, P.
38. Hayretî! Gam tekkesinde aşkın sırlarıyla iftar ettiğimden, bugün kör esrarkeş riyasız bir abdalım.
• yek-rengem: fânîdür HD, N15.

39. elde mecmū‘aṅ gül-i gülzār-ı vahdetdür senün
söyle ey murg-ı laṭīf-elḥān-ı hoş-güftār-ı ‘ışk

8.

DER-BEYÂN-I SEYR Ü SÜLŪK-İ ABDÂL-I HUDÂ VŪ ‘UŞŞÂK-I BÎ-
SER Ü PÂ^(S1)

Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün
Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. buldılar ol bî-nişāndan çün nişān abdāllar
lā-mekān elinde tūtdılar mekān abdāllar
2. şatdılar bir yāra cümle iki ‘ālem raḥtını
yasamadılar dü kân içre dükān abdāllar
3. içdiler fazl-i ilāhī çeşmesinden āb-ı hıẓr
ētdiler kesb-i ḥayāt-ı cāvidān abdāllar
4. öldiler ölmezden öñdin oldılar ḥayy-ı ebed
vêrdiler cān buldılar bir özge cān abdāllar

39. Şakı ey aşkın hoş sözlü tatlı sesli bülbülü! Senin bu eldeki mecmuan, vahdet güllüğünün gülüdür.

• N4.

8. HD s. 19, N4 9a, N9 6a, N15 5a, GHB 6a, P 6a.

- 1 Abdallar, O (c.c.) nişansız olandan bir alamet buldukları için (mekânsızlık ili olan) en yüce felekte mekân tuttular.

• tūtdılar: dutdılar N4, P.

- 2 Abdallar, dünya ve ahiret varlığını bir sevgiliye sattıkları için bu iki pazarda da dükkan açmadılar.

• yāra: nāna N4.

- 3 Abdallar, ilahî lütuf çeşmesinden ölümsüzlük suyunu içerek ebedi hayatı kazandılar.

- 4 Abdallar ölmeden önce ölerek ebedî diriliğe kavuştular; can verdiler (fakat) bir başka can buldular.

• öñdin: evvel N4. bir özge: sır rûz-ı N4. oldılar ḥayy-ı: buldılar hayy-ı P.

5. oldılar çün kim şırâtu'l-müstakîmün sâliki
olsalar hıız ile tañ mı hem-‘inân abdâllar
6. cümle nefsanî murâdâtı çü dilden sürdiler
oldılar ma‘nîde şâh-ı kâmrân abdâllar
7. şakınup düzd-i hevâdan gerçek erler himmetin
eylediler şehir-i dilde pâsbân abdâllar
8. eylemişdür her biri ‘ifrîtinî nefsün zebûn
şüretâ seyr êtdüğün şol nâ-tüvân abdâllar
9. başdılar çün küşte-gîr-i nefsi tañ mı olsalar
baş açuk meydân içinde pehlevân abdâllar
10. êrdiler tahkîka taklîdün yıkup bünyâdını
buldılar vîrânede genc-i nihân abdâllar
11. düşmeninden ehl-i beyt-i ahmedün olup berî
oldılar cândan muhibb-i hânedân abdâllar

-
- 5 Abdallar Hızır ile yoldaş olsalar buna şaşılır mı? Nitekim onlar o dosdoğru yolun yolcusu oldular.
 - şırâtu'l-müstakîmün: şırât-ı müstakîmün GHB.
 - 6 Abdallar, bütün nefsanî arzularını gönülden sürüp çıkardıkları için mana âleminde birer muzaffer padişah oldular.
 - murâdâtı çü dilden: murâdî içlerinden N4.
 - 7 Abdallar, heves hırsızından korunmak için gerçek erlerin himmetini gönül şehrinde bekçi yaptılar.
hevâdan: belâdan N4.
 - 8 Şu gördüğün, sureten güçsüz görünen abdallar yok mu? Onların her biri nefsinin şeytanına galip gelmiştir.
 - ‘ifrîtinî nefsün: ‘ifrî-i nefsinî N4.
 - 9 Nefis güreşçisini alt etmiş abdallar meydanın korkusuz pehlivanları olsalar buna şaşılır mı?
 - 10 Abdallar, taklîdin binasını yıkip hakikate êrdiler ve viranede gizli hazine buldular.
 - yıkup: bozup N4.
 - 11 Abdallar, Ahmet’in (a.s.) ehlibeytinin düşmanından uzak durup o aileyi candan seven kimseler oldular.
 - GHB-.

12. kerbelâda cān revān édenler için teşne-leb
étdiler göz yaşların āb-ı revān abdāllar
13. umaram yarın olalar ümmet içre surḥ-rū
oldılar gözden bugün çün ḥūn-feṣān abdāllar
14. yandılar tāb-ı cefāya bunda yārın umaram
édeler aḥmed livāsın sāyebān abdāllar
15. muṣṭafā bahrinde ğavvāṣ oldılar çün buldılar
gevher-i *el-fakru fahrî*den nişān abdāllar
16. eylemez vesvās-ı şeyṭān-ı racīm anlara kār
étdiler çün ism-i ḥaqqı ḥırz-ı cān abdāllar
17. bunda ol mesmūm-ı rāh-ı dīn ḥasan ṣāh ‘ışkına
étdiler çün nūṣ-ı nīṣ-i cān-sitān abdāllar
18. bezm-i maḥşerde ümîd oldur ki yarın içeler
sākî-i kevşer elinden nūṣ-ı cān abdāllar
19. hem tutup her dem ḥüseyn ibn-i ‘alīnün mātemin
ağlaşup gözden dökerler bunda ḳan abdāllar

-
- 12 Abdallar, Kerbela’da dudakları kuruyarak can verenler için gözyaşlarını nehir gibi akıttılar.
 - 13 Abdallar bugün gözlerinden kanlı yaşlar akıttılar. Umuyorum ki yarın (ahirette) ümmet içinde yüzleri kırmızı olacak.
 - surḥ-rū: pîşrev N4. oldılar: étdiler N15.
 - 14 Burada cefanın hararetiyle yanan abdalların, yarın Ahmet’in (a.s.) sancağını kendilerine gölgelik edineceklerini umuyorum.
 - tāb-ı: nār-ı N15.
 - 15 Abdallar Mustafa (a.s.) denizinde dalgıç oldukları için *el-fakru fahrî* incisinden bir nişan buldular.
 - 16 Abdallar, Hak ismini canlarına muska yaptıkları için taşlanmış şeytanın vesvesesi onlara işlemez.
 - ism-i ḥaqqı: ṣāh ismin N4, N9, N15, GHB, P.
 - 17 Abdallar, burada o din yolunda zehirlenen Şah Hasan (r.a.) aşkına can alıcı zehri içtiler.
 - 18 Umulur ki abdallar, yarın mahşer gününde Kevser sakisinin elinden can içkisini içecekler.
 - ümîd oldur: ümîdüm var N9, P.
 - 19 Üstelik Abdallar burada daima Ali oğlu Hüseyin’in yasını tutar ve ağlaşıp gözlerinden kanlı yaş dökerler.

20. umaram handân u hurrem yarın anuñla bile
édeler seyr-i gülistân-ı cinân abdâllar
21. oldılar zeynü'l-'ibâduñ çün 'ibâdı oldılar
cân ü dil mülkinde şâh-ı şeh-nişân abdâllar
22. bākırūñ ser-tâc edinüp ayağı toprağını
işin altun eylediler bî-gümân abdâllar
23. peyrev olup pîş-rev edindiler çün ca'feri
menzil-i maqşûda êrdiler hemân abdâllar
24. mûsî-i kâzım eşigin edinüp muhkem hisâr
buldılar cünd-i havâdişden emân abdâllar
25. êtdiler şâh-ı horâsânūñ ayağı tozını
cân u dil çeşmine kühl-i işfahân abdâllar
26. şeh taķī ile naķīnūñ medhīni bûlbûl gibi
şubḥ u şâm edindiler vird-i zebân abdâllar
27. oldılar çün 'askerīnūñ 'askeri kimden ne ğam
'âlemi seyr eylesünler şâdmân abdâllar

• tıttup: dutup N4.

- 20 Umarım abdallar yarın (ahirette) Hüseyin'le (a.s.) birlikte sevinç ve neşeyle cennetlerin gülbahçelerinde dolaşacaklar.
- 21 Abdallar, İmam Zeynü'l-'ibâd'ın kölesi oldukları için can ve gönül mülkündeki sultan mekânının padişahı oldular.
- 22 Şüphesiz ki abdallar, İmam Muhammed Bakır'ın ayak toprağını baş tacı edinerek işlerini yoluna koymuşlardır.
- 23 İmam Cafer'i rehber edininip peşinden gittikleri için abdallar arzu ettikleri yere çabucak ulaştılar.
- 24 Abdallar, İmam Musa Kazım'ın eşigini sağlam bir hisar edinip musibet askerinden emin olmuşlardır.
♦ cünd-i havâdişden: ye'cüc-i keşretten HD, N4, N9, GHB.
- 25 Abdallar, Horasan Şahı İmam Rıza'nın ayağının tozunu can ve gönül gözlerine İsfahan sürmesi yaptılar.
• tozını: toprağın P.
- 26 Abdallar, Şah İmam Taki ve İmam Naki'nin övgüsünü bûlbûl gibi sabah akşam dillerine doladılar.
• idindiler: idinür N4.
- 27 Abdallar, İmam Askerî'nin askeri oldukları için mutlu mesut âlemi dolaşsınlar, sorun yok!

28. var ümîdüm kim ٲoęup bir gün güni m 'minler n
 re devr-i mehd -i ş hib-kır n abd llar
29. z lmet-i ęafletden arınup cih n mülki tam m
 rişe çağdan hid yet n geh n abd llar
30. bir hid yet necmid r her d ğumuz ma' n de kim
menzilinden s like v r r niş n abd llar
31.  ayret yem ęam şebinde  oyasız l yık mıdur
olmayasız ol ęar be mihrib n abd llar
32. siz  renlerden niy z oldur ki redd olunmaya
eyledi meyd nda ol r h n rev n abd llar

-
- 28 Günün birinde müminlerin güneşinin doğacağından ve abdalların Kutup
 mam Mehdi'nin devrine ereceğinden ümitliyim.
• -kır n:-zam n N4, P.  oğup: doğup P.
 - 29 Hak'tan bir hidayet olarak abdallar ansızın yetişsin ki dünya ęaflet
karanlığından tastamam arınsın.
• hid yet: 'in yet N9.
 - 30 Hakikatte her yanık yaramız, abdalların süluk edenlere varılacak yolun
işaretini gösterdiği bir hidayet yıldızıdır.
• d ğumuz: d ğ uz N9, N15.
 - 31 Ey Abdallar! Hayret 'yi ęam gecesinde bırakmanız; o ęaribe sevgi ve şefkat
göstermemeniz yakışık alır mı?
• ol: ben P.
 - 32 Siz  renlerin geri çevrilmeyecek olan niyaz (akęesi) meydanda abdalların feda
ettikleri canlarıdır.
• ol: uş N4, N9, GHB, P;   n N15.

9.

DER-BEYÂN-I FENÂ-YI DÜNYÂ VÜ MÂ-FÎHÂ VE MERŞİYE-İ

MAHBÛB-I HÛD^(S1)

Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. bu felek bir fülk-i miḥnetdür döner kılmaz karar
düşürüpdür ğālibā girdāba anı rûzgār
2. 'arşa-i miḥnetde yâ bir tōb-ı ser-gerdāndur
doğunur başına çevgān-ı kazâ leyl ü nehār
3. yâ yemişdür silleler dest-i ḥavādişden meger
gök gök olup çihresi başı döner bî-iḥtiyār
4. kehkeşān şanma görinen çihre-i gerdūnda
nāhun-ı miḥnet nişānidur görünür āşikār
5. şubḥa dek 'ayn-ı şihāb ile akıdur mıydı yaş
sīnesinde dāğ-ı ḥasret olmayaydı şad hezār
6. şu'le-i sūz-ı derūnından anuḡ rûşen delīl
her seḥer yètmez mi saḡa āfitāb-ı tâbdār

-
9. HD s. 22, N4 5^a, N9 6^b, N15 7^a, GHB 6^b, P 7^a. (N4'de 33. beyitle 80. beyit arası kopuktur.)
 - 1 Bu dünya sıkıntılı bir gemidir. Sabit kalmaz, döner; galiba rûzgār/devir onu bir girdabın içine sokmuştur.
 - 2 Yahut sıkıntı meydanında başı dönmüş bir toptur. Kaza sopası gece gündüz başına inmektedir.
 - 3 Veyahut anlaşıldı ki hadiselerin elinden tokatlar yemiş, yüzü gözü mosmor olmuş da Elinde olmadan başı dönmektedir.
 - gök gök olup: gömgök olup N4, N15, GHB, P; kim gökremitmiş N9.
 - 4 Bu gök' yüz'ünde görüneni Samanyolu sanma, açık şekilde görünen bu şeyler eziyetin tırnak izidir.
 - 5 Feleğin sinesinde yüzbinlerce hasret yanıḡı olmasaydı, sabaha kadar (kayan) yıldızların gözünden yaş akıtır mıydı?
 - dāğ-ı ḥasret olmayaydı: olmayaydı dāğ-ı ḥasret N9, N15; dāğ-ı ḥasret olmamışdı GHB.
 - 6 Onun gönül yangınının kıvılcımından olan aydınlık güneş sana apaçık bir delil olarak yetmez mi?
 - derūnundan: derūnunda N15.

7. dāmeni kana boyanur mıydı her şām u seher
gözlerinden hūn-ı dil akıtmasa leyl ü nehār
8. zulmet-i şebde görinenler kevākib şanmañuz
kaplamışdur kāyinātı dūd-ı āh-ı pūr-şerār
9. bir habāb-ı baħr-i miħnetdür havā ile tolu
ne kadar bākī kala dērsin bu tāk-ı zer-nigār
10. dār-ı dünyā çün degüldür kimseye dārü'l-emān
‘ākıl isen gel emīn olma bu evde zīnhār
11. kaşr-ı ‘ömrün yok durur bünyādı gel dīvārına
arka vērme şanma ey h^vāce esāsın üstüvār
12. tekye-i ‘ışkuñ bugün bir ihtiyār abdālısın
ēdebildünse eger ‘uzlet bucağın ihtiyār
13. ‘ākıl oldur cümle varın der-miyān ēdüp özi
bu medār-ı dehrden pergār-veş çizdi kenār
14. kim qarār eyler beş on gün bu cihān dārında kim
götürüp āħir vücūdı noķtasın kılmaz qarār

-
- 7 Gözlerinden gece gündüz yürek kanı akıtmasaydı, eteği sabah akşam kızıla boyanur mıydı?
 - 8 Gece karanlığında görünenleri yıldız sanmayın, kâinatı kıvılcımlar saçan ah dumanı kaplamıştır.
 - 9 Bu sıkıntı denizinin hava dolu bir kabarcığı olan altın işlemeli kubbe, ne kadar baki kalır dersin?
♦ dērsin: dērsen HD. baħr-i: GHB-.
 - 10 Akıllı biriysen gel bu evden asla emin olma, çünkü dünya evi asla kimseye eminlik yurdu olmamıştır.
 - 11 Ey efendi! Ömür sarayının esası yoktur. Gel, temelini sağlam zannedip duvarına arka verme.
• esāsın: esāsı N9.
 - 12 Eğer inziva bucağına çekilebildiysen, bugün aşk tekkesinin seçkin bir abdālısın.
 - 13 Akıllı odur ki bütün varlığını ortaya koyup kendi pergel gibi dünyanın yörüngesine yan çizerek / onunla aynı yola gitmez.
• özi: özin N4.
 - 14 Vücūd noktasını silip *vuhūd* (birlik) yapmadan (varlığını birliğe götürmeden) durulmayan bu dünya evinde kim beş on gün durur?
• dārında: yüzinde N9.

15.  y bir der k  e-i  afletde  o b    eyi
a  y rerken içmege  anu  bu z l-i k ned r
16. bi  kez  rtsen ten lib s n fa r ile ma'y bs n
 dicek dest-i ecel 'ury n olursın  erms r
17. p di   h-ı kişver-i ma'n  olana bes durur
i ini  a s n    f  tmek di  r ile  i' r
18. n'eylesün '  il m ferri   a r u f  ir c meyi
  n lib s   ir kefen olur yatacak y r mez r
19. tengn -y   ar a şığmaz iken  y    ib-  r r
olisardur mesken    on demde şabr-i teng   t r
20. seyr-i   hr dan gözü yum f ri  ol  y b 'l-heves
gir g   l seyr n n  t k'oldur fez -y  b -ken r
21. uğra geç aldanma  alma menzil  nden kim bilür
s lik olan bu cih n  p r-   ar bir reh    r

-
- 15 Ey kardeş! Bu kindar Zal (dünya), senin kanını içmeye a erir, gaflet sokağında oyun oynamayı bırak!
• N4-. yererken: irerken N9. bu z l-i: yüzi al GHB.
 - 16 Ten elbisesini övünerek bin kez  rtsen de kusurlusun, ecel eli seni soydu unda mahçup olursun.
• N15-.  rtsen ten:  rt nsen N4. ma'y bs n: ma'y bsan N9.
 - 17 Mana ülkesine padişah olana i ini d s n  tertemiz etmek gömlek ve cübbe olarak yeter.
•  a s n : da s n  N15. di  r ile  i' r:  i' r ile di  r P.
 - 18 Akıllı kimse ferah i  açıcı k  k ve gösterişli elbiseyi neylesin, zira son elbise kefen, son yatak da mezardır.
•  a r u:  a rı N15, P.
 - 19 Ey aldanmış kişi! Sen dünyanın darboğazına s  amazken son anda yerin dar ve karanlık bir kabir olacak.
•  abri: GHB-.
 - 20 Ey heveslerle dolu kişi! Gözünü k r gezmelerinden al, bundan feragat et; gönül ovasında seyre  ık ki ucu bucağı olmayan geniş yer orasıdır.
• seyr n n  t: seyr n na GHB. fez -y :  az -y  GHB.
 - 21 U ra geç, aldanıp yolundan geri kalma ki yolcusu bu cihanın handikaplarla dolu bir geçiş yolu olduğunu bilir.
• GHB-. aldanma  alma:  alma aldanma N4. cih n  p r-   ar: cih n-ı p r-   ar N9.

22. kara yêrdür çün yeri bay u gedānuḡ ‘āķibet
ḡvāce-i dehrem dēyü etmek ne lāzım iftiḡār
23. cümlesine hep ber-ā-ber şunulur cām-ı ecel
farḡ olunmaz ḡiç bu meclisde gedā vü şehriyār
24. ḡāk-i pāy ol ḡāk-i pāy ol kim bu dehr-i kīne-cū
ḡāk eder āḡir ayaklarda ḡalursın ḡōr u zār
25. ehl-i diller kim vērüp cān öldiler ölmezdin öḡ
ḡızr gibi içdiler āb-ı ḡayāt-ı ḡoş-ḡüvār
26. bir hümādur rūḡ olmuşdur ḡafes aḡa beden
bu ḡafesde ol hümā ḡılmaz inende ḡoḡ ḡarār
27. ol hümā āḡir ḡalāş olup bulısar menzilin
bu ḡafes çün kim ecel ḡarbiyla olur tārmar
28. merḡzār-ı ḡudsde pervāz ederken nāḡehān
dāma dutılsa ne miḡdār eḡlene bir murḡ-ı zār

-
- 22 Zamanın sahibiyim diye övünmenin ne gereḡi var? Nitekim zengin de fakirin de sonu kara topraktır.
 - çün yiri: yiri çün N4.
 - 23 Bu mecliste dilenci ile padişah ayırt edilmez, ecel kadehi hepsine hep beraber sunulur.
 - hep: ḡod N4.
 - 24 Ayak topraḡı gibi ol ki bu ikinci dünya sonunda (zaten) seni toprak eder de hakir olarak ortada kalırsın.
 - kīne-cū: kīne-cūy N4, N9, N15, GHB.
 - 25 Ölmeden önce can verip ölen âşıklar, ḡoş içimli bengi suyu Hızır gibi içtiler.
 - N4-
 - 26 Ruh bir hüma kuşudur, beden ona kafes olmuştur. O hüma bu kafeste öyle çok durmaz.
 - ḡılmaz inende ḡoḡ: inende ḡoḡ ḡılmaz N4, N9, N15, GHB, P.
 - 27 Mademki bu kafes ecel darbesiyle darmadaḡın olur. O hüma kuşu sonunda kurtulup yolunu bulacaktır.
 - çün kim: āḡir N15. olur: ola GHB.
 - 28 Bir zayıf kuş, kutsî bir çimenlikte uçarken ansızın tuzaḡa tutulsa ne kadar durabilir.

29. bu cihân şahnında ey merdüm degülseñ çār-pā
kılma beş günlük huzūrına bu dehrün i'tibār
30. zāl-i dehrün gel güler yüzine aldanma şaķın
gül şunarken destüñe urur içüñe niş-i hār
31. kārı zār olmaķ muķarrerdür şunun kim her zamān
êrdügiyle kaķbe dünyā için eyler kārzār
32. dirliği tīmāra nā-kābil marāzdur cāhı çāh
devleti letdür bu dünyānun kişiye mālī mār
33. cānuña 'ayn-ı sitemdür sīmīne dil bağlama
la'l-i nābı aķker-i pūr-tābdur dīnārı nār
34. genc-i bī-pāyān dilersen geç kanā'at küncine
nā-murād ol ister isen kim olasın kāmķār
35. ehl-i dünyādan vefā umma eger uşlu isen
gördüğün dūd-ı siyāhı şanma ebr-i dūr-nişār
36. hālīn ağlamakla nā-merde kişi almaz murād
biñ şuvarsañ bir dıraķt-ı huşğ vèrmez berg u bār

- 29 Ey insan! Bu cihan bahçesinde dört ayaklı değilsen, bu dünyanın beş günlük huzuruna değer verme.
- 30 Gel, bu ihtiyar dünyanın güler yüzüne aldanmaktan kendini koru. Zira o gül sunarken eline diken iğnesini batırır.
• destüñe urur içüñe: avcuña destüñe urur GHB; destüñe içüñe urur P.
- 31 Kaķpe dünya için her karşılaştığı kişiyle mücadele eden kişinin kārının ağlamak olması kaçınılmazdır.
• şunun kim: anuñ kim GHB.
- 32 Bu dünyanın dirliği kişiye tedavisi mümkün olmayan bir hastalık, yeri çukur, mutluluğu dayak, malı da yılandır.
• tīmāra nā-kābil: tīmār-ı nā-kābil N9.
- 33 Gümüşüne gönül vermek senin canına eziyetin ta kendisidir. Onun saf şarabı ızdırap dolu kordur ve parası da ateştir.
- 34 Tükenmez hazineyi istiyorsan kanaat köşesine geç, galip gelip muradına ermek istiyorsan muradına ermeyi isteme.
• N4- (N4'te Rakabe bozulmuş, 33. beyitten sonraki beyitler zayi olmuştur.)
- 35 Her gördüğün kara dumanı inciler saçan bir bulut sanma, akıllı bir kimseysen dünya ehlinden vefa bekleme.
- 36 Namerde hālını açıp ağlamakla kişi muradına ermez, nitekim kuru ağacı bir defa sulasan da meyve vermez.

37. ʔālib-i dūnyā görür bu ehl-i dūnyādan vefā
hūg-i nā-pāke pelīd olur dıraht-ı mīvedār
38. olıma erbāb-ı faḡra ehl-i dūnyā hem-niṣīn
muṣṭafāya oldu mı bū-cehl-i cāhil yār-ı ḡār
39. bu cihānda yār-ı hem-meṣreb ḡatı kemyāb olur
yār ise ‘aḡluṅ saṅa dervīṣ ol sen saṅa yār
40. pāk-bāz ol ʕirk-i dūnyādan elūṅ ʕek yum gözüṅ
yüzüm aḡ alnum açuḡ olsun der isen ṣubḡ-vār
41. berg u bār-ı rāḡat umma gel bu köhne bāḡdan
‘āḡile her bir gül-i ter ḡārdur her berg bār
42. bu cihān gülzārı kim ḡār ile māl-ā-māldür
her kim uğrarsa buṅa elbette olur dil-fiḡār
43. az zamān içre hele ben bildüğüm bu ‘arṣada
başına olmuṣ durur ʕok tācdāruṅ tācı dar
44. ḡār gibi olma mūzī gül gibi ol dil-güşā
ʕunki bildūṅ bu gülistānda ne gül ḡalur ne ḡār

- 37 Dünyayı talep eden kişi dünya ehlinden dostluk görür, meyve veren ağaç pis domuz için murdardır.
- 38 Dünya ehli maddeye kıymet vermeyen kimselere arkadaşlık edemez. Nitekim Ebu Cehil, Mustafa’ya (a.s.) mağara arkadaşı olmadı.
- 39 A derviş! Bu cihanda kafa dengi dost ʕok nadir bulunur, aklın başındaysa sen kendinin dostu ol.
• ol sen: olsun N15, GHB; P.
- 40 Sabah gibi yüzüm ak alnım açık olsun dersin, elini ʕekip dünyanın kirinden yüz çevir âşık-ı sâdık ol.
• ʕirk-i dūnyādan: dünya ʕirkinden N9; N15, GHB, P. elūṅ ʕek yum gözüṅ; gözüṅ yum ʕek elūṅ N9; güzel dut yu elūṅ N15; gözüṅ yum tut elūṅ GHB, P.
- 41 Gel bu eski bahçeden rahatlığın meyve ve yaprağını bekleme! Akıllı kimseye her taze gül bir diken; her mal ise yüküttür.
- 42 Dikenlerle dopdolu olan bu cihan güllüğüne kim uğrasa elbette gönü yaralanır.
- 43 Bu dünya arsasında taʕ, birçok taʕ sahibinin başına ʕok geçmeden dar/bela olmuştur. Bildiğim budur.
♦ ʔacı dâr: tâc dâr HD. ʕok: her P.
- 44 Mademki bu gül bahçesinden geriye gülün de dikenin de kalmayacağını anladın, diken gibi incitici olma, gül gibi gönül açıcı ol!

45. her kişinün bu cihân içre bir adıdur kalan
ne gedâ-yı bî-nevâ kalur ne mîr-i nâmdâr
46. cidd ü cehd et dünyede bir yahşî ad ile diril
ölçek oldur kalan şonunda senden yâdigâr
47. mehd-i lahde koyısardur mâder-i dehr-i ‘acûz
ger cûvân-ı şîr-gîr ol ger şabî-i şîr-ḥvâr
48. yüzi şuyıydı ma‘ârif gülşeninün ḥâşılı
var idi bir tâze yetişmiş nihâl-i mîvedâr
49. bir dem içre ḥâke yeksân oldığın gördüm hemân
üşüp etfâl-i havâdiş şöyle kıldı sengsâr
50. bu şadefde bir dür-i yek-dâne idi döymeyüp
seng-i kahr-ı dehre ḥurd oldu o dürr-i şâhvâr
51. gülşen-i cânun gül-i nevrestesiydi ol velî
uğrayup bād-ı ḥazân bir demde kıldı ḥâksâr
52. mûşr-ı ‘ırfân içre bir tûṭî-i şekker-ḥâ idi
gürbe-i devrân eccl çengin şunup kıldı şikâr

• olma mûzî: mûzî olma N9; olma mûzî HD, N4, N9, N15, GHB, P.

45 Ne talihsiz dilenci ne de nam sahibi reisler kalır. Bu dünyada her kişinin ancak adı kalır.

46 Çalış çabala dünyada güzel bir ad ile yaşa, öldüğünde senden yadigâr kalan son şey odur.

47 İster aslan avlayan bir yiğit, istersen süt emen sabi ol; dünya kocakarisının analığı seni mezar beşiğine koyacaktır.

• lahde: gûre N9, N15, GHB, P.

48 Tazecik, yeni yetişmiş meyve veren bir fidan vardı. İlim bahçesinin meyvesi, namusuydu.

• tâze yetişmiş: tâzece bitmiş N15.

49 Vukuat veletleri aceleyle toplanıp öyle taşladılar ki (onun) bir anda yerle bir olduğunu gördüm.

50 Bu istirdiye içindeki eşsiz bir inciydi. O sultanlara layık olan inci zamanın kahr taşına dayanamayıp parçalandı.

51 O can gülşeninin yeni yetişmiş gülüydü, fakat güz yeli bastırıp (onu) bir anda toprağa düşürdü.

52 İrfan ülkesindeki tatlı dilli bir papağandı, zamanın kedisi eccl pençesini uzatıp avladı.

• (GHB’de bir sonraki beytin ardında yer almatadır.)

53. ma‘rifet bāğında yā bir bülbül-i gūyā idi
bu yuvadan ānīde uçurdu anı rūzgār
54. çün hitāb-ı *irci’ī* erişdi gūş-ı hūşına
menzil-i aşlına ‘azm étđi hemān bī-ihtiyār
55. cān atup mülk-i bekāya rıhlet étđi gördi kim
kimseye dārü’l-fenā olmazmış āhır pāydār
56. bir hümā idi hevā-yı kudse pervāz étđi ol
biz şikeste-bāl kaldıx hasret ile h̄vār u zār
57. fāriğü’l-bāl otururken merğzār-ı ‘ışkda
seng-i hasret bāl-i murğ-ı bāle vėrdi inkisār
58. bir benem ‘ālemde gülzārın yetürüp derd ile
h̄ār-ı hasretde vaţan tutmuş h̄azān-dīde hezār
59. çıkarur bīdār her leyl erişince her şehir
necd-i mişnetde benem mecnūn gibi bī-kār u bār
60. dem-be-dem kan ağla ey çeşmüm ki gülmez bir nefes
yūsuf-ı gül-çihresinden ayrılan ya‘kūb-vār

- 53 Yahut marifet bağında öten bir bülbüldü, rüzgâr/zaman onu aniden bu yuvadan uçurdu/alıp götürdü.
- 54 İrciî çağrısı şuur kulağına eriştiği zaman mecburi olarak asıl yerine doğru hemen yola çıktı.
- 55 Can atarak beka mülküne göçtü ve gördü ki yokluk evi olan dünya sonunda kimseye kalmazmış.
- 56 O bir hüma kuşuydu, kutlu göğе kanat açtı. Biz hasret içinde hakir ve ağlamaklı olarak gönlü/kanadı kırık kaldık.
• -bāl: -hāl N9. h̄vār: h̄or N15. kudse: dōsta P.
- 57 Biz aşk çimenliğinde kaygısızca otururken hasret taşı gönül kuşunun kanadını kıldı.
- 58 Âlemde gül bahçesini yitirip bu dert ile sararıp solmuş ve hasret dikenini vatan tutmuş bir bülbül benim.
• hasretde: mişnetde N15.
- 59 Eziyet Necid’inde Mecnun gibi her geceyi her seheri uyanık geçiren işsiz avare benim.
• leyl erişince her şehir: leylî erişince şehir N9. bār: zār N9. çıkarur: çıkarup N15.
- 60 Ey gözüm! Gül yüzlü Yusuf’undan ayrılan, bir an bile gülmeyen Yakup gibi daima kan ağla!

61. husrev-i şîrîn-zebānumdan ayırdı zāl-i dehr
başımı ferhād-veş taşlarla hürd êtsem ne var
62. götüri götrülse dünyādan ferah şādī ne ğam
çün tolundı gözden ol hürşîd-ruḥ ey ğam-güsār
63. yeridür ben dahı ḥâḳ olsam bugün vāmıḳ-şifat
toprağa yüz urdı çün ol dilber-i ‘azrā-‘izār
64. dostlar dirlik ḥarām oldı baḡa şimden gerü
kim beni cān-ı ‘azîzümnden ayırdı rûzgār
65. şehir için êtsün pür-âb-ı rûd-ı miḥnet göz yaşı
dehr için tutsun seḥâb-ı dūd-ı âh-ı ğuşşa-bār
66. yeridür şimden gerü egnine geysün karalar
atlas-ı zer-beft-i ḥaḍrāsın çıkarsun sebzezār
67. nevbahār olsun ḥazān faşlı gibi dāyım ḥazīn
bûlbûl-i şeydā gibi olsun gül-i gülzār zār

- 61 Ferhat gibi başımı taşlarla parçalasam buna şaşılır mı? Zamanın Zal’i beni Şirin dilli padişahımdan ayırdı.
- 62 Ey dertlerin devası! Mademki o güneş yanaklı gözden kayboldu, sevinç ve mutluluk dünyadan tamamen çekilse gam değil!
• tolundı: dolundı N15, P.
- 63 Madem o Azra yanaklı sevgilinin yüzü toprağa değdi, bugün ben de Vamık gibi toprak olsam yeridir.
• ḥâḳ olsam: olursam GHB.
- 64 A dostlar! Zaman beni aziz canımdan ayırdığından beri huzur bana haram olmuştur.
- 65 Gözyaşı, şehri eziyet ırmağının suyuyla tamamen doldursun, tasa yüklü ah dumanının bulutu dünyayı kaplasın.
• rûd-ı miḥnet: derd ü minnet N9. şehir: dehr N15. tutsun: dutsun N15, P. êtsün: dutsın P.
- 66 Çimenlik, altın işlemeli yeşil atlasını çıkarıp şimdiden sonra üstüne karalar giyinse yeridir.
• geysün: alsın N9, N15, GHB, P.
- 67 Daima sonbahar mevsimi gibi hüznülsün olsun ilkbahar! Gül bahçesinin gülü, divane bûlbûl gibi ağlayıp inlesin.
• olsun: êtsün GHB. bûlbûl...zār: nergis êtsün yaş yirine gözleri yaşın nişâr GHB.(N9’da 69. beyitten sonraki beyittir.)

68. şīven êtsün dest-i ḥasretle yolup sünbül saçın
nergis êtsün yaş yêrine gözleri yaşın nişār
69. bāğ u rāğ içre şalınmadan kesilsün serv-i nāz
rakşa girüp şevk ile kōl şalmadan geçsün çenār
70. boynın egsün geñ yaqalardan benefşe derd ile
çiğdemün başına olsun dāmen-i kühsār dar
71. gülmesün açılmasun gül gonce kan yutsun müdām
bu perişānlıkda ursun ḥāke yüz zülf-i nigār
72. dem-be-dem bu mātem-i cān-süz-ı ğam-perdāz için
serteser êtsün dōğünler sīnesini lālezār
73. ol gül-i gülzār-ı cān için gerekdür ḥaşra dek
dāğ-ı ḥasret yandura her bir şükūfe lāle-vār
74. bu firāk ile gidüp kendünden urdı ḥāke yüz
taşlar alup şol kadar dōğündi êy dil cüybār
75. düşmek ister ğālibā şemşīre sūsen kim yine
bī-niyām almış ele bir tiğ-i tiz ü ābdār

- 68 Sünbül hasret eliyle saçlarını yolup yas tutsun, nergis su yerine gözyaşlarını saçsın.
• GHB-. yaş: baş N9, N15, P.
- 69 Naz servisi bağda ovada salınmaktan kesilsin, çınar elini kolunu sallayarak aşkla dans etmeyi bıraksın.
• şalmadan geçsün: şalmasun kessün N9.
- 70 Menekşe uzaklardan dert ile boynunu büksün, dağ etekleri çiğdemin başına dar gelsin.
• geñ: geñ N9, GHB.
- 71 Gül gülüp açılmasın, gonca daima kan yudumlasın, bu dağınık hâliyle *zülf-i nigār* çiçeği yüzünü yere sürsün.
- 72 Lale bahçesi, bu gamlandırıcı can yakıcı matem sebebiyle bağrını daima baştan başa yanıklarla doldursun.
- 73 Hasret yanığı, o can güllüğün gülü için ḥaşre kadar her bir çiçeği lale gibi yandırmalı.
- 74 Ey gönül! Nehir, bu ayrılık derdi ile o kadar kendinden geçti ki yüzünü toprağa çaldı, taşları alıp kendine vurdu.
• (N9'da bir sıra altta yer almaktadır.)
- 75 Anlaşılan o ki parlak, keskin ve kınırsız kılıcını eline almış, kılıca satışmak istiyor.

76. dem-be-dem feryâdlar eylen deyü tahrik edüp
her dırahtuñ başına toprak şaçar bād-ı bahār
77. her nefes güş etdügün şanma şadā-yı ra‘ddur
ışidüp feryādumuz inler felekler zār zār
78. dāne-i bārān degüldür yer yüzine dökülen
derd ile göklerde olmışdur bulutlar eşkbār
79. bu ‘azā için felekler geyse gökler yeridür
acıyup kef ursa deryālar yüzine vechi var
80. āhuma āheng edüp efgānlar eyler her nefes
taş bağırludur egerçi kim be-ğāyet kühsār
81. taş degülsek döğünüp taşlarla biz de **hayretî**
ağlalayum haşra dek bu hasret ile zār zār
82. geh döküp göz yaşların āh edelüm şular gibi
geh du‘ālar eyleyelüm el açup hem-çün çenār
83. hūr ile rıdvān ile īmān ile kur‘ān ile
anı yār et her nefes yā rab bi-ḥaḳḳ-ı çār-yār

• tiz ü: tiz-i N4, N15, GHB, P.

- 76 Bahar yeli, "Feryat edin!" diye tahrik ederek ağaçların başına her an toprak saçmakta.
- 77 Bu sesi her zaman duyduğun gök gürültüsü sanma. Çığlıklarımızı işiten gökler inim inim inliyorlar.
- 78 Yeryüzüne dökülen yağmur taneleri değildir. Bulutlar göklerde dertlenerek gözyaşıyla dolmuşlar.
- yüzine: yüzinde N9.
- 79 Bu yas sebebiyle felekler maviler giyse, denizler acıyıp yüzünü dövse yeridir.
- 80 Dağlar son derece taş bağırlı olsalar da her zaman benim ahıma eşlik ederek haykırırlar.
- 81 A Hayretî! Taş değilsen, biz de taşlarla dövünüp bu hasretle haşre kadar yana yakıla ağlalım.
- 82 Bazen sular gibi gözyaşları döküp ah edelim, bazen de çınar gibi el açıp dualar edelim.
- 83 Ya Rabbi! O dört sevgilinin hakkı için onu her nefeste huriler ve Rıdvān'la, imanla ve Kur'an'la dost eyle.

84. eylemişdi ol cemâliyle münevver ‘âlemi
kıl müşerref sen de dîdârınla tâ rûz-ı şümâr
85. dahı yatdukça kara yerde ten-i pâki anuñ
‘ömr-i sermed vèrübën qardaşuğın kıl kâmkâr

10.

KAŞİDE-İ ÂB BERÂY-I İBRÂHÎM PÂŞÂ^(N3 11b)

Mef‘ulü fâ‘ilâtü mefâ‘ilü fâ‘ilün
Muzâri‘ – – + / – + – + / + – – + / – + –

1. levh-i zemîne yazsa nêçe faşl u bâb u âb
hüsñüñ kitâbın eyleyimez intihâb âb
2. tahrîre başlasam kaçan evşâf-ı haddüñi
odlara tütüşup qalem olur kitâb âb
3. ger ‘arızuñdan ey yüzi gül dâne-i ‘arâk
tamsa vèrürdi ‘âleme bûy-ı gülâb âb
4. la‘lün firâkı ile ağan gözlerüm yaşı
deryâya düşse ola ‘aķık-ı müzâb âb

- 84 O güzelliğiyle âlemi nurlandırmıştı, sen de hesap gününe dek onu cemalinle şereflendir.
• dîdârınla tâ: dîdârın ile N9.
- 85 Temiz bedeni kara toprakta yattıkça ona ebedî hayat verip onun kardeşliğini arzusuna kavuşanlardan eyle.
10. HD s. 29, N4 7^b, N9 10^b, N15 11^a, GHB 10^a, P 7^a.
- 1 Su yeryüzü sayfasına sayısız fasıl ve bölüm yazsa da senin güzellik kitabın (gibi) bir seçme (kitap) meydana getiremez.
- 2 Ne zaman senin yanağının vasıflarını yazmaya kalksam kalem ateşlere tutuşur, kitap su gibi olur.
♦ haddüñi: hüsñüñi HD, N15. tütüşup: dutuşup N4, N9, N15; dutuşur GHB; düşübën P.
- 3 Ey gül yüzlü! Eğer yanağından bir ter damlasa, o damla tüm âlemi gül kokuturdu.
• tamsa: damsı P.
- 4 Senin dudağından ayrı kalışmla gözlerimden akan yaş denize düşecek olsa o deniz erimiş akik (kırmızına) döner.

5. bir kaçra ağzı yarını ıamzursa yere yār
esrār olup ğubār ola şāfî şarāb āb
6. deryāya düşse zerre-i mihr-i cemāl-i dost
vêrürdi kâyināta güneş gibi tāb āb
7. sen meh-likānuñ işideli şuya girdügin
lerzān olur kaçan ki göre āfitāb āb
8. yüz buldı ise dilemiş êde muķābele
āyîne-i ‘izāruña ey āfitāb āb
9. gördi şafā-yı ‘arızuñı ğaşy olup revān
düşdi yüzünñ üstine êtdi hiçāb āb
10. bî-ihtiyār vālih olup gitdi kendüden
dîdār-ı yārı seyr êdeli bî-niķāb āb
11. başumda āhum odını yaşumla dēr gören
bir sāyebān-ı āteşe olmuş ınāb āb
12. bencileyin figānlar êdüp devr elinden āh
döker hemîşe dîdelerinden dōlāb āb
13. bahtum sitāresini nuķūsetde görelî
akıtdı şubħa dek gece ‘ayn-ı sehāb āb

- 5 Sevgili ağız suyunun bir damlasını yeryüzüne damlatsa, toprak esrar olur, su saf şaraba dönüşür.
- 6 Dostun güzellik güneşinin zerresi deryaya düşse, o deniz kâinata güneş gibi parlaklık verirdi.
- 7 Sen ay yüzünün suya girdiğini işittiğinden beri, güneş ne zaman suyu görse titremeye başlar.
- 8 Ey güneş yüzlü sevgili! Su senden yüz bulduğu için senin yanağının aynasına karşılık vermek istemiş.
- 9 Ey sevgili! Su senin yanağının parlaklığını görünce utandı, kendinden geçerek yüz üstü akıp gitti.
- 10 Su, sevgilinin yüzünü peçesiz temaşa ettiğinden beri kendinden geçmiş iradesi elinde olmayan bir şaşkın olmuştur.
- 11 Başımda ah ateşimle gözyaşımı gören “su, ateşten bir çadıra ip olmuş” der.
- 12 Dolap, benim gibi feleğin elinden figan ederek daima gözlerinden yaş döker.
• dōlāb: tōlāb N4, N15.
- 13 Bahtımın yıldızını talihsizlik içinde gördüğünden, bulutun gözü gece sabaha yaş döktü.

14. bir haddeyem ki sîm ü zerûn adın anđdılar
aķıtdı yüzüm üzre gözüm bî-hisâb âb
15. sâyıl görüp gözüm yaşını rûy-ı luţf ile
vêrüp bu hastaya yine şâfî cevâb âb
16. dèdi yüzüñi şu gibi bir âsitâna sür
kim buldı aña êrmek ile feth-i bâb âb
17. pâşâ-yı a‘zam ol k’ese luţfı nesîmi ger
la‘l ola kara taş ola dürr-i hoş-âb âb
18. çün adın anđdı cûş édüben şu gibi revân
oķıdı uşbu maţla‘ı édüp hitâb âb
19. eyledi âsitânurıa çün intisâb âb
buldı şafâ-yı kalb oluban kâmyâb âb
20. yüz süreli eşigüne bir kadre êrdi kim
yıllarla ıursa gitmege êtmez şitâb âb
21. keffün cihâna şol kadar eyler nişâr sîm
rûy-ı zemîne saçmaz o denlî seĥâb âb

◆ seĥâb: şihâb HD, N4, N9, N15, GHB.

- 14 Öyle bir haddeyim ki, altın ve gümüşün adını andıkları zaman gözüm (sarı) yüzüm üstüne hesapsız (gümüş) yaşlar döktü.
- 15 Su, gözyaşımı akar vaziyette görüp iyilik yüzüyle bu hastaya yine saf bir ilaç vererek.
 - gözüm: gözi N9. rûy-ı: didi N15.
- 16 Su gibi yapıp yüzünü bir eşige sür, dedi. Nitekim su ona kavuşunca nasibini buldu.
 - ◆ yüzüñi şu gibi; yüzini şu gibi HD; şu gibi yüzüñi N9.
- 17 O ulu paşa ki, iyilik rüzgârı estiğinde kara taşı lal, suyu da parlak inciye çevirir.
 - a‘zam ol k’ese: a‘zamuñ êre N9.
- 18 Su, adını andığı zaman çoşarak hitaba gelip su gibi akıcı olan/akıcı bir şekilde/ hemen şu matlaı okudu.
- 19 Su, senin dergâhına girdiği için kalp huzuru bularak arzusuna kavuştu.
- 20 Ey sevgili! Su senin eşigine yüz süreli öyle bir itibar kazandı ki orda yıllarca kalsa da gitmekte acele etmez.
 - ıursa: dursa N4, N15, P.
- 21 Ey sevgili! Elin cihana o kadar gümüş saçar ki yeryüzüne bulutlar bile o denli su saçmamıştır.

22. keff-i kerîm ile olıma bir le'îm eli
feyz etmekde cihânda olur mı serâb âb
23. kahrın odı erişse yakardı havâda nâr
lutfun nesîmi esse olurdu türâb âb
24. tîğün 'adû vilâyetini şöyle yıkdı kim
şan mülk-i kaydafâ durur etti harâb âb
25. ey pîr olası tâze cüvân tîğün olmasa
nüş eylemezdi râhat ile şeyh ü şâb âb
26. tîğün durur bu çarhı koyan çarha dâyimâ
dönmezdi bulmayaydı eger âsiyâb âb
27. tahrik-i bād ile n'eder idi zirih geyüp
tîğünden etmeyeydi eger ictinâb âb
28. şemşîr-i 'adlûne tayanup arılanmasa
yatmazdı şırtı üstine bî-ictinâb âb

• sîm: kîm P.

- 22 Cömertlik eliyle cimrilik eli aynı olamaz. Dünyayı bereketlendirme bakımından serap ile su aynı olur mu?

• serâb: şarâb GHB.

- 23 Senin kahrının ateşi erişse havada yangın çıkarır, lütfunun rüzgârı esse toprak su olur.

- 24 Kılıcın düşman ilini, suyun Kaydefâ ülkesini yıkması gibi yerle bir etti.

• durur: -dur GHB.

- 25 Ey pir (ömürlü) olası genç yiğit! Senin kılıcın olmasa genci yaşlısı kimse rahatça su içemezdi.

- 26 Bu felek çarkını çıkırığa yerleştiren daima senin kılıcıdır. Nitekim değirmen çarkı suyu bulmasaydı dönmezdi.

- 27 Eğer su senin kılıcından çekinmeseydi rüzgârın kışkırtmasıyla zırh giyip neler yapardı?

• bād ile: bâda GHB.

- 28 Su, senin adalet kılıcına güvenip yaslanmasa sırt üstü emin bi şekilde uzanamazdı.

♦ N4-. şırtı üstine: hayretî GHB. tayanup: dayanup P. arılanmasa: arılamasa HD.

29. ‘adlün şu resmedür ki zamānuḡda ḡusrevā
hergiz ḡabāb ḡānesin étmez ḡarāb āb
30. başsaḡ rikāba vaḡt-i ḡazāb pāy-ı ḡıḡmunı
olurdu heybetünden eriyüp rikāb āb
31. ger yēr yüzinde ḡurasın otaḡ-ı ḡadrünı
şerminden eriyüp ola bu nüh ḡabāb āb
32. gerçi ki başdı geçdi yüce āsitānuḡı
alçaḡa düşdi çekdi neçe ıztırāb āb
33. deryāda ḡaḡrasın edemez ḡaşra dek beyān
medḡün risālesin yaza ger bāb bāb āb
34. söylerse ḡayretī ne var eş‘ār-ı ābdār
‘adet durur hemīşe akıdur türāb āb
35. bir būstān-ı serv durur bu ḡaḡīde kim
uḡrar kenārına şanasın bī-ḡisāb āb
36. ḡalk-ı cihāna olmuş iken bā‘ıḡ-i ḡayāt
ḡulḡ-ı mu‘ānide ola ‘ayn-ı ‘azāb āb

-
- 29 Ey padişah! Öyle bir adaletin var ki senin iktidarında su, hava kabarcığının bile evini tahrip etmez.
 - 30 Gazap vaktinde, öfke ayağını üzengiye bassan, senin heybetinden üzengi eriyip su olurdu.
 - 31 Eğer itibarının çadırını yeryüzüne kuracak olsan, hava kabarcığı misali olan bu dokuz felek utancından eriyip suya döner.
 - 32 Su yüce eşiğinin üstüne basıp geçtiği için alçaklara düşüp sayısız ızdıraplar çekti.
 - 33 Eğer su, bölüm bölüm senin övgü kitabını yazacak olsa haşre kadar o denizin bir damlasını bile beyan edemez.
 - 34 Hayreti, akıcı şiirler söylese buna şaşılır mı? Nitekim toprağın daima su akıtması âdettir.
 - ne var: nola P.
 - 35 Sanırsın ki bu kaside kenarında hesaba gelmez derecede çok suyun aktığı bir servi bostanıdır.
 - şanasın: nitekim N4.
 - 36 Su cihan halkına hayat kaynağı olduğu gibi inatçı huylu kimseye azap kaynağı olsun.

37. yakmaya nâr saña hevâdâr olanları
maşherde şuna ellerine bû-türâb âb
38. şu koya düşmen ocağına tîğ-i âbdâr
eyleye zulm esâsını yıkup harâb âb
39. bahtuñ cüvân u râyuñ ola pîr dâyimâ
sâyende içe râhat ile şeyh ü şâb âb

11.

KAŞİDE-İ KILIÇ BERÂY-I MEHMMED BEG (N3 13b)

Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün
Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. neçe eller günler açmış bir dilâverdür kılıç
lîk sulţânuma her yüzden musahhardur kılıç
2. beline hıdmet kuşağın iki yerden kuşanup
emrüne bel bağladı bilençe çâkerdür kılıç
3. kuşadup zerrîn kemer yanınca şalındur yüri
kim henüz bir sâde-rû maşbûb dilberdür kılıç

-
- 37 Ateş sana âşık olanları yakmasın, Ebû Turâb maşherde onlara su ikram etsin.
- 38 Parlak (çelik) kılıcın düşmanın ocağına su koysun, (bu) su da zulmün temelini yıkıp dağıtsın.
• yıkup: dâim GHB.
- 39 Bahtın genç, düşüncen pir gibi olup yaşlısı genci herkes senin gölgede daima rahatlıkla su içsin.
11. HD s. 32, N4 2a, N9 11b, N15 12a, GHB 11a, P 10b.
- 1 Kılıç nice memleketleri fethetmiş bir kahramandır fakat her yüzüyle sultanımın hükmüne tabi olmuştur.
- 2 Ey sultanım! Kılıç, iki tarafından hizmet kuşağını kuşanarak senin yanınca bulunup emrine bel bağlayan kölendir.
- 3 Ey Sultanım! Altın işlemeli kemeri takıp o henüz yalın yüzlü gönüllere hükmeden bir sevgili olan kılıcı yanınca salındırarak yürü.
• kuşadup: kuşanup N4. şalındur yüri: şalınur yürür N4.

4. dostlar iç̄er h̄ayāt ābın̄ı t̄iḡünden velī
düşmen̄üñ el̄in gün̄in yak̄mada āz̄erdür kılıç
5. cevş̄en-i p̄ülādına in̄en t̄ayanmasun ‘adū
eyle ş̄anmasun ki ya ş̄eş̄per ya h̄ancerdür kılıç
6. üst̄ine d̄in düş̄meni k̄āfirler̄üñ odlar ş̄açar
ş̄anki d̄in genc̄inesi h̄ıfzına ej̄derdür kılıç
7. ş̄uvarıldı himmet̄üñ ābıyla sulṭānum sen̄üñ
an̄uñ iç̄ün p̄ür-ş̄afā vü t̄āze vü ter̄dür kılıç
8. t̄aṇ mı uğ̄rında bahādurlar an̄uñ ser vē̄seler
baş keser ikl̄im aç̄ar bir ġāzī server̄dür kılıç
9. h̄ayl-i düş̄men ger dem̄ür t̄ağ olsa dönd̄ürmez yüz̄in
t̄oğ̄rusını d̄eyel̄üm h̄aylī dilā̄verd̄ür kılıç
10. arḳalandı h̄aylī yüz vē̄r̄üp çekelden yan̄uṇa
ol sebēbden ḳanda kim varsa muḳaff̄erd̄ür kılıç

-
- 4 Kılıç, senin düşmanının yerini yurdunu yakmakta bir ateştir fakat dostların, hayat suyunu kılıcından iç̄er.
 - yıkmada: yıkmakda N15, GHB, P. âz̄erdür: âz̄erdür GHB; ej̄derdür P.
 - 5 Düşman, kılıcın gürze yahut hançere benzediğini sanıp çelik zırhına çok güvenmesin.
 - t̄ayanmasun: dayanmasun P.
 - 6 Kılıç, sanki d̄in düş̄manı k̄āfirler̄ üzerine ateşler saç̄an, d̄in hazinesini korumakla görevli bir ej̄derhadır.
 - 7 A sultanım! Kılıca senin himmet suyundan su verildiği iç̄in çok berrak ve ışıltılıdır.
 - sen̄üñ: ben̄üm N9.
 - 8 Kılıç, önden gidip, ülkeler fetheden gaza edici bir komutandır. Yiğitler onun uğ̄runda başlarını verseler buna ş̄aşılır mı?
 - 9 Düşman sür̄üsü çok ç̄etin olsa da yüz̄ünü dönd̄ürüp geri adım atmaz. Doğ̄rusu kılıç çok cesurdur.
 - ♦ t̄oğ̄rusını: t̄oğ̄rusın mı N4, N9, GHB, P; doğ̄rusın mı N15. dilā̄verd̄ür: h̄ün̄erver̄dür HD, N9, N15. dem̄ür: tem̄ür N15, GHB, P. dağ: taş GHB. (N9’da on altıncı beyittir.)
 - 10 Sen ona yüz verip, yanına aldığından beri çok kuvvetlendi. Bu sebeple kılıç nerede olursa olsun zaferin sahibidir.
 - vē̄r̄üp: buldı N4.

11. uğramaz yanına zenlerden kaçar i'râz eder
bir mücerred sâde-dil gerçek kalenderdür kılıç
12. şehsüvārâ nece havf etmekle tîğünden 'adû
bir nefesde nece düşmenler keser erdür kılıç
13. tîz olur gâyetde gördükce 'adûnun leşkerin
serverâ benzer bulutdan nem kapar terdür kılıç
14. ebr gibi tağıdur erbâb-ı küfrün dernegin
şan muhammed beg elinde bād-ı şarşardur kılıç
15. bir suhanverdür o kim hindû gulâmıdır kalem
bir dilâverdür o kim yanınca çâkerdür kılıç
16. hıdmetinde boynu bağılu bir kulu olmuş durur
gerçi kim bir şehriyâr-ı heft-kışverdür kılıç
17. keffi bir deryâ-yı bî-pâyândur anda fi'l-meşel
her hünerden gayrı bir pâkîze gevherdür kılıç
18. kim durur anuñ gibi bir tîz-ţab'-ı mû-şikâf
kim anuñ envâr-ı zihniyle münevverdür kılıç

- 11 Kılıç, kadınlardan yüz çevirip kaçar, yanlarına uğramaz. O katıksız saf gönüllü gerçek bir kalenderdir.
- 12 Ey beyatlı! Düşman kılıcından nasıl korkmasın? O bir anda sayısız düşmanı kesen bir yiğittir.
- 13 Ey komutan! Kılıç buluttan nem kapıp ıslanır gibi düşman askerini gördükçe son derece keskinleşir.
- 14 Küfür ehlinin meclisini bulut gibi dağıtan kılıç **Mehammed Bey**'in elinde sanki şiddetli bir rüzgârdır.
• şan...kılıç: şanki din gencinesi hıfzına ejderdür kılıç N9. tağıdur: dağıdur N15, P.
- 15 Kalem onun güzel sözler söyleyen kulu, kılıç da onun yanında bulunan yiğit kölesidir.
• kalem: gılâf N9; anuñ GHB.
- 16 Gerçi kılıç yedi iklimin padişahıdır fakat (Mehmet Bey'in) hizmetinde onun boynu bağı kölesi olmuştur.
- 17 Onda, engin denizlerin köpüğü gibi olan sayısız hünerden başka kılıç da tertemiz bir cevherdir.
• gayrı: ayru P.
- 18 Onun gibi kılı kırk yararcasına keskin karakterli kim vardır ki kılıç onun zihninin parlaklığıyla nurlanmış olsun?

19. mīvesi olsa ‘aceb mi āyet-i *fethiün karīb*
remz bostānında çün bir şāh-ı nev-berdür kılıç
20. cānı yokdur şınmaya bir dem ‘adūnuñ leşkerin
büt-şikenlikde şan ibrahīm-i āzerdür kılıç
21. zulmet-i kalb-i ‘adū içre arar āb-ı hayāt
heft kişver pādīşāhı ya sikenderdür kılıç
22. yanuñ ‘uryān idi geldükde evvel şimdi līk
şalınur zerrīn kemerlerle tūvāngerdür kılıç
23. bekleyüp yanuñ edindi çün seni ‘ālī sened
işin altun eyledi şan kimyāgerdür kılıç
24. tañ mıdur erbāb-ı erkān içre olursa güzīn
cümleden ālāt-ı harb içinde mihterdür kılıç
25. himmetüñdür böyle gāyet tīz eden şemşīrūñi
‘arşa-i ‘ālemde keskin gerçek erlerdür kılıç

-
- kim durur: kimdür GHB.
- 19 *Fethiün karīb* ayeti onun hayal bahçesindeki meyvesi olsa buna şaşılır mı? Nitekim kılıç taze bir daldır.
- nev-berdür: şanavberdür GHB. çün: kim P.
- 20 Kılıç, put kırmada Azer oğlu İbrahim (kıssası) gibidir. Canı olmadığı için düşmanın askeri onu mağlub edemez.
- leşkeri: ‘askeri N9. āzerdür: āzerdür GHB.
- 21 Düşmanın kalbinin karanlığında bengü suyu arayan kılıç, ya yedi iklimin padişahı ya İskender’dir.
- arar: irer N9.
- 22 Kılıç, senin yanına geldiği ilk zaman çıplaktı fakat şimdi palazlanmış, altın kemerlerle salınarak yürüyor.
- evvel: ammā N15.
- 23 Kılıç, senin yanında durup seni yüce bir dayanak edindiği için sanki bir kimyager olup işini altına çevirdi.
- bekleyüp: beglenüp P.
- 24 Savaş aletleri içinde hepsinden önce gelen olan Kılıç, liyakat sahipleri arasında seçkin olsa buna şaşılır mı?
- erbāb u erkān: aḥbāb-ı erkān N4; erbāb-ı erkān N7, N9, N15, GHB, P. cümleden: cümleten N4.
- 25 Ālem arsasının keskin kılıçları olan gerçek yiğitleri böyle son derece (kılıç gibi) keskinleştiren senin lütfundur.
- N4-. himmetüñdür: himmetüñden N15; himmetüñ GHB. böyle: bile N15.

26. serverā ya‘nî dilāverler elinde olmasa
fi’l-meşel bir berg-i sūsenle ber-ā-berdür kılıç
27. üstine cān vèrdüğüm ‘ayb ètme kim cānānumun
hanceriyle kan yalaşmışdur birāderdür kılıç
28. ehl-i diller gibi jeng-i ğamda koma kıl hālāş
yanuḡa al ilerü çek çün hünerverdür kılıç
29. şanma kim meydān yüzinde her nacaḡ keskin olur
yine şol pūr-cevher olan ehl-i dillerdür kılıç
30. yüreginde cevheri olanda maḥfidür hünèr
beyzā-i pūlādda nite ki muzmerdür kılıç
31. her ne denlū ferbiḡ ise bozdoğandan yeg durur
ḡayretî gibi yarardur gerçi lāğardur kılıç
32. şimdilik bir pehlevānıyam suḡan meydānının
dost u düşmen içre destümde muḡarrerdür kılıç
33. şöyle şaflar bağladı ebyāt-ı şî‘rüm gūyiyā
ellerinde şol dilāverler gibi vardur kılıç

- 26 Yani ey başbuğ! Bahadırların elinde olmasayan kılıcın bir susen yaprağından farkı yoktur.
- 27 Sevgilimin hançeriyle kan yalaşıp kardeş olmuş olan kılıca canımı vermemi ayıplama.
• kim cānānumun: cānā himmetün N4. (N9’da otuz birinci beyittir.)
- 28 Kılıcı yanına al ileri çek, âşıkları (bıraktığın) gibi onu gam pasının içinde bırakma, zira o çok maharetlidir.
• jen-i ğamda koma: koma jeng-i ğamda P. (N4’te 26. beytin öncesinde yer almaktadır.)
- 29 Cenk meydanında her balta keskin olur sanma! Hakiki kılıç, yine şu cevherlerle dolu olan âşıklardır.
• olan: N4-. pūr: bir N4. yüzinde: içinde N15.
- 30 Hünèr, yüreginde cevher bulunanda gizlidir. Nitekim kılıç kınının içindedir.
- 31 Bozdoğan gürzü ne kadar cüsseli olursa olsun; kılıç, gerçi biraz incedir, fakat Hayretî gibi cesurdur.
• yarardur: bir âzer N4, P; bir âzer N15; birāder GHB.
- 32 Ben söz meydanının bir pehlivanı olarak dost ve düşmanların içinde şimdi kılıcımı elimde tutmaktayım.
- 33 Şiirimin beyitleri sanki eli kılıçlı bahadırlar gibi saf bağlamışlardır.
• dilāverler: bahādırlar GHB.

34. tîz-tab‘ ārāyîş-i ehl-i kemāl olmuş durur
nète-kim her pehlevāna zîb ü zîverdür kılıç
35. yeridür dāyim hūner ehline eylersen nazar
kim hūnerver olduğıçün böyle manzardur kılıç
36. nète-kim geh şekl-i hancer geh siper olur kamer
‘arşa-i eflākde hūrşîd-i hāverdür kılıç
37. dilerem hākdan kılıcuñ keskin olsun dāyimā
nète-kim evlād-ı ‘oşmāna musahħardur kılıç

12.

KAŞİDE-İ RŪZGĀR BERĀY-I İŞĤĀK BEG ^(N3)

Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün
Remel – + – – / – + – – / – + – – / – + –

1. ‘ıyş u nüş ét geldi eyyām-ı şafā-yı rŭzgār
ya‘nî açıldı bahār-ı dîl-güşā-yı rŭzgār
2. cümle ihyā oldı emvāt-ı nebātāt-ı zemîn
şan dem-i ‘îsā durur bād-ı şabā-yı rŭzgār

34 Keskin yaradılışlı kılıç, kemal sahiplerinin zinetidir. Aslında kılıç her pehlivanın süsüdür.

♦ tîz-tab‘: tîz-tâb‘ HD. her: bir N9.

35 Daima hūner sahiplerine iltifat etsen yeridir, zira kılıç da böyle maharetli olduğu için iltifat görür.

• dāyim: her dem N4.

36 Felek arenasındaki kılıç doğunun sultanıdır. Bu sebeple ay bazen hançer bazen de kalkan şekline girmektedir.

• kamer: kamu N15; hilâl GHB, P.

37 Hak’tan kılıcının daima keskin olmasını dilerim, zira kılıç Osman oğullarının emrindedir.

12. HD s. 35, N4 6^a, N9 12^b, N15 13^b, GHB 12^a, P 11^b.

1 Ye iç, keyfine bak! Doğrusu, devrin gönül açıcı çiçekleri açıldı, eğlence günleri geldi.

2 Zemin yüzündeki ölü bitkiler hep dirildiler, bu mevsimin sabah yeli sanki İsâ’nın nefesidir.

3. her şecer kurdı çemende bir otağ-ı nîl-gün
her gedâ oldu yine bir pâdişâ-yı rûzgâr
4. olmasun mı başına sulţân bu dem âvâreler
oldı her bir gûşe bir devlet-serây-ı rûzgâr
5. günleri toğdı ııındı hâline dervîşler
gördiler fi'l-cümle çün mihr ü vefâ-yı rûzgâr
6. kâmrân êtdi bir elden 'âlemi bād-ı bahâr
birdür istiğnâda serdâr u gedâ-yı rûzgâr
7. 'îd-i nevrûz oldu tañ mıdur çemende her şecer
el uzadup êtseler ger merhabâ-yı rûzgâr
8. şalınurlar çâr-sû-yı gülşen içre nâz ile
gêydi her bir şâh bir la'îlîn kabâ-yı rûzgâr
9. nergisün başında bir şâhâne tâc-ı zer-nigâr
lâlenün destinde bir câm-ı şafâ-yı rûzgâr
10. her taraftan dâmen açmışdur şükûfe yer yerin
çün direm-rîz oldu etrâfa şabâ-yı rûzgâr

-
- 3 Yine her ağaç bahçede nil renkli bir çadır kurdu ve her dilenci zamanın bir padişahı oldu.
 - 4 Her bir köşe zamanın mutluluk sarayı olmuşken, bu avarelerin her biri birer hür sultan olmasın mı?
 - 5 Dervişlerin hâline güneş doğduğu için ısındılar, böylece zamanın sevgi ve vefasını bütünıyla gördüler.
• toğdı: doğdı N15, P. ııındı: osandı N15.
 - 6 Bahar rûzgârı âlemi bir elden öyle bahtiyar etti ki zamanın dilencisi de başkanı da gönül tokluğunda bir oldu.
 - 7 Bahar bayamı geldi! Çimendeki her ağaç el kaldırıp rûzgârı merhabalaşsa buna şaşılır mı?
♦ îd-i nevrûz: îd ü nevrûz HD.
 - 8 Zamanın lal işlemeli bir kaftanını giyen her bir şah gül bahçesinin dört bir yanında nazlı nazlı salınmakta.
 - 9 Nergisin başında altın işlemeli, padişahlara layık bir taç; lalenin elinde devrin mutluluk kadehi.
 - 10 Mevsimin sabah yeli etrafa dirhem saçtığı için sıra sıra çiçekler her taraftan eteklerini kaldırmışlardır.

11. defter ü dīvān-ı gülden dāyimā eş‘ār okur
hānķāh-ı bāğda destān-serā-yı rūzgār
12. dil uzatmışdur çemen söyler zebān-ı hāl ile
bādedür gam derdine bu dem devā-yı rūzgār
13. vaktidür kim açasın mir’āt-i kalbi pāsdan
şayķal-ı dildür şarāb-ı gamzedāy-ı rūzgār
14. bir iki gün ‘ıyş u nūş ét kim degüldür pāydār
çünkü āb üzre urulmuşdur binā-yı rūzgār
15. devr-i sāğardur fenāya vërme gülşen gūşesin
yoğdur ey ‘arîf bilürsin çün beķā-yı rūzgār
16. bāğ u rāğ içre geçür ‘ömrün aķar şular gibi
olmasun dersen eger ey dil hebā-yı rūzgār
17. gūyiyā bir bī-naẓîr ü bī-bedel maħbūbdur
buldı şol vech ile zîb ü fer liķā-yı rūzgār
18. ‘ālemün seyr étđi bu vech ile çün ra’nālîğın
her çenār el ķaldırup eyler du‘ā-yı rūzgār

-
- 11 Zamanın destan okuyucusu, bağ evinde daima gül kitabından şiirler okumakta.
 - 12 Çimenlik, hāl diliyle laf atıp “Şu anda gam derdine devrin devası şaraptır.” der.
 - 13 Devrin gam dağıtan şarabı gönlün cilasıdır; vaktidir, kalp aynasını pastan temizleyesin.
 - 14 Bir iki gün ye iç eğlen, çünkü zaman binası olan dünya su üzere kurulmuş olup kalıcı değildir.
 - 15 Ey arif! Kadeh zamanıdır, gül bahçesindeki köşeyi hiç etme/dünyaya değişme. Nitekim bilirsin, zaman/bahar kalıcı değildir.
 - 16 Ey gönül, rüzgârın savruğu toz gibi olmasın dersen, ömrünü akar sular gibi bağlarda bahçelerde geçir.
• N4-. ey: bu GHB, P.
 - 17 Baharın yüzü öyle canlılık bulup süslendi ki eşi benzeri bulunmayan bir sevgili döndü.
 - 18 Bu şekilde âlemin güzelliğini seyrettiği için her çınar ellerini kaldırıp rüzgâr/bahar duasına durdu.
• bu vech ile çün: çün bu vech ile N9, GHB.

19. gömgök oldu yine ruhsâr-ı benefşe ğâlibâ
bencileyin çok yemişdür sillehâ-yı rûzgâr
20. fâris-i şahrâ-yı 'işretdür ser-â-ser kâyinât
bir benem 'âlemde pâ-mâl-i 'anâ-yı rûzgâr
21. her kişi bâğ-ı şafâda 'ıyş u nûş etmekde lîk
ben gedâ künc-i belâda mübtelâ-yı rûzgâr
22. gâh gâh ancak seg-i kûyuy durur yâd eyleyen
yoğsa yad olmuş durur her âşinâ-yı rûzgâr
23. görmedüm hengâme-i âfâk içinde bir dahı
çok bağa-gördüm benüm gibi fenâ-yı rûzgâr
24. olmuş idüm vâdî-i hayretde sergerdân hîred
dedi nâgeh gönlüme ey bî-nevâ-yı rûzgâr
25. kimse bilmez mi bu vâdîde 'aceb hâlün senün
yoğsa kalmadı mı erbâb-ı şehâ-yı rûzgâr
26. dedi ol dem cânib-i hağdan bana ilhâm olup
var durur var bir dahı devlet-fezâ-yı rûzgâr

- 19 Menekşenin yanağı yine mosmor oldu, galiba tıpkı benim gibi zamanın çok tokadını yemiştir.
- 20 Eğlence ovasında bütün kâinat atlı olduğu hâlde âlemde zamanın zahmetinin ayakları altında çiğnenmiş olan bir ben varım.
• 'anâ-yı: ğubâr-ı N4.
- 21 Herkes mutluluk bağında içip eğlenmekte, fakat ben zavallı bela köşesinde feleğin belasına uğradım.
- 22 Gerçekten devrin tüm dostları yabancı olmuştur, ara ara beni ancak mahallenin iti hatırlar.
• gâh gâh: gâh geh N4, N9, N15, GHB.
- 23 Çok günler gördüm / çok bakıp gözlemledim fakat dünyanın hengâmesinde benden kötüsünü görmedim.
• gibi: bigi GHB.
- 24 Şaşkınlık vadisinde şaşkın hâldeyken akıl, yersiz yurtsuz gönlüme "ey feleğin nasipsizi!" diye seslendi.
• GHB-.
- 25 Acaba bu vadiye kimse senin hâlimden haberdar mı değil, yoksa âlemde cömertlik sahibi bir kimse kalmadı mı?
- 26 O vakit Hak tarafından bana ilhamen şöyle söylendi "Şu zamanda talihi döndürecek biri kişi vardır."

27. Һазрет-i işhāk beg kim dest-i cūdında anuñ
gūyiyā bir fūls-i aħmerdür bahā-yı rūzgār
28. bir kerem k̄anı seħā ‘ummānıdur kim her nefes
mevc urur keffinde deryā-yı ‘atā-yı rūzgār
29. bir ƭabīb-i cāndur ol kim derdmend olanlara
eşiği ƭopraqıdur dārü’ş-şifā-yı rūzgār
30. bir sikender durur ol k’āyīne-i gītī-nümā
gönli yanında anuñ bir bī-ħayā-yı rūzgār
31. ƭara ƭaşı la’l eğerken āfitāb-ı zer-feşān
dest-i cūdında anuñ bir kehrübā-yı rūzgār
32. düşse şahrāya nesīm-i himmet-i bālāsı ger
bī-tekellūf serv ola her bir giyā-yı rūzgār
33. ƭaldurur sen zerreyi ƭopraqdan ol āfitāb
ğam yeme şimden gērü ey ħāk-i pāy-ı rūzgār
34. ƭara ƭopraq idün ammā işün altun eyledün
çünki bu dergāha irdün ey gedā-yı rūzgār

• bir dağı: yūri bir N4, GHB, P.

- 27 İshak Bey Hazretleri ki dünyanın değeri onun cömertlik elinde bulunan bir bakır para kadardır.
- 28 O öyle bir lütuf madeni, öyle bir cömertlik denizidir ki zamanın ihsan denizi daima onun elinde dalgalanır.
- 29 O öyle bir can tabibidir ki eşiğinin toprağı dertli olanlar için zamanın şifa kapısıdır.
- 30 O öyle bir İskender’dir ki onun gönlünün yanında cihanı gösteren ayna zamanın yüz­süzüdür.
- N4-. bī-ħayā-yı: bī-hebâ-yı N15.
- 31 Altın saçan güneş, kara taşları kızartıp yakut yaptığı hâlde, onun cömertlik elinde bulunan felek tespîindeki bir kehribar taşıdır.
- 32 Eğer yüce himmetinin yeli kırlara uğrasa, o anda orada bulunan her bir ot kolaylıkla bir serviye dönüşür.
- giyâ-yı: giyâh-ı GHB.
- 33 Ey zamanın ayaklar altına aldığı! O güneş, senin gibi bir toz zerresini de yerden kaldırır, artık gam yeme!
- (N15’de otuz yedinci beyittir.)
- 34 Ey devrin dilencisi! Kara toprak (gibi kıymetsizdin) ama bu dergâha kavuştuğun için işini altına çevirdin.

35. çünkü bu dergâha kılduñ intisâb ey **hayretî**
umaram kim âhîr ola guşşahâ-yı rûzgâr
36. bulduğınca rûz u şeble zîb ü zîver kâyinât
olduğınca mihr ü meh hüsni ü bahâ-yı rûzgâr
37. gerd-i gamdan şaklasun âyîne-i kalbin hudâ
âfitâb oldukça mir'ât-ı cilâ-yı rûzgâr

13.

KAŞİDE-İ 'İDİYYE BERÂY-I İBRÂHİM PÂŞÂ^(N3 16a)

Mef'ulü fâ'ilâtü mefâ'ilü fâ'ilün
Muzâri' - - + / - + - + / + - - + / - + -

1. bülbül hezâr şevk ile édüp nevâ-yı 'îd
şaldı cihân içine şadâ-yı şalâ-yı 'îd
2. geldi erişdi mevsim-i 'ıyş u şafâ dèyü
gül gibi güldi gülşen açıldı likâ-yı 'îd
3. şöyle tönandı dürlü şüküfeyle yèr yüzü
güyâ ki oldı cümle beyâbân fezâ-yı 'îd

• dergâha: deryâya N4.

- 35 Ey Hayretî! Bu dergâha bağlandığın için dünya dertlerinin son bulacağını umuyorum.
- 36 Kâinat gece gündüz süslenip güzellendikçe; ay ve güneş feleğin güzelliği ve zerafeti oldukça...
- 37 Güneş, feleğin parlak aynası olarak kaldıkça Allah kalbini gam tozundan korusun.
13. HD s. 39, N4 8a, N9 13b, N15 14b, GHB 13a, P 12b.
- 1 Bülbül, bir hayli aşka gelip şenlik nağmeleri söyleyerek cihana bayram salasını okudu.
- 2 İçki ve eğlence mevsimi geldiği için gül bahçesi gül gibi güldü, bayramın yüzü açıldı.
- 3 Yeryüzü türlü türlü çiçeklerle öyle donatıldı ki sanki çöller cümleten bayram yerine döndü.
- tönandı: donandı N15.

4. soymuşdı gerçi her şeceri rehzen-i şitā
ğeydüirdi mihr édüp yine devrān kabā-yı ‘īd
5. her şāh-ı şūh cāme-i sebz ile ʔonanup
eyler biri biriyle ʔurup merḥabā-yı ‘īd
6. şevk ile rakşa girdi elin qarşuban çenār
başladı çün terennüme destān-serā-yı ‘īd
7. ebr-i bahār yine gül-efşānlıĝ eyleyüp
cārū-keş oldu geldi nesīm-i şabā-yı ‘īd
8. ʔurup ‘ale’s-seher ikisi el bir eyleyüp
ferş-i cihāna vėrdiler ānī cilā-yı ‘īd
9. bir meclis-i şafā bezedi yine nevbahār
vėrdi cihāna zīnet ü zīb-i bahā-yı ‘īd
10. şāhāne oturup yine la‘līn ayaĝ ile
güller ʔutarlar elde mey-i dīl-güşā-yı ‘īd
11. ebr-i bahār jāleden eṭbāk-ı lāleye
ʔoldurdı nuql-i tāze ki ola ĝidā-yı ‘īd

-
- 4 Gerçi kış eşkıyası her bir ağacı soymuştu fakat devran merhamet ederek onlara yine bayramlık kaftan giydirdi.
 - 5 Yeşil elbiselerle süslenmiş her nazlı dal, durup birbirlerinin bayram selamı verir.
 - ʔurup: durup N15, P. cāme-i sebz ile: dürlü şükūfeyle P.
 - 6 Şenliĝin destan okuyucusu okumaya başlayınca çınar ellerini çırparak aşkla dans etmeye durdu.
 - 7 Bahar bulutu gül dağıtıcılığı yaptı, bayram sabahının yeli yine geldi süpürgeci oldu.
 - 8 Seher vaktinde ikisi el birliĝi edip yeryüzünde hızlıca bayram temizliĝi yaptılar.
 - ʔurup: durup N4, N15, P.
 - 9 İlkbahar, yine bir sefa meclisi donattı ve dünyayı bayram zerafetinin güzelliĝiyle süsledi.
 - bezedi: yazdı GHB.
 - 10 Güller, yine padişahlar gibi oturup lal renkli kadehler ellerinde, bayramın gönöl açıcı şarabını tutuyorlar.
 - tutarlar: dutarlar N4, N15, GHB, P.
 - 11 Bahar bulutu, şenlik ikramı olarak lale tabaklarını çiĝ tanelerinden taze mezelerle doldurdu.

12. bu meclis-i şafâda münâdî olup hezâr
her gûşede çağıruban eyler nidâ-yı 'îd
13. bâkî degül durur bu demi hoş geçür 'azîz
üç gün durur bu şevket ü bu hûy u hây-yı 'îd
14. çün zînetin bu vech ile gördi zamānenün
bir şi'r okıdı gül gibi destān-serā-yı 'îd
15. eyler hezâr yārı ile merḥabā-yı 'îd
neşr oldı 'āleme yine bûy-ı vefā-yı 'îd
16. geldi o dem ki 'âşık u ma'sûḳ cem' olup
bî-bāk ṭurup eyleyeler seyr-i cāy-ı 'îd
17. gül bülbül ile hem-nefes ü bülbüleyle cām
hem-dem olup hemîşe sürerler şafā-yı 'îd
18. gül yüzlü goncalar buluban zîb ü fer yine
huld-i berîne ṭa'n eder oldı fezā-yı 'îd

• ki ola: k'ola GHB.

- 12 Bülbül bu sefa meclisinin çığırtkanı olarak her köşeden seslenip bayrama davet eder.

• nidâ-yı: nevâ-yı N4. olup: idüp N9.

- 13 Ey aziz! Bayramın bu ihtişām ve şamatası üç gündür. Baki olmayan bu anı hoş geçir.

• bu demi: bu daḥı N4, N9.

- 14 Şenliğin destan okuyucusu şu zamanın süsünü bu şekilde gördüğü için gül gibi bir şiir okudu.

- 15 Bülbül sevgiliyle bayram selamına çıktı, yine âleme bayram dostluğunun kokusu yayıldı.

• neşr: bezl N4. 'āleme yine: yine 'āleme N9. hezâr: hezâr bâr N15.

- 16 Âşık ve maşuğun bir araya gelip sakınıp çekinmeden bayram yerini dolaşacakları o an geldi.

• ṭurup: durup N4. seyr-i cāy-ı: merḥabâ-yı N9; seyr-i bâğ-ı 'îd N15.

- 17 Gül bülbül ile dost, sürahi kadehle arkadaş olup daima bayram sefasını sürerler.

• bülbüleyle: gulguleyle N4; bülbül ile N9, N15, GHB, P. hemîşe sürerler: sürerler hemîşe GHB.

- 18 Şu bayram bahçesi gül yüzlü goncaların süslenip canlılık bulmasıyla en yüce cennete taş çıkartır oldu.

• HD-. goncalar buluban: goncalarla bulup N15.

19. miftāh-ı māh-ı nevle yine ey ṭabīb-ı cān
açıldı gül gibi der-i dārū'ş-şifā-yı 'īd
20. ğam hastasına şerbet-i şāfī olup şarāb
her derdmende eyledi yine devā-yı 'īd
21. līkin benüm bu derdüme tīmār olmadı
gerçi ki nêçe hastaya érdi şifā-yı 'īd
22. érdi kapuñda her kişi 'īd-i murādına
ben nā-murāda érmedi anca nevā-yı 'īd
23. bu 'īdgāh-ı dehr arasında bağa görüp
bir dañı görmedüm baña benzer fenā-yı 'īd
24. şavm-ı belāda görelî yad oldı cümleten
bezm-i şafāda hem-dem olan āşinā-yı 'īd
25. gördi bu hāletümi çü bir yār-ı dil-nevāz
luṭf ile dedî durma yürî ey gedā-yı 'īd

-
- 19 Ey can tabibi! Yeni ayın anahtarıyla bayram şifahanesinin kapısı gül gibi açılıverdi.
 - HD-.
 - 20 Gam hastası için halis bir şurup olan şarap, yine her dertliye bayram devasını sundu.
 - şâfi: şâfi N15.
 21. Gerçi bayramın şıfası nice hastalara yetiştî, fakat benim bu derdime çare olmadı.
 - N4-.
 22. Kapında her kişi muradının bayramına kavuştu, sadece ben kısmetsize bayramdan bir nasip olsun ulaşmadı.
 23. Bu dünyanın bayram yerine iyice baktım fakat şu şenlikte benim gibi kötüsünü, nasipsizini görmedim.
 - dehr: N15-.
 24. Sefa meclisinde ahabap olan iyi gün dostları, (beni) bela orucunda görelî cümleten yabancı oludular.
 - şavm-ı: mesned N4.
 25. Gönül okşayan bir dost bu hâlimi gördüğü zaman lütfedip şöyle dedi: "Ey bayramın dilencisi! Durma yürü!"
 - durma: tırma N9, GHB, P.

26. bād-ı şabā gibi eriş ol āsitāna kim
rüy-ı cihāna baħş olur andan ‘aṭā-yı ‘īd
27. bir āsitāndur ol ki görüp sidre-veş anı
cibrīl-i cān dēdi bu durur mūntehā-yı ‘īd
- 28.. bir āsitāndur ol ki hūmāyūn-ı vaḳt olup
yüz sürmek ile buldı sa‘ādet hūmā-yı ‘īd
29. ol mihr-i burc-i devlete ēr kim o serverün
bir zerre ayağı tozu kühl-i cilā-yı ‘īd
30. ya‘nī o devlet aḫteri pāşā-yı kām-bīn
mihr-i sa‘ādetiyle bulur fer liḳā-yı īd
31. iḫsānı sofrasında biraz terre āsumān
in‘āmı maṭbahında zemīn dīkpāy-ı ‘īd
32. duş olabilse fażla-i cūd u seḫāsına
bir demde bay olurdu nēçe biḡ gedā-yı ‘īd
33. teşbīh ēderdi devletini ‘īde dil eger
dünyā vü āḫirette olaydı beḳā-yı ‘īd

26. Sabah rüzgârı gibi o eşiğe eriş ki bayramlık ihsanlar yeryüzüne oradan bahşedilir.
27. O öyle bir eşiktir ki can Cebrail’i onu Sidre gibi görüp bayramın müntehası budur, dedi.
28. O öyle bir eşiktir ki bayram Hūma’sı ona yüz sürmekle zamanın kutlusu olup mutluluğa erdi.
• N4-
29. Ayak tozunun bir zerresi bile bayramın parlaklık sürmesi olan o başbuğa, o bahtiyarlık burcunun güneşine ulaş.
• ir kim: o kim N15.
30. Demem o ki şenliğin yüzü o baht açıklığı yıldızı olan kuvvetli paşanın saadet güneşiyle aydınlanır.
31. Gökyüzü onun ihsanı sofrasındaki az bir yeşillik, zemin ise onun ikram mutfağındaki şenliğin sacayağıdır.
• N4-. biraz: berz-i N15.
32. Şenlikteki çok sayıda dilenci onun kerem ve cömertliğinin artakanına kavuşabilse binlercesi bir anda zengin olurdu.
• cūd u: ḥvān-ı N4, N9, GHB; ḥūn-ı N15, P. duş: tuş N9. olabilse: olı bilse N9.
33. Eğer dünya ve ahirette bayramın bekası olsaydı gönül onu devletini bayrama benzetirdi.

- 34 devrinde kimse ağlamaz illā ki şem‘-i bezm
‘ahdinde kimse inlemez illā nāy-ı ‘îd
35. bezmünde bâdedür şafağ-ı surh u mihr ü mäh
bir iki zer piyāle-i ‘işret-fezā-yı ‘îd
- 36 zerrîn ‘aşā alup ele her şubh âfitāb
devr eyler eşigün ola tā kethudā-yı ‘îd
37. kapuñda nām ile biri ferrūh biri bilāl
iki kuluñdur uşbu şabāh u mesā-yı ‘îd
38. eyyām-ı devletünde niçün ben ğamîn olam
diller ğamını açmağ iken muktezā-yı ‘îd
39. ben düşmüşün elin al ayağın tozu hākı için
k’a‘yān-ı merdüm için odur tütüyā-yı ‘îd
- 40 demdür ki hayretî el açuban çenār-vār
tā rüz-ı haşr olunca édevüz du‘ā-yı ‘îd

• (N4’te bir alttaki beyitle yer değiştirmiştir.)

- 34 Onun devrinde meclisin mumundan başka kimse ağlamaz, onun çağında şenlik neyinden başka kimse inlemez.
35. Senin meclisinde kızıl şafak şaraptır, güneş ve ay ise bayram eğlencesini ziyadeleştiren iki altın kadehten ibarettir.
- 36 Güneş, bu şenliğin kahyası olmak için her sabah altın esasını eline alarak senin eşiginin etrafında döner durur.
- 37 Şu bayramın sabahı ve akşamı senin kapıda Ferruh ve Bilal isimle müsemma iki kulundur.
38. Bayramın muktezası gönüllerin derdine deva olmakken, senin devletinde ben neden gamlı olayım?
- ğamîn: hâzîn N9.
- 39 İnsanın gözünün bayramlık sürmesi olan ayağının tozu hakkı için, düşkününün elinden tut.
- ben...hākı: izün tozını kuhl idinürsem ‘aceb midür N4. tozu hākı: toprağı hākı N9; hākı şehâ GHB. elin al ayağın tozu hākı için: şehâ elin al ayağın hākı P.
40. Hayretî! Çınar gibi el açıp haşır günü gelinciye kadar bayram duası yapmanın vaktidir.
- demdür ki: demidür kim N4.

- 41 her gün ki dehr içini münevver kıla güneş
her yıl ki şehir içini pür ede şadâ-yı ʿîd
- 42 her bir gününü bin yıl ede hayy-ı lâyenâm
her bir nefesde vère hezârân şafâ-yı ʿîd

14.

KAŞİDE-İ HASB-İ HÂL DER-SİTÂYİŞ-İ ʿABDÎ BEG-İ EVRENOSÎ^(S1, N3)

Mefʿulü fâʿilâtü mefâʿilü fâʿilün
Muzâriʿ -- + / - + - + / + - - + / - + -

1. künc-i belâda bir gece bî-yâr u bî-ķarâr
bî-ķad belâlarımı ederdüm durup şümâr
2. geh dehr-i dūn elinden ederdüm şikâyeti
geh ʿâlîʿümi yâd edüp eylerdüm âh u zâr
3. geh seng-i ʿaʿn-ı düşmen ile dil şikeste-ķâl
geh ķahr-ı dehr ü gâh elem-i cevri-rüzgâr

- 41 Güneşin dünyayı nurlandırdığı her gün, bayram coşkusunun şehri doldurduğu her yıl...
• içini için N4. içini: için N4. şadâ: şalâ N15.
- 42 Uyumaksızın diri olan Allah, senin her bir gününü bin yıl etsin, her bir nefeste sana bin bayram sefası versin.
• gününü: günün ki N4.
14. HD s. 42, N4 10^b, N9 14^b, N15 16^a, GHB 14^b, P 13^b.
- 1 Bir gece bela köşesinde yalnız ve tahammülsüz, hadsiz belalarımı sayıyordum.
• durup: тұrup N9, GHB. bî-yâr: bî-şabr GHB.
- 2 Bazen alçak dünyanın elinden şikâyetleniyor, bazen de talihimi hatırlayıp ah edip ağlıyordum.
• ʿâlîʿümi: ʿâlîʿüm N4.
- 3 Gönül, bazen düşmanın kınama taşıyla, bazen dünyanın kahriyle, bazen de devrin eziyetinin elemiyle kırılmakta.
• seng-i ʿaʿn-ı düşman ile dil: düşman ile bu gönlüm N4. gâh elem-i: geh elemi N4. ķahr-ı dehr: ķahr u yâr P.

4. baħr-i belāya ŧalmıř idi fŧlkŧmi felek
gŧrŧnmez idi gŧzŧme hıħ sāħil ŧ kenār
5. acıtmış idi cānumı deryā gibi benŧm
ħalmıřdı ħara yērlere mānend-i cŧybār
6. elmās-ı ħamla baħrumı delmişdi dŧr gibi
dil ħanlara boyanmış idi la‘l-i nāb-vār
7. dŧnmıřdi mŧya mŧye ile cān-ı nā-tŧvān
benzerdi nāle nāle ile cism-i pŧr-figār
8. yŧz yērden ētdi řŧret-i ħam kendin āřikār
var idi ħālib āyīne-i dilde inkisār
9. dil kişverine at şaluban ‘asker-i belā
zevk u řafā alayını ħılmıřdı tār u mār
10. her laħza kārı zār idi dīvāne gŧnłŧmŧn
her dem ēderdi řālī‘-i řŧmumla kārzār
11. bu tengnā-yı ħarħ baħa teng ŧ tār idi
olmışdı başuma bu cihān dārı ya‘nī şar

-
- 4 Felek, gemimi bela denizine salmıştı ve hiħbir sahil ve kıyı gŧzŧme gŧrŧnmŧyordu.
 - acıtmış: acıdmış N4.
 - 5 Beni ırmaklar gibi kara taşlara vurmuş ve canımı derya gibi acıtmıştı.
 - 6 Gam elmasıyla baħrumı inci gibi delmiřti ve gŧnłŧm saf lal gibi kanlara boyanmıřtı.
 7. Takatsiz canım hıħkırā hıħkırā aħlamaktan kıl gibi incelmiş, yara dolu bedenim inim inim inlemekten ney lifine dŧnmŧřtı.
 - ♦ cism-i pŧr-figār: cism ŧ pŧr-figār HD. mŧye ile: miħnet ile N4. nāle ile: nālem ile N4.
 8. Gamın yŧzŧ yŧz yerden kendini gŧsterdi, galiba gŧnŧl aynasında bir kırık vardı.
 - var idi: bu-yidi N4.
 9. Bela askerleri gŧnŧl ŧlkesine at sŧrerek zevk ve sefa alayını tarumar etmişlerdi.
 - alayını: ile beni N4. ‘asker-i: ħāne-i N15.
 10. Divane gŧnłŧmŧn iři her an aħlamak ve daima uħursuz talihimle mŧcadele etmekte.
 11. Bu sıkıntılı felek bana dar ve karanlıktı, yani bu dŧnya evi bana dar geliyordu.

12. āb-ı hayāt gibi karanı idi yèrüm
gencine gibi etmiş idüm gūşe ihtiyār
13. künc-i belāda gördi ki kaldum tek ü tehī
olsun mezīd olmuş idi gūşşa yār-ı gār
14. pīr-i hīred çü gördi benüm uşbu hāletüm
dedi naşīhat eyleyüp ey müstemend ü zār
15. ey derdmend gam yeme minnet hūdāya kim
olmaz cihān içinde gam u şādī ber-çarār
16. gam leşkerinden ister isen olasın emīn
var ‘abdi beg kapusın edin āhenin hışār
17. çirkīn yüzünjı sür eşigine güzel güzel
k’ol āsitāneden nēceler oldı kāmkar
- 18.. bir gāzī begdür ol ki şeh-i çarh-ı çārümīn
yüz sürmek ile eşigine eyler iftiḥār
19. bir nāmverdür ol ki koyup cāh u manşıbın
kul oldı geldi kapusına neçe nāmdār

• başuma bu cihān dārı ya’nî tār: bu cihān evinün ya’nî tārı dār N4. tār: dār N9, N15, GHB, P. tengnā: tengtār P.

- 12 Yerim bengi su gibi karanlıktaydı ve hazineler gibi bir köşeye çekilmiştim.
• etmiş idüm gūşe: gūşeyi etmişdüm N9.
- 13 Ziyade olsun, bela köşesinde tek ve yalnız kaldığımı gören gam kara gün dostum olmuştu.
• tehī: tenhā GHB.
- 14 Akıl ihtiyarı benim bu hālimi gördüğü için nasihat verip “Ey ağlayan dertli kimse!” dedi.
- 15 Ey dertli! Gam yeme, Allah’a hamdolsun ki cihan içinde keder ve mutluluk değişmez değildir.
- 16 Gam askerinden emin olmak istersen, git! Abdi Bey’in kapısını demirden bir kale edin.
- 17 Çirkin yüzünü güzel güzel onun eşigine sür ki nice kimseler o dergāhtan sebep arzusuna kavuşmuştur.
- 18 O öyle bir gazi beyidir ki dördüncü feleğin sultanı olan güneş onun eşigine yüz sürmekle iftiḥār etmektedir.
• N4-. şeh-i: aḥa N9.
- 19 O öyle bir meşhurdur ki nice nam sahipleri makam ve mevkilerini bırakarak geldiler ve onun kapısında kul oldular.

20. bir şîr-i nerdür ol ki olıcağ dem-i neberd
rûbeh degül yanında anuñ bebr-i kârzâr
21. bir ma‘den-i cevâhir-i hilm ü hayâdur ol
kûh-ı girân yanında anuñ kâh-ı bî-vākār
22. bir kûlzüm-i ‘aţâdur o kim kaţra olımaz
vüs‘atda aña göre bu deryâ-yı bî-kenâr
23. benzetdi dest-i cûdına kendin meger anuñ
şerm eyleyüp yüzine tutar keffine bihâr
24. ey cûdına baħr dēyen keffine seħâb
güş et bu maţla‘ı bilesin tâ ki âşikâr
25. cûdı yanında rûd degül baħr-i bî-kenâr
keffi yanında dûd degül ebr-i dūr-nişâr
26. çeşm-i felekte ayağı toprağı tûtiyâ
güş-ı felekde atlarının na‘li güşvâr

-
- câh-ı câyını: câh u manşıbın N4.
20. O öyle bir erkek arslandır ki savaş zamanı geldiğinde savaşçı jaguarı onun yanında tilki bile değildir.
• bebr-i: şîr-i N4, GHB.
 21. O hilm ve haya cevherine öyle bir madendir ki ağır dağlar onun yanında hafif saman çöpü gibidir.
 22. O öyle bir ihsan denizidir ki bu engin denizler genişlikte onun bir damlası olamaz.
• vüs‘atde: destinde N4.
 23. Denizler, kendisini onun cömertlik eline benzettiği için utanıp (köpükten) ellerini yüzüne kapattı.
• N4-. tutar: dutar P.
 24. Ey cömertliğini denize, o denizin köpüğünü de buluta benzeten kişi bu matlağı dinle ve iyiden iyiye bil ki...
• N4-, N9-, N15-, GHB-, P-.
 25. Onun cömertliği yanında engin denizler çay bile olamaz, onun eli açıklığının/gönül tokluğunun yanında inci saçan bulutlar duman bile değildir.
• rûd: rûde N4, N15. dûd: dûde N4, N15. dūr-nişâr: dūr-feşân N9. (N9’da mısralar kendi arasında yer değiştirmiştir.)
 26. Onun ayak toprağı feleğin gözündē sürme, atının nalı feleğin kulağında küpedir.
• melekde: felekde N4, N15, GHB. ayağı toprağı: ayağının tozu N9.

27. rif'at bulup güneş gibi topuñ göge ağa
baş koyasın eşigine ger sen de bende-vār
28. dinlenme bir nefes yūri var bir çerāğī ol
envār-ı himmetiyle uyarsun seni ne var
29. ol āsitāna sür yüzi k'ol āsitānenün
iki çerāğīdur kamer ü mihr-i tâbdār
30. iki kılı durur biri zengī biri sepīd
bâb-ı sa'âdetinde anuñ leyl ile nehār
31. bir dem yanından ayru degüldür hem olmasun
devlet sa'âdetiyle iki yāridur yarar
32. fetḥ ü zafer önünce iki peykidür revān
himmetle nuşrat iki kâfâdāridur süvār
33. dāyim yanında ḥidmetine kâyim olmasa
pīr-i zamāne olmaz idi böyle ihtiyār

- 27 Eğer sen de kölesi gibi onun eşigine başını koyarsan, başın güneş gibi yükselip göğe erecektir.
- 28 Bir an olsun bekleme, var yürü sen de bir müridi ol. Himmetinin nurlarıyla seni de uyandırıp (gafletten) kurtarsın, ne olur?
- 29 Yüzünü o eşige sür ki nurlu ay ve parlak güneş de o dergâhın iki kandilidir.
• ol âsitâna sür yüzi k'ol: ol âsitâna yüz süri k'ol N4, N9, GHB, P; var sen ol âsitâna yüz süri k'ol N15.
- 30 Gece ve gündüz onun saadet kapısında biri zenci biri beyaz olan iki kölesidir.
• durur bir zengî: -dur biri sa'd u N4. bâb-ı...nehâr: devlet sa'âdetiyle iki yāridür yarar N15. anuñ: iki GHB.
- 31 İki yararlı dostu olan talih ve saadeti bir an olsun yanından ayrılmazlar, zaten ayrılmasınlar da.
♦ N4-. devlet...yarar: himmetle nuşrat iki kâfâdāridur süvār HD, N9, GHB.
32. Fetih ve zafer onun önünden giden iki postacısı, himmet ve yardım da iki kafadar süvarisidir.
• HD-, N4-, N9-, GHB-. önünce: yanınca P.
33. Daima onun hizmetinde hazır bulunmasaydı, zamanın piri böyle bilge bir ihtiyar olamazdı.
• ḥidmetine kâyim: ḥidmete kâbil N4.

34. üstine çinî çarh toköz kat siper tutar
tîr-i belâyı şavmağ için çarh-ı bî-ķarār
35. ceng içre arķa vèrdi meger düşmene kemān
anı çeküp çevürdüğü oldur o şehriyār
36. tîğün gibi getürmedi bir keskin er felek
tîrün gibi uçurmadı şehbāz-ı cān-şikār
37. tîğün bir ağzı kanlu ciger-der yigit durur
yünler şokınsa başına tañ mıdur āşikār
38. bostān-ı rezm içinde okun bir nihāl-i serv
nîzer o bāğ içinde yüce naḥl-i mîvedār
39. tîrün geçerse şadra senün yeridür n'ola
toğrı olunca bir kîşi her yerde yeri var
40. āb-ı ḥayāt ile şuvarılmış nihāldür
nuşrat yemişlerini vèrür tîğün ābdār

-
34. Yerinde durmayan felek, bela oklarını savmak için onun üstüne mavi renkli dokuz katlı siper kurmuştur.
 - üstine: üstinde N4, N15. tutar: dutar N4, N15.
 35. Meğer o hükümdar, yay savaşta düşmana arkasını döndüğü için onu çekip çevirmiş.
 36. Felek, senin kılıcın gibi keskin bir yiğit getirmiş, senin okun gibi bir can avcısı doğan uçurmuş değildir.
 37. Okunun ağzı kanlı ciğer parçalayan bir yiğit olduğu aşikarken başına (buna alamet) tüyler taksa buna şaşılır mı?
 38. Senin okun cenk bostanındaki bir servi fidanı, mızrağın o bahçede meyve veren yüce bir hurma ağacıdır.
 - ♦ nîzer: tîrün HD, N4. (N4, N9, GHB ve P'de bir önceki beytin üstünde, N15'de bir sonraki beytin altında yer almaktadır.) naḥl-i: gül-i GHB. içinde: P-.
 39. Senin okun göğsüme girse buna şaşılır mı? Yer senin yerindir, doğru olan kişinin her yerde yeri vardır.
 - n'ola: ne var N9, GHB, P. toğrı: doğru P.
 40. Kılıcın, bengi su ile sulanmış bir fidan olup sulu ve lezzetli zafer meyvelerini verir.
 - ābdār: āşikār N4.

41. mü'minlere egerçi ki oldur ğıdā-yı rūḥ
düşmenlere yêdürsen olur anı zehr-i mār
41. sözi uzatma başla du'ā eyle ḥayretî
sözün azına özine artuḳdur i'tibār
42. söz az olunca dinleyene hoş şafā vèrür
lâzım durur du'āda daḥı bil ki ihtisār
43. okınduğınca zevḳ ile ebyāt-ı dil-firīb
söylendügince şevḳ ile eş'ār ābdār
44. ehl-i kemāl olanlara olup murād-baḥş
olsun hemîşe devlet ü 'izzetle kāmḳār

15.

KAŞİDE-İ BAHÂRİYYE DER-MEDH-İ VEZİR^(HD) İBRÂHİM PÂŞÂ^(N3 19b)

Fā'ilâtün fā'ilâtün fā'ilâtün fā'ilün
Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. gel temāşā kıl 'acüz-ı dehri gör ey nev-cüvân
zeyn olup bir nāzenin maḥbûba dönmişdür hemân

-
41. Her ne kadar kılıcın müminler için ruhun gıdası olsa da onu düşmanlara yedirecek olsan o yılan zehri olur.
• oldur: olurdu N4; olur N9, GHB.
 41. Ey Hayretî! Sözü uzatmayı bırak, duaya başla. Nitekim sözün az ve öz olanına daha fazla itibar edilir.
 42. Söz az olunca dinleyene keyif verir. Şunu bil ki duayı dahi kısa yapmak gereklidir.
• N4-, N9-, N15-, GHB-, P-.
 43. Gönül okşayan beyittler okundukça, akıcı şiirler şevk ile söylendiğince...
• zevḳ: şevḳ N9. şevḳ: zevḳ N9.
 44. O, kemal ehli olanlara muradını versin; daima devlet ve izzetle arzusuna kavuşanlardan olsun.
 15. HD s. 46, N4 10^a, N9 15^b, N15 17^a, GHB 15^b, P 14^b.
 1. Ey genç! Gel dünya kocakarısını seyret ki süslenip güya nazlı bir sevgiliye dönmüştür.
acüz-ı dehri gör: ki cevri-i dehri gözle N4. hemân: cihân GHB.

2. döşenüp taze çemenlerle gök olmuştur zemīn
açılan yer yer çiçeklerdür kevākibden nişān
3. yā çemende bir simāṭ-ı ‘ıyş yazdı rüzgār
‘arīfāne kıldılar varın çiçekler der-miyān
4. yā şükūfeyle çemen bezminde kudretden yine
bir benek altunlu sebz atlas gēyüpdür būstān
5. ‘ıyş u nūş eyyāmıdır şahrā demidür gel dēyü
tūruban eṭrāfa el şalar çenār u nārvān
6. ēy gedālar kandasız şāhāne zevk etmek gerek
kim sizünçün yaşamışdur her ağaç bir sāyebān
7. tūruban ihzār eder nergisler ile lāleler
şunmağa zerrīn kādehlerle şarāb-ı ergāvān
8. bezm-i gülşenden götürürler giderler gülleri
benzer olmuşlar durur gāyetde mest-i ser-girān

-
- 2 Zemin taze çimenlerle döşenip göğe dönmüştür, sıra sıra açılan çiçekler yıldızlardan alamettir.
 - 3 Veyahut felek çimende mükellef bir hayat sofrası yaymış, çiçekler öz güzelliklerini ortaklaşa ortaya dökmüşler.
 - yazdı: düzdi N4.
 - 4 Yahut bostan, çimen meclisinde çiçeklerle birlikte kudret eliyle altın benekli yeşil bir atlas giyinmiştir.
 - geyüpdür: geyürdi N4.
 - 5 Çınar ve karaağaç, zevk ve sefa günleridir, piknik zamanıdır diyerek durmadan etrafa el sallar.
 - tūruban: duruban N4, N15, P.
 - 6 Ey dilenciler, neredesiniz? Padişahlar gibi eğlenmek gerek nitekim her ağaç gölgeliğini sizin için hazırlamıştır.
 - yaşamışdur: yaşamışdur GHB.
 - 7 Nergisler ve laleler altın kadehlerle sunmak için ayağa kalkıp erguvan renkli şarap hazırlarlar.
 - tūruban: duruban N15, P.
 - 8 Öyle görünüyor ki onlar sonunda çok fena sarhoş olmuşlar, nitekim gülleri gülşenden kaçırıp uzaklaştırıyorlar.
 - N4-.

9. pâyına ya zahm urupdur hâr olupdur bî-mecâl
şebnem ile şu seper yüzine ebr-i dūr-feşân
10. şu degül la'lin tabaklar içre gevherler durur
pây-ı yâra neşr için ihzâr edüpdür gülsitân
11. dürr-i şebnemle kulağların ya hōd zeyn eylemiş
şanki gülşen bir güler yüzlü güzeldür mihribân
12. serv bir maḥbūb-ı ser-keşdür miyân-ı bağda
pâyına düşmüş kenâr etmek diler âb-ı revân
13. mevsim-i dīvânelikdür yâ delürmişdür meger
şu degüldür ol aña zencir urupdur bağbân
14. görinen serv üzre kuşlar âşiyânı şanmañuz
tâze dâğı penbesidür görünür yer yer 'ayân
15. yâ ayağ üzre tūrup destine almışdur ayağ
tōlular içmek diler şāh-ı güle serv-i revân

- 9 Yahut diken (gülün) ayağını yaralamış, mecali kalmamıştır. İnci saçan bulut yüzüne çiğ taneleriyle su serper.
• yüzine: üstine N9.
- 10 Onlar su değil, sevgilinin ayağına saçmak için gül bahçesinin lal renkli tabaklarda hazırladığı inci taneleridir.
• neşr: bezl N4; neşr GHB.
- 11 Veyahut gülşen, sanki kulaklarını inci gibi çiğ taneleriyle süslenmiş muhabbetli güleç bir sevgilidir.
• ya hōd zeyn: ne hōş zeyn N4; müzeyyen N15. kulağların ya hōd: ya hōd kulağların N9.
- 12 Servi, bahçenin ortasında bulunan dik başlı bir sevgilidir ki su onu kucaklamak için ayaklarına kapanmıştır.
• serkeşdür: dilkeşdür N4.
- 13 Veya divanelik mevsimi gelmiş, servi delirmiştir. Meğer o akan su değildir, bahçıvan ona zincir vurmıştır.
• yâ: kim N4.
- 14 Servinin üzerinde görüneni kuş yuvası sanmayınız, yer yer açık şeklikde görünen taze yaraların pamuklarıdır.
• görünür: görinenn GHB.
- 15 Yahut, o yürüyen servi ayakta durup eline kadeh almış güllerin şahı şerefine şarap içmek ister.
• yâ: bir N4. tūrup: durup N15. diler: ister GHB.

16. günceler   n    r   ler   t p   h-  g l n
l  l den c m n p r   tm    r   r b-  erg v n
17. anladın mı n'ödün b lb ller n  v zesin
    rup her g  ede her biri  der n  -  c n
18. y  g l n ra'n l  n seyr eylemi   r     rup
eydur  y b d-    z n bi'll hi zinh r el-am n
19. y  meğer kim  ev -  gülden mest olupdur derd ile
dem-be-dem bu    ri tekr r eyleyüp eyler fi  n
20. g l  en ol sen gülşen-i   sn içre  y g lz r-  c n
b lb l-i n l nu am  an ağlayayın ben rev n
21. g l gibi sen gülşen-i    betde  and n ol y ri
ba a b lb l gibi   r-  mi net olsun    y n
22. gitdi eyy m-  zemist n geldi faşl-  nevbah r
gitmedi b  -  v c dumdan benüm bir dem   z n

-
- 16 Goncalar, mavi renkli sürahiler tutarak, g l padişahının lal kadehini erguvan renkli şarapla doldurmuştur.
 -   t p: dutup N4, N15, P.
 - 17 Bülbüllerin sesinin ne olduğunu anladın mı? Her bir bir köşede can içkisini zevk edip  tmekte?
 - g  ede: g  eden P.
 - 18 Ya da g l n güzelliğini temaşa ettiği için  t p   yle der "Aman ey sonbahar r zg r  aman ha!"
 - 19 B lb l, bu şiiri tekrar tekrar okuyup daima fi an etmekte meğer g l n aşkından sarhoş olmuş.
 - 20 Ey can g ll   ! Sen güzelliğin g l bahçesinde daima g l, mutlu ol! Ben senin inleyen b lb l n m, ağlayıp kanlı göz ya lar m  akıtay m.
 - rev n: hez r n N4.
 - 21 Sen g l gibi sohbetin g l bahçesinde gülerek yaşamana bak, bülbüle olduğu gibi bana da eziyet dikenini yuva olsun.
 - gülşen-i    betde:    n-  gülşen içre N9; gülşen-i    n içre GHB.
 - 22 K   günleri gitti, ilkbahar mevsimi geldi fakat hazan benim varlık bah emden bir an olsun ayrılmadı.
 - geldi: irdi N4. (N15'te yirmi üçüncü sıradadır.)

23. şafha-i gülşende gūyā uşbu taḥrîr-i çemen
dehr elinden saña her aḥvālūmi eyler beyân
24. şanki ya her bir giyā baş kalduruban serverā
ḥālūm i'lām étmege sen şāha olmuşdur zebân
25. dehr elinden dāyimā ey gözlerüm kan ağlama
aḥa ağla ḥālünjī k'oldur penāh-ı ins ü cān
26. ḥazret-i pāşā-yı a'zam kim simāṭı fazlası
her gedāya kim müyesser ola olur kāmran
27. mihr-i 'adl ile ara yerden bürüdet götrilüp
i'tidāl üstindedür muḥkem zemīn ü āsumān
28. mihr édüp bu zerre-i nā-çizi kaldur ḥākden
vaḥtidür kim fer vère her ḥāke mihr-i āsumān
29. dest-i cūduḥda senünj bir sikkesüz dīnārdur
toprağı altın éder gerçi ki şems-i zer-feşān
30. cūduḥ ol baḥr-i 'aṭādur kim aḥa yokdur kenār
luṭfun ol kān-ı seḥādur kim aḥa yokdur kerān

- 23 Gül bahçesi sayfasındaki bu çimen yazısı sanki sana benim devrin elinden çektiğimi, her hâlimi beyan ediyor.
• taḥrîr-i: mecmû'ı N4. beyân: 'ayân N4.
- 24 Ey başkan! Sanki her bir ot benim hâlimi sen padişaha bildirmek için başkaldıran bir dil olmuştur.
• N4.
- 25 Ey gözlerim! Dünyanın elinden daima kan ağlamayı bırak, git hâlini cinlerin ve insanların sığınağı olana anlat.
- 26 Azametli paşa hazretleri ki onun sofrasından kalanıyla nasiplenen her dilenci bahtiyar olur.
- 27 Onun adalet güneşiyle aralarındaki soğukluğun giderildiği zemin ve sema sağlam bir dengededirler.
• götrilüp: götürüp N15; götürlüp N9, P.
- 28 Merhamet edip bu değersiz toz zerresini topraktan kaldır, nitekim gökteki her güneşinin toprağı nurlandırma vakti gelmiştir.
- 29 Gerçi altın saçan güneş toprağı altına çevirirse de, o senin cömertlik elinde sikkesi bulunmayan bir dinardır.
• zer-feşān: dūr-feşān N4.
- 30 Eli açıklığın sahili bulunmayan bir ihsan denizi, lütfun ucu bucağı bulunmayan bir cömertlik madenidir.

31. devletün bâbında şâhâ bir durur bay u gedâ
kuvvetün yanında yeksândur tüvân u nâ-tüvân
32. bâb-ı ‘adl imiş kapuñ geldüm şikâyet eyleyü
faķr elinden el-fiğân u deyn elinden el-amân
33. ey tabīb-i cān u dil bīmār-ı tīmāram meded
v’ey mesīhâ-dem baña tīmār edüp vēr tāze cān
34. zulm-i faķr ile yıkılmış gönlümü ger yapasın
ka‘be bünyād eyledün va‘llâhi sulţānum hemân
35. çünkü derler hayretī varın veren yad olmadı
ben gedâdan sen şehe bir deste gül var armağan
36. bir karıncayam ne miğdārum ola kim serverā
āşaf-ı sulţān süleymān vaşfına açam dehān
37. lîk ‘âdetdür du‘â dervişlerden şehlere
nête-kim dervişlere ihsân-ı sulţān-ı cihān

• (N9’da okunmayacak derece siliktir.)

- 31 Ey padişah! Senin devletinin kapısında zengin ve fakir birdir, senin kuvvetinin yanında güçlü ve zayıf eşittir.
• bâbında: yanında N4, N15. kuvvetün: kulların N4.
- 32 Kapın adalet kapısıymış, ben de fakirliğin elinden figan ederek, borç yükünden aman çekerek (onları) şikâyet ettim.
- 33 Ey can ve gönül tabibi! Ey İsa nefesi! Ben bakıma muhtaç bir hastayım. Bana bakıp yeni bir can başısla.
• N4-
- 34 Sultanım! Eğer fakirlik zulmüyle yıkılan gönlümü yaparsan, vallahi, tastamam Kâbe’yi inşa etmiş gibi olursun.
- 35 Hayretî! Varını veren yabancı olmaz dedikleri için ben fakirden sen padişaha armağan olarak bir deste gül var.
• ben gedâdan sen şehe: bir gedâ sen şâhâ N4, N9, N15. gül: gülün N4, N9; gülüm N15. çünkü: çün GHB. yâd: bâr P.
- 36 Ey efendi! Ben bir karıncayım, ne haddime ki Sultan Süleyman’ın (veziri) Âşaf’ın vasıflarını anlatmaya ağız açayım.
♦ bir: ben HD. vaşfına: medhine N15.
- 37 Fakat dervişlerin şahlara dua etmesi, cihan sultanlarının da dervişlere ihsan buyurması adettir.
• sulţān-ı: sulţāndur GHB.

38. nète-kim dünyâyı tezyîñ éde bârân-ı bahâr
nète-kim güller gülüp bülbüller eylerler figân
39. tâze olsun gülbün-i bâğ-ı vücûduñ dâymâ
êrmesün hergiz bahâr-ı ‘ömrünje bād-ı hâzân

16.

KAŞİDE-İ BAHÂRİYYE^(S1)

Fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün
Remel – + – – / – + – – / – + – – / – + –

1. geldi eyyâm-ı cünûn erişdi faşl-ı nevbahâr
bî-ķarâr oldı yine dîvâne dillerden ķarâr
2. aķuban şular miyân-ı bâğı tezyîñ eyledi
ķaldı hayrân ķıldı serv ol şu kenârın ihtiyâr
3. rûzgâr ‘işret bisâtn yazd’okur ‘ârifleri
ķurmuş ayağ üstine etrâfa el şalar ķenâr
4. şöyle zeyn oldı çiçeklerle yine rûy-ı zemîn
âferîn eyler felekde bülbül-i ķudsî hezâr

- 38 Nasıl ki bahar yağmurları dünyayı süsler, nasıl ki güller güler, bülbüller figan eder.
• bârân-ı: yârân-ı N15. güller gülüp: gülüp güller GHB.
- 39 Senin beden başının gül fidanı da daima taze kalsın ve sonbahar rûzgârı ömrünün baharına asla erişmesin.
♦ vücûduñ: ümîdüñ HD.
16. HD s. 50, N4 12a, N9 17a, N15 18b, GHB 16b, P 16b.
- 1 İlkbahar mevsimi erişti, delilik günleri geldi. Divane gönüllerin kararı kalmadı.
• cünûn: bahâr N4. dîvâne: âvâre N4. ķıldı serv ol: servler ol N9.
- 2 Sular akarak bahçenin ortasını süsledi, servi hayran kalıp o su kenarını tercih etti.
- 3 Dünya yeme içme sofrasını kurmuş arifleri çağırıyor, çınar ayakta durup etrafa el sallıyor.
• ‘ârifleri: ‘âķilleri N9. ķurmuş: durmuş P.
- 4 Yeryüzü çiçeklerle öyle bir süslendi ki gökte bulunan mübarek bülbül bin kere alkışladı.
• zeyn oldı çiçeklerle: tezyîñ oldı güllerle N4.

5. cāme-i sebz ile ʔonandı ʔayandı her ʃecer
dürlü reng ile müzeyyen oldu yine her kenār
6. yarın umma cenneti ferdāya ʃalup ēy fakīh
cennet olmuʃdur bugün dīdār-ı ʔaḫdan sebzezār
7. boynın egmiʃ gūʃe-i gülʃende olmuʃ muntazır
gül gele dēyü benefʃe ‘āʃık-ı āʃüfte-vār
8. ērdi gül vaḫti irem gülzārı oldu her ʔaraf
lālezār-ı bāḡ-ı cennet oldu gūyā her kenār
9. gülʃen içinde dehānuḫdan meger rāz açdı bād
ḡonceler ḫāk-i girībān ētdiler bī-iḫtiyār
10. bir güler yüzlü güzel maḫbūbdur gülʃende gül
kim ḫulaḡına daḫupdur jālelerden gūʃvār
11. ʃan benüm yārum gibi mestāne bir maḫbūbdur
lālenūḡ gülʃende gördüm sīnesinde dāḡı var

-
- 5 Her ağaç yeşil elbiselerle süslenip durdu, her köşe türlü renkler ile ziynetlendi.
• N4-. ʔonandı ʔayandı: donandı dayandı P.
 - 6 Ey fakih! Bugün Hakk'ın 'yüzü'nden cennete dönmüş olan bu bahçeyi yarınlara bırakıyorsan yarın cenneti de umma.
• dīdār-ı ʔaḫdan: dīdār ʔaḫḫı N4, N15; dīdār-ı ʔaḫda GHB. ʃalup ey: aldanma GHB, P.
 - 7 Menekşe, gülşen köşesinde gül gelsin diye perişan âşıklar gibi boyunu büyükük beklemektedir.
• N15-.
 - 8 Gül zamanı geldi, her taraf İrem güllüğüne döndü, sanki her yer cennet bahçesinin lale bahçesi oldu.
• gül vaḫti irem gülzārı: geldi vaḫt-i gül gülzār N4.
 - 9 Goncalar ellerinde olmadan yakalarını yırttılar, anlaşılan, esen yel gül bahçesinde senin ağzının bir sırrını açmış.
 - 10 Gül, gülşendeki güler yüzlü güzel bir sevgili olup kulaḡına ḫiḡ tanelerinden küpe takınmıştır.
• daḫupdur: ʔaḫupdur N4, N9, GHB.
 - 11 Gül bahçesinde gördüm ki tıpkı benim yârim gibi mestane bir sevgili olan lalenin de sinesinde yanıḡı var.
• dāḡı: dāḡ N4, P. mestāne bir: bir nāzenîn N9. ʃan: sen GHB.

12. şehriyārā nergis olmuştur şeh-i ezhār kim
milket-i gülzârda urındı tâc-ı zer-nigâr
13. yâsemen seyrân için gülzâra gelmiş güyiyâ
seyr eder gönlekcecük bir sîm-ten maḥbûb-vâr
14. bezm-i gülşende bıçağı düşmez elden süsenün
ḡālibā ḡāyetde mest olmuş durur ol nābe-kār
15. sünbülün aḥvālını ḡāyet perişân eyledi
bu benüm gönüm gibi sevdâ-yı zülf-i tâbdâr
16. yolların pāk eyledi ferrâş-ı bād-ı şubḥ-dem
turur ayağ üzre istikbâl için serv ü çenâr
17. döşedi atın ayağına yaşıl atlas çemen
kandasın seyr-i gülistân eyle gel ey şehsüvâr
18. rûzgârın çünkü bu vech ile gördi zînetin
gül gibi bir hoş ḡazel bağladı ânide hezâr

-
- 12 Ey hükümdar! Gül bahçesinde takındığı altın işlemeli taçla nergis, çiçeklerin şahı olmuştur.
 - gülzârda: ezhârda P.
 - 13 Yasemin, sanki gezinti için gül bahçesine gelmiş de üzerine bir tek gömlek bulunan gümüş tenli bir sevgili gibi dolaşmakta.
 - 14 Gül bahçesi meclisinde susen bıçağını elinden düşürmez, galiba o arsız son derece sarhoş olmuştur.
 - N4-
 - 15 Bukleli zülfün sevdası, tıpkı benim gönüm gibi sünbülün hâlini de son derece perişan etti.
 - eyledi: eylemiş N4.
 - 16 Sabah yeli süpürgeci senin yollarını tertemiz etti, servi ve çınar da karşılama için ayakta bekliyorlar.
 - turur: durur N4, N15, P. ayağ üzre istikbâl için: istiḡnâ için ta'zîm idüp N4.
 - 17 Neredesin ey beyatlı! Çimenlik atının ayağına yeşil atlas döşedi, gül bahçesinde dolaşmaya gel.
 - ayağına yaşıl atlas: pâyına başın ele alup N4. eylegel: eylegil N4. şehsüvâr: şehriyâr P.
 - 18 Bülbül, dünyanın bu yüzündeki güzelliğini gördüğü için hemen gül gibi hoş bir ḡazel söyledi.

19. ‘aşıkā gülzār-ı hüsñündür senün evvel bahār
ëy yüzi gül şacı sünbül v’ëy yanağı lālezār
20. ‘arife cennet cehennem vaşl u hicrānuñ durur
luţf ile kahrñ yüzidür bu zemistān u bahār
21. gönñlümün evvel bahārı sensin ëy gülzār-ı cān
ruħlarñ güldür lebün ğonce libāsñ sebzezār
22. sensin ol gül kim bugün bu gülsitān-ı bāğ-ı dehr
küyünā teşbīh olunmağ ile eyler iftiħār
23. şīve-i reftārñ ile qadd-i mevzūnuñ senün
bir nihāl-i serve benzer kim ola ol serve bār
24. sensin ol bāğ-ı leţāfet içre serv-i hoş-ħurām
ëşigünñden büstāna érse bād-ı müşg-bār
25. ħıdmet için birbirine tokına ‘ar‘ar тұrup
iki qat olup бүкүлүp göstere serv i ‘tizār
26. gülşen-i hüsñ içre şacıñla ruħñ fikr edeli
sünbül ü gül oldı eglencem benüm leyl ü nehār

-
- 19 Ey yüzü gül, saç süm-bül ve yanağı lele bahçesi olan sevgili! Âşık için ilkbahar senin güzelliğinin gül bahçesidir.
 - 20 Arif için sana kavuşmak cennet, senden ayrılmak cehennemdir. Kış kahrının, bahar ise lütfunun yüzüdür.
 - 21 Ey can güllüğü! Yanakların gül, dudağın gonca, elbisen yemşemiş bir bahçedir. Gön-lümün ilkbaharı sensin.
• ruħlarñ...sebbezâr: bülbül-i nâlânunam kıan ağlayayın ben hezâr N4, N9, GHB, P.
 - 22 Sen o gülsün ki cihan bağının gül bahçesi senin mahallene benzetilmekle iftihar eder.
 - 23 Edalı yürüyüşünle, ölçülü boyun meyve verecek bir servi fidanına benzer.
• N4-, N9-, N15-, GHB-, P-.
 - 24 Letafet bağındaki hoş yürüyüşlü servi sensin, eşiginden bahçeye doğru misk kokulu rüzgâr esiverse.
• N4-. (N15’te 29. beyittir.)
 - 25 Hizmet için birbirine girmeleri sebebiyle ardıc iki бүкүлүm durmuş, servi de özürlerini arz ediyor.
• N4-. tokına: dokına N15; dokınur P. olup бүкүлүp: бүкүлүp olup GHB.
 - 26 Senin güzelliğinin gül bahçesinde saçınla yanağını düşündüğüm-den beri gece gündüz benim eglencem süm-bül ve gül olmuştur.

27. eşigün̄de ҡo beni nālān u giryān olayın
‘andelīb ü cūybār ile güzeldür lâlezār
28. gözlerüm yaşı olupdur gön̄lümün̄ eglencesi
hoş gelür dīvāneye ğāyet kenār-ı cūybār
29. sākıyā cām-ı muşaffā şun şafā devrānıdur
cān u dil āyīnesinden şāf olup gitsün ğubār
30. ğarkā-i bahr-i ğam olanlara olğıl dest-ğır
sākıyā sīmīn ayağ ile eriş gel hıẓr-vār
31. devr-i güldür durmasun devr eylesün sāğar müdām
mevsim-i şādī durur n’eyler gön̄ülde inkisār
32. yer yüzinde nēte-kim ҡomaz bürüdetden eşer
her kaçan faşl-ı bahār erişse mihr-i tābdār
33. nēte-kim vaqt-i şitā gidüp gele faşl-ı bahār
nēte-kim pinhān oluban leyl ola peydā nehār

-
- sünbül...nehār: ‘andelīb ü cūybār ile güzeldür lâlezār GHB.
- 27 Bırak beni, eşigünde ağlayıp inleyeyim; nitekim gül bahçesi nehir ve bülbül ile güzeldir.
• GHB-.
- 28 Gözyaşım gön̄lümün̄ eglencesi olmuştur, nitekim mecnun olana ırmak kenarı iyi gelir.
- 29 A saki! Sefa zamanıdır, halis şarabı sun da can ve gön̄l aynası tozlardan arınıp temizlensin.
• muşaffā şun: şafā çünkü N4. şāf olup gitsün: şākıyā götür N4, şāf dil olup gitsün GHB.
- 30 A saki! Gümüş kadehle yetiş gel; Hızır gibi, gam denizinde batmış olanlara el uzat.
• bahr-i ğam olanlara olğıl: bahri ğam olanlar olan N4.
- 31 Gül mevsimidir, kadeh durmadan daima dönsün; mutluluk mevsimidir gön̄ülde gücenikliğin ne işi var!
• durmasun: ırmasun N9, GHB, P.
- 32 Nasıl ki ne zaman bahar gelse aydınlık güneş yeryüzünde soğukluktan eser bırakmaz.
- 33 Nasıl ki kış gider bahar mevsimi gelir, nasıl ki gündüz ortaya çıkınca gece gizlenir.
• vaqt-i: faşl-ı N4. faşl-ı: vaqt-i N4. nitekim...nehār: nitekim güller gülüp gülşende ağlaya hezār N4.

34. nète-kim ‘âşık hâzîn ola vü handân ola yâr
nète-kim güller gülüp gülşende ağlaya hezâr
35. yanayın pervâneler gibi cemâlün şem‘ine
bezm-i şâdî içre ol sen bir çerâğ-ı şu‘ledâr
36. sen selâmet gülşeninde gül şen ol ter gül gibi
hayretî olsun melâmet güşesinde hâr u zâr

17.

DER-İSTİĞFÂR-I AHVÂL-İ BENİ-NEV‘-İ İNSÂN^(S1)

KAŞİDE-İ SU‘ÂL EZ-KEYFİYYET-İ HÂL^(N2 21b)

Mefâ‘ilün mefâ‘ilün fe‘ülün
Hezec + - - - / + - - - / + - -

1. ‘aceb ‘âlemde bu gavğâ nedendür
bu hây u hüy bu eyvâ nedendür
2. başında şüfînün kara ‘imâme
benüm başumda bu sevdâ nedendür
3. gözümde âb u gönümde pür-âteş
yanar hiç bilmezem ammâ nedendür

- 34 Nasıl ki âşık hüznünlendikçe sevgili gülümser, nasıl ki gül bahçesinde bülbül ağlarken güller güler.
• nitekim...hezâr: nitekim pinhân oluban leyl ola peydâ nehâr N4.
- 35 Sen mutluluk meclisindeki kıvılcımlı bir kandil ol da ben pervaneler gibi güzelliğinin mumunda yanayım.
• şem‘ine: şevkına N15. şâdî içre ol sen: şâd içre olasın
- 36 Sen selamet güllüğünde taze gül gibi gül, şen ol da Hayretî kınanmışlık köşesinde hor ve hakir olarak ağlasın.
• h‘âr: hôr N4, N9, N15, GHB, P. ter gül: güller GHB; bir gül P.
17. HD s. 53, N4 6^b, N9 18^a, N15 19^b, GHB 17^b, P 17^b.
- 1 Acaba âlemdeki bu kavga nedendir? Bu gürültü patırtı, bu hayıflanma nedendir?
- 2 Sofunun başında kara sarık ve benim başımdaki bu sevda nedendir?
- 3 Gözümde yaş, gönümde ateş... Yanar ama hiç bilmem nedendir?

4. benüm gönüm neden nerm oldı çün mûm
senün qalbün ‘aceb hârâ nedendür
5. gözün âdemler öldürür tutağın
eder ölmüşleri ihyâ nedendür
6. ya bende bu niyâz u bu temelluk
ya sende nâz u istignâ nedendür
7. yaqar pervâneler per şem‘-i meclis
yine handân u nâ-pervâ nedendür
8. ne denlü ağlasa âh êtse bülbül
güler aña gül-i ra‘nâ nedendür
9. kimisi sâye-veş hâk ile yeksân
kimi bir serv-i hoş-bâlâ nedendür
10. kimi leylî kimi mecnûn-ı şeydâ
kimisi vâmık u ‘azrâ nedendür
11. dilinde kiminün naqş u terâne
kiminün âh u vâveylâ nedendür

-
- 4 Acaba benim gönlüm mum gibi yumuşamışken senin kalbinin katılığı nedendir?
• qalbün: gönlün N15.
 - 5 Gözün adamlar öldürürken, dudağının ölmüşleri diriltmesi nedendir?
• tutağın: dudağın N4, N9, N15, GHB, P. öldürür: öldürdi N15.
 - 6 Peki ya bende bu yalvarma ve yaranma çabasına, sendeki bu naz ve gönül tokluğuna ne demeli?
 - 7 Pervaneler kanatlarını yakarken meclis mumunun yine umursuzca gülmesi nedendir?
• handân: zindân N9.
 - 8 Bülbül ne denli ah edip ağlarsa rana gülün ona gülmesine ne demeli?
• âh: zâr GHB.
 - 9 Kimisi gölge gibi yerle bir olurken, kimisinin güzel boylu bir servi olması nedendir?
 - 10 Kiminin Leyla, kiminin çılgın Mecnun, kiminin Vamık kiminin Azra olması nedendir?
 - 11 Kiminin dilinde şarkılar türküler, kiminde de ahlar eyvahlar nedendir?

12. kimi dīvāne hīç bilmez özini
kimisi ‘ākıl ü dānā nedendür
13. kimi mestāne halkuñ kimi mestür
kimisi āşüfte vü şeydā nedendür
14. kimisi pārsā vü pāk-dāmen
kimisi ālūde vü rüsvā nedendür
15. kamu bir ādem oğlu iken insān
kimisi bende kimi mevlā nedendür
16. ‘anāşırda ber-ā-berken bu maḥlūk
kimisi ednā kimi a’lā nedendür
17. kimisi eylemiş dūzaḥda mesken
kimisi cennetü’l-me’vā nedendür
18. kimisi bir pelās-ı köhne bulmaz
libāsı kiminüñ dībā nedendür
19. kiminüñ meskeni āteş kiminüñ
maḥāmı cennetü’l-me’vā nedendür

-
- 12 Kimi kendini hiç bilmeyen bir deliyken, kimisinin akıllı ve bilgili olması nedendir?
 - 13 Yaratılmışların kimisinin sarhoş, kimisinin mahcup; kimisinin düşkün, kimisinin çılgın olması nedendir?
• mestāne: dīvāne P.
 - 14 Kimisi takvalı ve iffetliyken; kimisinin günahkar olup rezil rüsva olması nedendir?
 - 15 Tüm insanlar bir Âdem’in oğluyken, kiminin köle kiminin efendi olması nedendir?
 - 16 Bu yaratıklar, yaratılıştaki birken kiminin alçak kiminin yüce olması nedendir?
• N4-, N9-, N15-, GHB-, P-.
 - 17 Kimisi cehennemi mesken tutarken kimisine cennet yurdunun verilmesi nedendir?
• N4-, N9-, N15-, GHB-, P-.
 - 18 Kimisi eski bir aba kumaşı bile bulamazken, kiminin ipek elbiseler giymesi nedendir?
 - 19 Kimin meskeni ateşken, kiminin makamının cennet yurdu olması nedendir?

20. kimi dünyā vü ‘uḳbādan müberrā
kimisi ṭālib-i dünyā nedendür
21. kimi seyyīd nesīmī kimi manşūr
kimi keyḥusrev ü dārā nedendür
22. çü birdür cümle mevcūdātun aşlı
arada ya bu istiḡnā nedendür
23. ḳamu bir mevcidür çün baḥr-i ‘ışḳun
bu reng-ā-reng olan eşyā nedendür
24. kiminün seng-i bed-gevherdür adı
kiminün lü’lü’-yi lālā nedendür
25. ‘aceb bir ḳaṭra-i nā-çiz iken dil
ya anda mevc uran deryā nedendür
26. ya ey dānā bir ednā dāne içre
hezārān şāḥ-ı ḥoş-bālā nedendür
27. ya her bir zerreden ḳılsaṅ temāşā
görürsin bir güneş āyā nedendür

-
- 20 Kimisi dünya ve ahiretten ilgisini keserken, kiminin dünyanın talibi olması nedendir?
 - 21 Kimi Seyit Nesimi, kimi Mansur iken; kiminin Keyhüsrev kiminin Dârâ olması nedendir?
 - N9-. nesīmî kimi manşûr: kimi manşûr-ı berdâr N4, N15, GHB, P-.
 - 22 Bütün mevcudatın aslı bir olduğu hâlde arada bu istisnalar nedendir?
 - 23 Hepsi aşk denizinin bir dalgası olduğu hâlde, bu şeylerin rengareng olması nedendir?
 - 24 Kimi kıymetsiz bir taş olarak anılırken, kimine parlak inci denilmesi nedendir?
 - 25 Gönül ehemmiyetsiz bir damla iken, acaba onun içinde dalgalanan denizler nedendir?
 - 26 Ey bilgili kişi! Peki ya binlerce güzel boylu dalın en küçük bir tohumun içinde bulunması nedendir?
 - N9-. ḥoş: şûḥ N4. (GHB’de 28. beyitten sonra gelmektedir.)
 - 27 Hangi zerreyi temeşa etsen bir güneş görürsün. Peki ya bunun manası nedir?
 - (N4, N15 ve P’de 26. beytin üstünde yer almaktadır.)

28. olurken günde bin şûret hüveydâ
yine naḳḳâş nâ-peydâ nedendür
29. kılup naḳş içre naḳḳâş temâşâ
bilürmiş dîde-i bînâ nedendür
30. velîkin ḥayretîyi hayret almış
bilemez aşlını ašlâ nedendür

18.

ENDER-ŞİKÂYET-İ BÎ-ŞA'İRÎ^(S1)

Mef'ûlü fâ'ilâtü mefâ'ilü fâ'ilün
Muzâri' - - + / - + - + / + - - + / - + -

1. döndürdi kâha ḳaddümi bâr-ı belâ-yı cev
varumı ḥâşılı yele vêrdi hevâ-yı cev
2. çihremde dâne dâne akan yaş degül durur
yüzüm şuyını dökdi yere mâcerâ-yı cev
3. altumda râya döndi vücûdı olalıdan
ben mübtelâ-yı cev ü atum mübtelâ-yı cev
4. ḳaldı ayaḳda ger elini alup atumun
bir pâre yüregın ṭayamazsa 'aşâ-yı cev

-
- 28 Günde bin suret ortaya çıkarken, bu suretlerin ressamının ortaya çıkmaması nedendir?
 - 29 Gören göz, nakış içinde nakkaşı temaşa edip neden olduğu anlar.
• N4-, N9-, GHB-.
 - 30 Fakat Hayretî'yi hayret tuttuğundan, o asla işin aslını bilemez.
 18. HD s. 56, N4-, N9 18^b, N15 20^b, GHB 18^b, P 18^a.
 - 1 Arpa belasının yükü boyumu saman çöpüne döndürdü, sözün kısası arpa hevesi varlığını yele verdi.
 - 2 Yüzümde tane tane akan yaş değildir, bu arpa macerası yüz suyumu, haysiyetimi yere döktürmüştür.
 - 3 Ben eziyetin, o da arpanın müptelası olduğumuzdan beri altımdaki atımın vücudu râ harfine dönmüştür.
 - 4 Eger atımın elini alıp yüregini bir parçacık arpa اساسına dayamazsa ayakta kaldı/perişan oldu.
• ṭayamazsa: dayamazsa N9.

5. za'f ile şanki halka-i dām oldı kāmeti
görmez henüz dīdeleri dānehā-yı cev
6. gelmezdi kaṭraca gözine yēdi yem velī
yem yēmeyelden oldı teni şan giyā-yı cev
7. gök hırmeninde encümi şaymazdı kāha līk
yēre ber-ā-ber ētdi firāk-ı līkā-yı cev
8. kendüm bileli mezra‘-ı ‘ālemde ḥāşılı
atum bu denlū çekmedi bār-ı belā-yı cev
9. hırmen gibi yaḳamı ēdersem ‘aceb mi çāk
ceybümde ḥabbe ḳalmadı k’ola bahā-yı cev
10. meydānda esb-i ṭab‘um ile öndül almaḡa
pā-bend olur ḳomaz beni her gāh rāy-ı cev
11. bu kāyināt-ı cevde gezüp cev-be-cev tamām
bir kimse bulmadum k’ēde baṇa ‘aṭā-yı cev
12. ēy dil inende ētme gile faḳr u fākadan
çekme bu denlū bār-ı belāyı berāy-ı cev

-
- 5 Atımın boyu zayıflıktan tuzak halkası gibi oldu öyle ki artık gözleri arpa tanelerini görmez.
• halka-i dām: halka vü dām P.
 - 6 Yedi denizi (dolaşmak) gözüne damla kadar (zor) görünmezdi, fakat yem yemeyeli beri teni arpa çöpüne döndü.
 - 7 Gök harmanında yıldızları saman çöpü kadar olsun önemsemezdi fakat arpa yüzünü göremez oluşu onu yerlerde süründürdü.
 - 8 Hasılı, ben kendimi bildim bileli atım âlem tarlasında arpanın bela yükünü bu denli çekmedi.
 - 9 Cebimde arpaya karşılık verecek bir şey kalmamışken yakamı harman gibi savurup yırtsam buna şaşılır mı?
 - 10 Arpa düşüncesi bana ayak bağı olarak şairlik atımla meydanda ödül kazanmaya her zaman izin vermez.
• P-.
 - 11 Bu arpa dünyasında azar azar tastamam gezdim dolaştım, fakat bana arpa ihsan edecek bir kimse bulamadım.
• P-. kāyināt-ı cevde gezüp cev-be-cev: kāyinâtı cev-be-cev arayup GHB. (Bu beyitten sonrası P’de zayı olmuştur.)
 - 12 Ey gönül! Fakirlikten öyle çok da şikâyetlenip, arpa uğrunda bu denli bela yükünü yüklenme.

13. var rāzī beg eşigine sür yüzüñi ki tâ
ya cev ‘aṭā ede saña yāḥod bahā-yı cev
14. ey cān ṭabībī yakdı teb-i tāb-ı ğam beni
ger ḥazretünden olmaya baña devā-yı cev
15. umar dilinde kıomayasın ḥabbe-i elem
geldi kapuña ḥayretī olup gedā-yı cev

19.

ENDER-ETVĀR-I SİPĪHR-İ BED-KİRDĀR-I HEM-VĀR^(S1)

Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. ey felek ya sen bir ef‘ilerle ṭolmuş ğārsın
yā yēdi başlu bir ejderhā-yı merdüm-ḥvārsın
2. bir mülāyim yārsın şüretde pür-naḳş u nigār
ma‘nide zehri yēdi ṭasdan geṇer bir mārsın
3. nece meyl ētsün saña bi‘llāhi merd-i pāk-bāz
neṇe erden arda ḳalmış bir zen-i bāzārsın

-
- 13 Yürü, Rāzī Bey’in eşigine yüzünü sür de sana ya arpa versin ya da onun kıymetinde bir şey.
 - sür yüzüñi ki tâ: sözüñi söyle kim N9; yüzüñi sür ki tâ N15.
 - 14 Ey can tabibi! Eğer Yüce zatınızdan bana bir arpa devası nasip olmazsa, gamın ateşinin harareti beni yakdı demektir.
 - yakdı: kaçdı N9. devā-yı: ‘aṭā-yı N9.
 - 15 Bir arpa dilencisi olup kapına gelmiş olan Hayretī, onun gönlünde bir elem tanesi olsun bırakmamayı bekliyor.
 19. HD s. 57, N4 13^b, N9 19^a, N15 20^a, GHB 18^b, P-.
 - 1 Ey felek! Sen ya yılanlarla dolmuş bir mağara yahut yedi başlı adam yiyen bir ejderhasın.
 - ṭolmuş: dolmuş N4.
 - 2 Görünüşte resim ve nakışlarla dolu uysal bir sevgilisin. Hakikatte zehri yedi tastañ geṇer bir yılanısın.
 - 3 Sen nice adamdan arta kalmış bir pazar karısıyken namuslu yiğitler sana ne diye meyletsin?

4. saña erbāb-ı başîret nêce dil vërsün ki sen
hem be-gāyet zîşt ü hem nā-pāk ü hem cevvērsin
5. bî-ḥaḳīḳat ḳaḥbesin nā-merd alur senden murād
yüz yumazsin pāk-bāz olana bir murdārsin
6. görmemişdür kimse senden şemme-i bûy-ı vefā
gerçi geh reyḥān şatarsin ḥalka geh ‘aṭṭārsin
7. kime gül şunduṇsa şunduṇ baṇa vërdüṇ ḥār-ı ḡam
kime yār olduṇsa olduṇ baṇa sen aḡyārsin
8. ḳurduṇ evvel başum üzre bir gök atlas teng tar
ākıbet başuma teng olduṇ gözüme târsin
9. âdem oḡlanı nêce senden ḥuzūr êtsün ki sen
güyyiā içinde bir ef‘î yaṭur gehvērsin
10. dünyenüṇ oyunların oynarsin āḥir cānına
her kimünle bir iki gün kim güler oynārsin

-
- 4 Sen hem son derece alçak hem namussuz hem de zalimsin; basiret sahipleri sana nasıl gönül versin?
• dil virsün ki: virsün dil ki N15; meyl êtsün ki GHB.
 - 5 Hakikatsiz bir kahpesin, senden ancak namert olanlar murad alırlar. Yüzünü yumadığından âşık olana necissin.
 - 6 Gerçi ara ara attar olup halka reyhan satarsın fakat kimse senden vefa kokusundan bir kokucuk dahi görmemiştir.
• gerçi geh: gerçi ki N15. geh ‘aṭṭārsın: sen ‘aṭṭārsın N15.
 - 7 Kime çiçek sunduysan sundun, bana gam dikenini verdin. Kime dost olduysan ol benim için dost değilsin.
• virdüṇ; şunduṇ N9; virdi N15. baṇa sen: sen baṇa N15. (GHB’de sekizinci sıradadır.)
 - 8 Önce başım üstünde dar ve sıkıntılı mavi bir atlas felek kurdun ve sonunda başıma bela gözüme karanlık oldun.
• târsın: ṭārsın N4.
 - 9 İnsanoğlu senin elinden nasıl huzur bulsun ki? Nitekim sen içinde engerek yılanın uzandığı bir beşik gibisin.
 - 10 Bir iki gün her kiminle gülüp oynasan sonunda yine onun canına (kasteden) dünyanın (aldatıcı) oyunlarını oynar, tuzak kurarsın.
• kim: sen N4.

11. öldürürsün öldürüp ser-pençeñ âhir gürbe-vār
murğ-ı çābük de olursa bir kişi aldarsın
12. neçe serdāruñ bu dārı başına dar eyledün
neçe biñ dārāyı ber-dār eylemiş ğaddārsın
13. günde yüz biñ hîle vü tezvîr êdersin ‘āleme
yine kimse vāķıf olmaz hoş ‘aceb sehhārsın
14. merdüm-i zeyrek gerek kim ola hîlen̄den emîn
mişlünî ‘ālemde gözler görmedük ‘ayyārsın
15. her kimünle vërdün aldunsa beş on gün ‘ākıbet
kārını zār eyleyüp bāzārını bozarsın
16. **hayretî** bu dehr-i fāniden şikāyet neçe bir
fāriğ ol sen ehline ışmarla anı varsın

-
- 11 Kişi hızlı bir kuş olsa bile kandırırın. Sonunda zorlu pençeni kedi gibi uzatarak onu öldürürsün.
 - ser-pençeñ: ser-pençe N15.
 - 12 Sen bu evi nice komutanların başına dar etmiş, nice bin Dârâ’yı darağacında sallandırmış bir gaddarsın.
 - dâr: tār N9. eyledün: eyleyüp GHB. ber-dâr: dârâ GHB.
 - 13 Nasıl bir sihirbazsın? Âleme günde yüz bin hile eder, yalan söylersin fakat yine de kimse anlayamaz.
 - ‘āleme: âdeme N4. êdersin: êdersen̄ N9, N15.
 - 14 Sen âlemde benzeri görülmedik bir dolandırıcısın, hilenden emin olacak kişinin çok akıllı bir adam olması gerek.
 - zeyrek gerek kim: zeyrekdür ol kim GHB.
 - 15 Her kiminle beş on gün alışveriş yapsan, sonunda onun ticaretini bozarsın da işi ağlamak olur.
 - N4-. ‘ākıbet: GHB-.
 - 16 Hayretî, bu gelip geçici dünyadan şikâyet nereye kadar? Sen geri dur! Onu ehline bırak, umursama!
 - bu dehr-i: bāzâr-ı N15.

20.

Mef'ülü fā'ilâtü mefā'ilü fā'ilün
Muzāri' - - + / - + - + / + - - + / - + -

1. söyler zebân-ı hâl ile dâr bülbül-i çemen
faşl-ı bahâr erişdi şarâb içmemek neden
2. dürlü şükûfe şöyle tonatdı çemen yüzün
cümle nücümü yere dökildi şanur gören
3. tıfl-ı şükûfe bir yere cem' oluban yahûd
gönlekçek olup oyuna başladı yâsemen
4. yâ sohbet ehlidür otururlar taraf taraf
her biri 'ıyş u 'ışret ü şādīde oluban
5. nergis gözin süzüp ege komuş külâhını
mestâne gonceler oturur çāk-pîrehan
6. güller boyun kulağ açup âşüfte eylemiş
vardur hezâr nâlede murğ-ı çemen çü men
7. hâr-ı belâlar içre benüm gibi fi'l-meşel
egmiş benefşe boynunu bād-ı gam-ı hâzân

20. HD s. 59, N4 14^a, N9-, N15-, GHB-, P-.

1 Bahçedeki bülbül hâl dili ile konuşup "Bahar mevsimi erişti, şarap içmemek neden?" diye sorar.

2 Türlü türlü çiçekler bahçeyi öyle süsledi ki gören kişi bütün yıldızlar yere dökülmüş zanneder.

♦ tonatdı: donatdı N4. dökildi: döşedi HD.

3 Yahut çiçek çocuklar bir yere toplandılar yasemin yalın gömleğiyle kalıp (kendi) oynamaya başladı.

4 Ya da her biri mutlulukla yiyip içip eğlenerek her tarafa oturmuş sohbet etmekte.

• biri 'ayş u: birisi bir N4.

5 Nergis gözlerini süzerek başlığını eğmiş, sarhoş goncalar gömlekleri yırtık oturmuşlar.

6 Güllerin boyun ve kulaklarını gösterip meftun ettiği, benim gibi ağlamakta inlemekte olan binlerce çemen bülbülü vardır.

7 Sonbaharın gam rüzgârı, aynı benim gibi, bela dikenindeki menekşenin boynunu eğmiş.

• gam-ı hâzân: gam u hâzân N4. tonanuban: donanuban N4.

8. şahrâ demi erişdi gönül lâleler gibi
yan tâze tâze dâğ ile dīvâne oluban
9. gör gel yine şafâsını merdâne ey gönül
maḥbûba döndi ṭonanuban çarḥ-ı pîre-zen
10. çün zînetin bu vech ile gördi zamānenün
âb-ı revân vâlih olup gitdi kendüden
11. bûyuḡ eilette gülşene benzer ki bād-ı şubḥ
girdi bugün bu ḡoncelerin gönline inen
12. iki büküldi kalkıp ayağ üstine çemen
açıldı gül dedi esen ol dāyimā esen
13. kim bizi hoş-dem eyledün ‘âlemde hoş-dem ol
seyr et hemîşe gülşen-i bâğ içre şād u şen
14. cān kulağıyla dinlese gül yaraşur şehā
bûlbûl gibi bu maṭla‘a açdukca ben dehen
15. ḥad lâle ḥaṭ benefşe eyā yâsemen beden
sensin benüm bu ḡönlümün evvel bahârı sen

-
- 8 Ey gönül! Çölün sıcak nefesi erişti, artık divane olarak laleler gibi taze taze dağlar yakın.
 - 9 Ey gönül! Yiğitçe gel! Şunun mutluluğunu gör! Dünya kocakarısı yine süslenip bir sevgiliye benzedi.
 - gör gel şafâsını yine: sür gel yine şafâsını N4.
 - 10 Akarsu, zamanenin (dünyanın) bu süslü hâlini gördüğü için hayran olup kendinden geçti.
 - 11 Görünüşe göre sabah yeli gül bahçesine senin kokunu getirdiği için bugün iyice goncaların gönlüne girmiş.
 - N4-
 - 12 Çemen ayağa kalkıp iki büküm oldu, gül açıldı (ey sabah yeli) daima esenlik içinde ol/yaşa dedi.
 - 13 A sabah yeli! Âlemde sen bizi mesut ettin, sen de mesut ol! Gül bahçesinde daima mutlu ve mesut dolaş.
 - 14 Ey şah! Ben bu matlaı söylemek için bûlbûl gibi ağzımı açınca gül can kulağıyla dinlese yaraşır.
 - 15 Ey yasemin bedenli! Yanağın lale, ayva tüylerin menekşe. Sensin benim bu gönlümün ilkbaharı sensin!

16. sen bir bahār-ı cān [u] gönülsin ki faḥr eder
bu sebzezār eşigüne teşbīh olunmadan
17. bir gülbin-i leṭāfet-i bāğ-ı cemālsin
eksük degül şükûfelerün nāz u şīveden
18. faşl-ı bahār u vaḳt-i zemistān ki devr eder
mihr ile cevre benzedürem bende ya‘nî ben
19. mihr ile ‘ālemümi bahār eyle gel benüm
mihr eyle kılma yazımı kışımı güz inen
20. bir bülbülem ki gülşen-i ḥüsnünde dem-be-dem
medḥ étmege güler yüzünî açmışam dehen
21. gülşen içinde gül gibi sen gül şen ol müdām
bülbül gibi benüm begüm olsun yerüm diken
22. sen şem‘ gibi meclis-i şādīde ḥurrem ol
pervāne gibi ben yanayın nār-ı şevḳe ben.
23. çarḥ-ı ḥüsünde gül gibi kıldukça sen qarār
kara yer ile bir olayın sāye gibi ben

- 16 Sen öyle bir can ve gönül baharısın ki bu yeşil bahçe senin eşigine benzetilmekten dolayı övünür.
- 17 Sen cemaal bağının letafet fidanısın ki çiçeklerin naz ve işveden hâli değildir.
- 18 Bendeniz, birbiri ardınca dönüp duran bahar mevsimini ve kış zamanını sevgi ile eziyete benzetiyorum.
• bende ya‘nî ben: bunu âni ben N4.
- 19 Gel, aşk ile benim âlemimi bahara çevir! Çokça merhamet et, yazımı kışımı güz etme!
• mihr eyle: cevri ile N4. güz: güzel N4.
- 20 Ben güzelliğinin gül bahçesinde daima güler yüzünün övgüsüne ağız açan bir bülbülüm.
♦ medḥ étmege güler yüzünî: gül ruḥlarıruḥ meddâhına HD.
- 21 Beyim! Sen gül bahçesinde daima gül gibi gül, şen ol. Benim yerim, bübül gibi, diken olsun.
- 22 Sen mum gibi mutluluk meclisinde ferahlık içinde ol, ben de pervane gibi aşk ateşinde yanayım.
♦ meclis-i: şoḥbet-i HD, N4. şevḳe ben: şevḳ-ılan N4.
- 23 Sen gül gibi güzellik göğünde karar kıldıkça ben gölge gibi kara yerle bir olayım.
• çarḥ-ı: çerâğ N4.

24. ben **hayretî**yem ağlayayın hem-çü ‘andelîb
gülsün gül oyna ey yüzi gülşen hemîşe sen

21.

Mef‘ülü fā‘ilātü mefā‘ilü fā‘ilün
Muzāri‘ - - + / - + - + / + - - + / - + -

1. geçdi yanumdan ağzuma sögdi bir iki yār
güyā ki biz kılına şeker şundı şehriyār
2. mest eyledi yine bir ağız söz ile beni
güyā ki şundı ağzuma bir cām-ı hoş-güvār
3. sögmek degüldür ol baña i‘zāz için beni
dürç-i lebinden eyledi dürr ü güher nişār
4. sögdükçe baña medhî dahı hoş gelür dile
tūṭî şeker yedügi sözi olur ābdār
5. maḥmūr-ı cām-ı fūrkatam acı sözi baña
tatlu dilinden özgelerün yeg hezār-bār
6. gül gibi açılıp yine oldum güşāde-dil
sögmekle baña çünkü dehān açdı gonca-vār

- 24 Ey yüzü gül bahçesi olan! Sen gülsün daima gülüp oynamak sana! Ben Hayretî’yim bülbül gibi ağlamak bana.

• gülsün gül oyna: gül oynayuban N4.

21. HD s. 61, N4-, N9-, N15-, GHB-, P-.

- 1 Sevgili, yanumdan geçerken bir iki küfretti; sanki o padişah, biz kulunun ağzına şeker koydu.
- 2 Beni yine bir ağız (dolusu) söz ile sarhoş etti, sanki ağzıma hoş içimli bir şarap ikram etti.
- 3 O bana sövmek değildir. Bana ikram için dudaklarının mücevher kutusundan saçtığı incilerdir.
- 4 O bana sövdükçe övgüsü gönle tatlı gelir, nitekim papağan şeker yediğinde konuşması tatlılaşır.
- 5 Ben ayrılık şarabının sersemiyim. Benim için onun bir acı sözü başkalarının tatlı dilinden binler defa iyidir.
- 6 Sögmekle gonca gibi ağzını bana açtığı için yine gül gibi açılıp gönlü ferahlardan oldum.

7. bilmem ne sihr okıdı kim oldı o dem hemân
boyumca ğuşşa bir nefes içinde târ u mâr
8. meydân-ı ‘ışk içinde ‘alîlik édüp yine
ġam leşkerine urdı zebân ile zû'l-fikâr
9. düşnâm ile şu taş ki baña urdı her biri
ġam leşkerine oldı şıgınmaġa bir hışâr
10. bend-i belâdan eyleyüp âzâd bendesin
bir sözle êtdi milket-i şâdîde şehriyâr
11. gülzâr-ı hüsn içinde boyı bir nihâl idi
bu nuţķ-ı âbdârı aña oldı berg ü bâr
12. çîn oldı ġonce gibi çü düşnâma başladı
bir şi'r okıdı gül gibi bu şab'-ı hoş-ġüvâr
13. düşnâm ile bu kuluñı kılduñ çü kâmkâr
şîrîn sözüne eyleyeyin cānumı nişâr
14. yüz berkidüben eyledüm eksüklüne tamâm
baña ne denlü sögesin ey yâr vechi var
15. yok yok yanılmışam nece sögmekdür ol baña
luţf u keremler eyledün ey şîvekâr yâr

-
- 7 Bilmem hangi büyülü sözleri söyledi de o anda boyum kadar olan keder bir nefeste tamamen dağılıp gitti.
 - 8 Yine aşk meydanında Ali'lik edip dili vasıtasıyla gam askerini Zülfikar kılıcıyla kırdı.
 - 9 Sövip saymakla bana attığı şu taşların her biri gam askerine karşı sığınılacak bir hisar oldu.
 - 10 Bir sözüyle kulunu bela bağından kurtarıp huzur mülkünün sultanı yaptı.
 - 11 Güzellik güllüğünde boyu bir fidandır, bu hoş sözler ise onun yaprağı ve meyvesidir.
 - 12 Gonca gibi yüzünü buruşturup sövgüye başladığı zaman bu tatlı dilli, gül gibi bir şiir okudu.
 - 13 Sövgüyle bu kulunu muradına erdirdiğin için senin bir tatlı sözüne canımı ortaya dökeyim.
 - 14 Yüzümü hazırladım, şimdi kusurlu kuluna ne türlü söversen söv münasıptır.
 - 15 Yok yok, yanılmışım ey işveli sevgili, ne sövmesi! O bana lütuf ve iyiliğin ta kendisidir.

16. luṭf eyledün kemîne du‘ācunda bu qadar
söylemege yoğ idi egerçi ki iktidār
17. bir zerre gibi qalduruban ḥākden beni
kılduñ kuluñı hem-ser-i ḥurşīd-i tābdār
18. devlet degül midür dē e bi‘llāhi ēy gönül
biz bendesini her nēce ögerse şehriyār
19. sögmek degüldür ol başa incinme ḥurrem ol
biñ şīve ile nāz ile eyleyüben şümār
20. bezm-i maḥabbete çağıruban konukladı
ḥayrānla ḥayretī yine tatlu ile nigār
21. ben nā-tüvānı nēceye dek dehr-i kīne-cüy
derd ü ğam ile inlede yā rabbi zār ü zār
22. varımadañ cihānda dıraḥt-ı ümīdine
qaldı cihānda dest-i ‘anā ile sengsār
23. hergiz yeşermedi bu nihāl-i murādum āh
her nēce kim şuvardı ise eşk-i cüybār
24. qaldum bu ğurbet elde ayaqda zelīl ü ḥār
kıldı işümi eltemedi başa rüzgār

-
16	Zavallı duacında söz söylemeye bu kadar iktidar yoktu fakat sen ona lütfettin.
17	Ben kulunu, bir zerre gibi topraktan kaldırarak parlak güneşe denk hale getirdin.
18	Ey gönül! Vallahi söyle, o hükümdar biz kulunu nasıl överse övsün, mutluluk değil midir?
19	Bin işve ve nazla bana saydırmasına incinip kırılma, bilakis memnun ol, o bana sövmek değildir.
20	Yine muhabbet meclisine çağırarak Hayretî'yi şaşkınlıkla, sevgiliyi de tatlılıkla konuk etti.
21	Ya Rabbi! Bu kindar dünya daha nereye dek ben zavallıyı dert ve gamla uzun uzun ağlatıp inletecek.
22	Dünyalık meşakkat eli yüzünden cihanda ümit ağacına varamadan taşlıklarda kaldım.
23	Ah! Nehir gibi gözyaşlarım ne kadar suladıysa da şu murat fidanım asla yeşermedi
24	Felek işimi görmeyip beni zelil ve hakir hale düşürdü. Bu gurbet elde ayağa düştüm,.

25. yaş nece dökmeyem k'elem-i rûzgârdan
çeşm-i ümîd dîde-i bahtum tolu ğubâr
26. hâlüm harâb u dîde pür-âb ü ciger kebâb
dil bî-ķarâr u şîşe-i hâtırda inkisâr
27. bî-yâr dâd-ı dehr ile gönlüm tolu melâl
âlâm-ı cevr-i devr ile dil mübtelâ vü zâr
28. derd ü ğam ile ğuşşamı ey rüstem-i cihân
destânlar etti 'âleme bu zâl-i rûzgâr
29. bir mûya döndi mûye ile cân-ı nâ-tüvân
bir nâle döndi nâle ile cism-i pür-figâr
30. tîmâr eyle derdüme gel ey şabîb-i cân
bir mübtelâyı koma belâlarda h^vâr u zâr
31. envâr-ı hamîyyetle uyar şem'-i bahtumı
ben dağı bir çerâğuñ olayın şehâ ne var
32. miñnet şebinde kaldı dil-i **hayretî** eriş
bahtını himmet âbı ile uyĥudan uyar

-
- 25 Ümidimin ve talihimin gözleri toz toprak dolmuşken dünya elemlerinden dolayı nasıl yaş dökmeyeyim?
 - 26 Halim harap, gözlerim yaş dolu, ciğerim yandı kebab oldu gönlüm huzursuz, kalp şîşesi kırık.
 - 27 Gönlüm, dünyanın bana yâr olmayan adaletiyle melal ve hüznü dolu, kalbim devrin eziyetli elemlerine tutulmuş ağlıyor.
 - 28 Ey cihanın Rüstem'î! Bu dünya Zal'î, derdimi tasamı ve kederimi âleme destan etti.
 - 29 Takatsiz canım hıçkırma hıçkırma ağlamaktan kıl gibi inceldi, yaralarla dolu bedenim inim inim inlemekten ney içindeki ince tele döndü.
 - 30 Ey can tabibi! Gel derdime şifa ol! Bir müptelayı sıkıntılar içinde hor ve zavallı olarak bırakma.
 - 31 Ey şah! Bahtımın mumunu hamiyet nuruyla uyandır, ışıktandır da ben de senin bir dervişin olayım, ne var.
 - 32 Hayretî'nin gönlü sıkıntı gecesinde kaldı yetiş! Bahtını himmet suyu ile uyĥudan uyandır.

33. ehl-i niyāz bendelere kām-bahş olup
olğıl hemīşe devlet ü ʿizz ile kām-kār

MUSAMMATLAR

22.

Terciʿ-bent

Mefʿülü fāʿilātü mefāʿilü fāʿilün
Muzāriʿ -- + / - + - + / + - - + / - + -
I

1. ey server-i selāmet-i dīn şāh muştafā
vʿey reh-nümā-yı ehl-i yakīn māh muştafā
2. kim sevmeye seni ki kamu mümkinātı halk
etti maḥabbetünle çün allāh muştafā
3. toğrı varur bulunmaya mülk-i ḥaḳīkate
şerʿün gibi cihānda daḥı rāh muştafā
4. nūr-ı şerīʿatün kime oldu ise delīl
zulmetde çalup olmaya güm-rāh muştafā

33 Ağzı dualı kullarına/niyaz akçesiyle geçinenlere muratlarını bahşederek
daima saadet ve yücelikle arzusuna érenlerden ol.

22. HD-, N4 71^a, N9-, N15 164^a, GHB 140^a, P-.

I

- 1 Şāh Mustafa! Ey dinin selametinin imamı yakın ehlinin rehberi olan ay!
• vey...muştafā: yokdur tapun gibi yüce dergāh muştafā N4.
- 2 Ey Mustafa! Allah bütün varlığı senin muhabbetin sebebiyle yaratmışken seni
kim sevmez?
• mümkinātı: mümkināt-ı N15.
- 3 Ey Mustafa! Dünyada senin şeriatın gibi dosdoğru hakikat mülküne varan bir
yol yoktur.
• gibi: kim N4.
- 4 Ey Mustafa! Şeriatının aydınlığı her kime ışıktıysa o zulmette kalıp yolunu
kaybetmedi.

5. bir kez işâret etmek ile oldu iki şakık
engüş-i mu‘cizâtun ile mâh muştafâ
6. zulmetde kalmaya anı hak ola reh-nümâ
her kim ki ola şer‘üne hem-râh muştafâ
7. ‘ilm-i yakîn öğrene keşf ola anı râz
her dil ki medhûn okıya her gâh muştafâ
8. ey şâh-ı dîn ü kible-i îmân muştafâ
ehl-i yakîne rahmet-i rahmân muştafâ

II

1. ey vâzı‘-ı şerî‘at-ı sulţân muştafâ
v’ey şâfi‘-i kıyâmet v’ey şâh muştafâ
2. mü’mîn midür şu kim seni cân ile sevmeye
sen yüzi pâke çünkü habîbüm dedi hudâ
3. *levlâke* dedi hakkına ey nûr-i pâk-i hak
şânunda nâzil oldu hem âyât-ı tâ vü hâ
4. ebrûlarına dâl durur *nûn* u *ve’l-kalem*
alın ruhu işâreti ve’s-şems ü ve’d-duhâ

-
- 5 Ey Mustafa! Mucizelerinin parmağıyla yaptığın bir işaretinle ay ikiye yarılmıştır.
 - 6 Ey Mustafa! Her kim ki senin şeriatının yolundan giderse Hak ona rehber olsun, zulmette kalmasin.
 - 7 Ey Mustafa! Daima senin övgünü okuyan her gönül yakın ilmini öğrensin, sırlar ona âşikar olsun.
 - 8 Ey dinin şahı, imanın kiblegâhı, yakın ehline Rahmân’ın rahmeti olan Mustafa!

II

- 1 Ey Mustafa sultanın (s.a.v.) şeriatını tesis eden; ey kıyametin şefaati edicisi hükümdar.
- 2 Allah sen pak yüzlüye “habîbim” demişken seni candan sevmeyen hiç mümin olur mu?
- 3 Ey Hakk’ın pak nuru! Hak senin hakkında “*levlâke*” dedi hem Tâhâ ayetleri de senin hürmetine nâzil oldu.
• âyât-ı tâ vü hâ: âyet-i kâf u hâ N4; hem âyât-ı GHB.
- 4 Nun ile birlikte Kalem suresi kaşlarına delalet eder; alın ve yanaklarının işareti ise Şems ve Duhâ ayetleridir.
• dâl durur: indi senün N4.

5. h^vān-ı şefā‘atünje cihān halkı ser-be-ser
muhtācudur kâmusı eger bay eger gedā
6. h^vān-ı şefā‘atünji kaçan hāzır édüben
ihsānlar eyleyüp déyesin ümmete şalā
7. muhtāc u ac ben dahı dervīşünem senün
mahrūm eylemek beni anda degül revā
8. ey şāh-ı dīn ü kıble-i īmān muşţafā
ehl-i yakīne rahmet-i rahmān muşţafā

III

1. ey mü’mīn-i muvaḥḥid eyā ğark-ı baḥr-i zāt
nūr-ı muḥammed ile ‘ayān oldı her şıfāt
2. gel muşţafāya cān u gönül den maḥabbet et
sevmekdür anı mü’mine a‘māl-i şālīḥāt
3. sev muşţafāyı cān ile şer‘ine ‘āmil ol
cehl āteşinden ister isen bulasın necāt
4. gel ḥubb-ı muşţafā ile yu gerdini dilün
k’anuñ yüzi şuyına yaradıldı kāyināt

-
- 5 Gerek zengin gerek fakir, cihan halkı baştan başa senin şefaattin sofranın muhtacıdır.

• ser-be-ser: ser-te-ser GHB; bâ: şāh N15, GHB.

- 6 Nice ihsanlar ile şefaattin sofranı hazır ederek ümmeti çağırдыңın zaman...
- 7 Ben de senin muhtaç ve aç bir dervişinim, beni ondan mahrum etmek uygun değildir.
- 8 Ey dinin şahı, imanın kıblegâhı, yakın ehline Rahmân’ın rahmeti olan Mustafa!

III

- 1 Ey o zât’ın denizine gark olmuş olan, ey tevhit ehli mümin. Her sıfat Muhammed’in nuru ile bilindi.
- 2 Gel, Mustafa’yı canı gönülünden sev. Onu sevmek mümin için sâlih ameldir.
- 3 Cehâlet ateşinden kurtuluşu bulmak istersen Mustafa’yı candan sev, onun şeriatıyla amel et.
- 4 Gel, gerdanını Mustafâ sevgisiyle yıka ve dilen! Zira kâinat onun yüzü suyu hürmetine yaratılmıştır.

5. tîğ-ı maḥabbetine düşüp cān vèren anuḡ
terk eyleyüp fenāyı bulur sermedî ḥayât
6. şer‘i mu‘allimi kimi ta‘līm kılmasa
bu dīn bisâtı içre olur ol hemîşe mât
7. merdâneler içinde muḥanneş degül midür
meydân-ı şer‘ içinde şu kim sürmemişdür at
8. ey şāh-ı dīn ü kıble-i ĩmān muştafâ
ehl-i yakīne rahmet-i rahmān muştafâ

IV

1. eşigi tozı kühl-i sa‘âdet degül midür
iki cihānda efser-i devlet degül midür
2. cān ile nèce sevmeyeyin muştafâyı ben
sulṭân-ı dīn ü şāh-ı şefâ‘at degül midür
3. kime şefâ‘at etse olur nârdan emīn
maḥbûb-ı ḥaḳḳ u genc-i emānet degül midür

-
- 5 cān viren anuḡ: cānı viren N4. İkinci mısra GHB’de şöyledir: “Bulur iki cihân içinde ebedî ḥayât”
Onun muhabbet kılıcına düşüp can veren bu geçici dünyadan geçip ebedi hayata kavuşur.
 - 6 Onun bir öğretmen olan ders vermediği kimse, bu din tahtasında elbette daima mât olur.
• kılmasa: etmese N15; hemîşe: kimesne N4, GHB.
 - 7 Onun dini yolunda at sürmemiş olan kişi yiğitler içinde bulunan korkak değil midir.
• merdâneler içinde: merdân-ı mihr içre N4.
 - 8 Ey dinin şahı, imanın kıblegâhı, yakın ehline Rahmân’ın rahmeti olan Mustafa!

IV

- 1 Onun eşiginin tozu mutluluk sürmesi ve iki cihandaki baht açıklığı değil midir?
- 2 Ben Mustafa’yı nasıl candan sevmeyeyim? O din sultanı, şefaât padişahı değil midir?
- 3 Kime şefaât etse ateşten emin olur. O Hakk’ın sevgilisi, emniğin hazinesi değil midir?

4. ğaflet şebinden ümmete olmağışün ħalāş
şer‘ī delīli nūr-ı hidāyet degül midür
5. her bir yıkık gönülde kim ola maḥabbeti
ma‘nīde cümleden ol ‘imāret degül midür
6. cān ile muştafānuñ eşigi gedāsı ol
bi’llāhi āsitān-ı sa‘ādet degül midür
7. sen muştafāyı cān ile her kim ki sevmeye
merdūd-ı ḥaḳḳ u lāyık-ı la‘net degül midür
8. ey şāh-ı dīn ü kıble-i īmān muştafā
ehl-i yakīne rahmet-i rahmān muştafā

V

1. ser vërmege anuñ yolına server er gerek
cān oynamağa erde begāyet hüner gerek
2. kim aldamaya uşbu hevā rūbeḥi ānı
dīn mīşesinde mü’min olan şīr-i ner gerek

-
- 4 ümmete olmağışün: olmağışün ümmete GHB; delīli: delīl-i GHB.
Onun şeriatının kandili, gaflet gecesinde ümmete kurtuluş olarak hidayetin
aydınlığı değil mi?
 - 5 kim: ki GHB; cümleden ol: cümlesinden GHB.
Onun muhabbetini taşıyan her yıkık gönül hakikatde herkesten daha bayındır
değil midir?
 - 6 Allah için orası kutluluk dergâhı değil midir? Canla başla Mustafa’nın
kapısını dilencisi ol.
 - 7 Sen Mustafa’yı canıyla sevmeyen kişi Hakk’ın hüsnına ve lânetlenmeye layık
değil midir?
 - 8 Ey dinin şahı, imanın kıblegâhı, yakın ehline Rahmân’ın rahmeti olan
Mustafa!

V

- 1 Onun yoluna başını feda etmek için seçkin bir yiğit olmalı; can feda etmek için
o yiğitte çok maharetler bulunmalı.
• server: serdâr GHB.
- 2 Mümin din meşeliğindeki erkek aslan gibi olacak ki bu nefis tilkisi onu
aldatmasın.
• hevâ: fenâ N15.

3. yoldaş eyle kendüñe şer‘-i muḥammedi
bu dīn yolında sālīk olana ḥazer gerek
4. ser-keşlik étme yüz yère ur güneş-teg dilā
bāb-ı ḥudāya girmege ḳaddi kemer gerek
5. medḥ-i resūle çünki nihāyet bulunmadı
uzatma **ḥayretî** sözi söz muḥtaşar gerek
6. cānum fedā yoluña eyā şāh-ı enbiyā
baña seni gerek seni ne cān ne ser gerek
7. rûz-ı cezāda uşbu günehkār-ı ümmete
‘ayn-ı ‘ināyetiyle hemān bir naẓar gerek
8. ey şāh-ı dīn ü kıble-i īmān muştafā
ehl-i yakīne raḥmet-i raḥmān muştafā

-
- 3 Bu dīn yolunun yolcusuna tedbirli olmak gereklidir, sen kendine Muhammed Peygamber’in şeriatını yoldaş et.
 - 4 A gönül! Dik başlılık etme, güneş gibi yüzünü yere koy. Hakk’ın kapısından girecek boy kemer gibi eğilmeli.
• ur: sür N15.
 - 5 Hayretî! Sözü uzatma söz kısa olmalı zira Hz. Resûl’ün övgüsünün sonu gelmez.
 - 6 Ey nebilerin padişahı! Canım yoluna feda olsun. Bana ne can ne baş lazım, bana sen lazımsın.
• seni ne cān ne: ne cān ne ser GHB.
 - 7 Muhakkak, ceza gününde ümmetin bu günahkarına yardım gözüyle bir bakış lazım.
 - 8 Ey dinin şahı, imanın kıblegâhı, yakın ehline Rahmân’ın rahmeti olan Mustafa!

23.

TERKİB-BEND DER-MERŞİYE-İ MEMİ ŞÂH VE MUŞTAFÂ

RAHİMEHUMU'LLÂH^(S1)

Mef'ûlû fâ'ilâtü mefâ'ilü fâ'ilün
Muzâri' - - + / - + - + / + - - + / - + -
I

1. dünyâ dedükleri ne 'aceb pîre-zâl imiş
leyl ü nehâr pîşesi mekr ile âl imiş
2. ehl-i başîrete göre bir kaḥbe-i kabîḥ
a'mâ yanında dilber-i şâhib-cemâl imiş
3. beş gün bunun bu saltanat u tûmturākına
dikḫatle nâzır olsa kimesne ḥayâl imiş
4. nekbet bucağı miḥnet evi guşşa gûşesi
derd ü belâ fezâsı maḥall-i cidâl imiş
5. tîmârî mâr u devleti let balı pür-belâ
mâl ü menâline nâzar êtseñ melâl imiş
6. her şenliginün âḥiri bir mâtem-i ġarîb
ve'l-ḥâşılı kemâlinün ardı zevâl imiş

23. HD s. 67, N4 14^b, N9 9^a, N15 9^b, GHB 9^a, P 9^a.

I

- 1 İşi gece gündüz hile ve tuzak kurmak olan şu dünya dedikleri ne acayip bir ihtiyarmış.
- 2 Basiret ehline göre çirkin bir kaḥpe, körler içinse güzel bir sevgiliymiş.
- 3 Bunun bu beş gün süren saltanat ve gösterişine dikkatle bakan kişi onun (hakikatsiz bir) hayal olduğunu anlar.
- 4 Dünya, ancak felaket bucağı, sıkıntı evi, keder köşesi, dert ve bela alanı ve bir kavga yeriymiş.
 - nekbet: miḥnet N4. miḥnet: nekbet N4. maḥall-i: vü memlû N4.
- 5 Şifası (zehirli bir) yılan, saadeti dayak, balı belalarla dolu; malına mülküne bakmak ise melale sebepmiş.
 - balı: mâlî GHB, P.
- 6 Her şenliğinin sonu dokunaklı bir matemmiş; neticede kemalinin ardı zevalmış.

7. bu mülk içinde bir neçe gün beglig eyleyen
şol bir faķır-i ķāni‘ olan ehl-i hāl imiş
8. ger isteseñ ki kesb eğesin ‘ömr-i cāvidān
ölmezden öñdin ölmege sa‘y eğegör hemān

II

1. bāğ-ı cihān bitürmiş idi iki hoş nihāl
ķāmetlerini dest-i ecel бүkdi kıldı dāl
2. iki gül idi gülşen-i dehr içre oldılar
bād-ı hāzān-ı merg ile fi’l-hāl pāy-māl
3. birisi māl ü birisi mihr-i münīr idi
erişdi ikisine de vā-ķasretā zevāl
4. hāķķuñ cemālne iki mir’āt-ı şāf idi
seng-i hāvādiş eğdi dirīğā şikeste-hāl
5. bāğ-ı zamānenün yüzi şuyı iken dirīğ
uş yere geçdi ol iki ser-ķeşme-i zülāl
6. bu menzil-i fenādan ikisi bir aradan
mülk-i beķāya eylediler ya’nī irtihāl

-
- 7 Bu mülk içinde çoğu günler beylik sürenler ancak kanaatkar fakirlerden olan şu gönül ehlidir.
 - faķır-i: faķır ü N4.
 - 8 Eğer sonsuz hayatı kazanmak istersen, vakit kaybetme, ölmeden önce ölmeye çalış.
 - ger: kim N4, P. ölmezden: ölmekden N4, N9, N15, GHB.

II

- 1 Cihan bahçesi iki güzel fidan bitirmişti, fakat ecelin eli boylarını бүktü, dal etti.
- 2 Onlar dünya güllüğündeki iki güldü fakat ölümün hazan rüzgârı şimdi onları ayaklar altına aldı.
- 3 Birisi ay, birisi nurlu güneşti; ne yazık ki ikisi de zevale uğrayıp yok oldu.
- 4 Ne yazık! Hadesilerin taşları gelip Hakk’ın güzelliğini gösteren o iki saf aynayı kırdılar.
 - cemālne: şıfâtına N9, GHB.
- 5 Yazık! O iki tatlı pınar, zamanın bağının yüz akı oldukları hâlde yere geçtiler.
 - uş yire geçti: geçti ķara yire N4.
- 6 Yani ikisi birden bu yokluk yurdundan beka mülküne göç ettiler.

7. h^vāb oldı gözde birisinün kara saçları
oldı gönülde birisinün kaşları hayāl
8. cān gibi gözden eyleyüben özlerin nihān
bir yerden oldı ol iki rūḥ-ı revān revān

III

1. çok tāze gül bu hāk ile yeksān olup yatur
çok ḡoncenün derūnı tolu kan olup yatur
2. çok turralar ki rişte-i cān idi her kılı
şimdi bu kara yerde perīṣān olup yatur
3. her saç ki kılmış idi neçe ‘aklı tarmār
her tārı şimdi mār ile pīcān olup yatur
4. dün gördüğün senün ol iki genc-i nāzenīn
seyr eyle gör bugün neçe vīrān olup yatur
5. ya‘nī ol iki serv-i ser-efrāz-ı cāme-pūs
yüz urdı kara toprağa ‘uryān olup yatur

7 Birinin kara saçları gözde uyku, birinin kaşları gönülde rüya oldu.

- gözde: birde N15.

8 O iki can, kendilerini can gibi gözden gizleyerek aynı yerden gittiler.

III

1 Çok taze güller bu toprağa girmiş yatmakta; gönlü kanla dolmuş birçok gonca bu toprakta uzanmakta.

- tolu: GHB-. tāze gül: tāzeler P.

2 Her biri can bağı olan nice kıvrımlı saçlar şimdi bu kara yerde dağılmış yatmakta.

şimdi bu kara yerde: bu kara yerde şimdi N4, GHB. (N9’da mürekkep karışmıştır.)

3 Nice kimselerin aklını başından almış olan saçlarının her teli şimdi kıvrılmış, yılanlarla yatmakta.

- ♦ her: çok HD, GHB. pīcān: bī-cān N4, GHB. mār ile: nār ile GHB.

4 Bak gör! Dün senin gördüğün o iki nazenin genc bugün nasıl da harap olmuş yatmakta!

- senün: N9-, P-.

5 Yani elbisiler giymiş, başını kaldırmış olan o iki servi yüzlerini toprağa vurmuşlar, çıplak hâlde yatmaktalar.

- kara toprağa: toprağa neçe N9.

6. ‘âlem durur bu ben neçe ‘allāmeyem deyen
gördüm bu dehrün işine hayrân olup yatur
7. şüretde zindeyem dirilür miskîn âdemî
ma‘nî yüzinde her biri bî-cân olup yatur
8. ‘ömrün beķası dünyede bir ān imiş dirîğ
her bir vişālün āhiri hicrân imiş dirîğ

IV

1. ey bî-vefā felek xanı şeh muştafā xanı
yā n’eyledün memiyi o nūr-ı hüdā xanı
2. gözden tölündi gün gibi şām olmadın henüz
tutdı cihānı zölmet o şems-i duhā xanı
3. cān ‘ālemi ki anlar ile idi müstenîr
ol āfitāb n’oldı o bedr-i dücā xanı
4. ol mülk-i hüsne mālîk olan şāhı n’eyledün
yā ol nigār-ı şāhib-i hilm ü hayā xanı

-
- 6 Dünya böyledir. Ben ne kadar çok biliyorum diyen kişinin bu dünyanın işine şaşırp gittiğini gördüm.
 - ‘âlem durur: ‘âlemdur GHB. gördüm: görüp GHB.
 - 7 Zavallı insanoğlu! Görünüşte hayattayım diye geçinir fakat hakikatte her biri ölümü beklemekte.
 - bî-cân: el-ân N4, N9, N15, GHB.
 - 8 Yazık ki dünyadaki ömrün kalıcılık ancak bir an imiş, her kavuşmanın sonu hicran imiş.

IV

- 1 Ey vefasız felek! Hani şah Mustafa nerede? Peki ya Memi’yi ne yaptın, o Allah’ın nuru nerede?
- 2 O kuşluk güneşi nerede? Henüz akşam olmadan güneş gibi gözden kayboldu da cihanı karanlık kapladı.
 - ♦ tutdı: kıldı HD, N4. şems-i duhā: şemsü’l-duhā N9, N15, P. tölündi: dolundu N15.
- 3 Can âlemi onlarla aydınlanırdı. Ne oldu o güneşe! Hani o karanlığın dolunayı!
 - müstenîr: müstefîd N4. bedr-i dücā: bedrû’d-dücā N9, N15, P.
- 4 O güzellik ülkesinin sahibi olan şahı ne yaptın? Peki ya o hilm ve hayâ sahibi resim kadar güzel sevgili nerede?
 - hilm: ‘ilm N9.

5. ol cān u dil marīzine derdi devā olan
ol āsitān-ı devleti dārü'ş-şifā xanı
6. yā ol ayağı toprağı başlarda tāt olan
ol izi tozu gözlere kühl ü cilā xanı
7. bāğ-ı cināna derlü xanad bükdiler gibi
yā rabbi ya ol iki hümāyün hümā xanı
8. bu āşiyāneden yine uçdı iki hümā
her kim eşitdi dēr *radīya'llāhu 'anhümā*

V

1. yā rab bi-ḥaqq-ı pertev-i envār-ı muştafā
yā rab bi-ḥaqq-ı meşreb-i sultān-ı evliyā
2. yā rab bi-ḥaqq-ı ān şeh-i mesmūm-ı rāh-ı ḥaḳ
yā rab bi-ḥaqq-ı şāh-ı şehīdān-ı kerbelā
3. yā rab bi-ḥaqq-ı seyyid-i sādāt-ı ins ü cān
yā rab bi-ḥaqq-ı ādem-i evlād-ı murtażā

-
- 5 Derdi, can ve gönül hastalığına deva olup o kutlu eşiği şifa kapısı olan nedere?
• (P'de yedinci beyittir.)
 - 6 O ayağının toprağı başların tacı olan yâr, o yolunun tozu gözlere sürme ve parlaklık olan sevgili nedere?
 - 7 Ey Rabbim! Hani o iki saltanat hüması! Cennet bahçesine kadar kanat açmış gibiler.
• yâ: N15-.
 - 8 Yine bu yuvadan iki hüma kuşu uçtu. Her kim bunu işitse *radıyallahu anhümâ* (*Allah onlardan razı olsun.*) der.
• işitdi: işitse N9.

V

- 1 Ya Rab! Mustafa'nın nurlu güneşinin hakkı için! Ya Rab veliler sultanının ahlaki hürmetine!
- 2 Ya Rab! Hak yolunda zehirlenmiş o sultan hakkı için! Ya Rab! Kerbelâ şehitlerinin şahı hakkı için!
- 3 Ey Allah'ım! İnsanlara ve cinlere efendi olanların efendisinin hakkı için; Hazreti Ali neslinden olanların hürmetine!
• âdem-i evlād-ı murtażâ: âdem ü evlād-ı enbiyâ N9.

4. yā rab bi-ḥaḳḳ-ı bâkır-ı ḥâliş-derûn-ı rāh
ya‘nî ḳulûba ol ayağı tozı kîmyā
5. yā rab bi-ḥaḳḳ-ı ca‘fer-i şâdık imām-ı dîn
yā rab bi-ḥaḳḳ-ı kâzım-ı ser-çeşme-i vefā
6. yā rab bi-ḥaḳḳ-ı meşhed-i sulṭân-ı hem-nişîn
yā rab bi-ḥaḳḳ-ı ka‘be-i erbâb-ı bâ-şafā
7. yā rab bi-ḥaḳḳ-ı şıdḳ-ı taḳî ‘izzet-i naḳî
yā rab bi-ḥaḳḳ-ı ân dü şehenşâh-ı etkıyā
8. yā rab bi-ḥaḳḳ-ı ‘askerî vü şāhibü’z-zamân
eyler niyâz yüz tütuban ḥayretî şaṇa
9. ḥaşr et yarın sen anları evlād-ı şāh ile
olsun münîr cānları nûr-ı ilāh ile

-
- 4 Ya Rabbi! Yolu saf kalplilik olan İmam Bâkır hakkı için; yani o ayağının tozu kalplerin (saadet) kimyası olan imam hürmetine.
 - P-.
 - 5 Ya Rab! Din önderi Câfer-i Sâdık hakkı için; vefa menbası İmam Kâzım hürmetine!
 - vefâ: ḥayâ N4; şafâ N9.
 - 6 Ya Rab! O aynı yerde bulunan sultanlarının şehitliklerinin hakkı için, o *şafa* ile gönül hüzurunu yaşayanların Kâbe’si hürmetine.
 - GHB-. hem-nişîn: heştümîn HD, P; müştehî N4.
 - 7 Ya Rabbi! İmam Takî’nin doğruluğu, İmam Nakî’nin izzeti hürmetine, takvalıların şahlarının şahı olan o iki imam hakkı için.
 - N4-.
 - 8 Ya Rab! Hayretî yüzü tutup sana imam Askerî ve zamanın sahibi (Mehdî)’nin hürmetine niyaz eder ki;
 - tütuban: dutuban N4, N15.
 - 9 Sen yarın (ahirette) onları (Hz. Ali) şahın evlatlarıyla ḥaşret de bedenleri Allah’ın nuru ile nurlansın.

24.

TERCİ‘-BEND ENDER-ŞİKÂYET-İ MECRÛHÎ VÜ DÛRÎ^(S1)

Mef‘ulü fā‘ilātü mefā‘ilü fā‘ilün
Muzāri‘ -- + / - + - + / + - - + / - + -
I

1. gitdüm diyār-ı fūrķate ey şāh el-vedā‘
oldum belā vü miḥnete hem-rāh el-vedā‘
2. ‘arz eylesün yer ehline bu mācerāyı eşk
yazsun felekler üzre çıkup āh el-vedā‘
3. demler durur ki levḥa-i çihremde ḳan ile
ey eşk-i dīde yazıla her gāh el-vedā‘
4. terk étmez idüm eşigünjī līk ḳorḳaram
od ura şehre āh-ı seḥergāh el-vedā‘
5. düşmenler ile sen esen ol dostum hemān
vêrsün benüm de şabrumı allāh el-vedā‘
6. hicrān eline şaldı beni rūzgār āh
ey göz ḳan ağla ey gönül eyle hezār āh

24. HD s. 71, N4-, N9 19^b, N15 21^a, GHB 19^a, P 18^b.

I

- 1 Elveda ey padişah! Ben gurbet diyarına gidip bela ve eziyete arkadaş yoldaş oldum.
 - fūrķate: gurbete N9, N15, GHB.
- 2 Yer ehline bu macerayı gözyaşım anlatsın, ahım yükselip feleklerin üzerine elveda yazsın.
 - (N9’da üçüncü beyittir.)
- 3 Ey gözüm yaşı! Şu zamanlar yüzümün sayfasına kan ile *her daim elveda* yazılası zamanlardır.
- 4 Ben senin eşigini terk etmezdim fakat seher vakti ettiğim ahın şehri ateşe vermesinden korkuyorum. Elveda ey sevgili!
- 5 Elveda a dostum! Sen daima düşmanlar ile esenlik içinde ol, Allah da bana sabır versin.
 - sen esen: âşnâ N9. dōstum: ḥayretî N15.
- 6 Ey göz kan ağla, ey gönül binlerce ah et ki devran beni ayrılık yurduna sürdü.

II

1. bir hastayam ki şerbet-i dermāna érmedüm
bir ‘aşıkam ki vuşlat-ı cānāna érmedüm
2. bir zerreyem ki vāşıl-ı şems olmadum henüz
pervāneyem ki şem‘-i şebistāna érmedüm
3. yaşıım gibi yüz üzre sürindüm yolında çok
biñ sa‘y ile o serv-i hırāmāna érmedüm
4. içdüm belā piyālelerin bezm-i ğamda līk
hum-hāne-i maḥabbet-i cānāna érmedüm
5. vā ḥasretā ki zulmet-i hicrāna düşdüm uş
iskenderem ki çeşme-i ḥayvāna érmedüm
6. hicrān éline şaldı beni rūzgār āh
éy göz kan ağla éy gönül eyle hezār āh

III

1. étdüm diyār-ı ğurbete gerçi sefer dirīĝ
zādum ğam oldu ince bu yol mā-ḥazar dirīĝ

II

- 1 Ben şıfa şurubuna erememiş bir hasta, sevgilisine kavuşamamış bir âşığım.
- 2 Ben henüz güneşe kavuşmamış bir toz zerresi, hâlâ gece kandilene kavuşamamış bir pervaneyim.
- 3 Gözyaşıım gibi yüz üstü yolunda çok süründüm fakat bunca gayretime rağmen o salınan serviye kavuşamadım.
• (GHB’de 3. beytin ilk, 4. beytin ikinci mısraından oluşmaktadır.)
- 4 Bela kadehlerini gam meclisinde içtim fakat sevgilinin aşk şarabının mahzenine eremedim.
• GHB-
- 5 Vah bana! Ne yazık ki ayrılık karanlığına düşmüş, bengi suya erememiş bir İskender’im.
- 6 Ey göz kan ağla, ey gönül binlerce ah et ki devran beni ayrılık yurduna sürdü.

III

- 1 Gurbet diyarına sefer ettim, fakat ne yazık ki, bu yolda hazırdaki azığıım ancak gam oldu.
• ğurbete: fūrķate N9, P. ince: anca N9.

2. sen gülden ayrılal'dan işidüp figānumı
bülbul hezār zār ile dēr her seher dirīg
3. sen mū-miyān u sīm-bedenden cūdā benüm
kıldı felek belümi bugün zer kemer dirīg
4. derdün devā yeterdi baña ey tabīb-i cān
hālümnden olmayayduñ eger bī-haber dirīg
5. fūrkat diyārıdur baña şimden gerü maḡām
muḡkem yapıldı bāg-ı vişāl üzre der dirīg
6. hicrān eline şaldı beni rūzgār āh
ey göz kan ağla ey gönül eyle hezār āh

IV

1. göz göre cānum etdi tenümnden felek ba'īd
naḡs oldı gitdi olmadı bu ṭālī'üm sa'īd
2. yıkdı gönül sarāyını hicrān eliyle çarḡ
bāg-ı vişālüne yapılal'dan der-i ümīd
3. kıldı felek işin bu ben eksüklünün tamām
sen şāh-ı ḡüsnün eylesün 'ömrin ḡudā mezīd

-
- 2 Sen gülden ayrıldığımdan beri ettiğim figanımı işeten bülbul her seher bin defa ağlayarak "Yazık! Yazık!" der.

• zār ile: derd ile N15, P.

- 3 Yazık! Sen ince belli, gümüş tenli sevgiliden ayrı düştüm de felek belimi altın kemer gibi inceltti ve sararttı.
- 4 Ey can tabibi! Eğer hâlîmnden habersiz olmasaydın, derdin bana deva olarak yeterdi; ne yazık ki (öyle olmadı).
- 5 Kavuşma bağını (kapatan) kapı çok sağlam yapılmış. Yazık ki bundan sonra benim makamım ayrılık diyarıdır.
- 6 Ey göz kan ağla, ey gönül binlerce ah et ki devran beni ayrılık yurduna sürdü.

IV

- 1 Felek, göz göre göre canım bedenimden ayırdı, daima tıkanıp duran talihim yüzüme gülmedi gitti.
- 2 Kavuşma bahçesine ümit kapısı kurulduğundan beri felek, ayrılığın eliyle gönül sarayını harab etti.
- 3 Felek bu ben zavallının işini bitirdi, Allah sen güzellik şahının ömrünü ziyade etsin.

4. aġyārı kes yanunđan eyā serv-i hoş-ġurām
bāġ-ı vişāl içinde yaraşmaz inen pelīd
5. iki gözüm cihānı senünle görürken āh
cānum gibi iki gözüm olduġ mı nā-bedīd
6. hicrān ėline şaldı beni rüzgār āh
ėy göz kan aġla ėy gönöl eyle hezār āh

V

1. ‘azmüm reh-i firākadur illā ne müşkil āh
derdā vü ġasretā vü dirīġā ne müşkil āh
2. sen gül-‘izār-ı ġonce-dehenden cüdā baġa
raġm ėtdi dēdi bülbul-i ġüyā ne müşkil āh
3. āsān gelür maġabbet egerġi baġa bugün
hicrān olıcaġ arada ferdā ne müşkil āh
4. derd ü belā vü ġam ola yārān **ġayretī**
aġyār saġa yār ola derdā ne müşkil āh
5. āh eyle ėy gönöl demidür kan akıt gözüm
ins ü melek ġamu dēye ġayfā ne müşkil āh

-
- 4 Ey hoş yürüyüşlü servi! Rakipleri yanından uzaklaştı, çünkü murdar olan/palamut ağacı kavuşma bahçesine hiç layık değildir.
 - 5 A benim iki gözüm! İki gözüm cihanı seninle görürken, canım gibi sen de mi ortadan kayboldun?
 - 6 Ey göz kanlı yaşlar dök, ey gönöl binlerce ah et ki devran beni ayrılık iline saldı.

V

- 1 Ah ah! Seferimin ayrılık yoluna oluşu ne zor şey! Dert ve hasret içinde oluşuma yazık! Ne zor durum!
- 2 Bülbul, sen gonca ağızlı gül yanaklıdan ayrı düşmüş hâlime acıyıp “Ah! Ne zor durum!” dedi.
- 3 Bugün bana muhabbet kolay geliyor ama araya ayrılık girince yarın kim bilir ne kadar zor olur?
- 4 Dert bela ve gam Hayret’ye, rakip ise sana dost olsun. Ah! Ne müşkül dert!
- 5 Ey gönöl ah et etmenin, ey gözüm kan ağlamanın vaktidir. Ne zor durum ki İnsanlar ve melekler, hepsi “yazık!” diyor.

6. hicrân ėline şaldı beni rûzgâr âh
ėy göz kan ağla ėy gönül eyle hezâr âh

25.

TERCİ‘-İ BEND-İ ŞİKÂYETGÜNE EZ-DERD Ü BELÂ-YI ‘IŞK GÜYED^(S1)

Mefâ‘ilün mefâ‘ilün fe‘ulün
Hezec + - - - / + - - - / + - -
I

1. ala gözlüm baña âl ėtdi ‘ışkun
gözümün yaşını âl ėtdi ‘ışkun
2. baña yine ‘aceb hâl ėtdi ‘ışkun
belâ bendinde halhal ėtdi ‘ışkun
3. beni baş açuk abdâl ėtdi ‘ışkun
kadüm iki büküp dâl ėtdi ‘ışkun
4. beni bî-kîl ü bî-kâl ėtdi ‘ışkun
koyuban püteye kâl ėtdi ‘ışkun
5. egerçi zâhiren lâl ėtdi ‘ışkun
gönül şehrinde dellâl ėtdi ‘ışkun

6 Ey göz kanlı yaşlar dök, ey gönül binlerce ah et ki devran beni ayrılık iline saldı.

25. HD s. 74, N4 14^a, N9-, N15-, GHB-, P 19^b.

I

- 1 Ela gözlüm, aşkın bana tuzak kurdu da gözümün yaşını ala boyadı.
- 2 Aşkın yine beni nasıl bir hale koydu da bela başına takılmış halhal hâline getirdi.
- 3 Aşkın beni başı açık abdal hâline getirdi, boyumu iki büküm edip dal harfine çevirdi.
• kadüm: boyum N4, P.
- 4 Aşkın, beni potaya koyup eriterek dedikodudan ve boş işlerden arındırdı.
- 5 Aşkın görünüşte beni sus pus etti fakat (hakiki mekân olan) gönül şehrinde çığırkan yaptı.

6. ‘aceb bu ‘ışk elinden n’edeyin ben
varup bârî elünden gideyin ben

II

1. beni zülfünde ber-dâr etdi ‘ışkuñ
cihânı gözüme dar etdi ‘ışkuñ
2. beni ey yüzi gül zâr etdi ‘ışkuñ
eşıgün baña gülzâr etdi ‘ışkuñ
3. baña sensüz güli nâr etdi ‘ışkuñ
senünle nârı gülnâr etdi ‘ışkuñ
4. baña n’etdiyse ey yâr etdi ‘ışkuñ
ğam u endüh ile yâr etdi ‘ışkuñ
5. efendi kuluña kâr etdi ‘ışkuñ
bu bî-kârı dil-efgâr etdi ‘ışkuñ
6. ‘aceb bu ‘ışk elinden n’edeyin ben
varup bârî elünden gideyin ben

-
- 6 Bu aşkın elinden ben ne yapacağım? Bari varayım, senin yurdundan ayrılayım.

♦ elünden: ilinden HD.

II

• N4-

- 1 Aşkın beni zülfünde sallandırarak dünyayı başıma dar etti/ dünyamı kararttı.
• gözüme: başuma P.
- 2 Ey yüzü gül! Aşkın eşığını bana gül bahçesi yapıp beni (bülbul gibi) inletti.
• yüzi gül: gül niye P.
- 3 Senin aşkın, sensizlikte gülü ateşe seninleyken ateşi nar çiçeğine çevirdi.
• nârı gülnâr: odu gülzâr P.
- 4 A yâr! Aşkın bana ne yaptıysa yaptı, beni gam ve kederle arkadaş etti.
• n’etdiyse: ne ise P. ğam u: baña P.
- 5 A efendi! Aşkın kuluna öyle işledi, bu işsiz gönül yaralı hale getirdi.
- 6 Bu aşkın elinden ben ne yapacağım? Bari varayım, senin yurdundan ayrılayım.
♦ elünden: ilinden HD.

III

1. gözümün yaşını kan etdi 'ışkun
be-hey zālīm neye kan etdi 'ışkun
2. beni bî-cism ü pîcân etdi 'ışkun
büküp kıddümi bî-cân etdi 'ışkun
3. baña derdüni dermân etdi 'ışkun
baña küfrini îmân etdi 'ışkun
4. beni ey dost giryân etdi 'ışkun
bir âteş yakdı biryân etdi 'ışkun
5. beni mülk-i gama han etdi 'ışkun
kuluñı özge sultân etdi 'ışkun
6. 'aceb bu 'ışk elinden n'edeyin ben
varup bârî elün-den gideyin ben

IV

1. bu gönüm her kaçan yâd etdi 'ışkun
elinden dâd u feryâd etdi 'ışkun
2. beni benzer yine yâd etdi 'ışkun
beni benden gerü yad etdi 'ışkun

III

- 1 Be hey zalim! Aşkın ne diye cinayet işleyip gözyaşımı kana çevirdi?
- 2 Aşkın bende ne can ne beden bıraktı. Boyumu büküp iki büküm etti.
♦ bî-cism ü pîcân: bî-cism ü bî-cân HD; bî-şabr u sâ mân N4. büküp kıddümi
bî-cân: baña küfrini îmân HD.
- 3 Aşkıdan sebep, derdin dermanım, inkârını îmânım oldu.
♦ baña küfrini îmân: büküp kıddümi bî-cân HD.
- 4 Ey dost! Aşkın beni ağlattı, bir ateş yakıp kepap yaptı.
- 5 Aşkın beni gam mülkünün hakını yapıp kulunu kendi başına hür bir sultan
yaptı.
- 6 Bu aşkın elinden ben ne yapacağım? Bari varayım, senin yurdundan
ayrılalım.
♦ elün-den: ilinden HD.

IV

- 1 Bu gönüm, aşkının elinden sızlanıp feryat ederek her zaman aşkını yâd eder.
- 2 Aşkın beni benden gerisine uzaklaştırarak yine beni yâd etmişe benziyor.

3. baña zehr-i ğamın zād etdi 'ışķuñ
beden kaydından āzād etdi 'ışķuñ
4. beni ferhāda üstād etdi 'ışķuñ
ciger dāğına mu'tād etdi 'ışķuñ
5. bu maḥzūn göñlümi şād etdi 'ışķuñ
ḥarābāt içre irşād etdi 'ışķuñ
6. 'aceb bu 'ışķ elinden n'edeyin ben
varup bārī elünden gideyin ben

V

1. büküben kâmetüm yā etdi 'ışķuñ
gözüm yaşını deryā etdi 'ışķuñ
2. baña uyḥuyı rü'yā etdi 'ışķuñ
gözüm yaşın süreyyā etdi 'ışķuñ
3. cihān bāğında gūyā etdi 'ışķuñ
beni bir murğ-ı gūyā etdi 'ışķuñ
4. göñül şehrinde me'vā etdi 'ışķuñ
beni şehir içre rüsvā etdi 'ışķuñ
5. melāmet kūçesinden ḥayretīyi
yine rüsvā vü şeydā etdi 'ışķuñ

-
- 3 Aşkın gam zehrini bana azık yaptı, beni beden kaydından azat etti.
 - 4 Aşkın, ciğerimin yanığına alıştırarak beni Ferhat'a üstat yaptı.
 - 5 Aşkın, beni meyhanede irşad ederek bu hüznülü gönlümü mutlu etti.
• bu maḥzūn: ğamını N4.
 - 6 Bu aşkın elinden ben ne yapacağım? Bari varayım, senin yurdundan ayrılayım.
♦ elünden: ilinden HD.

V

- 1 Aşkın boyumu yay gibi büktü, gözyaşımı derya etti.
- 2 Aşkın uykuyu hayal etti, gözyaşımı (inci gibi dizilmiş) Süreyyâ'ya çevirdi.
• gözüm yaşın süreyyâ: cihan bāğından gūyā N4.
- 3 Aşkın, sanki beni cihan bahçesinde konuşan bir kuşa çevirdi.
• cihān bāğında gūyā: gözüm yaşın süreyyā N4.
- 4 Aşkın gönül şehrini mesken tuttu, beni de şehrin rezil rüsvası etti.
- 5 Aşkın, kınanmışlık çarşısında Hayretî'yi yine deli divane yapıp rezil etti.

6. ‘aceb bu ‘ışk elinden n’èdeyin ben
varup bārī ‘elünden gideyin ben

26.

Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün
Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

I

1. bir saçı *ve’l-leyl* ü alnı *ve’d-duhâdur* sevdüğüm
rüşen ol ey dil ki ol *bedrî’-d-dücâdur* sevdüğüm
çok şükür allâha kim şîr-i hudâdur sevdüğüm
hem hasan ibni ‘aliyyi’l-murtaẓâdur sevdüğüm
hem hüseyin evvel şehîd-i kerbelâdur sevdüğüm
yâhu zeyne’l-‘âbidîn ol pîşvâdur sevdüğüm
hem muhammed bâkır ol nûr u ziyâdur sevdüğüm
ca‘fer-i şâdık imâm ol reh-nümâdur sevdüğüm
hem takî ile nakî mûsî rızâdur sevdüğüm
hem hasan el-‘askerî ol pür-sehâdur sevdüğüm
hem muhammed mehdî-i şâhib-livâdur sevdüğüm
bende-i aḥbâb-ı âlem muştafâdur sevdüğüm

• kûçesinden: gûşesinde N4, P.

- 6 Bu aşkın elinden ben ne yapacağım? Bari varayım, senin yurdundan ayrılalım.

♦ ‘elünden: ilinden HD.

26. HD-, N4-, N9-, N15-, GHB 33^a, P-, N6 23^b, N3 13^b.

I

- 1 Sevdiğimin saçı *ve’l-leyl*, alnı *ve’-duhâdur*. Ey gönül, gözün olsun aydın olsun! Zira sevdiğim karanlık gecenin dolunaydır. Çok şükür ki o Allah’ın arslanıdır. Benim sevdiğim hem O Ali el-Murtazâ’nın oğlu Hasan hem de Kerbelâ’nın ilk şehidi Hüseyin’dir. Allah Allah Zeynelabidin! O imam benim sevdiğimdir. Hem benim sevdiğim, o nur ve ışık olan Muhammed Bâkır ve o yol gösterici İmam Cafer-i Sâdık, Takî ve Nakî ile İmam Musa ve İmam Rıza’dır. Hem o cömert Hasan el-Askerî’dir; hem sancağın sahibi olan İmam Muhammed Mehdi’dir. Mustafa’yı sevmekteyim; ehlibeyti sevenlerin kölesiyim.

• (9) mûsî rızâdur: bedr-i rızâdur GHB.

II

2. nevverallâhdur muḥammed hem ‘alîdür maẓharı
ya ‘alîye kimdür inkâr eyleyen gelsün beri
ḳurretü’l-‘aynı ḥasan hazretleri ol serveri
ben ḥüseyni sevdüm oldum çâkerinün kemteri
daḥı zeyne’l-‘âbidîn ol kâyinātuḡ mihteri
hem muḥammed bâḳır oldur zâhirâ dîn rehberi
tütüyâdur çeşme ca‘fer şâdıḳuḡ ḥâk-i deri
yâ taḳî yâḥod nakîdür mâḥ u şems-i ḥâveri
mûsî-i kâzım imâmumdur ḥasan el-‘askerî
hem muḥammed mehdîdür kim şıdı sürdi kâfirı
dil ‘alî dost oldı ben de ḥayderîyem hayderî
bende-i aḥbâb-ı âlem muştafâdur sevdüğüm

III

3. levḥ-i maḥfûẓa yazılmış bu yedi va‘d ü va‘id
kim bular dest-i ḥavâricden çeke zaḥmet şedîd

II

- 2 Allah Muhammed’i (a.s.) nurlandırmış, Ali’ye tecelli etmiştir. Ali’ye karşı nankörlük eden kimse gelsin bakalım. Onun gözünün nuru İmam Hazretleri Hasan ve Hüseyin’i sevdim ve onun kölelerinin en değersiz oldum. O Zeynelabidin ki kainatın en üstün görevlisidir. Muhammed Bâkır dinin apaçık bir rehberidir. İmam Câfer-i Sâdık’ın eşiğinin toprağı göze sürmedir. Ya Takî yahut Nakî’nin biri ay biri doğan güneştir. Hem Mûsâ Kâzım hem Hasan el-Askerî hemde kâfirleri kırıp geçiren Muhammed Mehdi benim imamumdur. Gönül Ali dostu, ben de Hayderî oldum. Mustafa’yı sevmekteyim; ehlibeyti sevenlerin kölesiyim.

- (6) zâhirâ dîn: zâhir iden N6.

III

- 3 Bu yedi vaat ve vaid Levhimahfuz’a yazılmıştır. Kerbelâ’da şehid olan Resûlullâh’ın evlatları ki bunlar hâricilerin elinden çok zahmet çekmişlerdir. Her Muharrem’de âşıklara taze kan lazımdır. Böylelikle mutlulukla mübarek kimselerden olabilirler. O âşıklar için taş ve zincir gam yemekten iyidir. Çünkü lanetlenmiş alçaklar Hz. Nebî’nin ehline kastetti. Her zaman söylerim “Yezîd kavmine lanet olsun!”. Ey Alîm ve Mecîd olan Allah’ım! Benim hâlimi sen bilmektesin. Sen şâhın cennetini gönülden uzak etme. Sevdığım Ahmet Peygamber’in ehlibeytidir, ey Mecîd seni arzulamaktayım. Sevdığım Mustafa’dır; bend de ehlibeyti sevenlerin hizmetkârıyım.

- (6) anlar için gam yimekten seng ü ḥadîd : anlaruḡcün gam yimezden seng ü cedîd GHB. (10) eyleme: eylemez GHB. (11) sevdüğumdür âl-i âḥmed maḳşûdum: sevdüğüm sen âl-i âḥmed maḳşadum GHB.

kerbelâda ola evlâd-ı resûlu'llâh şehîd
her muharremde gerek 'âşıqlara hûn-ı cedîd
tâ sa'âdetle olalar 'âkıbet ehl-i sa'îd
anlar için ğam yemekden yeg durur seng ü hadîd
çünkü kaşd êtdi nebînüñ âline mel'ûn pelîd
her zamânda söylerem la'net 'alâ kavmin yezîd
hasb-i hâlüm sen bilürsin yâ 'alîm ü yâ mecîd
cenneti şâhuñ gönülden eyleme yâ rab ba'îd
sevdüğümdür âl-i aḥmed maḫşûdum sen yâ mecîd
bende-i aḥbâb-ı âlem muştafâdur sevdüğüm

IV

4. dâr-ı dünyânun beni şanma ki ğavġâsındayam
yâ anun bir menzil-i me'vâ-yı melcâsındayam
bu cihânun ḫalkınun ne 'âm u ne ḫâşındayam
ne bu dehrün bezmi vü ne câm-ı şahbâsındayam
ne bu çarḫun künbed-i ṭâḳ-ı mu'allâsındayam
şâdmânam 'âlemün dâyim temâşâsındayam
hây bu dîvânelük her dem temennâsındayam
ḳandayam illâki 'ışḳun mevc-i deryâsındayam
lâ ilâhun her nefes hem fikr-i illâsındayam
bu zamânun ne emîrinde ne pâşâsındayam
süre-i rahmân okurdum şimdi ben yâsindeyem
bende-i aḥbâb-ı âlem muştafâdur sevdüğüm

IV

- 4 Beni bu dünyanın kavgasına karışmış sanma. Yahut onda kaçıp sığınacak bir yer (derdinde) olduğumu. Bu dünya halkının avam ne de üst tabakasıyla alakam var. Ne zamanın şarap kadehi ve mecliste, ne bu feleğin yüce kemerli kubbesindeyim. Daima âlemin temâşâsıyla mutluyum. Hay bu divanelik yok mu? Her zaman temenni ettiğim. Nerede olursam olayım illaki aşk denizinin dalgasındayım. Hem *lâ ilâhe* kelimesinin *illâsının* düşüncesindeyim. Bu zamanın ne emirinde ne paşasındayım. *Rahmân* suresinin okuyordum, şimdi Yâsin'deyim. Sevdığım Mustafa'dır; bend de ehlibeyti sevenlerin hizmetkârıyım.

- (11) yâsindeyem: yâşumdayam GHB.

V

5. şāh-ı merdān-ı ‘alīnūñ kuliyam kurbānıyam
pā-bürehne baş açuk ol şāhumuñ ‘uryānıyam
şanma bu bāzār-ı dehrūñ zār u ser-gerdānıyam
bir gedāyam hem kanā‘at mülkinūñ sulţānıyam
nūş edüp esrār-ı ‘ışkuñ ‘ālemūñ hayrānıyam
meskenüm her gece bir tekye anuñ mihmānıyam
ma‘den-i ğamdur bu dil mülk-i belānuñ kānıyam
fi’l-ḥaḳīka ğuşşanuñ ḥālin bilür bāzārıyam
ēy bana lā-şey dēyen bilsen ne gevher kānıyam
ben mevālī-meşrebem münkirlerūñ düşmanıyam
hayretî gülzār-ı ‘ışkuñ bülbül-i nālānıyam
bende-i āl-i ‘abāyam muştafādur sevdügüm

V

- 5 Yiğitler şahı Ali’nin kuluuyum, kurbanıyım. O şâhımın yalın ayak başı kabak üryanıyım. Bu zaman piyasasında perişan ve şaşkın bir kimse olduğumu sanma. Bir dilenciyim ama aynı zamanda kanaat ülkesinin sultanıyım. Aşkın esrarını içip âlemin hayrânı olmuşum. Her gece bir tekkenin misafiri olurum. Bu gönül gam madenidir, ben de bela mülkünün ocağıyım. Hakikaten ben kederin değerini bilen pazarıyım. Ey bana “hiçbir şey ” diyen ne cevherler madeni olduğumu bir bilsen! Ben dost meşrepliğim, inkarcıların düşmanıyım. A Hayretî! Ben aşk aşkın gül bahçesinin inleyen bülbülüüyüm. Sevdığım Mustafa’dır; bend de ehlibeyti sevenlerin hizmetkârıyım.

- (8)diyen: GHB-. (N6’da mısraların yerleri değişiktir.)

27.

MÜSEBBA' ENDER-ŞİKĀYET-İ ÇARĖ-I SİTĖZE-KĀR^(S1)

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

I

1. gülmedi gül gibi açılmadı gönülüm bir zamān
gonce-veş dem-besteyem derd ile bağrum tolu kan
lāle-vār eksük degül cānumda bir dāğ-ı nihān
gözüme her bir çemen bir hancer-i terdür hemān
hāşılı zindānum olmuşdur bahār u būstān
bir belālu bülbülem işüm durur āh u figān
el-amān ey çarĖ-ı bed-kirdār elünnden el-amān

II

2. kılmaduñ ben nā-murādı gitdi bir dem ber-murād
vèrmeduñ oynuma kaldı şeşder-i ġamdan ġuşād
germ iken bāzārumı bozduñ kesād ètdüñ kesād
var iken cānān ile cān ile tende ittiĥād
araya hicrān düşürdüñ çok fesād ètdüñ fesād
yine senden saña feryād èdeyin ey bed-nihād
el-amān ey çarĖ-ı bed-kirdār elünnden el-amān

27. HD s. 76, N4 16^b, N9 20^b, N15 22^a, GHB 20^a, P 19^a.

I

- 1 Gönülüm, bir zaman olsun gül gibi gülüp açılmadı. Gonca gibi suskunum, bağrım dertlerle dolu. Lale gibi gizli bir yara canımdan eksik olmayıp her bir çimen gözüme parlak bir hançer görünür. Kısacası bahar bahçe benim zindanım olmuştur. Ben işi bağırıp ah etmek olan belalı bir bülbülüm. El-aman! Bu kötü yollu feleğin elinden el-aman!

II

- 2 Ben nasipsizi bir an muradına erdirmedin gitti. Gamin altı kapısından çıkış bırakmadın, oyunum tılandı. En hareketli zamanında pazarımı bozup işi kesada uğrattın. Can, beden ve sevgili hepsi bir aradayken araya ayrılık sokarak çok ama çok fenalık ettin. Ey kötü huylu, ben senden yine sana yakınıyorum. El-aman bu kötü yollu feleğin elinden el-aman!

III

3. n'eyledüm ben saña kim ney gibi nālân eyledün
şem'-i bezm-ārā gibi sūzān u giryān eyledün
derd ile bağrum şurāhî-veş tolu kan eyledün
yere çaldun cür'a tek hāk ile yeksān eyledün
bir şınuķ sāğar gibi pā-māl-i devrān eyledün
'aqlumı şoħbet şonı gibi perîşān eyledün
el-amān ey çarħ-ı bed-kirdār elünden el-amān

IV

4. hey ne āl êtdün baña bi'llāhi ey gerdün-ı dūn
kim gözüm yaşını bir reng ile kıldun lāle-gūn
eyledün hālüm diger-gūn oldı bahtum ser-nigūn
ayağumda bend-i ğam boynumda zencîr-i cünūn
cān ħarîķ-ı nār-ı hicrān ten ğarîķ-ı baħr-i ħūn
tākātüm tāk oldı ğāyetde zebūn oldum zebūn
el-amān ey çarħ-ı bed-kirdār elünden el-amān

V

5. **ħayretî** ğamġini ħîç 'ālemde dil-şād êtmedün
kurtarup bend-i belādan gitdi āzād êtmedün

III

- 3 Ben sana ne yaptım da beni ney gibi inlettin, meclisi süsleyen mum gibi yandırdın, ağlattın. Sürâhî gibi, bağrımı dertle kanla doldurdun. Beni şarap tortusu gibi yere çalıp yerle bir ettin de kırık bir kadeh misali devrin ayakları altında çiğnettin. Aklımı da sohbet sonu gibi perişan ettin. El-aman bu kötü yollu feleğin elinden el-aman!

• (4) çaldun; şaldun N15. tek: gibi N15.

IV

- 4 Hey bre döneκ dünya, Allah için, beni nasıl bir tuzağā dūştürdün ki gözyaşımı bir şekilde lale rengine çevirdin. Halimi hüzünlendirdin, talihimi tepetaklak ettin. Ayağımda ğam bağı, boynumda deli zinciri; can ayrılık ateşinde yanık, beden kan deryasında batık. Dermanım kalmadı, son derece dūşkün hāldeyim. El-aman bu kötü yollu feleğin elinden el-aman!

V

- 5 Kederli Hayretî'yi dünyada hiç mutlu etmedin. Bela bağından kurtarıp bir türlü azat etmedin. Lütfedip bir zaman olsun harap gönlünü yapmadın. Kaç yıldır zulmediyorsun, bir kez olsun adaletli davranmadın. Onun canını alıştırmadığın bir dert kaldı mı? Zaten kimi yād etsen son nefesinde onu yabancıladın? El-aman bu kötü yollu feleğin elinden el-aman!

luṭf édüp bir dem dil-i vîrânın âbâd étmedün
neçe yıldur zûlm édersin bir ağız dâd étmedün
kaldı mı bir ğam ki cânın aña mu‘tâd étmedün
kimi yad étdün ki şon demde yine yâd étmedün
el-amân ey çarḥ-ı bed-kirdâr elünden el-amân

28.

Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün
Remel – + – – / – + – – / – + – – / – + –

I

1. olmadum devründe bir dem şâd elünden ey felek
olmadı vîrâne dil âbâd elünden ey felek
oldı şabrum hırmeni berbâd elünden ey felek
zûlm éder dâd eylemezsın dâd elünden el felek
bārī öldür olayın âzâd elünden ey felek
âh elünden ey felek feryâd elünden ey felek

II

2. dem mi var kim gonca-veş bağrum tolu kan olmaya
gül gibi ya dâmenüm pür-hâr-ı hicrân olmaya
lâle-veş cânumda dâğ-ı nâr-ı hırmân olmaya
ḥâṭrum sünbül gibi yâḥod perîşân olmaya
yâ zamân olur mı gülşen baña zindân olmaya
âh elünden ey felek feryâd elünden ey felek

• (6) kimi yâd étdün ki: kimi yâr étdün ki GHB; kime yâr oldu ki P. (N15'te mısraların sıralanışı şu şekildedir: 1, 4, 3, 6, 5, 2, 7)

28. HD s. 78, N4 15^b, N9 21^a, N15 23^a, GHB 20^b, P 20^b.

I

- 1 Ey felek! Senin devrinde, elinden bir an olsun mutlu olmadığım gibi virane gönül de bir türlü şenlenmedi. Sabrımın harmanı senin sebebine darmadağın oldu. Sen zulmeder, adalet etmezsin. Ah aman senin elinden! Bari beni göldür de elinden kurtulayım. Ah elinden ey felek! Feryat elinden ey felek!

• (N4'te 2 ve 3. mısralar yer değiştirmiştir.)

II

- 2 Bağrımın gonca gibi kan dolu olmadığı, eteğimin gül gibi ayrılık dikenine dolanmadığı, canımda lale gibi nasipsizlik alevinin yarasının bulunmadığı; yahut kalbimin sünbül gibi parça parça olmadığı bir an, gül bahçesinin bana zindan olmadığı bir zaman var mı? Ah elinden ey felek! Feryat elinden ey felek!

• (3) hırmân: hicrân N4. cânumda: bağrumda N9.

III

3. vèrmedün fırsat çü yâr ile edem ‘ıyş-ı müdâm
nüş edem bezm-i vişâlinde şarâb-ı lâle-fâm
ben de eller gibi ‘âlemden alam fi’l-cümle kâm
ğayrı meclisde gerekmez şunmasunlar baña cām
kim baña devründe ‘ıyş etmek haram oldu haram
âh elünden ey felek feryâd elünden ey felek

IV

4. başuma dâr-ı cihânı dâr eden sensin benüm
gözüme bu çettri teng ü târ eden sensin benüm
meskenüm gülzâr iken pür-hâr eden sensin benüm
cānumı hoş-hâl iken bîmâr eden sensin benüm
gönlümü her nesneden bîzâr eden sensin benüm
âh elünden ey felek feryâd elünden ey felek

V

5. bozulup ey zâl-i fânî tîz günde çenberün
göreyin kim tûb ola meydân-ı miñnetde serün
dutilup mâhuñ zevâle ere mihr-i enverün

III

- 3 Ey felek! Fırsat vermedin ki sonsuza dek sevgiliyle yaşayayım, onun kavuşma meclisinde lale renkli şarabı içerek, başkaları gibi, ben de dünyadan bütün bütün nasibimi alayım. Mademki bana senin içki meclisinde zevk ve sefa haram olmuştur. Bana başka mecliste kadeh sunmasınlar! Lazım değil! Ah elinden ey felek! Feryat elinden ey felek!
• (2) bezm-i: bir dem N9. (3) iller gibi ‘âlemden alam: ‘âlemden alam iller gibi GHB.

IV

- 4 Benim başıma dünyayı dar eden, bu gölgeliği gözüme dar ve sıkıntılı gösteren sensin! Yerimi gül bahçesinden dikenliğe çeviren, afiyetteyken canımı hasta eden ve gönlümü her nesneden şikâyet eder hale koyan sensin! Ah elinden ey felek! Feryat elinden ey felek!
• (1) dar: țar N9. (2) târ: țâr N4. (5) her nesneden bîzâr iden: bîzâr iden her nesneden N9.

V

- 5 Ey ölümlü ihtiyar tez günde çenberin bozulsun da başının sıkıntı meydanlarında top gibi yuvarlandığını göreyim. Ayın tutulsun, nurlu güneşin batsın! O bir avuç kül olan (Hayretî’yi) yerle bir ettiğin için sen onunla birlikte yerle bir ol. Ah elinden ey felek! Feryat elinden ey felek!
• (1)zâl-i: dehr-i GHB. (3) dutilup: ıtutulup N4. (5) hâk: od N4. âh: dâd GHB.

yèrlere ola ber-ā-ber **ḥayretī** gibi yèrün
kim yèrin ḥāk eyledün ol bir avuç ḥākisterün
āh elünden ey felek feryād elünden ey felek

29.

Fā'ilatün fā'ilatün fā'ilatün fā'ilün
Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

I

1. geldi devrân-ı şafâ erişdi eyyâm-ı bahâr
gül gibi açıldı güldi her gönül bî-ihtiyâr
her kişi la'îlîn ayağ aldı eline lāle-vâr
mey çıkup başına oldu her gedâ bir tâcdar
ben belâ küncinde kaldum derd ile bîmâr u zâr
āh elünden ey cefâsı çok vefâsuz rûzgâr

II

2. gamdan âzâd oldı 'âlem ben giriftâr-ı firâķ
hep şafâ bezminde el ben sâkin-i ğâr-ı firâķ
her kişinün meskeni gülşen benüm hâr-ı firâķ
her gönül hoş-ḥâl ü ben derd ile bîmâr-ı firâķ
bir dem eksük olmadı cānumdan âzâr-ı firâķ
āh elünden ey cefâsı çok vefâsuz rûzgâr

29. HD s. 80, N4 16^a, N9 21^b, N15 23^b, GHB 21^a, P 20^b.

I

- 1 Sefa zamanı erişip bahar günleri geldi, her gönül ihtiyarsızca gül gibi gülüp eğlendi. Herkesin tıpkı lale gibi, lal renkli kadehi eline almasıyla şarap başa çıktı ve sarhoş olan her dilenci bir taç sahibi oldu. Bense bela köşesinde dert ile inleyen bir hasta olarak kaldım. Ah elinden ey eziyeti çok, vefasız zaman!
• (1) eyyâm-ı bahâr: faşl-ı nev-bahâr P. (4) mey çıkup başına: başına mey çıkup N4. (5) bîmâr: bîzâr N15.

II

- 2 Âlem gamdan kurtuldu, ben ayrılığa tutuldum. Başkaları daima sefa meclisindeyken ben ayrılık mağarasının sakiniyim. Herkesin yeri gül bahçesi, benimki ayrılık diken. Her gönül hâlinden memnun, ben dertli ayrılık hastalığına tutulmuşum. Zaten ayrılığın incitmesi canımdan hiç eksik olmadı. Ah elinden ey eziyeti çok, vefasız zaman!

III

3. kaldı âzād etmedün bend-i belādan sen beni
redd edüp dūr eyledün bezm-i şafādan sen beni
yad kılduñ cümle yārān-ı vefādan sen beni
eyledün bīgāne her bir âşinādan sen beni
‘ākıbet ayru düşürdün muştafādan sen beni
âh elünden ey cefası çok vefāsuz rüzgār

IV

4. gül gibi dāmān-ı vaşl-ı yāra bulup dest-res
dutdı devründe gülistān-ı şafāyı hār u has
bezm-i şādīde sürür el yüze şükr edüp mekes
‘andelībün yeri miḥnet hārı tūtünün kafes
edüben senden şikāyet saña dērler her nefes
âh elünden ey cefası çok vefāsuz rüzgār

V

5. it rakībün bahtını devründe meymün eyledün
ṭālī’in zāğun hümā gibi hümāyün eyledün
işin ol bed-gevherün varduķca altun eyledün
hāşılı her kem-‘ayāruñ ḳadrin efzün eyledün
hayretî bī-çāreyi ḳahr ile mağbün eyledün
âh elünden ey cefası çok vefāsuz rüzgār

III

- 3 Sen beni bela bağından bir salmadın gitti. Kabul etmedin, beni mutluluk meclisinden sen uzaklaştırdın. Beni tüm dostların muhabbetine sen yabancılaştırdın ve eşe dosta karşı beni sen ilgisizleştirdin. Nihayet beni Mustafa’dan ayrı düşürdün. Ah elinden ey eziyeti çok, vefasız zaman!
• (3) vefādan: şafādan N15, GHB. (6) âh: dād GHB.

IV

- 4 Senin devrinde sefa güllüğünü dolduran çalı çırpının eli yetiştı de gül gibi sevgilinin kavuşma eteğine el uzattır oldu. Sinek mutluluk meclisinde şükredip elini yüzüne sürerken, bülbülün yeri sıkıntı dikenı, papağanın yeri kafes oldu. Senden sana şikāyet ederek her nefeste “ah elinden ey sıkıntısı çok vefasız zaman!” diyorlar.
• (1) bulup: dutup N4. (2) dutdı: tıttı N9, GHB. (4) hārı: cāy N15. yiri miḥnet hārı: hār-ı miḥnet yiri GHB.

V

- 5 Devrinde it rakibin bahtını bereketli, karganın talihini ise hüma kuşu gibi kutlu kıldın. O özü kötünün işini olabildiğince yoluna koydun. Kısacası hir

30.

GAZEL-İ SEYYİD HÜSEYİN NESİMÎ TAHMİS-İ HAYRETİ^(S1)

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

I

1. ayrılık cân u gönül şehrini vîrân eyledi
yakdı yıkdı dostum hâk ile yeksân eyledi
komadı cem'iyet-i hatrı perişân eyledi
fûrkâtün derdi nigârâ bağrumı kan eyledi
rûzgâr oldı muhâlif vaşlı hicrân eyledi

II

2. pâdişâhum bendeni tâ senden ayırdı felek
nûr idün sen dîde-i rûşenden ayırdı felek
bûlbûl-i ğam-dîdeni gülşenden ayırdı felek
cânımı ya'nî vişâlün benden ayırdı felek
gel bu cânı suz 'âşıkı gör kim ne bî-cân eyledi

III

3. bâğ-ı cennet bana küyünden cüdâ gülşen degül

ayarı düşüğün değerini yükseltterek çaresiz Hayeretî'yi zarara uğrattın. ah
elinden ey sıkıntısı çok vefasız zaman!

• N9-. (2) zâğun; anuñ N4. (4) 'ayârun; ğubârun N4. (6) âh: dâd GHB.

30. HD s. 81, N4 15^b, N9 22^a, N15 24^a, GHB 21^b, P 20^b.

(Hayretî'nin Seyyid Nesîmî'ye tahmisidir. Nesîmî'nin gazeli kendi divanında
mevcut olup Hüseyin Ayan neşrinde 451 numaralı şiiirdir.)

I

- 1 Ayrılık can ve gönül şehrini harap etti. A dostum! Yaktı, yıktı yerle bir etti.
Cemiyetin hatrını saymadı, perişan etti. Ey sevgili! Ayrılığın derdi bağrımı
kanattı. Devir muhalif oldu, kavuşmayı ayrılığa çevirdi.
• (2)sen: şan N4.

II

- 2 A padişahım! Felek, kulunu senden ayırdı Sen nur idin, felek beni göz
aydınlığımdan ayırdı. Gam görmüş bûlbûlünü gül bahçesinden ayrı düşürdü;
canımı, yani sana kavuşmayı, elimden aldı. Gel feleğin, bu canı gitmiş âşığın
canını nasıl aldığını gör!
• (2) nûr idün sen: nûr olasan GHB.

III

- 3 Senin mahallenden ayrı olduğumda cennet bahçesi bana güllük değildir, gül
bahçesindeki gül ise sensiz gözüme diken görünür. Ey benim ruhum! Sana

gözüme sensüz diken olmuş durur gülşende gül
cân revân olsun saña rûh-ı revānum ten degül
senden ayru düşdügüm takdîr imiş benden degül
haḳdur ey cân her ne kim takdîr-i yezdân eyledi

IV

4. neḳe bir vādî-i miḥnetde gönül âh eyleye
yâ neḳe bir yüz tutup dergâha yâ şâh eyleye
umaram lutfun bu ben güm-râhı hem-râh eyleye
derdümün dermânını fazlından allâh eyleye
her devâsuz derde dermân ol ki dermân eyledi

V

5. gönlüme bezm-i maḥabbetde olup hem-dem ğamun
anun için neḳe demlerdür ki sürür dem ğamun
mey yerine içürür lîkin dem-â-dem dem ğamun
bağrumun kanın gözümünden aḳıdur her dem ğamun
ey şanem şevḳun beni gör kim ne giryân eyledi

VI

6. zâhidün her dem mekânı gûşe-i kâşânedür
rind-i mey-hvârun yeri her laḫza devlet-hânedür
‘aşıkâ mesken hemîşe künc-i miḥnet-hânedür

yalnız benim değil, canım da feda olsun. Senden ayrı düşmem takdirmiş,
benden sebep değil. Ey can! Allah’ın takdir ettiği şey her neyse o haktır.

IV

- 4 Sıkıntı vadisinde gönül ne zamana kadar ah edecek? Peki ya ne zamana kadar
dergâha yüz tutup ‘ey padişah!’ diye yalvaracak? Lütfunun, bu ben yolunu
kaybetmiş, yoldaş edinmesini umuyor, Allah’ın cömertliğinden derdimin
dermanını istiyorum. O ki, her devasız derdin dermanını vermiştir.
• (5) her: bu N4. (2) yüz tutup: yüz dutup N15; çağırıp GHB. (3) hem-râh:
N15-

V

- 5 Gamın, muhabbet meclisinde gönlümün arkadaşı olmuştur. Bu sebeple nice
zamandır keyfince ömür sürmektedir. Fakat senin o gamın, şarap yerine
daima kan içirir. Senin o gamın, gözlerimden sürekli bağrımın kanını akıtır.
Ey heykel gibi güzel sevgili! Gel! Aşkın beni nasıl ağlattığını gör!
• N4-. (3) lîkin: iken GHB.

VI

- 6 Zahidin mekânı daima saray köşesi, ayyaş rindin yeri daima meyhanedir.
Âşığın yeri ise daima sıkıntı bucağıdır. Senin aşkının sırrı, yeri harabeler olan
bir hazineymiş. Aşkın gönlümü yakıp o hazinenin harabesine çevirdi.

sırr-ı 'ışķun genc imiş anuñ yeri vîrānedür
yaķdı 'ışķun göñlümi ol gence vîrān eyledi

VII

7. **hayretî**yem kim boyun vërdüm belā şemşîrine
cānumı étdüm hedef cānā melāmet tîrine
'āşıkun ölmekden artuķ pes daķı tedbîri ne
cānını vërdi **nesîmî** çün şāçun zencîrine
n'îçün anuñ meskenin zencîr ü zindān eyledi

31.

[GAZEL-İ AĞMED TAĞMİŞ-İ ĖAYRETİ]

Mef'ulü mefā'ilün mef'ulü mefā'ilün
Hezec -- + / + --- / -- + / + ---

I

1. yāruñ ruķ u zülfinden bil küfri vü îmānı
vechine nazar kıl baķ gör āyet-i ķur'ānı
dil hānesini pāk ét bul anda o sulţānı
ēy tālîb olan 'ārif seyr étmege cānānı
dikķatle temāşā kıl her gördüğün insānı

VII

- 7 Ben, bela kılıcına boynunu veren Hayretî'yim. Ey can! Ben kınanma okuna canımı hedef etmişim. Zaten âşığın ölmekten başka çaresi nedir? Nesîmî, saçının zinciri için canını vermişken, sen niçin onun yerini zincir ve zindan ettin?

• (1)kim: çün N4. (3) artuķ: özge N4, N9. (5) n'îçün anuñ: anuñ-çün N9.

31. HD s. 83, N4 17^a, N9-, N15-, GHB 34^a, P 21^b.

(Tahmis edilen gazel: Dukakinzade Ahmed Bey Divanı, 250. şiir)

I

- 1 Küfrün ve imanın sevgilinin saçı ve yanağından olduğunu bil. Yüzüne nazar et, bak, Kur'an'ın ayetini gör. Gönül evini temizle, onda o sultanı bul. Ey sevgiliyi seyretmeye talip olan arif! Her gördüğün insana dikkatle bak.

♦ (1) zülfinden: zülfin gör HD, N4, GHB.(2) âyet-i ķur'ānı: şûret-i rahmānı N4.

(3) bul: gör N4, P.

II

2. ol peyker-i cânânı çün şüret-i rahmândur
vechinde olan hatlar hep âyet-i kur'ândur
el-mü'minü mir'atün hağdan saña burhândur
çün âyîne-i cânân ol şüret-i rahmândur
bu âyîneye gel bak gör şüret-i rahmânı

III

3. 'âşıklar imiş yârın şâdıkları 'âşıklar
cân gözün açan hağkun envârına lâyıklar
ger görse 'aceb midür cânânı uyanıklar
şüretde görünmez cân dërlerse münâfıklar
sen cânâ nazar kılsun görmek dileyen anı

IV

4. çün ahsen-i takvîme nâ-hağ dër imiş münkir
'âşıklara ta'n eyler kûr u ker imiş münkir
mağbûb temâşâsın men' eyler imiş münkir
insâf êde bi'llâhi özge har imiş münkir
kör gözlerinin nûrı yokdur görimez anı

II

- 2 O sevgilinin cemali Rahman'ın sureti olduğu için yüzünde olan hatlar hep Kur'an âyetleridir. Ey sevgili! *El-mü'minü mir'atün* Hak'tan sana delildir. O sevgilinin aynası Rahmân'ın sureti olduğu için, bu aynaya gel bak da Rahmân'ın suretini gör.

◆ (1) ol peyker-i cânânı: şol şüret-i cânânsın HD. kim: çün N4. (2) vechinde: vechünde HD (3) hağdan: mü'min GHB. (4) çün...rahmândur: âyîne-i rahmânî çün sûret-i insândur GHB, P. (N4'te üçüncü benttir.)

III

- 3 Sevgilinin sadıkları ancak âşıklarmış. Hakkın nurlarına can gözünü açan layık kimseler, o uyanıklar sevgiliyi görse buna şaşılır mı? "Can surette görünmez!" diyen münâfıklar canı görmek istiyorlarsa, sen cana nazar etsinler.

◆ (1) 'âşıklar...âşıklar: şâdıklar imiş yârın 'âşıkları şâdıklar GHB, P. (2) açan: açup GHB. hağkun: yârın P (5) cânı: anı HD, P.

IV

- 4 O münkir, kör ve sağır olduğu hâlde, en güzel yartılışa hak diyen âşıkları kınıyor ve yalanlıyor hem sevgili seyrini dahi yasaklıyormuş. Allah insaf versin! Bu münkir ne özel bir eşekmiş böyle. Kör gözlerinin nuru olmadığından yaradılıştaki güzelliği göremez.

• (2) 'âşıklara ta'n eyler: hağsuz dimez işitmez GHB.(GHB ve P'de 3. ve 4. mısralar yer değiştirmiştir.) kûr u ker: gözi kör P.

V

5. zühdinde riya olsa gelmez bu yola zâhid
şanma bu ‘amellerle firdevs bula zâhid
dîdâr şafâsından bî-behre ola zâhid
sen hüsn-i dil-ârâdan göz yumsa n’ola zâhid
huffâş gözi görmez hırşîd-i dıraşşanı

VI

6. şol müy-yı miyânundan cânâ bir eser tuysam
esrâr-ı dehânundan ey la‘li şeker tuysam
bâ-‘ayn-ı ‘inâyetle bu mûra nazar tuysam
ey dilber-i rûhânî cân sırrın ger tuysam
bir hâbbeye almazdum şad mülk-i süleymânı

VII

7. ey hayretî yüzün sür hâk-i der-i cânâna
emr oldu sücûd eyle ol şûret-i rahmâna
râz-ı dil-i pür-derdi insâna de insâna
esrâr sözün ahmed keşf eyleme nâ-dân a
hayvâna maḥal görme sen çeşme-i hayvânı

V

- 5 Zühdünde riya olduktan sonra bu yola gelmez zahidin, bu amellerle cenneti bulacağını sanma. O zahit, didar keyfinden nasipsiz kalacaktır. Sen gönülleri süsleyen güzelden gözünü yumsa ne olur? Yarasanın gözü parıldayan güneşi görmez.

♦ (1) zühdinde: zihninde HD.

VI

- 6 A can! Şu kıl gibi ince belinden bir eser hissetsem. Ey şeker dudaklı! Ağzının sırlarını öğrensem, İyilik gözüyle bu karıncaya nazar ettiğini görsem, Ey ruhanî sevgili! Eğer can sırrını işitsem, Yüz Süyelman ülkesini bir arpa tanesine saymazdım.

• tuysam: duysam GHB, P (hepsi bu şekildedir.). (2) esrâr...tuysam: ben hâtem-i la‘lünden bir zerre haber duysam. (GHB ve P’de bulunan bu mısra, bentte dördüncü sıradadır.) (4) eger: ‘ayân P.

VII

- 7 A Hayretî! Sevgilini eşik toprağına yüzünü sür. Rahmânın suretine secde emredilmiştir. Dert dolu gönlünün sırrını insan olana söyle. A Ahmet! Sırlı kelimelerini cahillere açarak bengi suyu hayvan olana layık görme.

♦ (2) emr: vakt HD. şûret-i rahmâna: hâzret-i sulṭâna HD.

32.

MUHAMMES ENDER-MEDH Ü ŞENÂ-YI EVRENOS-ZÂDE^(S1)

Fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilün

Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

I

1. serverâ bed-h^vâh olan saña yezîd olsun yezîd
dâyimâ vërsün murâduñ mîvesin naḥl-i ümîd
dîde-i baḥtuñ uyansun ṭâli'ün olsun sa'îd
her gecen kâdr ü berât olsun günün nevrûz u 'îd
dünyeler durdukça dur 'ömrün mezîd olsun mezîd

II

2. bir şeh-i mesned-nişîn-i baht u 'izzetsin bugün
âfitâb-ı maṭla'-ı şubḥ-ı sa'âdetsin bugün
şâhbâz-ı âşiyân-ı 'izz ü devletsin bugün
ḥâşılı bir şîr-i merdân-ı şecâ'atsin bugün
dünyeler durdukça dur 'ömrün mezîd olsun mezîd

32. HD s. 85, N4 16^a, N9 22^b, N15 24^b, GHB 22^a, P 22^b.

I

- 1 Ey hükümdar! Senin kötülüğünü isteyen Yezit olsun Yezit. Ümit fidanı, daima senin muradının meyvesini bitirsin. Bahtının gözü uyansın, talihin gülsün. Her gecen kadir ve berat, her günün nevrûz ve bayram olsun. Dünya durdukça yaşa! Ömrün uzun olsun!
• (2) naḥl-i: gül-i GHB. (4) kâdr ü berât: kadri berât N4. (5) durdukça dur: ṭurdukça ṭur N9, GHB (tüm bentlerde bu şekildedir.)

II

- 2 Sen bugün talih ve yücelik makamında oturan bir sultan, saadet sabahının doğan güneşi, yüce ve kutlu yuvanın doğanısın. Hasılı, bugün cesur yiğitlerin arasında bir kaplansın. Dünya durdukça yaşa! Ömrün uzun olsun!
• (1) baht u 'izzetsin: taḥt-ı 'izzetsin N4, N15, P; taḥt u 'izzetsin N9 (2) şubḥ-ı: nûr-ı N4.

III

3. destüne vèrildi sulṭānum ‘inān-ı devletün
çek nèc’istersen kepādenḍür kemān-ı devletün
ehl-i fakruṇ melce’idür āsitān-ı devletün
haşra denḷü zāyil olmasun zamān-ı devletün
dünyeler durdukça dur ‘ömrün mezīd olsun mezīd

IV

4. ḡonce-veş kan yutsun a‘dā sen açıl gül gül gibi
ḡönlünü bir dem perīşān eyleme sünbül gibi
karşuṇa el kavşurup dursun güzeller kıl gibi
ehl-i diller okıyup medḥün dēsün bülbül gibi
dünyeler durdukça dur ‘ömrün mezīd olsun mezīd

V

5. rūbeh-i dünyāya baş indürme şīr ol dāyimā
geç serīr-i ‘adl ü inşāfa emīr ol dāyimā
pertevün şal ‘āleme şems-i münīr ol dāyimā
ḥākden ḡaldur fakīri destḡir ol dāyimā
dünyeler durdukça dur ‘ömrün mezīd olsun mezīd

III

- 3 Sultanım! Devletinin idaresi senin eline verildi. Talihin yayı senin
oyuncağıdır nasıl çekmek istersen çek. Senin yüceliğinin eşiği fakirlerin
sığınağıdır. Devletinin devri haşra kadar bitmesin. Dünya durdukça yaşa!
Ömrün uzun olsun!
- (1) virildi: şunıldı GHB. (3) melce’idür: ḥaccıdır çün N4; ...idür N15.

IV

- 4 Düşmanlar gonca gibi kan yutsun, sen gül gibi açıl gül! Gönlünü asla sünbül
gibi perişan etme. Güzeller karşında köleler gibi el pençe divan dursun.
Âşıklar da bülbüller gibi medhini okuyup söylesinler. Dünya durdukça yaşa!
Ömrün uzun olsun uzun!
- (2) bir dem: hergiz GHB. (3) dursun: ṭursun N4.

V

5. Dünya tilkisine baş eğme, daima kaplan ol. İnsaf ve adalet tahtına otur daimî
sultan ol. Işıklarını âleme sal, her daim nurlu güneş ol. Fakiri yerden kaldır,
daima yardımsever ol. Dünya durdukça yaşa! Ömrün uzun olsun!
- (3) kavşurup: bağlayup N9. dursun: ṭursun N9. (4) fakīri: fakīre N15, GHB.

VI

6. himmetün gāyet bülend ü kadrün a'lādur senün
jengden āyīne-i kalbün mücellādur senün
ehl-i fakra eşigün 'arş-ı mu'allādur senün
yarıcun hiç gam yeme va'llāhi mevlādur senün
dünyeler durdukça dur 'ömrün mezîd olsun mezîd

VII

7. gönlün alçakdur velîkin himmetün a'lādudur
ğıll u gışdan her nefes mir'ât-ı kalbün sâdedür
saṇa cān ile kul olan guşşadan āzâdedür
şāh-ı çarḥ-ı çārümîn kapuṇda bir üftâdedür
dünyeler durdukça dur 'ömrün mezîd olsun mezîd

VIII

8. şûretâ begsin velîkin sîretâ dervîşsin
nûşsin şâdıklara ehl-i nifāka nîşsin
zaḥmsın bed-kîşe ammā merhem-i dil-rîşsin
verme yüz şirrîre sen bir şāh-ı hayr-endîşsin
dünyeler durdukça dur 'ömrün mezîd olsun mezîd

VI

6. Senin himmetin gayet yüce ve kadrin ulu olup kalp aynan kirden pastan
temizlenip parlatılmıştır. Eşiğin fukaranın yüce arşıdır. Vallahi hiç gam yeme!
Senin yardımcın Mevlâ'dır; Dünya durdukça yaşa! Ömrün uzun olsun!
• (4) hiç: hem N9, GHB, P.

VII

7. Alçak gönüllüsün fakat himmetin yücelerdir. Kalp aynan, her zaman kin
ve düşmanlıktan arıdır. Sana candan kul olan kederden kurtulur. Dördüncü
feleğin şahu kapında düşüp kalkar. Dünya durdukça yaşa! Ömrün uzun
olsun!

VIII

8. Surette bey olsan da sîretçe bir dervîşsin. Sadıklara tatlı, nifak ehline zehirsin.
Gönül yarasının merhem ama kötü yollulara yarasın. Sen hayrı gözeten bir
şahsın, şer saçanlara yüz verme. Dünya durdukça yaşa! Ömrün uzun olsun
uzun!
• N4-, GHB-. (2) şâdıklara: 'âşıklara N9, P.

IX

9. ‘âdetün dāyim ‘aṭādur bezldür eltāfdur
şan‘atun her dem seḥādur ‘adldür inşāfdur
şu gibi hem gönün alçak hem derünün şāfdur
saṇa bu ḥulḳ ile hep ḥalk-ı cihān vaşşāfdur
dünyeler durdukça dur ‘ömrün mezīd olsun mezīd

X

10. saṇa bu ḥüsn ü bu ḥulḳ ile bu yāl ü bāl ile
yalınuz insān degül meddāḥ olanlar kāl ile
murḡ u māhī medḥ okur durmuş zebān-ı ḥāl ile
her birinün dilde zikri devlet ü ikbāl ile
dünyeler durdukça dur ‘ömrün mezīd olsun mezīd

XI

11. mazhar-ı luṭf-ı ḥudāsın sen érenler cānıçün
menba‘-ı cūd u ‘aṭāsın sen érenler cānıçün
ma‘den-i ḥilm ü ḥayāsın sen érenler cānıçün
naḳd-i cān-ı murtażāsın sen érenler cānıçün
dünyeler durdukça dur ‘ömrün mezīd olsun mezīd

IX

9. Senin âdetin daima ihsan etme, verme ve lütfetmektir. Sanatın her zaman cömertlik, adalet ve insaftır. Su gibi; hem alçak gönüllüsün hem için temizdir. Cihan halkı bu ahlakınla hep seni konuşmaktadır. Dünya durdukça yaşa! Ömrün uzun olsun!

X

10. Bu güzellik ve ahlakla, bu boy ve bu endamla sana sadece güzel sözleriyle insan övgüde bulunmaz. Kuş ve balıklar da durmuşlar, hâl dili ile seni överler. Her birinin dilindeki zikri “Devlet ve ikbal ile dünya durdukça yaşa! Ömrün uzun olsun!” şeklindedir.

- N4-. (3) durmuş; şurmuş GHB, P. (N9’de mısra sıralaması 1, 4, 3, 2, 5 şeklindedir. P’de 11. benttir.)

XI

11. Erenler canı için sen sen Allah’ın lütfuna mazharsın. Erenler canı için sen ihsan ve cömertlik kaynağısın. Erenler canı için sen haya ve hilim madenisin. Erenler canı için sen Murtazâ’nın can sermayesisin. Dünya durdukça yaşa! Ömrün uzun olsun!

- (1) luṭf-ı: zât-ı N4. (2) ‘aṭāsın: seḥāsın N4, GHB. (4) cān-ı: şâḥ-ı GHB.

XII

12. gelmemişdür evrenosîlerde sence evren er
nağd-i haydarsın vilâyetde bugün ey şîr-i ner
bir zebûnuñdur senün bu ejdehâ-yı heft-ser
şāhib-i seyf ü kâlemsin pür-hünersin pür-hüner
dünyeler durdukça dur ‘ömrün mezîd olsun mezîd

XIII

13. heft kişver pâdişāhınun yarar bir kulusın
‘abd-i hāsısın érenler cânıçün maqbûlısın
ğāzî begsın gerçek ersin kuşağuna dolısın
şundı gerçekler saña cām-ı murāduñ tolısın
dünyeler durdukça dur ‘ömrün mezîd olsun mezîd

XIV

14. hâk murāduñ gönüne göre müyesser eylemiş
kalbüñi öz kendü nûriyle münevver eylemiş
mesned-i ‘izzet serîrinde muqarrer eylemiş
luṭf édüp her yerde manşûr u muzaffer eylemiş
dünyeler durdukça dur ‘ömrün mezîd olsun mezîd

XII

12. Evrenosîlerde senin gibi cihan değer bir er gelmemiştir. Ey erkek arslan! Velilikte sen bugün Haydar’ın bakiyesisin. Şu yedi başlı yılan bugün sana boyun eğmiştir. Kılıç ve kalem sahibisin, hünerlerle dopdolusun. Dünya durdukça yaşa! Ömrün uzun olsun!

XIII

13. Erenler canı için! Sen yedi ülke padişahının faydalı, gözde ve özel bir kulusun. Gazi beysin, hakikatli, güçlü kuvvetli bir yiğitsin. Hakikatli yiğitler sana murat kadehinin şarabını sunmuştur. Dünya durdukça yaşa! Ömrün uzun olsun!

- (4) N4-. (3) dolısın: tolısın N9, GHB, P. (4) şundı: içdi GHB.

XIV

14. Hak, senin arzunu gönüne göre sana nasip etmiş; kalbini, kendi öz nuruyla nurlandırmış. Seni yücelik makamının tahtına oturtmuş. Lütfedip, her yerde seni yardım ve zafer sahibi yapmış. Dünya durdukça yaşa! Ömrün uzun olsun!

XV

15. **hayreti**ym āsitānuḡ itlerinūḡ biriyem
ol kapunuḡ bir tuz etmek gözedür kıtmīriyem
ben de hālümce şadākat bişesinūḡ şīriyem
belki öz meydānumuḡ bir merd-i ‘ālem-gīriyem
dünyeler durdukça dur ‘ömrūḡ mezīd olsun mezīd

33.

MURABBA‘-I DER-MEDH-İ MEHMED PĀŞĀ BİN YAḤYĀ PĀŞĀ (N2 29b)

Fā‘ilātūn fā‘ilātūn fā‘ilātūn fā‘ilūn
Remel – + – – / – + – – / – + – – / – + –

I

1. ehl-i hālüz şanma ey zāhid bizi hālīlerüz
bende-i maqbūl-i dergāh olmuş iqbālīlerüz
gönlümüz alçağdur ammā himmeti ‘ālīlerüz
cāna başa qalmazuz ‘ālemde yaḥyālilaruz

II

2. vèrmedük bu pīre-zen dünyāya dil merdāneyüz
rūbeh-i dehrūḡ zebūnı olmaduk şīrāneyüz
durmada oturmada cünbişde dervīşāneyüz
cāna başa qalmazuz ‘ālemde yaḥyālilaruz

XV

15. Ben Hayreti’yim! Kapının itlerinden biri, ancak bir tuz ekmek bekleyen Kıtmır’i olarak ben de kendi hālümce sadakat ormanının bir arslanıyım. Belki kendi meydanımda dünyayı tutan bir yiğidim. Dünya durdukça yaşa! Ömrün uzun olsun!

• (3) şīriyem: pīriyem N9. (4) meydānumuḡ; meydānınuḡ N4.

33. HD s. 88, N4-, N9 23^b, N15 26^a, GHB 23^b, P 23^b.

I

- 1 Ey zahit! Bizi boş zannetme, biz hâl ehliyiz. Dergâhın makbul kulları olmuş talihlileriz. Gönlümüz alçaktır amma yücedir himmetimiz. Biz âlemde canı başı sakınmayan Yahyalılarız.

♦ (1) hālīlerüz: hālīlerüz N9; qālīlerüz GHB.

II

- 2 Yiğitlik bizde, bu dünya kocakarısına gönül vermedik. Zamanın tilkisine karşı acze düşmeyen aslanlar gibiyiz. Durmada, oturmada, eğlencede dervişler gibiyiz. Biz âlemde canı başı sakınmayan Yahyalılarız.

• durmada: tūrmada N9, GHB.

III

3. bu yalancı dehre baş egdürmedük gerçeklerüz
kaḥbe zen dehrün zebûnı olmaduk erkeklerüz
dönmezüz şāhum yolumuzdan kuşağı peklerüz
cāna başa ḳalmazuz ‘ālemde yaḥyālilaruz

IV

4. gūşe-i ḥum-ḥāne-i şāhīde lā-yaḳillerüz
içmişüz vaḥdet şarābı cür‘asın ḳan-zīllerüz
şūretā kem ḳaṭrayuz ammā ki deryā-dillerüz
cāna başa ḳalmazuz ‘ālemde yaḥyālilaruz

V

5. biz fedâyî cānlaruz yokdur ölümünden bīmümüz
cān ile vardur érenler yolına teslīmümüz
kimümüz meydānda baş vērür baş alur kimümüz
cāna başa ḳalmazuz ‘ālemde yaḥyālilaruz

III

- 3 Bu yalancı dünyaya baş eğmeyen gerçekleriz. Kahpe dünya karısına kanmayan erkekleriz. A şahım! Yolumuzdan dönmeyiz, kuşağımız sağlam. Biz âlemde canı başı sakınmayan Yahyalıların.

♦ N15-. (1) egdürmedük: indürmedük N9, GHB. (2) kaḥbe zen dehrün zebûnı: pîre-zen dünyâya mâyl N9, GHB. P. (3) yolumuzdan: belimüzde HD; belimüzden GHB.

IV

- 4 Şah meyhanesinin köşesinde kendimizden geçmişiz. Vahdet şarabının cürasını içmişiz, zil zurna sarhoşuz. Sureten az bir damlayız fakat gönlümüz derya... Biz âlemde canı başı sakınmayan Yahyalıların.

♦ (2) ḳan-zīllerüz: ḳanzillerüz HD; ḳan-zīllerüz P. (3) ammâ ki: ma’nîde P. (N9. GHB ve P’de 1. ve 2. mısra yer değiştirmiştir.)

V

5. Biz fedai canlarız, ölümünden korkumuz yoktur. Erenler yoluna can ile teslimimiz vardır. Kimimiz meydanda baş verir, baş alır kimimiz. Biz âlemde canı başı sakınmayan Yahyalıların.

• (1) fedâyî: ḥudâyî N9.

VI

6. y r olur  uluz y r olur ercümend-i ‘ lem z
y r olur pest z y r olur ser-b l nd-i ‘ lem z
kimseye ba  egmezüz   hum lev nd-i ‘ lem z
c na ba a  almazuz ‘ lemde ya y l laruz

VII

7. ‘ lem n  biz de gözi  anlu yarar  ehb z yuz
‘    ile c n oynaruz bu ‘ar an n  c n-b z yuz
kimim z geçdi  eh d oldu kimim z g z  y z
c na ba a  almazuz ‘ lemde ya y l laruz

VIII

8. her birim z r z-ı meyd nda birer  em  ir olur
ceng içinde ağzı  anlu bir atılmış t r olur
az   o   ehl-i küfrünü yanumuzda bir olur
c na ba a  almazuz ‘ lemde ya y l laruz

IX

9. murğ-ı c n alur birer  ehb zdur her t r m z
ehl-i küfrünü  u  oyar ocağına  em  ir m z
yüzümüz d nd rmez z düşmen bi  olsa birim z
c na ba a  almazuz ‘ lemde ya y l laruz

VI

6. Yeri gelir kuluz, yeri gelir  lem e rafından z. Yeri gelir al a  z, yeri gelir
 lemin y cesiyiz. A   hum! Biz  lemin kimseyi ba  eğmeyen leventleriyiz. Biz
 lemde canı ba ı sakınmayan Yahyalılarız.
• N9-, N15-, GHB-, (P’de 10. benttir.)

VII

7. Biz  lemin gözü kanlı, yararlı doğan ku uyuz. Bu meydanın cambaz y z, aşka
can feda ederiz. Kimimiz geçti  ehid oldu, kimimiz gaziyiz. Biz  lemde canı
ba ı sakınmayan Yahyalılarız.
• (1) yarar: birer N9, N15, GHB, P.

VIII

8. Her birimiz meydan günü birer k    oluruz. Cenkte fırlatılmış ağzı kanlı birer
ok oluruz. K firlerin az  çoğu yanımızda bir olur. Biz  lemde canı ba ı
sakınmayan Yahyalılarız.
• (4) c na ba a  almazuz: c n ile ba  oynaruz GHB.

IX

9. Her okumuz, can kuşunu avlayan bir do andır. K lcımız k firlerin ocağına
su koymaktadır. Düşman bin olsada birimiz bile y z n  çevirmez. Biz
 lemde canı ba ı sakınmayan Yahyalılarız.
• GHB-.

X

10. gâh olur biz nûş-ı şâfî gâh nîş-i kâtîlüz
gâh âteş gibi ser-keş geh şu gibi mâylüz
ok gibi doğru kılıç gibi bugün şâfî-dilüz
câna başa kıalmazuz ‘âlemde yahyâlîlâruz

XI

11. gerçek erler eşiginde yüzümüz cârûbdur
dönmezüz meydânlarından başumuz bir tûbdur
‘arîfüz eglencemiz her dem mey ü maḥbûbdur
câna başa kıalmazuz ‘âlemde yahyâlîlâruz

XII

12. tutmazuz bir yerde mesken lâ-mekânîlerdenüz
bugünü yarına kıomaz der-miyânîlerdenüz
biz mevâlî pâk-meşreb ḥânedânîlerdenüz
câna başa kıalmazuz ‘âlemde yahyâlîlâruz

XIII

13. ḥayretî esrâr-ı ‘ışķun vâlih ü ḥayrânîyuz
ehl-i dil ‘âşıkların abdâlîyuz ‘uryânîyuz

X

10. Bazen lezzetli halis şarap, bazen öldürücü zehiriz. Bazen ateş gibi dik başlı, bazen su gibi uyumluyuz. Bugün ok gibi doğru, kılıç gibi saf dilliyiz. Biz âlemde canı başı sakınmayan Yahyalıların.
- (1) nîş-i: nîşî N9. (3) doğru: doğru N15.

XI

11. Yüzümüz gerçek erlerin eşiginin süpürgesidir. Başımız top olur fakat meclislerinden dönmeziz. Biz arifleriz, eglencemiz daima şarap ve sevgilidir. Biz âlemde canı başı sakınmayan Yahyalıların.
- (1) cârûbdur: çârûpdur N9. (3) her dem: dâyim N15.

XII

12. Bir yerde mesken tutmayan mekânsızlarız. Bugünün işini yarına bırakmaz meydancılarız. Biz hanedana mensup temiz meşrepli efendileriz. Biz âlemde canı başı sakınmayan Yahyalıların.
- (1) tutmazuz: dutmazuz N15, P.(N9’da mısralar 2, 3, 1, 4 şeklinde sıralanmıştır. Bu bent GHB’de ve P’de son sıradadır.)

XIII

13. A Hayretî! Biz aşkın sırlarıyla aklı başından gitmiş şaşkınlıdır. Gönül sahibi âşıkların abdâlî, soyunmuşlarıdır. Hasılı, kemal sahiplerinin kuluyuz, kurbanıdır. Biz âlemde canı başı sakınmayan Yahyalıların.
- (1) esrâr-ı: erbâb-ı N9, N15, GHB, P. (3) şâhib-kemâl: ehl-i kemâl N9.

hâşılı şâhib-kemâlün kılıyuz kurbânıyuz
câna başa qalmazuz ‘âlemde yahyâlilaruz

34.

ENDER-SÜLÛK-I ÂZÂDEGÂN VE İBN-İ VAQTÂN^(S1)

Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün
Remel – + – – / – + – – / – + –

I

1. dedî bir gün pend édüp baña dedem
ëy püser gel yarın için yeme gam
ibn-i vaqt ol virdün olsun dem-be-dem
dem bu demdür dem bu demdür dem bu dem

II

2. yeme ferdâ guşşasın ëy nâ-ḥalef
nisye için eyleme nakdün telef
çağırup der düblek ü şeştâ vü def
dem bu demdür dem bu demdür dem bu dem

III

3. sâkıyâ gel şun şarâb-ı hoş-güvâr
içelüm gam guşşa olsun târ ü mâr
gün bugündür yarınun da issi var
dem bu demdür dem bu demdür dem bu dem

34. HD s. 91, N4-, N9 24^a, N15 26^b, GHB 24^a, P 24^a.

I

- 1 Dedem bir gün bana nasihat edip "Ey oğul! Gel yarın için gam yeme! Daima ibnivakt ol zira an bu andır!" dedi.

II

- 2 Ey soyuna çekmemiş olan! Yarının derdiyle bugünden dertlenmekle nakdini veresiye verip telef etme. Dümbelek, tambur ve def hepsi dem bu demdür dem bu demdür diye çalıp söylemekte.

III

- 3 A saki! Gel, hoş içimli şarabı sun da içelim! Gam ve keder dağılsın gitsin. Gün bugündür, yarının da sahibi var. An bu andır!

- (N9'da beyitler 3, 1, 2, 4 şeklinde sıralanmıştır.)

IV

4. sen sen ol şol dem ki geçdi dem dème
aňa hem dem dèyene hem-dem dème
ëy refîķ érmez bilürsin dem deme
dem bu demdür dem bu demdür dem bu dem

V

5. çün kefil oldı saňa ol zü'l-celâl
yème müstaķbel ğamın çekme melâl
ehl-i hâl ol **hayretî** gel ehl-i hâl
dem bu demdür dem bu demdür dem bu dem

35.

VE LEHU DER-VAŞF-I ABDÂLÂN^(S1)

Fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilün
Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

I

1. olmayup 'âlemde şüret şatmada dellâller
ķîl u ķâli ķazıdı defterden ehl-i hâller
vâķıf-ı esrâr-ı 'ıķķ-ı hâķķ olan ķattâller
keskin erler tiĝ-i 'uryânlar durur abdâllar

IV

- 4 Sen sen ol, şu zaman geçti gitti deme. Hem böyle konuşanı da arkadaş bilme.
A dost! Bilirsin ki bir an diğer ana erişmez. An bu andır!
• (1) sen sen ol: sensüzün N9. (2) hem-dem: âdem N9, N15.

V

5. Ey Hayretî! Medem ki o celâl sahibi sana kefil olmuş, istikbal gamını çekip
hüzünlenmeyi bırak da hâl ehli ol. Zira an bu andır!
35. HD s. 92, N4-, N9 24^b, N15 27^a, GHB 24^a, P 24^b.

I

- 1 Abdallar, dünyada caka satmayan davetçiler, dedikoduyu defterden kazıyan
hâl ehli kimselerdir. Onlar Hak aşkının sırlarına vakıf olan keskin erler, yalın
kılıçlardır.
• (3) ķattâller: abdâllar N9, P.

II

2. na'ller kim kesdiler rāh-ı hūdāya dāldür
ṭālibi cezb étmege her biri bir çengāldür
dāğlar rūşen delīl-i meclis-i iḳbāldür
keskin erler tiğ-i 'uryānlar durur abdāllar

III

3. bezm-i dilde her elif bir şem'-i cān-efrūzdur
münkirün ḳalbine līkin tīr-i 'āhen-dūzdur
gecesi ḳadr oldı bunların günü nevrūzdur
keskin erler tiğ-i 'uryānlar durur abdāllar

IV

4. çün bular rāh-ı ṭarīḳatde gelüp ḥāk oldılar
zerre iken mihr-i 'ālem-tāb-ı eflāk oldılar
ḡill u ḡışdan şayḳal-ı tevḥīd ile pāk oldılar
keskin erler tiğ-i 'uryānlar durur abdāllar

V

5. şūretā gerçi birer kemter gedālardur bular
'ālem-i ma'nāda līkin pādişālardur bular
merve ḥaḳḳı şūfīyā ehl-i şafālardur bular
keskin erler tiğ-i 'uryānlar durur abdāllar

II

- 2 Hūda'nın yolunun işareti olarak kestikleri nallerin her biri taliplisini cezbedip çekmek için bir çengeldir. Bu yaralar, ikbal meclisinin apaçık delilleridir. Keskin erler, yalın kılıçlardır abdallar.

III

- 3 Gönül meclisinde her elif can aydınlatan bir mum iken inkarcının kalbine demir deler bir ok olmuştur. Keskin erler, yalın kılıçlar olan Abdallar ki bunların gecesi Kadir gecesi, gündüzü nevrüz bayramıdır.
♦ (2) līkin: lâkin HD.

IV

- 4 Bunlar tarikat yoluna gelip toprak olduları için, zerre iken feleklerin âlem aydınlatan güneşi oldular. Kin ve düşmanlıktan tevhit cılasıyla temizlendiler. Keskin erler, yalın kılıçlardır abdallar.

V

5. Gerçi bunlar görünüşte değersiz birer dilencidirler. Fakat mana âleminin padişahlarıdır. Merve hakkı için ey sofı! Bunlar safâ ehlidir. Keskin erler, yalın kılıçlardır abdallar.
♦ (2) līkin: lâkin HD.

VI

6. cism-i şüretdür hemân ma'nîde bunlar cândur
da'vî-i ma'nîye her bir sözleri burhândur
kisve-i fakr içre bunlar da birer sulţândur
keskin erler tîğ-i 'uryânlar durur abdâllar

VII

7. pâdişâsın **hayretî** hünkâra gerçek kul isen
âsitân-ı devletinde bende-i makbûl isen
sen de bir dîvânesi ol bunların ma'kul isen
keskin erler tîğ-i 'uryânlar durur abdâllar

36.

DER-KEYFİYYET-İ BENG Ü HÂLET-İ ESRÂR GÜYED^(S1)

Fe'îlâtün fe'îlâtün fe'îlâtün fe'îlün

Remel + + - - / + + - - / + + - - / + + -

I

1. neçe bir zülfi gibi hâk ile yeksân olalum
neçe bir turraları gibi perişân olalum
açılalum leb-i dilber gibi handân olalum
cür'adânı getür abdâl yine hayrân olalum

VI

6. Sureten cisimdirler fakat hakikatte bunlar candır. Hakikat davasında her bir sözleri delil hükmündedir. Bunlar fakirlik kisvesine girmiş birer sultandır. Keskin erler, yalın kılıçlardır abdallar.
• (2) da'vî-i ma'nîye: 'âlem-i ma'nîde N9, N15; 'âlem-i taḥkîka GHB. (3) kisve: kisvet N9, N15, GHB.

VII

7. Hayretî! Hünkara gerçek kul olup devletinin eşiğinde makbul bir hizmetkâr olursan padişah sensin. Eğer akıllıysan sen de keskin erler, yalın kılıçlar olan abdalların bir divanesi ol
36. HD s. 94, N4 20^b, N9 25^a, N15 27^b, GHB 24^b, P 25^a, N3 33^b.

I

- 1 Ne vakte kadar onun zülfü gibi yerle bir, ne vakte kadar onun lüleleri gibi darmadağın olacağız? Ey abdal! Cur'adanı getir! Kendimizden geçip yine sevgilinin dudağı gibi açılalım, gülelim.

II

2. silelüm gel berü âyîne-i ƙalbün tozını
açalum kühl-i ğubâr ile yine cân gözini
ƙulağa ƙoymayalum ħ^vâce faĳihün sözini
cür‘adânı getür abdâl yine ħayrân olalum

III

3. vâ‘iz-i ħuşk bizümle biñ éderse cengi
budalâyuz olımazuz biz anuñ hem-rengi
görimez cân gözi ƙaĳ olmayıcaĳ kör bengi
cür‘adânı getür abdâl yine ħayrân olalum

IV

4. ƙalmayup gülşen-i dilde eser-i ħâr-ı melâl
yeridür açıla yer yer gül-i gülzâr-ı ħayâl
müftî-i ‘ışĳ ĳü fetvâ verüben dedi ħalâl
cür‘adânı getür abdâl yine ħayrân olalum

V

5. yıĳuban zühd ü verâ‘ mülkini vîrân édelüm
girelüm cân u gönül şehrini seyrân édelüm

II

- 2 Beri gel! Hoca fakihin sözünü dinlemeyelim. Kalp aynasının tozunu silip şu toz hâlindeki sürme ile can gözünü parlatalım. Ey abdal! Cur‘adanı getir de kendimizden geçelim.
• (2) ğubâr: cilâ N9.

III

- 3 Soğuk vaiz bizimle çekişmeyi arttırsa da, biz abdalları, onun türünden olamayız. Ey abdal! Kör bir esrarkeş olmayınca can gözümüz göremez, cur‘adanı getir de kendimizden geçelim.
• (1) biñ: ger N3. (3) ƙaĳ olmayıcaĳ gör: gönli ƙapacaĳ gözünü GHB.

IV

- 4 Gönül güllüğünde hüznün dikeninden eser kalmasın. Hayalin gül bahçesinin gülünün yer yer açılmasının yeridir. Mademki aşk müftüsü fetva verip helal kıldı. Ey abdal! Getir cur‘adanı! Kendimizden geçelim.
• (1) eser-i ħâr-ı melâl: eser-i bâde melâl GHB. (2) ħayâl: ħayâl N9, N15, P. (3) didi: kıldı N4.

V

- 5 Züht ve verâ mülkünü yıkıp viran edelim. Can ve gönül şehrine girip dolaşalım. Bir yere toplanıp rint sohbetine başlayalım. Ey abdal! Cur‘adanı getir de kendimizden geçelim.
• (3) araya: yire N4.

cem^ç olup bir araya şöhet-i rindân edelüm
cür'adânı getür abdâl yine hayrân olalum

VI

6. neçe bir âyîne-i cām ile hōd-bîn olalum
neçe bir bāde-i hamrā gibi rengîn olalum
gel e yek-reng gedālar gibi miskîn olalum
cür'adânı getür abdâl yine hayrân olalum

VII

7. gelünüz hep geleni meclise hayrân edelüm
anı bu demde bizümle daḥı yeksân edelüm
getürüp şöhete her dilberi seyrân edelüm
cür'adânı getür abdâl yine hayrân olalum

VIII

8. kimseye dēmezüz esrārumuzı minnet ile
tutaruz elde anı ḥurmet edüp 'izzet ile
yedürür çünki bize her yemeḡi lezzet ile
cür'adânı getür abdâl yine hayrân olalum

VI

- 6 Ne zamana dek kırmızı şarap gibi güzel kalıp, kadeh aynasında kibirleneceḡiz? Gel, tek renki tatlı köleler gibi olalım. Ey abdal! Cur'adânı getir de kendimizden geçelim.

VII

- 7 Geliniz, meclise her geleni esrarla hayran edip kendimize benzetelim. Her sevgiliyi sohbetimize alıp beraber gezelim. Ey abdal cüradanı getir, yine kendimizden geçelim.

• HD-, N4-, N9-, N15-, GHB-, P-, N3 33^b.

VIII

- 8 Kimseye minnet edip de esrarımızı anlatmazyız, onu elde ḥurmetle izzetle tutarız. Ey abdal bize her yemeḡi lezzetle yediren cüradanı getir de yine kendimizden geçelim.

• HD-, N4-, N9-, N15-, GHB-, P-, N3 33^b.

IX

9. getürün şol otı yêr yêr alalum ulaşalum
êrelüm şöhet-i rindāna güzel söyleşelüm
cem‘ olup bir yere hayrān olalum gülüşelüm
cür‘adānı getür abdāl yine hayrān olalum

X

10. ‘ışk esrārınun anlamaya keyfiyyetini
ni‘met-i h̄vān-ı gamun almağ için lezzetini
hayretīnūn dağı arturmağ için hayretini
cür‘adānı getür abdāl yine hayrān olalum

37.

DER-BEYĀN-I SÜLŪK-I BĪ-ĶAYDĪ^(S1)

Fā‘ilātūn fā‘ilātūn fā‘ilūn

Remel - + - - / - + - - / - + -

I

1. bağı başlu nêçe pür-yareyüz
tîğ-i hicrān ile pāre pāreyüz
derdmendüz ‘āşıkuz bī-çāreyüz
biz de bir kaç onmaduk āvāreyüz

IX

- 9 Şu otu getirin de alıp tesirine girelim, rintlerin sohbetine gidip güzelce söyleşelim. Bir yere toplanıp esrar sarhoşu olup gülüşelim. Ey abdal! Cüradanı getir de yine hayran olalım.

• HD-, N4-, N9-, N15-, GHB-, P-, N3 33^b.

X

- 10 Aşkın sırlarının nasıl olduğunu anlamak için, gam sofrasındaki nimetin lezzetini almak için, Hayretī’nin de hayretini arttırmak için ey Abdal! Cüradanı getir de yine kendimizden geçelim.

37. HD s. 96, N4 20^a, N9 25^b, N15 28^a, GHB 25^a, P 25^b.

I

- 1 Bağrı başlı yaralarla doluyuz, ayrılık kılıcıyla parça parçayız. Dertliyiz, âşığız, biçareyiz. Biz de birkaç iflah olmaz avareyiz.

• N4-.

II

2. türrehâtından cihânun sâdeyüz
kayd-ı bend-i dehrden âzâdeyüz
‘âşıkuz üftâdeyüz dil-dâdeyüz
biz de bir kaç onmaduk âvâreyüz

III

3. pâdişâhuz tâcumuz keydür bizüm
yanumuzda dünya lâ-şeydür bizüm
varumuz maḥbûb ile meydür bizüm
biz de bir kaç onmaduk âvâreyüz

IV

4. şanma zâhid biz hayâlâtîlerüz
ehl-i hâlüz ya‘nî hâlâtîlerüz
rind-i ser-mestüz ḥarâbâtîlerüz
biz de bir kaç onmaduk âvâreyüz

V

5. kıomazuz biz bu günümüz yarına
kıalmazuz dehrün yoğuna varına
kıaşdumuz yok kimsenün âzârına
biz de bir kaç onmaduk âvâreyüz

II

- 2 Cihanın dedikodusundan arınmışız, devrin kelepçesinden kurtulmuşuz;
âşığız, düşünüz, gönül vermişiz. Biz de birkaç iflah olmaz avareyiz.
• N4-.

III

- 3 Padişahız, yaralarımız bizim tacımızdır. Dünya yanımızda hiçbir şeydir.
Varımız sevgili ile şaraptır. Biz de birkaç iflah olmaz avareyiz.
• N4-.

IV

- 4 Zahit! Bizi evhamlı kimseler sanma; biz hâl ehli, ibnivakt/vaktin oğlu
kimseleriz. Meyhane düşünüy sarhoş rintleriz. Yani biz de birkaç iflah olmaz
avareyiz.
• N4-. (2) ya‘nî: şanmâ N15.

V

- 5 Biz bu günü yarına bırakmaz, dünyanın varına yoğuna tamah etmeyiz.
Kimseyi initecek bir kastımız yok. Biz, birkaç iflah olmaz avareyiz.
• (1) kıomazuz biz bu günümüz: bu günümüzü N15.

VI

6. biz nedāmet kūyınun bī-kāriyuz
bī-nevālar haylınun serdāriyuz
çārsū-yı nekbetün bī-‘āriyuz
biz de bir kaç onmaduk āvāreyüz

VII

7. **ḥayretī** biz sanma ḥālīlerdenüz
ehl-i ḥālüz biz mevālīlerdenüz
bende-i evlāduz ‘ālīlerdenüz
biz de bir kaç onmaduk āvāreyüz

38.

DER-EṬVĀR-I MÜCERREDĀN MĪ-GŪYED^(S1)

Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

I

1. terk ü tecrīd ehliyüz biz ḥānümāndan fāriğuz
iki ‘ālemden berīyüz in ü āndan fāriğuz
varumuz maḥbūb ile meydür qalandan fāriğuz
biz de bir kaç lā’ubālīyüz cihāndan fāriğuz

VI

- 6 Biz, pişmanlık mahallesinin işsizleri, nasipsizler zümresinin reisleri, bahtsızlık çarşısının arsızlarıyız. Biz birkaç iflah olmaz avareyiz.

VII

- 7 A Hayretî! Bizi boş kimseler sanma. Biz hâl ehli azatlılardan, evlatlarının kölelerindeniz, Âlilerdeniz/yücelerdeniz.

- (1) ḥālīlerdenüz: qālīlerdenüz GHB. (3) evlāduz: evlād-ı GHB.

38. HD s. 97, N4-, N9 25^b, N15 27^b, GHB 25^b, P 25^b.

I

- 1 Biz dünya evinden vazgeçmişiz, terk ve tecrit ehliyiz. İki âlemden de uzağız, şundan bundan vazgeçtik. Varımız sevgili ve şarap, geriye kalanlardan el çekmişiz. Biz de birkaç laubali canlarız.

- (1) tecrīd ehliyüz biz: tecrīdüz fenâyî N9, P; tecrīdüz fenâyuz N15, GHB.

II

2. gâh olur kim oluruz mest-i harâb u sîne-çāk
gâh esrâr-i leb-i dilberle hayrânuz helāk
bir neçe âzâdeyüz olduĝ esîr-i 'ışķ-ı pāk
biz de bir kaç lâ'ubālîyüz cihândan fâriĝuz

III

3. 'aĝlumuz taĝıtmışuzdur zülf-i 'anber-sālara
vêrmışuzdür dîn ü îmânı büt-i ra'nālara
bir tolu cām-ı şarâbı vêrmezüz dünyālara
biz de bir kaç lâ'ubālîyüz cihândan fâriĝuz

IV

4. tîĝ-i 'ışķ-i yâr ile başdan ayaĝa yarayuz
çâreden geĉmiş taḃîbâ bir neçe bî-çâreyüz
bâdeye düşmüş hevâyî bir bölük âvâreyüz
biz de bir kaç lâ'ubālîyüz cihândan fâriĝuz

V

5. zikrümüzdür dâyimâ eş'âr u nazm-ı âbdâr
fikrümüz bir gözleri âhûyî kılmaĝdur şikâr
ķomazuz şâhum müdâm elden şarâb-ı hoş-güvâr
biz de bir kaç lâ'ubālîyüz cihândan fâriĝuz

II

- 2 Gah yakası yırtık yıkılası bir sarhoş olur, gah sevgilinin dudağının sırlarıyla kendimizden geĉip helak oluruz. Nice hür kimselerken saf aşķın esiri olmuşuz. Biz de birkaç laubali canlarız.

III

- 3 Amber kokulu zülûflerle aklımızı daĝıtmış, dini imanı alımlı put gibi çok güzel bir sevgiliye vermişiz. Bir dolu şarap kadehini dünyalara deĝişmeziz. Biz de birkaç laubali canlarız.
• (1) taĝıtmışuzdur: daĝıtmışuzdur N15. (3) tolu: dolu N15.

IV

- 4 Ey tabip! Yârin aşķ kılıcıyla baştan ayaĝa yara içinde, çâreden ümit kesmiş nice çaresizleriz. Şaraba düşmüş, bir bölük havayı avareleriz. Biz de birkaç laubali canlarız.
• (2) taḃîbâ: dirîĝâ N9. (3) âvâreyüz: bî-çâreyüz P.

V

- 5 Şiirler ve akıcı sözler daima zikrimizdir. Fikrimiz bir ahu gözlüyü avlamaktır. A padişahım! Elimizde müdâm/daima hoş içimli şarap, biz de birkaç laubali canlarız.
• (2) bir : bu GHB.

VI

6. zāhidā ‘āķiller ile hoş degüldür başumuz
‘āşıkuz dīvāne-meşrebler durur yoldāşumuz
‘aklı şavduķ bizüm ‘ışķ içinde yokdur nāşimüz
biz de bir kaç lā’ubālīyüz cihāndan fāriğuz

VII

7. ehlini çün kim melāmet ister ‘ışķuñ hāleti
yüz şuyından el yuyup nāmūsdan geç **hayretī**
‘ār u ğayret bizde terk etmekdür ‘ār u ğayreti
biz de bir kaç lā’ubālīyüz cihāndan fāriğuz

39.

DER-TA‘RİF-i MECLİS^(S1)

Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün
Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

I

1. şöhet-i şahbā mı bu ya ravza-i huld-i berīn
ya irem bostānı ya gülzār-ı bāğ-ı heştümīn
yā perīler mecma‘ı yā meclis-i havrā-yı ‘īn
āferīn bu bezm-i cān-bahşā hezārān āferīn

VI

- 6 A zahit! Başımız akıllılar ile uyuşmaz. Biz âşığız! Yoldaşımız divane meşreplilerdir. Aklı savdık, bizim aşk içinde rakibimiz yoktur. Biz de birkaç laubali canlarız.

VII

- 7 A Hayreti! Mademki aşk hâli, aşk ehli hakkında kınama ve azarlanma ister, yüz suyundan elini çek, namustan geç. Biz de birkaç laubali canlarız; bizde utanmak ve haysiyet, utanma ve haysiyeti terk etmektir.
39. HD s. 99, N4 19^a, N9 26^a, N15 28^b, GHB 26^a, P 26^a.

I

- 1 Bu şarap sohbeti mi, en yüce cennetin bahçesi midir? Ya İrem bahçesi ya sekizinci (felek) bağının gül bahçesidir. Ya periler toplantısı ya da kara gözlü huriler meclisi. Yaşasın bu can bağışlayan meclis binler yaşasın!

II

2. ehl-i bezmün kimi hüsrev kimisi ferhâddur
kimi ‘âşık kimisi maḥbûb-ı hūrî-zâddur
nüḥ felek bunda döner bir sāğar-ı pülâddur
âferîn bu bezm-i cân-baḥşa hezārân âferîn

III

3. kām alup dünyâ-yı fâniden édüp ‘ıyş-ı müdâm
birbirine ṭolular içüp kılurlar iltiyâm
hîç edebden ṭaşra söylenmez muḥâlîf bir kelâm
âferîn bu bezm-i cân-baḥşa hezārân âferîn

IV

4. birbiriyle eylemişlerdür şu denlû ittiḥâd
eylemezler hîç muḥâlîf kıl ü kâl édüp ‘inâd
hoş geçüp bir neçe gün dünyâdan alurlar murâd
âferîn bu bezm-i cân-baḥşa hezārân âferîn

V

5. cûş édüp sâzendeler kılsa kaçan âvâzlar
birbirine oluban bülbül gibi dem-sâzlar
çağırup durmaz zebân-ı ḥâl ile dër sâzlar
âferîn bu bezm-i cân-baḥşa hezārân âferîn

II

- 2 Meclis sakinlerinin kimisi Hüsrev kimisi Ferhat, kimi âşıktır kimisi huriden doğmuş bir sevgilidir. Dokuz felek bu (mecliste) dönen çelik kadehlerdir. Yaşasın bu can bağışlayan meclis binler yaşasın!
• (1) kimi hüsrev kimisi: kimisi hüsrev kimi N15, GHB.

III

- 3 Orada daima yiyip içip fani dünyadan kam alır, şarap içip birbirlerinin arasını yaparlar. Hiç edep dışı, muhalif bir kelim söylenmez. Yaşasın bu can bağışlayan meclis binler yaşasın!
• (2) kılurlar: ederler N9. ṭolu: dolu N15.

IV

- 4 Birbirleriyle öyle birleşmişler, kaynaşmışlardır ki inat edip hiç boş bir sözle muhalefet etmezler. Nice günleri güzelce geçer ve onlar dünyadan muratlarını alırlar. Yaşasın bu can bağışlayan meclis binler yaşasın!
• GHB-. (3) eger: neden P.

V

- 5 Çalgıcılar ne zaman coşup çalmaya başlasalar, bülbül gibi birbirlerinin sırdaşı olup yerinde durmazamayan çalgılar hâl diliyle “Yaşasın bu can bağışlayan meclis binler yaşasın!” derler.
• (1) âvâzlar: âvâzeler N4, N15, P. (2) demsâzlar: demsâzeler N4.

VI

6. seyr eden bir dem bu bezmi guşşadan āzād olur
açılır gönli gözi gamgīn iken dil-şād olur
hāne-i kālbi eger vīrān ise ābād olur
āferīn bu bezm-i cān-bahşā hezārān āferīn

VII

7. hāk ta‘ālā meclisin dārū’s-selām etsün begün
dem-be-dem cūş u hūrūşın ber-devām etsün begün
hāşılı ey hayretī ‘ıyşın mūdām etsün begün
āferīn bu bezm-i cān-bahşā hezārān āferīn

40.

DER-TA‘RİF-İ ŞAHİD-İ HÜSN BE-ŞİFAT-I HAKİKİ^(S1)

Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün
Remel – + – – / – + – – / – + – – / – + –

I

1. rūm-ı hüsn içinde bir yağmacı şahensāhdur
ālī çok bir alıcı şahīn bakışlu sāhdur
hūbluk çarhında yā hūrşiddür yā māhdur
pertev-i hāk kudret-i hāk mazhar-ı allāhdur

VI

- 6 Bu meclise bir an olsun uğrayan kederden kurtulur, açılır gönül gözü,
gamliyen gönlü mutlulukla dolar. Eğer kalp hanesi harap haydeyse şenlenir.
Yaşasın bu can bağışlayan meclis binler yaşasın!

VII

- 7 Hak Teala, beyin meclisini selamet yurdu etsin ve meclisinin bu coşkusunu
daim kılsın. A Hayretī, hasılıkelam beyimizin zevki sefası daimi olsun.
Yaşasın bu can bağışlayan meclis binler yaşasın!
40. HD s. 101, N4 19^a, N9 26^b, N15 29^a, GHB 26^a, P 26^b.

I

- 1 Güzelliğin Anadolu’sunda yağmacı bir şahlar şahıdır. Oyunu çok, alıcı şahin
bakışlı padişahdır. Güzellik feleğinde ya güneş ya da aydır. O adalet nuru,
doğruluğun gücü Allah’ın tecelligâhıdır.
- (2) bir alıcı: āl idici N4.

II

2. nûr-ı ahmeddür yüzi zıll-i hudâdur perçemi
râ-yı rahmetdür kaşı mîm-i muhammeddür femi
aşa bu vech ile kimdür dēyebile âdemî
pertev-i haḳ ḳudret-i haḳ maḏhar-ı allâhdur

III

3. gün gibi alında peydâ oldu nûr-ı muṣṭafâ
ḡamzesi vērür nişân-ı zü'l-fiḳâr -ı murtaẓâ
söylerem dāyim bi-haḳḳ-ı ḥazret-i âl-i 'abâ
pertev-i haḳ ḳudret-i haḳ maḏhar-ı allâhdur

IV

4. vech-i zībāya işi inkârdur cāhillerün
maḏhar-ı haḳḳa şu ḳāyil olmayan bâṭıllarun
dāyimâ virdi budur aḡzında ehl-i dillerün
pertev-i haḳ ḳudret-i haḳ maḏhar-ı allâhdur

V

5. okımadun ḥayretî gerçi muṭavvel muḥtaşar
zülfî vü aḡzı ḥadıṣinden bize vēr bir ḥaber

II

- 2 Yüzi Ahmet'in nuru, perçemi Hüda'nın gölgesi; kaşı rahmetin 'râ'sı dudağı Muhammed'in 'mim'idir. Ona bu yüz ile insan diyebilecek kimdir? O adalet nuru, doğruluğun gücü, Allah'ın tecelligahıdır.

III

- 3 Mustafa'nın nuru güneş gibi alında belirdi. Yan bakışı Murtaẓâ'nın Zülfikâr'ından alametler taşır. Aba ehli hazretlerinin hakkı için daima söylerim; O adalet nuru, doğruluğun gücü Allah'ın tecelligahıdır.
• (1) alında peydâ oldu: peydâ oldu alında N4.

IV

- 4 Cahillerin, şu hakkın tecellisine iman etmemiş olan batıl kimselerin işi güzel yüze karşı inkardan ibarettir. Gönül sahiplerinin ağızlarındaki virdi ise daima budur: "O adalet nuru, doğruluğun gücü Allah'ın tecelligahıdır."
• (3) virdi budur aḡzında: aḡzında budur virdi N15.

V

- 5 A Hayretî! Aslında uzun olsun kısa olsun anlatmadın. Nazar ehlinin "O adalet nuru, doğruluğun gücü Allah'ın tecelligahıdır." dediği şu güzeller şahının zülfünün ve aḡzının durumundan bize bir haber ver.
• (1) ḥayretî: yazmadun GHB. (2) zülfî vü aḡzı: aḡzı vü zülfî N9. (3) nazar: diller N4. şol: ol N9, GHB, P. dēr: her N15. şahının kim aşâ: şâhı kim şânında GHB.

şol güzeller şâhınuñ kim aña dër ehl-i nazar
pertev-i haq kudret-i haq mazhar-ı allâhdur

41.

‘ARZ-I NİYÂZ-I TA‘N-ÂMÎZ BE-DİLBER-İ HÛD^(S1)

Fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün

Remel – + – – / – + – – / – + – – / – + –

I

1. anladuñ gâlib beni sen mübtelâ çok sevdüğüm
âzın âzın cevre başladıñ baña çok sevdüğüm
bî-vefâlık eyleme düşmez saña çok sevdüğüm
kanı merdümlük kanı âdemlik a çok sevdüğüm

II

2. ey boyı serv-i revân şalınma ağyâr ile sen
hem-ser olmak ol pelîde ne revâdur nârven
bir meleksin saña yâr olmak düşer mi ehrimen
kanı merdümlük kanı âdemlik a çok sevdüğüm

III

3. seg rakîbün sözine uydun yine uş öyle mi
bu kadîmî bendeni êtdün ferâmûş öyle mi

41. HD s. 102, N4 20a, N9 27a, N15 29b, GHB 26b, P 26b.

I

- 1 A çok sevdiğim! Galiba sen benim müptela olduğumu anlamış olacaksın ki
hırslı hırslı bana eziyet etmeye başladın. A çok sevdiğim! Vefasızlık etme,
sana yakışmaz. Hani insanlık, hani adamlık a çok sevdiğim!

II

- 2 Ey yürüyen servi boylu, başkalarıyla salınma. Kara ağacın o alçak/palamutla
arkadaş olması yakışır mı? Sen bir meleksin, Ehrimen’e senin dostun olmak
düşer mi? Hani insanlık, hani adamlık a çok sevdiğim!
• (2) ne revâdur: nâ-revâdur N4. ol pelîde ne revâdur: ne revâdur ol pelîde
N15. (3) bir meleksin: bir perîsin N4.

III

- 3 Yine köpek rakibin sözüne uydun, bu eski köleni unuttun ve ben hastanın
inlemesini duymadın bile öyle mi? Hani insanlık, hani adamlık a çok
sevdiğim!
• (1) öyle mi: eyle mi N4, N9, N15; GHB-. seg: it GHB. (2) öyle mi: eyle mi N4,
N9, N15; GHB-. (3) öyle mi: eyle mi N4, N9, N15; GHB-.

nâlesin ben hastanun gûş etmedün hoş öyle mi
kanı merdümlük kanı âdemlik a çok sevdüğüm

IV

4. söylemezsin baña bilsem neñ ziyân etdüm senün
ağlamakla ğāyeti ‘ışkun ‘ayân etdüm senün
tutalum kim göz göre kapuñda kan etdüm senün
kanı merdümlük kanı âdemlik a çok sevdüğüm

V

5. **hayretî** bî-çāreyi göz yaşı gibi ey nigār
merdüm-i üftādedür sürme nazardan h̄vār u zār
pādişāhısın n’ola eyle yetīme i’tibār
kanı merdümlük kanı âdemlik a çok sevdüğüm

IV

- 4 Neyini ziyana uğrattığımı bilmek isterim, söylemezsin! En sonunda ağlamakla aşkını açık ettim. Tut ki göz göre göre kapıda kan dökmüş olayım. Hani insanlık, hani adamlık a çok sevdiğim!

• (3) tutalum: dutalum N4.

V

- 5 Ey resim kadar güzel sevgili! Düşkün bir adam olan çaresiz Hayretî’yi gözyaşı gibi hor ve hakir olarak bakışından uzaklaştırma. A padişahım! Yetime ne olur yetimle ilgilen. Hani insanlık, hani adamlık a çok sevdiğim!

• (2) nazardan: kapuñdan N4, N9. h̄vār: h̄r N4, N9, N15. (3) yetīme: ğarībe N4, N9. pādişāhısın: pādişāh isen N15; GHB.

42.

DER-ŞİKĀYET-İ ḤASRET Ü FİRĀK^(S1)

Mef'ulü fā'ilātü mefā'ilü fā'ilün
Muzāri' - - + / - + - + / + - - + / - + -

I

1. çekdüm bu yıl bu yolda neçe dürlü bār-ı ğam
tāk oldu tākātüm bükülüp kıddüm oldu ham
aldum elüme tā ki yazam nāme-i elem
iki büküldi kâğıd u kan ağladı kalem

II

2. miḥnet risālesin nece tefsīre başlayam
sen şāh öninde yā nece takrīre başlayam
kaşd eyledüm ki hālümü taḥrīre başlayam
iki büküldi kâğıd u kan ağladı kalem

III

3. 'arz etmek huzūruḡa ey mīr-i kāyināt
taḥrīr olındı şemme-i aḥvāl-i müşkilāt
ḡayrette kaldı ağzın açup hālüme devāt
iki büküldi kâğıd u kan ağladı kalem

42. HD s. 103, N4 20^a, N9 27^a, N15 29^b, GHB 26^b, P 27^a.

I

- 1 Bu yıl bu yolda çeşit çeşit sayısız gam yükünü yükledim. Takatım tükendi, boyum bükülüp yaya benzedi. Tam elem mektubumu yazayım diye elime aldım; kâğıt ikiye büküldü, kalem kan ağladı.

II

- 2 Sıkıntı risalesini tefsir etmeye başladım? Peki sen padişahın önünde konuşmaya nasıl cüret ederim ki? Tam hālimi yazmaya kalktım; kâğıt ikiye büküldü, kan ağladı kalem.

• (1) neçe: neçe bir N15. (2) şāh: mīr N4, GHB.

III

- 3 Ey kâinatın efendisi! Zorlu hallerin ufak bir kısmı huzurunda arz edilmek üzere yazıldı. Halim karşısında divit ağzı açık hayrette kaldı. Kâğıt iki büküm oldu, kalem kan ağladı.

• (1) mīr-i: şāh-ı N4.

IV

4. geldüm kapuḡa ağlayuraḡ ederek niyāz
unutma ben ḡuluḡı eyā mîr-i dîl-nevāz
yazılmadıḡ henüz daḡı bu ḡışsa-i dîrāz
iki büküldi kâḡıd u ḡan ağladı ḡalem

V

5. geldi kapuḡa ḡayretî-i ez‘afü’l-‘ibād
tā nāme ile ‘arz ede ḡālin o nā-murād
dūd-ı dîl ile ḡaralara boyanup midād
iki büküldi kâḡıd u ḡan ağladı ḡalem

43.

DER-ŞİKĀYET-İ FURKAT-İ İZTİRĀRÎ^(S1)

Fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilün

Remel + + - - / + + - - / + + - - / + + -

I

1. beni terk eyledün ey yār elümden ne gelür
olımaduḡ baḡa ḡam-ḡvār elümden ne gelür
deyeyin derd ile nā-ḡār elümden ne gelür
yüri ey yār-ı cefākār elümden ne gelür

IV

- 4 Ey gönül okşayan bey! Ağlayarak, niyaz ederek kapına geldim, ben kulunu unutma. Henüz bu uzun hikaye yazılmadan evvel kâḡıt ikiye büküldü, kalem kan ağladı.

• (1) kapuḡa ağlayuraḡ: şikeste beste ḡalem N15. (2) mîr-i: şâh-ı N9, N15, GHB. unutma ben ḡuluḡı eyâ mîr-i: raḡm eylesen yiridir eyâ şâh-ı N15.

V

5. Kulların en zayıfı olan nasipsiz Hayretî bir mektup ile hâlini arz etmek için kapına geldi. Gönüldeki dumanla mürekkep karalara boyandı, kâḡıt iki büküm oldu kalem de kan ağladı.
43. HD s. 104, N4 19^b, N9 27^b, N15 33^b, GHB 27^a, P 27^b.

I

- 1 Ey yâr! Beni terk ettin, elimden ne gelir? Olmadın dert ortaḡım elimden ne gelir? Ben bu dert ile çaresiz “Yürü ey vefasız cefakâr sevgili! Elimden ne gelir?” demekten başka elimden ne gelir?

II

2. yürisen şīve ile serv-i ser-efrāzum idün
söylesen nāz ile tūṭī-i hoş-āvāzum idün
uçduñ elden gönül eglencesi şehbāzum idün
yüri ey yār-ı cefākār elümden ne gelür

III

3. gündüz aḥşama degin bāğ ile bostānum idün
géceler şubḥa degin şem'-i şebistānum idün
rüz u şeb cān u dil eglencesi cānānum idün
yüri ey yār-ı cefākār elümden ne gelür

IV

4. zaḥmuma merhem idün derdüme dermānum idün
dīdede nūrum idün sīnede īmānum idün
sen idün dirligüme bâ'ış olan cānum idün
yüri ey yār-ı cefākār elümden ne gelür

V

5. açılup gül gibi gülseñ gül-i gülzārum idün
kadeḥ alsañ elünje gülbün-i bī-ḥārum idün
ğuşşa vaktinde benüm mūnis ü ğām-ḥārum idün

II

- 2 Eda ile yürüsen benim dik başlı servim; naz ile konuşsan güzel sesli
papağanımdın. Gönül eglencesi doğanımdın fakat elimden uçup gittin. Yürü
a cefakâr sevgili! Elimden ne gelir?
• N4- (N4'de rakabe bozulmuş, şiirin devamı zayı olmuştur.)

III

- 3 Gündüz akaşama kadar bağım bostanımdın. Geceler sabaha kadar odamın
ışığıydın. Gece gündüz can ve gönül eglencesi cananım idin. Yürü a cefakâr
sevgili! Elimden ne gelir?
• N4-. (1) gündüz aḥşama degin: gündüzün aḥşama [dek] GHB.

IV

- 4 Yarama merhem, derdime derman idin. Gözde nurum, sinede imanım idin.
Sendin dirliliğimin sebebi sendin. Yürü a cefakâr yâr! Elimden ne gelir?
• N4-. (3) sen idün; sen benüm N15. (P'de üçüncü benttir.) dirlügüme bâ'ış
olan: bâ'ış olan dirlügüme P.

V

- 5 Açılıp gül gibi güldüğünde gül bahçemin gülüydün. Eline kadeh alsan,
dikensiz gül fidanımdın. Keder vaktinde benim canayakın dert ortağımdın.
Yürü a cefakâr yâr! Elimden ne gelir?
• N4-. (N9'da altıncı benttir.)

yüri êy yâr-ı cefākār elümden ne gelür

VI

6. beni terk eyleyüben ğayrılara yâr oldun
uyuban yadlara yâr iken aġyâr oldun
gül-i ra'nâ idün ammâ gözüme hâr oldun
yüri êy yâr-ı cefākār elümden ne gelür

VII

7. yol mıdur cân gibi sen kendünî pinhân edesin
künc-i miḥnetde bu bî-çāreyi bî-cân edesin
ḥayretînün yıķāsın gönlini vîrân edesin
yüri êy yâr-ı cefākār elümden ne gelür

44.

DER-‘AZM-İ DİYÂR-I ĞURBET^(S1)

Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

I

1. gider oldum âsitânundan çü ḥānum el-vedā‘
yazar eflāk üzre âhumdan duḥānum el-vedā‘

VI

- 6 Beni terk edip başkalarına yâr oldun. Yârım iken ellere uydun, el oldun. Güzel gül iken gözüme diken oldun. Yürü a cefakâr yâr! Elimden ne gelir?
• N4-.

VII

- 7 Senin kendini can gibi gizlemen, sıkıntı köşesinde bu çaresizi cansız bırakman, Hayretî’nin gönlünü yıkıp viran etmen insafa sığar mı? Yürü a cefakâr yâr! Elimden ne gelir?
• N4-(1) cân gibi sen kendünî: kendünî sen cân gibi N9; göz gibi sen kendünî P.

44. HD s. 106, N4-, N9 28a, N15 30b, GHB 27b, P 27b.

I

- 1 A beyim! Mademki eşiğinden gider oldum elveda! Ahımın dumanı felekler üzere ‘elveda’ yazar. Çağlayarak durmadan akan gözyaşım “A benim canım! Elveda Artık elveda!” söyler.

♦ (1) âsitânundan: işiğünden N15. (2) yazar eflāk üzre âhumdan: yazarsa eflāk u âhumdan N15. (3) çağlayup dēr dem-be-dem: çağlayuban dem-be-dem HD; bağlayupdur yollarum N15.

çağlayup dër dem-be-dem eşk-i revānum el-vedā‘
el-vedā‘ şimden gërü rûh-ı revānum el-vedā‘

II

2. sen esen kal dostum ‘ıyşuñ müdām olsun müdām
gideyin ğamnāk ben düşmenler olsun şād-kām
tākātüm tāk oldu şabr işi tamām oldu tamām
el-vedā‘ şimden gërü rûh-ı revānum el-vedā‘

III

3. ğuşşa vü endūh u ğam eglencem olsun dostum
ağlayayın gözyaşı hem hem-dem olsun dostum
gideyin düşmenlerüm ko hurrem olsun dostum
el-vedā‘ şimden gërü rûh-ı revānum el-vedā‘

IV

4. ey gözi âhû-yı çînüm zülfi pür-çînüm benüm
ağladıkça dem-be-dem çeşm-i cihân-bînüm benüm
şafha-i sînemde yazar eşk-i hûnînüm benüm
el-vedā‘ şimden gërü rûh-ı revānum el-vedā‘

V

5. bir gazel dëdüm yine terk-i diyārüm üstine
yazıla ey hayretî seng-i mezārüm üstine

II

- 2 A dostum! Sen esen kal, dirliğin daim olsun! Ben gamlı gideyim, düşmanlar mutlu olsun. Takatim tükendi, sabretmek mümkün değil. Elveda, a benim canım! Artık elveda!

III

- 3 A dostum! Öyle ağlayayım ki keder, üzüntü ve gam durağım, gözyaşı da dostum olsun. Gidişimle bırak düşmanlarım sevensin. Elveda, a benim canım! Artık elveda!

◆ (HD’de 1. ve 3. mısra yer değiştirmiştir.)

IV

- 4 Ey Çin ahusu gözlü! Ey benim saçı büklüm büklüm sevgilim. Ey benim cihanı gören gözüm! Ben ağladıkça, kanlı gözyaşım bağır sayfama “Elveda, a benim canım! Artık elveda!” diye yazar.

• (1) ey gözi âhû-yı çînüm zülfi pür-çînüm: ey gözi âhû-yı çînüm zülfi-i miskînüm N9, GHB, P; ey gözi şehla ve’y zülfi-i müşkînüm N15.

V

- 5 A Hayretî! Yine bırakıp gidişim hakkında bir gazel dedim. Sevgili, toprağıma uğrayınca okusun diye mezar taşıma yazılsın! Elveda, a benim canım! Artık elveda!

uğrayıcağ okıya dilber ğubārum üstine
el-vedā‘ şimden ğerü rūḥ-ı revānum el-vedā‘

45.

ENDER-SİTÂYİŞ-İ DÜ MAḤBŪB^(S1)

Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + - n

I

1. şimdi şehriñ padişāhı iki lu‘bet-bāz dur
gün başında her biri biñ kan éderse az dur
biri bir devlet hümāsı biri bir şehbāz dur
birbirinden nāzenīn iki büt-i ṭannāz dur

II

2. biri dil mülkini tārāc ét di biri cān elin
biri dīn iqlīmını aldı biri īmān elin
görmedi mişlin bularuñ seyr eden ‘oşmān elin
birbirinden nāzenīn iki büt-i ṭannāz dur

III

3. ḥānḳāh-ı ğamda şoydı biri abdāl eyledi
iki ‘ālemden geçürdi fāriġu’l-bāl eyledi
çıġnedüp esb-i cefāya biri pā-māl eyledi
birbirinden nāzenīn iki büt-i ṭannāz dur

45. HD s. 107, N4 19^a, N9 28^a, N15 31^a, GHB 27^b, P 28^a.

I

- 1 Şimdi şehrin padişahı iki oyunbazdır ki gün başında her biri bin cinayet etse azdır. Biri bir talih kuşu, biri bir doğandır. Bunlar biri birbirinden işveli put kadar güzel iki alaycı sevgilidir.

• (2) başında: başına N9. kan: cevri P.

II

- 2 Biri gönül mülkünü, biri can ülkesini yağmaladı. Biri din memleketini aldı, biri iman yurdunu. Osmanlı’yı gezen bile bunların benzerini görmemiştir. Bunlar birbirinden cilveli put kadar güzel iki alaycı sevgilidir.

III

- 3 Biri beni gam tekkesinde yontup abdal etmekle iki âlemden geçirip gönlümü rahatlattı. Öbürü eziyet atının ayakları altında çiğnetti. Bunlar birbirinden cilveli put kadar güzel iki alaycı sevgilidir.

IV

4. birisinün ruhları gül-berg-i terden tazedür
birisi bir serv-ḳaddür meyli dāyim nāzadur
ḫil‘at-ı ḫüsni ikisinün de bir endāzedür
birbirinden nāzenin iki büt-i ṭannāzdur

V

5. birisi bir pādişādur bende-i fermānyam
birisinün ḫayretī-i vāliḫ ü ḫayrānyam
birisinün ḫuluyam birisinün ḫurbānyam
birbirinden nāzenin iki büt-i ṭannāzdur

46.

KAŞİDE-İ PÜR-DÜD U ĀH A‘NĪ MERŞİYE-İ MEMİ ŞĀH (N2 36a)

Fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilün
Remel + + - - / + + - - / + + - - / + + -

I

1. yèridür ra‘d feleklerde eger eyleye āh
ebr-i bārān gèye giryān oluban dūd-i siyāh
yana yaḳıla güneş yırtı yüzün derd ile māh
ḳanı ol gülbün-i gülzār-ı leṭāfet memi şāh

IV

- 4 Birisinin yanakları taze gül yaprağından tazedir, biri daima nazlı, servi boyludur. İkisinin de güzellik hilatı bir boydadır. Bunlar birbirinden cilveli put kadar güzel iki alaycı sevgilidir.

V

- 5 Birisi bir padişahdır, ben onun emri altındaki kölesi; birisinin hayran ve dalgın Hayretî’si. Birisinin kulu, diğerinin kurbanıyım. Bunlar birbirinden cilveli put kadar güzel iki alaycı sevgilidir.

- (1) pādişādur: pādişāhdur GHB. (2) ḫayretī-i vāliḫ ü ḫayrānyam: gülşeninde ḫayretī nālānyam N9. ḫayretī-i: ḫayretī ben GHB. (N9’da 2. ve 3. mısralar yer değiştirmiştir.)

46. HD s. 108, N4 18^b, N9 28^b, N15 31^a, GHB 28^a, P 28^b.

I

- 1 “Hani o letafet güllüğünün gül fidanı Memi şah!” diyerek göklerde şimşekler ah etse, yağmur bulutları ağlayarak karalar giyse; güneş yanıp yakılsa, ay yırtılsa yeridir.

- ♦ (2) şâl-i: dūd-ı HD. (3) yırtı: yırtı N15.

II

2. oluban cān gibi pinhān bizi bî-cān etdi
dünyeden göz yumuban ‘ālemi giryān etdi
zülfî gibi dil-i ‘uşşākı perîşān etdi
kanı ol gülbün-i gülzār-ı leṭāfet memi şāh

III

3. düşdi çün kim kara toprağa o berg-i gül-i ter
döginüp taş ile göz yaşların akıtdı şular
başına hāk saçup derd ile dēr bād-ı seher
kanı ol gülbün-i gülzār-ı leṭāfet memi şāh

IV

4. şīven etsün yoluban saçlarını sünbüle den
gülmesün dünyede açılmasun artuk güle den
diñmesün derd ile her laḥza dēsün bülbüle den
kanı ol gülbün-i gülzār-ı leṭāfet memi şāh

V

5. boynını bükdi şurāhî acıdı bāde-i nāb
kef urup yüzine def inledi nāy ile rebāb
ehl-i bezmün cigerin ḥasret odı kıldı kebāb
kanı ol gülbün-i gülzār-ı leṭāfet memi şāh

II

- 2 Can gibi gizlenip bizi cansız bıraktı, gözünü dünyaya yumup âlemi ağlattı, âşıkların gönlünü zülfü gibi perişan etti. Hani o letafet güllüğünün gül fidanı Memi şah!

III

- 3 Sular, o taze gül yaprağı kara toprağa düştüğü için taşlarla döğünüp göz yaşlarını akıttı. Seher yeli başına toprak saçıp dert ile der: Hani o letafet güllüğünün gül fidanı Memi şah!
• (2) yaşların: yaşını GHB, P.

IV

- 4 Sümbüle söyleyin, saçlarını yola yola yas tutsun. Güle söyleyin artık dünyada gülmesin, açılmasın. Bülbüle söyleyin artık bu dert ile hiç susmasın. Hani o letafet güllüğünün gül fidanı Memi şah!

V

- 5 Sürahi boynunu büktü, saf şarbin tadı kaçtı. Rebap ve ney inledi, def yüzünü dövdü. Hasret ateşi meclis ehlinin ciğerini kebab etti. Hani o letafet güllüğünün gül fidanı Memi şah!
• (1) bükdi: egdi N9.

VI

6. ٲolunup gün gibi gözden g n mi eyledi Ő m
 am u end h ile c n   lemini dutdı  am m
Şimdiden sonra bana meclis-i mey oldu  ar m
 anı ol gülbün-i g lz r-ı le  fet memi Ő h

VII

7.  ld r rse beni  am kılma  i  n def -i mel l
elüme almayayın and i eyin b de-i  l
 alayın yere Őaf  s  arını c r -a-miŐ l
 anı ol gülbün-i g lz r-ı le  fet memi Ő h

VIII

8. nağme-i mu ribi Şimden gerü g Ő  tmeyeyin
germ olup meclis-i meyde  olu n Ő  tmeyeyin
mest   medh Ő oluban c Ő u  ur Ő  tmeyeyin
 anı ol gülbün-i g lz r-ı le  fet memi Ő h

IX

9.   leme s   -i devr n n işi  l ancak
k se-i dehr  olu b de-i k tt l ancak
her gelen gitmede  y dil   ceb a v l ancak
 anı ol gülbün-i g lz r-ı le  fet memi Ő h

VI

- 6 Güneş gibi gözden kaybolup g n m  akşam etti. Can  lemini gam ve keder bulutu kapladı. Bundan sonra bana Şarap meclisi haram oldu. Hani o letafet güllüğünün g l fidanı Memi Ő h!

• (1)  olunup: dolunup N15, P. (2)  utd : dutdı N15, P. (3) bana: bize N9.

VII

- 7 Gam, hüzünden kurtarmak i  n beni öldürse de, o mutluluk kadehi olan kırmızı Şarabı c r -a gibi yere  alıp kırsam, bir daha elime almamaya and i sem. Hani o letafet güllüğünün g l fidanı Memi Ő h!

VIII

- 8 Sazendenin na mesini bundan böyle iŐitmeyim. Şarap meclisinde hararetlenip Şarap i meyeyim. Şaşkın bir sarhoş olup coşup g rlemeyeyim. Hani o letafet güllüğünün g l fidanı Memi Ő h!

IX

- 9 Devir sakisinin işi ancak  leme tuzak kurmaktır. Muhakkak ki zaman kasesi  ld r c  Şarapla dolu bir kadehtir. Ey gönül, her gelen gitmede. Ne acayip h l! Fakat, hani o letafet güllüğünün g l fidanı Memi Ő h!

• (2) dehr: zehr N9, zehri P.

X

10. bize devrân yine hoş zulm-i firāvân êtdi
yere sürdi yüzümüz hâk ile yeksân êtdi
cânı tenden ayırup arada hicrân êtdi
kanı ol gülbün-i gülzâr-ı leṭâfet memi şâh

XI

11. güldi mi kimse ki ol âhîr-i kâr ağlamaya
âteş-i ḥasret ile yâ cigerin tağlamaya
‘âkıl oldur ki bu dünyāya gönül bağlamaya
kanı ol gülbün-i gülzâr-ı leṭâfet memi şâh

XII

12. **ḥayretî** ‘âkıl isen dehr-i fenâdan güzêr êt
ihṭilâṭ eyleme yârân-ı vefâdan güzêr êt
‘uzlet êt ḥâşılı erbâb-ı şafâdan güzêr êt
kanı ol gülbün-i gülzâr-ı leṭâfet memi şâh

X

- 10 Gerçi dünya bize yine çok zulmetti; yüzümüzü yere sürdü, yerle bir etti. Canı bedenden ayırıp araya ayrılık soktu. Hani o letafet güllüğünün gül fidanı Memi şah!

XI

- 11 Gülen bir kimse var mı ki sonunda işi ağlamak veya hasret ateşiyle ciğerini dağlamak olmasın? Akıllı, bu dünyaya gönül bağlamayan kimsedir. Hani o letafet güllüğünün gül fidanı Memi şah!

XII

- 12 A Hayretî! Akıllı bir kimseysen fena yurdundan geç. Görüşüp temas etme, dostların sevgisinden geç. Hasılı, uzlet edip keyif ehlerinden uzaklaş. Hani o letafet güllüğünün gül fidanı Memi şah!

- (3) ‘uzlet êt: gönül al N9; ey gönül P.

47.

DER-TA‘RİF-İ DİLBER-İ HŌD^(S1)

Fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilün

Remel + + - - / + + - - / + + - - / + + -

I

1. yanalum micmer-i ‘ışkına düşüp ‘ūd gibi
göklere erguselüm nâleleri dūd gibi
gel murād edinelüm derdini maşşūd gibi
kanı bir şūh güzel dünyede maḥmūd gibi

II

2. içelüm ‘ışkı şarābın yine şeydā olalum
‘ār u nāmūsı koyup ‘āleme rüsvā olalum
gül yüzi şevkı ile bülbül-i gūyā olalum
kanı bir şūh güzel dünyede maḥmūd gibi

III

3. geh gözi fikri ile vālih ü ḥayrān olalum
zülfi sevdāsı ile gāhī perīşān olalum
kulına kul oluban ‘āleme sultān olalum
kanı bir şūh güzel dünyede maḥmūd gibi

47. HD s. 111, N4 20^a, N9 29^b, N15 32^b, GHB 29^b, P 30^a.

I

- 1 Aşkının buhurdanına düşüp öd gibi yanalım, inlemeleri duman gibi göklere ulaştırılm. Dünyada Mahmut gibi bir şuh gül hani? Gel, en öncelikli gaye olarak onun derdini murat edinelim.

II

- 2 Aşkının şarabını içelim, yine aklımız baştan gitsin. Brakalım arı namusu, âleme rüsva olalım. Gül yüzünün aşkıyla öten bülbül olalım. Hani dünyada Mahmut gibi bir şuh güzel?

• (1) yine: vālih ü N4. ‘ışkı: ‘ışk N9, GHB. şeydā: gūyā GHB. (2) rüsvā: şeydā P.

III

- 3 Bazen gözünün fikriyle dalgın ve şaşkın, bazen de zulfünün sevdasıyla perişan olalım. Kuluna kul olup âleme sultan olalım. Hani dünyada Mahmut gibi bir şuh güzel (var mı)?

• (2) zülfi: zülf N15. gāhī: gāh N15.

IV

4. kılalum kâmetümüz kaşı hayâliyle hîyâl
bükülüp halka olalum nête-kim mîm-i melâl
dâl-i devletdür olursağ ger ayağında çü dâl
kanı bir şuh güzel dünyede maḥmūd gibi

V

5. dèmezüz kim olalum hâşî vü maḥbûlî anuñ
olalum **hayretiyâ** tek kulunuñ kulu anuñ
hâk olalum nereye uğrar ise yolu anuñ
kanı bir şuh güzel dünyede maḥmūd gibi

48.

‘ARŽ-I TEMENNÂ VE TAŽARRU‘ BE-MAḤBŪB^(S1)

Fe‘ilâtün fe‘ilâtün fe‘ilâtün fe‘ilün

Remel + + - - / + + - - / + + - - / + + -

I

1. ey melâḥat elinüñ şâhı benüm begcegizüm
v’ey leṭâfet göginüñ mâhı benüm begcegizüm
gel e ḥâzır gör e allâhı benüm begcegizüm
uyma düşmenlere bi’llâhi benüm begcegizüm

IV

- 4 Onun kaşının hayaliyle boyumuzu ip gibi inceltelim, melalin mimi gibi bükülüp halka olalım. Onun ayağının altında dâl gibi bükülsek bu güzel talihin (devletin) dâl harfidir. Hani dünyada Mahmut gibi bir şuh güzel (var mı)?

♦ (1) hîyâl: hayâl HD, N9, N15, GHB, P.

V

- 5 A Hayretî! Biz onun has ve makbul kulu olalım demiyoruz, tek onun kulunun kulu olalım, nereye giderse gitsin yolunun toprağı olalım yeter. Hani dünyada Mahmut gibi bir şuh güzel (var mı)?

48. HD s. 112, N4 19^b, N9 29^b, N15 32^a, GHB 29^a, P 29^a.

I

- 1 Ey benim beyciğim! Ey güzellik ikliminin şâhı, ey letafet göğünün ayı! Gel, şahit olan Allah’ı düşün! A benim beyciğim! Allah için düşmanlarla bir olma!
• (1) melâḥat: leṭâfet N4. (2) leṭâfet: zârâfet N4. (3) allâhı: allâh N15, GHB.

II

2. uyuban düşmene yad étme inen yârlarun
yère urma şu gibi ‘âşık-ı dîdârlarun
âhını alma hâzer eyle hevâdârlarun
uyma düşmenlere bi’llâhi benüm begcegizüm

III

3. bâğ-ı cân gülşeninün gülleri bî-hâr gerek
zâğ-ı nâ-cinse yakın olmada bîzâr gerek
hâşılı dilber olanlarda biraz ‘âr gerek
uyma düşmenlere bi’llâhi benüm begcegizüm

IV

4. ni‘met-i hüsnüni tenhâ kıma hayrânlar ile
bir iki onmaduk aç gözlü ahıryânlar ile
şekkerin la‘lün emerler yürime anlar ile
uyma düşmenlere bi’llâhi benüm begcegizüm

V

5. inen açılma sana düşmez eyâ gonce-i cân
pâk-dâmen yaraşur kıanda ise serv-i revân
olur olmazla şalınma gel e ey şüh-ı cihân
uyma düşmenlere bi’llâhi benüm begcegizüm

II

- 2 A benim beyciğim! Düşmana uyararak dostlarını kendine çok da il edip, o yüzünün âşıklarını su gibi yerden yere vurma. Âşkına düşmüş olanların ahının almaktan sakın! A benim beyciğim! Allah için düşmanlarla bir olma!
- (3) hâzer eyle: hâzer ét N4.

III

- 3 Can bahçesinin güllüğün güllerinin dikensiz olması gerekir. Edepsiz kargalarla yakın olmaktan usanmış olman lazım. A benim beyceğizim, dilber olanların biraz ar sahibi olması gerekir. Allah için düşmanlarla bir olma!
- (1) cân: cinân N4.

IV

- 4 Güzellik nimetini, o bir iki iflah Müslüman kılıklıyla şaşırmış kimselerle tenhada bırakma. Şekerden dudağını emerler. Onlarla yürüme! A benim beyciğim! Allah için düşmanlarla bir olma!
- (3) yürime: yürüme N15.

V

- 5 Ey can goncası! Çok açılma! Sana yakışmaz! Can servisine nerede olsa eteği temiz olmak yakışır. A dünya güzeli! Gel, olur olmaz kimselerle salınma. A benim beyciğim! Allah için düşmanlarla bir olma!

VI

6. her gedâ-ṭab^c olanı hem-ser edinme özüne
şalın anlarla münāsib ola tã kend'özüne
ağladuğum bu ki ey dost gülerler yüzüne
uyma düşmenlere bi'llāhi benüm begcegizüm

VII

7. düşmene yüz vèrübən dostlarını eyleme red
pādişehsin kerem et yapma vefā yolına sed
ḥayretînün ğarażı bu saña luṭf eyle meded
uyma düşmenlere bi'llāhi benüm begcegizüm

49.

DER-SİTĀYİŞ-İ MAḤBŪB 'ALĀ VECHİ'L-ḤAKĪKA^(S1)

Müfte^cilün müfte^cilün fā^cilün
Serī^c - + + - / - + + - / - + -

I

1. göz görüben oldu gönül mübtelā
ey şanem-i sîm-ten ü meh-liḳā
hey ne şanem nūr-ı ḥudāsın ḥudā
şalli 'alā seyḳidinā muşṭafā

VI

- 6 Her dilenci tabiatlıyı kendine arkadaş edinme, kendine münasip olanlarla yürü. Ey dost ben ona ağlıyorum ki onlar ancak senin yüzüne gülüyorlar. A benim beyciğim! Allah için düşmanlarla bir olma!
• (3) bu ki: budur N4, N9, P.

VII

- 7 Düşmana yüz verip dostlarını geri çevirme! Sen bir padişahsın, cömertlik göster, vefa yoluna engel koyma. Lütfeyle ki Hayretî'nin senden isteği şudur. A benim beyciğim! Allah için, ne olur düşmanlara uyma!
• (2) yapma: etme N9. (3) ğarażı bu: sözi budur N15.
49. HD s. 114, N4 18^a, N9 29^a, N15 32^a, GHB 28^b, P 29^a.

I

- 1 Ey göz görünce gönlün tutulduğu ay yüzlü, gümüş tenli sanem! Ne sanemi? Sen Allah nurusun nuru. Efendimiz Muhammed Mustafa'ya salat u selam olsun.
• (2) sîm-ten ü meh-liḳâ: sîm ü ten-i meh-liḳâ P.

II

2. göz mi bu yâ ‘ayn-ı ‘anâ mı baña
ğamze mi bu tîr-i kazâ mı baña
kaş mı bu yâ kavş-i belâ mı baña
şalli ‘alâ seyyidînâ muştafâ

III

3. ‘ömr-i ebed mi bu ya kâmet midür
yoğsa kıyâmetden ‘alâmet midür
bu yürümiş mi yâ bir âfet midür
şalli ‘alâ seyyidînâ muştafâ

IV

4. yürüyişi bakışı mestânedür
söyleyişi cünbişi rindânedür
hey nêce üslûb-ı levendânedür
şalli ‘alâ seyyidînâ muştafâ

V

5. **hayretî** çün gördi yüzün ey nigâr
nûr-ı hudâ gördi yine âşikâr
geldi bu söz diline bî-ihtiyâr
şalli ‘alâ seyyidînâ muştafâ

II

- 2 Bu bana göz mü bana eziyet kaynağı mı; bu gamze mi yoksa bana kaza oku mu; bu kaş mı bela yoksa bela yayı mı (bilemiyorum)? Efendimiz Muhammed Mustafa’ya salat u selam olsun.

III

- 3 Şu boy mudur, ebedi ömür mü? Yoksa kıyametten bir alamet midir? Peki şu yürüyüş müdür veya âfet midir? Efendimiz Muhammed Mustafa’ya salat u selam olsun.
• (2) yoğsa: yoksa N15.

IV

- 4 Yürüyüşü bakışı kendinden geçmiş gibi, konuşması coşkusu rintler gibidir. Hey ne yiğit, ne güzel bir tarz bu? Efendimiz Muhammed Mustafa’ya salat u selam olsun.
• (3) hey nice üslûb-ı: hey bu nice dürr-i N4; hey bu ne üslûb-ı N9; hey bu nice tavr-ı N15, GHB, P.

V

- 5 Ey nigar! Hayretî yüzünü gördüğünde açık bir şekilde Allah’ın nurunu gördü. Gayri ihtiyari diline şu söz geldi: Efendimiz Muhammed Mustafa’ya salat u selam olsun.
• (1) gördi yüzün: yüzün gördi GHB.

50.

Mefā'îlün mefā'îlün mefā'îlün mefā'îlün
Hezec + - - - / + - - - / + - - - / + - - -

I

1. gümüş serv-i hırāmāndur kad-i bālāsı ilyāsuñ
ërişmiş mīve-i cāndur lebi hürmāsı ilyāsuñ
nişān-ı hüsn ü behcetdür kaşı tuğrāsı ilyāsuñ
cihāna gelmedi gelmez bugün hemtāsı ilyāsuñ

II

2. lebine teşnedür anuñ dem-â-dem hıızr-ı ferrüh-dem
sözinüñ kan helākīdür hemīşe 'îsî-i meryem
ol âdem cānına yā rab nece cān vërmesün âdem
cihāna gelmedi gelmez bugün hemtāsı ilyāsuñ

III

3. lebi-i la'l-i revān-bağşı şarāb-ı zindegānīdür
emüp nüş eyleyen anı şorarsan hıızr-ı şānīdür
ruhında zülfü cennetde hayāt-ı cāvidānīdür
cihāna gelmedi gelmez bugün hemtāsı ilyāsuñ

50. HD s. 115, N4 21^a, N9 30^a, N15 33^a, GHB 29^b, P 30^b.

I

- 1 İlyas'ın yüce boyu gümüşten salınan bir servi; dudaklarının hurması ergin can meyvesidir. Kaşlarının tuğrası güzellik ve sevincin nişanıdır. İlyas'ın bir eşi daha cihana gelmedi, gelmez.
• (2) hürmâsı: zîbâsı N9, GHB.

II

- 2 Zamanın kutlu Hızır daima onun dudaklarına susamıştır. Meryemoğlu İsa onun sözüne her zaman çok düşkündür. Ya Rab! İnsan o adamın uğrunda nasıl can vermez? İlyas'ın bir eşi daha cihana gelmedi, gelmez.
• (2) hemîşe: dem-â-dem P.

III

- 3 Ruh bağışlayan lal dudağı dirilik şarabı; onu emip içene sorarsan ikinci Hızır olduğunu söyler. Yanağındaki zülfü, cennetin ebedi hayatıdır. İlyas'ın bir eşi daha cihana gelmedi, gelmez.

IV

4. anuñ her bir beñi cānumda bir dāğ-ı maḥabbetdür
ḥayāl-i tīr-i müjgānı dile sehm-i sa‘ādetdür
iti olmaḵ ḳapusunda be-ğāyet ulu ni‘metdür
cihāna gelmedi gelmez bugün hemtāsı ilyāsuñ

V

5. ben anuñ ḥayretī yıllar durur ki mübtelāsiyam
dem-ā-dem vaşlı in‘āmın umar kemter gedāsiyam
ne var yād eylese bir gün ḳadīmī āşināsiyam
cihāna gelmedi gelmez bugün hemtāsı ilyāsuñ

51.

DER-TAẒARRU‘ U İBTİHÂL BE-DİLBER-İ HÛD^(S1)

Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

Remel – + – – / – + – – / – + – – / – + –

I

1. cevır édüp aḡlatma bu çeşm-i dür-efşānum benüm
bī-günāham dökme luṭf ét yerlere ḳanum benüm
zulmi ḳo ‘adl eyle gel devletlü sulṭānum benüm
hāy ‘ömrüm ḥāşılı sulṭān süleymānum benüm

IV

- 4 Onun her beni, canımda muhabbet yarası, kirpik oklarının hayali gönle saadet senedidir. Kapisında iti olmak son derece yüksek bir nimettir. İlyas’ın bir eşi daha cihana gelmedi, gelmez.
• (2) ḥayāl-i: ḥiyāl-i N4.

V

- 5 A Hayretî! Ben onun yıllardır müptelasıyım, daima kavuşma nimetini uman değersiz bir dilencisiyim. Beni bir gün hatırlasa ne var! Onunla eskiden beri tanışım. İlyas’ın bir eşi daha cihana gelmedi, gelmez.
• (1) ki: kim N9, GHB, P. (2) dem-â-dem: dilerem N15. vaşlı: vaşlı u N15.
51. HD s. 116, N4-, N9 30^b, N15 30^a, GHB 30^a, P 31^a.

I

- 1 Eziyet ederek bu benim inci saçan gözlerimi aḡlatma! Günahım yok! Lütfet! Kanımı yerlere dökme. A benim devletli sultanım! Gel, zulmü bırak adaletli davran! Hay benim ömrümün varı! Benim Sultan Süleyman’ım!
• (3) gel: ey N9.

II

2. hüdhüd-i cân yelmeden yolunda oldu haste-bâl
bir nazar göstermedi yüz baña belkîs-i vişâl
cevr ile ben mûr-ı bî-miḳdârı êtdün pây-mâl
hây ‘ömrüm ḥaşılı sulṭân süleymānum benüm

III

3. mühr ural’dan mihr-i la’lün cânâ şāhib-ḥātemem
devletünḡde ya’nî şāhum mālîk-i mülk-i ḡamem
ehrimen şanma beni ḥālümce ben de ādemem
hây ‘ömrüm ḥaşılı sulṭân süleymānum benüm

IV

4. āl ile aldı leb-i la’lün dil ü cân ellerin
‘asker-i ḥaṭṭ ile ḥālün dutdı īmān ellerin
birbirine ḳatdı zülfün āl-i ‘oṣmān ellerin
hây ‘ömrüm ḥaşılı sulṭân süleymānum benüm

II

- 2 Can Hüdhüd’ünün kanadı daha senin yolunda uçmadan yaralandı. Kavuşma Belkıs’ı yüzünü bana bir bakış olsun göstermedi. Eziyetle ben değersiz karıncayı ayaklar altına aldın. Hay benim ömrümün varı! Benim Sultan Süleyman’ım!
• (2) vişâl: ḥayâl GHB.

III

- 3 A şahım! Lal dudaklarının sevgisi cana mühür bastığından beri mühürdarım. Yani senin devletinde gam mülkünün sahibiyim. Ben de kendi hâlinde bir insanım beni cin zannetme. Hay benim ömrümün varı! Benim sultan Süleyman’ım!

IV

- 4 Lal dudağın can ve gönül ülkelerini hileyle aldı. Benin, ayva tüyü askerleriyle iman memleketini kuşattı. Zülfün Osmanoğulları illerini darmadağın etti. Hay benim ömrümün varı! Benim sultan Süleyman’ım!
• (2) ḥālün dutdı: ṭutdı ḥālün N9; ḥālün ṭutdı N15, GHB. (3) āl-i oṣmān: dîn ü īmān P.

V

5. heft iklīm-i cemālün kāmranısın bugün
hüb-rûlar haylınun şâh-ı cihânısın bugün
sen bu ‘aşrun hâşılı şâhib-kırânısın bugün
hây ‘ömrüm hâşılı sulţân süleymānum benüm

VI

6. eşigünde ben de şāhum bendeñe kem bendenem
hay ne bende bil ki bir kemter seg-i efkendenem
hâşılı medhünde kâşırdur dilüm şermendenem
hay ‘ömrüm hâşılı sulţân süleymānum benüm

VII

7. tünd-bād-ı âh-ı ‘aşıkdan hāzer kıl gel hāzer
taht u tācın çok süleymānun kılur zîr ü zeber
hayretî bî-çāreyi aġlatma gel şām u seher
hây ‘ömrüm hâşılı sulţân süleymānum benüm

V

- 5 Bugün yedi güzellik memleketin hükümdarı, güzel yüzlülerin cihandaki şahısı. Hakikat şu ki sen bugün bu asrın kutlu padişahısın. Hay benim ömrümün varı! Benim sultan Süleyman’ım!

◆ (3) şâhib-kırânısın: şâhib-zamânısın HD, N15. (GHB’de 5. ve 6. bent yer değiştirmiştir.)

VI

- 6 A şahım! Ben de senin eşiginde kölelerinin eksikli bir kölesiyim. Yok yok ne kölesi! Bil ki senin değersiz düşkün bir köpeğinin. Olan şu, dilim seni övmekte kısır kaldığı için mahcubum. Hay benim ömrümün varı! Benim sultan Süleyman’ım!

• (1) bendeñe kem: ben de en kem GHB. (3) dilüm: dilün P.

VII

- 7 Gel, âşığın ahının sert rüzgârından kendini sakın nitekim çok Süleyman’ın tacını tahtını yerle bir etmiştir. Hay benim ömrümün varı! Benim sultan Süleyman’ım! Zavallı Hayretî’yi gece gündüz aġlatma.

• (3) aġlatma: injetme GHB.

52.

DER-VAŞF-I MAĤBŪB^(S1)

Fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

I

1. ağlasam bir demde başumdan aşar rûdum benüm
inlesem âh eylesem şehri yakar odum benüm
korkaram çak ĥüsnün eyvânın dutar dûdum benüm
hay kıblem hay ka'bem hay maĥmûdum benüm

II

2. ka'be gibi eşigün 'uşşâka ma'beddür senün
tab-ı ĥüsnün pertev-i nûr-ı muĥammeddür senün
la'lünî şordum dediler mîm-i aĥmeddür senün
hay kıblem hay ka'bem hay maĥmûdum benüm

III

3. hoş gönüller düzdi hoş fettân-ı 'âlem şühşın
sen benî-âdem degülsin bir muşavver rûĥsın
cümleden erbâb-ı ĥüsn içre bugün memdûĥsın
hay kıblem hay ka'bem hay maĥmûdum benüm

52. HD s. 118, N4 20^b, N9 30^b, N15 33^b, GHB 30^b, P 31^a.

I

- 1 Ağlasam, akan suyum benim başımı bir anda geçer. İnleyip ah etsem ateşim şehri yakar. Dumanım senin saf güzellik köşkünü kaplar diye korkuyorum. Hay kıblem, hay Kâbe'm, hay Mahmut'um benim!
• (1) rûdum: dûdum N4, N15, GHB. (3) dûdum: odum N4. (4) kıblem: efendim GHB.

II

- 2 Senin Kâbe gibi eşğin âşıkların mâbedidir. Güzelliğinin parlaklığı Nur-ı Muhammedî'nin ışığındandır. Dudağını sordum, Ahmet'in mimi gibidir dediler. Hay kıblem, hay Kâbe'm, hay Mahmut'um benim!
• (4) kıblem: efendim GHB.

III

- 3 Gerçi gönüllerin hırsız, âlemin çok fitneci şuh güzelisin. Sen insan değil, suret verilmiş bir ruhsun. Güzellik erbabı arasında her şeyiyle övülmüş olansın. Hay kıblem, hay Kâbe'm, hay Mahmut'um benim!
• (1) düzdi: derdi N4. (4) kıblem: efendim GHB.

IV

4. dèmezem kim âsitānuḡda olayın ‘abd-i ḡaş
baḡa ‘ālemde seg-i kūyuḡla besdür iḡtişāş
boynu baḡlu bir ḡuluḡam diler öldür diler aş
ḡay kıblem ḡay ka‘bem hay maḡmūdum benüm

V

5. ḡayretīnūḡ göḡlü şehristānınuḡ sulṡānısın
yarasınuḡ merhemi hem derdinūḡ dermānısın
nece cānlar vèrmesün ol saḡa cānlar cānısın
ḡay kıblem ḡay ka‘bem hay maḡmūdum benüm

53.

Mefā‘īlün mefā‘īlün mefā‘īlün mefā‘īlün
Hezec + - - - / + - - - / + - - - / + - - -

I

1. işidelden senūḡ evşāf-ı ḡüsnūḡ ḡānum ibrahīm
göḡüldeḡ bende-i fermānuḡ oldum cānum ibrahīm
ḡayāl-i ḡaṡṡuḡ olmuşdur hemān yārānum ibrahīm
benüm ka‘bem benüm kıblem benüm sulṡānum ibrahīm

IV

- 4 Ben kapıda has bir kul olayım demiyorum. Köşkünün köpeğiyle bir bağlanmak dünyada bana yeter. Ben boynu baḡlı kölenim, ister öldür ister as! Hay kıblem, hay Kâbe’m, hay Mahmut’um benim!
• (3) diler öldür diler: dile öldür dile N4, N9, N15, GHB, P. (4) kıblem: efendim GHB.

V

- 5 Sen Hayretī’nin gönül şehrinin sultanı, yarasının merhemi ve derdinin dermanısın. Sen canlar canısın, o sana nasıl canlar feda etmesin. Hay kıblem, hay Kâbe’m, hay Mahmut’um benim!
• (3) cānlar: âdem GHB, P. (4) kıblem: efendim GHB.

53. HD-, N4-, N9-, N15-, GHB-, P 32^a.

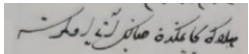
I

- 1 A benim beyim, benim canım, benim dostum İbrahim! Senin güzelliḡini işittiḡimden beri gönüldeḡ emrin altına girmiş bir hizmetkārınım. Ayva tüylerinin hayaliyle dost olmuşum. A benim Kâbe’m, benim kıblem, benim sultanım İbrahim!

II

2. gözüm nesnem degül her dem eger giryānuñ olmazsa
bu gönüm güsfindin n'èdem kırbānuñ olmazsa
hālilüm olmasun hānem eger mihmānuñ olmazsa
benüm ka'bem benüm kıblem benüm sulṭānum ibrahīm

III

3. ben öldüm tīg-1 hecr ile gözün kaçşābı olmazsa
helāk-1 _____olmazsa
beni çengāle urdı gam saçun kıllābı olmazsa
benüm ka'bem benüm kıblem benüm sulṭānum ibrahīm

IV

4. beyābān-1 gamuñda ey gözüm nūrı benüm her dem
gözüme nūr-1 hüsnuşsüz kaçan tārık olur 'ālem
okuram yana yana uşbu mısrā' oldı eglencem
benüm ka'bem benüm kıblem benüm sulṭānum ibrahīm

V

5. güneş gibi cihān içre bugün şāhum 'ayānsın sen
gözinde **hayretīnün** gerçi cān gibi nihānsın sen
ırakdan hüküm edersin bu gönül mülkine hānsın sen
benüm ka'bem benüm kıblem benüm sulṭānum ibrahīm

II

- 2 Her vakit sena yaş dökmeyen gözüm benden değildir. Sana kurban olmadıktan sonra bu gönüm koyununu ne yapayım? A dostum! Eğer seni ağırlamayaksa bir evim de olmasın. A benim Kâbe'm, benim kıblem, benim sultanım İbrahim!

III

- 3 A benim Kâbe'm, benim kıblem, benim sultanım İbrahim! Gözün kasaplık etmezse zaten ayrılığın kılıcı ile öldüm. Saçının çengeline asılmazsam zaten gam beni idam çengeline asacak.

IV

- 4 Ey gözümün nuru! Güzelliğinin nuru olmadan gam çölünde âlem karanlık olur ve ben yana yana tek eglencem olan şu mısrayı okurum "Benim Kâbe'm, benim kıblem, benim sultanım İbrahim."

V

- 5 A benim Kâbe'm, benim kıblem, benim sultanım İbrahim Şahım! Bugün dünyada güneş gibi her yerdesin, Hayretī'nin gözünden can gibi gizli kalsan da gönül ülkesine uzaktan hükmeden padişah sensin.

54.

DER-MEDH-İ MEMİ ŞĀH^(S1)

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

I

1. leblerün vaşf étmege aldum elüme hâtemi
nuṭka geldi oldu bir ṭūṭī-i şekker-hâ memi
geldi ol dem dilüme bu mıṣra^c-ı ġarrā memi
ay efendim a begüm a pādişāhum a memi

II

2. eşigünde bendenem ben sen efendimsin benüm
cān u dil mülkinde mīr-i ser-bülendümsin benüm
hāşılı bir pādişāh-ı ercümendümsin benüm
ay efendim a begüm a pādişāhum a memi

III

3. cümle rüşendür saña hālüm ne lāzım ben dēyem
ben de қаpuнда bilürsin kim қadīmī bendeyem
қаçма benden sāye-veş yanıңca bir efkendeyem
ay efendim a begüm a pādişāhum a memi

54. HD s. 119, N4 18a, N9 31a, N15 34a, GHB 31a, P 31b.

I

- 1 A Memi! Dudaklarını anlatmak için mührü elime aldığımda, tatlı dilli bir papağan olup nutka gelip ve bu parlak mısra dilime geldi. A efendim, a beyim, a padişahım, a Memi!
• (3) ol: o GHB.

II

- 2 Sen benim efendimsin, ben senin eşiginde kölenim. Sen benim can ve gönül ülkemde yüce başlı beyimsin. Hasılı, sen benim itibarlı padişahımsın. A efendim, a beyim, a padişahım, a Memi!
• (1) bendenem ben: ben de benyin N4; bendeyem ben N9, N15 GHB, P. işigünde: işigünden GHB.

III

- 3 Benim söylememe ne gerek var? Halim sana gün gibi açıktır. Bilirsin ki kapıda ben de kadim bir bendenim. Kaçma benden, ben yanında gölge gibi düşkün biriyim. A efendim, a beyim, a padişahım, a Memi!
• (1) diyem: demek GHB.

IV

4. söyle  olmuşdur senün mihr nle c n  c n u dil
kim tenümde her kılum g y  olup bir başka dil
 a ırup her dem zeb n-ı h l ile d r muttaşıl
ay efendim a begüm a p diş hum a memi

V

5. ** ayret n n** g ş  d p fery dını  y verd-i ter
k lma un a v line bir dem göz ucıyla na er
gece gündür çağırup b lb l gibi  apu da der
ay efendim a begüm a p diş hum a memi

55.

 AR -I H L-  MA B B-I H D(S1)

F  il t n f  il t n f  il t n f  il n

Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

I

1. b lb l-i g yendenem  y verd-i  and num benüm
s ye-veş efkendenem serv-i  ur m num benüm
c n u dilden bendenem ben de güzel   num benüm
gel beni redd eyleme devletlü sult num benüm

IV

- 4 Ey can! Can ve gönül senin sevginle öyle dolmuştur ki sanki tenimdeki her
bir k l m ayrı bir dil olup h l diliyle ara vermeksizin, daima "A efendim, a
beyim, a padişahım, a Memi!" diye  a ır r.
• (1)  olmuşdur: dolmuşdur N4, N9, P. c n : m hum N9, P. (3) her dem:
durmaz P.

V

- 5 Ey taze g l! Hayret 'nin feryadını işittinde bir an olsun göz ucuyla h line
nazar etmedin. H lbuki o, gece gündüz senin kapıda b lb l gibi "A efendim,
a beyim, a padişahım, a Memi!" diye  a ırmakta.
• (1) fery dını: ef  nını N4; a v lını GHB.
55. HD s. 120, N4 20 , N9 31 , N15 34 , GHB 32 , P 32 .

I

- 1 Ey benim açılmış gülüm! Ben senin öten b lb l n m. Ey benim salınan
servim! Gölge misali sana düşkünüm. Ey benim güzel beyim! Ben de
canıgönülden hizmetk r n m. Ey benim devletli sultanım! Gel beni reddetme!

II

2. her nefes ben bülbül-i gūyāyı nālān eyleyüp
ğonce-veş hem cevır ile bağıın tolu kan eyleyüp
rağmuma düşmanları gül gibi handān eyleyüp
gel beni redd eyleme devletlü sulṭānum benüm

III

3. dēmezem kim bende-i maḳbūl edin ey serv-ḳad
tek hemān ‘ār etme kūyun itlerinden eyle ‘ad
eşiğünde çāresüz bir derdmendem hey meded
gel beni redd eyleme devletlü sulṭānum benüm

IV

4. ḳanımı dök tīg-i cevır ile ḫalāl olsun saṇa
rāzıyem rūḥ-ı revānum pāy-māl olsun saṇa
kim ne zulm olsun faḳīre ne vebāl olsun saṇa
gel beni redd eyleme devletlü sulṭānum benüm

V

5. senden özge dünyede bir pādīşāhum yok durur
eşiğünden ğayrı ‘ālemde penāhum yok durur

II

- 2 Ey benim devletli sultanım! Gel! Her zaman ben öten bülbülünü inleterek, bağıımı eziyetle gonca gibi kanla doldurarak, benim inadıma düşmanları gül gibi güldürerek beni reddetme.
♦ (2) -veş hem: gibi HD, N15; tek hem N4.

III

- 3 Ey servi boylu! Beni makbul bir kul edin demiyorum. Sadece beni semtinin itlerinden saymaktan utanma yeter. Hey medet! Ben eşiğindeki çaresiz bir dertliyim! Ey benim devletli sultanım! Gel beni reddetme!
• (2) tek: gel N9.

IV

- 4 Ey benim canım! Senin için çiğnenmesine razıyım! Sana helal olsun! Ne fakire eziyet, ne sana günah olsun. Eziyet kılıcıyla dök kanımı! Ey benim devletli sultanım! Yeter ki gel beni reddetme!

V

5. Dünyada senden başka bir padişahım, kapından başka sığınağım yok. Böyle reddedilmeme sebep bir suçum da yok. Ey benim devletli sultanım, gel beni geri çevirme.
• HD-, N4-, N9-, N15-. (1) durur: benüm GHB, P. (2.) durur: benüm GHB, P. (3) durur: benüm GHB, P. (Bu bent Ü^{HD} 34a^{da} da mevcuttur. P’de bir alt sıradadır.)

böyle merdūd olacağlayın günāhum yok durur
gel beni redd eyleme devletlū sulṭānum benüm

VI

6. âsitānuḡ var iken ḡankı ḡapuya varayın
sen ṭururken ya kime boynum egüp yalvarayın
merḡamet ḡıl ‘âşık-ı dermānde bir bî-ḡāreyin
gel beni redd eyleme devletlū sulṭānum benüm

VII

7. göz göre pîrüz iken rūzum şeb-i ṭār eyleme
onmaduḡ başuma bu dünyā evin dar eyleme
bir gedāyam ṭiḡ-ı cevır ile dil-efḡār eyleme
gel beni redd eyleme devletlū sulṭānum benüm

VIII

8. ḡıdmet-i dergāhuḡa bu denlū bulmuşken vuşul
var iken maḡşūduma ḡapunda ümmīd-i ḡuşul
bu temennāmı güzel başuḡ içün eyle ḡabul
gel beni redd eyleme devletlū sulṭānum benüm

VI

6. Senin eşiḡın varken hangi kapıya gideyim, sen dururken kime boynumu eḡip yalvarayım. Ben kapıda kalmış zavallı bir âşıḡım bana acı! A benim devletli sultanım, beni kapından kovma.
• HD-, N4-, N9-, N15-. (1) âsitānuḡ...varayın: pâdişāhum eşigün-den ḡayrı ḡanda varayın P. (2) ṭururken: dururken P. (3) ‘âşık-ı dermānde bir: ḡālūme bir ‘âşık-ı P.

VII

7. Kutlu günümü göz göre göre karanlık geceye çevirip bu dünyayı onmadık başuma dar etme. A benim devletli sultanım, kapından kovup bu dilencinin gönlünü eziyet kılıcıyla yaralama.
• HD-, N4-, N9-, N15-, P-.

VIII

8. Dergāhının hizmetine böylece kavuşmuşken, senin kapında maksuduma kavuşma ümidim doğmuşken, güzel başın için, bu arzumu/bu selamımı kabul eyle. Ey benim devletli sultanım! Gel! Beni reddetme!
• N4-, N9-, GHB-, P-.

IX

9. cümle ‘âlem gerd-i pâ-mâl-i semendüñdür senüñ
her kişi hâlince zâr u müstemendüñdür senüñ
hayretî bî-çâre de bir derdmendüñdür senüñ
gel beni redd eyleme devletlü sulţânım benüm

56.

DER-TA‘RÎF-İ ‘ALÎ BÂLÎ^(S1)

Fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün
Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

I

1. rûz u şeb ey rûy u mûyuy fikr ü eşğâlüm benüm
kulluğundur devlet ü i‘zâz u ikbâlüm benüm
muşhaf-ı hüsñündedür mes‘ûd olan fâlüm benüm
hay ‘ömrüm hâşılı rûhum ‘alî bâlim benüm

IX

9. Cümle âlem, senin çevik atının ayağın tozudur. Her kişi kendine göre senin için ağlayıp derdini çekmektedir. Zavallı Hayretî’de senin dertlilerinden biridir. Ey benim devletli sultanım! Gel beni reddetme!

♦ N9-, N15-. (2) kişi: biri GHB. (3) derdmendüñdür: müstemendüñdür HD, N4. N3 42a’da mahlas bendi şu şekildedir:

hayretîñüñ âteşini su n’ider ey nev-cüvân
ben fakîri görimezsın olma ey dâma revân
yoğsa âhı eylerüm ben seni alur ey cüvân
gel beni redd eyleme devletlü sulţânım benüm

56. HD s. 122, N4-, N9-, N15 34b, GHB-, P 30a.

I

- 1 Ey benim gece gündüz yüzünün ve belinin fikriyle meşgul olduğum! Benim saadet, saygınlık ve ikbalim senin kulluğundadır. Benim falımın bahtıyarlığı senin güzelliğinin kitabında yazılıdır. Hay benim ömrümün varı, ruhum! Ali Bâlî’m benim.

• (3) hüsñündedür: hüsñüñ durur N15, P. (4) rûhum: sulţân N15 (Tüm mütekerrir mısralar bu şekildedir.)

II

2. huşk édüp ben hastanuj bâğ-ı vücūdın iftirāk
yandurup hāk ile yeksân eyledi nār-ı firāk
dêrmesün bâğ-ı vişālūñ mīvesin her bî-mezāk
hay ‘ömrüm hāşılı rūhum ‘alī bālim benüm

III

3. édüp ‘uşşākı hazān bülbülleri gibi hazīn
sen ki bir cennet gülisin olma her hāra qarīn
tūtī-i cānsın n’içün zāğa olursın hem-nişīn
hay ‘ömrüm hāşılı rūhum ‘alī bālim benüm

IV

4. sen süleymān-ı zamānsın dīve yār olmak neden
bir hümāsın kerkes-i dūna şikār olmak neden
serv-i ser-keşsin has ü hāra kenār olmak neden
hay ‘ömrüm hāşılı rūhum ‘alī bālim benüm

V

5. her pelīdi hem-ser étme kendüñe ey serv-i nāz
ğonce gibi hār u has bezminde luţf ét açma rāz
ehrimenler meclisinden ihtirāz ét ihtirāz
hay ‘ömrüm hāşılı rūhum ‘alī bālim benüm

II

2. Ayrılık ben hastanın vücut bahçesini kuruttu. Bu ayrılığın ateşi yandırdı, yerle bir etti. Hay benim ömrümün varı ruhum! Benim Ali Bâlî’m! Her önüne gelen zevksiz kimse senin kavuşma bağının meyvesini toplamasın.
• (3) bâğ-ı: bârı N15; bâğ u P.

III

3. Sen ki bir cennet gülüsün! Her dikene yakın olup âşıkları hazan bülbülleri gibi hüznlendirme. Sen can papağanı, niçin kargayla oturup kalkarsın. Hay benim ömrümün varı ruhum! Ali Bâlî’m benim!
• (2) qarīn: yakın P.

IV

4. Sen zamanın Süleymanı, şeytanla dost olmak neden? Bir hüması, alçak akbabaya av olmak neden? Başı gökte bir servisin çer çöp tarafından sarılmak neden? Hay benim ömrümün varı ruhum! Ali Bâlî’m benim!
• (2) şikâr: zebûn N15.

V

5. A naz servisi! Her palamutu kendine arkadaş edinme! Lütfen, çalı çırpı meclisinde gonca gibi (ol), sırrını açma. Hay benim ömrümün varı ruhum! Ali Bâlî’m benim! Geri dur şeytanların meclisinden geri!

VI

6. **hayreti**yi ağladuþ aġyārı ħandān eyleme
‘aql u hūşın kākülün gibi perīşān eyleme
öldürüp ben nā-tüvānı göz göre ƣan eyleme
ħay ‘ömrüm ħāşılı rūḥum ‘alī bālim benüm

57.

DER-TA‘RİF-İ BELİGRĀD VE DİLBERĀN-I ĀN ŞEHR^(S1)

Mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün

Hezec + - - - / + - - - / + - - - / + - - -

I

1. gezüp her gūşesin bu ƣubbe-i şeş-süy-ı a‘lānuñ
teferrüc eyledüm her bir bucaġın dār-ı dünyānuñ
édüp seyrānını her bāġ u rāġ-ı ‘ālem-ārānuñ
naẓīrin görmedüm yārān bu şeħr-i cennet-āsānuñ

II

2. taşı la‘l-i bedaḥşān topraġı şan misk ü ‘anberdür
şuyı ya selsebīl ırmaġıdır ya āb-ı kevşerdür
içinde ādemi ekşer perī yüzlü meleklerdür
naẓīrin görmedüm yārān bu şeħr-i cennet-āsānuñ

VI

- 6 Başkalarını güldürüp Hayreti’yi ağlatarak; aklını fikrini perçemin gibi dağıtma! Hay benim ömrümün varı ruhum! Ali Bâlî’m benim! Ben dermansızı öldürüp bile bile kan dökme!

57. HD s. 123, N4 21^a, N9 31^b, N15 35^a, GHB 31^a, P 32^b.

Bu şiir HD’de 33. Musammat olarak kayıtlı olup Belgrad şehrengizinde övülen güzellerin isimleri bu şiirde de geçmektedir.

I

- 1 A dostlar! Bu altı köşeli yüksek kubbenin her köşesini bir bir gezdim ve dünya evinin köşe bucak gezdim. Âlemin her güzel bağını bahçesini dolaştım. Fakat bu cennet gibi şehrin benzerini görmedim.

◆ (2) her bir bucaġın: bir bu bāġın HD. dār-ı dünyānuñ: dār u dünyānuñ HD.
(3) rāġ-ı: rāġ u N4.

II

- 2 Sanki taşı Bedaḥşan lali, topraġı misk ve amber; suyu ya Selsebil ırmaġı ya da Kevser suyu. İçindeki insanlar çoġunlukla peri yüzlü melekler. A dostlar! Bu cennet gibi şehrin benzerini görmedim.

III

3. melek sîretlü ħurî-çihreler bî-ḥadd ü gâyetdür
lebi kevşer boyı tûbâ güzeller bî-nihâyetdür
irem gülzârıdır bu ḥâşılı yâ bâğ-ı cennetdür
naẓîrin görmedüm yârân bu şehr-i cennet-âsânun

IV

4. bu yerlerde gönüller alıcı şebâzlar vardır
ḥiyel ta'îm ederler dehre çok ṭannâzlar vardır
güzeller bî-bedeller ḥûblar mümtâzlar vardır
naẓîrin görmedüm yârân bu şehr-i cennet-âsânun

V

5. bu yer gülşen durur bunun çok olur verd-i ra'nâsı
yüzi gül kâküli sünbül boyı serv-i dil-ârâsı
iki 'âlem değer şâhum birinün bir temâşâsı
naẓîrin görmedüm yârân bu şehr-i cennet-âsânun

VI

6. muyu bâlî durur biri kâmusından ser-âmeddür
temâşâ eylemek bir dem cemâlin 'ömr-i sermeddür
kaşı zıll-i ilâhîdür yüzi nûr-ı maḥammeddür

III

- 3 Melek tabiatlı huri yüzlüler hadde gelmeyecek kadar çoktur. Kevser dudaklı, Tuba boylu güzellerin sonu yoktur. İşin özü bu ya İrem güllüğüdür ya da cennet bahçesidir. A dostlar! Bu cennet gibi şehrin benzerini görmedim.
• (1) sîretlü: şûretlü N9, N15, GHB, P. (3) bu ḥâşılı ya: ya ḥâşılı bu N9.

IV

- 4 Bu yerlerde gönülleri avlayan doğanlar, dünyaya karşı hile öğrenen alaycı sevgililer, eşsiz güzeller, iyi ve seçkin kimseler vardır. A dostlar! Bu cennet gibi şehrin benzerini görmedim.
• N4-.

V

- 5 Burası gül bahçesidir. Buranın rana gülü çok olur. Gül yüzlü, sümbül kâkülli, gönül süsler servi boyluları... A şahım! Birini bir kere temaşa etmek iki âleme bedeldir. A dostlar! Bu cennet gibi şehrin benzerini görmedim.
• (1) yer: bir N9, N15, GHB. (4) N4-.

VI

- 6 Biri herkesten ileri gelen Muyu Bâlî'dir ki güzelliğini bir an olsun temaşa etmek sermedi bir ömür, kaşları Allah'ın gölgesi, yüzü Muhammed'in nurudur. A dostlar! Bu cennet gibi şehrin benzerini görmedim.
• (1) muyu: mürid N9.

naẓīrin görmedüm yārān bu şehr-i cennet-āsānuḡ

VII

7. birisi yūsuf-ı s̱ānī güzellik mışrınuḡ ḡanı
göreŷdi şāh-ı ken‘ānī eger bu ān ile anı
olup bir cān ile s̱ānī ḡul olurdu aḡa ānī
naẓīrin görmedüm yārān bu şehr-i cennet-āsānuḡ

VIII

8. ḡudāverdi durur adı biri bir pür-ẓarāfetdür
cihānde ḡüsn ü ḡulḡ ile naẓīri yok bir āfetdür
güzeldür bī-bedeldür bir kıyāmet serv-ḡāmetdür
naẓīrin görmedüm yārān bu şehr-i cennet-āsānuḡ

IX

9. ‘alī bālī durur adı biri bir şāh-ı ‘ālemdür
perī-peyker melek-manẓar güzeldür dilber ādemdür
ḡayā vü ḡilm ü ‘işmet şimdilik aḡa müsellemdür
naẓīrin görmedüm yārān bu şehr-i cennet-āsānuḡ

X

10. biri şa‘bān bālīdür güzeldür şūḡ dilberdür
firāḡı oruc ayıdır vişāli ‘īd-i ekberdür

VII

- 7 Biri güzellik ülkesinin beyi, ikinci Yusuf’tur. Eḡer Kenanlı şāh bu alımlılıkla onu görseydi, o güzellik ülkesinin beyi bin can ile ikinciliḡı kabul ederdi. A dostlar! Bu cennet gibi şehrin benzerini görmedim.
• (1) mışrınuḡ: mülkinüḡ N4. (2) ān ile: vech ile N4, GHB. (3) s̱ānī: ‘āşık N9.

VIII

- 8 Biri tepeden tırnaḡa zerafet olan Ḥüdaverdi’dır. Cihanda güzellik ve huy bakımından eşi olmayan bir afettir. Güzel, benzersiz, servi boylu bir kıyamettir. A dostlar! Bu cennet gibi şehrin benzerini görmedim.
• (1) biri bir: birisi N4.

IX

- 9 Biri de adı Ali Bālī olan ālemin şahıdır ki peri yüzlü, melek görünüşlü bir güzel gönülleri ḡükmü altına alan bir insandır. Haya, ḡilm ve ismet şimdi ona teslim edilmiştir. A dostlar! Bu cennet gibi şehrin benzerini görmedim.
♦ GHB-. (2) güzeldür dilber: güzel dilberdür HD.

X

- 10 Biri de Şaban Bālī’dır ki güzel, alaycı bir dilberdir. Ayrılıḡı oruç ayı, kavuşması en büyük bayramdır. O ālemde eşi benzeri olmayan cisimlenmiş bir ruhtur. A dostlar! Bu cennet gibi şehrin benzerini görmedim.
• (2) firāḡı: mizâcı N4. (Bu bent N4’te bir sıra aşıḡıdadır.)

naẓîr olmaz aña ‘âlemde bir rûh-ı muşavverdür
naẓîrin görmedüm yârân bu şehr-i cennet-âsânun

XI

11. memi bâlî durur birisi bir çeşm-i moğolçındür
kıya bakıcı diller alıcı şehbâz laçındür
günüller kebgın avlasun yürisün yavru şâhındür
naẓîrin görmedüm yârân bu şehr-i cennet-âsânun

XII

12. velî bâlî durur adı biri bir dil-rübâcuğdur
hilâl-ebrû kamer-‘at nigâr-ı pür-belâcuğdur
dağı nev-reste dilberdür dağı bostân budacuğdur
naẓîrin görmedüm yârân bu şehr-i cennet-âsânun

XIII

13. ilâhî bu belîgradun esâsın üstüvâr eyle
içinde cümle maḥbûbın cihân durduqça var eyle
belâ-keş ḥayretî’nün cânın anlara nişâr eyle
naẓîrin görmedüm yârân bu şehr-i cennet-âsânun

XI

- 11 Birisi de çekik Moğol gözlü Memi Bâlî’dir ki sert bakışlı, gönülleri alan gösterişli bir yavru şahindir. Yürüsün gönül kekliklerini avlasın! A dostlar! Bu cennet gibi şehrin benzerini görmedim.

XII

- 12 Biri de Veli Bâlî, gönül kapıcı bir sevgilidir. Hilal kaşlı, ay yüzlü, belalarla dolu resim kadar güzel bir sevgili. Hem yeni yetişmiş bir sevgili hem bahçenin tazelik dalıdır. A dostlar! Bu cennet gibi şehrin benzerini görmedim.

XIII

- 13 İlahî! Bu Belgrad’ın temelini kuvvetli kıl. İçindeki bütün sevgililerini dünya döndükçe var eyle. Belalı Hayretî’nin canını onlar için saç, feda eyle. A dostlar! Bu cennet gibi şehrin benzerini görmedim.

• (3) durduqça: tırdıqça N9, GHB.

58.

MERŞİYE VÜ TÂRÎH DER-VEFÂT-I MAHBÛB-I HÛD^(S1)

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

Remel - + - - / - + - - / - + -

I

1. 'azm êdüp ol şehsüvārum ittifāk
āhîret mülkine bağladı yaraķ
cāna kār êtdükçe nār-ı iştîyāk
dèyelüm āh el-firāk āh el-firāk

II

2. èy dirîgā yine ol rūh-ı revān
cān gibi gözden özin kıldı nihān
haşra dek derd ile èy pîr ü cüvān
dèyelüm āh el-firāk āh el-firāk

III

3. ol perî-ruhsârı ben êtdükce yād
āh eder cümle nebātāt u cemād
biz dahı gel derd ile èy hoş-nihād
dèyelüm āh el-firāk āh el-firāk

IV

4. gülistān-ı hüsnde bir tāze verd
uğrayup bād-ı hāzāna oldu gerd
dem-be-dem bülbül gibi èy ehl-i derd
dèyelüm āh el-firāk āh el-firāk

58. HD s. 126, N4 18^a, N9 32^a, N15 36^a, GHB 32^a, P 33^a.

I

- 1 O beyatlığın yola çıkışı ahirete irtihal etmek oldu. Hasret ateşi cana işledikçe
"Ah ayrılık! Ah ayrılık!" diye inlemek bize kaldı.

II

- 2 Eyvahlar olsun! O latif ruh yine can gibi kendini gözden gizledi. Ey ihtiyarlar,
ey gençler! Bu dert ile haşre dek "Ah ayrılık! Ah ayrılık!" diye inleyelim.

III

- 3 Ben o peri yüzlüyü yâd ettikçe cansız varlıklar ve bitkiler ah eder. Ey güzel
yaradılışlı! Gel, biz de bundan dert yanıp "Ah ayrılık! Ah ayrılık!" diyelim.

IV

- 4 Güzellik güllüğünde taze bir gül, güz rüzgârında kalıp toprak oldu. Ey dert
sahipleri! Gelih daima "Ah ayrılık! Ah ayrılık!" diye bülbül gibi inleyelim.

V

5. **ḥayretî** ol gülşen-i cennet güli
ḥāke düşdi çün nète-kim kāküli
söyledi târîḥini dil bülbülü
dèyelüm āh el-firāk āh el-firāk (h.925/m.1519)

59.

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün
Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

I

1. érmedi sem'üne hergiz gitdi èy māhum benüm
nāle-i şebgîr ile āh-ı seḥergāhum benüm
şafḥa-i eflāke taḥrîr eyledi āhum benüm
āh şāhum dilberüm rûhum 'alîm şāhum benüm

II

2. tıtdı āfākı yine āh u fiḡānum sevdüğüm
'āleme fāş oldı esrār-ı nihānum sevdüğüm
yazdı levḥ-i sîneme eşk-i revānum sevdüğüm
āh şāhum dilberüm rûhum 'alîm şāhum benüm

V

- 5 A Hayretî! O cennet güllüğünün gülü ki kākülü toprağa düştü. Dil bülbülü de tarihini "Ah ayrılık! Ah ayrılık!" olarak söyledi. (tarih: 925/1519)

• (3) dil: cân N4, N9, N15, GHB, P.

59. HD s. 127, N4-, N9 30^b, N15-, GHB 30^b, P 29^b.

I

- 1 Ey benim ayım! Geceyi dolduran inlememle, seher vaktinde ettiğim ahlar hiçbir zaman kulağına ulaşmadı. Benim ahım da göklerin sayfasına şöyle yazdı: Ah şahım! Gönül alıcı sevgilim! Canım! Ali şahım benim!

II

- 2 Sevdığım! Ahım ve bağırtım yine ufukları kapladı ve gizli sırlarım âleme yayıldı. Sevdīgi! Akan gözyaşım sinemin düzlüğüne şöyle yazdı: Ah şahım! Gönül alıcı sevgilim! Canım! Ali şahım benim!

• (1) tıtdı: dutdı P.

III

3. gūşe-i miḥnet yine şimdi mekânumdur benüm
mūnisüm ğam hem-demüm āh u fiġānumdur benüm
şubḥ olunca her gece vird-i zebānumdur benüm
āh şāhum dilberüm rūḥum ‘alīm şāhum benüm

IV

4. ger ölürsem uşbu derd ü ‘ışk ile ben mübtelā
ḥaşra dek ḥāk-i mezārumda biten her bir giyā
söyleye deye zebân-ı ḥāl ile her dem şehā
āh şāhum dilberüm rūḥum ‘alīm şāhum benüm

V

5. yüz şuyından el yuyuban terk édüben ‘ārını
ḥayreti taḥrîr kılmış fāş édüp esrārını
bu müsāfir-ḥāne-i dehrün der ü dīvārını
āh şāhum dilberüm rūḥum ‘alīm şāhum benüm

III

- 3 Şimdi benim mekânım yine sıkıntı köşesidir. Arkadaşım gam, dostum ah ve figandır. Her gece sabah oluncaya kadar dilimin zikri “Ah şahım! Gönül alıcı sevgilim! Canım! Ali şahım benim!” cümlesidir.

IV

- 4 Ey şah! Ben müptela eğer bu aşk derdiyle ölürsem. Haşra kadar mezar toprağında biten her bir ot, hâl diliyle daima “Ah şahım! Gönül alıcı sevgilim! Canım! Ali şahım benim!” sözünü söylesin.
• (3) şehâ: sarı N9. diye zebân-ı ḥāl ile her dem: her dem zebân-ı ḥāl ile diye GHB.

V

- 5 Ah şahım! Gönül alıcı sevgilim! Canım! Ali şahım benim! Hayreti arı namusu bir kenara koyup dünya misafirhanesinin kapısına duvarına varana kadar tüm sırlarını ifşa edip yazdı.
• (1) yüz şuyından el yuyuban: el yuyuban yüz şuyından N9, GHB.

60.

MÜSTEZÂD-I ŞÖFİYÂNE^(S1)

Mef'ûlû mefâ'îlû mefâ'îlû fe'ûlûn

Hezec - - + / + - - + / + - - + / + - -

1. teslîm ü rızâ kapladı mülk-i dil ü cânı
 ëy rûh-ı revānum
hâşâ ki cefâ tîgi dökerse yere kanum
 lâ dêye zebānum
2. ger tîr-i cefâ at baña ger seng-i melâmet
 hey hey nece sîne
dönmem dile cân at dile dil eyle nişanı
 ëy kaşı kemānum
3. ger cevır ü cefâ eyle gerek mihr ü vefâ kıl
 hoşdur kâmusından
‘ışkuñ baña hep yahşıdur el-kışsa yamanı
 sûd oldu ziyānum
4. girdi elüme nakd-i maḥabbet yine nâgâh
 ëy h^vâce ğanîyem
ümmîd budur ki ebedî olmaya fânî
 bu genc-i nihānum

60. HD s. 128, N4 17^b, N9 32^a, N15 36^a, GHB 32^b, P 34^a.

- 1 A benim canım! Can ve gönül ülkesini teslimiyet ve razılık kapladı. Eğer cefa kılıcı kanımı yere dökerse, dilim lâ dermiş! Hâşâ!
• (3) cefâ: rızâ N4.
- 2 Ey yay kaşlı! Bana istersen cefa okunu, istersen kınama taşını at. İstersen canımı, istersen gönlümü nişan yap! Dönmem! Hey hey ne gönül ama!
• (1) ger: geh GHB. ger seng-i melâmet: [ger] seng-i havâdiş N9. baña ger: dile geh GHB. (3) at: kıl N4.
- 3 İstersen eziyet et, istersen sevgi göster. Hepsî güzeldir. Kısacası aşkın kötüyü bana güzelleştirir. Zararım kar olmuştur.
• N9-, N15-, GHB-, P-. (1) mihr: kahr N4.
- 4 Muhabbet sermayesi yine ansısın elime girdi. Zenginim ey tüccar! Ebedî ümidim odur ki bu gizli hazinem fânî olmasın.
• (3) ki: kim N9, GHB.

5. fehm étmege bir rind-i sebük-rûḥ gerekdür
fenn-i ğam-ı 'ışkı
bu 'ilme duḥûl eyleyimez molla gürânî
ëy mûnis-i cānum
6. ger 'âşık isem baḥa vişâl-i ebedîdür
eyyâmda bir kez
göz ucu ile bir naẓar eyleyse nihânî
ol şûḥ-ı cihānum
7. cān oynamadur yoluna aḳşâ-yı murâdı
erbâb-ı vefânı
bâzîçe durur 'ışk fezâsında kalanı
ëy tâze cüvānum
8. aġyâr ile yâr olma ḳarîb olma raḳîbe
engelden ırâğ ol
bî-ḥâr yaraşur gül-i gülzâr-ı cinânî
ëy ğonce dehānum
9. tek dâmenünî şaḳla hemân yol dikeninden
ol ser-keş olursan
ëy ḳâmeti cān gülşeninün serv-i revânı

-
- 5 Aşk derdinin ilmini anlamak için içi kaynayan bir rint olmalı. Ey can arkadaşım! Yoksa Molla Gürânî olsa, bu ilmin içine giremez.
 - 6 Eğer samimi bir âşık isem, o cihanın alaycı güzeli günde bir kez bana göz ucuyla gizlice bir baksa, bu bana ebedi kavuşmak olarak yeter.
 - 7 Ey tazecik sevgilim! Son isteğim yoluna canımı feda etmektir. Vefa sahiplerinin aşk göğünde kalan tek hatırası bu oyundur.
• (N4'te 6. benttir.)
 - 8 Ey gonca ağızlım! Başkalarıyla dost olma, rakibe yakın durma, engelden uzak ol. Nitekim cennet bahçesini gülüne dikensiz olmak yakışır.
• (4) ey: ol GHB.
 - 9 Ey can güllüğünün yürüyen servi boylusu! Ey benim canım! Dik başlı olursan ol! Yeter ki eteğini yol dikeninden sakın.

ya'nî ki revānum

10. ben şağlar idüm sînede cānum gibi zārı
 қан eyledi ammā
 fāş etdi yine gözlerümün eşk-i revānı
 esrār-ı nihānum
11. ey **hayretî** dèrdüm ki güzel sevmeyem artuğ
 illā n'èdeyüm āh
 adın dèmek olmaz yine bir şūğ-ı cihānı
 sevdi dil ü cānum

-
- 10 Ben, ağlamamı sinemde canım gibi saklı tutuyordum. Gözlerimden akan gözyaşlarım yine gizli sırlarımı katlederek onları açık etti.
• N9-, N15-, GHB-. (P'de sondan üçüncü sıradadır.)
- 11 Ey Hayretî! Artık güzel sevmeyeyim diyordum fakat ne yapayım! Adını söylemek olmaz, gönlüm ve canım yine alaycı bir dünya güzelini sevdi.
• (2) illā: ammā N4.

GAZELLER

Elif

61.

Mef'ülü mefā'ilün mef'ülü mefā'ilün
Hezec - - + / + - - - / - - + / + - - -

1. ne âteş ü bād ü ne āb ü gil idüm cānā
sen serv-i hevā-baḥşa ben māyil idüm cānā
2. daḥı gili ferhādun olmamış idi taḥmīr
ben rāh-ı meşakḳatde pā-der-gil idüm cānā
3. 'ālemde henüz adı yād olmadın engūrun
ḥūm-ḥāne-i vaḥdetde ben ḳan-zil idüm cānā
4. leyliye daḥı mecnūn olmamış idi meftūn
ben vādī-i ḥayretde lā-ya'ḳīl idüm cānā
5. 'ışḳ eyledi āvāre ben ḥayretīyi yohsa
her ḥıdmete cān ile müsta'cil idüm cānā

61. HD s. 134, N4 21^b, N9 32^b, N15 49^b, GHB 34^b, P 34^b.

- 1 A can! Ben henüz ateş, hava, toprak ve su değilken sen arzu uyandıran servi (boyluya) âşık olmuştum.
 - sen: ne GHB.
- 2 A can! Daha Ferhat'ın çamuru yoğrulmamışken benim ayaklarım meşakkat yolunda çamura batmıştı.
 - gili ferhādun: gil-i ferhādun N15, P.
- 3 Ey sevgili! Âlemde üzümün adı henüz anılmazken ben vahdet meyhanesinde zilzurna sarhoştum.
 - ♦ ḳan-zil: ḳanzil HD, N4, P.
- 4 A can! Mecnun daha Leyla için delirmemişken ben hayret vadisinde aklımı kaybetmiştim.
 - daḥı: henüz N4, N9, N15, GHB, P.
- 5 A can! Aşk Hayretī'yi âvāre eyledi, yoksa her hizmete canımla hazır ve nazır bir kişiydim.
 - ḥıdmete cān ile: ḥıdmete ben cān ile N4

62.

Meḥ'ülü fā'ilātü meḥ'ilü fā'ilün

Muzāri' - - + / - + - + / + - - + / - + -

1. cānı gözini şol ki açā 'āleme baḳa
kūy-ı fenā içinde görür 'ālem-i beḳā
2. şahrā-yı dilde 'āşık odur k'odlu āh ile
ḥāşāk-i māsivā ḳomaya cümleten yaḳa
3. münkir dirilür aḥsen-i taḳvīme müdde'ī
bāṭıl degül mi göz göre inkār ède ḥaḳa
4. uşlu odur ki dünyede dīvāneler gibi
zencīre-i maḥabbetüni boynına ṭaḳa
5. iki cihānı şūfī-i şūret-pereste vèr
'āşıklaruz yèter bize ey ḥayretî liḳā

62. HD s. 133, N4 21^b, N9 33^a, N15 49^b, GHB 34^b, P 35^a.

1 Kalp gözünü açıp âleme bakan kişi fena semtinde beka âlemini görür.

• görür: göre N4, N9, GHB; bulur N15. âlem-i baḳā: âleme baḳa N9.

2 Âşık, gönül bozkırında ateşli ah ile gayrılık otlarını koymayıp toptan yakan kişidir.

3 O sözde âşık, en güzel yaradılışa karşı inkarcı geçinmekte. Hak olanı göz göre göre inkâr etmek batıl değil mi?

• ède: eder P.

4 Dünyada akıllı kimse dīvāneler gibi muhabbet zincirini boynuna takandır.

• ṭaḳa: daka N4, N15, GHB, P. ki dünyede N9: cihānda ki HD, N4, N15, P; ki: GHB-. zencīre: zencīr-i N4.

5 Ey Hayretî! İki cihani o surete tapan sofuya bırak; biz âşıklarız, bize cemal yeter.

• yeter bize ey ḥayretî: yeter ey ḥayretî bize GHB; bize yeter ey ḥayretî N9.

63.

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. gün yüzüne *ve'd-duhā* eyler işāret muştafā
hem kılr *ve'l-leyli* zülfüne delālet muştafā
2. dest-i kudretle yazılmış sūre-i ve's-şemsdür
muşhaf-ı hüsnündeki āyāt-ı rahmet muştafā
3. bulmaz erbāb-ı 'ışku şemme-i hālātını
zāhid-i murtāz bñ kılsun 'ibādet muştafā
4. her kişi kim zülfünün küfrini imān bilmeye
aņa mü'min dēmez erbāb-ı zarāfet muştafā
5. sende bilmem ne kerāmet var durur kim kıl olur
bir nazar görse yüzün ehl-i vilāyet muştafā
6. dāl-i devletdür dile her bendi müşkīn zülfünün
hışm-ı çeşmündür baņa 'ayn-ı 'ināyet muştafā

63. HD s. 134, N4 21^b, N9 33^a, N15 49^b, GHB 34^b, P 35^a.

- 1 Ey Mustafa, *ve'duhā* (güneşin yükselişi) gün yüzüne işaret eder, *ve'l-leyli* (gece) zülfünü gösterir.
- 2 Ey Mustafa nebî! Güzelliğinin kitabındaki rahmetin delilleri kudret eliyle yazılmış olan *ve's-şems* sūresidir.
- 3 Ey Mustafa, o riyazet ehli sofu binlerce ibādet etse de aşk ehlinin hallerinin kokusunu alamaz.
• zāhid-i : zāhidi N4.
- 4 Ey Mustafa! İncelik ehli, senin saçının karasını iman bilmeyene mümin demez.
♦ her: şol P. zarāfet: tarikat HD^s1.
- 5 Sende nasıl bir hārikulādelik var ki velāyet sahipleri senin yüzünü bir bakış görmeğe sana köle olurlar.
• görse yüzün: seyr etse her N4. görse yüzün: yüzün görse GHB.
- 6 Gönüm için, misk kokulu saçının her bükümü devletin dāl harfi, öfkeli bakışın ise ināyetin ta kendisidir. (İnāyet 'ayn'ıdır.)
• müşkīn: miskīn N9, GHB. hışm-ı çeşmündür: çeşm-i hışmındur N15.

7. **hayretî** yanar cehennemden beter hecr odına
êtmedün bir dem şefâ‘at hey kıyâmet muştafâ

64.

Fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün
Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. èy dèyen hâlün nedür bî-çâre dilberden cüdâ
bülbülün hâli n’ola dèrsin gül-i terden cüdâ
2. zerreyem kim âfitâbumdan ayırdı rûzgâr
bendeyem kim düşmüşem dergâh-ı serverden cüdâ
3. gözüme ‘âlem karanı olsa tañ mı dostlar
merdüm-i çeşmüm olupdur dîde-i terden cüdâ
4. hıdmetünden bendeni redd êtme şâhum kıl kerem
kanbere lâıyık degüldür k’ola haydardan cüdâ
5. yèr yüzünün ser-te-ser ‘arz êtseler serverligin
hey ma‘âza ‘llâh gerekmez başa bu derden cüdâ

- 7 Hey (güzelliğiyle âşıklar arasında) kıyâmet(ler kopartan) Mustafa! Hayretî ayrılık ateşinde cehennemden beter yandı da ona hiç şefaât müjdesini vermedin.

• yanar cehennemden beter: nâr-ı cehennemden yanar N9.

64. HD s. 135, N4 21^b, N9 33^a, N15 49^b, GHB 35^a, P 35^a.

- 1 Ey “Zavallı! Sevgiliden ayrı hâlin nasıldır?” diye soran kişi, taze gülden ayrı düşen bülbülün hâli nasıl olur dersin?

• n’ola dırsin: n’olısardur HD.

- 2 Ben rûzgârın/feleğin güzel yüzlü sevgiliden ayırdığı bir toz zerresi ve sahibinin derganından ayrı düşmüş bir köleyim.

• N4-.

- 3 Dostlar, âlem gözüme karanlık görünse şaşılır mı? Gözümün bebeği ıslak gözlerime görünmez oldu.

- 4 Ey şâhum, Haydar’dan ayrı düşmek Kanbere lâıyık değildir, cömertlik göster, köleni hizmetinden kovma.

• N4-. kanbere: bendeye N2, P. degüldür k’ola: degül kim ola GHB.

- 5 Ey Sevgili! Yeryüzünün baştan başa reisliğini sunsalar, aman Allah korusun! Bana senin bu kapından başkası lazım değil.

• N4-.

6. eksük olmasun başumdan hāk-i pāyūn bir nefes
tāc-ı devletdür ilāhī eyleme serden cüdā
7. ʔaŋ mı bir gün bende-i maḳbūlūn olsa ḥayretī
ehl-i diller görmemişdür devleti erden cüdā

65.

Fā' ilātūn fā' ilātūn fā' ilātūn fā' ilūn
Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. rāzıyam kıl bu ten-i pejmürdemi cāndan cüdā
yā ilāhī eyleme tek cānı cānāndan cüdā
2. sāye gibi hāk ile yeksān olayın tek hemān
olmayayın sen boyı serv-i ḥırāmāndan cüdā
3. ḥasta cānı derd-i yār eyler diyār-ı ḡamda ḥoş
olmasun ḡurbette bu der-mānde dermāndan cüdā
4. ēy perī pervā yēmez pervāne per yandurmadan
olmasun bir pāre tek şem'-i şebistāndan cüdā

-
- 6 Ayak topraḡın başımdan eksik olmasın; ey Allah'ım, o saadet tacıdır başımdan bir nefes eksik etme.
• N4-.
- 7 Hayretī birgün senin gözde kölen olsa buna şaşılır mı? Gönül sahipleri, er olandan bu devleti uzak görmezler.
• N4-. gün: dem N9.
65. HD s. 135, N4-, N9 33b, N14 42a, N15 50a, GHB 35b, P 35b.
- 1 Ey Allāh'ım, yıpranmış bedenimi canımdan ayırmana razıyım, yeter ki canı canandan ayırma.
• ten-i pejmürdemi: ten-i pejmürde-i N3.
- 2 Ey sevgili! Gölge gibi yerlerde sürüneyim; yeter ki sen salınan servi boyludan ayrılmayayım.
• Bu beyit yalnızca HDİ'de mevcuttur.
- 3 Hasta canımı gam diyarında ancak sevgilinin derdi iyi eder. Bu kapıda kalmış zavallı, gurbette dermāndan ayrı kalmasın.
• eyler: ēder HD.
- 4 A peri yüzlü! Kanadını yakmadan iflah olmayan pervane, gece kandilinden ayrı yek pare olmasın.

5. ān-ı vāhidde elif kaddüm eger ğam nūn eder
eylese devrān eger bir dem beni andan cüdā
6. ēy birāder ağlamakla çıkdı gözden **hayretî**
fi'l-meşel ya'ķūba döndi şāh-ı ken'āndan cüdā

66.

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün
Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. ēy dēyen hālün nedür ol şāh-ı hūbāndan cüdā
n'ola dērsin bendenün aḥvālî sulṭāndan cüdā
2. bī-vücūdam zerre-vār ol mihr-i 'ālem-tābsuz
ķadri yok bir mūr-ı nā-çizem süleymāndan cüdā
3. gözūme sensüz karanudur cihān ēy nūr-ı 'ayn
merdüm-i dīdemsin olma çeşm-i giryāndan cüdā
4. incinüp dil vāz geldüm dēr şanemler sevmeden
küfri ez-berden okur ol nā-müselmāndan cüdā
5. geçmek istersin ğam-ı cānāndan ēy **hayretî**
bir nefes olur mı andan tende cān andan cüdā

5 Eđer felek beni bir nefes dahi ondan ayırsa, gam bir anda *elif* boyumu eğip *nūn* eder.

• eger bir dem beni: beni bir dem eger N9, P.

6 Ey kardeş! Hayretî ağlaya ağlaya görmez olmuş, Yusuf'tan ayrılan Yakup'a dönmüştür.

66. HD s. 136, N4-, N9 33^b, N15 50^a, GHB 35^a, P 35^b.

1 Ey "güzeller şahından ayrı hâlin nasıldır?" diye soran kişi, sultanından ayrı düşmüş kölenin hâli nasıl olsun?

• diyen: dil GHB.

2 O âlemi aydınlatın güneş (yüzlü) olmadan zerre gibi, varlığım yokluğum belli olmayan. Süleyman'dan ayrı düşmüş değersiz zayıf bir karıncayım.

3 Ey göz aydınlığı! Sensiz dünya gözūme karanlık görünür, gözbebeğimsin, bu ağlayan gözūmden ayrılma.

4 O kâfirden ayrı düştüğüne kınılan gönül "put (gibi güzelleri) sevmekten vazgeçtim." diyerek, küfrünü aşikâr eder/ sövüp sayar.

5 Ey Hayretî, sevgilinin derdinden kurtulmayı düşünüyorsun. Bedende o canandan ayrı bir nefes can bulunabilir mi?

• istersin: istersen P. cānāndan: cānāneden N9, GHB, P.

67.

Fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. èy raķīb ètdün beni ol nā-müselmāndan cüdā
göreyin kim olasın şon demde ĩmāndan cüdā
2. gerçi pervāne ķarīb olsa çerāğa per yaķar
cān yaķar bir pāre düşse şem'-i tābāndan cüdā
3. oluban cānā ķara zülfün gibi cān bî-ķarār
dil perişān olur olsa sen perī-şāndan cüdā
4. ģaylī merdümlük degül mi ģam deminde bir nażar
olmadı ģālün ģayālī çeşm-i giryāndan cüdā
5. itlerünle eglenür her dem ķapunĊa **ģayretī**
üns edinmiş olımaz bir laķza yārāndan cüdā

67. HD s. 137, N4-, N9 34^a, N15 50^b, GHB 35^b, P 36^a.

1 Ey rakip! Beni o kâfir sevgiliden ayrı düşürdün! Ben de senin son nefeste imandan ayrı düştüğünü göreyim.

• beni: bizi N15.

2 Evet, pervane kandil (ateşine) yakın olmakla kanadını yakar; fakat o nurlu kandilden bir an ayrı düşerse canını kül eder.

• ķarīb: yakın N9, N15, GHB, P. tābān: rahşān N9.

3 A can, sen perī şöhretliden ayrı düşse; can kara zülfün gibi hercâyî, gönül perişan olur.

• cān bî-ķarār: şūrīde-ģāl P.

4 Gam zamanında beninin hayalinin bir bakış olsun ağlayan gözlerimden gitmemesi fazlaca adamlık değil midir?

5 Hayretî, ahbap olmuş, daimâ kapındaki itlerle eğlenir. Bir an olsun dostlarından ayrı kalamaz.

• her dem ķapunĊa: ķapunĊa her dem GHB. üns idinmiş: mûnis olmuş HD¹.

68.

Fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. içdügüm kıandur şarāb-ı la¹-i cānāndan cüdā
yèdügüm ğamdur müdām ol mīve-i cāndan cüdā
2. gözüme her ğonce bir peykān-ı zehr-ālūd olur
seyr-i gülzār ètsem ol gül-berg-i ħandāndan cüdā
3. bārgāh-ı 'ışķ kim dīvāneler dīvānıdur
ètme ben dīvāneyi yā rab bu dīvāndan cüdā
4. muẓtarīb-ħālem bir ehl-i dilden ayırdı felek
döndüm ol māhīye kim mevc ètdi 'ummāndan cüdā
5. **ħayretī**yi āsitān-ı yārdan devr ètdi dūr
būlbūl-i gūyā durur gūyā gülistāndan cüdā

68. HD s. 137, N4-, N9 34^a, N15 50^b, GHB 35^b, P 36^a.

1 Sevgilinin dudağının şarabından ve o can meyvesinden ayrı, içeceğim kan, yiyeceğim gamdır.

• cānān: dilber P.

2 O açılmış gül dalından ayrı gül bahçesinde gezinsem, her gonca gözüme (batan) zehirli bir temren olur.

• bir peykān-ı zehr-ālūd olur: zehr-ālūd bir peykān gelür (zehr-ālûde N9, P), N15, GHB, HD.

3 Ey Rabbim! Ben mecnunu, divanelerin divanı olan bu yüce aşk makamından ayırma.

4 Felek beni bir gönül ehlinden ayırdığından beri dalganın denizden ayırdığı balık gibi ızdırap çekmekteyim.

5 Feleğin yâr eşliğinden uzaklaştırdığı Hayretî, gül bahçesinden ayrı düştüğüne feryatla öten bir bülbul gibidir.

69.

Mef'ülü fā'ilätü mefā'ilü fā'ilün
Muzāri' - - + / - + - + / + - - + / - + -

1. dēdüm yoluḡa rūḡ-ı revānum revān ola
gül gibi bir gülümsedi dēdi revā n'ola
2. öldürme kıl tevaḡḡuf efendi ḡuluḡı kim
şāyed ki aḡa acıyasın bir zamān ola
3. gerḡekler aḡa er dēmez érmez murādına
'ahdinde gerḡı kim şu kişi kim yalan ola
4. ḡek ḡam yükini dönme ki bu yolda kişinün
cānı ḡavī olur ḡü teni nā-tüvān ola
5. cān kefdē baş etekde gerek ḡayretī müdām
'āşık odur ki varı anuḡ der-miyān ola

70.

Mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün
Hezec + - - - / + - - - / + - - - / + - - -

1. türāb-ı āsitāndur bu türāb ol ēy dil-i şeydā
kemīne zerre iken āfitāb ol ēy dil-i şeydā

69. HD s. 137, N4-, N9 34^a, N15 50^b, GHB 36^a, P 36^a.

1 "Yoluna canım feda olsun" dedim, gül gibi gülümseyerek "layık mıdır" dedi.

• gülümsedi: gülüm şıdı N9. gül gibi: nāz ile N15, HDÜ.

2 Efendi! kulunu öldürme, beklet! Belki bir zaman gelir ona merhamet edersin.

3 Gerçek şu ki sözünde yalan olan kişi arzusuna kavuşamaz, hakikatli insanlar o kişiye adam demez.

♦ 'ahdinde:'ahdine HD kişi kim: kişinün GHB.

4 Gam yükünü çekmekten vazgeçme, bu yolda kişinin bedeni güçsüz düştükçe canı kuvvetlenir.

5 A Hayreti! Canı avcunda, kelle koltukta bulunmalı; zira âşık varı meydanda olandır.

• kefdē: elde GHB.

70. HD s. 138, N4-, N9 34^a, N15 51^a, GHB 36^a, P 36^b.

1 Toprak ol ey çılgın gönül! Bu küçük bir zerre iken güneşe dönen tekkenin toprağıdır.

2. érenler şâhınuñ cān u gönülden bendesi olup
gedā iken şeh-i ‘ālî-cenāb ol éy dil-i şeydā
3. içüp hum-hāne-i şāhīde vahdet sāğarından mey
yüri şimden gerü mest-i harāb ol éy dil-i şeydā
4. riyāset fikri başuñda hevādur terk édüp anı
düşüp pâyına bir ehlün türāb ol éy dil-i şeydā
5. dilersen h^vāra geçmek **hayretî**-veş bezm-i miḥnetde
döne döne ğam odına kebāb ol éy dil-i şeydā

71.

Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

Remel – + – – / – + – – / – + – – / – + –

1. bir devāsuz derd imiş hicrān ki yok dermān aña
bir ‘aceb vādī imiş fūrkat ki yok pāyān aña
2. ehl-i dillerden kaçarsın eħrimendür hem-serün
éy perî-peyker nêce şabr eylesün insān aña

• âsitândur bu: âsitân bu N9, N15, GHB, P.

- 2 A deli gönül, érenler şâhının canıgönülden kölesi olup dilenci iken yüce yaradılışlı bir şah ol.

• şeh-i ‘âlî-cenāb: yine şâh-ı cihân P.

- 3 A deli gönül, sultanın meyhanesinde vahdet kadehinden şarap içtikten sonra kör kütük sarhoş ol, yürü!

- 4 A deli gönül, reislik düşüncesi başında bir hevestir, onu terk et bir kemal sahibinin ayağına düşerek toprak ol.

• bir ehlün: GHB-.

- 5 A deli gönül, Hayretî gibi miḥnet/dert meclisinde beğenilmek istersen gam ateşinde döne döne kebab ol.

♦ h^vāra: hora P; hāra HD.

71. HD s. 139, N4-, N9 34^b, N15 51^a, GHB 36^a, P 37^a.

- 1 Hicran devası olmayan dert; ayrılık ise ucu bucağı olmayan çok garip bir vadi imiş.

- 2 A peri yüzlü! Gönül ehlinde kaçır alçak kimselerle düşüp karkarsın, insan buna nasıl sabretsin!

3. yıldızı yokdur zavallı ‘âşıkun yanunda hiç
mihri-i hüsnün de zevâlin ey meh-i tâbân aña
4. âteş-i hicrân ile bin dâğı vardır gönlümün
yeridür ey lâle lutf eyle gönülden yan aña
5. bezm-i şâdîde içersin yadlarla sen müdâm
hayretî kalur ıraklardan bakup hayrân aña

72.

Fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün
Remel – + – – / – + – – / – + – – / – + –

1. tîr-i ğamzen dostum sehm-i sa‘âdetdür baña
her ne kim senden gelür ‘ayn-ı ‘inâyetdür baña
2. kıdd ü haddünden cüdâ ey gülşen-i cân u gönül
serv ü gül hâr-ı belâ hâşâk-i miñnetdür baña
3. dostum kâfir gözün tîği degerse düşmene
‘ışk meydânında bir muhkem cerâhatdür baña
4. mülk-i ğam sultânyam şâhâ ayağun toprağı
kelle-i bî-devletümde tâc-ı devletdür baña

3 Ey ay parlak! Güzelliğinin güneşine zeval olmadığı gibi zavallı aşığın da senden yana hiç talihi yoktur.

4 Ayrılık ateşiyle gönlüm binlerce kez yandı. Ey lâle! Lütfeyle ona; gönülden merhamet etmenin zamanıdır.

5 Sen şiir meclisinde yabancılarla şarap içmektesin, Hayretî de buna uzaktan bakıp kendinden geçer.

• şâdîde: hüsnünde N15.

72. HD s. 140, N4-, N9 34b, N15 51a, GHB 36a, P 37a.

1 Dostum, senin yan bakış okun benim için mutluluk okudur, senden ne gelirse gelsin benim için lütfun ta kendisidir.

2 Ey gönlün ve canın gül bahçesi boyundan/endâmından ve yanağından ayrı servi bana bela diken, gül de sıkıntı otudur.

3 Dostum, aşk meydanında kâfir gözünün kılıcının düşman değmesi/rakîbe benim için adamakıllı bir yaradır.

• tîği degerse: tîğin dikerse GHB.

4 Ey şah, gam mülkünün sultanıyım, ayak toprağın talihsiz başımda mutluluk tacıdır.

5. keşret-i endüh ile miḥnet bucağı **hayretî**
bir neçe yoldaş ile bir künc-i vaḥdetdür baña

73.

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün
Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. gel gel ey bülbül belā küncinde ḥāldaş ol baña
‘âşık isen gel ṭarīḳ-i ğamda yoldaş ol baña
2. cān ile şāgird olup üstād-ı ‘ışka gül gibi
gel *bahāristān* okuyalum sebaḳdaş ol baña
3. gel berü mey-ḥāne-i ‘ışka ḳadem-rencide ḳıl
cām-ı ğam nūş etmede bir yār-ı evbāş ol baña
4. devletinde şāh-ı ‘ışḳun ben de ğam sultānıyam
ey gözüm saḳḳālīg et ey āh ferrāş ol baña
5. ğam beyābānında ḳaldum yalnız ey **hayretî**
hey meded gel ḳandasın yoldaş u ḳardaş ol baña

5 Ey Hayretî, sıkıntı, eziyet, üzüntü ve keder benim yol arkadaşlarımdır, meşakkat zaviyesi/bucağı da yalnızlık köşemdir.

73. HD s. 140, N4-, N9 35^a, N15 51^b, GHB 36^b, P 37^a.

1 Gel ey bülbül gel bela köşesinde hâlîme ortak ol, âşıkın gel gam yolunda bana yoldaş ol.

• gel: bu N15.

2 (A dostum) gül gibi, aşkın üstadına can ile öğrenci olup *Bahâristān* okuyalım, bana ders arkadaşı ol.

3 Beri gel, meyhaneye buyur, gam şarabını içmede bana serseri bir dost ol.

4 Aşk padişahının devletinde ben de gam sultanıyım; ey gözüm sen sakalık yap, ey ah sen de süpürgecim ol.

• ben de: mülk-i N9.

5 Ey Hayretî gam çölünde yalnız kaldım, hey yardım! Nerdesin gel bana yoldaşlık et, kardeşim ol.

74.

Mef'ülü fā'ilätü mefā'ilü fā'ilün
Muzāri' -- + / - + - + / + - - + / - + -

1. yakduklarunı cānumı ey cān unutma hā
yıkduklarunı gönlümü her ān unutma hā
2. ben bende eşigünde neler çekdüm anma āh
'ālem durur bu ey şeh-i hūbān unutma hā
3. ben hastaya lebün vère her dem cevāb-ı telh
ağyāra şuna çeşme-i hayvān unutma hā
4. yıllar geçe bu bülbül-i nālān anılmaya
ey yüze gülüci gül-i handān unutma hā
5. eller kapuḡda gün gibi rif'atde dāyimā
ben sāye gibi hāk ile yeksān unutma hā
6. kapuḡda ère ka'be-i maḡşūdına raḡīb
ben cānumı èdem saḡa ḡurbān unutma hā
7. ben çāk èdem yakamı şara pīrehen gibi
èdüp şu bir ḡabā seni 'uryān unutma hā

74. HD s. 141, N4-, N9 35^a, N15 51^b, GHB 36^b, P 37^b.

- 1 A can, canımı yakışlarını sakın unutmayasın; gönlümü yıkışlarını daima hatırlayasın.
- 2 Ah! Eşiğinde bu kölenin neler çektiğini hiç hatıra getirmezsın! Ey güzeller sultanı, burası (etme bulma) dünyasıdır unutma!
♦ anma: anma HD.
- 3 Dudağının ben hastaya daima acı sözler söyleyip rakiplere dirilik pınarı sunduğunu unutma!
- 4 A yüze gülücü şen gül! Yıllar geçip dururken bu inleyen bülbül hatırlanmadığını unutma!
geçe: geçer N9.
- 5 Başkaları kapıda daimâ güneş gibi yükselmekteyken benim gölge gibi yerle bir olduğumu sakın unutma!
- 6 Ben canımı sana kurban ederken, rakibin senin kapıda maksut Kâbe'sine ulaştığını unutma sakın!
kapuḡda: kapuḡdan HD.
- 7 Ben yakamı yırtayım, şu biri de (elbiseni) parçalayıp seni üryan ederek gömlek gibi sarsın, unutma ha!

8. bezm-i şafâda bâde-i la'lün eme rakîb
biz mey yerine kan yudavuz kan unutma hâ
9. sen 'ayn-i bâli hıfz êde ejder gibi rakîb
gönlüm evi benüm ola vîrân unutma hâ
10. sen gûşe gûşe cem' olasin yadlarla ben
olam saçun mişâli perişân unutma hâ
11. h'vân-ı visâlüne şuna el eller ola ac
bu **hayretî**-i vâlih ü hayrân unutma hâ

75.

Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün
Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. gönlümü yıkdun benüm ey yâr n'êtdüm ben saña
eyledün cândan beni bîzâr n'êtdüm ben saña
2. acı sözle tatlu cânımdan uşandurdun beni
söyle lutf et ey şeker-güftâr n'êtdüm ben saña
3. şu gibi yüz sürmeden gayrı ayağın tozına
toğru de ey serv-i hoş-reftâr n'êtdüm ben saña

• şara: göre N9.

- 8 Rakip safa meclisinde dudağının şarabını yudumlarken bizim şarap yerine kan içtiğimizi unutma ha!
- 9 Yılan gibi rakip sen Aynıbalı saklarken benim gönül evimin viran olduğunu unutma.
- 10 Sen köşe bucağın başkalarıyla birlikte olurken benim saçın gibi perişan olduğumu unutma ha!
- 11 Kavuşma sofrana başkaları el uzatırken, bu şaşkın ve hayretteki Hayretî'nin aç olduğunu unutma sakın!
75. HD s. 142, N4-, *N9 35a, N15 52a, GHB 37a, P 37b.
- 1 Ey yâr, benim gönlümü yıktın, beni canımdan bezdirdin, ben sana ne yaptım?
- 2 A tatlı dilli! Acı sözlerle beni tatlı canımdan usandırdın, lütfen söyle, ben sana ne yaptım.
- 3 A hoş yürüyüşlü servi! Doğru söyle, su gibi ayağının tozuna yüz sürmekten başka sana ne ettim?

• toğru: toğru N9, N15, GHB, P.

4. el mi şundum dāmen-i pākūne yoḥsa ḥār-veş
ëy lebi ğonce yüzi gülzār n'ëtdüm ben saña
5. ḥāṭır incitmek 'aceb merdümlük ādemlik midür
ëy melek-manzar perī-ruḥsār n'ëtdüm ben saña
6. hīç düşer mi şānuña böyle münāfıklık senjün
andan ëy 'ayyār u ëy ṭarrār n'ëtdüm ben saña
7. bir faḳīrem ḥāṭırum yıḳmak benüm erlik midür
yuf cihānda ëy zen-i bāzār n'ëtdüm ben saña
8. ḥayretīyem sevdüğümünden ğayrı hīç bir vech ile
ne şuçum ya ne günāhum var n'ëtdüm ben saña

76.

Hicv-i melīḥ

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. ḥīzsin her bī-temīz olan ḳoyār olsun saña
her ğötüne ḳoyduran oğlan ḳo yār olsun saña

-
- 4 A gonca dudaklı! A gülistan yüzlü! Yoksa temiz eteğine/namusuna diken gibi el mi uzattım, (söyle) ben sana ne ettim?
 - 5 Gönül kırmak insanlığa sığar mı? A melek görünüşlü, peri yüzlü sevgili, ben sana ne yaptım?
 - 6 A eşkiya, a hırsız! Böyle arabozuculuk/fitne çıkarmak senin şanına yakışır mı, ben sana ne ettim?
 - 7 Bir fakirim, benim gönlümü yıkmak adamlık mıdır? Ey pazar karısı sana dünyada yazıklar olsun, ben sana ne ettim!
• HD, N9, P'de bu beyit mahlas beytinden sonra yer almaktadır.
 - 8 Ben, sevmekten başka hiçbir şekilde suçu günahı olmayan Hayretî'yim. Ben sana ne ettim?
 76. HD-, N4-, N9-, N15-, GHB 111a, P 34a, N2 51a.
 - 1 Dönmenin tekisin! Bırak da her meful kişi dostun olsun, her temiz olmayan sana koysun.

2. gül gibi medhûmden incindünse bir tûmâr hicv
çiçeği burnunda bir tâze hıyar olsun saña
3. tîğ-i hicvile seni şol denlû mecrûh edeyin
merhem ü dermân hemân terk-i diyâr olsun saña
4. came-i 'işmetden uryan olduñ ey bî-'âr şakın
hem-çü düşnāmum dışâr ile şî'âr olsun saña
5. gel götüne urayın şol denlû hicvüm kîrini
sıgmayasın bu cihân dârına dar olsun saña
6. telh-kām olduñ çü bu şîrîn-kelāmumdan benüm
acı söz şimden gèrû dāyim nişâr olsun saña
7. şöyle bed-nām edeyin 'ālemde sen bî-'arı kim
zindegānî bir nefes 'ālemde 'ār olsun saña
8. bülbül-i gūyâ kelāmı çünki te'sîr etmedi
hem-nişîn u hem-nefes zāğ ile hār olsun saña
9. medhden hāz etmedünse bir güzel hicv edeyin
hayretîden tâ ölince yādigār olsun saña

-
- 2 Benim gül gibi övgümden incindiysen, bu bir tomar hiciv senin için çiçeği burnunda taze bir hıyar olsun.
• bir tûmâr hicv: bu tûmâr için GHB.
 - 3 Seni hicvin kılıcıyla o denli yaralayayım ki sana derman ve deva ancak göçüp gitmek olsun.
• hicv: hicr GHB.
 - 4 Ey arsız! Günahsızlık elbisesinden soyundun. Kendini koru! Artık kaftanın kıyafetin benim sövgüm olacak.
• şakın: çün N2.
 - 5 Gel, hicvimin sopasını götüne öyle vuralım ki dünya sana dar gelsin, bu cihan evine sığmayasın.
• gel: geyn GHB.
 - 6 Benim bu tatlı sözümünden tadın kaçmışa benziyor. Bundan sonra sana verilecek şey daima acı söz olsun.
 - 7 Sen arsız! Âleme öyle bir kötüleyeyim ki hayatta aldığın her nefes senin için bir utanç olsun.
 - 8 Mademki konuşan bülbülün sözü sana tesir etmedi, senin dostun ve arkadaşın karga ve diken olsun.
 - 9 Övgüden hoşlanmadıysan seni bir güzel hicvedeyim de Hayretî'den sana ölünceye kadar yadigar kalsın.

77.

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. lebleründe görinen haṭ nüşḥa-i cāndur şehā
haṭṭ-ı yāḳūt ile bāl ü cān-ı ḳur'āndur şehā
2. ḳaşların [ü]stinde bi-smi'llāhi rahmāni'r-rahīm
oḳumayan ḳible ḥaḳḳı nā-müselmāndur şehā
3. 'arızı haṭṭunla la'lün haṭṭı evrāk-ı güle
yazılı güyā du'ā-yı nūr-ı ĩmāndur şehā
4. yazılı bir cām-ı renginün kenārında yāḥod
dest-i ḳudret birle bir beyt-i *gülistā*ndur şehā
5. ḥān-ı luṭfun **ḥayreti** dervīşden ḳılma dirīğ
bir iki gün tekye-yi 'ıṣḳunḳa mihmāndur şehā

78.

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

Remel - + - - / - + - - / - + -

1. ey ḳapısı ka'be-i ehl-i şafā
v'ey yüzi āyine-i nūr-ı ḥudā

• étmedünse: étmedün GHB.

77. HD-, N4-, N9-, N15-, GHB-, P 36^a.

1 A şah! Dudağında görünen can nüshası ki Yâkut'un hattı ile Kur'an'ın özüdür.

2 Ey şah! Kaşlarının üstünde *Bismillâhirrahmânirrahîm* yazısını okuyamayan, kible hakkı için, müslüman değildir.

3 Ey şah! Yanağının ve dudağının hattı sanki gül yapraklarına yazılmış iman nuru duasıdır.

4 A şah! Yahut o renkli kadehin kenarına kudret eliyle yazılmış olan bir *Gülistan* beytidir.

5 A şah! O senin aşk dergâhında bir iki gün misafirdir, lütuf sofranı Hayreti'den esirgeme.

78. HD-, N4-, N9 34^a, N15-, GHB-, P 36^b.

1 Ey kapısı sefa ehlinin Kâbe'si, ey yüzü Allah'ın nurunun aynası olan sevgili!

2. âyet-i haḳdur yüzün ‘āriflere
ëy saçı ve’l-leyl ü ruḥı ve’ḍ-ḍuhâ
3. bir neçe gündür ferâmûş eyleyüp
ëy bizi yâd eylemeyen âşinâ
4. dile kabûl eyle dile eyle red
geldüm eşigüne yine ben gedâ
5. yakmadı mı dahı günâhum kadar
âteş-i fûrkat beni ëy meh-liḳâ
6. hışm édüben sen baḳa sögdükçe ben
eyleyeyin saḳa du‘â vü şenâ
7. hâşılı ëy ‘ömrümüzün hâşılı
‘ömür ki sensiz geçe olur hebâ
8. gördi yüzünı dedi bu hayretî
şalli ‘alâ seyyidinâ muştafâ

-
- 2 Ey saçı *ve’l-leyl* ve yüzü *ve’duhâ* olan sevgili! Yüzün ariflere Hakk’ın ayetidir.
• ruḥı: yüzi P.
 - 3 Ey nice günlerdir bizi unutup hatırlamayan dost!
• ferâmûş eyleyüp: ki ferâmûş idüp P.
 - 4 İşte ben dilenci yine kapına geldim, ister kabul ister reddet!
• işigüne: iş bu göge/işügüne P.
 - 5 Ey ay yüzlü! Ayrılık ateşi beni günahım kadar yakmadı mı?
 - 6 Sen hiddetlenip bana sövdükçe ben sana dua ve senada bulunayım.
 - 7 Hasılı, ey ömrümüzün özü! Sensiz geçen ömür heba olmuştur.
• N9-.
 - 8 Hayretî yüzünü görünce “Efendimiz Muhammed’e salat u selâm olsun” dedi.

Bā

79.

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün
Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. eşk-i hūn̄inūmden oldu cümleten ten ğark-ı āb
görinür başum bu kanlu şuda mānend-i ḥabāb
2. keşret-i eşğāl ile bir yerde şıgmaz 'ışk-ı pāk
kim bu rüşendür ki 'ankā ile konuşmaz ğurāb
3. ruḳ'a geldi baña yārumdan yazılsa tañ mıdur
nāme-i 'ışk içre nāmum kām-bīn ü kām-yāb
4. zindedür ḥüsnün gülistānı senün kim anı ḥaḳ
gülşen-i rāz-ı ḥakāyıkdan édüpdür intiḥāb
5. okuyal'dan 'ışk dersin levḥ-i ḥüsn-i yārdan
ḥayretünün her sözi ey ḥ^vāce oldu bir kitāb

79. HD s. 143, N4-, N9 35^b, N15 52^b, GHB 37^a, P 38^a.

1 Kanlı gözyaşlarım yüzünden bütün vücudum suya battı; bu kanlı suda başım bir kabarcık gibi görünür.

2 Ankā ile karga konuşmaz, aynen öyle de türlü meşguliyetlerle saf aşkın bir arada bulunamayacağı da apaçıktır.

• şıgmaz: alışmaz GHB.

3 Yarimden bana mektup gelmiş, aşk defterinde ismim mesut bahiyar diye yazılsa buna şaşılır mı?

4 Allah'ın (çiçeklerini) hakikat sırrının güllüğünden seçerek derdiği senin güzelliğinin gül bahçesi parlak ve canlıdır.

• ḥaḳ anı: anı ḥaḳ N9.

5 Ey hoca, aşk dersini sevgilinin güzellik levhasından okuduğundan beri Hayretî'nin her sözü bir kitap oldu.

♦ dersin: kitâbın GHB. yârdan HD^l: Bârîde HD, yârda N9, N15, GHB, P.

80.

Fe'îlâtün fe'îlâtün fe'îlâtün fe'îlün

Remel + + - - / + + - - / + + - - / + + -

1. gül gül etti yine sâkî ruh-ı cānānı şarāb
bülbül etti kamu meclisdeki yārānı şarāb
2. tazelardi dolu yağdurmasalar meclisde
‘ömrümüz hāşılı āhestece bārān-ı şarāb
3. sākīyā turma hilālî kadehi devr êtdür
rüz-ı ‘îd oldu erişdi yine devrān-ı şarāb
4. yanuma uğramaz oldu gönül ey pîr-i muğān
yine gāyetde levend eyledi oğlanı şarāb
5. devr içinde nece ārām edeyin ansuz kim
baña rām eyledi şol āfet-i devrānı şarāb
6. lebleründen senün ey yār eger kaçraca yar
ërse deryāya ederdi kamu ‘ummānı şarāb

80. HD s. 143, N4-, N9 35^b, N15 52^a, GHB 37^b, P 38^a.

1 A saki, şarap yine sevgilinin yanağını gül gül etti/kızarttı, meclisteki bütün dostları bülbül etti/çoşturdu.

2 Mecliste şarap servis etmeselerdi, ömrümün semeresi şarap yağmuru aheste aheste (kadehlerimizi) tazelerdi.

♦ bārān-ı: bārānı HD, GHB; yārānı N9; yârān-ı P.

3 Yine bayram günü geldi şarap devranı oldu; a saki, durma hilālî kadehi dolaştır.

• turma: durma N15. kadehi: kadeh GHB.

4 Ey şarap satıcısı! Gönül yanıma uğramaz oldu, herhalde şarap oğlanı fazlaca başınabuyruk etti.

• gönül: yine N9, P.

5 Şarap o dünya güzeli āfeti benim emrime/hizmetime vermişken devr/meclis içinde onsun nasıl durayım.

• şol: ol GHB. *P’de bu beyit sonraki beyitle yer değiştirmiştir.

6 Ey yar, eğer dudaklarından bir damla ağız suyun deryāya damlayacak olsa tüm denizi şaraba çevirirdi.

• irse: düşse N9. kaçraca: kaçra-i HD³.

7. beni taḥrīḳ édüben vēr nemedi muṭṭibe dēr
sever iḥsānı zihī luṭf u kerem ḳanı şarāb
8. ‘aşıḳuñ bezm-i belāda nesi var ola şehā
cigeri pāre kebāb u gözinüñ ḳanı şarāb
9. ḥayretī buse-i la‘lüne n’ola cān vērse
sāḳıyā şā‘ir olanuñ çün olur cānı şarāb

81.

Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün
Remel – + – – / – + – – / – + – – / – + –

1. ḥāk ḳoysun bād-ı ğam şol ‘ayna kim aḳıtmaz āb
oda yansun yeridür bir dil ki olmaya ḥarāb
2. zāhidā gel tīre-dil olma bu dūd-ı āhdan
kim sütün-ı āh ile ṭurur bu çetr-i bī-ṭınāb
3. başdan aşdıysa gözüm yaşı ta‘accüb eylemen
ehl-i ‘ışḳuñ āb-ı çeşmiyle döner bu āsiyāb

7 • N15-.

8 A sultan, aşığın *belâ* meclisinde parçalanıp kebab olmuş ciğeri ve kanlı gözyaşı şarabından başka nesi vardır?

• ḳanı: yaşı N15. cigeri pāre: bağırunuñ başı HD^s2.

9 A saki, dudağını öpmek için Hayretî’nin can vermesine şaşılmaz çünkü şarap şairlerin canıdır.

81. HD s. 144, N4-, N9 36^a, N15 52^b, GHB 37^b, P 38^b.

1 Gam yeli yaş dökmeyen göze toprak saçsın, harap olmayan gönül ateşe yansın yeridir

♦ şol: ol HD. bir: her GHB; şol P.

2 Ey zahit gel bu ah dumanından rahatsız olma çünkü bu ipsiz çadır olan gök/dünya ah sütunuyla (ayakta) durur.

• ṭurur: durur N15, P.

3 Gözyaşımın sel olmasına şaşırmayın, bu (felek) değirmeni âşıkların göz suyuyla dönmektedir.

• ‘ışḳuñ N9-.

4. hōra geçmez bezm-i ehl-i 'ışk içinde hāmdur
döne döne olmayan miḥnet ocağında kebāb
5. ağlama her bir denīye yār elinden **hayretî**
her ne cev̄r étse vefādur dilber-i 'ālī-cenāb

82.

Mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün
Hezec + - - - / + - - - / + - - - / + - - -

1. maḥabbet begleri dergāh-ı serdārı n'eder yā rab
gönül serverleri şāh-ı cihāndārı n'eder yā rāb
2. şu şūfīnün ki başında maḥabbet āteşi yokdur
oda yansun 'aceb bu tāt u destārı n'eder yā rab
3. şu kim başın nişār-ı pāy-ı cānān eylemez bilsem
bu bir bār-ı girānı yüklenüp bārī n'eder yā rab
4. şuna kim çeşm-i pāk olmaya ḥaḳdan vergi 'ālemde
güzel yüzden ne ḥazḫ etsün o dīdārı n'eder yā rab

-
- 4 Mihnet ocağında döne döne kebap olmayan kişi âşıklar meclisinde hamdır, makbul değildir.
 - 5 A Hayretî o yüce ruhlu sevgilinin elinden her ne eziyet gelse vefadur, aşağılık kimseler/rakipler seni ağlatmasın.
 82. HD s. 145, N4-, N9 36^a, N15 52^b, GHB 37^b, P 38^b.
 - 1 Acaba muhabbet beyleri reislik makamını, gönül sultanları ise cihan sultanlığını ne yapar?
 - 2 Başında aşk ateşi olmayan şu sofı, bu ateşlerde yanısı takkeyi sarığı ne yapacak acaba?
 - 3 Başını sevgilinin ayağına sermeyen kişi acaba bu ağır yükü yüklenip ne yapacak?
• bâşın: yâşın N9.
 - 4 Hak vergisi olarak/yaradılıştan temiz gözlü/güzel bakışlı olmayan kişi acaba âlemde güzel yüzden ne lezzet alır, cemâl seyrinden ne anlar?
• ḥaḳdan vergi 'âlemde: ḥaḳdan deyr-i 'âlemde N9; vergi ḥaḳdan 'âlemde N15; ḥaḳdandır ki 'âlemde GHB, P.

5. ölür bir ğamzeye ʔākat getirmez **hayretī** miskīn
o zālīm ʔakınup bu tīg-i hūn-bārı n'eder yā rab

83.

Fe'ilatün fe'ilatün fe'ilatün fe'ilün
Remel + + - - / + + - - / + + - - / + + -

1. neyiki bu hareket serv ile şimşâda 'aceb
kaddüñe öykineyin dēr imiş hāy edeb
2. bī-sebeb öldüreyin demişdi ol yār beni
niye öldürmedi hiç bilemedüm neydi sebep
3. 'arızunda görüben hattıñı dil dēdi şehā
görmedüm böyle güzel yazılı bir hūb keteb
4. reh-ı kūyundan ayırdı dil ü cānı haṭ u hāl
varını yağmaladı ka'be tarīkinden 'arab
5. bezm-i 'ışk içre şurāhīyi kenār eyleyelüm
hayretī cām-ı şerābla olalum leb-ā-leb

- 5 Zavallı Hayretī bir gamzeye dayanamayıp ölürken, acaba o zalim (sevgili) bu kan dökücü kılıcı kuşanıp ne yapıyor?

• ʔakınup: dakınup N15. hūn-bār: hūn-rîz N15.

83. HD-, N4-, N9-, N15-, GHB-, P 38^a, M1 51^a.

- 1 Senin boyunu taklit edeyim diyen servi ve şimşire ne demeli? Edep yahu!
- 2 O sevgili sebebe ihtiyaç duymadan beni öldüreceğini söylemiş? Şimdiye dek öldürmemesinin sebebi neydi hiç anlamadım!
• ol: M1-.
- 3 A şâh! Gönül, yanağındaki ayva tüylerini görünce "böyle güzel yazılı bir kitap görmedim." dedi.
• bir: M1-.
- 4 Ayva tüylerin ve benin, Kâbe yolunda varı yoğun yağma eden arap eşkiyaları gibi, gönülle canı senin semtinin yolundan ayırdı.
• reh: rāh P / varını: varımı M1.
- 5 Hayretī, aşk meclisinde sūrahiye sarılalım, şarap kadehiyle dudak dudağa verelim.

Tâ

84.

Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. gel şıma dil şışesin ey 'ahd ü peymânı şikest
eyleme bezm-i maḥabbet cāmıdur anı şikest
2. etti la'lün mīve-i bāğ-ı cinānı telḥ-kām
kıldı ḳaddün şīve-i serv-i ḥırāmānı şikest
3. bir nigāristān-ı behcetdür cemālün bāğı kim
yazmada bir yaprağın biñ ḥāme-i mānī şikest
4. ermesün mir'āt-i ḥüsn-i yāra yā rab inkişār
bulmasun cām-ı şafā-yı bezm-i rūḥānī şikest
5. cām-ı fırsat elde iken süregör devrānuñı
etmedin seng-i ḥavādiş birle devr anı şikest
6. cān u dil yıḳup beden burcın bulur āḫir ḥalāş
ol iki maḥbūs eder bir gün bu zindānı şikest
7. sāyesinde bulmaduḳ ey **ḥayretī** bir gün ḥuzūr
göreyin olsun bu fānī ḳaşruñ eyvānı şikest

84. HD s. 146, N4-, N9 36^a, N15 53^a, GHB 38^a, P 38^b.

1 Ey sözünde durmayan, gel, gönül şışesini kırıp muhabbet meclisinin kadehi parçalama.

2 Dudağın cennet bahçesinin meyvesini acılaştırdı, boyun hoş salınışlı servinin havasını söndürdü.

3 Çoşkulu güzellerin meskeni olan cemâl/güzellik bağının bir yaprağını/sayfasını vasfetmede Mânî'nin kalemi kırıktır.

4 Ya Rab, sevgilinin güzellik aynası incinmesin/kırılmasın, manevî meclisimizin eğlencesi olan kadehimiz zeval bulmasın.

5 Felek haber taşlarıyla/kara haberlerle onu parçalamadan, fırsat kadehi elinde iken tadını çıkart.

6 Can ve gönül, beden burcunu yıkip sonunda kurtulurlar, o iki mahkum bir gün bu zindanı yıkarlar.

7 Ey Hayretî, gölgesinde bir gün huzur bulmadığımız bu fani dünyanın/köşkün çatısının yıkıldığını göreyim.

• olsun: bulsun N9, N15, GHB, P. bulmaduḳ: kılmaduḳ HD, N9, N15, P. ḳaşruñ: dehrüñ HD^{s2}.

85.

Fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. āh kim ser-menzil-i maḳṣūd uzak ben pā-ṣikest
bir belā vādīsine düṣdüm gezer tenhā ṣikest
2. ḥurd olursa kāse-i ser seng-i cevri-yār ile
gelmesün ey dil ṣaḳın āyīneḡe aṣlā ṣikest
3. olmadı mecnūn-ı maḥzūnuḡ şınuḡ gönli dürüst
etmedin bī-ḡārenüḡ ḡaḡ kāsesin leylā ṣikest
4. buldı dil-cū ḡāmetüḡden serv-i ra'nā inkisār
oldı cādū gözlerüḡden nergis-i şehlā ṣikest
5. ben ṣikeste-ḡāmetüḡ çok ḡıḡdı āhı göklere
oḡı ḡıḡmaz **ḡayreti** gerḡi olıḡaḡ yā ṣikest

86.

Mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün

Hezec + - - - / + - - - / + - - - / + - - -

1. cihān ḡaḡkını hep bendeḡ bu fānī mülki yurduḡ tūt
geḡüp 'izzet seririnde sa'ādetle oturduḡ tūt

85. HD s. 146, N4-, N9 36^b, N15 53^a, GHB 38^a, P 39^a.

1 Ah ki! Menzil uzak, ayaḡım kırık! Bir bela vadisine düṣtüm, yalnız ve kederli dolanırım.

2 Ey gönül, sevgilinin eziyet taşlarıyla kafatasın kırılın da (gönül) aynan kırılmasın.

• ey dil ṣaḳın āyīneḡe: āyīneḡe ey dil ṣaḳın N9, āyīneḡe ey dil senüḡ P.

3 Leyla, zavallının tabaḡını tamamen parçalamadan gamlı Mecnun'un kırık gönlü iyi olmadı.

4 Latif servi, alımlı endamın karşısında büküldü, baygın bakışlı nergis güzel iri gözlerin karşısında kırıldı.

5 Ey Hayreti yay kırık olursa ok atamaz ama ben beli bükülmüşün ahı çok defa göklere kadar ulaştı.

86. HD s. 147, N4-, N9 36^b, N15 53^b, GHB 38^a, P 39^a

1 Bu fani dünyayı da yurdun, içindeki mahlukatı da hizmetkârın bil! Yücelik tahtına geḡip mutlulukla oturduḡunu düṣün.

2. édüp kıavs-i kıuzah gibi dü-tâ kıaddini a‘dānuñ çeküp rüstem kemānını bugün şîrāne kıurdun tüt
3. düşüp hayret fezāsına édüp bîhūde nālîşler bülend āvāz ile yazıda şehbāzuñ uçurdun tüt
4. şınup peymāneñ āhir çün dökilür cür‘a-veş kıanuñ ne aşşı devrünjî dāyim şafā bezminde sürdün tüt
5. elinden rûzgār-ı zûrkāruñ kıurtuluş yokdur hezārān pençe-i pûlādı bir lu‘b ile burdun tüt
6. sürüp cümle murādâtı çıkar meydān-ı hātırdan cihān içinde yıllarla murād atını sürdün tüt
7. vücūdun meskenet yolında gel ey hayretî hāk et hevā ile neçe yıl yel gibi yeldün yöpördün tüt

♦ tüt: dut N15, GHB (N15’te tüm redifler dut şeklindedir. GHB’de son beyit hariç tüm beyitler dut şekildedir.). hep bender; bender hep P.

- 2 Düşmanın boyunu gökkuşağı gibi iki büklüm edip Rüstem Yayını bugün aslanlar gibi çekip kurdun say.

• kıuzah: kıûzah P.

- 3 Hayret vadisine düşerek beyhude inlediğini, düzlükte gür sesinle doğanını uçurmak olarak bil.

♦ fezāsına: kıazāsına N9. uçurdun HD^A, S2: okurdun HD, N9, N15, GHB, P.

- 4 Akıbet kadehin kırıldığında kanın şarap tortusu gibi dökülecektir. İyisi mi sen zamanını mutluluk meclisinde geçirmeye bak.

• ne aşşı devrünjî dāyim: ne aşşıdır ki sen dāyim N9.

- 5 Çelik pençesini bin kez oyuna getirip büksen bile zorlu feleğin elinden kurtuluş yoktur.

• (Bu beyit N9 ve P’de üçüncü sıradadır.) rûzgār-ı zûrkāruñ: rûzgāruñ hiç cihānda N9.

- 6 Tüm isteklerini gönül meydanından sürüp çıkar, istek atını dünyada yıllarca sürdün sürmedin ne fark eder?

- 7 Ey Hayreti, bir heves yıllarca yel gibi koşturdun durdun ne oldu? Gel varlığını alçakgönüllülük yolunda toprak et.

♦ yolında: yolına HD, P.

87.

Mefā'īlün mefā'īlün fe'ülün
Hezec + - - - / + - - - / + - -

1. érenlerden eger olursa himmet
olur dā'ī kamu a'dā ne minnet
2. ne ğam yağı olursa cümle 'ālem
balum sulṭāndan olursa 'ināyet
3. érenler eşiginde ḥāk olanın
melekler éde toprağın ziyaret
4. murāda érmek istersen mürīd ol
getür bir merd eşigine irādet
5. meded senden mededsüz **hayreti**'ye
érenler şāhı sulṭān-ı mürüvvet

88.

Mef'ülü fā'ilātün mef'ülü fā'ilātün
Muzāri' - - + / - + - - / - - + / - + - -

1. her nesneye ḥudāyā var ise ḥadd ü ğāyet
n'îçün bulunmaya ya derd ü ğama nihāyet

-
87. HD s. 148, N4-, N9 37^a, N15 54^a, GHB 38^b, P 39^b
- 1 Eğer erenlerden yardım gelirse olursa tüm düşmanlar minnetsiz şekilde dâî olur. (Dâî:batınî tarikatlarda mezhebin propagandasını yapan kişi)
 - a'dā ne: a'dāya N15
 - 2 Balım Sultan'dan yardım gelirse, cümle âlem düşman olsa gam değil.
 - yağı: bâğî N9, P. Balum Sulṭāndan: baṇa sulṭān N9.
 - 3 Erenler eşiginde toprak olanın mezarını melekler ziyaret ederler.
 - 4 Muradına ermek istersen bir merdin/velinin/yiğidin eşiginde karar kıl.
 - 5 Ey erenler şāhı, mürüvvet sultanı yardımına muhtaç Hayreti'ye yetiş!
88. HD s. 148, N4-, N9 37^a, N15 54^a, GHB 38^b, P 39^b
- 1 Ey Allah'ım, her şeyin bir sınırı sonu olduğu hâlde niçin dert ve gamın sonu gelmez.

2. başumda hâlet-i mey cismümde penbe-i key
ğeydüm emîr-i 'ışkam şāhāne tāt ü hîl'at
3. sevdā-yı zülf-i dilber her serde eylemez yēr
her yērde sāye-güster olmaz hümā-yı devlet
4. bu yolda biz ilāhî azıtmağa rāhı
kıl her şerār-ı āhı bir kevkeb-i hidāyet
5. ey hayretî mürîd ol cehd eyle pîr-i 'ışka
ërmez murāda hergiz nā-merd-i bî-irādet

89.

Mef'ulü mefā'ilü mefā'ilü fe'ulün
Hezec - - + / + - - + / + - - + / + - -

1. had mi bu ya bir ter gül-i ra'nā-yı melāhat
kad mi bu ya bir serv-i dil-ārā-yı melāhat
2. ruhsāre-i rengin mi bu ya āteş-i cān-süz
'arız mı bu ya āb-ı muşaffā-yı melāhat
3. alın mı bu ya bedr-i cihāntāb-ı münevver
yā şemme-i şems-i felek-ārā-yı melāhat

- 2 Başumda sarhoşluk hâli, bedenimde yaralarım sarı pamuklar; şahane taç ve kaftan giyinmiş bir aşk sultanıyım.

• cismümde: egnümde N9.

- 3 Devlet kuşu (öyle) her yere gölge vermediği gibi (gibi) sevgilinin saçının sevdâsı da her kişide bulunmaz.

- 4 Ey Allah'ım! Bu yolda her ah kıvılcımını doğru yolu gösterici yıldız yap ki yolu şaşırmayalım.

- 5 Ey Hayretî, aşkın pîrine/üstâdına mürit ol, gayret et, irâdesiz nâmert kimse asla muradına eremez.

89. HD s. 149, N4-, N9 37^a, N15 54^b, GHB 39^a, P 39^b

- 1 (A sevgili) bu yanak mı yoksa güzel, çift renkli taze bir gül mü? Bu boy mu yoksa güzelliğin gönülleri süsleyen servisi mi?

- 2 Bu parlak renkli bir yüz mü yoksa yürek yakıcı bir ateş mi; bir yanak mı yoksa güzelliğin saf suyu/şarabı mı?

• cān-süz: dil-süz N15.

- 3 Bu alın mı yoksa cihanı aydınlatan nurlu dolunay mı yoksa feleği süsleyen güzellik güneşinden bir parça mı?

4.  y hüsni gibi h lk  güzel z hir   b t n
sende görünür   ret   ma'n -y  mel hat
5. ba  nda senün efser-i serd r -i h b 
egn nde senün hil'at-  d b -y  mel hat
6. ha t  varak-  mihre yazup   ve ber t n
 ekmi   o ar aya ka   tu r -y  mel hat
7.  y hayret  c n g   na v rdi yine z inet
bu söz mi durur ya d r-i dery -y  mel hat

90.

Mef  l n me   l n me   l n me   l n
Hezec + --- / + --- / + --- / + ---

1.   r r-  n r-      ndur başımda efser-i devlet
Öbür-  h k-i p y ndur g z md  sürme-i  zzet
2. ma abbet bezmin n zev  u  af s n anlamazdum ger
ba a esr r-      n v rmese fi'l-cümle keyfiyyet

• bu y  bedr-i cih n-t b-  : durur bu y  meh-i bedr-i N9;  y  ya meh-i bedr-i N15, GHB;  y  ya meh-i mihr-i P.

- 4 Ey zahirde ve batında güzel ve iyi huylu olan sevgili, güzelliğin manası ve sureti sende görünmektedir.

• (Bu beyit N15'te üçüncü sıradadır.)

- 5 Güzellik komutanlığının tacı ba  nda, şirinlik kumaşından hilat n sırtında.

• serd r -i : serd r-  GHB.

- 6 O ka   şirinlik tuğrası olan sevgili, ayva tüylerinin yazısını güneş sayfasına, naz beratını yeni aya çekmiştir.

- 7 A Hayret , can kulağını yeniden süsleyen bu söz m d r, yoksa güzellik denizinin incisi midir?

• virdi: irdi GHB.

90. HD s. 150, N4-, N9 37^b, N15 54^a, GHB 39^a, P 40^a

- 1 Aşkının ateşinin kıvılcımı başımda saadet tacı, ayağının tozu g z md ki  eref sürmesidir.

•     ndur:  humdan N9. g z md : gözüme N15.

- 2 Aşkının esr r  beni iyiden iyiye özel k lmasaydı, muhabbet meclisinin zevk ve sefasını anlamazdım.

◆ anlamazdum: alımazdum HD, N9, N15, GHB.

3. maḥabbet âteşinde gel kı yansun cānı ‘uṣṣāķun
mübārek olsun ey zāhid saña ol gülşen-i cennet
4. ṭabībā yazmamış gördüm şifa kânûn-ı hikmetde
gönül bīmārına ancak şarāb-ı ‘ışķ imiş şerbet
5. bugün bu mülk-i vaḥdetde ferīd-i ‘ālem olurdun
eger ey ḥayretî saña ferīdî eylese himmet

91.

Fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilün
Remel + + - - / + + - - / + + - - / + + -

1. gülğül-i bülbülü ey bād gülistāna eilet
mūr-ı dil derdini dergāh-ı süleymāna eilet
2. mācerā-yı dil-i dīvānemi dildāruma de
haber-i ādem-i sergeşteyi rıdvāna eilet
3. künc-i ğamda dil-i pervāne neler çekdiğini
yana yana yürü ol şem‘-i şebistāna eilet
4. zülfinün zerrece bûyın dil-i vîrāna götür
nükhet-i pîrehen-i yūsufı ken‘āna eilet

-
- 3 Ey zahit, bırak! Âşıkların canı muhabbet ateşinde yansın. O cennetin gül bahçesi sana mübarek olsun.
• ol gülşen-i cennet: var gûşe-i cennet P.
 - 4 Ey hekim! Hikmetli olan *Kânûn*’da yazılmamış bir şifa fark ettim; gönül hastasının şerbeti ancak aşk şarabıymış.
♦ ancak: yine HD, N15, GHB.
 - 5 A Hayretî, eğer Ferîdî sana himmet eylese bugün bu vahdet mülkünde âlemin bir tanesi olurdun.
 91. HD s. 150, N4-, N9 37b, N15 53b, GHB 39a, P 40a.
 - 1 Ey yel! Bülbülün şarkısını gül bahçesine ilet, gönül karıncasının derdini Süleyman dergâhına ilet.
 - 2 Divane gönlümün macerasını gönül çelen sevgilime anlat, şaşkın adamın haberini cennete/cennet meleğine/Rıdvan’a ulaştır.
 - 3 Yürü (ey yel), pervane gönlümün gam bucağında yana yana neler çektiğini o gece kandiline anlat.
 - 4 Saçının bir parça kokusunu bu harap gönle ulaştır; Yusuf’un gömleğinin güzel kokusunu Kenan’a ulaştır.

5. gönderüp sizlere bu nazm-ı güher-bârı dedüm
var bu lü'lü'-i ma'ânîleri 'ummâna èlet
6. ya'nî ol baħr-i ma'ânî ki kenârında anuñ
mevc urur bir nêçe deryâ gibi yârâna èlet
7. kışsa-i ğuşsa-i dervîşi yine **hayretiyâ**
var muķîmân-ı serâ-perde-i sultâna èlet

92.

Mefâ'îlün mefâ'îlün fe'ûlün
Hezec + - - - / + - - - / + - -

1. yine cûş ètdi deryâ-yı maħabbet
cihânı tıtdı ğavġâ-yı maħabbet
2. götürmedi yer ü gök bâr-ı 'ışkı
gönüller oldu me'vâ-yı maħabbet
3. degül *el-ķalbü beytu'llâha* lâyıķ
gönül kim olmadı cây-ı maħabbet
4. *sevâdü'l-veche fi'd-dâreyni* bildün
yoġısa başda sevdâ-yı maħabbet

-
- 5 Sizlere bu gevher yüklü nazmı gönderip, "Git! Bu mana incilerini okyanusa götür" dedim.
 - 6 Yani (Bu nazmı) Kenarında dalgalanan nice derya gibi dostların bulunduğu o mana denizine ulaştır.
 - 7 A Hayretî, var! Dervişin hüznü hikayesini yine o sultan çadırının sakinine ilet.
 - muķîmân: GHB-.
 92. HD s. 151, N4-, N9 37^b, N15 54^b, GHB 39^b, P 40^a.
 - 1 Yine muhabbet denizi kabardı, cihan muhabbet kavgasına durdu.
 - tıtdı: dutdı N15.
 - 2 Yer ve gök aşk yükünü tartamadığı için aşkın yeri gönüller oldu.
 - 3 Allah'ın evi olmaya layık olmayan kalp/gönül muhabbete mesken olamaz.
 - el-ķalbü: ol ķalb-i N9.
 - 4 Aşk başına gelmediyse bunun *iki cihanda yüz karası olduğunu* anlarsın.
 - ♦ yoġısa başda: başuñda varsa HD, N15, GHB, P.

5. ‘aceb ‘uşşâkı ey şûfî-i zâkir
koya mı lâda illâ-yı maḥabbet
6. boyun vèrdi çü dâr-ı ‘ışķa manşûr
cihânda oldı dârâ-yı maḥabbet
7. çıkarmayan ḥayâl-i nâmı dilden
nedür bilmez mu‘ammâ-yı maḥabbet
8. dilâ ma‘mûr éder ma‘nîde yap yap
seni yıksun ķo bennâ-yı maḥabbet
9. öliceķ ḥayretî her üstüḥvânun
ola ‘âlemde bir nây-ı maḥabbet

93.

Fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün
Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. âh kim düşmenler ile seyr éder her câyı dost
dost olmazmış cihânda dostlar hercâyî dost
2. gey şaķın tolaşma yârın kâkül-i miskînine
ey dil-i miskîn kıatı müşkil durur sevdâ-yı dost

-
- 5 A çok zikreden sofu! illâ-yı muḥabbet (hâli) âşıkları hiç lâ’da bırakır mı!
• ‘uşşâkı: uşşâķa N9. zâkir: zâhid P.
 - 6 Mansur aşķın darağacına boyun verdi fakat cihanda muḥabbet sultanı oldu.
 - 7 Şöhret arzusunu gönlünden çıkarmayan aşķın muammasından anlamaz.
 - 8 A gönöl, bırak muḥabbet ustası seni tahrir eder (gözükse) de manada yavaş yavaş seni güzelleştirir.
 - 9 Ey Hayreti, öldüğünde her kemiğin âlemde bir aşķ neyi olsun.
• üstüḥvânun: üstüḥvânım P.
 93. HD s. 152, N4-, N9 38^a, N15 55^a, GHB 39^b, P 40^b.
 - 1 Yazık ki dost her yerde düşmanlar ile yürüyüp geziyor! A dostlar cihanda sebatsız/hercai kimseden dost olmazmış.
 - 2 A miskin gönöl, sevgilinin aşķı pek zorludur; gel, yârin misk kokulu kâkülüne dolaşmaktan sakın
• tolaşma: dolaşma N15, P. miskînine: zencîrine N9.

3. şūfīyā ol sen selāmet cāme-i sālūs ile
ben melāmet hırkasiyle olmuşam rüsvā-yı dost
4. şūfī cān vērđi hevā-yı kevşer-i ferdā ile
bize cān vērđi bugün ol la'l-i rūḥ-efzā-yı dost
5. ḥayretī bu 'arşa-i 'ışk içre bir dīvānedür
bend-i zencīri ḥayāl-i zūlf-i 'anber-sā-yı dost

94.

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün
Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. gönce açılmış gül iken ḥār olursın 'ākıbet
rīş-i nā-pākūñ gelür murdār olursın 'ākıbet
2. la'l-i nābuñ ḥaste diller derdine tīmāriken
ēy ṭabīb-i cān şaķın bīmār olursın 'ākıbet
3. dostum bu ān u bu nāz u bu ḥüsn ü bu behā
zā'il olur cümleten nā-çār olursın 'ākıbet
4. sende bu ef'āl kim vardur ērenler cānı-çün
ortaya düşer zen-i bāzār olursın 'ākıbet

3 Ey sofı, ben melamet hırkasıyla dostun maskarası oldum; sana riyakârlık elbisesiyle uğurlar olsun.

4 Sofu yarınki kevserin arzusuyla ölüırken, sevgilinin o ruh bağışlayan dudağı bugün bize can verdi.

5 Hayretî bu aşk arsasında sevgilinin amber saçının hayali ile zincirli bir dīvānedir.

94. HD-, N4-, N9-, N15-, GHB 110^b, P 111^a.

1 Açılıp goncadan güle dönmüşken sonunda yalnız dikenin kalır, kirli sakalın gelir ve sonunda çirkinleşirsin.

• murdâr: berdâr P.

2 Ey can tabibi! Saf şarabın hasta gönüllerin derdine deva olurken sonunda kendin derde tutulursun.

• tīmârken: dermânken P.

3 Dostum! Bu cazibe, bu işve, bu güzellik ve bu letafet nihayet bütün bütün kaybolur da incinirsin.

4 Erenler hakkı için sende bu fiiller varken en sonunda ortaya düşer bir pazar karısı olursun.

Se

95.

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + - -

1. eylesem tañ mı kilāb-ı kūy-ı cānān ile baḥş
şimdi mi étdügi var yārān yārān ile baḥş
2. ehl-i 'irfān ile düşdükçe n'ola baḥş eylesem
vaḳt olur mūr-ı za'îf eyler süleymān ile baḥş
3. başuṇa aldun belā ğavġāya uğradun hemān
'arîf isen eyleme bi'llāh nā-dān ile baḥş
4. ehl-i 'ışka fāriġ ol ulaşma gel ey müdde'î
édemez zāġ u zaġan murġ-ı hoş-elhān ile baḥş
5. yola biz de kıyılüz kim incinürdi ey fakîh
eyleseñ fi'l-cümle ger yol ile erkān ile baḥş
6. itleriyle ey gönül haddün degüldür қо cedel
étme bir dīvānesin erbāb-ı dīvān ile baḥş

• ef'âl kim: ef'âller P.

95. HD s. 153, N4-, N9 38^a, N15 55^a, GHB 40^a, P 40^b.

- 1 Sevgilinin sokağının itleri ile söyleşsem buna şaşılır mı? Dostların birbiriyle muhabbet etmesi yeni bir şey değil.
- 2 Yeri geldikçe irfan ehliyle söyleşirsem şaşırma; yeri gelir zayıf karınca Süleyman ile konuşur.
 - n'ola: ne var N15.
- 3 Ârif isen aman cahillerle tartışma; işte (tartıştığın için) kavgaya girip başına bela aldın.
 - hemân: yine N9.
- 4 Ey âşıklık taslayan kişi, gel, aşk ehline bulaşmaktan vazgeç; karga ve çaylak kuşları güzel şakıyan bülbül ile boy ölçüşemez.
- 5 Ey fakîh rehber, biz de bu yolun talibiyiz; eğer sadece ulu kimseler ile söyleşsen (bizimle ilgilenmeseydin) yol incinirdi.
- 6 A gönül itleriyle tartışmak haddin değildir; sen bir divânesin divan sahipleriyle çekişmeyi bırak.

7. ehl-i ‘irfān ile yokdur bahşümüz ey **hayretī**
kaṭrayuz biz etmezüz deryā-yı ‘ummān ile bahş

Cīm

96.

Müfte‘ilün müfte‘ilün fā‘ilün
Serī‘ – + + – / – + + – / – + –

1. dilber ayağı tozu başunḡa tāc
besdür eger ‘ārif isen gözün aç
2. beş gün için var ise ger ġayretün
kimseye ‘arz etme begüm ihtiyāc
3. çün ola ser-menzilün āhır türāb
meskenün olmuş tūtalum taht-ı ‘āc
4. ġarcına sürür seni de rūzgār
ger yedi kişverden alursan ġarāc
5. gel yüce tūt himmeti ey **hayretī**
olma denī-ṭab‘ olup esfel-mizāc

7 İrfan sahipleriyle münakaşamız yoktur a Hayretī; biz bir damlayız, engin okyanusla çekişmeyiz.

96. HD s. 154, N4-, N9 38^b, N15 55^b, GHB 40a, P 41a.

1 Arif isen dilber ayağının tozunun başının tacı olması kâfidir, uyanık ol.

2 Beyim, eğer üç beş gün çalışmaya kuvvet buluyorsan kimseye muhtaç olma/ ihtiyāc bildirme.

3 Fildişi tahtta oturduğunu varsayalım yine de son durağın toprak olacak.

♦ tūtalum: dutalum HD. tat-ı ‘āc: taht u tāt N15.

4 Yedi memleketi haraca bağlasan, zaman seni de harcına katıp toprak eder.

5 A Hayretī, gel, himmeti yüce tut; alçak tabiatlı olup aşâğılık mizaçlı olma.

97.

Mefā'îlün mefā'îlün fe'ülün
Hezec + - - - / + - - - / + - -

1. éder ğamzen gönül mülkini târâc
alur cân kişverinden benlerün bâc
2. kaşuñ yayı nişân-ı *kâbe kavseyn*
şaçuñ târı delîl-i leyl-i mi'râc
3. eşigün mesned-i taht-ı sa'âdet
ğubâr-ı hâk-i pâyuñ dürretü't-tâc
4. huzûrum yeg cihân serverlerinden
gedâ-yı kûy-ı ışkâm ac u muhtâc
5. gözün yum **hayretî** ağ u karadan
bu fânî nakşa aldanma gözün ac

97. HD s. 154, N4-, N9 38^b, N15 55^b, GHB 40^a, P 41^a.

1 Gamzen gönül mülkünü yağmalar, benlerin can ülkesini haraca bağlar.

2 Kaşının yayı *kâbe kavseyn*'in nişanı, saçının teli micaç geçesinin delili.

• kaşuñ: kaşı N15. târı: küfri N9, oldu P, tâbı HDⁱ, Se, S2, Ü.

3 Senin eşğin mutluluk tahtının temelidir; Ayak toprağının tozu tacın inci tanesidir.

4 Aşk yolunun aç ve muhtaç dilencisiyim, huzurum cihan reislerinden daha iyi.

5 A hayreti, aka karaya bakma, bu fânî resme aldanma, uyanık ol.

• nakşa: dehre N15.

98.

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. kişi kendi yār-ı cānından cüdā düşmek ne güc
göz göre rūḥ-ı revānından cüdā düşmek ne güc
2. atılup bed-kîş düşman pāresine dostlar
ok gibi kaşı kemānından cüdā düşmek ne güc
3. sāye gibi bir kadem ayrılmayup zāğ u zağan
murğ-ı cān serv-i revānından cüdā düşmek ne güc
4. eksük olmak cāna cānān āsitānından ne kem
‘andelībe āşiyānından cüdā düşmek ne güc
5. ādeme şeyṭān rakībün fitnesiyle sürülüp
ravza-i bāğ-ı cinānından cüdā düşmek ne güc
6. eksük olmayup yanından olur olmaz ḥār u ḥas
būlbūl-i dil gülsitānından cüdā düşmek ne güc
7. ‘aşıkā dilberden ayrılmak ne müşkil **ḥayretī**
bendeye şāh-ı cihānından cüdā düşmek ne güc

98. HD s. 155, N4-, N9 38^b, N15 55^a, GHB 40^b, P 41^a.

- 1 Kişinin can dostundan ayrı düşmesi, göz göre göre canından ayrılması ne güç!
- 2 A dostlar, kâfir düşmanın oyununa gelip yay kaşlımdan ok gibi ayrı düşmek ne güç!
• bed-kîş. her kişi N9; bir kişi GHB, P.
- 3 Karga ve çaylak kuşu gölge gibi bir adım ayrılmadığı hâlde can kuşunun servi boylu sevgiliden ayrı düşmesi ne güç!
- 4 Cana canan eşiğinden ayrı düşmek ne kötü, būlbūlün yuvasından ayrı düşmesi ne fenâ!
- 5 Şeytan rakibin fitnesi ile cennet bahçesinden sürülüp çıkartılmak Âdem/ insan için ne zor şey!
- 6 Çalı çırpı olur olmaz yerlerde yanından eksik olmadığı hâlde gönül būlbūlünün gül bahçesinden ayrı düşmesi ne güç!
- 7 A Hayretî, kölenin cihan padişahından ayrı düşmesi gibi âşığın dilberden ayrılması da ne zor şey!

99.

Fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. èy gözüm gön̄lüm gibi dīvāneler gördün̄ mi hīç
yā benüm cānum gibi cānāneler gördün̄ mi hīç
2. şem'-i 'ışka yakuban hākister éder cismini
yanmağa cānlar vērür pervāneler gördün̄ mi hīç
3. naḳd-ı cānı zer gibi 'ışk āteşinde ḳāl édüp
terk-i cān eyler yürür merdāneler gördün̄ mi hīç
4. lā'-i dilberden şarāb-ı ergāvān içer müdām
bāde-i rengīn ile mestāneler gördün̄ mi hīç
5. çok zamāndur baḫr-ı 'ışka āşināsın **hayretī**
eşk-i gülgün̄um gibi dürdāneler gördün̄ mi hīç

99. HD-, N4-, N9-, N15-, GHB-, P-, M1 37^b, M2 108^a.

- 1 Ey gözüm! Sen hiç gön̄lüm gibi bir divane; canım gibi bir sevgili gördün mü?
- 2 Cismini aşk mumunda yakıp kül ederek yanmaya canını verir bir pervane gördün mü hiç?
- 3 Can sermayesini altın misali aşk ateşinde eritip, canını terk edip giden yiğitlere rastladın mı?
- 4 Erguvan şarabıyla kırmızı şarabı daima sevgilinin lal dudağından içen sarhoşlara hiç rastladın mı?
- 5 A Hayretî! Çok zamandır aşk denizine dalmaktasın. Hiç gül renkli gözyaşım gibi bir inciye rastladın mı?

Hā

100.

Mef'ulü fā'ilātü mefā'ilü fā'ilün
Muzāri' - - + / - + - + / + - - + / - + -

1. ihyā ederdi mürdeleri dāyimā mesīh
sen öldürürsin âdemi hikmet ne a mesīh
2. her derde eyler idi mesīhā devā velī
bu derdi kimse etmedi illā baña mesīh
3. başum ererdi gün gibi çak çarh-ı çārüme
ben zerreye dēyeydi eger hāk-i pā mesīh
4. dūšnāmı ile bulsa n'ola mürde-dil hayāt
ölü dirildür idi edicek du'ā mesīh
5. devr-i lebinde haṭ görüben dēdi **hayretī**
hızr ile geldi bir araya güyiyā mesīh

100. HD s. 156, N4-, N9 39a, N15 56a, GHB 40b, P 41b.

- 1 Ey İsa nefesli sevgili, İsa Mesih daima ölüleri diriltirken senin insanı öldürmenin hikmeti nedir?
 - öldürürsin âdemi: âdem öldürürsin N9, GHB, P.
- 2 Ey İsa nefesli sevgili, İsa Mesih her derde deva bulurdu fakat senin bana verdiğin bu derdi kimse vermedi.
 - illā baña: baña illā N4, N9, GHB, P.
- 3 O İsa nefesli sevgili ben zerreye ayak toprağım deseydi, başım güneş gibi tâ dördüncü kat feleğe ulaşırdı.
 - eger: ger ey N4, GHB, P.
- 4 İsa Mesih dua ettiğinde ölü dirilirdi; ölmüş gönül (İsâ nefesli sevgilimin) azarı ile hayat bulsa buna şaşılır mı?
 - n'ola: ne ṭaṇ N9, GHB.
- 5 Hayretī, dudağının devrinde/dairesinde ayva tüylerini görünce "sanki Hızır ile Mesih bir araya gelmiş" dedi.

Ḥā

101.

Fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilün

Remel + + - - / + + - - / + + - - / + + -

1. kendü luṭfından édüpdür beni dilber güstāḥ
yüz vèrüp ben ḳulına ḳıldı o server güstāḥ
2. ṭolaşal’dan berü ol zülf-i dil-āvīze gönül
dostum ḳanda görürse seni şarkar güstāḥ
3. göreyin başı kesilsün ki ṭolar ḳarşumda
boynuḥa ḳollarını zülf-i mu‘anber güstāḥ
4. ḳoma bi’llāhi güzel başuḥ içün sulṭānum
ḳol şala boynuḥa ḳarşumda benüm her güstāḥ
5. görmedi şīve-i reftāruḥı benzer ki senüḥ
böyle ser-keşlik éder bāğda ‘ar‘ar güstāḥ
6. ḳalmaz eksüklüğüne éy gönül ol şāh-ı kerīm
düş ayağına yüzüḥ sür yürü yalvar güstāḥ
7. ḥayretīnün gelün eksüklüğüne ḳalmayalum
ḳulları şāh-ı kerīmün olur ekşer güstāḥ

101. HD s. 156, N4-, N9 39a, N15 56a, GHB 41a, P 41b.

- 1 Sevgili kendi iyiliğiyle beni şımarttı, o sultan ben kuluna yüz vererek beni arsızlaştırdı.
 - server: dilber GHB.
- 2 Dostum! O gönüller bağlayan saçına tutulduğundan beri, küstah gönlüm seni nerde görse sarkar oldu.
 - ṭolaşal’dan: dolaşal’dan N15, P.
- 3 Karşıma geçmiş küstahça kollarını senin boynuna dolayan anber kokulu zülfün başının kesildiğin görmek isterim.
- 4 A sultanım, güzel başının hakkı için, hiçbir küstahın benim karşıma geçip kollarını boynuna dolamasına izin verme.
- 5 Küstah ardıc, senin yürüyüşünün edasını görmemiş olacak ki bağda dikbaşlılık ediyor.
- 6 A gönül, o kerīm şah senin eksikliğine bakmaz; yürü, ayağına kapan, yüzünü sür, hataların için yalvar.
- 7 Gelin Hayretî’nin eksikliğine bakmayalım, o cömert padişahın kullarının çoğu günahkâr olur.

Dāl

102.

Mefā'īlün mefā'īlün fe'ūlün
Hezec + - - - / + - - - / + - -

1. cihānı eyledün 'ışk ile mevcūd
zihī luṭf u zihī iḥsān zihī cūd
2. çü baḥr-i 'ışk nāgeh oldı mevvāc
hüveydā oldı birden bunca ma'dūd
3. ḳamu bir nūrdan olup hüveydā
kimi oldı ayās u kimi maḥmūd
4. ḳamu bir nūrdandur şems ü zerre
ḳamu birdür görinen āteş ü dūd
5. dehān-ı ḡonce söyler sırr-ı ḡālī
meger kim ḡāhir oldı yevm-i mev'ūd
6. senün vaşfunḡa şāhid bülbul ü gül
ki sensin şāhid ü hem 'ayn-i meşhūd
7. yanumda mescid ü mey-ḡāne birdür
çi seccāde çi dāmān-ı mey-ālūd

102. HD s. 157, N4-, N9 39a, N15 56a, GHB 41a, P 42a.

- 1 Cihani aşk ile var ettin, ne güzel lütuf, ne güzel ihsan, ne büyük cömertlik.
• zihī luṭf u zihī iḥsān zihī cūd: zihī iḥsān zihī luṭf u zihī cūd N15, GHB, P.
- 2 Aşk denizinin ansızın dalgalanması sayılabilen her şeyi birden ortaya çıkardı.
• birden: bizden N15.
- 3 Bütün halk bir nurdan ortaya çıktı, kimi Ayaz oldu kimi Mahmūd.
♦ oldı: olup HD. // oldı Ayās: Ayās oldı N9, N15, GHB, P.
- 4 Güneş ve zerre hepsi bir nurdandır, görünen ateş ve dumanın tamamı birdir.
- 5 Goncanın ağzı bu sırrı söylemesiyle vadedilen günün ne olduğu ortaya çıktı.
• ḡāhir oldı yevm-i mev'ūd: ḡālīm oldı ma'dūd GHB.
- 6 Gül ve bülbul senin hâline delildir, zira gören de sensin görülen de.
♦ 'ayn-i meşhūd: yevm-i meşhūd HD.
- 7 Yanımda mescit ve meyhane birdir, ha seccade ha şarap bulaşmış eteğim.

8. bu vird ü zîkr-i şūfiden ne maḵṣad
bu āh u vāh-ı ‘āşîḳdan ne maḵṣūd
9. şorarsa ḥayretîden zāhid eydür
hemān birdür hemān bir cümle mevcūd

103.

Mefā‘ilün mefā‘ilün fe‘ülün
Hezec + --- / + --- / + --

1. elümden bir perî-rû âdemî-zād
alup ḡulm ile göñlüm êtdi bî-dād
2. ben ol murğ-ı hevāyîyem ki geḗdi
boğazuma kemend-i dām-ı şayyād
3. gözümde āb u cānda āteş ü tāb
başumda ḥāk ü avcumda hemān bād
4. ġam ile hem-nefes ġuşşayla hem-dem
elemle hem-nişîn derd ile hem-zād
5. belā küncinde ḳaldum bir kimesne
bilişden āşinādan eylemez yād
6. belāya uğradı öğrendi göñlüm
cefāya düşdi cānum oldı mu‘tād

8 Sufinin vird ve zikrinden, âşîğın ah çekip vah etmesinden kastedilen nedir?

9 Zahit Hayretî’den sorarsa, o “bütün varlıkların ancak birdir” der

103. HD s. 158, N4-, N9 39b, N15 56b, GHB 41a, P 42a.

1 Peri yüzlü bir âdemoğlu gönlümü elimden zulümle alıp bana eziyet etti.

◆ bî-dād: berbād HD.

2 Ben o uçan kuşum ki boğazıma evcının kemendi dolanmıştır.

3 Gözümde yaş, tenimde ateş ve ihtiyarlık, başımda toprak ve avucumda ancak hava var.

◆ avcumda: destümde HD.

4 Gam ile dost, kederle arkadaş, elemle ahbap olmuş; dert ile birlikte doğmuşum.

5 Tanıdıklardan, dostlardan kimsenin hatırlamadığı bir kimse olarak bela bucağında kaldım.

6 Gönlüm belaya uğradı, öğrendi; canım cefaya düştü, âdet edildi.

7. uyutmazsın cihānı nāleḡ ile
elūḡden ḡayretī feryād feryād

104.

Fe'ilātūn fe'ilātūn fe'ilātūn fe'ilūn
Remel + + - - / + + - - / + + - - / + + -

1. neḡe bir aḡlayayın derd ile her ḡāh meded
yā neḡe bir dēyeyin āh meded vāh meded
2. yazaram dūd-ı siyāh ile felek şafḡasına
her kaçan āh ēderem derd ile ēy māh meded
3. ḡoricek dēdi dehānuḡla ḡōḡl zūlfeynūḡ
seni dil-ḡastelere eylemiş ol şāh meded
4. ēy şanem gel meded eyle ēşigūḡ ḡastasıyuz
neḡe bir çağıralum hey meded allāh meded
5. ḡayretī baḡa meded ērmedi bir kimseden āh
ṡoludur gerḡi şadām ile cihān āh meded

7 İnlemenle cihanı uyutmazsın, ah elinden Hayretî ah!

104. HD s. 159, N4-, N9 39^b, N15 56^b, GHB 41^b, P 42^a.

1 (Ey sevgili) Her zaman dert ile bu kadar aḡladığıma medet; hem nasıl diyeyim, ah medet vah medet!

2 Ey ay (yüzlü) ne zaman dert ile ah etsem siyah dumanım ile felek sayfasına 'medet' yazarım.

• yazaram: yazarın GHB. ey māh: her ḡāh GHB.

3 Gönül, aḡzınla zülüflerini görünce "O şāh seni gönlü hastalar için yaratmış!" dedi.

• Bu beyit N15'te ikinci sıradadır.

4 A put (kadar tapılası güzellikte olan sevgili) eşigünün düşünleriyiz gel yardım et; yoksa (senin yardımını almak için) nasıl çağırşalım hey medet, Allah medet.

5 Ah Hayretî, imdat çıḡlığım cihanın her yerine ulaştı fakat kimseden bir yardım bana ulaşmadı, medet!

• irmedi: olmadı P.

105.

Fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. ey güzellik mışrına sultān olan sultān murād
bende-i maḳbūlün olmaḳdur hemān senden murād
2. yadlarla āşinā olsañ ḳayırmaz dostum
tek kerem ḳıl gāh geh ben āşināñı eyle yād
3. ādemice bir cüvāncuḳsın kerem ḳıl eyleme
ey perī-peyker inen her ehrimenle ittiḥād
4. cān vērüp derd al dilā bāzār-ı ḡamda étmedin
bu metā'-ı 'ömrünñi dellāl-ı dehr āḫir mezād
5. **ḥayretî** başuñdaki key tāc-ı zerrînün durur
şāh-ı 'ışḳsın sen ne müflisdür yanuñda keyḳubād

106.

Müstef' ilün müstef' ilün müstef' ilün müstef' ilün

Recez - - + - / - - + - / - - + - / - - + -

1. ismi ḥasan ḥulḳı ḥasen cānāndan ayrıldum meded
ḳaldı tek ü tenhā bu ten ben cāndan ayrıldum meded

105. HD s. 159, N4-, N9 40a, N15 57a, GHB 41b, P 42b.

- 1 Ey güzellik ülkesine sultan olan Sultan Murad, senden tek isteğim sadık hizmetkârın olmaktır.

♦ mışrına: mülkine HD.

- 2 Dostum başkalarıyla dost olmana takılmıyorum, yeter ki ara ara iyilik et, ben dostunu hatırla.

- 3 A peri yüzlü, insaniyetli bir gençsin lütfen her çirkin şeytanla birlik olma.

- 4 A gönül, vakit gelip zaman tellalı ömrünü mezata çıkarmadan gam pazarında can verip dert alsın.

• dehr: dil P.

- 5 A Hayretî, başındaki yanık izleri altın tacındır; sen aşkın padişahısın, Keykubat senin yanında iflas etmişin önde gidenidir.

♦ başuñdaki...zerrînün: başumdaki...zerrînüm HD, N9, N15, GHB. şāh-ı 'ışḳsın sen...yanuñda: şāh-ı 'ışḳam ben...yanumda HD, N9, N15, GHB.

106. HD s. 160, N4-, N9 40a, N15 57a, GHB 41b, P 42b.

- 1 Hasan isimli güzel yaradılışlı sevgiliden ayrıldım medet! Canımdan ayrılıp yalnız bir başıma kaldım medet!

2. ğam ğuşşa el bir eyledi cānuma te'sîr eyledi
bükdi belüm pîr eyledi oğlandan ayrıldum meded
3. kaldum ğam-ı hicrânla ben ey gözlerüm kan ağla sen
kanı güzel gözlü hasan ben andan ayrıldum meded
4. ya'kûb-veş giryân isem beytü'l-hazende tañ degül
vâ fûrkatâ bir yûsuf-ı ken'ândan ayrıldum meded
5. ey dil yine ya'kûb-vâr her rûz u şeb kıl âh u zâr
bir dilber-i yûsuf-izâr sultândan ayrıldum meded
6. kalmadı rûhun râhatı düşvâr imiş fûrkat katı
bir şivesi âfet büt-i devrândan ayrıldum meded
7. ey hayretî cân bülbülü arturdu âh u gülğuli
vâ hasretâ ben bir gül-i handândan ayrıldum meded

-
- 2 Gencecik sevdiğimden/evladımdan ayrıldığımdan beri gam ve keder el
birliği yapıp canıma ilistiler, belimi büküp beni yaşlandırdılar, medet!
• ğam ğuşşa el bir eyledi cānuma te'sîr eyledi: ğam u ğuşşa yer eyledi boyuma
nâlišler eyledi GHB.
 - 3 Ey gözlerim ayrılık derdine düştüğüne kan ağla, kendisinden ayrıldığım
güzel gözlü Hasan nerede?
♦ hicrânla ben: hicrân ile HD. gözlü: gözli N15. andan: GHB-.
 - 4 Ah ayrılık! Medet ki, bir Yusuf yüzlüden ayrılmışım; Yâkûb gibi hüznler
evine çekilp ağlasam şaşılır mı?
N9, N15, GHB, P-.
 5. Ey gönül! Yusuf yanaklı bir sultandan ayrıldım, benim için yine Yakup gibi
gece gündüz ağlayıp inle.
•;HD-, Bu beyit yalnızca P'de vardır.
 6. İşvesibela olan, devrin put kadar güzel sevgilisinden ayrıldım ah! Ruhun
rahatı kalmadı, ayrılık çok şiddetliymiş!
•;HD-,. Bu beyit yalnızca N9'da vardır.
 7. Ah hasret! Bir gülen gülden ayrılmamla, a Hayretî, can bülbülü bağırıp çağırıp
ah etmeyi artırdı.
• bir: ol P.

107.

Mefā'îlün mefā'îlün mefā'îlün mefā'îlün
Hezec + - - - / + - - - / + - - - / + - - -

1. benüm şāhum benüm şūhum benüm çok sevdüğüm
ahmed
kadīmī kuluḡam kılma beni luṭf et kapuḡdan red
2. édüp zulm ile bī-dādı hoş urduḡ cevre bünyādı
yıkup bu kalb-i nā-şādı vefā yolına yapduḡ sed
3. cebīnün mihr ü māhumdur yüzün nūr-ı ilāhumdur
maḡallen secdegāhumdur eşigün ka'be-i ma'bed
4. yanup küllī kül olmaḡdur belālu bülbül olmaḡdur
eşigünde kul olmaḡdur efendi devlet-i sermed
5. müdām ey **hayretī** miskīn yürü âşüfte vü ġamġin
görüḡ aḡvālün ol bī-dīn teraḡhum eyleye şāyed

107. HD s. 161, N4-, N9 40^a, N15 57^a, GHB 42^a, P 42^b.

- 1 A benim padişahım, a benim güzelim, a benim çok sevdiğim Ahmed, ben eski hizmetkârınım, lütfen beni kapından geri çevirme.
• luṭf et beni kılma: kılma beni luṭf et HD, GHB.
- 2 (Benim için) Zulüm ve eziyeti güzelliğe çevirip cevirden/meşakkatten binâ diktin, bu mutsuz kalbimi yıkıp vefa yoluna set yaptın.
- 3 Alnın ayım ve güneşim, yüzün ilahî nurumdur; mahallen secdegâhım, eşğin ibadet ettiğim ka'bemdir.
- 4 A efendim, ebedî bahtiyarlık külliye yanıp, belaya/aşka uğramış bir bülbül olarak eşğinde kul olmaktır.
yanup küllī kül: yanuban kül kül GHB.
- 5 A Hayretî, daima âciz, perişan ve gamlı olarak yürü ki şâyet o kâfir (sevgili) hâlini görecektir olursa sana merhamet etsin.
âşüfte: âvâre GHB. ol: o N15.

108.

Fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. yâri ayırmaḵ diler benden münāfıḵlar meded
almaḵ ister cānumı tenden münāfıḵlar meded
2. dilerem başı kesilsün her birinün dostum
kesmek isterler beni senden münāfıḵlar meded
3. yandüğüm yağıldüğüm budur ki ben pervāneyi
redd ederler şem'-i rüşenden münāfıḵlar meded
4. vechi var mıdur görün ey ehl-i diller 'ārifi
men' ederler vech-i aḥsenden münāfıḵlar meded
5. uçurular gibi seng-i ṭa'n ile ey ḥayretī
bülbül-i gūyāyı gülşenden münāfıḵlar meded

109.

Mefā' ilün mefā' ilün fe' ulün

Hezec + - - - / + - - - / + - -

1. dilerseñ k'ola cānuñ mülki ābād
ululanma şaḵın ey ādemoī-zād

108. HD s. 161, N4-, N9 40^b, N15 57^a, GHB 42^a, P 43^a.

- 1 Münafıklar yârımı benden ayırmak, bedenimden canımı almak isterler, medet!
- 2 Münafıklar seni benden ayırmak isterler dostum; dilerim ki her birinin başı kesilsin.
 - dilerem: göreyin P. beni senden: seni benden GHB.
- 3 Yanıp yakılmamın sebebi münafıkların ben pervaneyi aydınlık mumdan uzak tutmalarıdır, medet!
 - redd: devr N9. pervāneyi: pervānenün GHB.
- 4 Yetişin ey gönül sahipleri! Bakın, münafıkların arifi güzel yüzden menetmeleri olur şey mi?
- 5 Yetiş ey Hayretî! münafıklar şakıyan bülbülü ayıplama taşı ile gül bahçesinden uçuracak gibi.

109. HD s. 162, N4-, N9 40^b, N15 57^b, GHB 42^a, P 43^a.

- 1 Ey âdemoğlu can mülkünü imar etmek istersen sakın ululanma.

2. ululandığı-y-içün serv-i ser-keş
başına her nefes toprak şaçar bād
3. ululandığı-y-içün bîsütünün
yüridi üstüne yol kesdi ferhād
4. ne denlü yüksek uça murğ-ı çābük
geçer boynına nā-geh dām-ı şayyād
5. ululandığı-y-çün şeytānı gör
cehennemde muħalled ҡalır-ābād
6. ululanmak düşer mi **hayretî** hiç
bir avuç āb ü hāk ü āteş ü bād

110.

Fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün
Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. ben gedā edinmişem tāt u ҡabāyî bir nemed
çarḥ-ı atlasdan baḡa yegdür fenāyî bir nemed
2. hırka-i sālūs ile tāt-ı riyādan geçmişem
baḡa besdür 'ālem içre ey mürāyî bir nemed

-
- 2 Dik başlı servi ululandığı için rüzgâr her esişte (onun) başına toprak şaçar.
 - 3 Bîsütûn ululandığı için Ferhat (onun) üstüne yürüyüp yol kesti/açtı.
 - Bu beyt P'de ikinci sıradadır.
 - 4 Hızlı kuş ne denli yüksekten uça da avcının tuzağı ansızın boynuna geçer.
 - 5 Ululandığı için sonsuza dek cehennemde kalacak olan Şeytan'ın durumundan ibret al!
 - HD-, N4-, N9-, N15-, GHB-, P-, N3 55^b.
 - 6 A Hayretî! Bir avuç su toprak ateş ve havadan ibaret olana ululanmak hiç yakışır mı?
 110. HD s. 162, N4-, N9 40^b, N15 57^b, GHB 42^b, *P 43^a.
 - 1 Ben fakir, bir taç ve keçeden bir hırka edindim ki bu yokluk hırkası bana dünya atlasından iyidir.
 - 2 Ey riyakâr, ben ikiyüzlülük hırkasını ve gösteriş tacını terk ettim, bana âlem içinde bir keçe yeterlidir.

3. dāmenin destümden anuñçün kımazam kış u yaz
kişiden şavar neçe dürlü belāyı bir nemed
4. anuñ içün bir nemedsüz olımaz abdāllar
pādişāh eyler benüm şāhum gedāyı bir nemed
5. kalbi şāf olmayıcaķ āyīne-i şāfī gibi
ğeymese ey **hayretī** her bir mūrāyī bir nemed

Rā

111.

Mefā'ılün mefā'ılün mefā'ılün mefā'ılün
Hezec + - - - / + - - - / + - - - / + - - -

1. dile mişbāh-ı hüsñüñ dāv' vērür şem'-i ma'ānīdür
gözüme hāk-i rāhuñ tūtiyā-yı ısfahānīdür
2. lebünşüz cām-ı cem cānā dile zehr-i helāhīldür
ruhuñşuz mihr ü meh cānā każā-ı āsumānīdür
3. sen ol sultān-ı hūbānsın ki bāzār-ı melāhatde
efendim yūsuf-ı şānī saña cān ile şānīdür

-
- 3 Bir keçe kişiden pek çok belayı savdığı için yaz kış eteğini elimden bırakmam.
• P-. kış u yaz: bir nefes GHB.
- 4 Ey şahım, bir keçe gedayı padişah eder, onun için abdallar nemedsiz olmazlar.
• P-. benüm şāhum: benüm benem GHB.
- 5 A Hayretī, (bu) keçe hırkayı giymedikçe hiçbir riyakârın kalbi saf bir ayna gibi olmaz.
• P-. her bir mūrâi: her mūrâi GHB.
111. HD s. 163, N4-, N9 46^a, N15 58^a, GHB 42^b, P-.
- 1 Mana mumu olan güzelliğinin kandili gönle parlaklık verir, yolunun toprağı
gözüme İsfahan sürmesidir.
• dile: dilde GHB.
- 2 A can, dudağın olmadan, Cem'in kadehi gönle öldürücü bir zehirdir, yanağın
olmadan güneş ve ay gökteki iki musibetten ibarettir.
- 3 Efendim, sen o güzeller sultanısın ki güzellik pazarında Yusuf-ı Sâni gönüllü
olarak ardında yer alır.

4. ‘aceb mi hâşiye yazsa ğubârî haṭṭ ile haṭṭun
begüm mecmû‘a-i hüsnün kitâb-ı pür-ma‘ânîdür
5. anuñla eglenür gönüm anuñla dinlenür cânım
gam-ı dilber dil ü cânuñ kadîmî yâr-ı cânıdır
6. degüldür penbe-i dâğ-ı belâ mecnûn-ı ‘ışk oldum
başumda her biri bir murğ-ı miḥnet âşiyânıdır
7. tenümden küy-ı miḥnetde hemân bir üstüh^vân kaldı
o da halkuñ melâmet oklarının bir nişânıdır
8. bu ebyât-ı şafâ-bahşuñ sevâdı gerçi zulmetdür
velî ma‘nî-i rengîni şarâb-ı zindegânîdür
9. bulunmaz degme deryâda bu bir dürr-i ma‘ârifdür
alınmaz degme ma‘denden bu bir yâķūt-ı kânîdür
10. ğazel şanmañ bunu bir tuḥfe içün hayretîñuñ bu
gönül mülkünden ehl-i ‘ışka bir hoş armağanıdır

-
- 4 Beyim, güzelliğinin mecmuası manalarla dolu bir kitaptır; Gubârî [Abdurrahman Efendi ö.1566] (gubârî) yazıyla ayva tüylerine şerh eklese buna şaşılır mı?
 - 5 Sevgilinin derdi gönlün ve canın eskiden beri ruh eşidir/sevgilisidir; gönüm onunla eğlenir, canım onunla dinlenir.
 - 6 Ben aşkın Mecnun’u oldum, başımdaki pamukların her biri gam yanıklarının sargısı değil elem kuşlarının yuvasıdır.
 - 7 Miḥnet (sıkıntı) yolunda bedenimden kala kala bir kemik kaldı, o da halkın kınama oklarının hedefi olmuştur.
• tenümden: tenümde N9; katumda GHB.
 - 8 Bu neşe bahşeden şiirimün müsveddesi kapkaradır fakat gösterişli manası dirilik şarabının ta kendisidir.
 - 9 Bu her denizde bulunmayan bir marifet incisi, her mâdende bulunmayan bir yakut yatağıdır.
• ma‘ârifdür: ma‘ânîdür N9.
 - 10 Bu Hayretî’nin gönül mülkünden aşk ehline hoş bir armağanıdır, bunu ğazel sanmayın.
• mülkünden: şehrinden GHB.

112.

Fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilün

Remel + + - - / + + - - / + + - - / + + -

1. künc-i miḥnetde baṇa ḡuşṣa vü ḡam yār yèter
gönlümi eglemege mūnis ü ḡam-ḥ^vār yèter
2. şubḡa dek her gece göz yummayuban ağladuḡum
baṇa ger ‘āşık isem devlet-i bīdār yèter
3. bir iki gün bu fenā evde eger ādem isem
eşigün itleri yārân-ı vefādār yèter
4. varmayam gülşene gülzār-ı cinān olsa eger
baṇa geh gāḡ teferrüc ruḡ-ı dildār yèter
5. cennet-i vaşla ṭama‘ étme inen **ḡayretiṽā**
‘āşık-ı şādık isen ger saṇa dīdār yèter

112. HD s. 164, N4-, N9 46^a, N15-, GHB-, P-.

- 1 Gam ve keder sıkıntı bucaḡında gönlümü eğlendirmek için arkadaş ve dert ortaḡı olarak bana yeter.
- 2 Eğer âşık isem her gece sabaha dek ağladıklarım bana uyanıklık devleti olarak kâfi gelir.
- 3 Bu yokluk evinde bir iki gün insan olarak kalacaksam, vefalı dost olarak eşigünün etleri bana yeter.
 - yārân-ı vefādār: yārân u vefādār N9.
- 4 Cennet bahçesi olsa da o gül bahçesine gitmeyeyim zira bana ara ara ferahlanmak için sevgilinin yanaḡını yeter.
 - gülzār: firdevs N9. geh gāḡ: gāḡ gāḡ N9. rûḡ-ı: der-i N9.
- 5 A Hayreti, cennete kavuşmaya tamah etme, sadık bir âşıksan sana dīdār (seyri) yeter.

113.

Fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. 'âşıka dilber selāmından selāmetler kıpar
hak budur yoldaşlar çok dürlü hāletler kıpar
2. 'ışk bir deryā-yı bī-pāyāndur anda her nefes
bād-ı āhumdan benüm mevc-i melāmetler kıpar
3. şehrimüz bir gülşen-i hüsni ü melāhatdur bizüm
çok lebi gonce yüzi gül serv-kāmetler kıpar
4. etseler seyrān için ol serv-kāmetler kıyām
fitneler kalkar ayağ üzre kıyāmetler kıpar
5. bir zarāfet gülsitānidur bu yerler **hayretî**
şad-hezārān bülbül-i bāğ-ı belāgatlar kıpar

113. HD s. 165, N4-, N9 46^a, N15 58^a, GHB 42^b, *P-.

- 1 Yoldaşlar, hak budur ki sevgilinin bir selamıyla âşık için esenlikler ve çok türlü haller ortaya çıkar.
- 2 Aşk engin bir denizdir ki onda her an ah rüzgârım sebebiyle kınanma dalgaları coşar.
 - melāmetler: melāhatler N9.
- 3 Bizim şehrimiz birçok gonca dudaklı, gül yüzlü ve servi boyluların zuhur ettiği güzellik ve tatlılığın gül bahçesidir.
- 4 O servi boylular gezinti için ayağa kalksalar (türlü) fitneler çıkar, kıyametler kopar.
 - için: idüp GHB.
- 5 Hayretî, buralar (öyle) bir zerafet gülistanıdır ki belagat bağının yüz binlerce bülbülü (bu yerden) neşet etmiştir.
 - belāgatler: leṭāfetler N9.

114.

Meḥ'ülü fā'ilätü meḥ'ülü fā'ilün

Muzāri' - - + / - + - + / + - - + / - + -

1. hiç sirke teşne olana āb ile bir midür
hall eyle müşkilüm ya şārāb ile bir midür
2. luṭf eyle luṭf-ı ṭab'una lāyık ne ise de
ābuṇ letāfeti ya türāb ile bir midür
3. ṭab'um ki şāhbāz ma'ārif şikāridur
hey devletüm hümāsı ğurāb ile bir midür
4. nuṭḡ-ı şafā-fezām ile bir görme her sözi
cānā ḥuzūr-ı rūḥa 'azāb ile bir midür
5. ey cān ṭabībi kāfiyede bir durur velī
hiç hastaya 'itāb cevāb ile bir midür
6. her ma'nīsüz söz ile bu elfāz-ı ābdār
yā āb-ı ḥıẓr-ı zinde serāb ile bir midür
7. rūşen degül mi gün gibi mihr-i cihān-tāb
ey āfitāb-ı ḥüsn seḥāb ile bir midür

114. HD s. 165, N4-, N9 46^b, N15 58^b, GHB 43^a, *P-.

- 1 Susamış olan için sirke ya da şarap suyun yerini tutar mı? O halde benim müşkülümü hallet!
- 2 Lütfedip mizacının inceliğine layık olanı söyle, suyun letāfeti/inceliği toprak ile bir midir?
• ābuṇ: ānuṇ GHB. türāb ile: şārāb ile GHB.
- 3 Hey! Benim devlet hümam! Şairlik kabiliyetim bir doğan kuşu, marifet de onun avıyken; karga ile denk olur mu?
♦ şāhbāz ma'ārif şikāridur: şāhbāz-ı ma'ārif şikārdur HD. hey: ey N9.
- 4 Ey sevgili, neşeye neşe katan konuşmamı değme sözle bir görme; ruhun huzuru azab ile bir olur mu?
• nuṭḡ-ı şafā-fezām: nuṭḡ-ı şafā-fezā ile N9, N15.
- 5 Ey can doktoru! İtāb ile cevab'ın kafiyeleli aynıdır fakat hiç azarlamakla hastayı tedavi vermek bir olur mu?
- 6 Ölümsüzlük suyu serap ile bir olmadığı gibi her manasız sözle bu nükteli lafızlar bir olmaz.
- 7 Ey güzellik güneşi cihanı aydınlatan güneş ile bulutun bir olmadığı gün gibi açık değil mi?

8. yèrden göge degül mi durur farkı bunlaruñ
bu âsumânî kubbe hâbâb ile bir midür
9. çokdur kuşurı sözlerümün gerçi **hayretî**
kaşr-ı behişt künc-i harâb ile bir midür

115.

Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün
Remel - + - - / - + - - / - + -

1. ehl-i 'ışka küfr ü imân bir olur
vaşl u hicrân derd ü dermân bir olur
2. mülk-i 'ışk içre kamu bay u gedâ
bende-i fermân u sulţân bir olur
3. zülf ü haddünden cüdâ 'âşıqlara
bağ u bostân bend ü zindân bir olur
4. 'âşıka cevır ü cefâ mihr ü vefâ
kahr-ı cânân lutf u ihsân bir olur
5. **hayretî** gibi harâbât ehline
tâk u evvân genc vîrân bir olur

• N9-.

- 8 Bu mavi kubbe ile kabarcık arasındaki fark yerden göge kadar değil midir?
- 9 A Hayretî, her ne kadar sözlerimin kusuru çok olsa da cennet köşkü ile virane bir midir?
115. HD s. 166, N4-, N9 46^b, N15 58^b, GHB 43^a, *P 43^b.
 - 1 Aşk ehli için küfürle iman, kavuşmakla ayrılık, dertle derman birdir.
 - 2 Aşk ülkesinde tüm zengin ve fakir ile sultanın ya da kölenin buyruğu arasında fark olmaz.
'ışk içre: 'ışkuñda P.
 - 3 (Ey sevgili) zülfünden ve yanağından ayrı düşmüş âşıklar için bağ ve bostan ile zincir ve zindan bir olur.
 - 4 Âşığa sevgilinin kahrı ve eziyet etmesi sevgi ve vefa gösterip iyilik ve cömertlikte bulunması arasında fark olmaz.
 - 5 Hayretî gibi meyhane ehline gösterişli köşkler, tâklar, virane ve hazine fark etmez.

♦ genc vîrân: genc-i vîrân HD.

116.

Mefā'ilün mefā'ilün fe'ülün
Hezec + - - - / + - - - / + - -

1. maḥabbet bezminün dil menzilidür
mey-ı 'ışkuñ ḥired lā-ya'kılıdur
2. dökülsün dāne dāne eşk-i çeşmüm
maḥabbet mezra'ının ḥaşılıdur
3. tarīk-ı ğamda başum bir ceresdür
dehānumda dilüm gūyā dilidür
4. raķībün ne çalar bezm-i belāda
gerekse biñ kez ötsün çeng kılıdur
5. ölüm āsān olupdur **hayretiye**
bu ḥalkun gerçi ğāyet müşkilidür

117.

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün
Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. seyrüm oldı dün gece tūbāyı gördüm bir naẓar
çin seher ol serv-i hoş-bālāyı gördüm bir naẓar
2. kurtulup zulmetden açıldı biraz gönlüm gözüm
yine ol māh-ı cihān-ārāyı gördüm bir naẓar

116. HD s. 167, N4-, N9 41^a, N15 59^a, GHB 43^b, *P 43^b.

- 1 Gönül muhabbet meclisinin durağı, akıl aşk şarabının akılsızıdır.
- 2 Gözyaşım tane tane dökülsün ki muhabbet tarlasının mahsulüdür.
- 3 Gam yolunda başım bir çan, ağzımda dilim de (o çanın) dili gibidir.
- 4 Rakibinki bela bezminde ne çalacak; isterse bin kez çalsın çeng telidir.
♦ çeng kılıdur: çük kılıdur HD.

5 Halka gayet ağır gelse de, ölüm Hayreti'ye kolay gelir.

117. HD s. 167, N4-, N9 41^a, N15 58^b, GHB 43^b, *P 43^b.

- 1 Dün gece gezintiye çıktığımda o Tuba (boylu sevgiliyi) bir bakış olsun gördüm; tan ağarırken o güzel boylu serviyi (tekrar) bir bakış gördüm.
- 2 O cihanı süsleyen ayı tekrar gördüğüm için karanlıktan kurtuldum, biraz gözüm gönlüm açıldı.

3. çün gelüp yaylakı seyr êtdüm hemânâ fi'l-meşel
yêr yüzine cennetü'l-me'vâyı gördüm bir nazar
4. uş baña tağ üsti bāğ oldu bugün yoldaşlar
ol lebi gonca gül-i ra'nâyı gördüm bir nazar
5. necde vardum şanki mecnûnı temâşâ eyledüm
hayretî-i vâlih ü şeydâyı gördüm bir nazar

118.

Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün
Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. yâr çün gül gibi her hâr ile seyr-i bāğ eder
sîne bağın lâleler gibi ser-â-ser dāğ eder
2. üstüh^vānum tîğ-i reşk ile olur şad-pāre āh
çün bēlin dendān-ı māhiden kemer kucmağ eder
3. ol hümā tal'atlu dilber gelse miḥnet-ḥāneme
bir hevâyîdür henüz konuşmadın uçmağ eder

• mâh-ı : mihr-i N9, P. yaylakı: yaylağı N9.

3 Gelip yaylayı dolaştığım zaman bir bakışta sanki yeryüzündeki cennet yurdunun bir benzerini gördüm.

4 A yoldaşlar, bugün o gonca dudaklı güzel gülü bir bakış olsun görüşüm bana dağ üstü bağ oldu/yaralarımı merhem oldu.

• tağ: dağ N9, N15, P.

5 Şaşkın ve meczup Hayretî'yi bir bakış görünce Necid çölüne varıp Mecnun'u seyretmiş gibi oldum.

118. HD s. 168, N4-, N9 41^a, N15 59^a, GHB 43^b, P 43^b.

1 Sevgili gül gibi her diken ile mesireye çıktığı zaman gönül bağımlı lâleler gibi baştan başa yarayla yanıklarla doldurur.

2 Ah! Sevgilinin belini balık dişi kemer sardığı için kıskançlık kılıcı kemiklerimi parça parça ediyor.

3 O hünüz bir yerde sebat etmemiş olan hüma yüzü sevgili benim hüznler kulübeme gelse konuşmadan uçar gider.

• hümâ: kamer P. henüz: ki ol P.

4. kendü kanum kendü perverdem geçerken göz yaşı
ben ğubârî âsitânunđan senün ırmağ eder
5. ne onulmaz derd olur bu derd-i hicrân ey ıabīb
hayreti bī-çāreyi ne öldürür ne sağ eder

119.

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün
Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. yine istikbāle çık ey cān ki cānānum gelür
yine pāk et hāneni ey dil ki mihmānum gelür
2. ey müje cārū çeküp ey göz gül-efşānlıg edüp
yolları pāk eylen ol pākize-dāmānum gelür
3. yeridür karşı çıkarsa gözlerüm merdümeleri
karşudan bin nāz ile lutf issi sulṭānum gelür
4. nükhet-i pīrāhen-i vaşl erdi cān ya'kūbına
ey birāder ğālibā ol şāh-ı ken'anum gelür
5. gözlerün aydın yine ey **hayreti**-i tīre-rüz
ol ayağı toprağı kühl-i şifāhānum gelür

4 Kendi kanım ve canımdan bildiğim gözyaşım ben toprağı senin eşiğinden uzaklaştırır.

5 A doktor, bu ayrılık derdi ne onulmaz derttir; bıçare Hayreti'yi ne öldürür ne sağ bırakır.

119. HD s. 168, N4-, N9 41b, N15 59b, GHB 44a, P 44a.

1 A can haydi karşılamaya çık ki sevgilim geliyor; a dil evini temizle ki misafirim geliyor.

2 Ey kirpik sen süpür, ey göz sen de güller saç; yolları temizleyin o eteğı pak (sevgilim) geliyor.

• eylen; eyle N15.

3 Karşıdan bin naz ile lütuf sahibi sultanım gelirken gözbebeklerim yerlerinden çıksalar yeridir.

4 Ey birader, kavuşma gömleğinin kokusu can Yâkub'una ulaştı, galiba Yusuf geliyor.

5 A kara bahtlı Hayreti, hadi gözün aydın; o ayak toprağı Isfahan sürmesi olan (sevgilim) geliyor.

• ol: dil GHB.

120.

Mef'ülü fā'ilätü mefā'ilü fā'ilün
Muzāri' - - + / - + - + / + - - + / - + -

1. yā rab bu mürde cisme yine cān kaçan gelür
ya'ni belālu cānuma cānān kaçan gelür
2. kurtarmağa faķirini zulm-i zamāneden
ol 'adl ü dād şāhibi sulţān kaçan gelür
3. ğam-dīde dīdesine bu miħnet-keşidenün
ol izi tozı kühl-i şıfāhān kaçan gelür
4. olup ğüşāde ya der-i dārü'ş-şifā-yı ğayb
cān u gönül marīzine dermān kaçan gelür
5. cān gülşeninde açılup ey dil gül-i murād
biñ ğunc ile o ğonce-i ħandān kaçan gelür
6. dil ħānesi kaçan tolar envār-ı şevķ ile
cān bezmine o şem'-i şebistān kaçan gelür
7. gördükçe ħayretī-i ğarībi kaçan ğüzel
bilmez miyüz bu yerlere yārān kaçan gelür

120. HD s. 169, N4-, N9 41^b, N15 59^b, GHB 44^a, P 44^a.

- 1 Ya Rabbi, bu cansız bedenime can tekrar ne zaman gelecek, yani belalı canıma sevgilinin gelmesi ne zaman?
- 2 O adalet ve doğruluk sahibi sultan fakir (kulunu) zamanın zulmünden kurtarmak için gelmesi ne zaman?
- 3 O (sevgilinin) yolunun tozu olan Isfahan sürmesi bu sıkıntı çekmiş (kulunun) gam görmüş gözlerine sürülmesi ne zaman?
- 4 Gayb hastanesinin açılan kapısından can ve gönül hastasına derman ulaşması ne zaman?
- 5 A gönül, can güllüğünde murat gülünün açılıp o açılmış gonca olan (sevgili) bin naz ile gelmesi ne zaman?
- 6 Gönül evinin şevk nuru ile dolup can meclisine o gece kandilin gelmesi ne zaman?
- 7 A güzel! Garip Hayretî'yi buralarda gördüğümüzde anlarız ki doslar da gelecek.
• ğarīb: qarīb GHB.

121.

Fe' ilātün fe' ilātün fe' ilātün fe' ilün

Remel + + - - / + + - - / + + - - / + + -

1. her nefes hem-dem-i zāğ ol yüri elden ne gelür
‘andelībünden ırāğ ol yüri elden ne gelür
2. beni yakmağa od ol meclisini yadların
müstenîr eyle çerāğ ol yüri elden ne gelür
3. ğam degül ben öleyin derd-i firāk ile şehā
sen hemān dünyede sağ ol yüri elden ne gelür
4. kıanda seyr eyler isen eyle hemān gül gibi tek
alnı açuk yüzi ağ ol yüri elden ne gelür
5. zāğ ile tıldı cihān gülşeni çün **hayretiya**
bülbul-i bāğ-ı ferāğ ol yüri elden ne gelür

121. HD s. 169, N4 22^a, N9 42^a, N15 59^b, GHB 44^a, P 44^a.

- 1 (A sevgili!) Bülbulünden uzak, her nefeste karga ile samimi olarak yürü,
devam et; elden ne gelir?
• her: bir GHB.
- 2 Beni yakmaya ateş olup başkalarının meclisini aydınlatan bir kandil ol yürü,
elden ne gelir?
• ol od: od ol GHB.
- 3 Ey padişah! Benim ayrılık acısı ile ölmem gam değil, yeter ki sen dünyada sağ
salim yaşa, elden ne gelir?
- 4 Nerede gezersen gez yeter ki gül gibi alnı açık yüzü ak olarak yürü, elden ne
gelir?
• gül gib: GHB-.
- 5 A Hayretî cihan güllüğü kargalarla doldu, (sen) ferağat/huzur bağının
bülbulü olarak yürü devam et, elden ne gelir?

122.

Fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. ey gönül her mübtelā kim 'āşık-ı dīdār olur
bağrı başlu gözi yaşlu işi āh u zār olur
2. 'āşık isen kār-ı dünyādan berī ol gel beri
nābe-kār olmaz maḥabbet erleri bī-kār olur
3. seng-i cevri mīve-i mihr ü maḥabbet bilmeyen
bāğ-ı 'ışık içinde siz şanman ki ber-ḥōrdār olur
4. tāt u destār ile şūfī ṭaylasānın 'arz eder
rinde ammā elde bir tesbīḥ tutmak 'ār olur
5. hey nece tāt u nece destār u nece ṭaylasān
kendü başı 'ışık yolında kişiye bār olur
6. 'āşık isen nā-murād ol nā-murād ol nā-murād
'āşıka ancak murād olan rızā-yı yār olur

122. HD s. 170, N4-, N9 42^a, N15 60^a, GHB 44^b, P 44^b.

1 A gönül! Sevgiliye âşık olmuş her müptelânın bağı yaralı, gözü yaşlı işi de ah edip ağlamak olur.

• ey gönül: ey gönlüm GHB.

2 Âşık isen dünya işini bırak, beri gel! Muhabbet erleri işe yaramaz olmaz, işsiz olur/dünyaya kayıtsız olur.

3 Sıkıntı taşını güneş ve ay meyvesi olarak bilmeyen kişinin aşk bahçesinde mutlu olacağını sanmayın.

4 Sofu kimse, takke, sarık ve taylasanını sergiler fakat (gönül ehli) rint elde bir tesbih tutmaktan ar eder.

• N9, N15, GHB, P-.

5 Hey! Ne takke ne sarık ne de taylasan! Aşk yolunda kendi başı bile kişiye yük olur.

• kişiye bār olur: kişiye bir bār olur N9.

6 Âşık isen (sevgili dışında bir şeyden) tat almayı isteme; âşığın muradı ancak sevgilinin rızasının (kazanmak) olur.

• 'âşık isen nā-murād ol: 'âşık isen ḥayretî gel N9, N15, GHB; 'âşık isen bu cihânda P.

7.   y  oran erb b-ı ‘ı  ı benden    ir bunların kimini oda yakarlar kimisi ber-d r olur
8.    ret -ve  y t r p kendüyi    r n olmayan tekiye-i ‘ı     re  anma  v  ıf-ı esr r olur

123.

Fe‘il t n fe‘il t n fe‘il t n fe‘ilün
Remel + + - - / + + - - / + + - - / + + -

1. d d m   y     cef  ise hem n ancak olur
d di b -  re çatı ise hem n ancak olur
2.  ayanan ‘ı  a  erer menzile d d m     p
d di bir p r ‘a  -y-ısa hem n ancak olur
3. buldı dil künc-i fer  atde  an ‘at gencin
bu fen  evde   n  ise hem n ancak olur
4.   m y r z  an    r z bezm-i ma abbetde m d m
‘a   a zev  u  af  ise hem n ancak olur

7   y benden a k erbabının (durumunu) soran kişi, bunların kimini ateşte yakarlar kimini de darağacına asarlar.

• Bu beyit GHB’de bir sonraki şiire sarkmış h lde bulunmaktadır. benden:   lin P.

8 Hayret  gibi kendinden geçip hayran olmayan kişinin a k derg hında sırlara vakıf olacağını sanmayın.

• N9, N15, GHB-.

123. HD s. 171, N4-, N9 42a, N15 60a, GHB 44b, P 44b.

1 “  y sevgili! Cefa ancak bu kadar olur.” dedim, “  y zavallı! Hata ancak bu kadar olur.” dedi.

•    : d  st N9, N15, GHB, P.

2 “Aşka dayanan menzile ulaşır.” dedim, bir pir “Olacaksa ancak böyle olabilir.” dedi.

3 Gönül ferağat köşesinde kanaat hazinesini buldu bu fena evde zenginlik ancak bu kadar olur.

• gencin: GHB-.   n  ise: ‘ n yet GHB.

4 Biz a k meclisinde daima gam yeriz, kan    eriz;     a zevk ve sefa ancak bu kardır olur.

5. fakır ile izi tozın gözlerüne sürme edin
hayretî kühl-i cilâ ise hemân ancak olur

124.

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün
Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. ol güzeller pâdişāhı kim hayālî bendedür
menzili cānumdadur nête-ki cānum tendedür
2. tūr-ı müsîdür tenüm gönümde nūr-ı 'ışk-ı pāk
şol tecellî nārıdur kim vādî-i eymentedür
3. cüst ü cū êt yâri sen bu ev bu yabandur deme
êy gözüm yaşı şu kim cüyendedür yâbendedür
4. bulmazsın istemezsen geşt édüp her güşeyi
gerçi êy tâlib yine maṭlûbuñ olan sendedür
5. pâdişāham dese sulṭānum 'aceb mi **hayretî**
âsitân-ı devletünde bir kemîne bendedür

5 A Hayretî! Fakirlik ile o sevgilinin yolunun tozunu gözlerine sürme edin; bir sürme ancak bu kadar olur.

124. HD s. 171, N4-, N9 42^b, N15 60^a, GHB 44^b, P 45^a.

1 O güzeller padişahı ki canım bedenimde olduğu müddetçe sureti bende olup konağı canımdır.

• niteki: nitekim N9, GHB.

2 Bedenim Tur dağı, gönümde saf aşkın nuru ki Eymen vadisindeki tecelli ateşi gibidir.

3 Ey gözyaşım, "bu ev ıssızdır." deme, sen sevgiliyi ara; nitekim arayan bulur.

♦ yaşı: taşı HD. yâbendedür: yabandadır HD.

4 Ey talepkar kişi, her ne kadar talep ettiğin şey yine sende olsa da; her köşede aramayı istemezsen bulamazsın.

5 A sultanım! Devletin kapısında zavallı bir köle olan Hayretî, ben de bir padişahım dese buna şaşılır mı?

125.

Fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. 'ışka kul olalı gönlüm bu halâyıktan kaçır
merd olan nā-mahrem ile âşinâlıktan kaçır
2. rişte-i peyvende süzen gibi göz dikmez gönül
şanki 'îsî-i mücerreddür 'alâyıktan kaçır
3. künc-i fûrkatde ğam-ı dilberden olmaz dil berî
kişi ğurbetde kaçan yâr-ı muvâfıktan kaçır
4. 'âşık incinse cefâdan bil vefâdan dündür
yâr 'âşıktan kaçan kaçsa yaraşıktan kaçır
5. ittiḥād-ı ma'nevî kesb êde gör ey **hayretî**
şûretâ mahbûb olan elbette 'âşıktan kaçır

125. HD s. 172, N4 22^a, N9 42^b, N15 60^b, GHB 45^a, P 45^a.

- 1 Gönülüm aşka kul olduğundan beri halktan uzak durur; mert kişi namahrem ile dost olmaz.
 - İkinci mısra GHB'de yoktur. gönlüm bu: bu gönlüm N4, N15, GHB, P.
- 2 Gönül, iğne gibi kavuşma ipine göz dikmez; inzivaya çekilen Hristiyanlar gibi dünya ile alakadar olmaktan kaçır.
 - (İlk mısra GHB'de yoktur.)
- 3 Gönül, ayrılık bucağında sevgilinin derdinen uzak kalamaz; kişi gurbetteyken tanıdık dosttan nasıl kaçır?
- 4 Cefaya rıza göstermeyen âşığın vefa (görmekten de) uzak olduğunu bil, nitekim sevgili ne zaman âşıktan kaçsa (âşığı kendisine) layık bulduğundan kaçır.
 - dündür: dūr olur N4, N9. 'âşıktan: 'âşık da GHB.
- 5 A Hayretî! Moralini yüksek tut! Sevilen kişi görünüşte elbette âşıktan kaçır.
 - êdegör: êderler GHB.

126.

Mefā'îlün mefā'îlün mefā'îlün mefā'îlün
Hezec + - - - / + - - - / + - - - / + - - -

1. münevver kıldı âfākı cemālün mihr-i lâmi'dür
benüm vîrâneme şalmanı pertev bu ne tîli'dür
2. gönül abdālına h'vân-ı vişālün olmadı rûzî
geçinür ğam yemekle rûz u şeb dervîş kâni'dür
3. sürerse ol büt-i çînün eşiginden seni a'dâ
gönül küyında eglengil ki arzu'llâhı vâsi'dür
4. bahâyim-ţab' olan 'âmî ne bilsün bâdenün nef'in
berü şun anı ey sâkî ki ol insâna nâfi'dür
5. naşîhatle bizi maĥbûb u meyden kesmek istersin
kelâmün nâşîhâ her yerde gûyâ naşş-ı kâţî'dür
6. eger lâ-şey degülseñ gel ğubâr ol ey ten-i lâşey
çün âĥir cümleten eşyâ yine aşlına râci'dür

126. HD s. 172, N4-, N9 42^b, N15 60^b, GHB 45^a, P 45^a.

- 1 Güzellik güneşinin parlaklığı ufukları aydınlattı, (fakat) benim viranemi ısıtmadı, bu nasıl talih!
• bu ne: kaldı N9, N15, GHB; gitdi P. benüm vîrâneme: dil-i vîrânuma HD¹. şalmanı pertev bu: pertev şalarsa özge HD².
- 2 Gönül abdalına kavuşma sofran nasib olmadı; o gece gündüz gam yiyerek geçinen kanaatkar bir dervîştir.
• kâni'dür: lâmi'dür GHB.
- 3 Düşmanlar seni o Çinli güzelin eşiginden kovarsa gönül mahallesine git, Allah'ın arzı geniştir.
• a'dâ: düşmen N9, N15, GHB, P. arzullah vâsi'dür: arz râbi'dür GHB.
- 4 A saki! Hayvan tabiatlı olan basitler şarabın faydasını ne bilsin; gel, o insana faydalı olan şarabı sun.
• nâfi'dür: dâfi'dür GHB.
- 5 Ey nasihatçi! Sanki sözlerin ayetmiş gibi her yerde bizi sevgili ve şaraptan ayırmak istersin.
- 6 Ey işe yaramaz bedenim, eğer bir şey değilsen gel toz ol çünkü bütün cüzler sonunda yine asıllarına dönerler.
• gel: GHB-. cümleten eşyâ: cümleten eczâ N4.

7. götürme gel dile ey **hayretî** cān u gönül rāzın
ki her bir sır ki işneyne tecāvüz êtdi şāyi'dür

127.

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. ey gedā dēyen baṇa devletlü ḥānum yok mıdur
yohsa ben ādem degül miyem ya cānum yok mıdur
2. tūtalum dūnyā senündür ya benüm de dūnyede
çaḡ bütün dūnyā deger bir yār-ı cānum yok mıdur
3. pīr-i çarḥuṇ tūtalum mihr-i cihān-efrūzı var
yā benüm aḥmed gibi bir nev-cüvānum yok mıdur
4. oluban bed-nām-ı 'ālem gerçi yaḡdum neçe dāḡ
olmadum mı şāh-ı ḡam nām u nişānum yok mıdur
5. **hayretî**yem dökme gel yok yere ḡanum yerlere
pādişāhum n'ola ḡul oldumsa cānum yok mıdur

7 A Hayretî! Gel can ve gönül sırrını dile getirme çünkü iki kişiyi aşan her sır yayılır.

• işneyne: işneyne GHB. êtdi: ide GHB.

127. HD s. 173, N4-, N9 43^a, N15 61^a, GHB 45^a, P 45^b.

1 Ey bana dilenci diyen, benim devletli sultanım yok mu? Yoksa ben insan değil miyim, benim canım yok mu?

2 Diyelim ki bütün dünya senindir ama benim de bu dünyada bütün dünyaya değer bir sevgilim yok mudur?

• tūtalum: dutalum N15. ya benüm de: ya benüm ne GHB.

3 Feleğin pîrinin cihanı aydınlatan bir güneşi varsa; pekâlâ, benim Ahmet gibi bir sevgilim yok mu?

♦ mihr-i: şem'-i HD, şems-i GHB. tūtalum: dutalum N15.

4 Âlemin kötü şöhretlisi olup sayısız dağlar yaktımsa da gam padişahı ismiyle şöhret bulmadım mı?

5 Padişahım! Gel yok yere kanımı yerlere akıtma, (ben zavallı) Hayretî'yim, ne var kul oldumsa, benim canım yok mu?

♦ cānum: ḡanum HD, N9, N15, P.

128.

Fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. bu fenā evde vefādan görmedüm ašlā eşer
bunca yaşlar yaşadı hattā ağardı çeşm-i ter
2. sen gerek luṭf et gerek kahr eyle baṇa ey şanem
her ne kim gelse ḥudādan bilürem ben ḥayr u şer
3. şaklayup tîr-i havādisden vücūd-ı pākünî
yeridür tutsun felek karşıña çarḥî bir siper
4. ağlamakdan döndi bir girdāba düşmüş müya ten
göreyin şimden gerü nār-ı maḥabbet nem yakar
5. **ḥayretî** ehl-i hüner çokdur velî 'ayb olmasun
görmedüm ben kimse 'aybın görmemek gibi hüner

128. HD s. 173, N4 23^a, N9 43^a, N15 61^a, GHB 45^b, P 45^b.

- 1 Yaşlı gözlerim, ağarıncaya kadar yaşlar yaşadı fakat bu kötü evde asla dostluktan bir eser göremedim.
 - ašlā: hergiz N4, N9, N15, GHB, P. bunca: şunca N15; neçe GHB. hattā: çatdı GHB.
- 2 A put gibi güzel! Sen bana ister iyilik et istersen kahr; hayır ve şerden (başıma) ne gelirse ben onu Allah'tan bilirim.
- 3 Felek yuvarlak bir kalkanla siper alıp senin temiz vücudunu havadis oklarından sakınsa yeridir.
 - tutsun: dutsun N15, P. karşıña çarḥî bir: üstüne bir çarḥ-ı GHB.
- 4 Ağlamaktan bedenim girdaba düşmüş bir kıla döndü. Şimdi göreyim bakayım! Aşk ateşi neyimi yakacak.
- 5 Hayretî, hüner sahipleri çoktur fakat, ayıp olmasın, ben kimsenin kusurunu görmemek gibi hüner görmedim.

129.

Fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. sūz-ı dilden ḵorḵaram āh ētmege 'ālem yanar
çār erkān u toḵuz eflāk u yēdi yem yanar
2. nēce yanam yaḵılam yārāna bilmem derdümi
kim dem ursam sūzişümden gūş ēden ādem yanar
3. bağrumuñ zahmı oñulmağa ne çāre ēy tabīb
k'āteş-i sūz-ı derūnumdan benüm merhem yanar
4. gözlerüm yaşına ğarḵ iken gören āhum odın
dēr görüñ bī-çāre hem deryāya düşmiş hem yanar
5. uçururlar bāl ü per yandurmada pervāneyi
oda yansun **hayreti** şol cān ki andan kem yanar

129. HD s. 174, N4 23a, N9 43a, N15 61a, GHB 45b, P 45b.

- 1 Âlem ve dört unsur, dokuz felek ve yedi deniz gönlümün ateşinden yanar diye ah etmeye korkuyorum.
- 2 Dostlara derdimi nasıl söyleyeyim, yürek yangınımı kime anlatacak olsam dinleyen kişi yanıyor.
 - derdümi: hālümü P.
- 3 A tabip! Yürek yangınının ateşinden merhem (bile) yanarken bağrımın yarası nasıl iyileşsin?
 - sūz-ı derūnumdan: söyündürmeden GHB.
- 4 Ah ateşimi gözyaşlarım arasında görenler: "Şu denize düşmüş zavallıya bakın! Denize düştüğü hâlde yanmaya devam ediyor!" derler.
 - görüñ: gören N4, N9; 'aceb P.
- 5 A Hayreti! Pervaneyi kolunu kanadını yaka yaka uçururlar; ondan az yanan can ateşlerde yansın.
 - uçururlar: uçurursa N9, uçurursın N15, hiç uçurma GHB.

130.

Fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. sîne tennûrunda dil kim âteş-i rûşen yaçar
bir fenâ abdâla benzer gûyiyâ külhan yaçar
2. od urur dehre koma âh étmesün dil ey hîred
vërme bir dîvâneye âteş şakın hırmen yaçar
3. yandurur pervâne par par şem'e per pervâ yemez
germ olup mey meclisinde şanki pîrâhen yaçar
4. hüsünüñ bir pertevi çok cân u dil pertâb eder
bir tecellî âteşi biñ tûr u biñ eymen yaçar
5. yanmada yanumda uçurma iñen pervâneyi
hayretî cân yandurur cânâ ol ancak ten yaçar

130. HD s. 175, N4 23a, N9 43b, N15 61b, GHB 45b, P 46a.

- 1 Sine tandırında parlayan bir ateş yakan gönül, külhanı yakan kötü bir abdala benzer.
- 2 Müsade etme! Gönül, ah edip dünyayı ateşe vermesin! Ey akıl! Sakın bir divaneye ateş verme ki harmanı yakar.
- 3 Pervane, muma kanadını korkusuzca, alev alev yandırır; sanki şarap meclisinde coşmuş da gömlek yakıyor.
 - par par: per per N15, GHB. mey: GHB-.
- 4 Bir tecelli ateşinin bin tur ve bin eymen vadisini yakması gibi güzelliğinin parıltısı sayısız can ve gönlü aydınlatır.
 - GHB-.
- 5 Yanma yarışında pervaneyi hiç yanımda uçurmaya kalkma; Hayretî canını yakar, o ise ancak bedeni yakıyor.

131.

Fā'ilātūn fā'ilātūn fā'ilātūn fā'iliūn

Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. n'eylerem ben gülşeni kūy-ı nigārum var yēter
nağme-i bülbul ne lāzım āh u zārum var yēter
2. gāh geh tāb-ı teb-i hicrānı teskīn étmege
‘arızı vaşında şîr-i ābdārum var yēter
3. seyr-i gülzār eylesün ol kıanlu yaşımdan benüm
kendü gam-ḥānemde açılmış bahārum var yēter
4. gam degül olmazsa yērüm merğzār-ı kūy-ı yār
anda dil adlu benüm bir murğ-ı zārum var yēter
5. ḥayretīyem ben ne var yoğ ise fūls-i aḥmerüm
sīnede ey ḥvāce dāğ-ı bî-şümārum var yēter

132.

Mef'ülü mefā'ilü mefā'ilü fe'ülün

Hezec - - + / + - - + / + - - + / + - -

1. bilsem yine cānumdan ayıran beni kimdür
göz göre revānumdan ayıran beni kimdür

131. HD s. 175, N4-, N9 43^b, N15 61^b, GHB 46^a, P 46^a.

1 Ben gülşeni ne yapayım, sevgilimin mahallesi yeter; bülbulün nağmesi lazım değil, ah çekip inlemelerim bana yeter.

2 Ayrılık ateşinin hararetini dindirmek için (sevgilinin) yanağını vasfeden (su gibi) akıcı şiirim bana yeter.

3 O sevgili benim kanlı yaşımla (sulanıp boyanmış) gül bahçesinde dolaşsın, kendi gam evimde açılmış olan çiçeğim bana yeter.

• ol: il N4, N9.

4 Ey hoca! Sevgili mahallesinin çayırında yerim olmasa (da) gam değil; benim orada dil/gönül adlı inleyen bir kuşum var, yeter.

5 Ey tüccar! Ben Hayretî'yim; kızıl mangırım yoksa ne var; göğsümdeki sayısız yaralarım bana yeter.

132. HD s. 176, N4-, N9 43^b, N15 62^a, GHB 46^a, P 46^a.

1 Yine beni canımdan ayrı düşüren, göz göre göre ruhumdan ayıran kimdir bir bilsem?

2. kahr ile sürüp kendü efendim kapısından
zulm ile mekânımdan ayıran beni kimdür
3. bir bülbül-i hoş-nağme iken kendü demümde
gülzâr-ı cinânımdan ayıran beni kimdür
4. yoğ ise eger hıdmet-i şâhîde kuşûrum
sulţân-ı cihânımdan ayıran beni kimdür
5. ok gibi atup **hayretiya** yine yabana
ol kaşı kemânımdan ayıran beni kimdür

133.

Fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilün
Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. leb midür bu sâkıyâ câm-ı bezm-ârâ mıdur
söz midür bu bimezem ya râh-ı rûh-efzâ mıdur
2. dökülür şalınuğınca şîvelerden mîveler
nahl-i dil-keş mi bu yâ rab ya kad-i bâlâ mıdur
3. dostum maşsüduñ öldürmek durur 'âşıqları
yoğsa hüsnuñ muktezâsı nâz u istiğnâ mıdur

- 2 Beni öz mekânım olan (sevgilinin) kapısından kahr ile sürüp zulümle ayıran kimdir?
- 3 Hoş nağmeli kendi hâlinde bir bülbül iken, beni cennet bahçemden ayıran kimdir?
- 4 Padişaha hizmetimde kusurum olmadığı hâlde beni cihan sultanımdan ayıran kimdir?
- 5 A Hayretî! Beni yine ok gibi yabana atıp o yay kaşlımdan ayıran kimdir?

133. HD s. 177, N4-, N9 43^b, N15 61^b, GHB 46^a, P 46^b.

- 1 A saki! Bu dudak mı yoksa meclisleri süsleyen bir kadeh mi; bu söz mü yoksa ruh bağışlayan bir şarap mı, bilmiyorum.
• leb: mey GHB.
- 2 Sevgili salındığı zaman nazlı edasından/dillerden meyveler dökülür/şirler yazılır; acaba bu cazibedar bir fidan mı yoksa uzun boylu (sevgili) mi?
- 3 A dostum! Kastın âşıqları öldürmek mi yoksa güzelliğinin gerektirdiği naz ve istiğnayı mı (yapıyorsun).
• öldürmek durur: öldürmek midür N9. yoğsa: nahl-i N15, nahl u GHB.

4. mātemün mi var nedür eksük degül nâlişlerün
yâ senün ey dil sürüduñ âh u vāveylā mıdur
5. men‘ edersin vech-i zībâdan bizi ey muttakî
ahsen-i takvîme inkâr eylemek takvâ mıdur
6. kara mıdur görinen başındaki şeyhün ‘aceb
bilmezem ya bir muhaşşılsuz kırı sevdâ mıdur
7. her sözün cân güşına bir gevher-i yekdānedür
bilmezem ey hayretî gönlün senün deryâ mıdur

134.

Mef‘ülü fā‘ilâtü mefā‘ilü fā‘ilün
Muzāri‘ - - + / - + - + / + - - + / - + -

1. luṭf et unutma bendeni himmet zamānıdır
kim fevt olur efendi bu fırsat zamānıdır
2. gel ben gedâyı eyleme maḥrûm u nâ-ümîd
herkes murâda erdi ğanîmet zamānıdır
3. devründe erdi pāye-i ‘ālîye her kişi
alçağda koma bendeni rif‘ât zamānıdır

-
- 4 A dil/gönül matem mi var ki inlemen eksik olmuyor, yoksa ah ve vaveyla senin şarkın mı?
 - 5 Ey muttakî (sofu)! Bizi güzel yüzlüye bakmaktan men ediyorsun, *yaradılışın en güzelini* saklamak/inkar etmek takva mıdır?
• zībâdan: ahsenden N15. muttakî: müdde‘î N15.
 - 6 Şeyhin başında görünen kara mıdır, yoksa ortaya çıkmamış kuru bir sevdâ mıdır?
 - 7 A Hayretî, her sözün can kulağına yekpare bir inci (küpedir); yoksa senin gönlün derya mıdır, nedir?
 134. HD s. 177, N4-, N9 44^a, N15 62^a, GHB 46^b, P 46^b.
1 Efendi! Himmet zamanı geldi, bu fırsattır elden kaçır, kulunu unutma.
2 (A sevgili) herkesin murada erdiği ganimet zamanında gel, ben zavallıyı mahrum ve ümitsiz bırakma.
3 Senin devrinde herkes yüksek bir mevkiye gelmişken kulunu alçakta bırakma, terfi zamanıdır.

4. hengām-ı ‘ıyş u mevsim-i şādī erişdi gel
koma beni ‘anāda ‘ināyet zamānıdır
5. tīmār eyle derdüme ey cān ṭabībī kim
bīmār olan gönüllere sıhḥat zamānıdır
6. āfāk içinde her kişi hoş-dil fakīri de
koma marīz-i fāka ifākat zamānıdır
7. iğmāz kılma zaḥmuma merhem maḥallidür
ihmāl etme ḥastaya şerbet zamānıdır
8. yok senden özge kimsecüğü bir mededsüzem
raḥm eyle derdmendüñe şefkat zamānıdır
9. redd etme ben de bende-i dīrīñem senün
çek sāye-i kabüle ḥimāyet zamānıdır
10. ben nā-tüvānı ‘asker-i ḡam eyledi zebün
at şal meded dön üstüme cür‘et zamānıdır
11. ol dest-gīr kaldı ayaklarda **ḥayretī**
şāhum ‘alīlik eyle mürüvvet zamānıdır

-
- 4 İşret vakti, sevinç mevsimi geldi. İyilik zamanıdır, gel beni meşakkatte bırakma.
 - 5 A can tabibi! Hasta gönüllere sıhhat zamanıdır. Gel, derdime derman ol.
 - 6 Her yerde her kişi hâlimden memnun. İyileşme zamanıdır, fakiri (kulunu) yoksulluk hastalığında bırakma.
 - 7 Yarama merhem ihtiyacını görmezden gelme, hastanın şurup vaktidir, ihmal etme!
 - 8 Senden başka kimsesi olmayan bir çaresizim. Şefkat zamanıdır, dertli (kuluna) merhamet et.
 - 9 Ben de senin kadim hizmetkârınım, beni reddetme! Himaye zamanıdır, beni himayene al.
• redd etme ben de: raḥm eyle başa N15. ben de bende-i : ben bende-i GHB.
 - 10 Gam askerleri ben zavallıyı perişan etti, yetiş, atını sal, üstümde döndür, atılğanlık zamanıdır.
• at şal meded: at şaluban N9.
 - 11 Ey padişah! Ayağa düşen Hayretî'ye yardımcı ol, iyilik yapma vaktidir, yücelik göster.

135.

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. āfitābum gün gibi 'arz-ı cemāl èt günde bir
sāye-veş gam zulmetin gel pāy-māl èt günde bir
2. gündüzüm sensüz şeb olmuştur gel èy gün yüzlü yār
baña bu fūrkat şebin rüz-ı vişāl èt günde bir
3. vaşl ile ben kara günlünün günin 'id eyleyüp
kāmetin ağyār-ı bed-mihrün hilāl èt günde bir
4. derd-i hecrünle meded öldüm ben èy 'isī-nefes
gel benüm her bir demüm biñ mäh ü sāl èt günde bir
5. kıomasun bī-dād-ı hicrān ile dād ètsün saña
hayretī ol şāh-ı hüsne 'arz-ı hāl èt günde bir

136.

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

Remel - + - - / - + - - / - + -

1. cānumı yandurdu nār-ı intizār
kāmētüm lām ètdi bār-ı intizār

135. HD s. 178, N4-, N9 44b, N15 62b, GHB 46b, P 47a.

- 1 Güneşim! Sen de güneş gibi günde yüzünü göster. Her gün gel, bu gam zulmetini gölge gibi ayaklar altına al.
- 2 Ey güneş yüzlü sevgili, gündüzüm sensiz geceye dönmüştür. Gel, benim için bu ayrılık gecesini her günde kavuşma gününe çevir.
- 3 Ben kara günlünün gününü vuslat ile günde bir bayram edip, kötü karakterli düşmanın belini hilal gibi bük.
- 4 Ey İsa nefesli, ayrılığının derdiyle öldüm, medet! Günde bir gel! Benim bir anımı bir aya, bir yıla çevir.
♦ biñ: bir HD. öldüm: aldum N15.
- 5 Hayretī, o padişaha günde bir hālını arz et ki seni ayrılık zulmünde bırakmasın, yardım etsin.

136. HD s. 179, N4-, N9 44b, N15 63a, GHB 47a, P 47a.

- 1 Bekleyişin ateşi canımı yaktı, yükü belimi büktü.

2. hem-demüm âh oldı yārum derd ü ğam
hem yērüm sensüz diyār-ı intizār
3. kıandasın gel olmadın ey serv-ķad
eşk-i ķeşmüm cūybār-ı intizār
4. gel eriş kim derd-i ser vērđi bize
ey lebi mey-gūn ħumār-ı intizār
5. mevtden daķı eşeddür ħaķ bilür
ehl-i ‘ışķa rūzgār-ı intizār
6. sen gidel’den kem degül ey seng-dil
cām-ı dilden inkisār-ı intizār
7. cān u dil āyīnesinden ħāşılı
gitmedi bir dem ğubār-ı intizār
8. ey yüzi gül neķe bir ben bülbulün
yeri sensüz ola ħār-ı intizār
9. kıandadır n’eyler dēr isen ħayretī
ķarı zār u yerı ğār-ı intizār

-
- 2 Ah arkadaşım, dert ve gam dostum, bekleyiş ülkesi memleketim oldu.
 - 3 A servi boylu neredesin? Gözyaşım ırmak olmadan gel.
 - 4 A kırmızı dudaklı, bekleyişin sersemliği başımızı ağrıttı, gel yetiş.
 - 5 Hak bilir, aşk ehline bekleyiş rüzgârı/zamanı ölümden daha şiddetlidir.
 - 6 A taş kalpli, sen gittiğinden beri gönül kadehinden bekliyiş kırıklığı eksik olmadı.
 - 7 Anlayacağın, bekleyiş tozu can ve gönül aynasından bir an olsun gitmedi.
 - 8 A gül yüzlü, sensiz ben bülbulün yeri ne zamana kadar bekleyiş dikenini olacak.
• ħār-ı: pür-ħār GHB.
 - 9 (A sevgili) Hayretî nerededir dersen; işi ağlamak yeri de bekleyiş mağarasıdır.

137.

Fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. ehl-i 'ışķı şīve-i la'l-i şeker-hā öldürür
hey ne kavm olur ki bunları mesīhā öldürür
2. meşhedinde bitmeye nergisden özge bir giyāh
şol şehīd-i 'ışķı kim ol çeşm-i şehlē öldürür
3. rūhınun ola maķāmı 'arş-ı a'lādan yüce
şīve ile her kimi k'ol kıdd-i bālā öldürür
4. umaram kim 'ālem-i ma'nide ola rūhı şād
ğam bucağında şunu kim derd-i sevdā öldürür
5. **hayretī**yi gel bugün öldür begüm ferdāyı ko
kim sen öldürmezsen anı tīg-i ferdā öldürür

137. HD s. 180, N4-, N9 45^a, N15 63^a, GHB 47^a, P 47^a.

- 1 Aşk ehlini şeker çiğneyen dudağının şivesi öldürür; bunlar öyle bir kavimdir ki (ölüleri diriltten) Mesih bunları öldürür.
 - öldürür: aldurur (N15'de tüm beyitlerde bu imla ile yazılmıştır).
- 2 Şehitliğinde nergisten başka bir bitki bitmesin, çünkü aşk şehitlerini o baygın (bakışlı) göz öldürür.
- 3 O yüce boylu edasıyla kimi öldürürse, ruhunun makamı arşı aladan yüce olsun.
 - kıdd-i: serv-i P.
- 4 Gam bucağında her kimi sevda derdi öldürürse, mana âleminde ruhunun şad olacağını umarım.
- 5 Beyim, gel, yarını bırak, Hayretī'yi bugün öldür; çünkü sen öldürmezsen onu yarının/zaman kılıcı öldürecek.

138.

Fe'îlâtün fe'îlâtün fe'îlâtün fe'îlün
Remel + + - - / + + - - / + + - - / + + -

1. nevbahâr oldı gönül şöhet-i şahbâ demidür
ya'nî gül mevsimidür cām-ı muşaffâ demidür
2. oldı ihyâ kamu emvât-ı nebâtât-ı zemîn
nefes-i bād-ı şabâ şanki mesîhâ demidür
3. tağıdup yâr ruḥı üstine sünbüllerini
dedi eyyâm-ı bahâr oldı vü sevdâ demidür
4. bahr-i ıṣṣâ şalalum fülk-i dili n'olsa gerek
nevbahâr oldı sefer mevsimi deryâ demidür
5. seyr eder gülşeni boyun kulaḳ açmış güller
gel gel bülbül-i şeydâ ki temâşâ demidür
6. vâ'izi dinleme 'ıyş eyle perî-rûlar ile
dîve aldanmadı şunlar ki zarîf âdemîdür

138. HD s. 180, N4-, N9 44b, N15 62b, GHB 47a, P 47b.

- 1 Gönül, ilkbahar geldi, şarap sohbeti vaktidir; yani gül mevsimidir saf kadehin zamanıdır.
 - muşaffâ: muḳaffâ N15.
- 2 Yeryüzünün bütün cansız bitkileri hayatlandı, sabah yelinin esintisi sanki Hz İsa'nın nefesidir.
 - ♦ zemîn: cihân HD, N15.
- 3 Sevgili, yanağı üstüne sümbül (saçlarını) dağıtıp "Bahar geldi, sevdanın vaktidir." dedi.
 - ruḥı: daḥı N9.
- 4 İlkbahar, sefer mevsimi, deniz vakti geldi, şimdi ne yapmak lazım? Gönül gemisini aşk denizine salalım.
- 5 Açılmış, serpilmiş güller gül bahçesinde gezmede; gel ey çılgın bülbül, temâşâ vaktidir!
 - boyun kulaḳ: kulaḳ boyun P.
- 6 Vaizi dinleme, peri yüzlüler ile eğlen; (incelik sahibi) zarif insanlar şeytanın hilesine kanmadılar.

7. **hayretî** mevsimidür gūşe-i ğamdan çıka gör
‘âlem-i ‘ıyş u şafâ gülşen ü şahrâ demidür

139.

Fe‘ilâtün fe‘ilâtün fe‘ilâtün fe‘ilün
Remel + + - - / + + - - / + + - - / + + - -

1. her ne nâvek dile ol ğamze-i dil-düz urur
şevk u zevk atına tırmaz yine maḥmûz urur
2. tîğ-i ğam yaralarından aṇa dil kan ağlar
ol şeker ḥande ile yaramuza tuz urur
3. ehl-i diller görüben ḥaṭṭı gubârın dediler
kapmağa gönlini ḥalkuṇ gözine toz urur
4. taṇlaram ben eriyüp yerlere geçmez nece buz
ol güneş yüzlü kaçan şive ile buz urur
5. çok tolanma kapusun **hayretî** pervâne gibi
âteşîdür şaḳın ol şem‘-i şeb-efrûz urur

7 Hayretî! Eğlence âleminin, gül bahçesi ve kırların vaktidir; gam köşesinden çıkagör.

139. HD s. 181, N4-, N9 45^a, N15 63^b, GHB 47^a, P 47^b.

1 O gönül delen yan bakışın gönle attığı her ok durmadan şevk ve zevk atını mahmuzlar.

• nâvek: nâvek ki N9, N15, GHB, P. dile ol ğamze-i dildüz: ki dile ğamze-i dildûze GHB. zevk: fevk GHB. tırmaz: durmaz N15, P.

2 Gönül gam kılıcının yaralarından o (sevgiliye) kan ağlarken o, tatlı gülüşüyle yaramıza tuz basıyor.

3 Gönül sahipleri gubârî ayva tüylerini görünce “gönüllerini kapmak için halkın gözüne toz atar” dediler.

4 O güneş yüzlü sevgili edalı bir şekilde buzları kırdığında eriyip yerlere geçmeyen buzları ayıplarım.

5 Hayretî, (sevgilinin) kapısında pervane gibi çok dolanma o geceyi aydınlatan ateşli bir mumdur, kendini sakın.

• şeb-efrûz: dil-firûz N9. tolanma: dolanma N15, GHB.

140.

Mefā'îlün mefā'îlün mefā'îlün mefā'îlün
Hezec + - - - / + - - - / + - - - / + - - -

1. yine ben göz göre cânımdan ayrıldım müselmânlar
beni ağlañ ki cânānumdan ayrıldım müselmânlar
2. ‘aceb midür gözüm yaşı benüm āb-ı revān olsa
boyı serv-i hırāmānumdan ayrıldım müselmânlar
3. cihānda hiç baña ölmekden özge kalmadı çāre
meded ben hasta dermānumdan ayrıldım müselmânlar
4. vücūdum mülki başlasun қо vīrān olmağa yap yap
çü ben ol genc-i pinhānumdan ayrıldım müselmânlar
5. baña rahm eyleyüp kâfir müselmān ağlasa tañ mı
bugün ol nā-müselmānumdan ayrıldım müselmânlar
6. dil ü cān kişverin yağmaya vērde ‘asker-i miñnet
çün o devletlü sulṭānumdan ayrıldım müselmânlar
7. ‘aceb mi **hayretî** gibi gezersem zār u ser-gerdān
şaşurdum yolumı hānumdan ayrıldım müselmânlar

140. HD s. 182, N4-, N9 45^a, N15 63^b, GHB 47^b, P 47^b.

- 1 Ey Müslümanlar, göz göre göre canımdan, sevdiğimden ayrıldım; benim için ağlayın.
- 2 Ey Müslümanlar, servi boylu, edalı sevdiğimden ayrıldım; gözyaşım aksa buna şaşılır mı?
- 3 Ey Müslümanlar yetişin! Ben hasta, (sevdiğimden) dermanımdan ayrıldım; cihanda bana ölmekten başka hiç çare kalmadı.
• kalmadı çāre: çāre kalmadı N15, GHB, P.
- 4 Ey Müslümanlar, ben o gizli hazinemden (sevdiğimden) ayrılmışım; bırakın, varlığım yavaş yavaş viran olsun.
- 5 Ey Müslümanlar, bugün o kâfir (sevgilimden) ayrıldım; kâfir, Müslüman (herkes) bana acıyıp ağlasa buna şaşılır mı?
- 6 Ey Müslümanlar, o devletli sultanımdan ayrıldığım için sıkıntı askeri gönül ve can ülkesini yağmaladı.
♦ virdi: vardı N9. Bu beyit N9 ve P’de beşinci sıradadır. • kişverin: ‘askerin GHB.
- 7 Ey Müslümanlar, padişahımdan ayrılıp yolumu şaşırdım; (şaşkın) Hayretî gibi başı dönmüş hâlde ağlayarak gezersem buna şaşılır mı?
• GHB’de ikinci mısra yoktur.

141.

Fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. anladuñ bildüñ mi hiç şāhā nelerdür ğāzīler
nefsine kul olmayan şāhānelerdür ğāzīler
2. bu bisāt-ı ıışk içinde dāyimā at oynadup
şāhlar māt edici ferzānelerdür ğāzīler
3. nūş edüp ħum-ħāne-i şāhīde ğayret bādesin
kendüden geçmiş birer mestānelerdür ğāzīler
4. dem-be-dem bu rübeh-i dünyā-yı dünüñ ħīlesin
anlayup aldanmayan şīrānelerdür ğāzīler
5. oldılar gencīne-i mā'nāya mesken her biri
şüretā gerçi birer vīrānelerdür ğāzīler
6. bezm-i rezm içinde bī-pervā yürür pervāneyüz
hayreti bi'llāhi de pes ya nelerdür ğāzīler

141. HD s. 182, N4-, N9 45^b, N15 64^a, GHB 48^a, P 48^a.

- 1 Ey sultan, hiç gazilerin kim olduğunu anladın mı; onlar nefesine kul olmayan şahane (kimseler)dir.
- 2 Gaziler, daima bu aşk düzlüğünde/tahtasında at oynatıp şahları mat eden vezirlerdir/ârif kimselerdir.
- 3 Gazilerin her biri, sultan meyhanesinde gayret şarabını içip kendilerinden/benliklerinden geçmiş sarhoşlardır.
- 4 Gaziler, her zaman bu alçak dünya tilkisinin hilesini anlayıp aldanmayan aslanlardır.
 - şīrānelerdür: ferzānelerdür: N15.
- 5 Gaziler gerçi görünüşte birer harabedirler; fakat her biri mana hazinesine mesken olmuştur.
- 6 Hayreti, Allah için tastamam söyle, gaziler cenk meydanında korkusuzca yürüyen pervanelerden başka nedir?
 - bī-pervā yürür pervānedür P: bī-pervā birer pervānedür HD, N9, N15; pīrümle yanar pervāneyem GHB.

142.

Meḥ'ülü fā'ilätü meḥ'ülü fā'ilün
Muzāri' - - + / - + - + / + - - + / - + -

1. her okı kim nişāna o kaşı kemān atar
cānlar nişāne olmağ için aña cān atar
2. toğrı olunca kişi atarmış yabana çarh
görmez misin ki okı dem-ā-dem kemān atar
3. şınsa 'aceb mi cām-ı dil eṭfāl-i ḥādişāt
seng-i belāyı baña üşür her zamān atar
4. cān kişverini almağa bir pādişā diker
dil şehrine her okı ki ol şeh nişān atar
5. ergusmedi nişāneye bir kez murād okın
yıllar durur ki **hayretî** gerçi nişān atar

143.

Fā'ilätün fā'ilätün fā'ilätün fā'ilün
Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. şem' ile tütüşmağı pervāne benden öğrenür
yanmağı göynüklüler gerçi ki andan öğrenür

142. HD s. 183, N4-, N9 45^b, N15 64^a, GHB 48^a, P 48^a.

- 1 Canlar, o yay kaşlının hedefe attığı her oka nişan olmak için can atarlar
- 2 Felek doğru kişiyi yabana atarmış, daima eğri yayın doğru oku attığını görmüyor musun?
- 3 Küçükli büyüklü olaylar toplaşıp hep birden bela taşlarını bana atarken gönül kadehi kırılma buna şaşılır mı?
- 4 O şah, gönül şehrinin hedef alıp attığı her oku can ülkesini ele geçiren bir padişah yapmıştır.
• diker: gerek N15. ki: kim N15, P.
- 5 Hayretî, her ne kadar yıllardır nişan alsada bir kez olsun murat okunu hedefe ulaştıramadı.

143. HD s. 184, N4 23^a, N9 47^a, N15 64^a, GHB 48^a, P-.

- 1 Âşıklar, her ne kadar yanmayı pervaneden öğrenirlerse de; pervane muma yanmayı benden bellemiştir.
• tütüşmağı:dutuşmağı N4, N15.

2. h^vāce kapusın dahı bilmez tıfıldur sevdüğüm
şīve bābın bilmezem ey h^vāce kandan öğrenür
3. benden öğren şan‘at-i ‘ışkı gel ey şūfī ki çün
‘ādet-i meşhūrdur bilmez bilenden öğrenür
4. şan‘at-i derd ü belā çekmekde üstād oldı dil
‘āşık olan gerçi fi‘l-cümle bu fenden öğrenür
5. ‘ālem-i hayretde şeydālanmağı ey **hayretī**
şöyle hayrānsın ki her dīvāne senden öğrenür

144.

Fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilün
Remel + + - - / + + - - / + + - - / + + -

1. baña bu bendi ğam-ı zūlf-i dil-āvīz geçer
ġazabı ġamze-i hūn-rizūn inen tīz geçer
2. aylandursa ne var ‘arşa-i hūsn içre müdām
kendi husrev ruḥı gül-gūn şacı şebdīz geçer
3. yok durur bir dahı husrev gibi şīrīn-ġüftār
neçeler gerçi ki bu ‘arşada pervīz geçer

2 Ey hoca, daha mektep kapısını bilmeyen küçük sevgilim, naz kapısını bilmem ki nereden öğrenmiş?

3 Ey sofı, gel, aşk sanatını benden öğren; meşhur âdettir çünkü bilmeyen bilenden öğrenir.

4 Gönül dert ve bela sanatında usta oldu, zaten âşık olan bu ilmi iyice öğrenir.

• şan‘at-ı derd: şan‘at ol derd GHB. oldı dil: GHB-. olan: olmak GHB.

5 A Hayretî! Öyle bir hayransın ki her divane hayret âleminde kendinden geçmeyi senden öğrenir.

144. HD s. 184, N4 22a, N9 47a, N15 64b, GHB 48b, P-.

1 Bu bağı bana gönlü cezbeden saçının gamı geçirdi; kan dökücü yan bakışının gazabı çok keskin bilinir.

2 Kendi Hüsrev, olarak bilinen Sevgili, *Gülgün* yanağıyla *Şebdiz* saçını güzellik arsasında eğlendirse buna şaşılır mı?

• aylandursa: atlanursa N4. hūsn: ‘ışq N15. kendi: kendü N4.

3 Niceleri bu dünyada hükümdar diye anılsa da senin gibi tatlı sözlü bir sultan yoktur.

4. çārsū-yı dīl ü cān içre ḥaṭı reyḥāncı
gözi kaşşāb u leb-i la'li şeker-rîz geçer
5. yemedi zerrece dünyā gamını **ḥayretiyā**
bu cihān içre şu kim şāḥib-i perhîz geçer

145.

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün
Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. dostum destün'den olan let baṇa devlet yēter
ḍarb-ı serdeste başumda efser-i 'izzet yēter
2. bir levendem ben yaraşmaz baṇa dībā vü ḥarīr
dem-be-dem ḳana boyanmak cismüme ḥil'at yēter
3. büstān-ı kūy-ı dilberde yēdügüm taşlar
var ise fi'l-cümle zevḳum mīve-i cennet yēter
4. dostum cismümde her bir zaḥm-ı pür-ḥūnuṇ senün
bez-m-i ḡamda gönlüme bir sāḡar-ı 'işret yēter
5. **ḥayretî**-i vālih ü ḥayrāna dest-i dostdan
gāḥ geh ṭoyınca let yēmek zihî ni'met yēter

4 Gönül ve can çarşısında ayva tüyleri Reyhân (ustası bir hattat), gözü kasap ve kırmızı dudağı da şekerçi olarak bilinir.

• ḥaṭı: saç N9.

5 A Hayretî! Şu cihanda perhiz sahibi olarak bilinen kişi dünya gamına zerrece üzülmeydi.

145. HD s. 185, N4 23^b, N9 47^a, N15 64^b, GHB 48^b, P-.

1 Dostum, senin elinden yediğim dayak bana devlet olarak yeter; alaca değneğin darbesi başıma yücelik tacı olarak yeter.

• olan: iren GHB.

2 Ben ipeklilerin kendisine yakışmadığı bir levendim, daima kana boyandığım, bedenime hilat olarak yeter.

3 Eğer zevk sahibiysem, sevgili mahallesinin başında yediğim taşlar cennet meyvesi olarak bana yeter.

4 A dostum, senin bedenimde açtığın her bir kanlı yara, gam meclisinde içki kadehi olarak gönlüme yeter.

5 Şaşkın ve kendinden geçmiş Hayretî'ye ara ara dost elinden doyasıya yediği dayaklar, pekala, yeter.

146.

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'iliün

Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. düşmenüm hāndān u ben giryān olam lāyık mıdur
her dem ol şādān u ben nālān olam lāyık mıdur
2. hoş geçe sāyeñde her laḥḫa ḳara yüzlü raḳīb
sāye-veş ben ḥāk ile yeksān olam lāyık mıdur
3. şuna ol her derdi yoḳ nā-merde vaşlı şerbetin
ben belā küncinde bī-dermān olam lāyık mıdur
4. ère düşman menzil-i maḳşūdına ben dostlar
vādī-i ḥayretde ser-gerdān olam lāyık mıdur
5. ère ʿīd-i vaşla her ḳurbāna lāyık olamayan
ḥayreti geñ yèrde ben ḳurbān olam lāyık mıdur

• ʧoyınca: doynca N4, N15.

146. HD s. 185, N4 23^b, N9 47^a, N15 64^b, GHB 48^b, P-.

- 1 Düşmanım her zaman neşeli ve mutlu olsun ben ağlayıp inleyeyim, bu yakışık alır mı?
- 2 Kara yüzlü rakip her an gölgende sefa sürsün, ben ise gölge gibi yerle bir olayım, bu yakışık alır mı?
- 3 O (sevgili) her dertsiz nâmerde kavuşma şerbetini sunarken benim bela bucağında dermansız kalmam layık mıdır?
• şuna: suna N15. ol: GHB-.
- 4 Dostlar! Düşman istek menziline ulaşırken, benim hayret vadisinde perişan olmam adalet midir?
- 5 A Hayreti, kurban (olmaya)/yakınlığa layık olmayan her kişi kavuşma bayramına ererken, benim yabanda kurban olmam adalet midir?
• ben: GHB-.

147.

Fe' ilâtün mefā'ilün fe'ilün
Hafîf + + - - / + - + - / + + -

1. beni yakdı firāk-ı 'arız-ı yār
ve kınā rabbenā 'azābu'n-nār
2. fūrkat içre sevād-ı dīdelerüm
oldı gūyā sehāb-ı lü'lü'-bār
3. bu elem bārı ile dirlikden
yeg diler dil ölümünü şad bār
4. beni hāke ber-ā-ber etti yine
bir bülend-ahter ü güneş-ruhsār
5. nevbahārum hāzāna döndürdi
bir firākı hāzān u vaşlı bahār
6. oldı cān tūtışine guşsa kafes
oldı dil bülbüline mesken hār
7. cām-ı vaşlunđan érmez ise meded
öldürür **hayretî**yi derd ü humār

147. HD s. 186, N4-, N9 47^b, N15 64^a, GHB 49^a, P-.

1 Yārın yanağının ayrılığı beni yaktı. *Rabbimiz! Bizi ateşin azabından koru.*

2 Ayrılık derdiyle gözlerimin karası sanki inci yağdıran bir buluta döndü.

• fūrkat içre: fūrkatünde N9, N15, GHB.

3 Gönül, bu elem yükü ile yaşamaktansa yüz defa ölmeyi tercih eder.

4 Bir güneş yüzlü ve yüce bahtlı kişi beni yine yerle bir etti.

5 Bir ayrılığı hazan ve kavuşması bahar olan (sevgili) baharımı hazana döndürdü.

6 Keder, can papağanına kafes; diken, gönül bülbüline mesken oldu.

7 Kavuşma kadehinden yardım gelmezse (bu) dert ve baş ağrısı Hayretî'yi öldürecek.

♦ vaşlunđan: vaslından HD.

148.

Mef'ülü fā'ilātün mef'ülü fā'ilātün
Muzāri' - - + / - + - - / - - + / - + - -

1. dil-teşneyem ilāhī āb-ı zülāle ergus
fürkat şebini ya'nī rüz-ı vişāle ergus
2. nār-ı celālün ile hākister olmadın ten
dīdār hākķı yā rab nūr-ı cemāle ergus
3. bu mihr-i cānı kırtar kıoma küsüf-ı ğamda
maķşūd kevkebini burc-i kemāle ergus
4. bu dehr-i dün elinden hāke ber-ā-ber oldum
ķaldur elüm alup ol tāze nihāle ergus
5. zevķ u şafā ile kıl bī-hüş **hayretī**yi
ey sākī-i maķabbet gel bir piyāle ergus

149.

Mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün
Hezec + - - - / + - - - / + - - - / + - - -

1. eşigün taşı başumda benüm tāt-ı sa'ādetdür
ayağun toprağı iki gözümķün nūr-ı 'izzetdür

148. HD s. 186, N4-, N9 47^b, N15 64^a, GHB 49^a, P-.

1 Allah'ım! Gönlüm susuzluktan kavruluyor, beni zülal suyuna kavuştur, yani ayrılık gecesini vuslat gününe ulaştır.

◆ şebini: şebinde HD.

2 Ey Rabbim! Bedenim celâlinin ateşiyle kül olmadan evvel, güzel yüzünün hakkı için, cemâlinin nuruna kavuştur.

3 (Ya Rabbî!) Bu can güneşini gam tutulmasından kurtar, dilek yıldızını kemal burcuna eriştir.

• kırtar: yā rab N15.

4 (Ya Rabbî!) Bu alçak dünya beni yerle bir etti; elimden tut, kaldır, o taze fidana kavuştur.

5 A muhabbet sakisi, gel, bir kadehle sersem Hayretî'yi zevk ve sefaya eriştir.

149. HD s. 187, N4-, N9 48^a, N15 65^b, GHB 49^a, P-.

1 (Ey sevgili!) Eşiğinin taşı başımda saadet tacıdır, ayak toprağın iki gözüm için yücelik sürmesidir.

2. ferâğat hırkasına çekdi başın şol ki ‘âlemde
güzel tıtdı huzûr êtdi şafâlar sürdi râhatdur
3. mey ü mahbûbdan men‘ eylemek rind-i nazar-bâzı
ërenler cânı-çün ey şûfî izhâr-ı hamâkatdür
4. ilâhî olmasun bir lahza hâlî akmadan yaşum
dil ü cân mezra‘ın ser-sebz eder bârân-ı rahmetdür
5. eşitdüm uşluluk sevdâsı var imiş dimâğunı
şakın ey **hayretî** va’llâhi bi’llâhi sefâhetdür

150.

Mef‘ûlû fâ‘ilâtü mefâ‘ilü fâ‘ilün
Muzâri‘ - - + / - + - + / + - - + / - + -

1. ey serv-ğad döküp gözi yaşını cüybâr
pâyuna düşdi eyledi âhîr seni kenâr
2. ağan şular degüldür eyâ serv-i hoş-hıram
göz yaşları akıdur ayağuna kûhsâr

• taş: daşı N15.

- 2 Ferağat hırkasını başına çeken kişi âlemde güzel iş yapmış, huzuru bulmuştur; safalar sürüp rahat eder.

• hırkasına: güşesine N9. çekdi başın şol ki: şol ki başın çekdi N15. tıtdı: dutdı N15.

- 3 Erenler hakkı için ey sofû! Şarap ve sevgiliyi görmeyi arzulayan rindi onlardan menetmek budalalık göstergesidir.

• cânı-çün: haqqı-çün GHB.

- 4 Allah’ım! Gönül ve can tarlasını yemyeşil eden rahmet yağmuru olan gözyaşlarım, bir an bile akmadan durmasın.

- 5 Aklında akıllılık hevesi olduğunu işittim. Ey Hayretî (bu) vallahi billahi akılsızlıktır, (öyle olmaktan) sakın.

• sefâhetdür: hamâkatdur N15, GHB.

150. HD s. 187, N4-, N9 48^a, N15 65^b, GHB 49^b, P-.

- 1 Ey servi boyulu! Irmak, gözyaşını döküp ayağına düştü de en sonunda seni kucakladı.

- 2 Ey salınan servi, (bu) akan su değildir, dağlar ayağına gözyaşı akıtmaktadır.

3. yèr yèr görinen eşmeler èy nûr-ı ‘ayn-ı mâ
gözler durur ki göre seni uşbu mergzâr
4. sen serv-veş hırâmı kaçan seyr edem dèyü
yıllar durur ki yol gözedür cümle şâhsâr
5. kan derledi görünce seni şâh-ı ergavân
yüz yèrde baş çıkardı yüreginde her çenâr
6. döğündi taşlar ile şular gitdi kendüden
çün ‘arızun şafâsını seyr ètdi èy nigâr
7. söyler zebân-ı hâl ile enhâr çağlayup
çağ çağıdur çenârlıgün èy serv-i gül-‘izâr
8. kühsâra seyre gitdügün eşitdi gâlibâ
tağlara düşdi gülşeni terk eyledi hezâr
9. sen eller ile seyr ü teferrücde **hayretî**
bûlbûl gibi ırakda tûrup eyler âh ü zâr

-
- 3 Ey suyun göz nuru, yer yer görünen pınarlar, bu çayırılığın seni görmek için (açılan) gözleridir.
 - 4 Bütün ağaçlar, yıllardır sen servi salınışlıyı ne zaman seyredeceğim diye yol gözlerler.
 - N9, N15, GHB-
 - 5 (Ey sevgili!) Seni görünce; erguvan dalı kan terledi, her çınarın yüreğinde yüzlerce baş verdi.
 - 6 Ey sevgili, yanağını berraklığını görünce taşlar döğündü, sular kendiliğinden aktı.
 - taşlar: daşlar N15.
 - 7 Nehirler çağlayarak hâl diliyle “A gül yanaklı servi! Çınar gibi (su kenarına gelmenin) tam sırası!” der.
 - ♦ enhâr çağlayup: çağlayuban şular N9, N15, GHB. çağ çağıdur çenârlıgün: çık çağıdur kenâra gel HD.
 - 8 Bûlbûl, senin dolaşmaya dağlara gittiğini işitmiş olacak ki gülşeni terk edip dağlara düştü.
 - seyre gitdügün: gitdügün senün N15.
 - 9 (A sevgili!) Sen eller ile gezip tozarken Hayretî bûlbûl gibi uzaktan bakıp, ağlayıp inlemektedir.
 - tûrup: durup N15.

151.

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün
Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. 'ahdine  turmaz dir    ol serv-k met gec gelür
dostlar oldu yakınım kim kıy met gec gelür
2. karşu varur c n u dil şabr u kar r  tmez kar r
her kaçan kim bezme bir lah a ol  fet gec gelür
3. b st n-ı  aleme  y serv-i gül-b rum benüm
sencileyin m ve-i b   -ı mel h t gec gelür
4. z hid  gerçi sağa b r-ı mel met g   gelür
menzil-i  ı ka vel  ehl-i sel met gec gelür
5. ** ayret yi** kılma red kim g lsit n-ı k yu a
ancalayın b lb l-i b   -ı bel  at gec gelür

152.

Mef  l  f 'il t  mef  l  f 'ilün
Muz ari  - - + / - + - + / + - - + / - + -

1. hey ne pel dd r ki ey  serv-i gül- z r
al aklı   de k met ne  y k ne  en r

151. HD s. 188, N4-, N9 48^a, N15 65^b, GHB 49^b, P-.

- 1 O servi boylu ne yazık ki sözünde durmayarak geç gelecek; a dostlar, kesinlikle anladım kıyametin kopması gecikecek.

•  turmaz: durmaz N15.

- 2 O afetin meclise biraz geç kaldığı her an; gönlüm sabır ve tahammül gösteremez, canım onu karşılamaya gider.

- 3 Ey gül saçan servim,  lem bahçesine senin gibi bir güzellik ba ının meyvesi (elbette) geç gelir.

- 4 Ey zahid, kınanmanın yükü sana zor gelir fakat selamette olmayı tercih edenler  şk n meziline geç ulaşır.

  g  : geç HD.

- 5 (A sevgili) Hayret 'yi yolunun g ll   nden/g l bahçesi olan mahallenden geri çevirme, onun gibi bir belagat ba ının bülbülü zor bulunur.

• b lb l-i : m ve-i N9.

152. HD s. 189, N4-, N9 48^b, N15 66^a, GHB 49^b, P-.

- 1 Ey gül yanaklı servi! Alçaklık ederek boyuna  y k nen  ınar ne     lıktır!

2. la'li lebün̄e ben nēce teşbīh ēdem ki ol
bāğ-ı hūsünde olmaya bir dāne-i enār
3. haṭṭuṇa benzerem dēdūgiyçün benefşenün
yüzün yere düşür yēridür eyle şermsār
4. ērgürse göklere yēridür başını güneş
kūyuṇ gedāsı olmağ ile eyler iftiḥār
5. hicrān odıyla uyarımaz dil çerāğını
gam tekyesinde **ḥayretī** gibi bir iḥtiyār

153.

Mefā'īlün mefā'īlün fe'ūlün
Hezec + - - - / + - - - / + - -

1. yağūṇ ṭoprağı ser-tācımızdur
ēşiğün 'arşumuz mi'rācumuzdur
2. bulal'dan 'ışkuṇuṇ gencīnesini
kamu mīr ü gedā muḥtācumuzdur
3. geçürüz āhumuz okın felekden
bu nüh şīşe bizüm umacumuzdur

• peliddür ki: pelid olur ki N15.

- 2 Güzelliğinin bağında bir nar tanesi olmayan lal taşını dudağına nasıl benzeteyim?

- 3 “Ayva tüylerine benzerim” dediği için menekşenin yüzünü yere düşürüp utandırmanın yeridir.

• yüzün: yüzün N15.

- 4 Senin mahallenin dilencisi olmakla övünen güneş, başını göklere kaldırsa hakkı var!

- 5 Gam tekkesinde Hayretî gibi bir ihtiyar ayrılık ateşi ile gönül kandilini yakamaz.

153. HD s. 190, N4-, N9 48^b, N15 67^a, GHB 50^a, P-.

- 1 Ayak toprağın başımızın tacı, eşğin ise arşımız ve miracımızdır.
- 2 Aşkının hazinesini bulduğumuzdan beri, bey olsun dilenci olsun, herkes bize ihtiyacı arz eder.
- 3 Ahımızın okunu felekten geçiririz, bu dokuz (kat) cam bizim nişan tahtamızdır.

4. nece olsun gönül mülki imâret
harâmî gözlerin yağmacımızdur
5. harâbât erlerinin hâk-i pâyı
bizüm ey **hayretî** ser-tâcımızdur

154.

Fe'îlâtün fe'îlâtün fe'îlâtün fe'îlün
Remel + + - - / + + - - / + + - - / + + -

1. be bu rûm elleridür bunda suhandânlar olur
bu irem gülşenidür murğ-ı hoş-elhânlar olur
2. altun üsküflü yalın yüzlü güzel sâķîler
şohbeti rûşen eder şem'-i şebistânlar olur
3. sâķ u sâ'id şıgayup nâz ile sâķîliğ eder
be bu yerlerde ne hoş serv-i hırâmânlar olur
4. cân kıatar cânâ tolu içüp öpüşdükçe müdâm
bu da bir gûşe durur bunda güzel cânlar olur
5. bir iki cür'a ile 'aqlın alurlar kişinün
cân u dil gâret eder âfet-i devrânlar olur

4 Harami gözlerin yağmacımızken gönül mülkü nasıl imar olsun?

5 A Hayretî, meyhane erlerinin ayak toprağı bizim baştacımızdır.

154. HD s. 190, N4-, N9 48^b, N15 66^a, GHB 50^a, P-.

1 Burası Rumeli'dir bre! Burada söz ustaları olur. Burası hoş nağmeli kuşların bulunduğu cennetin güllüğüdür.

• bunda: anda N9.

2 (Burada) altın üsküflü, yalın yüzlü sakiler, sohbeti aydınlatan gece kandilleri bulunur.

3 Bre bu yerlerde ne hoş yürüyüşlü serviler vardır ki el ayak okşayarak naz ile sakilik ederler.

• sâķ u: sâķî N9.

4 Bu (Rumeli) şarap içip öpüştükçe daima cana can katan güzel sevgililerin olduğu bir bucaktır.

5 (Bu Rumeli'de) bir iki yudum ile kişinin aklını başından alıp canı ve gönlü yağmalayan âfet-i devranlar olur.

6. ğonce-veş bülbül-i dil-bestelerün gönlin açar
çok güler yüzlü güşâde gül-i handânlar olur
7. bir harâbât evidür her bucağın seyr etsen
hayreti gibi neçe vâlih ü hayrânlar olur

155.

Fe'îlâtün fe'îlâtün fe'îlâtün fe'îlün
Remel + + - - / + + - - / + + - - / + + -

1. neçe bir vermeye el vuşlat-ı cānān neçe bir
neçe bir yana firāk âtesine cān neçe bir
2. neçe bir kan yuda derd ile firākunđa gönül
neçe bir yaş dōke bu dīde-i giryān neçe bir
3. neçe bir bulmaya cem'iyet-i hātır dil ü cān
neçe bir ola saçun gibi perişān neçe bir
4. neçe bir od urasın cān u gönül hırmenine
neçe bir yağa beni âteş-i hirmān neçe bir

6 (Burada) gonca gibi gönlü bağı bülbüllerin gönlünü açan güler yüzlü açılmış
çok gülen güller bulunur.

• dil-beste: dem-beste N9. güşâde: GHB.

7 (Burası öyle) bir meyhane yeridir ki hangi köşesini dolaşsan Hayreti gibi nice
hayran divanelerin olduğunu (görürsün).

• bucağın: güşesi N9; güşelerin N15, GHB.

155. HD s. 191, N4-, N9 49^a, N15 66^b, GHB 50^a, P-.

1 Ne zamana kadar sevgiliye kavuşmak nasip olmayacak, can ne zamana kadar
ayrılık ateşinde yanacak?

• vuşlat: fırsat GHB.

2 Gönül ne zamana kadar ayrılık derdinle kan yutacak, ağlayan gözüm daha ne
zamana kadar yaş dōkecek?

• yuda derd ile firākunđa gönül: yudavuz derd ü firākunla müdām N9. yuda:
dōke N15.

3 Gönül ve fikir dağınıklığı ne zamana dek sürecek, gönlüm ve canım ne zaman
saçın gibi perişan olacak?

4 Can ve gönül harmanını ne zamana yandıracaksın; bu harman ateşi beni ne
zamana kadar yakacak?

5. neçe bir yaralaya tîğ-i firāk ile beni
o cefâlar kılıcı âfet-i devrân neçe bir
6. neçe bir ben ten-i bî-cân gibi pejmürde olam
eyleye kendüyi ol cân gibi pinhân neçe bir
7. neçe bir toğmaya ‘âlemde murādum necmi
baña göstermeye gün ol meh-i tâbân neçe bir
8. neçe bir vādî-i hicrāna düşüp ser-gerdân
gezesin **hayretiya** bî-ser ü sāmân neçe bir
9. yār çün kim okumaz mihr ü vefâ destânın
neçe bir yazıla bu defter ü dîvân neçe bir

156.

Mefā‘ilün mefā‘ilün fe‘ülün
Hezec + - - - / + - - - / + - -

1. bahār erişdi cām içmek gerekdür
şarâb-ı la‘l-fâm içmek gerekdür
2. geçüp ağ u kırasından cihânun
oturup şubh u şâm içmek gerekdür

-
- 5 O cefalar *kılıcı* âfeti devran ayrılık kılıcı (ile) beni ne zamana dek yaralayacak?
 - 6 O (sevgili) ne zamana kadar kendini can gibi gizleyecek, ben cansız beden gibi ne zamana kadar perişan olacağım?
• kendüyi: kendüni N9.
 - 7 Âlemde muradıma eremeyişim ne zamana kadar sürecek, o parlak ay bana ne zamana kadar gün göstermeyecek?
• necmi: güneşi N15.
 - 8 Ey Hayretî, hicran vadisine düşüp sarhoş ve perişan hâlde ne zamana kadar gezeceksin?
• bî-ser ü sāmân: vâlih ü hayrân N9.
 - 9 Sevgili aşk ve vefa destanını okumazsa bu defter bu divan ne zamana dek yazılacak?
• yazıla: kıralana N9.
156. HD s. 192, N4-, N9 49^a, N15 67^a, GHB 50^b, P-.
- 1 Bahar geldi, kadehteki lal renkli şarabı içmek gerek.
 - 2 Cihanın akından karasını bırakıp, oturup sabah akşam içmek gerek.

3. hele eksüklünün anladığı bu
bu eyyâmı tamâm içmek gerekdür
4. dilersen kim olasın ğamdan âzād
müdām içmek müdām içmek gerekdür
5. bugünlerde hemîşe **hayretî**-vār
olup rüsvā-yı ‘ām içmek gerekdür

157.

Mef'ülü fā'ilātü mefā'ilü fā'ilün
Mużārî' - - + / - + - + / + - - + / - + -

1. dīvāne dil ki zülf ü zenaḥdan esīridür
gel gör bugün ki bend ile zindān esīridür
2. devrān içinde bend-i belādan mı kırtulur
şol mübtelā ki āfet-i devrān esīridür
3. 'ışķuṇa kıl olalı gönül ğamdan ağlamaz
kimden ne derdi var şu ki sulṭān esīridür
4. mūr-ı za'īf ise daḥı 'ışķuṇa kıl olan
bir pādişā dudur ki süleymān esīridür
5. dil bağlamadı pīre-zen-i dehre **hayretî**
kocadı gitdi daḥı bir oğlan esīridür

3 Kusurlu kulun anladığı, bu günlerin tamamını içerek geçirmeli.

4 Gamdan kurtulmak istersen daima ama daima içmek gerek.

5 Bu günlerde Hayretî gibi âlemin rüsvası olup daima içmek gerek.

157. HD s. 192, N4 22^a, N9 49^b, N15 66^b, GHB 50^b, P-.

1 A sevgili! Gel gör ki saçının ve çene çukurunun kölesi olan divane gönül,
bugün zincirlerle bağlı bir zindan esiri olmuştur.

2 Âfetidevran esiri olan şu müptela bela bağından dünyada kurtulur mu?

3 Gönül senin aşkına kul olduğundan beri gam yüzünden ağlamaz, sultanın
esiri olanın kimden ne derdi olur?

4 O senin aşkına köle olan (gönlüm) zayıf bir karınca olsa da Hz. Süleyman'ın esiri
olan bir padişahdır.

♦ pādişā durur: pādişāhdur HD, N15.

5 Hayretî, gönlünü dünya kocakarisına bağlamadı fakat bir oğlan esiri olarak
kocadı gitti.

158.

Mef'ülü fā'ilätü mefā'ilü fā'ilün
Muzāri' - - + / - + - + / + - - + / - + -

1. vaşluñla cümleten senün̄ ēy cān el emdedür
miskīn gönül firāk ile dāyim elemdedür
2. ben dem-be-dem kan ağlaram 'ālem taraf taraf
gülmekde oynamaktadır 'ālemde demdedür
3. ēy cān tabībi şöyle za'ifem ki bilmezem
ben nece zindeyem ya benüm cān neremdedür
4. düşeli 'ışk ayağına āvāre gönümüz
şol bir ḥabāba döndi ki ol cām-ı cemedür
5. fāş etse **hayretî** bizi āfāka tañ mıdur
olanca sırhumuz iki dillü kalemeddür

159.

Fā'ilätün fā'ilätün fā'ilätün fā'ilün
Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. cānumı mest eyleyen yād-ı leb-i mey-gündür
zār eden dil 'andelībin ol ruḥ-ı gülgündür

158. HD s. 193, N4-, N9 49b, N15 66b, GHB 51a, P-.

- 1 A can! Başkaları senin vuslatınla bütününüyle dermana kavuştular, miskin gönül (ise) ayrılığınla daima elem çekmektedir.
- 2 Âlemde herkes her yerde gülmede, oynamada, işretteyken ben durmadan kan ağlarım.
- 3 A can tabibi! Öyle zayıfım ki nasıl canlı (kaldığımı), canın bedenimde neremde olduğunu bilemiyorum.
• benüm: N9-.
- 4 Avare gönümüz aşkın ayağına düşeli Cem'in kadehinde bulan bir kabarcığa döndü.
- 5 A Hayretî, olanca sırrımızın bulunduğu iki dilli kalem bizim (sırrımızı) ufuklara/âleme açık etse buna şaşılır mı?

159. HD s. 193, N4-, N9 49b, N15 67b, GHB 51a, P-.

- 1 Canımı mest eden, şarap renkli dudağın yâdıma gelmesidir; gönül bülbülünü ise o gül renkli yanak ağılatır.

2. gön­lümün şeydâlığın ‘ayb eylemen ferhâd-vâr
bir lebi şîrîn saç­ı leylîye çün mecnûndur
3. dest-i kahrından bu dehrün her kime kan ağlasam
görürem benden beter anuñ da bağı hûndur
4. nev-resîde gunceler bülbüllerin zâr eylemek
gülşen-i dehr içre ey dil eskiden kânûndur
5. **hayretî**yi büstân-ı dehrde dölâb-veş
döne döne inleden bu gerdiş-i gerdündür

160.

Fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün
Remel – + – – / – + – – / – + – – / – + –

1. benden ey nâme yûri cânânuma ‘ışk eyle var
bendeden ol şâh-ı ‘âlî-şânuma ‘ışk eyle var
2. serv-i ser-keş gibi şol bir kimseye baş egmeyüp
kullarına merhabâsuz hânuma ‘ışk eyle var
3. hâr-ı mihnetde geçen ahvâli bir bir şerh edüp
bülbülünden ol gül-i handânuma ‘ışk eyle var

• yâd-ı leb-i: lebleri N9.

- 2 Gön­lümün çılgınlığını ayıplamayın, nitekim o, Ferhat gibi, bir şirin dudaklı için çıldırmıştır.
- 3 Bu dünyanın kahrından kime (şikâyet edip) kan ağlasam; onun bağı­rının da benden beter kanlı olduğunu görürüm.
- 4 A gönül! Yeni bitmiş goncaların, bülbüllerini ağlatması âlemin güllüğünde eskiden beri kanundur.
- 5 Hayretî’yi âlem bağında dolap gibi döne döne in­le­ten bu feleğin dönüşüdür.
• dölâb: tölâb N9, N15.

160. HD s. 194, N4 22^a, N9 49^b, N15 67^b, GHB 51^a, P-.

- 1 A mektup! Yürü sevgilime, benden aşk eyle! Kulundan o şanı yüce şaha aşk eyle.
- 2 Kimseye baş egmeyen dik başlı servi misali git ve kullarına merhabasız padişahuma aşk eyle.
- 3 Git! Mihnet dikeninde geçen halleri bir bir anlatarak bülbülünden o gülen gülüme aşk arz et.

4. rûşen ét yanında hep hâl-i dil-i sūzānumı
yanarak ol şem‘-i nūr- efşānuma ‘ışk eyle var
5. hāşılı yerden göge minnet durur ben hākden
uç kanat bük ol meh-i tābānuma ‘ışk eyle var
6. dehr içinde baña bir kez hāk selāmın vermeyen
şīvesi çok āfet-i devrānuma ‘ışk eyle var
7. gerçi ol yıllar durur kim dēmedi bir kimseye
hayretî-i vālih ü hayrānuma ‘ışk eyle var

161.

Mef‘ulü fā‘ilātü mefā‘ilü fā‘ilün
Muzāri‘ - - + / - + - + / + - - + / - + -

1. ‘ayn-ı ‘ināyet ile baña bir nazar yeter
mağşūd olan vefā ise uşbu kadar yeter
2. çok çok cefālar eyledüğün az vefā mıdur
ger ādem isem ol baña ey verd-i ter yeter
3. mihmān-ı hānķāh-ı ğam-ı ‘ışk olanlara
hūn-ı ciger çekilse n’ola māhazar yeter

-
- 4 O nur saçan mumun yanında yanık gönlümün hâlin aydınlat/anlat! Yanarak aşkımı arz et.
 - 5 Hasılı, ben değersiz kul, yerden göge kadar minnet altındayım; kanatlan da uç git (ey mektup), o parlak ay (gibi sevgilime) aşk eyle.
 - 6 Git! Dünyada bir kez olsun bana Hak selamını vermeyen çok nazlı afetidevranıma aşk olsun.
 - 7 Gerçi o yıllardır kimseye “Git! Divane ve şaşkın Hayretî’me selam et.” demedi.
 161. HD s. 194, N4-, N9 50^a, N15 67^b, GHB 51^b, P-.
 - 1 Arzu edilen vefa ise; iyiliği gözeten göz ile bana bir bakış (baksan), bu kadarı yeter.
• kadar: kad GHB.
 - 2 A taze gül! Çok cefa etmen az vefa değildir; eğer insan isem o bana yeter.
• isem ol bana: isek ol bize N9, N15.
 - 3 Aşk derdinin dergâhının misafirlerine hâlihazırdaki ciğer kanı ikram edilse ne çıkar?
• hūn: h‘ân N9, N15.

4. kaçdukça dil kebūteri müjgānuḡ okları
ardından öñine geçer anuḡ érer yéter
5. devlet nişānı **ḡayretiyā** başda ‘āşıkuḡ
maḡbūbınuḡ ayağı tozından eṡer yéter

162.

Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün
Remel – + – – / – + – – / – + – – / – + –

1. baş қоşup zülfünle ḡaddün yine āl étmek diler
ben za‘īfün ḡāmetin var ise dāl étmek diler
2. rā gibi birbirine baş çatmış ebrūlar yine
var ise ben nā-tüvāna bir ḡayāl étmek diler
3. sūzdan yanar kebāb olur kebūter éltemes
her kaçan mektūb ile dil ‘arz-ı ḡāl étmek diler
4. dil lebinden şorsa esrār-ı dehānın dēr gören
bir delü loḡmāna ḡikmetden su‘āl étmek diler

4 Gönül güvercini kaçtıkça senin kirpik oklarının ona yetişip ardından önüne (saplanıp) geçmesi (ona bahtiyarlık olarak) yeter.

5 A Hayretü! Sevgilisinin ayak tozunun zerresi âşığın başına devlet nişanı olarak yeter.

• tozından: tozu GHB.

162. HD s. 195, N4-, N9 50a, N15 68a, GHB 51b, P-.

1 Yanağın zülfünle iş tutmuş tuzak kurmak ister. Anlaşılan ben zavallının boyunu dal (gibi iki büklüm) etmek istiyor.

♦ var ise: benzer N9. zülfünle ḡaddün: zülfünle ḡaddün HD, N9, ḡaddünle zülfün N15.

2 Rā kaşların başlarını yine birbirine çatmış; anlaşılan zayıf kuluna (vuslatın) hayal olduğunu göstermek istiyor.

• rā gibi: rāy-vār N9, N15, GHB.

3 Gönül her zaman bir mektup ile hâlini arz etmek ister; fakat güvercin ateşte yanıp kebab olduğu için (mektubu sevgiliye) ulaştıramaz.

4 Gönül, dudağına ağzının esrarını sorsa, gören “ Delinin biri Lokman’a hikmetten soru sormak istiyor.” der.

5. ‘aklı koyup ‘ışka uyal’dan gönül ey **hayretî**
mülk-i fâniden bekāya intikāl etmek diler

163.

Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün
Remel – + – – / – + – – / – + – – / – + –

1. kanda gitsen bile al yanunça ey dilber teber
kim yerinde sana çok yoldaşlık eyler teber
2. eller üzre tutsalar olsa ‘aceb mi mu‘teber
tīgüne yoldaş olup açdı nêçe eller teber
3. ey şanem dili çalar dahı nacağdur gerçi kim
lîk etmişdür du‘ā-yı seyfi hep ez-ber teber
4. şöyle yüz verdün ki tīgün gibi sulţānum benüm
kan döküp şimden gerü başlar keser başlar teber
5. **hayretî** benzer kazak bir rümili abdālısın
kim düşürmezsin elünden dāyimā bir ter teber

5 A Hayretî, gönül aklı bırakıp aşka uyduğundan beri fani dünyadan ebediyete intikal etmeyi ister.

163. HD s. 196, N4 22a, N9 50b, N15 68a, GHB 51b, P-.

1 Ey sevgili! Nereye gidersen git yanına baltanı al çünkü yeri geldiğinde balta sana çok yoldaşlık eder/çok işine yarar.

2 Kılıcına yoldaş olup sayısız illeri fetheden balta, el üstünde tutulup, itibar görse şaşılır mı?

• tutsalar: dutsalar N4, N9, N15.

3 A heykel! Balta henüz bir nacakken kesmeye/gönül çelmeye başlamış fakat kılıç duasını tastamam açığa çıkartmıştır.

4 A sultanım! Öyle yüz verdin ki bundan sonra balta da, tıpkı kılıcın gibi, baş kesmeye başlar.

• döküp: döker N4, N9.

5 A Hayretî, taze bir baltayı elinden asla düşürmezsin, belli ki sen cesur bir Rumeli abdālısın.

164.

Mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün
Hezec + - - - / + - - - / + - - - / + - - -

1. benüm her dāğ-ı sīnem kim kızıl kana boyanıkdur
belā dağıyla zeyn olmuş birer rengin şakāyıkdur
2. yine gül gibi şāhāne libās-ı āl geymişsin
benüm serv-i hırāmānum güzeldür gey yaraşıkdur
3. bahār-ı hüsñün andukca akarsa tañ mıdur her su
delükanlu durur yaşum henüz dañı bulanıkdur
4. er isen pīre-zen dehre kul olma ey dil abdāl ol
ko tañ etsün saña 'ālem hīç incinme ħalāyıkdur
5. egerçi **hayreti** rüsvā vü şeydāyī gezer dāyim
şarāb-ı 'ışk mestidür anı şanmañ ki fāsıkdur

164. HD s. 196, N4-, N9 50b, N15 68a, GHB 52a, P-.

- 1 Benim göğsümdeki kızıl kanla boyanmış her bir yara bela dağıyla süslenmiş birer renkli gelincik çiçeğidir.
- 2 Yine gül gibi kırmızı, şahane bir elbise giymişsin. Benim salınan servim güzel olmuş, giy, yakışır!
- 3 Henüz (kanla) bulanık olan gözyaşım hala deli-kanlıdır, senin güzelliğinin baharını hatırladıkça her tarafa saçılса şaşılır mı?
• her su: her şu HD; yaşum N15.
- 4 Ey gönül! Er isen kocakarı dünyaya kul olma, abdal ol! Bırak âlem seni kınasın, (hepsi) köledir, hiç incinme!
- 5 Hayreti aşk şarabının sarhoşudur; daima rüsva ve divane hâlde gezerse onu fasık sanmayın.
• fāsıkdur: ayıkdur N15.

165.

Fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. çeşm-i hün-rîzün uçından dîdeler giryân olur
hey ne zālimesin ki her dem eşigünde kan olur
2. nece 'arz edem 'aceb sūz-ı dili dildāra ben
nāme göndersem kebūter eltemez biryān olur
3. 'aşıkımdur 'ışkıum ile n'îçün ölmez dēr imiş
ölmek āsān idi ammā arada hicrān olur
4. dēdüm ēy meh-rū n'ola mihr ü vefālar eylesen
nāz ile güldi dēdi 'ālemlere destān olur
5. ēy kemān-ebrū hayāt-ı cāvidānī kesb eder
tekye-i 'ışkıunda her cān kim senün kurbān olur
6. mısr-ı hūsn içinde bir yūsuf-cemālī kim görür
kul olur biñ cān ile gönüm 'aceb sulṭān olur
7. şemme-i esrār-ı 'ışkıumdan kime şerḥ eylesem
hayretî-i vālih ü şeydā gibi hayrān olur

165. HD s. 197, N4-, N9 50^b, N15 68^b, GHB 52^a, P-.

- 1 Kan dökücü gözü'n sebebiyle (nice) gözler ağlar, hey ne zalimsin ki eşiğin her zaman kanlıdır.
- 2 Ben gönül yangınımı sevgiliye nasıl arz edeyim! Mektup göndersem güvercin (yanar) kebab olur, iletmez.
- 3 (O sevgili, Hayretî) "benim âşığımdır, niçin aşkım ile ölmüyor." der imiş; ölmek kolaydı fakat arada hicran bulunuyor.
- 4 A ay yüzlü "Biraz sevgi ve vefa göstersen ne olur" dedim; naz ile güldü ve "âlemlere destan olur." dedi.
- 5 Ey yay kaşlı, senin aşk dergâhında kurban olan her canlı ebedi hayatı kazanır.
• her: şol N9.
- 6 Güzellik ülkesinde Yusuf yüzlü sevgiliyi gören gönüm bin can ile kul mu olur yoksa sultan mı?
- 7 Aşkımın esrarından kime azıcık anlatsam divane ve çılgın Hayretî gibi donup kalıyor.
• şerḥ: keşf N15.

166.

Mefā'īlün mefā'īlün fe'ülün
Hezec + - - - / + - - - / + - -

1. meminün dil qadīmī çākeridür
eşiği kelbidür hāk-ı deridür
2. düşel'den bend-i zülfine meminün
cihān dilberlerinden dil berīdür
3. dehānında koçarken şīr-i māder
gönüller şaydınun şīr-i neridür
4. otursa nāz ile şehbāz-ı vahşī
yürise lutf ile kebk-i derīdür
5. nazīrin görmemişdür dahı gözler
begüm ādem degüldür ol perīdür
6. cemāli āfitāb-ı evc-i behcet
ki aña mihr ile meh müşterīdür
7. kaçan söz söylese biñ şīve ile
eridür yüregüm yağın eridür
8. hemān bu gurbet elde yādigāri
kulağumda sözi gevherleridür

166. HD s. 198, N4-, N9 51^a, N15 69^a, GHB 52^b, P-.

- 1 Gönül, Memi'nin eskiden beri kölesi, eşiğinin köpeği, kapısının toprağıdır.
- 2 Gönül, Memi'nin saçının başına düştüğünden beri cihan dilberleriyle ilgilenmez.
 - düşelden: üşelden GHB.
- 3 (Memi'nin) ağzı süt koktuğu hâlde gönül avlamada bir erkek arslandır.
 - N9, N15, GHB-.
- 4 Naz ile otursa vahşi bir doğan, lutf ile yürüse iri ve güzel sesli bir kekliktir.
- 5 Beyim! Gözler daha benzerini görmemiştir; o insan değil (olsa olsa) peridir.
 - begüm: meger N9.
- 6 Güzelliği, güzellik göğünün güneşi olup güneş ve ay ona müşteri olmuşlardır.
 - N9, N15, GHB-.
- 7 Ne zaman işveli bir söz söylese, benimyüreğimin yağını eritir.
- 8 Bu gurbet elde, elde kalan yadigāri ancak kulağımdaki söz incileridir.

9. yer edinmedüğümçün âsitânun
beni it gibi öldürsen yeridür
10. tarîk-ı ıışık içinde hayretîyi
begüm hâlince görseñ yol eridür
11. nedâmet erlerinün başı buğı
deliler haylınun ser-defteridür

167.

Mefâ'îlün mefâ'îlün fe'ûlün
Hezec + - - - / + - - - / + - -

1. meminün dil 'aceb âvâresidür
ölümlü hastası bî-çâresidür
2. oñulmasun kıo gitsün dilde zañmum
k'anun şemşîr-i 'ışkı yarasıdur
3. cihânda kabza-i kıavs-i murâdum
meminün iki kıaşı arasıdur
4. nece sevmeyeyin cân u gönülden
yürekler vaşlası cân pâresidür
5. ağarmışdur şakalı hayretînin
tarîkun eski yüzü kıarasıdur

-
- 9 Onun eşîğini yer edinmediğim için beni it gibi öldürsen yeridir.
 - âsitânun: âsitânın N9, N15, GHB. öldürseñ:öldürse N9.
 - 10 Beyim! Hayretî'yi aşk yolunda bir görseñ, kendi hâlinde bir yol eridir.
 - 11 Pişmanlık erlerinin önderi; deliler sürüsünün reisidir.
 167. HD s. 199, N4 22^a, N9 51^a, N15 68^b, GHB 52^a, P-.
 - 1 Gönül Memi'nin avaresi mi yoksa çaresiz, ölümlü hastası mıdır?
 - ölümlü: elemli N4, N15.
 - 2 Bırak gönlümdeki yaram iyileşmesin çünkü o (sevgilinin) aşk kılıcının yarasıdır.
 - kıo gitsün: gerekmez N15. zañmum: zañmı N15.
 - 3 Cihanda istek yayımın kabzası Memi'nin iki kıaşının arasıdır.
 - 4 Yürekler lokması, can parçası olan (Memi'yi) canıgönülden nasıl sevmeyeyim?
 - 5 (Bu) yolun eski yüzü karalarından olan Hayretî'nin sakalı ağarmıştır.

168.

Mefā'ılün mefā'ılün fe'ülün
Hezec + - - - / + - - - / + - -

1. meminün dil qadīmī bendesidür
ayaqda qalmış efgendesidür
2. beni vīrān eden düzdîde geh gāh
bakup bir göz ucuyla ḥandesidür
3. bu gönüm ḥānesini rūşen eden
çerāğ-ı 'arız-ı tābendesidür
4. kızarsa ṭaṇ mı benzi āfitābuṇ
cemāli ayınuṇ şermendesidür
5. sürūd-ı 'ışkı dinlen ḥayretiden
bu bezmün ol da bir güyendesidür

169.

Fe'ilātün fe'ilātün fe'ilātün fe'ilün
Remel + + - - / + + - - / + + - - / + + -

1. yād-ı la'lün dil-i bīmāra şafālar getürür
ēy ṭabīb-i dil ü cān ya'nī şifālar getürür

168. HD s. 199, N4-, N9 51^a, N15 69^a, GHB 52^b, P-.

1 Gönül Memi'nin kadim kulu, ayakta kalmış, düşkün âşığıdır.

2 Beni viran eden ara ara bir göz ucuyla attığı kaçamak bakışı ve kaçamak gülüşüdür.
düzdîde: derd ile N9.

3 Bu gönül evimi aydınlatan ışıldayan yanağının kandilidir.

4 (Memi'nin) güzellik ayının karşısında mahcub olan güneşin yüzü kızarsa buna şaşılır mı?

5 Aşk şarkısını Hayretî'den dinleyin; o da bu meclisin bir hanendesidir.

• güyendesidür: ḥünendesidür [ḥvānendesidür] GHB.

169. HD s. 200, N4-, N9 51^b, N15 69^b, GHB 52^b, P-.

1 Ey can ve gönül hekimi, dudağını hatırlamak hasta gönlüme sefalar getirir, yani şifalar getirir.

• bīmāra: bî-cāna N15.

2. yanuma geldi gözüm yaşına rahm etdi rakīb
başuma gör bu sitārem ne belālar getürür
3. şūfīyā bezm-i şafâyı nece terk eyleyelüm
kalbümüz şāf edüben rûha şafālar getürür
4. felege vërme burayı dëdi kûyında görüp
dëdüm ey meh beni buraya bu rālar getürür
5. **hayretî** gelmez eli boş ayağın toprağına
māhazar tuhfe du‘ā ile senālar getürür

170.

Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün
Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. şöyle yakdum cismümi gören kara geymiş şanur
egnüme bir hırka-i zerķ u riyā geymiş şanur
2. na‘llerle şol kadar zeyn eyledüm cismüm gören
bir kalenderdür ki egnine fenā geymiş şanur
3. tāze tāze dağlarla seyr eden cismüm benüm
bir benek altunlu şāhāne kabā geymiş şanur

2 Rakip yanıma gelerek gözyaşıma acıdı; bu yıldızımın başıma ne belalar getirdiğini gör!

3 A sofı, kalbimizi saflaştırarak ruha neşe veren şarap meclisini biz nasıl terk edelim?

♦ bezm-i şafâyı: biz mey-i şâfı HD, N15, GHB. idüben: kılup HD.

4 Sevgili beni semtinde görüp “Burayı dünyalara değışme!” dedi; ben de “Ey ay yüzlü! Beni buraya bu râ (kaş)ların getirdi.” dedim.

5 Hayretî, ayağının bastığı toprağı eli boş gelmez, elde olan hediye, dua ve senalarla gelir.

170. HD s. 200, N4 22^b, N9 51^b, N15 69^b, GHB 53^a, P-.

1 Cismimi öyle yaktım ki gören karalar giymişim, sırtıma bir riya hırkası almışım zanneder.

2 Bedenimi na‘llerle öyle süsledim ki beni gören üstüne cübbe giymiş bir kalender olduğumu sanır.

3 Benim taze taze yaralarla (dolu) bedenimi seyreden altın beneklerle süslü padişah kaftanı giydiğimi sanır.

4. başum üstinde görenler hāk-ı pâyundan eşer devlet ü 'izzet külâhın bir gedā geymiş şanur
5. ben gedānuñ seyr eden başında yanan 'ışk odın efser-i devletdür anı pādişā geymiş şanur
6. şöyle şād olur gönül ğam hil'atiden kim gören bir yetim oğlan libās-ı dil-güşā geymiş şanur
7. şöyle lāğardur vücūdı üstüh^vânın seyr eden **hayretî** bî-çāreyi bir büriyā geymiş şanur

171.

Mefā'îlün mefā'îlün mefā'îlün mefā'îlün
Hezec + - - - / + - - - / + - - - / + - - -

1. melāhet meclisinde leblerün şahbā-yı āl oğşar letāfet gülşeninde sözlerün āb-ı zülāl oğşar
2. elif kim sīneme kıddün hayāliyle çekilmiştir maḥabbet büstânında henüz bitmiş nihāl oğşar
3. benüm bu tāze tāze dāğ ile gūyā şınuğ gönüm karanfüllerle zeyn olmuş şikeste bir sifāl oğşar

-
- 4 Başımın üstünde ayak toprağından eser görenler bir dilencinin devlet ve yücelik başlığını giydiğini zanneder.
 - 5 Ben zavallı dilencinin başında yanan aşk ateşini gören onu padişahın giydiği devlet tacı sanır.
 - 6 Gönül gam kaftanını (giymekten) öyle mutlu olur ki gören bir yetimin gözü gönlü açan bir elbise giydiğini sanır.
 - 7 Hayretî'nin vücūdu öyle zayıftır ki kemiklerini seyreden zavallıyı bir hasır sarınmış zanneder.
 171. HD s. 201, N4 22^a, N9 51^b, N15 69^b, GHB 53^a, P-.
 - 1 Dudakların tatlılık meclisinde şarap kadehini andırır; sözlerin güzellik güllüğündeki hoş içimli suyu.
 - 2 Sineme boyunun hayaliyle çekilen elif muhabbet bostanında yeni bitmiş fidana benzer.
 - 3 Benim bu taze taze yaralarım kırık gönüm sanki karanfillerle süslenmiş kırık bir testiye benzer.

4. henüz hâk ile oynar eglenür bir ıfıl-ı nâ-dân dur
şu kim def^c-i melâl için alup destine mâl oğşar
5. bulunmaz dâmen-i zülf-i nigâra dest-res herkes
anı ey **hayretî** ya şâne ya bād-ı şimâl oğşar

172.

Mefā'îlün mefā'îlün mefā'îlün mefā'îlün
Hezec + - - - / + - - - / + - - - / + - - -

1. şusamış cānlara la'lün şarāb-ı zindegānīdür
kara günlülere zülfün hayāt-ı cāvidānīdür
2. şarāb içenlere dīvāne dēr zāhid velī bilmez
ki ol 'arīf yanında 'aql-ı evvel rūh-ı şānīdür
3. mey ü maḥbūb ile yār-ı muvāfık ehl-i 'irfānun
gözinde nūrı gönlinde ḥuzūrı tende cānıdur
4. kerem kıl zāhidā maḥbūb u meyden bizi men' étme
bahār eyyāmı şöḥbet mevsimi 'işret zamānıdur
5. alup cānın dökersen **hayretīnün** kanın ey şūfī
mey ü maḥbūbı terk étmez k'anun rūh-ı revānıdur

4 Kederden kurtulmak için malını eline alan kişi henüz toprakta oynayan bilmez bir çocuğa benzer.

5 A Hayretî! *Zülf-i nigâr* çiçeğinin eteğine (benzeyen sevgilinin saçına) herkesin eli yetişmez; onu ya tarak ya da kuzey rüzgârı/Yıldız okşar.

172. HD s. 201, N4 22^b, N9 52^a, N15 70^a, GHB 53^b, P-.

1 (Ey Sevgili!) Dudağın susamış canlara dirilik şarabı; zülfün kara günlülere daimî hayattır.

2 Sofu şarap içenlere divane der; fakat o ukala arifin yanında şarabın *rûh-ı sâni* olduğunu bilmez.

3 Şarap ve sevgili ile uygun dost ariflerin gözünde nuru, gönlünde huzuru ve bedende canıdır

4 A sofı, bahar günleri, sohbet mevsimi, içip eğlenme zamanıdır; lütfen bize sevgili ve şarabı yasaklama.

5 A sofı! Hayretî'nin canını alıp kanını döksen bile şarabı ve sevgiliyi terk etmeyecek olan onun süzülen ruhudur.

173.

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. 'āşık-ı tahkîk olan cevır ü cefādan hazz alur
şāhib-i taklîd olan mihr ü vefādan hazz alur
2. 'āşık-ı şadık olan cevrine yārun cān vērür
mübtelā-yı derd-i 'ışk olan belādan hazz alur
3. ğam degüldür çekse bû-cehl-i rakîbün ta'nını
şol şafā ehli ki hubb-ı muştafādan hazz alur
4. yād edermişsin dil-i bî-çāreyi düşnām ile
müstedām ol hastadur miskîn du'ādan hazz alur
5. **hayretî** şavm-ı firāk-ı yārdan incinmeyüp
'id-i vuslatda hemān bir merhabādan hazz alur

174.

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. ey benüm hālüm şoran ben bilmezem cānāna şor
bendenün aḥvālını var hazzet-i sulṭāna şor

173. HD s. 202, N4-, N9 52^a, N15 70^a, GHB 53^b, P-.

1 Hakiki âşık eza cefadan; taklitçi kimse de sevgi ve sadakat görmekten haz alır.

2 Sadık âşık sevgilinin eziyetiyle can verir; nitekim aşk derdinin müptelâsı beladan haz alır.

• Bu beyit N15'de dördüncü sıradadır.

3 Mustafa'nın (s.a.v.) muhabbetinden haz alan sefa ehli, Ebû Cehil karakterli rakibin eziyetini çekse gam değil.

4 (Ey sevgili!) Zavallı gönlü sövüp saymakla hatırlarmışsın; o duadan lezzet alan bir hastadır, eksik olma!

5 Hayretî, yârin ayrılık orucundan incinmeyerek ancak vuslat bayramında bir merhabadan haz alır.

174. HD s. 203, N4-, N9 52^a, N15 70^a, GHB 53^b, P-.

1 Ey benim halimi soran, ben bilmiyorum sevgiliye sor, kulunun halinin var sultan hazretlerine sor.

• ğamla: ğamda N9.

2. gūşşa vü endūh u gāmdan bil nedür hālüm benüm
dostum baña inanmazsan eger yārāna şor
3. ol çerāğ-ı hūsn-i ‘ālem-tāba var ēy peyk-i āh
bu dil-i pervānenün hālını yana yana şor
4. var yūri ēy ‘ışk-ı hālīş isteyen qalbūnde bul
gel gel ēy genc-i firāvān arayan vīrāna şor
5. degme bir hayvān ne bilsün lezzet-i ‘ışk-ı nedür
hayretî ol ni‘metün dadını ben hayrāna sor

175.

Mef‘ūlū fā‘ilātūn mef‘ūlū fā‘ilātūn
Muzārī‘ – – + / – + – – / – – + / – + – –

1. şol derzî dilberine her cān ki āşinādur
mıkrāz-ı gāmla ‘ömrin biçmezse ger qabādur
2. pīşindedür raqībi dāyım kesilmedi āh
cāndan beden gibi līk āvāreler cūdādur

- 2 Dostum, keder, üzüntü ve gamdan halimin nasıl olduğunu, eğer bana inanmazsan, dostlara sor.
- 3 Ey ah habercisi! O âlem aydınlatan güzellik kandiline var, bu pervane gönlümün halini yana yana sor.
- 4 Ey saf aşkı arayan kişi, var git kalbinde ara; ey tükenmez hazineyi arayan, beri gel, onu (bana, harap olmuş) virana sor.
- 5 Hayretî! Sıradan bir hayvan/canlı aşk lezzetinin ne olduğunu ne bilsin? O nimetin tadını ben hayrana sor.

• ‘ışk-ı nedir: hūsn-i gāmlı GHB.

175. HD s. 203, N4-, N9 52^b, N15 70^b, GHB 53^b, P-.

- 1 Şu her canın kendisine dost olduğu terzi dilberi ömrünü gam makasıyla biçmediyse kaba (kumaş) olarak kaldın demektir.
- cān: dil N15.
- 2 Ah! Can bedenden ayrılmadığı gibi rakip de (sevgilinin) arkasından hiç kesilmezken perişan (âşıklar) ondan ayrılırlar.
- beden gibi līk: gibi velikin N9, GHB.

3. āvāresine pāre geçmekdür işi dāyim
şol derzî dilberi kim nāmıyla muştafādur
4. her bī-nevā ki kuluṇ kurbānuṇ oldı şāhā
kesb êtdi ‘ömr-i bâkî ‘ālemde pādişādur
5. dervîş **hayretî**yi kimdür dēr isen ēy şāh
kūy-ı melāmet içre bir şūḥ-ı bī-nevādur

176.

Fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilün
Remel + + - - / + + - - / + + - - / + + -

1. ne melāmet gibi bir künc-i selāmet bulunur
ne nedāmet gibi eglenmege ālet bulunur
2. ne benüm zaḥmuma zaḥmet gibi şıḥḥat görünür
ne menüm gönlüme miḥnet gibi rāḥat bulunur
3. ne ben üftādeye ğurbet gibi raġbet yeri var
ne bu dil-dādeye zillet gibi ‘izzet bulunur
4. ne olur meykede künci gibi ḥürmet şadı
ne ḥarābāt gibi gūşe-i vahdet bulunur

-
- 3 Şu Mustafa isimli terzi dilberinin işi daima elbisesine yama yapmak/âşıklarını perişan etmektir.
 - 4 Ey padişah! Hangi nasipsiz kulun kurbanın olsa baki ömrü kazanıp âleme padişah oldu.
 - şâhâ: cânâ N9, N15.
 - 5 Ey şah! Derviş Hayretî kimdir dersin, melamet mahallesindeki nasipsiz bir arsızdır.
 - şâh: şeh N9.
176. HD s. 204, N4-, N9 52^b, N15 70^b, *GHB 53^b, P-.
- 1 Ne melamet gibi bir selamet bucağı, ne de pişmanlık gibi eğlenmeye araç bulunur.
 - GHB’de yalnızca bu beyit bulunmaktadır.
 - 2 Ne yarama zahmet gibi sıhhat görünür; ne gönlüme minnet (sıkıntı) gibi rahat bulunur.
 - 3 Ne ben düşküne gurbet gibi makbul bir yer var; ne bu âşığa horlanma gibi yücelik bulunur.
 - 4 Meyhane köşesi gibi ne hürmetli bir yer; ne de vahdet bucağı bulunur.

5. **hayretî**nün yoğ ise ‘aklı ne var ey şūfî
her ne denlû dēr isen ğaflet ü hayret bulunur

177.

Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün
Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. bana hîç ğuşşan gibi eglenmege yārân mı var
yā onulmaz derdüme derdün gibi dermân mı var
2. gönlüme kūyun gibi bir gülşen-i zībâ m’olur
gözüme bâğ-ı cemālünden güzel seyrân mı var
3. ‘ārife mecmû‘a-i hüsnün gibi dīvân m’olur
‘aşıkâ ğaṭṭ-ı cemālün gibi ya kūr’ân mı var
4. bezm-i ‘ışk içinde inşâf edicek abdâllar
bu benüm şūrîde gönlüm gibi bir hayrân mı var
5. gözlerüm merdümlerine **hayretî** çok yaşlar
kim beni ağlar acır anuñ gibi insân mı var

5 Ey sofı! Hayretî’nin aklı yoksa da ne çıkar! Her ne kadar (öyle) desen de gafleti ve hayreti bulunur.

177. HD s. 204, N4-, N9 52^b, N15 70^b, GHB-, P-.

- 1 Bana eğlenmek için kederin gibi dost olur mu; hem onulmaz derdime derdin gibi derman olur mu?
- 2 Gönlüme mahallenden daha güzel gül bahçesi, gözüme güzellik bağından daha güzel bir gezinti olur mu?
• Bu beyit N15’de dördüncü sıradadır. gülşen-i zībâ m’olur: gülşen-i cennet mi var N15.
- 3 Ârife senin güzellik kitabından âlâ bir divan olur mu? Âşık nezdinde güzel yüzünün ayva tüyleri gibi bir Kur’ân bulunur mu!
• ğaṭṭ-ı cemālün gibi yâ kūr’ân mı var: ğaṭṭun gibi reyḥân mı var kūr’ân mı var N15.
- 4 Abdallar insaf ederlerse, aşk meclisinde bu benim gönlüm gibi bir hayran bulunur mu?
- 5 A Hayretî! Göz bebeklerim gibi bana acıyıp ağlayan çok yaşlar döker bir insan (daha) var mı?
• insân: yârân N15.

178.

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. meclis içre büse-i cānānum almak yol mıdur
öldürüp ben nā-tüvānı cānum almak yol mıdur
2. komadın şeytānlığı gitdün sen ey bed-ḥū raḳīb
yārı benden ayırıp imānum almak yol mıdur
3. ḥāk-i rāhın göz göre urduḡ götürdün ey şabā
tütiyā-yı dīde-i giryānum almak yol mıdur
4. tek ye-i miḥnetde aldun cānumı ey pīr-i ıṣḡ
tecrīd abdālam benüm ḡurbānum almak yol mıdur
5. ey kilāb-ı kūy-ı dilber size n'etdi ḡayretī
ḡaḡrıṣup her birinüz dāmānum almak yol mıdur

179.

Mef'ülü fā'ilātü mef'ülü fā'ilün

Muzāri' - - + / - + - + / + - - + / - + -

1. meclisde büse-i leb-i cānānum aldılar
ben ḡastayı helāk edüben cānum aldılar

178. HD s. 205, N4-, N9 53^a, N15 71^a, GHB-, P-.

- 1 Mecliste sevgilimden öpücük almak, yani ben zavallıyı öldürüp canımı almak insafa sığar mı?
- 2 Ey kötü huylu rakip! Şeytanlığı bırakmadın gitti! Sevgiliyi benden ayırıp beni imandan etmen insafa sığar mı?
♦ gitdün: âḡir HD, N4, GHB.
- 3 Ey sabah rüzgârı! (Sevgilinin) ayak toprağını göz göre göre estin götürdün; ağlayan gözümlün sürmesini (elimden) almak insafa sığar mı?
- 4 Ey aşk pîri! Mihnet tekkesinde canımı aldın; ben tecrit ehli/vazifeli bir abdalım, elimden kurbanımı almak insaf mıdır?
- 5 Ey sevgilinin mahallesinin itleri, Hayretî size ne etti? Her birinizin baḡrıṣıp eteḡimden kapması insafa sığar mı?

179. HD s. 205, N4 22^b, N9 53^a, N15 71^a, GHB-, P-.

- 1 Mecliste sevgilimin dudaḡından bir öpücük aldılar; yani ben hastayı helak ettiler, canımı aldılar.

2. kapuṇa vardum idi bu ben müflis itlerün
borcum nedür ki her biri dāmānum aldılar
3. eşküm yetîmi yüz bulıcaḳ başdan aşdılar
ḳanlu mıyam ki böyle girîbānum aldılar
4. ‘uşşāḳa cān yêdürdüm eyā ḳaşları kemān
abdāllar üşdiler yine ḳurbānum aldılar
5. biryān-ı nār-ı ‘ışḳ olalum **ḥayretî** dēyü
bülbüller uş fiḡān ile bir yanum aldılar

180.

Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün
Remel – + – – / – + – – / – + – – / – + –

1. rind-i fānīler bu dünyā-yı fenādan geçdiler
zāhidā şanma şarāb-ı dil-güşādan geçdiler
2. şāh içün çāk eylediler ten libāsın terk terk
terk ü tecrîd oldılar tāt u ḳabādan geçdiler
3. öldiler ölmezden öñdin ya‘nî ihyā oldılar
bu ten-i ḥāḳîyi ḳoydılar semādan geçdiler

- 2 Ben iflas etmiş (âşık), kapına varmıştım, borcum neydi ki, itlerinin her biri eteğimden (bir parça) aldılar?
- 3 Gözyaşımın yetimleri yüz buldukça tepeme çıktılar! Cinayet mi işledim, neden yakama yakama yapıştılar?
- 4 A yay kaşlı! Âşıklara her türlü fedakarlıkta bulundum yine de abdallar toplanıp kurbanımı aldılar.
- 5 A Hayretî, aşk ateşinde kebab olalım diye figan ederek yanıma geldiler. (bir yānum aldılar şeklinde cinas yapılmış.)

180. HD s. 206, N4 23^b, N9 53^a, N15 71^b, GHB-, P-.

- 1 Ey zahit! Fānî rintler bu fānî dünyadan geçtiler diye gönül açan şaraptan da vazgeçtiklerini düşünme.
 - 2 (O rintler) sultan için beden elbisesini parça parça yırtılar, terk ve tecrit ehli olup taç ve kaftandan geçtiler.
 - 3 Ölmeden önce öldüler yani hayat buldular; bu topraktan bedeni bırakıp göge doğru yüceldiler.
- ihyā: aşḥāb N4.

4. bir nefes ey h^vāce fā‘at kılmadılar zerķ içün
ehl-i tevḥīd oldılar zerķ ü riyādan geçdiler
5. tālib-i rāh-ı ḥaķīķat oldılar abdāllar
ḥayretī el yudılar her mācerādan geçdiler

181.

Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün
Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. ḥāk-i pāyuṇ ey güzeller šāhı başlar tācıdur
āsītānuṇ ehl-i ‘ışķuṇ ‘arşıdur mi‘rācıdur
2. érmedi dil vaşluṇa yıllar durur kūyuṇdadur
görmedi nūrı inen çokdan mücāvır ḥācıdur
3. şaķınuṇ dil mülkini tārāc ederler şaķınuṇ
ğamze-i tātārı ḥübānuṇ qatı yağmacıdur
4. ḥüsn meydānında ey dil ğamze-i ğammāz-ı dost
hey ne tīr-endāz olur kim cān u dil umacıdur
5. keşf-i esrār eyler ise **ḥayretī** manşūr-vār
dār ile kōrkutma şūfī ol anuṇ mi‘rācıdur

4 Ey hoca! (O rintler) bir nefes olsun gösteriş için ibadet etmediler; riya ve iki yüzlülüğü bırakıp tevhit ehli oldular.

5 Hayretī! Abdallar, hakikat yolunun talibi oldukları için tüm olaylardan el çektiler.

181. HD s. 206, N4-, N9 53^b, N15 71^b, GHB-, P-.

1 A güzeller şahı! Ayak toprağın baş tacı, dergâhın ise âşıkların miraca çıktıkları arşıdır.

2 Gönül yıllardır mahallende olduğu hâlde sana (bir türlü) kavuşamadı; (tıpkı) sevgili x

• görmedi nûrı: nûr görmedi N9, N15.

3 Sakının! Güzellerin Moğol(lar gibi kan dökücü) yan bakışları oldukça yağmacıdır, dil mülkünü yağmalarlar, (bundan) sakının!

• ḥübānuṇ: dilberler N9, N15.

4 Ey gönül! Sevgilinin fitneci yan bakışı güzellik meydanında nasıl bir okçudur öyle! Can ve gönlün korkulu rüyasıdır.

5 Ey sofu! Hayretī, Mansur gibi sırları keşfederse onu darağacı ile korkutma çünkü (darağacı) onun miracıdır.

182.

Mef'ulü fā'ilâtü mefā'ilü fā'ilün
Muzāri' - - + / - + - + / + - - + / - + -

1. bu gözlerüm yine beni başdan çıkardılar
kanımı kara yerlere göz göre kardılar
2. ten cübbesini çāk edüben dest-i reşk ile
pirāhen ile cāme-i cānānı şardılar
3. āvāreler ayağa düşüp la'lün öpeli
meclisde sākıyā yine haylī kabardılar
4. oğlan sever dēyü beni sevmez egerçi halk
sevmezse sevmesün deli gönlüm sever diler
5. şol bir harāmī gözlinün ey **hayretî** bugün
uğrın bakışları yine gönlüm apardılar

182. HD s. 207, N4-, N9 53b, N15 71b, GHB-, P-.

- 1 Bu gözlerim yine beni öldürdüler. Göz göre göre kanımı kara yerlere kardılar.
 - yine beni: beni yine N9.
- 2 Gözlerim, kıskançlık eliyle tenimi, bağrımı yırtarak sevgilinin gömleğini ve elbisesini sarmaladılar.
 - ♦ idüben: kılup HD. cāme-i: dāmen-i N9, cāmesi N15. cānānı: cānānı HD, N4, GHB, P; cānāna N15.
- 3 A sakî! Âvâreler, ayağa/kadehe düşüp dudağını öptüklerinden beri mecliste iyice kabardılar.
- 4 Halk, gerçi beni oğlan sever diye sevmez fakat onlar sevmezse sevmesin, deli gönlüm sevmek istiyor.
 - deli: veli N15.
- 5 A Hayretî, o haramî gözlinün gizli bakışları bugün yine gönlümü alıp götürdü.

183.

Fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. her kaçan kim leblerin nāz ile cānān oynadur
her ʔarafdan ‘āşık-ı dil-ḥasteler cān oynadur
2. her gece ‘ışk āteşidür böyle odlar ʔalkıdan
şanma kim pervāneyi şem‘-i şebistān oynadur
3. göz yaşına şöyle ğarḳ oldı vüçūdum dēr gören
köhne zevraḳdur ki anı mevc-i ‘ummān oynadur
4. ādem isen dīv-i dehrün dīvine aldanma kim
tahtını ye le vērür neçe süleymān oynadur
5. ğabḡab u zülfün görel’den ḥayretī dēr dostum
şimdi söz meydānı içre ʔop u çevgān oynadur
6. ‘idgehde dēdiler dölāba bindügüm görüp
döne döne ʔarşusunda dilberün cān oynadur ō

183. HD s. 207, N4-, N9 53b, N15 72a, GHB-, P-.

- 1 Sevgili her ne zaman naz ile dudaklarını oynatsa, her yerden gönlü yaralı âşıklar canlarını harcarlar.
- 2 Pervaneyi harekete getirenin gece kandili olduğunu sanma, (onu) her gece böyle kaldıran alevleri harlayan aşk ateşidir.
- 3 Vücudum gözyaşında öyle bir battı ki, gören “Denizin dalgasının batırdığı eski bir kayıktır.” der.
- 4 Adamsan ifrit dünyanın tahtlarını havaya savurup nice Süleyman’ı/hükümdarı harcayan şeytanına aldanma.
- 5 A dostum, çenenin altındaki gerdanını ve zülfünü gördüğünden beri söz meydanının polo oyuncusu Hayretî’dir.
♦ ḥayretîdür: hayretî dēr HD.
- 6 Bayram yerinde dolaba bindiğimi görenler “sevgilinin karşısında döne döne canını harcayacak” dediler.
• dölâb: ʔölâb N9.

184.

Fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. ger dilerseñ ey ḥarābātī şafā-yı rûzgār
dāyimā nûş ét şarāb-ı dîl-güşā-yı rûzgār
2. ‘arîf isen zînet-i dūnyā-yı dūna vërme dîl
çün bilürsin kimseye yokdur vefā-yı rûzgār
3. el yuyup geçmek gereksin sâlik isen ey gönül
bir aķar şudur bilürsin mācerā-yı rûzgār
4. şūfîyā şāfî-derün olmaķ dilerseñ fārîğ ol
ürküdür murğ-ı şafāyı hūy u hāy-ı rûzgār
5. pîşesi ‘aşıklarun āzādelikdür dāyimā
ne belādur olma ey dîl mübtelā-yı rûzgār
6. ğam yeyüp kan içmek olmışdur nevāle ‘aşıķa
bî-nevādur isteyen ey dîl nevā-yı rûzgār
7. gülsitān-ı dehre göz yaşı vërüpdür āb-ı rû
āteş-i āh iledür rûşen sarāy-ı rûzgār

184. HD s. 208, N4-, N9 54^a, N15 72^a, GHB-, P-.

- 1 A meyhane müdavimi, dünyanın sefasını sürmek istersen daima âlemin gönül açıcı şarabını iç.
- 2 Ârif isen alçak dünyanın süsüne gönül verme, çünkü bilirsin, âlemin kimseye vefası yoktur.
- 3 A gönül, bilirsin ki dünya macerası bir akarsudur; yolcu isen el yuyup geçmek gerek.
- 4 Ey sofı! Saf gönüllü olmak istersen (dünyadan) vazgeç; dünyanın gürültüsü patırtısı huzur kuşunu ürkütür.
- 5 A gönül, büyük bela olan dünyanın müptelası olma; âşıkların mesleği daima kayıtsızlıktır.
- 6 A gönül! Gam yeyip kan içmek âşığa kısmet olmuştur; nasip olarak dünyayı isteyen nasipsizdir.
- 7 Dünya güllüğüne şerefini gözyaşı kazandırır; felek sarayının aydınlanması ah ateşi ile olur.

• N15-.

8. on sekiz biñ ‘āleme sulṭān olayın dēr isen
bir gedā-yı rūzgār ol bir gedā-yı rūzgār
9. **ḥayretī** bir künc-i miḥnetdür maḳām-ı salṭanat
bī-ḥaberler gerçi dēr devlet-sarāy-ı rūzgār

185.

Mefʿülü fāʿilātün mefʿülü fāʿilātün

Muzārīʿ -- + / - + -- / -- + / - + --

1. fāş oldu cümle sırrum yaşum çü akdı sır sır
‘arz ʿetdi mācerāyı ol ḳan olası bir bir
2. dāğ-ı ğam-ı ruḥunla bārān-ı eşk-i çeşmüm
bitürdi tāze güller ḥāk-i tenümde yēr yēr
3. başdan gözi yaşıdur ʿey zāhid ehl-i ‘ışḳun
döndüren āsiyāb-ı dölāb-ı çarḥı fır fır
4. alnuḥ ruḥun ḡamında mihr ile māḥi āhum
berg-i ḥazān mişāli ditretti yine tir tir
5. ʿey **ḥayretī** cihānda ten beslemekdür işün
bilmez misin ki anı āḥir bu ḳara yēr yēr

8 On sekiz bin âleme sultan olayım dersin şu zamanın fakir bir dilencisi ol.

9 Hayreti! Bilmeyenler ona feleğin mutluluk sarayı derler fakat saltanat makamı aslında bir sıkıntı bucağıdır.

185. HD s. 209, N4-, N9 54^a, N15 72^a, GHB-, P-.

1 Gizli gizli akan gözyaşım sebebiyle tüm sırlarım ifşa oldu; o kan olası macerayı bir bir ortaya döktü.

• çü akdı: çok akdı N9.

2 Yanağının gam yarasıyla (çoşan) gözyaşı yağmurum beden toprağında yer yer taze güller bitirdi.

3 Ey zahit! Felek değirmeninin çarkını fır fır döndüren en başta âşıkların gözyaşıdır.

• dölāb-ı: tölāb-ı N15.

4 Alnın ve yanağının gamında (çıkardığım) ahım, güneş ve ayı hazan yaprağı gibib tir tir titretti.

• ḡamında: ḡamıyla N9, N15. mişāli: gibi N9, N15. tir tir: dir dir N9, N15.

5 Ey Hayreti! Cihanda işin bedenini beslemektir fakat bilmez misin ki en sonunda onu kara yer yiyecek.

186.

Mef'ülü mefā'ilü mefā'ilü fe'ülün

Hezec - - + / + - - + / + - - + / + - -

1. geh nāz ü gehî cev̄r ü gehî fitneler eyler
bu şīve ile 'āşīka gel gör neler eyler
2. erbāb-ı belānuñ baş olur bir neçesine
meydān-ı maḥabbetde şu kim terk-i ser eyler
3. nāşīḥ sözini dinler iken rıḥlet eden rūḥ
şol yolcu durur kim kara kışda sefer eyler
4. baḥş etmesün ol māḥ ile gün nerd-i ḥasende
zinhār şakınsun anı bir gün kamer eyler
5. aḡyār ile yār olmadıḡıyçün ḡam-ı 'ışkı
ey ḥayretî günden güne gönlümde yēr eyler

187.

Fe'ilātün fe'ilātün fe'ilün

Remel + + - - / + + - - / + + -

1. öykünürmiş ruḥ-ı cānāna kamer
bilmeyüp ḥaddini bir gün lekeler

186. HD s. 210, N4 23a, N9 54a, N15 72b, GHB-, P-.

1 Bazı naz, bazı eziyet, bazı da fitneler eyler; gel gör (o sevgili) bu işveyle âşīğa neler eyler.

2 Muhabbet meydanında başını veren kişi nice başı belalılara baş olmuştur.

3 Nasihatçinin sözünü dinlerken (vefat eden kişi/)göç eden ruh, kara kışta yola çıkan bir yolcudur.

• şol: bir N9.

4 Aman ha! Onu bir gün rehin eder! Güneş, güzellik tavrasında o ay yüzlüyle çekişmekten sakınsın.

• nerd: burc N9, N15.

5 Ey Hayretî, aşk gamı, rakip ile dost olmadığı için günden güne gönlümde yer eder.

187. HD s. 210, N4-, N9 54b, N15 72b, GHB-, P-.

1 Ay, sevgilinin yanağına benzemeye çalışmış; bir gün bilmeyerek yüzünü lekeleyecek.

2. dem-i vuşlatda olan ağlamasun
hoş durur faşl-ı bahār olsa sefer
3. cennete gider isen de bizi қо
zāhidā saña uyanla eger
4. kalmadı ehl-i kemāle rağbet
ğālibā maşharalık oldu hüner
5. bu demi hoş görelüm **hayretiyā**
bu deme ermedi kaldı nêçeler

188.

Mefā'iliün mefā'iliün fe'ulün
Hezec + - - - / + - - - / + - -

1. öpülse yār ile yār olsa dilber
kuculsa rām-ı dildār olsa dilber
2. söz anlamakda fettān olsa maḥbūb
biraz şūḥ olsa 'ayyār olsa dilber
3. ne denlū ağlasa zār olsa 'āşık
açılsa gülse gülzār olsa dilber
4. nedür 'āşıkların ḫālını bilse
güzel sevse dil-efgār olsa dilber

• ḫaddini: ḫaddini N9, N15.

- 2 Kavuşma çağında olan ağlamasın; bahar mevsiminde yolculuk güzeldir.
- 3 Ey zahit! Sana uyanlarla birlikte cennete gidersen de bizi (kendi halimize) bırak.
- 4 Kemal sahiplerine rağbet kalmadı, galiba maskaralık hüner oldu.
- 5 A Hayretî, nicelerinin erişemeyip geride kaldığı bu çağı hoş görelim.
188. HD s. 211, N4-, N9 41^a, N15-, GHB 49^a, P-.
- 1 Sevgili dosta dost olsa da öpülse; sevgili ele geçip de kucaklansa.
- 2 O sevilen, sözden anlamakta biraz çok bilmiş, biraz şuh, biraz serseri bir sevgili olsun.
- 3 Âşığın ağladığı ölçüde, sevgili neşelense, güllük gülistanlık olsa.
• Bu beyit N9'da ikinci GHB'de dördüncü sıradadır.
- 4 O sevgili güzelce sevip gönlü yaralı âşıklarının halinden haberdar olsa da gönlü yaralansa.

5. cefâyı âz kılsa **hayretî**ye
sözüm bu kim vefādār olsa dilber

189.

Mef'ulü fā'ilātü mefā'ilü fā'ilün
Mużārî' - - + / - + - + / + - - + / - + -

1. 'îd oldu dèyü her kişi hurrem olup durur
lîkin bu şādlık baña mātem olup durur
2. oldu kimine manşib u cāh u şafā naşib
rūzî kimisine elem ü ğam olup durur
3. 'arz eylemen fakîre diyār-ı selāmeti
baña melāmet eli müsellemler olup durur
4. her kirpigüm gözümde birer nişter olup
her bir kılum tenümde bir erķam olup durur
5. 'ayb eylemen ne söylese bî-çāre **hayretî**
bilmez ne söyledüğünü sersem olup durur

• dil-efgâr: dil-figâr N9.

5 Diyeceğim o ki o sevgili, vefadar olup Hayretî'nin cefasını arttırsın.

189. HD s. 211, N4 23^b, N9-, N15-, GHB-, P-.

1 Bayram geldi diye herkes sevinir durur fakat bu sevinç bana matem olur.

2 Kimine makam, mevki ve rahat nasip olurken kimisine de elem ve gam azık olmuştur.

3 Fakire, selamet diyarını teklif etmeyin, bana kınanmışlık ili verilmiştir.

4 Her kirpiğim gözümde bir neşter; bedenimdeki her bir kılım muzır bir yılanıdır.

5 Zavallı Hayretî ne söylerse söylesin ayıplamayın çünkü ne söylediğini bilmez bir sersem olmuştur.

190.

Hece vezni

1. gel [èy] gönül [sen] ğam yème allāh kerīmdür kerīmdür
yā nēc'olur hālüm deme allāh kerīmdür kerīmdür
2. yār uğratdı beni derde ol imiş yazılan serde
boyun egmezüz nā-merde allāh kerīmdür kerīmdür
3. şular gibi taşduñ ise karlu taşlar aşduñ ise
ğurbetlige düşdüñ ise allāh kerīmdür kerīmdür
4. dāyim issi bilür işi her yokuşın var inişi
gider dilden bu teşvīşi allāh kerīmdür kerīmdür
5. èy **hayretī** dahı devrān dil mülkini kıılır vīrān
her yigidin kaydın gören allāh kerīmdür kerīmdür

190. HD-, N4-, N9, N15-, GHB 51^b, P-. (Bu şiir GHB'de derkenarda bulunmaktadır.)

- 1 Ey gönül! Gel gam yeme! Allah kerimdir. Halim ne olacak deme! Allah kerimdir kerim!
- 2 Yazımız böyleymiş ki sevgili beni derde düşürdü. Namerdlere boyun eğmeyiz, Allah kerimdir kerim!
- 3 Sular gibi taştınsa da, karlı dağlar aştınsa da, gurbetliğe düşünse de Allah kerimdir kerim!
- 4 Sahibi işi her zaman bilir. Her yokuşun bir inişi vardır. Gönlündeki bu karışıklığı gider. Allah kerimdir kerim!
- 5 Ey Hayretî! Devran yine gönül ülkesini darmadağın etti. Her yigidin hesabını tutan Allah kerimdir kerim!

Zâ

191.

Meḥ'ülü fâ'ilâtü meḥ'îlü fâ'iliün
Muzâri' - - + / - + - + / + - - + / - + -

1. biz sâķinân-ı gûşe-i fülk-i felâketüz
biz âşinâ-yı lücce-i baħr-i melâmetüz
2. biz zâyirân-ı zâviye-i künc-i 'uzletüz
biz ṭâ'ifân-ı ṭâ'ife-i süz u ḥâletüz
3. biz kâse-lîs-i ḥvânçe-i bezm-i ḥaķîkatüz
biz cür'a-nûş-ı meclis-i sâķi-i vaḥdetüz
4. girmek ḥişâr-ı 'aķla degüldür ṭarîķumuz
biz şâlikân-ı râh-ı beyâbân-ı ḥayretüz
5. 'aķl-ı ma'âş dâyiresine şıģışmazuz
biz güm-rehân-ı bâdiye-i bî-nihâyetüz
6. efsürdelerle nêce alışsun mizâcumuz
başdan ayağa süz u güdâz u ḥarâretüz
7. meclisler içre sen n'ola kürsî-nişîn isen
ey şeyḥ biz de mu'tekif-i deyr-i 'uzletüz

191. HD s. 212, N4 24^b, N9 54^b, N15 73^a, GHB-, P-.

- 1 Biz felâket gemisinin bir köşesinde oturanlar, biz engin kınanmışlık denizinin dalgıçlarıyız.
- 2 Biz, yalnızlık köşesini mekân tutmuşlarız. Biz, yanıp yakılan kimselerin bölüğündeniz.
 - zâyirân-ı : zâviyân-ı N4.
- 3 Biz hakikat meclisindeki sofracığın çanaklarını yalayıcılar, biz vahdet sakisinin meclisindeki içicileriz.
 - kâse-lîs-i: kâse-keşî N4. ḥvânçe: ḥvâce N4.
- 4 Biz hayretin çöl yolunun yolcularıyız, yolumuz akıl kalesine uğramaz.
 - ḥişâr: ṭarîķ N15.
- 5 Biz, sonsu olmayan çölde yolunu şaşırmışlar, dünyayı kurtaran akla sığışamayız.
- 6 Tepeden tırnağa kadar yanmış yakılmış ve ateşlenmişiz, mizacımız donuklarla nasıl uyuşsun?
- 7 Ey şeyh! Meclislerde kürsülerde sen otursan ne olacak, biz de yalnızlık manastırında itikafa girenleriz.

8. bir kaç nefer mücāvīr-i dergāh-ı mey-fürūş
bir kaç ‘aded mülāzim-i erkān-ı devletüz
9. biñ dürlü ‘acz ile eşigine érenlerün
geldük gedālīk eyleyü muhtāc-ı himmetüz
10. lāyık degül ki redd olavuz zār ü nā-ümīd
biz sālān-ı südde-i bāb-ı mürüvvetüz
11. bi’llāh hayretī ulu devlet degül midür
biz sākīnān-ı dergeh-i şāh-ı velāyetüz

192.

Mef‘ülü fā‘ilātü mefā‘ilü fā‘ilün
Muzāri‘ - - + / - + - + / + - - + / - + -

1. ey h^vāce şanma sen bizi şehvet esīriyüz
dīdār-ı hāḳḳı ‘ışḳ u maḥabbet esīriyüz
2. şubḥ-ı şafā gibi n’ola olsaḳ güşāde-dil
şādīklaruz cihānda şadāḳat esīriyüz

• nola: nice N15.

- 8 Biz, (bazen) meyhaneyi bekleyen bir kaç nefer, (bazen) devlet adamlarının yardımcısıyız.

♦ nefer: N4-. bir kaç ‘aded: biz kaç ‘aded HD.

- 9 Bin türlü acz ile érenlerin eşigine dilenmeye geldik, himmete muhtacız.

- 10 Biz cömertlik kapısının eşigindeki dilencileriz, ümitsiz ve gözü yaşlı olarak geri çevrilmemiz uygun değildir.

• südde-i bāb-ı: sāye-i erbāb-ı N4. mürüvvetüz: sa‘âdetüz N15.

- 11 Vallahi Hayretî! Velîler şahının dergâhının sakini olmamız büyük bir mutluluk değil midir?

• sākīnān: kim sikān N4, N15.

192. HD s. 213, N4 24^a, N9 55^a, N15 73^a, GHB-, P-.

- 1 Ey hoca! Sen bizi şehvet müptelası sanmayasın; didar hakkı için, biz aşk ve muhabbet esiri olmuşuz.

• ‘ışḳ: mīhr N15.

- 2 Cihanda sadakate bağlanmış sadıklarız, gönlümüz sabah sefası gibi ferah olsa buna şaşılır mı?

• cihānda: efendi N15.

3. âzâdelik vilâyetinün pâdişâhıyuz
biz hânedân-ı şâh-ı velâyet esîriyüz
4. baş egmezüz érürse göge başı cāhilün
‘arîflerüz efendi zarāfet esîriyüz
5. ey **hayretî** ayak tozu bir kaç gedālaruz
biz şanma bu fenāda riyyāset esîriyüz

193.

Fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilün
Remel + + - - / + + - - / + + - - / + + -

1. dostum gerçi ki düşmen gözine biz dikenüz
başlar üzre yér olur ki gül-i nesterenüz
2. kamu a‘dā tūtalum tūṭī-i gūyālar imiş
gül gibi biz de birer bülbul-i şîrîn-suḥenüz
3. n’ola sen mesned-i ‘izzetde begüm yūsuf isen
biz de ya‘kūb gibi ‘ākif-i beytū’l-ḥazenüz
4. ne bize oldu müyesser ne ele vaşl-ı ḥabīb
minnet allāha hele ne ḡamumuz var ne şenüz

3 Velâyet sultanının soyunun esiri olarak kayıtsızlık ülkesinin padişahıyız.

• âzâdelik: âzâdelik N4, N15.

4 Efendi! Biz zerafet sahibi arifleriz, cahilin başı göge erse de baş eğmeyiz/ona tabi olmayız.

5 Ey Hayretî! Biz, ayak toprağı birkaç dilenciyiz, sanma ki bu fâni dünyada reislik derdindeyiz.

193. HD s. 213, N4 24b, N9 55a, N15 73b, GHB-, P-.

1 Dostum her ne kadar düşman gözünde diken olsak da, biz yaban gülüyük, başlar üstünde yerimiz vardır.

• dōstum: dōstlar N4. • başlar üzre yér olur ki: yér olur başlar üstünde N15.

2 Tütalım tüm düşmanlar konuşan papağanlarmış, biz de gül gibi birer güzel sözlü bülüllüz.

• tūtalum: dūtalum N4, N15. gūyālar imiş: gūyâ olmuş N9, N15.

3 Begim! Sen yücelik makamında Yusuf isen ne var; biz de Yakup gibi hüznler kulübesinin sakiniyiz.

4 Sevgiliye kavuşmak ne bize ne de ile nasip oldu, elhamdülillah, hele ne ḡamımız var ne neşemiz!

5. kūy-ı yārı vērevüz mülk-i süleymāna eger
ḥayretī dünyede ādem degülüz ehrimenüz

194.

Mef'ülü fā'ilätü mefā'ilü fā'ilün
Muzāri' - - + / - + - + / + - - + / - + -

1. düz başladı yine meclis içinde ayağumuz
elde 'aşā-yı bāde olal'dan tayağumuz
2. yüz bulmaduk érenler içinde kılıc gibi
kuşanmayınca çaķ iki yêrden kuşagumuz
3. dervîşlerüz ki mülk-i süleymāna vêrmezüz
bu kūy-ı faķr u fâķada kendü bucağumuz
4. sulţānlaruz ki hoş geçinür sâyemüzde halk
olmuş durur bu ḥayme-i gerdün otağumuz
5. gavğādan oldu **ḥayretiyā** başumuz emîn
çün dāmen-i ferāgata çekdük ayağumuz

• ile: n'ola N9.

- 5 Hayretî, dünyada insan değil de şeytan olsaydık sevgilinin mahallesini Süleyman'ın mülküyle değiştirdik.

194. HD s. 214, N4 24^b, N9 55^a, N15 73^b, GHB-, *P 48^b.

- 1 Eldeki kadehin ayağı bastonumuz olduğundan beri meclis içinde ayağımız (yere) tekrardan düz bastı.

• tayağumuz: dayagumuz N15.

- 2 Kuşagımızı tam iki taraftan kuşanana dek érenler içinde kılıç gibi itibar görmedik.

• kuşagumuz: ayağumuz N15.

- 3 Bu fakirlik ve muhtaçlık mahallesinde kendi bucağımızı Süleyman mülküne değişmeyen dervişleriz.

• fâķada: fâķda N15.

- 4 Halkın, gölgesinde huzurla yaşadığı sultanlarız; bu felek çadırı bizim otağımız olmuştur.

- 5 A Hayretî! Ayağımızı ferağat eteğine çektiğimizden sebep başımız kavgadan emin oldu.

195.

Mef'ülü fā'ilâtü mefā'ilü fā'ilün
Muzāri' -- + / - + - + / + - - + / - + -

1. dilber şovukluğ etdi kış oldu bahārumuz
gün görmedük şeb oldu dirîḡā nehārumuz
2. bir taş bağırlu dilbere düşdi 'aceb midür
dil şîşesinde olsa müdām inkisārumuz
3. yıllar durur müsāfir-i mülk-i maḥabbetüz
şehr-i vişāle uğramadı rehḡüzārumuz
4. yerden yere urup bizi kūyından etdi dūr
ërse feleklere yeridür āh ü zārumuz
5. ey **hayretî** döneydi olup belki bî-ḡuzūr
göz dikse yāra nergis-i ḡāk-i mezārumuz

196.

Mef'ülü fā'ilâtü mefā'ilü fā'ilün
Muzāri' -- + / - + - + / + - - + / - + -

1. kūy-ı nigāra uğramasa rehḡüzārumuz
ëtmez ḡuzūr o gün bu dil-i bî-ḡarārumuz

195. HD s. 214, N4-, N9 55^b, N15 73^b, GHB-, P 48^b.

- 1 Ne yazık ki sevgilinin soğuk davranmasıyla baharımız kışa, gündüzümüz de gündüzü olmayan bir geceye döndü.
- 2 Bir taş bağırlı sevgiliye düşmüşken, kalp şîşesinde daima kırığımız bulunsa buna şaşılır mı?
• taş: daş N15.
- 3 Yıllardır muhabbet ülkesinin misafiriyiz, fakat yolumuz kavuşma şehrine uğramadı.
- 4 (O taş bağırlı sevgili) bizi yerden yere vurarak mahallesinden uzaklaştırdı; ah ve iniltimiz feleklere çıksa yeridir.
- 5 Ey Hayretî, mezar toprağımızın nergisi sevgiliye gözlerini dikse, belki huzursuz hissedip ziyaretimize gelirdi.

196. HD s. 215, N4 24^b, N9 55^b, N15 74^a, GHB-, P 48^b.

- 1 Yolumuzun sevgilinin mahallesine uğramadığı gün bu sebatsız gönlümüzün huzuru yoktur.

2. yār ile geldi hücremüze dün gece raķīb
ērdük bahār-ı vuşlata gül vērđi hārumuz
3. bir dāğ yaķdı sīneme dēdi bizüm daķı
olsun senünle gül gibi bir yādigārumuz
4. dil şehrini sīpāh-ı ğam ētdiydi top harāb
mey-hāne künci olmasa muķkem hişārumuz
5. ēy hayretī olursak eger hāk-i pāy-ı dost
hep kühl ēdine ehl-i başıret ğubārumuz

197.

Mef'ulü fā'ilātü mefā'ilü fā'ilün
Mużāri' - - + / - + - + / + - - + / - + -

1. ēy h^vāce ders-i 'ışķa baķş ü su'al sığmaz
'ilm-i ledün durur bu bunda cidāl şığmaz
2. almaz ayağ eline mest-i mey-i maķabbet
bezm-i şarāb-ı 'ışķa cām u sifāl şığmaz
3. ma'sūķ ile çü 'āşık 'ışķ içre ola yek-dil
dērler arada artuķ hecr ü vişāl şığmaz

- 2 Rakip dün gece odamıza sevgiliyle beraber gelince, dikenimiz gül bitirdi, kavuşma baharına erdik.

• vuşlata: faşlına N9; vaşlına N15.

- 3 Seninle bizim gül gibi bir hatıramız olsun diyerek göğsümü dağladı.

• daķı: çaq N4; ğakı N9.

- 4 Meyhane bucağı korunaklı kalemiz olmasaydı gam askerleri dil şehrini toptan harap etmişti.

- 5 Ey Hayretî! Eğer sevgilinin ayak toprağı olursak basiret sahipleri tozumuzu kendilerine hepten sürme yapsınlar.

197. HD s. 215, N4-, N9 55^b, N15 74^a, GHB-, P 48^b.

- 1 Ey hoca! Aşk dersi sorgu sualle yapılmaz; tartışmak uygun düşmez bu ledün ilmidir.

- 2 Muhabbet şarabının sarhoşları ele kadeh almazlar çünkü aşk şarabı meclisinde bardak çanak olmaz.

- 3 Âşık mâşuk ile aşk dairesinde tek gönül olduktan sonra artık arada kavuşma ve ayrılık olmaz derler.

• artuķ: ayruķ N15.

4. var yok yere kıl ucu kılma dehânı bahşin
bu bir mahaldür ey dil kıl ü kâl şıgmaz
5. ey **hayretî** hilâli benzetme kaşına kim
râh-ı mahabbet içre egri hayâl şıgmaz

198.

Fe'îlâtün fe'îlâtün fe'îlâtün fe'îlün
Remel + + - - / + + - - / + + - - / + + -

1. mey-i nâbuñ nece olmayalum ölümlüsi biz
bir iki gün bu fenâ evde anuñ dirisiyüz
2. bundan artuğ dañı vuşlat nec'olur 'âlemde
bir gök altındayuz ol mâh ile dâyim ikimüz
3. âşinâlardan eger kimse şorarsa hâlüm
ağlamağdan gözünüñ yaşını bañr etti denjüz
4. zâhidâ gül gibi baş üzre tutarlar yer olur
gelmezüz gerçi ki bir çöpçe senüñ gözüne biz
5. **hayretî** haste-dile geldi gamuñ yâr oldı
komadı güşe-i fûrkatde ğarîbi yalnızuz

-
- 4 Ey gönül! Olur olmaz yerde kıl ucu kadar da olsa sevgilinin ağzından bahis açma; o öyle bir mahaldir ki dedikodu ve boş söz olmaz.

♦ şıgmaz: olmaz

- 5 Ey Hayretî, hilâli (sevgilinin) kaşlarına benzetme çünkü muhabbet yolunda egri hayal olmaz.

198. HD s. 216, N4 25^a, N9 56^a, N15 74^a, GHB-, P 49^a.

- 1 Bu geçici evde onun sayesinde diri iken biz nasıl saf şarabın fedaisi olmayalım?

- 2 O ay ile her zaman aynı gök altındayız; artık âlemde bundan ziyade bir kavuşma nasıl olabilir?

- 3 Eğer tanıdıklardan bir kimse halimi sorarsa, ağlamakla gözyaşını deniz etti deyiniz.

- 4 Ey zahid, gerçi senin gözünde çöp kadar (bile) değerimiz yoktur; fakat yeri gelir (bizi de) gül gibi baş üstünde tutarlar.

• tutarlar: dutarler N15.

- 5 Ey Hayretî! Gamin hasta gönle gelip dost oldu, sen garibi ayrılık bucağında yalnız bırakmadı.

199.

Fe'îlâtün fe'îlâtün fe'îlâtün fe'îlün

Remel + + - - / + + - - / + + - - / + + -

1. şüretâ kaçreyüz ammâ ki denizdür dilümüz
bulmaz keştî-i endîşe bizüm sâhilümüz
2. şöyle çâbükleryüz biz bu t̃ariķun k'erişür
evvel adumda 'adem mülkine dek kâhilümüz
3. gönümüz alçak olup ger yüzümüz yerde ola
kadr ile 'arş-ı mu'allâya érer menzilümüz
4. nükte-i 'ışkı danışman ne bilür dânişmend
kim bizüm dâniş ile hall olıma mûşkilümüz
5. bir kadeh bâdeye cânlar vèrürüz **hayretiyâ**
bilmezüz hamr ile mi oldu muhammer gilümüz

♦ fürkatde: gurbetde N9, N15; miñnetde HD, N4.

199. HD s. 216, N4 25^a, N9 56^a, N15 74^b, GHB-, P 49^a.

1 Görünüşte bir damlayız fakat gönümüz derya gibidir, endişe gemisi bizim sahilimize ulaşamaz.

• endişe: idinseydi N4.

2 Biz bu yolda öyle çabuğuz ki en ihtiyarımız bile ilk adımda yokluk menziline kavuşur.

♦ 'adem mülkine eñ kâhilümüz: 'adem mülkine eñ kâhilümüz N15; 'adem mülkine eñ kâmilümüz HD. 'adem menziline râhilümüz N4.

3 Alçak gönüllü olup sükut ehli bulunursak da makamımız kıymette yüce gökyüzüne ulaşır.

♦ mu'allâya irer: mu'allâda olur HD, N9, N15.

4 Aşkın inceliklerini bilgin ne bilir? Ona sormayın! Çünkü bizim meselemiz bilmekle hallolacak bir iş değil.

♦ danışman: t̃anişman HD.

5 A Hayretî! Bir kadeh için canlar veririz, yoksa çamurumuz şarapla mı mayalandı?

200.

Fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. ğam degül dāyim sifāl-i ḥāk olursa cāmumuz
tek müdām olmasun eksük bāde-i gül-fāmumuz
2. ka'be kûyuṇda senün ḳurbân olup ḳoçlar gibi
ḥōra geçmekdür hemân ey meh bizüm bayrāmumuz
3. devlet-i 'ıṣḳuṇda bir 'ālemdeyüz biz şimdi kim
rüşenâyî-baḥş-ı hengām-ı seḥerdür şāmumuz
4. merġzār-ı ḳuds olur cev lāṅgeh-i ṭāvūs-ı cān
rişte-i ḳayd-ı ta'alluḳ olmaz ise dāmumuz
5. biz melāmet defterine geçmedük ey **hayretî**
nāme-i nāmūsdan ḥakk olmadın çaḳ nāmumuz

200. HD s. 217, N4 25^a, N9 56^a, N15 74^b, *GHB 54^a (sadece son beyit mevcut), P 49^a.

1 Kadehimiz topraktan bir kap olursa da dert değil, yeter ki (içinden) gül renkli şarabımız hiçbir zaman eksik olmasın.

• ka'be kûyuṇda senün ḳurbân olup: kâ'be-i kûyuṇda ḳurbân oluban N15, P.

2 Ey ay yüzlü! Bizim bayramımız, ancak senin Kâbe gibi olan semtinde koçlar gibi kurban olup beğenilmektir.

• ka'be kûyuṇda senün ḳurbân olup: kâ'be-i kûyuṇda ḳurbân oluban N15, P.

3 Aşkının mutluluğuyla biz şimdi öyle bir âlemdeyiz ki akşamımız sabah vaktinin aydınlığını bağışlar.

4 Dünyaya düşkünlük bağının ağı bizi tuzaklamazsa can kuşunun gezinti yeri cennet olacak.

• dāmumuz: râhumuz N4.

5 Ey Hayretî, haya ve iffet mektubundan adımız iyice kazınmadan biz kınanmışlık defterine yazılmadık.

• olmadın çaḳ: olmayınca HD.

201.

Fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. onmaduḡ şūfīyi gör mey-ḥāneye meyl eylemez
devleti yoḡdur ki devlet-ḥāneye meyl eylemez
2. yèridür dünyālara vèrmezse şūfī ḥalveti
būm-ı şūm olmaz ki ol vīrāneye meyl eylemez
3. āḥir olsa rūz-ı vuşlat dil 'adem küncin diler
şeb èrişse kim durur kim ḥāneye meyl eylemez
4. dostum ḥālün ḥayālīdür ġıdā-yı rūḥumuz
bir hūmādur murġ-ı cān her dāneye meyl eylemez
5. zāhidün pendine aldanmaz gönül èy **ḥayreti**
ṭıfl-ı zeyrekdür inen efsāneye meyl eylemez

201. HD s. 217, N4-, N9 56^a, N15 74^b, GHB 54^a, P 49^b.

- 1 Meyhaneye meyletmeyen uslanmaz sofuya bak hele! Nasipsiz olduġu için ikbal yurduna ilgi göstermiyor.
- 2 Bir uğursuz başkuş yoktur ki viraneye meyletmeyecek olsun; sofı da halveti dünyalara deġişmese yeridir.
- 3 En sonunda kavuşma günü gelip çıtsa, gönül yine yokluk bucağını ister; akşam olunca kim evine gitmek istemez?
 - küncin: mülkin N15.
- 4 Sevgilim, ruhumuzun gıdası yüzündeki beni düşünmektir; nitekim can kuşu her yeme meyletmez bir hūmadır.
 - cān: dil N9, P.
- 5 A Hayreti! Gönül, masallara çok itibar etmeyen uyanık bir çocuk olduġu için zahidin nasihatine aldanmaz.
 - ṭıf-ı zeyrekdür: ṭıfl u zeyrekdür GHB.

202.

Fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. gözlerüne kim ki 'ayn-ı nergis-i şehlä dèmez
mîl çekseñ gözlerine kimse ey şeh lâ dèmez
2. şöyle tolaşdı gönül zülfüne kim ašlā senün
pādišāhum dile bend eyle dile as lā dèmez
3. тұр şabūhı şun eyā sāķī ki bir kuş kalmadı
vaķt-i şubh oldı şalā-yı şohbet-i şahbā dèmez
4. ğabġabı bir āb-ı şāfīdür velī ben teşneye
cān vērürsem de em için bir içim al mā dèmez
5. lebleri vaşında bu eş'ār-ı renginün görüp
hayretî kimdür saña tūṭī-i şekker-hā dèmez

202. HD s. 218, N4 24^b, N9 56^b, N15 75^a, GHB 54^a, P 49^b.

- 1 Ey padişah! Gözlerine "Baygın bakışlı nergis gözüdür." demeyen kişinin gözlerine mil çekecek olsan kimse "Hayır! (Yapma!)" demez.
 - 'ayn-ı :ey şeh N9, P.
- 2 Padişahım! Gönül senin zülfüne öyle bir dolaştı ki, (sen onu) ister bağla ister as, sana karşı gelmez.
 - senün: saña N4. tolaşdı: dolaşdı N15.
- 3 Kalk ey saki! Sabah içkisini sun; çünkü sabah oldu, şarap sohbetinin salasını okuyacak bir kuş kalmadı.
- 4 (Sevgilinin) Gıdısı bir saf sudur fakat ne yaparsam yapayım/ölsem bile de ben susamışa ilaç olarak bir içim "al su" demez.
 - em: āb N9.
- 5 A Hayretî! Sevgilinin dudaklarını anlatan bu renkli şiirini gördükten sonra kim sana tatlı dilli papağan demez?

203.

Fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. 'aqlı şavmayınca dil dildār içün cān oynamaz
çıkmayınca h^vāceden toyunca oğlan oynamaz
2. 'ışk meydānında pādaş olup ehl-i hāl ile
bī-ser ü pā olmayanlar top u çevgān oynamaz
3. gönlümi hālāt-ı 'ışkuñdur senün pür-cüş eden
dostum lābüd hevā olmasa 'ummān oynamaz
4. ağlamayınca gönüldeñden kopmaz āh-ı sūznāk
olmasa bārān inende berk-ı rahşān oynamaz
5. 'âşık oynar eglenürken şehrimüzde hūblar
hayreti 'âşıkların serkitdi cānān oynamaz

203. HD s. 218, N4 25^a, N9 56^b, N15 75^a, GHB 54^a, P 50^a.

- 1 Gönül, aklı savmadan sevgili için canını feda edemez nitekim hocanın dersinden çıkmayan çocuk doyusya oynayamaz.
 - toyunca: doyunca N4, N15.
- 2 Aşk meydanında hāl ehliyle arkadaş olup da, başsız ve ayaksız olmayanlar top ve sopayla oynayamaz.
- 3 Dostum, gönلümü coşturan senin aşkının halleridir; şüphesiz *hava* olmasa okyanuslar dalgalanmaz.
 - 'ışkuñdur senün: 'ışkuñ durur N4. dōstum: eger N4.
- 4 Yağmur fazlaca yağmadıkça parlak yıldırımlar düşmeyeceği gibi gönülden (çokça) ağlamayınca yakıcı ah yükselmez.
- 5 Hayreti! Güzeller, şehrimizde aşık oynayıp eğlenirken o sevgili, âşıklarını darmadağın etti (fakat) oynamaz/kılını kıpırdatmaz.
 - ◆ 'âşık: 'âşuñ GHB.

204.

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'iliün

Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. lâ'ubālîyüz gedâyuz gerçi sulṭānlar bizüz
şûretâ kem kaṭrayuz ma'nîde 'ummānlar bizüz
2. bir birümüzle belâ bezminde her şeb şubḥa dek
'ışk odından yanıcı şem'-i şebistānlar bizüz
3. gûşe-i mey-ḥānelerde dâyimâ mest-i ḥarâb
pîrehen çāk edici âlûde dāmānlar bizüz
4. ḥücre-i miḥnetde bir kaç derdmendüz gerçi kim
kaçma bizden zâhidâ derdüñe dermānlar bizüz
5. gülşen-i râz içre esrâr-ı ḥaḳâyık söylerüz
şimdilik ey **hayretî** murğ-ı hoş elḥānlar bizüz

204. HD s. 219, N4 25a, N9 56b, N15 75a, GHB 54b, P 50a.

- 1 Laubali yoksullar olsak da hakikatte sultanlar biziz; görünüşte az bir damlayız fakat manen okyanuslar gibiyiz.
• ma'nîde: ammâ ki N9, GHB, P.
- 2 Hep beraber *Belâ* meclisinde her gece sabaha kadar yanan gece kandilleri biziz.
• her şeb: dâyim N4, N9, N15, GHB. • odından: odında N4.
- 3 Meyhane köşelerinde daima yıkılası sarhoş olup gömlek yırtan iffetsizler biziz.
♦ mest ü: mest-i HD^{sl}.
- 4 Ey zahit! Biz sıkıntı hücreesindeki dert sahipleriyiz, bizden kaçma çünkü derdine derman olacak olanlar biziz.
• hücre: gûşe N4, N9, N15, GHB, P.
- 5 Ey Hayretî! Şimdi sırların gül bahçesinde hakikat sırlarını söyleyen hoş ötüşlü kuşlar biziz.

205.

Fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilün

Remel + + - - / + + - - / + + - - / + + -

1. ne süleymāna esīrüz ne selīmün ulıyuz
kimse bilmez bizi bir řāh-ı kerīmün ulıyuz
2. ul olan ‘ışka cihān beglerine egmedi baş
başka sultān-ı cihānuz gör e kimün ulıyuz
3. ğam yerüz an yudaruz ğuşe-i miħnetde müdām
şanma biz kevşer-i cennāt-ı na‘īmün ulıyuz
4. ħüsn-i ħadıř ulıyuz şanma bizi sultānum
vech-i pākünde olan ān-ı adīmün ulıyuz
5. terk édüp **hayretiya** tāc u abādan geçdük
anca bu dünyede bir köhne kilīmün ulıyuz

206.

Fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilün

Remel + + - - / + + - - / + + - - / + + -

1. şanma zāhid bizi nāmus ile ‘āruñ ulıyuz
yā senün gibi hemān urı vaķāruñ ulıyuz

205. HD s. 219, N4 25^a, N9 57^a, N15 75^b, GHB 54^b, P 50^a.

- 1 Ne Süleyman’a esiriz, ne Selim’in kölesiyiz. Kimse bizi bilmez fakat biz bir Kerim padişahın kuluyuz.
- 2 Aşka kul olan cihan beylerine baş eĝmez. Biz cihanın hür sultanları; kimin kulu olduĝumuzu gör de anla.
- 3 Biz sıkıntı köşesinde daima gam yeriz, kan yutarız; bizi naim cennetindeki kevserin kulu sanma.
• yudaruz: iğerüz N9, N15.
- 4 Sultanım! Bizi sonradan olma güzelliĝin kulu sanma, biz temiz yüzündeki ezeli güzelliĝin kuluyuz.
- 5 Ey Hayreti! Taç ve kaftanı terk ederek onlardan vazgeçtik. Biz bu dünyada ancak eski bir kilimin kuluyuz.

206. HD s. 220, N4-, N9 57^a, N15 75^b, GHB 54^b, P 50^b.

- 1 Ey zahit! Bizim ar ve namusun ya da senin gibi içi boş vakarın kulu olduĝumuzu sanma.

2. saña baş egmeyevüz h^vâce-i dehr olsañ eger
‘ışk esîri olan ol ‘âşık-ı zârûñ kılıyuz
3. pâkdür ‘ışkumuz aḥbâb miyânında bugün
şanemâ şanma ki biz bûs ü kenârûñ kılıyuz
4. ḥak durur sevdüğümüz ma‘nî yüzinden bakıcağ
şûretâ gerçi ki biz nağş u nigârûñ kılıyuz
5. künc-i bâğî felege vermeyelüm **ḥayreti-yâ**
yeni dîvânelerüz tâze bahârûñ kılıyuz

207.

Mef‘ûlû fâ‘ilâtü mefâ‘ilü fâ‘ilün
Mużârî‘ - - + / - + - + / + - - + / - + -

1. ‘îsî- nefes dirilür iken yâr-ı cānumuz
pür-derd ola revâ mı dil-i nâ-tüvānumuz
2. ey mâh menzilün ‘acabâ kankı yerdedür
göge erişdi saña erişmez fiğānumuz
3. mest olmayınca varımaduğ kûy-ı dilbere
‘arşa erürdük ayak ayak nerdibānumuz

2 Dünyanın sahibi olsan da sana baş eğmeyiz; biz o aşk esiri olan, inleyen aşğın kuluyuz.

• eger: ger GHB.

3 Ey heykel! Bugün dostlar arasında aşkımız tertemizdir, bizi sarılıp öpmenin kulu sanma.

• bûs ü: bûse N9, N15, P. aḥbâb: ‘uşşâk N15, GHB.

4 Görünüşte süs ve güzelliğin tutkunuyuz, fakat işin iç yüzüne bakacak olursan sevdiğimiz Hak’tır.

5 A Hayretî! Biz ilk baharın tutkunu yeni divaneleriz, bahçenin (kıymetli) köşesini dünyaya değışmeyelim.

207. HD s. 220, N4-, N9 57^a, N15 76^a, GHB 54^b, P 50^b.

1 Can dostumuz İsa-nefesli geçinirken mecalsiz gönlümüzün dert dolu olması reva mıdır?

2 Ey ay yüzlü! Feryadımız göge erişti fakat sana erişmedi, acaba makamın hangi yerdedir?

3 Basamak basamak merdivenimizi arşa/çatıya/göklere çıkardık fakat sarhoş olmadan sevgilinin mahallesine ulaşamadık.

4. kūy-ı muğānda seng-i melāmet yèmek yèter
èy ehl-i zevk mīve-i bāğ-ı cinānumuz
5. ‘arz eyle dāğ-ı sīnenjī dildāra **hayretī**
götürmedin zamāne cihāndan nişānumuz

208.

Mefā‘ilün mefā‘ilün fe‘ulün
Hezec + - - - / + - - - / + - -

1. dilā dīvāneler ‘āşıklaruz biz
baş açuḳ ‘āşıḳ-ı şādıklaruz biz
2. maḥabbet cür‘asın nūş eyleyel’den
bir iki nekbetī fāsıklaruz biz
3. uruḅ bize melāmet taşını kim
ne kılsaḅuz bize lāyıklaruz biz
4. yüzümüze sepel’den ‘ışḳ eli āb
gözi açuḳlar uyanuḳlaruz biz
5. bizi èy **hayretī** yārān içinde
ne bilsün èl nèce fāyıklaruz biz

• irürdük: irdük GHB; irişdi P. varımaduḳ: varımadum N15, GHB.

- 4 Ey zevk sahipleri, şu fani dünyada yediğimiz kınama taşları bize cennet meyvesi olarak yeter.

♦ kūy-ı fenāda: kūy-ı muğānda HD, N15, GHB, P.

- 5 A Hayretī! Zaman nişanımızı dünyadan götürmeden önce sinendeki yanıḡı sevgiliye arz et.

208. HD s. 221, N4 24^a, N4 76^a, N9 58^b, N15 76^a, GHB 56^a, P 52^a.

- 1 A gönül! Biz aşk eri divaneleriz. Pervasız, hakiki âşıklar biziz.
- 2 Muhabbet şarabını bir yudum içtiğimizden beri birkaç talihsiz günahkarız.
- 3 Kınama taşını atın bize! Zira ne yaparsanız yapın biz müstehakız.

♦ kılsaḅuz: kılsalar HD, N4, N4, N15, P. taşını: daşını N15.

- 4 Aşk eli yüzümüze su serptiğinden beri, gözü açık uyanıklarız.
• yüzümüze: gözümüze N4.
- 5 Ey Hayretī! Bizi dostlar arasında gören yabancı, bizim ne denli üstün olduğumuzu ne bilsin?

209.

Mef'ûlû fâ'ilâtü mefâ'ilü fâ'ilün
Muzâri' - - + / - + - + / + - - + / - + -

1. bindi gemiye gitdi o rûh-ı revānumuz
bile yanınca gitdi revān oldı cānumuz
2. deryālar içre zevrağa döndi bi-‘aynihi
gözler yaşında dīde-i gevher-feşānumuz
3. yaşum denizler oldı kırı ağlamağ ile
gitdi kenāra gelmedi serv-i revānumuz
4. ğark oldı idi göz yaşına keşti-i vücūd
olmasa dūd-ı āh eger bādbānumuz
5. yanardı oda **hayretiā** huşg u ter tamām
peydā olaydı zerrece sūz-ı nihānumuz

210.

Fā'ilâtün fā'ilâtün fā'ilâtün fā'ilün
Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. yine biñ cān ile bir cānāna düşdi göñlümüz
muştafādur adı bir sultāna düşdi göñlümüz

209. HD s. 222, N4-, N9 57^a, N15 76^a, GHB 55^a, P 50^b.

- 1 Can sevdiğimiz gemiye binerek gitti, canımız da onunla birlikte aktı gitti.
• bile yanınca: yanınca bile N9.
- 2 Gözyaşları arasında cevher saçan gözlerimiz aynı denizler arasında kalmış sandala döndü.
• gözler yaşında: göz yaşlarında N15.
- 3 Faydasız ağlamakla gözyaşım denize döndü fakat o can servimiz bir türlü yanımıza gelmedi.
- 4 Ah dumanı yelkenimiz olmasaydı vücut gemisi gözyaşına batmıştı.
• oldı idi: olurdu N9. eger bādbānumuz: aña ger sâye bānumuz N15, GHB; eger sâye bānumuz P.
- 5 Ey Hayretî! Gizli ateşimiz zerre kadar ortaya çıkacak olsa yaş kuru ne varsa her şey ateş alırdı.

210. HD s. 222, N4 25^a, N9 57^b, N15 76^b, GHB 55^a, P 50^b.

- 1 Gönlümüz yine bin can ile bir sevgiliye, adı Mustafa olan bir sultana tutuldu.

2. ‘âlem-i ‘ışka bırağal’dan bizi bu rûzgâr
şanki bir zevrağ durur ‘ummāna düşdi gönlümüz
3. şūfīyā men‘ edemezsin bizi biñ şeytānlığ et
‘aşıkuz biz sūret-i rahmāna düşdi gönlümüz
4. ruhların devrinde bend oldı saçın zencirine
nevbahār içre yine dīvāne düşdi gönlümüz
5. bundan özge **hayretī** ‘âlemde rûsvālīk m’olur
pīrlik vaktinde bir oğlana düşdi gönlümüz

211.

Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün
Remel – + – – / – + – – / – + – – / – + –

1. āsitānundur bizüm ey dost beytu’llāhumuz
k’anda gösterdi cemāli nūrını allāhumuz
2. bu müsāfir-ḥāne-i dehrün der ü dīvārını
āh şāhumla müzeyyen kıldı şāhum āhumuz

2 Gönlümüz, bu rûzgâr bizi aşk âlemine attığından beri okyanusa düşmüş bir sandal gibidir.

• bizi bu: berü bu N4, N15; bizi uşbu N9, P; bizi GHB.

3 Ey sofı! Biz âşığız, gönlümüz Rahman’ın güzelliğine tutulmuştur; bin türlü hile denesen bile bizi engelleyemezsin.

4 Gönlümüz yanağının devrinde saçının zincirine bağlandı, yine ilkbaharda deli divane oldu.

• yine: ne hoş GHB.

5 A Hayretî! Gönlümüz yaşlılık zamanında bir gence tutuldu. Âlemde bundan beter rûsvalık olur mu?

211. HD s. 223, N4-, N9 58^a, N15 76^b, GHB 55^b, P 51^a.

1 Ey dost bizim Kâbe’miz eşîğindir, çünkü Allah’ımız cemāli nurunu onda tecelli ettirmiştir.

2 Heyhât! Ey padişahım, bu dünya misafirhanesinin kapısını duvarını sevgilinin derdi ile çektiğimiz ah süslemiştir.

• āhumuz: şāhumuz N9, GHB.

3. her gedā bir pādişāha bende olmışdur velī
biz de rûm abdāliyuz bizüm ‘alīdür şāhumuz
4. kabrümüz üzre gelicek ağlaşun yoldaşlar
yakmasun sizi bizüm oddur biten her kāhumuz
5. biz fakīrüz meskenet toprağıdur mesken bize
biz gedāyuz **hayretî** dervīşlikdür cāhumuz

212.

Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün
Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. bir nihāl-i tazedür kıddün senün ey serv-i nāz
şīvelerden mīvesi eksük degüldür kış u yaz
2. ehl-i ‘ışk içre namāz olmaz dēyü ta‘n eyleme
şūfiyā şāfi derün ile niyāz olur namāz
3. zāğ-ı hālın beg koyup zūlf-i siyāhın ağ edüp
gönlümün şehbāzını şayd eyledi bir hile-bāz
4. leblerün öpdükce artar nāle vü āhum benüm
sākıyā mey meclisinde eksük olmaz söz ü sāz

3 Her dilenci bir padişaha kul olmuştur fakat biz Rum abdalıyuz, bizim şahımız Ali'dir.

4 A yoldaşlar, toprağımızda her biten ot ateştir, geldiğinizde kabrimiz üstünde ağlaşın (otumuz) sizi yakmasın.

5 A Hayretî, biz barınağı âcizlik toprağı olan fakirler, makamı dervişlik olan yoksullarız.

• biz: bir GHB, P. // biz: bir GHB, P.

212. HD s. 223, N4-, N9 58^a, N15 76^b, GHB 55^b, P-.

1 Ey naz servisi! Boyun, yaz ve kış işve meyvesi eksik olmayan bir taze fidandır.

2 Ey sofu! Âşıklar arasında namaz yoktur diye ayıplama, temiz gönülle yapılan niyaz, namaz olur.

♦ olur: eyler N9. olur namâz: olur niyâz HD, N9, N15, P.

3 Bir hileci, beninin kargasını yem, siyah saçını ağ ederek gönlümün şahinini avladı.

♦ beg: beğ HD.

4 A saki! Dudaklarını öptükçe ah ve iniltim artar, nitekim şarap meclisinde saz ve söz eksik olmaz.

5. ḥaylī çekdün cevriñi yāruñ egerçi ḥayretī
‘ömri çoğ olsun hele luṭfın daḥı gördün biraz

213.

Mefā‘ilün mefā‘ilün fe‘ulün
Hezec + - - - / + - - - / + - -

1. yūri ēy fitnesi çok şefḳati az
gözi gibi özi de şūḥ u ṭannāz
2. beni öldürmek için hey vefāsuz
nedür tā bunca şīve bu kadar nāz
3. nedür bu ṭurra-i pūr-ḥīn-i ṭarrār
nedür bu ḡamze-i pūr-kīn-i ḡammāz
4. ‘aceb şayd eyledün göñlüm hümāsın
naḫīrūñ görmedüm va’llāhi şehbāz
5. cihānda bu güzeller çokdur ammā
saḡa benzer ḥabībüm az olur az

• artar: irmez N9

- 5 Hayretî! Sevgilinin çok cevriñi çektiñse de, ömrü uzun olsun, biraz lütfunu da gördün.

213. HD s. 224, N4-, N9 57^b, N15 77^b, GHB 55^b, P 51^a.

- 1 Ey fitnesi çok, şefkati az; kendisi de gözü gibi cilveli ve alaycı olan sevgili, yürü!

• ey: hey N9, N15, GHB, P. gözi gibi özi: özi gibi gözi GHB.

- 2 Hey vefasız! Beni öldürmek için ettiğin bunca işve, bu kadar naz nedir?

• tā: bu N9, N15, GHB, P.

- 3 Nedir bu kıvrım kıvrım hilekar saçlar, nedir bu fitneli hışımlı yan bakışlar?

• +kīn-i: +kīn ü N9, P.

- 4 Allah hakkı için benzerini görmediğim doğan, yoksa gönlümün hümasını mı avladın?

- 5 Sevgilim, cihanda böyle güzeller çoktur fakat senin gibisi çok az bulunur.

• cihānda: cihāndur N15, P.

• saḡa benzer ḥabībüm azdur az: ḥabībüm saḡa benzer az olur az N9, N15, GHB, P.

6. raķībün gibi urġan yaraşuġı
hele ben görmedüm üstād cān-bāz
7. bugün meydānda gerçi cān-fedā çok
begüm bu **hayretî** de cāna almaz

214.

Fe'ilātün fe'ilātün fe'ilātün fe'ilün
Remel + + - - / + + - - / + + - - / + + -

1. zāhidā hırķa-i sālūs u riyādan beriyüz
budalāyuz baş açuķ tāc u abādan beriyüz
2. biz de ferhād gibi ehl-i belānuġ biriyüz
bizi ėy husrev-i řirīn o řafādan beriyüz
3. başumuz derd ile hoşdur o řabībā bizi gel
derd-i ser vērme bize çünki devādan beriyüz
4. pādīřāhum ulunuam mihr ü vefā eyle dēdüm
dēdi nāz ile biraz semt-i vefādan beriyüz

-
- 6 Rakibin gibi ipe/idama layık, canıyla oynamakta usta olmuş birini hiç görmedim.

• görmedüm: gördüm GHB.

- 7 Beyim, bugün bu meydanda can feda edecekler çoktur fakat Hayretî de canını esirgeyecek deġil.

• cān fedā: cān odı N9, P.

214. HD s. 225, N4-, N9 58^a, N15 77^a, GHB 55^b, P 51^b.

- 1 Ey zahit! Biz riya ve gösteriş hırkasından, taç ve kaftandan arınmış pervasız abdallarız.

- 2 Ey güzel hükümdar bize müsaade et! Biz de Ferhat gibi mutluluktan uzak, başı belalı kimseleriz.

- 3 Ey tabip! Başımızdaki dert ile memnunuz, bizi bırak, gel baş ağrısı verme, çünkü deva beklentimiz yoktur.

• o: ki N15.

- 4 “A padişahım! Ben senin kulunum, sevgi ve vefa göster.” dedim; naz ile “Vefā semtinden biraz uzaġız.” dedi.

• semt-i: mihr ü N9, N15, GHB, P. nāz ile: yazıla GHB.

5. mācerādan geçeli birlige başduk kademī
el yuduk **hayretiyā** biz men ü mādan berīyüz

215.

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün
Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. pūte-i 'ışka düşüp kāl olmağ ister gönlümüz
kalbi şāfī pāk abdāl olmağ ister gönlümüz
2. her kaçan kim esb-i nāza binse ol çāpük-süvār
atınū önünde pā-māl olmağ ister gönlümüz
3. tıymağa rāz-ı dehānın yēr yēr eşk-i dīdeden
nokta dökmiş yine remmāl olmağ ister gönlümüz
4. tīr-i miḥnet şol kadar deldi ki 'arz-ı ḥāl için
bezm-i ğamda yāra kavvāl olmağ ister gönlümüz
5. yine cān naḳdın vērüp derd almağ için **hayretī**
çārsū-yı ğamda dellāl olmağ ister gönlümüz

-
- 5 A Hayretī! Macerayı bıraktığımızdan beri vahdete bağlandık, ben ve biz düşüncesinden sıyrılıp uzaklaştık.

• geçeli: geçüben N9, N15, GHB, P.

215. HD s. 225, N4-, N9 58^b, N15 77^a, GHB 56^b, P 52^a.

- 1 Gönlümüz aşk kabına düşüp eriyerek/saflaşarak safi kalp bir abdāl olmayı arzu ediyor.

• şāfī pāk: şāf pāk N9; şāf u pāk N15.

- 2 O iyi at süren sevgili her ne zaman naz atına binse, gönlümüz atının önünde çiğnenmek ister.

• süvār: GHB-.

- 3 Gönlümüz, (sevgilinin) ağzının sırrını anlamak için, gözyaşını yer yer nokta nokta dökerek falcı olmak istiyor.

• yēr yēr: bir bir N9, N15, GHB. tıymağa: duymaduk N15, duymağa P.

- 4 Elem oku halini arz etmek için bizi öylesine deldi ki, gönlümüz gam meclisinde kaval olmak istiyor.

- 5 Hayretī, can sermayesini verip dert satın almak niyetiyle gam pazarının çıkırtkanı olmayı arzu ediyor.

• virüp: vir GHB.

216.

Mefā'îlün mefā'îlün fe'ûlün
Hezec + - - - / + - - - / + - -

1. neçe gündür ki dildârum görünmez
bütün gün ağlaram yârum görünmez
2. harâb oldu yine bâğ-ı dil ü cân
nihâl-i hûb-reftârum görünmez
3. dilâ zâr ol ki bir haylî zamândur
benüm yâr-ı dil-âzârum görünmez
4. olupdur varlığumla yokluğum bir
cihânda olalı varum görünmez
5. figân et **hayretî** dâyim çü bülbül
kanı ol yüzi gülzârum görünmez

217.

Mefā'îlün mefā'îlün mefā'îlün mefā'îlün
Hezec + - - - / + - - - / + - - - / + - - -

1. hâzer kıl şûret-i lutfî zamânun ber-devâm olmaz
olur mı bir elif-kâmet kim âhir kıddi lâm olmaz

216. HD s. 226, N4-, N9 58^b, N15 77^a, GHB 56^a, P 52^a.

1 Bütün gün ağlamama rağmen gönlümün sahibi sevgilim kaç gündür görünmüyor.

• ki dildârum: dil-ârâmum N9.

2 Güzel salınışlı fidanım görünmediği için gönül ve can bahçesi harap oldu.

• harâb: hazân N9, GHB.

3 Ey gönül! Ağla ki benim gönül incitici sevdiğim çok zamandır görünmüyor.

4 Dünyaya geldiğimden beri varlığım görünmez, cihanda varlığım yokluğum birdir.

• olalı: olıbdı N15.

5 Hayretî, daima bülbül gibi figan et! Hani, o yüzü gül bahçesi olan (sevgilim) nerede?

217. HD s. 226, N4-, N9-, N15 77^b, GHB 56^b, P 52^a.

1 Zamanın iyilik yüzü devamlı değildir, tedbirli ol! Sonunda beli bükülmeyen bir elif boylu var mı?

2. olımaḥ ḥāṣ erbāb-ı ğam içinde şu ‘āşık kim
belā bāzārgāhına düşüp rüsvā-yı ‘ām olmaz
3. şu kim nām ile nāmūsı koyuban terk-i ‘ār etmez
anılmaz ehl-i ‘ışık içre inende ol be-nām olmaz
4. elünḡe sübhā-i şad-dāneyi rindāna gösterme
şakın yüz bulımaḥsın anlara tezvīr dām olmaz
5. ayak bağıdur ey gonca-dehen bu bülbül-i cāna
şu gülşende ki ḡaddün gibi serv-i hoş-ḡırām olmaz
6. senünḡ de ḡayretī işünḡ tamām eyler felek bir gün
deme eksüklük eyleyüp benüm işüm tamām olmaz

218.

Mef'ülü fā'ilātü mefā'ilü fā'ilün
Muzāri' - - + / - + - + / + - - + / - + -

1. aḡsun ḡo dīdeden ḡüher-i ābdārumuz
ḡarc olsa ey dil aḡlama bu yolda varumuz

• luḡfı zamānı: ḡüsnünḡ zamānı N15.

- 2 Bela pazarı olan dünyada düşüp âleme rezil rüsva olmayan âşık, gam sahipleri arasında seçkin olamaz.

• şu: şol N15. bâzergehinde düşüp: bâzārgāhına düşüp HD, GHB.

- 3 Şöhret ve namusunu bırakıp utanmayı terk etmeyen kişi âşık sayılmaz, çok da makbul değildir.

- 4 Elindeki yüz taneli tesbihi rindlere göstermekten sakın, böyle yüz bulamazsın. onlar yalanlara kanmazlar.

• N15-, GHB, P-.

- 5 Ey gonca ağzlı! Kendisi gibi hoş yürüyüşlü bir servi bulunmayan şu gül bahçesinde senin endamın can bülbülünü ayağından bağlamıştır.

- 6 Ey Hayretî! Felek bir gün senin işini de halleder, kusur edip de benim işim hallolmaz deme.

♦ benüm: şakın N15, GHB, P. tamām eyler felek bir gün: felek bir gün tamām eyler GHB.

218. HD s. 227, N4-, N9-, N15-, GHB-, P 51^b.

- 1 Ey gönül! Bırak parlak incilerimiz gözümüzden aksın, tüm varlığımız bu yolda sarf edilse de ağlama.

2. ey h^vâce sende zer ne kadar bî-ḥisâb ise
vardur bizüm de dâğ-ı ğam-ı bî-şümârumuz
3. faḥr et libâs-ı fâḥir ile sen begüm bizüm
‘uryānlıĝ ile faḥr iledür iftiḥârumuz
4. dil şîşesin degül uruban kâse-i seri
şırsa ḥasûd yokdur aḥa inkisârumuz
5. biz bir maḳâm-ı vâḥdete êrdük ki **ḥayretî**
birdür hemân bir arada olsa mezârumuz

219.

Mef‘ûlû mefâ‘îlû mefâ‘îlû fe‘ûlûin
Hezec - - + / + - - + / + - - + / + - -

1. cân vermeyicek cân ile cânân ele girmez
yâr olmayıcak derd ile dermân ele girmez
2. yanmak da yakılmak da olıcak yine cânâ
bağrumda yanıklar gibi yârân ele girmez
3. bu merdüm-i eşkümde ciger-güşelerümdür
anlar gibi ağlar beni insân ele girmez

-
- 2 Ey tüccar! Sende altın ne kadar hesapsız bulunuyorsa, bizim de sayısız gam yaramız vardır.
 - 3 Beyim sen ihtişamlı elbisenle övüne dur, biz çıplaklıkla, fakirlikle iftihar ederiz.
 - 4 Hasetçi, değil gönül şışesini, kafa tasımızı da kırsa ona kırılmayız.
 - 5 Hayretî! Biz öyle bir vahdet makamına erdik ki mezarlarımız daima bir arada olsa da fark etmez.

219. HD-, N4 24^a, N9-, N15-, GHB-, P-.

- 1 Can vermeyince can ile canan bir olmaz, sevgili olmayınca derdin de dermanın da karşılığı yoktur.
- 2 A can! Bağrımdaki yanıklar gibi bir arkadaş mevcut değilken yanmak da yakılmak da kabulümdür.
• bağrumda: bağrumdağı N4.
- 3 Bu gözyaşı adamları benim ciğerparelerimdir; bana onlar gibi acıyan insan bulunmaz.

4. ben hālūmi yandukça bakar yüzüme tınmaz
dünyâda raķibe göre hayvân ele girmez
5. n'eylersin eyâ hayretiyâ bu bār-ı girânı
cân vërseñe yârün gibi bir cân ele girmez

220.

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün
Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. ehl-i 'ışkuz eksük olmaz vardur eglencemüz
bir kıyâmet serv-i hoş-reftârdur eglencemüz
2. künc-i halvet şūfînün mescid bucağı 'âbidün
zâhidün cennet bizüm dîdârdur eglencemüz
3. gâh ölür halk oluruz geh baş açup abdâl olup
hânkâh-ı 'ışkda esrârdur eglencemüz
4. gâh mescidlerdeyüz gâh şavma'a zikrindeyüz
gâh olur kim hâne-i hâmmârdur eglencemüz

4 Ben halime yanarken o yüzüme bakar da hiç sesini çıkarmaz. Dünyada rakip gibi bir hayvan mevcut değildir.

5 A Hayreti! Bu ağır yükü ne yapacaksın? Kendisi gibi bir can bulunmayan sevgiline canını versen ya!

220. HD-, N4-, N9-, N15-, GHB 55a, P 51b, N6 61a.

1 Biz aşk ehliyiz eglencemiz eksik olmaz, eglencemiz güzel yürüyüşlü bir kıyamet servisidir.

• kıyâmet serv-i hoş reftârdur: bir boyu serv ü yüzi gülzârdur P.

2 Halvet köşesi sofunun, mescid köşesi âbidin, cennet de zâhidin olsun; bizim eglencemiz sevgilinin cemalidir.

• künc-i halvet şūfinün mescid bucağı 'âbidün; künc-i miḥnet 'âbidün mescid bucağı şūfinün P. dîdâr: dîzâr P.

3 An gelir ölürüz an gelir eglencesi aşk tekkesinde esrar çekmek olan abdallar olarak diriltirilir.

• oluruz geh: olur geh GHB.

4 Bazen mescitlerdeyiz, bazen de manastır zikrindeyiz. Bazen şarap satıcısının evi durağımız olur.

• zikrindeyüz: fikrindeyüz GHB.

5. ğuşşa vü ğamdan ħalâş olduk bugün ey **hayretî**
çünkü ‘âlemde hemîn ol yârdur eglencemiz
221.

Fe‘ilâtün fe‘ilâtün fe‘ilâtün fe‘ilün
Remel + + - - / + + - - / + + - - / + + -

1. şanemâ ğuşşa-i ‘ışķunla ne tedbîr édevüz
ya neçe bir ğam ile nâle-i şeb-gîr édevüz
2. âh kim bu dil-i dîvâne kabûl étmedi pend
meger ol şa‘şa‘a-i zülfünj zencîr édevüz
3. mâr-i zülfün ile olanca perişānlığı biz
ķanı tākāt ki geh şabr geh anı takrîr édevüz
4. dostum müddet-i hecründe neler çekdüğümü
bu hem-râh oldu ki bir nām ile tahrîr édevüz
5. cān gözümüz bu ħaber rûşen olupdur şanemâ
nakş-ı la‘lünj meger sînede taşvîr édevüz
6. mey ü maĥbûbdı çıkan kısmetimüz **hayreti**yā
çünkü taķdîr budur daĥı ne tedbîr édevüz

- 5 Ey Hayretî! Bugün gamdan kederden azadeyiz, zira âlemde/eğlence meclisinde eglencemiz sadece o sevgilidir.

• ğuşşa: kışsa GHB. ğuşşa vü ğamdan ħalâş olduk bugün ey ħayretî: hem-dem idin ğuşşayı gel ‘azât it P. hemîn ol yârdur: ğam-ı dildârdur P.

221. HD-, N4-, N9-, N15-, GHB-, P 51^b.

- 1 A heykel gibi güzel sevgili! Aşķının kederiyle nasıl sebat buluruz, bu gamlı gece inlemelerimiz nereye kadar sürer?
- 2 Ah bu deli gönül baĥ/nasihat kabul etmedi. Meĥer o zülfünün parıltısıyla kendini baĥlamıř
- 3 O zülfünle olan perişānlığımızı bazen sabretmek bazen anlatmakla ancak takat getirebiliriz.
- 4 A dostum! Senden ayrıyken çektiklerimi şöhetle yazılmış bir kitap olarak yol arkadaşı edindim.
- 5 Ey sanem! Dudaĥının resmini gönlümüze nakşettiĥimizin haberi can gözümüzü aydınlanmıştır.
- 6 A Hayretî! Kısmetimize şarap ve sevgili düştü, nitekim böyle buyrulmuş, artık nasıl karar bulalım?

Sîn

222.

Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. her kabâdan göz diküp tek câme kıılma iltimâs
dik tecerrüd sūzeni birle pelâs üzre pelâs
2. ak 'abâ gey şubḥ-ı şādık gibi tek rüşen-dil ol
şeb gibi tîre-derûn olma geyüp zerrîn libâs
3. 'arîf isen ne kûlî ol kimsenün ne ḥvâcesi
kim bu fânî evde ne maḥmūd qaldı ne ayâs
4. yok bu mezra'da benüm bir ḥabbe taḥşîlüm dirîğ
geldi 'ömrüm ḥâşılın biçmege qaddüm oldı dâs
5. **ḥayretî** gūyâ bir âyetdür cemâl-i dost kim
sûre-i *ve's-şems*den étmiş ḥaḳ anı iktibâs

222. HD s. 228, N4-, N9 59^a, N15 78^a, GHB 56^b, P 52^b.

- 1 Soyutlanma iğnesi ile yama üstüne yama yap; yeter ki her kaba kumaşa göz dikip bir elbise çıkartmaya meyletme.
- 2 Altın yıldızlı elbise giyip gece gibi bir kederli olacağına, sabah aydınlığı gibi beyaz hırka giyin de şen gönüllü ol.
- 3 Arif isen ne kimsenin kulu ol ne de efendisi; nitekim bu fani evde ne Mahmut ne Ayâs kaldı.
 - GHB-. qaldı: qalur P.
- 4 Boyum ömür mahsulünü biçmek için orak gibi (bükülüp) geldi, fakat ne yazık ki bu tarlada benim bir buğday tanesi kadar kazancım yok.
 - GHB-. yok... dirîğ: yok durur bir ḥabbe taḥşîlüm bu mezra'dan dirîğ N9, P; yok durur bir ḥabbe taḥşîlüm bu mezra'da velî N15.
- 5 Hayretî! Sevgilinin yüzü, Hakk'ın *Şems* suresinden iktibas ettiği bir ayete benzer.
 - GHB-.

Şîn

223.

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. başdan gel ey ƙalender ƙîl ü ƙâlî ƙîl tırâş
yoksa ƙılca ne bıyık vërür zarar saña ne ƙaş
2. gel gönül abdālına gëydür tecerrüd hırkasın
dile andan şonra ‘uryân gez dilersen gëy ƙumaş
3. daşı başa urdı şîrîn gönlini nerm étmedi
fi'l-meşel mûm idi ferhâduñ elinde gerçi taş
4. dilleşüp ey dil birâder çıkdı baħr ile gözüm
baħrden ammâ uluyam dër gözüm bir neçe yaş
5. gitdi ol mâhuñ senünle yıldızı barışmadı
çâre ne ey **hayretî** var tâlî'ünle ƙıl şavaş

223. HD s. 228, N4-, N9 59^a, N15 78^a, GHB-, P 52^b.

- 1 Gel ey derviş öncelikle/baştan dedikoduyu tıraş et; yoksa sana ne bıyık ne ƙaş ƙıl kadar zarar veremez.
 - virür zirür: zarar virür N9, P.
- 2 Gel, gönül abdalına soyutlanma hırkasını giydir; ondan sonra dilersen çıplak, dilersen giyinik gez.
- 3 Ferhat'ın taşı başına vurması Şirin'in gönlünü yumuşatmadı; gerçi taş da Ferhat'ın elinde mum gibiydi.
 - taşı: daşı HD, N15. taş: daş N15.
- 4 Ey gönül! Deniz ile gözümün birbiriyle konuşunca kardeş olduklarını anladılar. Fakat gözüm "Ben denizden çok yaşlar büyüğüm." der.
- 5 A Hayretî, o ay yüzünün seninle yıldızı barışmadı gitti; elden ne gelir, yürü talihine çat!

224.

Fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. uşbu bāzār-ı fenā bir sūdı yok sevdā imiş
hūy u hāy u ʔumʔurâkı bir ʔurı ğavġā imiş
2. n'eyledümse eyledüm öldüm dirildüm inledüm
iki 'âlemden ğaraż bir yār-ı bî-hemtā imiş
3. gönlümi meftül-i zülfündür kılan meftün-ı ışk
nète-kim mecnûnı meczûb eyleyen leylā imiş
4. dar olup başına dehr ölür feridün 'âkıbet
ʔutalum h'âcem feridün oldu ya dārā imiş
5. çün olur āhır ğıdāsı kişinün dārū-yı merg
bir iki gün ʔutalum kim sükkerī ḫalvā imiş
6. vālī-i 'ahd olmadan ey dil bu evde 'ārife
bir velinün bendesi olmak daḫı evlā imiş

224. HD s. 229, N4 26^a, N9 59^b, N15 78^a, GHB-, P 53^a.

- 1 Bu yokluk çarşısı (olan dünya) faydası bulunmayan bir hevesmiş; gürültü patırtı ve gösterişi lüzumsuz bir kavgadan ibaretmiş.
♦ hūy u hāyı ʔumʔurâkı N9, N15, P; hūy u hāy u ʔumʔurâkı HD; hūy u hāyı hem hemân N4.
- 2 Öldüm dirildim, ağlayıp inledim ne yaptımsa yaptım. Anladım ki iki âlemden kasıt eşi bulunmayan bir sevgiliymiş.
- 3 Gönلümü aşka düşüren saçının kıvrımıdır; nitekim Mecnun'nu meczup eden Leyla imiş.
- 4 Farz edelim efendim Feridun ya da Dârâ olsun? Neticede dünyanın başına dar gelmesiyle Feridun da ölüp gidecek.
• olup: olur N4, P.
- 5 Nitekim bir iki gün şekerli helva da olsa kişinin son ğıdası ölüm ilacı olur.
• ʔutalum: dutalum N15.
- 6 Ey gönül! Bu dünyada bir velinin kölesi olmak arif olana devrin valisi olmaktan daha iyiymiş.
• velinün; deninün N4. evlā: eyü N4.

7. ka'be-i maşşûdı ehl-i dillerün ey **hayretî**
var yüzün sür âsitân-ı hazret-i mevlâ imiş

225.

Mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün
Hezec + - - - / + - - - / + - - - / + - - -

1. uyur rāhatla düşman zānū-yı dildāra yaşdanmış
düşüp üftādeler yollarda seng-i hāra yaşdanmış
2. edinmiş zāğ gülden bister ü ter goncedan bālīn
yatur gen yerde bülbül hasret ile hāra yaşdanmış
3. meded her derdi yok nā-merde şunma şerbet-i la'lün
yaturken bunca bī-çāre der ü dīvāra yaşdanmış
4. şu kim taş eşigüne baş koyup rûhın revān etdi
uyur gülşende şan bir bāliš-i zer-kāra yaşdanmış
5. hümā-yı 'arş-pervāz olsa rûh-ı **hayretî** tañ mı
eşitdüm cān vērürken âsitân-ı yāra yaşdanmış

7 A Hayretî! Gönül sahiplerinin Kâbe'sinden maksat Hazretî Mevla'nın eşîği imiş, git yüzünü sür.

225. HD s. 230, N4-, N9 59b, N15 78b, GHB-, P 53a.

1 Zavallı âşıklar yollara düşüp sert taşları yastık ederken düşman sevgilinin dizine yaslanmış rahatça uyuyor.

• düşmen: dilber N15, P.

2 Karga (rakip) gülden yatak, taze goncadan yastık edinmişken bülbül çorak yerde hasretle dikene yaslanmıştır.

• bister ü: bisterîn N9, N15, P.

3 Kapıya duvara yaslanmış yatan bunca zavallı varken yardım et; her dertsiz namerde dudağının şerbetini sunma.

4 Taş eşîğine baş koyup canını teslim eden kişi gül bahçesinde altın işlemeli bir yastığa dayanmış da uyur gibidir.

• taş: daş N15.

5 İşittim ki Hayretî can verirken sevgilinin eşîğine yaslanmış, (artık) ruhu arşa kanat açan bir hüma olsa şaşılır mı?

• arş-pervâz olsa rûh-ı: arşa pervâz ursa rûhı P.

226.

Fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. 'aşıkun bağrında taşlar denlü var imiş
kendü bir kem kaçra deryâlarca yaşı var imiş
2. yok şanurdum bâliş-i rāhat bu miḥnet-ḥānede
şimdi bildüm dilberün eşigi taşı var imiş
3. baş vērüp rāh-ı vefādan başa eletdi işin
āferīn ferhāda hoş devletlü başı var imiş
4. benlik imiş ayıran ben bendeyi maḥbūbdan
ēy dirīgā bilmedüm arada nāşī var imiş
5. cān ile cānān arasında ḥicāb olduḡ dēyü
ḥayretīnün kendü kendüyle şavaşı var imiş

226. HD s. 230, N4 25^b, N9 59^b, N15 78^b, GHB-, P 53^a.

- 1 Âşığın bağrında dağlar kadar yarası varmış. Kendisi bir küçük damla olduğu hâlde denizler kadar yaşı varmış.
 - taşlar: dağlar N4, N15.
- 2 Bu sıkıntı evinde rahat bir yastık yok sanırdım, şimdi anladım ki sevgilinin eşigi taşı varmış.
 - taşı: daşı N15.
- 3 Ferhat vefa yolunda baş verip amacına ulaştı. Aferin ona, ne talihli başı varmış.
- 4 Ben köleyi sevgiliden ayıran benlikmiş. Yazık bana! Arada engel varmış, bilemedim.
 - maḥbūbdan: cānāneden N15, P.
- 5 Can ile sevgili arasında perde oldun diye Hayreti'nin kendi kendisiyle savaşı varmış

227.

Fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. geldi érdi çün yine kara haber gibi tırâş
ëy dirîğâ atdı okın yaşdı yayın göz ü kaş
2. ğālibā āhir zamān olmuş durur yoldaşlar
rūm elinde her taraftan fitneler kaldırdı baş
3. ‘arızun ābında ğark olsun dër isen haţţunı
‘asker-i fir‘avndur mūsā ile êtdür şavaş
4. kimse barmağ başmasun harfüne dersen dostum
iki günde bir tırâş ol iki günde bir tırâş
5. hiç hisāb u haddi yok mûlar bitüpdür **hayretî**
dem-be-dem aksa ‘aceb mi gözlerümden kanlı yaş

227. HD s. 231, N4 26^a, N9 60^a, N15 78^b, GHB-, P 53^b.

- 1 A zavallı! Tıraşın kara bir haber gibi geldiğinde, (sevgilinin) gözü ve kaşı yayını gerip okunu attı.
- 2 Yoldaşlar, Rumeli’nde her taraftan fitneler başkaldırdı, galiba âhir zaman geldi.
- 3 Firavun askeri sakalın, yanağının suyuna gark olsun istersen, onu Mûsa ile savaştır.
• êtdür: eyler N9.
- 4 Dostum, sakalını kimse eleştirmesin dersen günaşırı tıraşını ol.
- 5 Hayretî! Hiç hadde hesaba gelmez mûlar/saçlar bitiyor; gözlerimden daima kanlı yaşlar aksa şaşılır mı?

228.

Fe'ılātün fe'ılātün fe'ılātün fe'ilün

Remel + + - - / + + - - / + + - - / + + -

1. tañ midur olsa ger ol āfet-i devrān ser-keş
 olur elbette bilürsin meh-i tībān ser-keş
2. gül gibi elden ele varma ki tez şolmayasın
 dostum ol nète-kim serv-i hırāmān ser-keş
3. böyle yandurmaz idi her gece pervānelerin
 olmasa sencileyin şem'-i şebistān ser-keş
4. yüzi yêrdeydi hemîşe işi miskinlik idi
 oldı yüz bulalıdan zülf-i perîşān ser-keş
5. şüfî ger şüret-i insāna sücūd eylemese
 hayreti tañ mı ki olmadı mı şeytān ser-keş

228. HD s. 231, N4 26a, N9 60a, N15 79a, GHB 57a, P 53b.

- 1 O dünyalar güzeli, dik başlı olsa buna şaşılır mı? Bilirsin ki parlak ay elbette dik başlı olur.
 - GHB-.
- 2 Dostum! Gül gibi elden ele dolaşma ki tez solmayasın, salınan servi gibi ol nitekim o dik başlıdır.
 - GHB-.
- 3 Senin gibi bir gece kandili böyle dik başlı olmasa her gece pervanelerini böyle yakıp yandırmazdı.
 - pervānelerin: pervāneleri N15, GHB.
- 4 Yüzü daima yerde olup işi miskinlik olan perişan saçlar, yüz bulduğundan beri dik başlılık eder oldu.
- 5 Hayreti! Eğer sofu insan suretine secde etmese garipseme! Şeytan da dikbaşlılık etmedi mi?
 - ♦ eylemese: eylemeye N4, N9, N15, GHB. tañlama: tañ mı ki HD; dinleme P.

229.

Meḥ'ülü fā'ilätü meḥ'ülü fā'ilün
Muzāri' - - + / - + - + / + - - + / - + -

1. ehl-i kemāle taş eşigün secdegāh imiş
allāh ne āsitāne-i devlet-penāh imiş
2. zülfün düşürdi bend-i belāya bu gönlümi
şūrīde dillere ne belā-yı siyāh imiş
3. taşlar başındağı görinen ebr şanmañuz
'uşşâkdan hevāya çıkan dūd-ı āh imiş
4. and içmek istedüm mey-i nāb içmege velī
āyīn-i 'ışk içinde tanışdum günāh imiş
5. ey hayretî kulu olan olur cihāna şāh
sulṭān-ı 'ışk hey ne yüce pādīşāh imiş

229. HD s. 232, N4 25^b, N9 60^a, N15 79^a, GHB 57^a, P 53^b.

- 1 Taştan eşğin kemal ehline secde yeriymiş. Ya Rabbi! Ne saadetli eşik.
• taş: daş N15.
- 2 Bu gönلümü bela tuzağına saçların düşürmüştür; o perişan gönüllere nasıl bir kara beladır öyle!
♦ zülfün düşürdi bend-i belâyâ bu gönlümi: zülfün yeterdi bend-i belâ bu ğam-ı hañun HD, N4, N9, GHB.
- 3 Dağ başlarında görünenleri bulut sanmayınız; onlar âşıkların göğē çıkan ah dumanlarıdır.
• taşlar: dağlar N4, N15. • 'uşşâkdan havaya çıkan dūd-ı ah imiş: 'âşıklar etdüğü dün ü gün *[dūd-ı] ah imiş *N4, N9, N15; 'âşıkların düni gün etdüğü dūd-ı āhmış GHB. (Bu beyit N4'de dördüncü sıradadır.)
- 4 Saf şarap içmeye yemin etmek istedim fakat sordum soruşturdum ki bu aşkın kitabında günahmış.
• tanışdum: danışdum N15.
- 5 Aşkın sultanı ne yüce padişahmış hey! Ey Hayretî, onun kulu olan cihana sultan olur.
• hey : dağı N4.

230.

Fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. ayru düşmek yârdan yoldaşlar düşvâr imiş
güşe-i fûrkatde tenhâlık ne müşkil kâr imiş
2. dostlar bu gülsitân-ı 'âleme ziynet vèren
ol lebi gonce yüzi gül serv-i hoş-reftâr imiş
3. ayrılık vâdisine vardı tayandı râh-ı 'ışk
çâre ne çekmek gerek êy dil yolunda var imiş
4. gelmege 'ahd eyledi gitdi dirîgâ ol şanem
aldadı ben nâ-tüvânı bilmedüm 'ayyâr imiş
5. mülk-i dilde âteşüm üstine âteşler yakan
oda yansun **hayretî** eş'âr-ı âteş-bâr imiş

230. HD s. 233, N4 26^a, N9 60^b, N15 79^a, GHB 57^a, P 54^a.

- 1 A yoldaşlar, yardan ayrı düşmek ne güçmüş! Ayrılık köşesindeki yalnız olmak ne zor bir işmiş.
- 2 A dostalar, bu âlemin gül bahçesi süsüyle güzelleştiren o gonca dudaklı, gül yüzlü olan hoş yürüyüşlü serviymiş.
♦ zînet: şûret: HD, N9, N15, GHB, P.
- 3 A gönül! Aşk yolu gitti ayrılık vadisine çıktı. Ne çare! Sevgilinin yolunda ne (sıkıntı) varsa çekmek gerek.
♦ vardı tayandı: tayandı vardı HD, N9, GHB; tayandı kaldı N15; vardı dayandı P.
- 4 O heykel gibi sevgili geleceğine söz verdi fakat (bırakıp) gitti. Eyvahlar olsun! Hileci olduğunu bilemedim, ben zavallıyı kandırdı.
- 5 Gönül mülkünde, şiirleri ateş saçan Hayretî'nin ateşi üstünde ateşler yakan ateşler içinde kalsın.

231.

Fe'îlâtün fe'îlâtün fe'îlâtün fe'îlün

Remel + + - - / + + - - / + + - - / + + -

1. be bu üskübde ne hoş şüh-ı cihânlar var imiş
cân vērür 'âşıka çok rûh-ı revânlar var imiş
2. dindürür söylese bülbüllerinün şıklığını
ne güşâde gül-i gülzâr-ı cinânlar var imiş
3. deldiler gamze okıyle nêçe yêrde cigerüm
oh nêçe fitnesi çok kaşı kemânlar var imiş
4. emdürür hastasına gâh dilin gâh dudağın
'âşıka cân yêdürür bunda ne cânlar var imiş
5. bu sipâhî bu beg oğlı dème düş ayağına
kuculur bunda fülân ibn-i fülânlar var imiş
6. hûblar ma'denidür dërler idi gerçek imiş
gör ne kâbilce ne gevherce cüvânlar var imiş

231. HD s. 233, N4 25^b, N9 60^b, N15 79^b, GHB 57^a, P 54^a.

1 Bre bu Üsküp'te ne cilveli dünya güzelleri, âşığa can bağıslayan çok sevgililer varmış!

♦ üsküpte: yerlerde HD, N4, N9, GHB, P. be: ne GHB.

2 Bu cennet güllüğünün, konuşsa bülbüllerin sesini soluğunu kesecek nice açılmış gülleri varmış.

3 Fitnesi pek çok olan keman kaşlılar var ki yan bakışın okuyla sayısız yerden ciğerimi deldiler.

• nice: yoğsa GHB.

4 Burada hastasına gah dudağını, gah dilini emdirirken âşığa can yediren nice can (sevgililer) vardır.

• Bu beyit N15'de altıncı sıradadır. dudağın: tutağın GHB.

5 Burada kucaklanacak öyle falanca kimseler vardır; bu askerdir, bu bey oğludur demeden ayaklarına kapan.

• beg: kıl GHB.

6 Güzeller madenidir derlerdi, gerçekmiş; bak ne uygun, ne kıymetli taze güzel (sevgililer) varmış.

• gevherce: cevherce P.

7. şalınur bile hevādārı ile ‘ār étmez
hayretî bunda ‘aceb serv-i revānlar var imiş

232.

Mef'ülü fā'ilātü mefā'ilü fā'ilün
Muzāri' -- + / - + - + / + - - + / - + -

1. erbāb-ı 'ışka pîşe hemān her gün āh imiş
her bir nefes ki āh ile geçmez günāh imiş
2. sevdā-yı 'ışk yoğ ise başunḡa şūfiyā
bu k̄ara şarduḡun ne belā-yı siyāh imiş
3. her ḡvāce-i zamāne birer ehl-i ihtiyāc
her bir faḡîre baḡdum idi pādīşāh imiş
4. bir şehsüvāra ḡalka-be-ḡuşam ki atınun
her bir nişān-ı na'li birer secdegāh imiş
5. cehd eyle 'ışka kul olıḡör **hayretî** k'anun
en kem gedāsı ḡusrev-i gerdün-penāh imiş

7 Hayretî, burada âşıkları ile arsızca salınıp yürüyen şaşılacak servi boylular varmış.

♦ böyle: bile HD, N4, N9, N15.

232. HD s. 234, N4 26^a, N9 60^b, N15 79^b, GHB 57^b, P 54^a.

1 Âşıkların işi her gün daima ah etmektir, ah etmek için boğazdan geçmeyen her nefes günahıdır.

• bir: N4-.

2 Ey sofı, başında kara sevda bulunmuyorsa, bu başına sardığın siyah (sarık) ne kara bir beladır.

3 Baktım ki zamanın her bir zengini ihtiyaç içerisinde, her fakiri de bir padişah.

• baḡdum idi: baḡ şimdi N4. faḡîre: gedāsı GHB.

4 Öyle usta bir süvarinin/beyatlının kölesiyim ki atınun her bir ayak izi bir secdegahtır.

5 A Hayretî! Çalış çabala da aşka kul ol/gönülden bağlan ki onun en adi dilencisi bile dünyayı himaye eden bir hükümdardır.

• k'anun: tâ k'anun N4.

233.

Fe'îlâtün fe'îlâtün fe'îlâtün fe'îlün

Remel + + - - / + + - - / + + - - / + + -

1. ھاڭ senün zülf-i dil-âvîzünj bir dâr êtmîş
anda dil-ھاستelerün gönlini ber-dâr êtmîş
2. gerçi şu gibi ځara yerlere çaldı beni çarھ
ھامدü li'llāh hele bir 'āşık-ı dîdār êtmîş
3. şol seni cān u gönül derdine dermān yaradan
beni hoş oñmayacak derde giriftār êtmîş
4. şāh-ı 'ışķa ol efendi beni ځul eyleyüben
mülk-i hüsn içre seni server ü serdār êtmîş
5. eyleyen gülşen-i dehr içre güli hāra yakın
yārını ھاýretînün hem-dem-i aĝyār êtmîş

233. HD s. 235, N4 26^a, N9 61^a, N15 80^a, GHB 57^b, P 54^b.

- 1 Ey sevgili! Hak senin gönüller asılı zülfünü bir darağacı yapıp kalbi kırıkların gönlünü asmuş.
• dil-ھاستelerin: üftâdelerün N4. zülf-i: hüsn-i N15.
- 2 Felek beni su gibi yerlerde sürüse de, elhamdülillah, nihayet bir güzel yüzlünün âşığı etti.
• bir: N4-. dîdār: dîzâr N4, P. hele bir: ki hele N9, GHB, P; hele bu N15. (GHB'de üçüncü beyittir.)
- 3 O, seni can ve gönül derdinin dermanı olarak yaratan, aman ne güzel, beni de iyi olmaz bir derde düşürmüş.
♦ hoş oñmayacak: hoş olmayacak HD, P; bir olmayacak. şol seni: seni şol N15. (N15'de dördüncü beyittir.)
- 4 O efendi! Beni aşk padişahının kulu yaparak seni güzellik ülkesinin reisi ve efendisi yapmış.
Beni aşk sultanına kul eden o efendi, seni güzellik ülkesine baş ve komutan yapmış.
♦ beni ځul eyleluben: ki beni ځılmış ځul HD. şāh-ı 'ışķa ol: şāh-ı 'ışķa P.
- 5 Dünya bahçesinde gülü dikene yakın kılan, Hayretî'nin sevdiğini rakibin dostu yapmış.
♦ (HD, N9, GHB ve P'de dördüncü beyittir.) yārını ھاýretînün hemdem-i: yaralı ھاýretînün hemdem N4. yakın: ځarın N15, GHB.

Şād

234.

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1.  y gönül olmak dilerse  gu  a v   amdan  al  
cidd   cehd  t olı  r  ayd-ı d -  lemden  al  
2. nef  n   urtarmaz ise  n r-ı h  d u   zdan
bilmiş ol olmazsın  y     cehennemden  al  
3. ba lamalu bir del sin  y dil-i  eyd  eger
ister ise   ayd-ı bend-i z  f-i p r- amdan  al  
4. za m-ı    -i  ı  -ı y ra var boyun v r  y gönül
fikir-i merhemden  al   ol fikir-i merhemden  al  
5. derd ile bir   h  d p geçdi  zinden ** ayret **
iki   lem  u  asından oldu bir demde  al  

234. HD s. 235, N4 26^b, N9 61^a, N15 80^a, GHB 57^b, P 54^b.

- 1 A gönül! Gam ve kederden kurtulmak istiyorsan,  alı  çabala iki   lemin ba ından kurtulmaya bak.
- 2 A sof ! Bilmiş ol ki nefsinin kin ve hırs ateşinden kurtarmazsan cehennem ateşinden kurtuluş bulamazsın.
  n r-ı:  ayd-ı N4, N15.
- 3 A  ılg n gönül! Buklelerle dolu z   f ba ından kurtulmak istersen bağlanmaya layık bir delisin demektir.
  z  f-i: z      GHB.
- 4 A gönül, merhem fikrinden kurtul! Merhem fikrinden kurtulup sevgilinin a k kılıcının darbesine boynunu uzat.
   ı  -ı y ra: y ra N15.
- 5 Hayret  dert ile bir ah çekip kendinden geçti de bir anda iki   lemin kederinden kurtuldu.
  bir demde: bir demden HD, N4, N9, N15, P.

Ṭā

235.

Mef'ulü fā'ilātü mefā'ilü fā'ilün
Muzāri' - - + / - + - + / + - - + / - + -

1. āzādelik risālesidür ehl-i 'ışka ḥaṭ
kazıduñ ey nigār yazıldı meger ğalaṭ
2. ben kuluña efendi 'ıtık-nāme olmadan
katlüme ḥüccet olduğı çok yeg durur o ḥaṭ
3. bildün nedür rümüz-ı ḥaṭ-ı istivāyı sen
olduñsa muştafāya eger ümmet-i vasaṭ
4. terk etti ḥaṭtı geldi dēyü şol ki yārını
yumaz yüzi karasını nıl ü furat u şaṭ
5. ḥüsnün kemālidür şanemā ḥaṭ ki muştafā
gördüm dedi o rabbümi *fī şûretin kaṭaṭ*
6. ağ u karayı terk edegör **hayretî** eger
'ışk ise cihānda murāduñ senün faḳaṭ

235. HD s. 236, N4 26^b, N9 61^a, N15 80^a, GHB 57^b, P 54^b.

- 1 Ey güzel yüzlü! Âşıkların azatnamesi olan sakalını kazıyıp sildiğine göre herhalde yanlış yazıldı.
 - ehl-i 'ışka: ey nîgâr N15. yazıldı meger: meger yazıldı GHB.
- 2 A efendim! O sakalın/yazının bir azatname olmasındansa katlime verilmiş bir idam fermanı olması çok daha iyidir.
- 3 Eğer Hz. Muhammed Mustafa'ya ideal ümmet olduysan, o hepsi eşit olan sakalın remzini anladın demektir.
- 4 Sakalı geldi diye sevgilisini terk eden kişinin yüz karasını Nil, Fırat ve Şat ırmakları temizlemez.
 - ḥaṭtı: ḥaṭt N4. (N4 ve N15'te beşinci beyittir.)
- 5 A heykel kadar güzel sevgili! Sakal güzelliğin en olgun halidir. Çünkü Hz. Muhammed Mustafa "*fī şûreten kaṭaṭ*" buyurmuştur.
 - N15-.
- 6 A Hayretî, eğer cihanda isteğin yalnız aşk ise; iyi kötü/ak kara (her şeyi) terk et.
 - 'ışkuysa: ḥaḳkına GHB. (N4, N9, GHB ve P'de beşinci beyittir.)

Zā

236.

Mefā'iliün mefā'iliün mefā'iliün mefā'iliün
Hezec + --- / + --- / + --- / + ---

1. 'aceb mi alsa dil senden gelen cev̄r ü cefādan h̄az
kişi olur mı kim almaya h̄iç mihr ü vefādan h̄az
2. firāķun̄da itün̄ gördükçe şād olur dil-i ğamḡin̄
kişi ğurbette elbette alurmuş āšinādan h̄az
3. belā-yı ıšķun̄a şanma belīmüz şimdi olmuşdur
daħı rüz-ı ezeldendür bize uşbu belādan h̄az
4. gözün̄ kaşun̄ hayālīdür gönül̄ eglencesi dāyim
daħı oĝlan durur alsa 'aceb mi oķ u yādan h̄az
5. muħammed ümmeti mü'min degül mi **hayreti** yoħsa
ya n'ičün̄ almaya bi'llāh ħubb-ı muştafādan h̄az

236. HD s. 237, N4 26^b, N9 61^b, N15 80^b, GHB 57^b, P 55^a.

- 1 Gönül senden gelen sıkıntı ve eziyetten hoşlansa şaşılır mı? Hiç sevgi ve dostluktan haz almayan kişi olur mu?
♦ h̄iç mihr ü vefadan: ħubb-ı muştafādan GHB. (Bu beytin ikinci mısraı HD'de bulunmamaktadır. Bir karışıklı sonucu bu makamda üçüncü beytin ikinci mısraı tekrar edilmiştir.)
- 2 Gamlı gönül, senden ayrıken köpeğini (bile) görse mutlu olur, nitekim insan gurbette bir tanıdık görmekten elbette hoşlanır.
• olur dil-i ğamḡin: ol ey dil-i miskîn N4. itün; veli GHB.
- 3 Senin aşk derdine *belī* dememizin yeni bir şey olduğunu sanma; biz tâ ezelden beri bu *belay*ı zevk ediyoruz.
• belīmüz: yādımız N9. rüz-ı: devr-i N9.(N4'te dördüncü beyittir.)
- 4 Gönlün eglencesi daima kaşının gözünün hayalini kurmaktır. Nitekim henüz bir oĝlan çocuğudur, ok ve yaydan haz etse şaşılır mı?
- 5 A Hayreti! Allah hakkı için onlar neden Mustafa sevgisinden lezzet almıyorlar; yoksa Hz. Muhammed'in ümmeti mümin değil?
♦ ya niçün: n'ičün ol N15; ne için N3, N9, GHB, P.

Gayn

237.

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. zāğ hālın beñ koyup zülf-i siyāhın kıldı ağ
kurdı bir beg gönümün şehbāzına bir kıl duzağ
2. gözlerün maqtūlinün kabrinde nergisler bitüp
ol şehid-i 'ışk için yer yer uyarmışlar çerāğ
3. görinen başında ben mecnūnun ey leyli-hurām
āşiyān-ı murğ-ı miḥnetdür degüldür tāze dāğ
4. dāğına 'āşıkların ta'n eylese zāhid ne tañ
dostum gülden ne denlü ḫālet anlaya kelāğ
5. **ḫayretî**yi āsitān-ı yārdan men' eyleme
ey rakīb olsun dēr isen saña cennetde durağ

237. HD s. 237, N4-, N9 61^b, N15 80^b, GHB 57^b, P 55^a.

- 1 Karga benin yem bıraktı, siyah zülfün de ağ oldu; bir bey gönümün doğanına kıldan bir tuzak kurdu.
 - kurdı bir beg: koydı bir beñ/ben N15.
- 2 Nergisler, senin gözlerinin öldürdüğü kişinin kabrinde biterek; o aşk şehidi için sıra sıra mumlar yakmışlar.
 - bite: bitüp N15. uyarmışlar: uyarmışdır GHB.
- 3 Ey Leyla salınışlı, ben Mecnun'un başında görünen yeni olmuş bir yanık değil, sıkıntı kuşunun yuvasıdır.
- 4 Dostum! Zahit, âşıkların yanıklarını eleştirse dert değil! Yaban kargası gülün hallerini ne kadar anlayabilir!
- 5 Ey rakip! Cennette sana bir yer olsun istersen Hayretî'ye sevgilinin eşliğini yasaklama.

238.

Mef'ülü fā'ilātü mefā'ilü fā'ilün
Muzāri' - - + / - + - + / + - - + / - + -

1. yārān gelün yine yaçalum lāle-vār dāğ
sūz-ı dili nihāyet éde āşikār dāğ
2. cān 'āleminde biri gün oldı birisi ay
mihr-i ruḥunla yaḳdum iki yādigār dāğ
3. bir fūls-i aḥmerüm yoğ ise kīsede ne var
vardur tenümde tāze oñulmuş hezār dāğ
4. zeyn étđi penbe ile ser-ā-ser vüçudumu
ḥil'at geyürdi şan başa éy şehriyār dāğ
5. āhum şerārıdur geceler **hayretī** benüm
yèr yèr felekde şol görinen bī-şümār dāğ

238. HD s. 238, N4 26^b, N9 61^b, N15 80^b, GHB 58^b, P 55^a.

- 1 Dostlar! Gelin yine lale gibi yaralar yakalım ki yanıklarımız gönül ateşimi aşikâr etsin.
 - yine yaçalum: yaçalum yine N4, GHB.
- 2 Gönül âleminde yanağının güneşiyle yaktığım iki yadigâr yanığımın biri güneş biri ay oldu.
- 3 Kesemde bir kızıl pulum yoksa ne olmuş; tenimde henüz iyileşmiş pek çok yanık yarası vardır.
- 4 A kudretli padişah! Yanıklarım vücudumu baştan başa pamuklarla süsleyerek sanki bana bir hilat giydirdi.
 - ♦ penbe ile: penbelerle HD.
- 5 A Hayretî! Geceleri gökyüzünde yer yer görünen hesapsız yanıklar/yıldızlar benim ahımın kıvılcımlarıdır.

239.

Mef'ülü fā'ilätü mefā'ilü fā'ilün
Muzāri' -- + / - + - + / + - - + / - + -

1. cānumda néce yakmayayın ben hezār dāğ
nāzük tenine yakmış eşitdüm nigār dāğ
2. şevk ile çāk edüp yakasın 'āşıkāne şubh
mihrünle yakdı gögsine bir yādigār dāğ
3. yēr yēr yapışdurur tenine penbeler seḥāb
nār-ı ğamuñla yakdı meger kūhsār dāğ
4. ben bir peleng-i bîşe-i 'ışkam nişān baña
yètmez mi bu tenümde olan bî-şümār dāğ
5. ey **hayretî** delîl-i maḥabbet degül midür
cism-i felekde şol görinen tâbdār dāğ

240.

Mef'ülü fā'ilätü mefā'ilü fā'ilün
Muzāri' -- + / - + - + / + - - + / - + -

1. yakdum gönülde mihr-i ruḥuñla hezār dāğ
her biri oldı gül gibi bir yādigār dāğ

239. HD s. 238, N4-, N9 62^a, N15 81^a, GHB 58^b, P 55^b.

- 1 O sevgilinin nazik tenini dağladığını işittim, ben nasıl canımı binlerce kez dağlamayayım?
- 2 Sabah, âşığa yakışır şekilde şevk ile yakasını yırtıp senin sevginle göğsüne bir hatıra yarası dağladı.
- 3 Bulut, bedenine kısım kısım pamuklar yapıştırmış, anlaşılan dağ senin derdinin ateşi ile bulutu yakıp dağlamış.
- 4 Ben aşk ormanındaki bir leoparım, bana alamet olarak bedenimdeki sayısız yanık yarası yetmez mi?
- 5 A Hayretî, gök yüzünde görünen ışıltılı yıldızlar/yanıklar muhabbetin delili değil midir?

• tâbdār: bî-şümār P.

240. HD s. 239, N4 26^b, N9 62^a, N15 81^a, GHB 58^b, *P 55^b.

- 1 Gönülde yanağının güneşiyle dağladığım binler yaranın her biri gül gibi bir yadigâr oldu.

2. yandı yakıldı acıdı haylî bugün baña
hecründe gördi hâlümü ey şivekâr dâğ
3. bir mâhiyem gözüm yaşı baħrinde gūyiyā
pullar durur tenümdeki bu bî-şümār dâğ
4. cisminde penbedür görinen keŧ degül durur
nâr-ı maħabbetünle yakupdur biħār dâğ
5. yāruñ yanında bir pula geçmez gerekse sen
yak **hayretî** tenünde hezārān hezār dâğ

241.

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün
Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. nâr-ı ğayretle nece yakmayayın ben cāna dâğ
ğayrılar bezminde yakmış mest olup cānāne dâğ
2. bir düğündür her kara yazıluya olmaz naşīb
meclisünde germ olup yakmak senün mestāne dâğ

2 Ey işveli sevgili! Yara, bugün senin ayrılığındaki halimi gördüğü için benim için bir hayli yandı, yakıldı, acıdı.

• hâlümü: dâğumı GHB.

3 Gözyaşlarımın denizinde bir balık gibiyim. Tenimdeki bu sayısız yara ise pullarımdır.

4 Cisminde görünen köpük değil pamuktur. Denizler senin aşkının ateşiyle denizler (kendilerini) dağlamışlar.

• nâr-ı: nârı N4.

5 Ey Hayretî! İstersen tenini binlerce kez dağlayarak yak, yaralarının sevgilinin katında pul kadar değeri yoktur.

241. HD s. 240, N4 26^b, N9 62^a, N15 81^a, GHB 59^a, *P 55^b.

1 Kıskançlık ateşiyle ben canımı nasıl dağlamayayım? Rakipler, sevgilinin meclisinde sarhoş olup kendilerini dağlamışlar.

2 Senin meclisinde coşup kendinden geçerek kendisini dağlamak her kara bahtlıya nasip olmaz bir dövmedir/düğündür.

♦ yazıluya olmaz naşīb: günlüye olmaz ol HD, N4, N9; N15, P. düğün: dögün

HD.

3. vèrmezem biñ hâliş altuna érenler cāniçün
bir elif çekdüm yaķup sīnemde dün üç dāne dāğ
4. bī-ḥisāb ise ne var ēy ḥ^vāce dīnārūñ senün
bizde de eksük degül fi'l-cümle dervīşāne dāğ
5. ḥayretī kılsa tecellī pertev-i dīdār-ı yār
tūr-ı mūsā gibi ānīde қarara yana dāğ

242.

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün
Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. yaķdı dil nār-ı ğam-ı dilberle bir kaç pāre dāğ
her biri oldı fezā-yı sīnede bir қara dāğ
2. bendeni қahr odına yaķup yaķışma düşmene
yaķma luṭf ét dāğumūñ üstine ēy meh-pāre dāğ
3. od degüldür geceler yer yer görinen ṭağda
āteş-i 'ışķuñ қomışdur sīne-i kūhsāra dāğ

3 Erenler hakkı için, dün sineme bir elif çekip üç yara açtım ki bin halis altına değişmem.

4 Ey tüccar! Senin paranın haddi hesabı yoksa ne olmuş? Biz de bütünüyle dervişlere layık yanıklarından eksik kalmayız.

5 A Hayretî! Sevgilinin yüzünün güneşi vursa o dağ/yanık yarası Tur dağı gibi birden yanıp kararır.

• yār: dōst GHB.

242. HD s. 240, N4 26^b, N9 62^a, N15 81^b, GHB 59^a, *P 55^b.

1 Gönül, sevgili gamının ateşiyle, her biri göğün göğsünde(/göğüs boşluğunda) bir kara dağ/yara olan birkaç tane yanık yarası açtı.

• fezā: қазā GHB.

2 Ey ay parçası! Lütfen, düşmana meyledip kulunu kahr ateşinde yakıp yaramın üstünde yara açma.

3 Geceleri dağda kısım kısım görünenler ateş değildir; aşkının ateşi dağın bağrına yanıklar bırakmıştır.

• ṭağda: râğlar N4; ṭağlar N9; dāğlar GHB.

4. her biri gün gibi bir rüşen delîl olup yine
yana yana hâlüm i'âm etti bir bir yâra dâğ
5. her biri ey **hayretî** ma'nide bir âyinedür
şûret-i hâlüm bu yüzden gösterür dildâra dâğ

Fâ

243.

Mef'ûlû mefâ'ilû mefâ'ilû fe'ûlûn
Hezec - - + / + - - + / + - - + / + - -

1. *keşşâfa* bakup okusa yıllarla *mevâkıf*
olmaz kişi esrâr-ı kitâb-ı gama vâkıf
2. fenn-i gamı terk eyleye mi 'ârif-i bî-kâr
budur ezeli pîşe-i erbâb-ı ma'ârif
3. 'uşşâka bir ay oldu ki görünmedi ol şâh
kullar ne suç etti ki verilmedi vezâyif
4. güller gülüp açıldı edüp gonca tebessüm
bûlbûl öteden söyledi gülşende leâyif

4 Yaralarımın her biri gün gibi apaçık bir delil olup yine sevgiliye yana yana halimi haber verdiler.

5 A Hayretî! Aslında (yaralarımın) her biri bir aynadır. Halim, bu yüzden sevgiliye yaralarımı (görünecek şekilde) tutuyor.

• bu yüzden: ne ise N4, N9, N15, GHB, P.

243. HD s. 241, N4-, N9 62^b, N15 82^b, GHB 59^a, *P 56^a.

1 Kişi, yıllarca *Keşşâf* ve *Mevâkıf*'ı okuyup incelese de, gam kitabının sırlarına vakıf olamaz.

2 İş olmayan arif gam ilminden vaz mı geçsin, hâlbuki marifet erbabının ezeli mesleği budur?

3 O şâh, bir aydır âşıklarına görünmüyor; kulları ne suç işlediler ki vazife verilmiyor.

4 Bûlbûlün karşı taraftan nükteli ötüşleriyle; gül bahçesinde gonca tebessüm etti, güller de gülerek açıldılar.

• leâyif: ma'ârif N9.

5. k rk r lebin  pmege uyurken anu  a y r
 y ** ayret **  am y me ki *el-h yinu h 'if*

244.

F 'il t n f 'il t n f 'il t n f 'ilün
Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1.  asker-i  am yine c num  aşdına ba ladı şaf
 st me at şal mürüvvet eyle  y ş h-ı necef
2.  turalum kim leşker-i  am  utd  etr f  ne  am
 arfet 'l- ayn içre eylersin sen anı ber- araf
3. ne e demler  an yudup cem   td   m gevh rleri
göz göre  td  gözüm merd mleri bir bir telef
4. yine k y nda düşüp g gs m  ılayın n leler
yine  al nsun ma abbet meclisinde n y   def
5. atma  amzen  t rini ğayra dururken ** ayret **
 ayret oklarına c n n eyleme anu  hedef

5 Ey Hayret ! Tasalanma ki *hayin korkaktır*. (Hayin) Rakipler, o sevgili uyurken dudağından öpmeye cesaret edemezler.

244. HD s. 241, N4 27^a, N9 62^b, N15 81^b, GHB 59^b, *P 56^a.

- 1 Gam askerleri yine canıma kastetmek amacıyla saf tuttular. Ey Necef şahı Ali! İhsanda bulunup atını üstüme sal.
•  turalum: dutalum N4, N15.  utd : dutdı N4, N15. ne  am: ne şa  N9. leşker:  asker N15, GHB.
- 3 Ka  zamandır kan yutarak biriktirdiğim mücevherleri, göz bebeklerim göz göre göre bir bir telef etti.
•  td : gitdi N9.
- 4 Semtinde yine g gs m  dövüp, inleyeyim ki muhabbet meclisinde yine ney  flenip def  al nsın.
- 5 Hayret  dururken yan bakışının oklarını başkalarına atıp (Hayret 'nin) canını kıskançlık oklarının hedefi yapma.
• dururken:  ururken N9, GHB.

245.

Fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + - -

1. pîş-rev olmazsa dāyim saña pîrân-ı selef
gitdi azıtdun ẓarīķı ey cüvân-ı nâ-ḥalef
2. lezzet-i ḥvân-ı ğamı ten-perver olan anlamaz
ol ğıdâ-yı rūḥdur bilmez anı gāv-ı 'alef
3. varlığıñ naḳdin vērüp yokluk metâ'ın al gönül
olmasun dersen eger yok yerlere varun telef
4. kıl beni bu künc-i tārīk-i ḍalāletden ḥalāş
ey şeh-i şadr-ı velāyet v'ey meh-i bedr-i necef
5. nête-kim olur mekîn ile müşerref her mekân
ḥayretînün gönline ḥubb-ı 'alî vērür şeref

245. HD s. 242, N4 27^a, N9 62^b, N15 82^a, GHB 59^b, P 56^a.

- 1 Ey halefi olmayan genç, senden önceki ihtiyarlar senin rehberin olmazlarsa yolunu şaşırdın gitti!
 - selef: telef N4.
- 2 Bedenini beslemeye düşkün olanlar gam sofrasının lezzetini anlamazlar; o ruhun gıdasıdır, fakat samanlıktaki öküzü bilmez.
 - 'alef: telef N4.
- 3 A gönül! Şayet varlığının yok yere telef olmasın dersin, var olan sermayeni verip yokluk malını al.
- 4 Ey velilik makamının padişahı ve ey Necef'in noksansız dolunayı (Hz. Ali), beni bu sapkınlık mesleğinin bucağından kurtar.
- 5 Hayretî'nin gönlünü Hz. Ali sevgisi şereflendirir; nitekim her mekân içinde oturanlarla şereflenir.
 - gönline: ḳalbine P.

246.

Meḥ'ülü fā'ilätü meḥ'ülü fā'ilün

Muzāri' -- + / - + - + / + - - + / - + -

1. şalınuğınca ğonce güzeller taraf taraf
oğur hezār tāze ğazeller taraf taraf
2. bî-iḥtiyār ḥvāba varur nergisün gözi
bülbüller okudukça meşeller taraf taraf
3. 'ıyşun zamānı geldi berü gel dēyü çenār
yārān-ı 'işrete şalar eller taraf taraf
4. dilber beni ayakladuğınca bir ol kadar
eller üşer bir ol kadar eller taraf taraf
5. rāh-ı belāda qaldı ayaklarda **hayretî**
seyrān eder nigār ile eller taraf taraf

246. HD s. 242, N4 27^a, N9 63^a, N15 82^a, GHB 59^b, P 56^b.

- 1 Gonca ağızlı güzeller her tarafta salındıkça, (âşık) bülbul de her yerde taze gazeller okur.
 - okur: oğur P.
- 2 Bülbüller her yerde hikayeler anlattıkça nergisin gözü ister istemez uykuya varır.
ḥvāba varur: ḥvābdadur N4.
- 3 Çınar, "içme zamanı geldi, yaklaşın!" diyerek içki arkadaşlarına elleriye her yerde işaret eder.
- 4 Dilber beni ne kadar görmezden gelirse, her taraftan o kadar yabancı toplanıp bana el uzatır.
 - iller üşer yine beni: iller üşer bir ol kadar N4; iller beni üşer yine N15.
- 5 Hayretî her tarafında sevgilinin başkalarıyla gezip dolaştığı bela yolunda ayakta/kadehlerde kaldı.

247.

Mef'ülü fā'ilätü mefā'ilü fā'ilün

Muzāri' - - + / - + - + / + - - + / - + -

1. seyrāna çıkdı sīm-bedenler taraf taraf
şalındı yine serv-i çemenler taraf taraf
2. bülbül gibi her ehl-i dil efğāna başladı
açıldı güldi ğonce-dehenler taraf taraf
3. bülbüller oldı hār-ı belālarda mübtelā
bezm-i şafāda zāğ u zağanlar taraf taraf
4. ben gülsitāna varıcağ el şundı yer yerin
dāmānum aldı dutdı dikenler taraf taraf
5. künc-i belāda sensin eyā **hayreti** hemān
bezm-i şafāda cümle kalanlar taraf taraf

247. HD s. 243, N4 27^a, N9 63^a, N15 82^a, GHB 60^a, P 56^b.

- 1 Her yerde gümüş bedenli güzeller gezmede, her tarafta bahçenin servi boylu güzeller salınmada.
- 2 Her gönül ehli bülbül gibi figan etmeye başladı, her yerde gonca ağızlı sevgililer gülüp eğlendiler.
 - her: kim P.
- 3 Bülbüller eziyet dikeninde tutulup kalırken; karga ve çaylak kuşları her yerde, safa meclisindeler.
- 4 Gül bahçesine vardığımda her taraftan el uzattılar; dikenler de bölük bölük eteğimi kaptılar.
- 5 Ey Hayreti! Herkes safa meclisinde her taraftayken daima bela bucağında kalan sensin.
 - bezm-i...taraf: bezm-i şafāda zāğ u zağanlar taraf taraf GHB.

Kāf

248.

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. 'aqlımı mest etdi ey sākī benüm şahbā-yı 'ışk
cānuma cān katdı zevk-ı rāḥ-ı rūḥ-efzā-yı 'ışk
2. dostlar ben bu hevā ile ölürsem umaram
ola her bir üstüh^vānumdan benüm bir nāy-ı 'ışk
3. tañ mıdur urşa bucağdan bucağa ḥuffāş-ı 'aql
şaldı pertev 'āleme mihr-i cihān-ārā-yı 'ışk
4. ey gönül gavvāş-ı māhir olıgör tek sen hemān
toptoludur gevher-i 'irfān ile deryā-yı 'ışk
5. lā deme ger eylemezsek meclisünde hūy u hāy
güng ü lāl etmişdür ey zāhid bizi illā-yı 'ışk
6. server-i mülk-i maḥabbet olımaz ser vermeyen
başını biñ yere dögsün aña degmez pāy-ı 'ışk

248. HD s. 244, N4 14^b, N9 63^a, N15 82^b, GHB 60^a, P 56^b.

- 1 A saki, aşk şarabı benim aklımı bir hoş etti, aşkın cana can katan yolunun zevki canıma can kattı.
- 2 Dostlar! Ben bu aşk ile ölürsem her bir kemiğimin bir aşk neyi olacağını umuyorum.
- 3 Aşkın cihanı süsleyen güneşi âleme ışık saçmaya başladı; akıl yarasası kendini bucaktan bucağa vursa buna şaşılır mı?
- 4 A gönül! Sen yeter ki usta bir dalgıç ol; aşk denizi daima irfan cevheri ile dopdoludur.
- 5 A zahit! Eğer meclisinde şamata yapmazsak "olmaz!" deme, aşkın illâsı (aşkın olmazsa olmazı) bizi sus pus/dilsiz etmiştir.
 - ger eylemezsek: eylemez isek N9. zâhid: sâkî N9. itmişdür: itmiş durur N15, GHB.
- 6 Başını vermeyen kişi muhabbet mülkünün sultanı olamaz; aşkın ayağı ona (bile) dokunmaz, (artık) başını yerden yere vursun.
 - yire: yirde N4.

7. ‘ırzuñı ‘arz étme ‘uşşāka ne bilsünler senün
vā‘izā važ‘ u vaḳāruñ bir bölük rüsvā-yı ‘ışk
8. başdaki sūduñ nedür bilsem bu kuru ḳaradan
şūfiyā yoğ ise başuñda eger sevdā-yı ‘ışk
9. çīn degüldür görinenler ben ḳara yazılunuñ
ḳāḍiye’l-hācāt urupdur alnına imzā-yı ‘ışk
10. ḡamdan aḡlar āh éder şanmañ beni olmuş durur
dem-be-dem rūd-ı sürūdum āh ü vāveylā-yı ‘ışk
11. yalnız bir pāre per yakmak degül pervāne-vār
cān yaḳar par par dilā merdān-ı bī-pervā-yı ‘ışk
12. on sekiz bin ‘āleme sultān olayın dēr isen
‘ışk-ı mevlā édinüp ol éy gönül mevlā-yı ‘ışk
13. aḡlama ger ten gözi görmezse de éy ḥayretī
édebildünşe eger cān çeşmini bīnā-yı ‘ışk

-
- 7 A vaiz! İzzet ve şerefini ortaya koyup âşıklarla konuşma, bir bölük aşk rüsvası senin ağırbaşlı duruşunu ne bilsin?
 - 8 A sofı! Başında aşk sevdası yoksa, bu kuru karadan kafanla ne kar edeceksin bilmiyorum!
♦ başdaki: başdan HD, N9, N15, GHB, P. sūduñ: şūduñ P.
 - 9 Ben kara yazılının alnında gözünenler kıvrım değil, ihtiyaçları yerine getiren Hâkim’in (Allah c.c.) bıraktığı aşk tuğrasıdır.
• tuğrâ: imzâ HD, N4, N9, GHB, P.
 - 10 Benim gam sebebiyle ah edip ağladığımı sanmayın, aşkın ahı ve feryadı daima benim türkümün sazı olmuştur.
 - 11 A gönül! Aşkın korkusuz yiğitleri pervane gibi yalnız bir parça kanadını yakmakla kalmayıp canlarını alev alev yakarlar.
 - 12 A gönül! On sekiz bin âleme sultan olayım dersen, Mevlâ’nın aşkını elde edip aşkın efendisi ol
 - 13 A Hayretî! Kalp gözünü aşkı görür hale getirebildiysen, vücut gözün görmüyorsa da üzülme.
• görmezse de: görmese de N4.

249.

Mef'ülü fā'ilātü mefā'ilü fā'ilün

Muzāri' - - + / - + - + / + - - + / - + -

1. cān ile ey gönül olalum mübtelā-yı 'ışk
'uṣṣāka bal olur çü bilürsin belā-yı 'ışk
2. bāğ-ı cinānı almaya bir çöpçe 'aynına
şol 'āşıkun ki seyri olupdur fezā-yı 'ışk
3. bezm-i belāda içmez isen mey yerine kan
şūfī nedür ko anlayamazsın şafā-yı 'ışk
4. şunlar ki her dem étmeyeler kanlu yaş revān
duymadılar cihānda nedür mācerā-yı 'ışk
5. dāmān-ı 'ışkı nece kosun **hayretî** şehā
sulṭān-ı mülk-i ğamdur olal'dan gedā-yı 'ışk

249. HD s. 245, N4 27^b, N9 63^b, N15 83^a, GHB 60^b, P 57^a.

- 1 A gönül! Yürekten aşkın tutkunu olalım, bilirsin ki aşk belası âşıklara tatlı gelir.
♦ çü: çün HD.
- 2 Aşk fezasında dolaşan şu âşığın gözündeki cennet bağının bir çöp kadar değeri olmasın.
- 3 A sofı! Bela meclisinde şarap yerine kan içmezsen aşkın sefasının nasıl bir şey olduğunu anlamayı unut.
- 4 Daima kanlı gözyaşları akıtmayanlar cihanda aşk macerasının ne olduğunu (bile) duymadılar.
• duymadılar: tuymadılar N9.
- 5 Ey şah! Hayretî aşkın eteğini nasıl bıraksın? Aşk kölesi olduğundan beri gam ülkesinin sultanıdır.

250.

Fe'îlâtün fe'îlâtün fe'îlâtün fe'îlün

Remel + + - - / + + - - / + + - - / + + -

1. ne güzel 'âlem imiş bilmez idüm 'âlem-i 'ışk
hûb bildürdi baña n'edüğünü 'âlim-i 'ışk
2. bil ki ser-mest-i ebed oldı vü hüşyâr olmaz
kime kim cür'a şunar cām-ı ezelden cem-i 'ışk
3. dil-i pür-derd ebed kaldı cerāhatle meded
cān tabībinden erişmezse eger merhem-i 'ışk
4. beni öldürmege kaşd eyledi nāzüklük ile
şüretā böyle muşāhib dirilürken ğam-ı 'ışk
5. egnüme taze dögünlerle yine **hayretiyā**
bir fenā şalını urdı bugün uş mātem-i 'ışk

250. HD s. 245, N4 28a, N9 63b, N15 83a, GHB 60b, P 57b.

- 1 Aşk âleminin böyle güzel olduğunu bilmiyordum; aşkın ustası bana bunun ne olduğunu güzelce öğretti.
• baña: bize N4. hûb: turup GHB; hûb ki P.
- 2 Aşk şarabının mucidi kime ezel kadehinden bir yudum sunarsa bil ki o sonsuzluk sarhoşu olur ve hiç ayılmaz.
• vü: ki N4.
- 3 Eğer can tabibinden aşk merhemi yetişmezse dertli gönül ebede kadar yaralı kalacak, yardım et.
- 4 Aşk derdi, sureten böyle nazık bir arkadaş geçindiği hâlde beni öldürmeye kastetti.
- 5 A Hayretî, aşk matemi bugün taze yaralar açarak yine omzuma bir yokluk şalını giydirdi.
♦ urdı(/ördi) bugün uş: geydürdi bugün HD.

251.

Mefā'ilün mefā'ilün fe'ülün
Hezec + - - - / + - - - / + - -

1. maḥabbet mülkinün sultānidur 'ıṣṣ
mevedded 'āleminün cānidur 'ıṣṣ
2. kimi öldürse bulur 'ömr-i sermed
temāṣā kıl ne cānlar cānidur 'ıṣṣ
3. bulayın dēr isen ey ṭālib-i ḥaḳ
ḥaḳīḳat gevherinün kānidur 'ıṣṣ
4. cihān 'ıṣṣ ile olmuşdur 'imāret
ḥaḳīḳat gencinün vīrānidur 'ıṣṣ
5. ne bilsün ḥayretî 'ıṣṣı her ādem
ḥaḳun bir lutfıdur iḥsānidur 'ıṣṣ

252.

Mefā'ilün fe'ilātün mefā'ilün fe'ilün
Müctes + - + - / + + - - / + - + - / + + -

1. olur melül [u]ḡarīb ü çeker elem 'āṣıḳ
beni görün ki benem hem ḡarīb ü hem 'āṣıḳ

251. HD s. 246, N4 27^b, N9 64^a, N15 83^b, GHB 60^b, P 57^b.

1 Aşk, muhabbet ülkesinin sultanı, sevgi âleminin hakanıdır.

♦ ḥānidur: cānidur HD, N9, GHB; kānidur N4.

2 Aşkın ne canlar canı olduğunu temaşa et ki kimi öldürse (o kişi) ebedî hayatı bulur.

3 Ey hak talibi, aşkı bulayım dersin o hakikat cevherinin madenidir.

4 Cihan aşk ile bayındır hale gelmiştir, aşk hakikat hazinesinin viranesidir.

5 Hayretî! Aşk Hakk'ın bir lütfu ve ihsanıdır; her adam aşkı ne bilsin?

252. HD s. 247, N4 28^b, N9 64^a, N15 83^a, GHB 61^a, P 57^b.

1 Âşık garip ve mahzun olup dert çeker, beni görün ki ben hem garibim hem âşığım.

2. görüp bu tekve-i 'ışkuñ bir ihtiyârı beni
dedi gel âdem isen 'âşık ol dedem 'âşık
3. düşürme ayağı elden şınursa kâse-i çarh
cihân bütün oda yansa çeker mi gam 'âşık
4. baña bu pendî kô nâşih ki 'ârifem 'ârif
baña bu ta'nı kô zâhid ki 'âşıkam 'âşık
5. be hayretî şeh-i 'âlem degül mi na'ra ile
şu dem ki kaldura mey-hânede 'âlem 'âşık

253.

Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün
Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. gâh olur kaddüm iki bükür kemân eyler firāk
gâh cismüm tîr-i endûha nişân eyler firāk
2. gâh olur kim şem' gibi başuma odlar yaķar
gâh olur kim yaşumı seyl-i revân eyler firāk
3. göz yaşıyla levha-i çihremde taḥrîr eyleyüp
her ne sırrum var ise bir bir 'ayân eyler firāk

2 Bu aşk tekkesinin bir yaşlısı beni görüp "Gel dedem, eğer insansan âşık ol." dedi.

3 Felek kasesi kırılrsa bile sen kadehi elden düşürme, bütün cihan yansa, âşık gam çeker mi?

4 Ey nasihatçi, bana ettingin bu nasihatı bırak, ben arifim. Ey zahit! beni ayıplamaya son ver, ben âşığım.

5 Âşık meyhanede nara ile (kadeh) âlemini kaldırdığı zaman âlemin sultanı sayılmaz mı? / Be Hayretî! Âşık, âlemin şahı değil midir? O zaman meyhanede bir nara ile âlem/kadeh kaldırsın.

253. HD s. 247, N4 28^a, N9 64^a, N15 83^b, GHB 61^a, P 57^b.

1 Ayrılık, bazen beni iki büküm edip yay gibi eğer; bazen de bedenimi keder okuna hedef yapar.

2 Ayrılık, bazen mum gibi başıma ateşler yakar; bazen de gözyaşımı sel gibi akıtır.

3 Ayrılık, gözyaşı (kalemiyle) yüzüme her ne sırrım varsa yazarak bir bir ifşa eder.

4. gözlerüm bir zerrece görmez cihânı her kaçan
sen güneş ruhsârı ‘aynumdan nihân eyler firāk
5. sen degülsin dest-i hasretten hemân kan ağlayan
hayretî dem geçmedin bir neçe kan eyler firāk

254.

Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün
Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. ben kara yazuluya yâ rab ne âl êtdi firāk
rüy-ı zerdüm eşk-i hûnînumle al êtdi firāk
2. kâmeti fikriyle kıldı nâlemi gâyet bülend
cismümi kaşı hayâliyle hilâl êtdi firāk
3. tağıdup şabr u qarârın bu dil-i miskînumün
şol kara zülfün gibi şûride-hâl êtdi firāk
4. n’êdügin unutmuşam ‘âlemde şenlik şâdlık
başdan ayağa beni ‘ayn-ı melâl êtdi firāk
5. mekteb-i miñnetde dil tıflına ta‘lîm eyleyüp
fenn-i gamda yine bir şâhib-kemâl êtdi firāk

4 Ayrılık, sen güneş yüzlüyü ne zaman gözümden saklarsa, gözüm cihanı zerre kadar görmez.

5 Hayretî, hasret elinden kan ağlayan yalnız sen değilsin; an geçmiyor ki ayrılık çoklarının kanını dökmesin.

254. HD s. 248, N4 28^a, N9 64^b, N15 83^b, GHB 61^a, P 58^a.

1 Ey Rabbim! Ayrılık ben kara bahtlıya nasıl bir tuzak kurdu da sararmış yüzümü kanlı gözyaşıyla al etti?

2 Ayrılık, (sevgilinin) boyunun düşüncesiyle inlememi son derece yükseltti; kaşının hayaliyle de belimi büktü.

• hilâl: hayâl N4, N9, N15.

3 (Ey sevgili!) Ayrılık, zavallı gönlümün sabır ve tahammülünü yok edip, şu kara saçın gibi dağınık hale getirdi.

• tağıdup: dağıdup N4, P.

4 Ayrılık beni tepeden tırnağa hüznün haline getirdi öyle ki âlemde mutlu mesut olmanın ne demek olduğunu unutmuşum.

5 Ayrılık, sıkıntı mektebinde gönül çocuğuna ders verip onu yine gam ilminde kemal sahibi yaptı.

6. rāh-ı ğamda **hayretî**yi hāk ile yeksān edüp
cünd-i miḥnet ayağında pāy-māl etti firāk

255.

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün
Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. reng-i rüyum ayrılık etti benüm zerd ayrılık
ayrılık etti benüm gönlümü pür-derd ayrılık
2. yārını yārından ayırmaḵ 'aceb erlik midür
ḵaḥbe zensin ḵaḥbe zen var hey be nā-merd ayrılık
3. uğrayup bād-ı hāzān-veṣ eyledi pejmürde-hāl
bāğ-ı 'ıyşumda ḵomadı tāze bir verd ayrılık
4. ayrılıḵdur āfitābı böyle ser-gerdān eden
ayrılık ḵayrānıdur māh-ı cihān-gerd ayrılık
5. ittiḥād etse benümle ṭaṇ mıdur yoldaşlar
eyledi dünyā vü 'uḵbādan beni ferd ayrılık
6. ayrılık eyler şafā cāmını jeng ey **hayretî**
ayrılık eyler gönül āyīnesin gerd ayrılık

6 Ayrılık gam yolunda Hayretî'yi yerle bir edip eziyet askerinin ayakları altında perişan etti.

255. HD s. 248, N4 28^a, N9 64^b, N15 84^a, GHB 61^b, P 58^a.

- 1 Benim yüzümün rengini ayrılık sararttı; benim gönlümü ayrılık dertle doldurdu.
- 2 Yari, yârinden ayırmak insanlık mıdır! Yürü bre namussuz ayrılık! Sen kaḥpe kadının tekisin!
- 3 Ayrılık, hazan rüzgârı gibi esti dağıttı gitti, sefa bahçemde taze bir gül bırakmadı.
- 4 Güneşin böyle başını döndüren ayrılıktır; dünyayı dönüp duran ay ise ayrılık şaşkındır.
- 5 Yoldaşlar! Ayrılık beni dünya ve ahiretten ayırdı, (şimdi) benimle birlik olsa buna şaşılır mı?
- 6 A Hayretî! Ayrılık hem sefa kadehini paslandırır hem gönül aynasını tozlandırır.

256.

Fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. ğam degüldür 'âşık-ı ser-mest olanlar ağlamak
bezm-i ğam içinde gülmekdendir ey yâr ağlamak
2. bend-i miñnetden mezîd olsun beni kıldı ħalâş
zerre denlü ğam kıomadı bende deyyâr ağlamak
3. ey yüzi gülşen nedür gülmek şen olmak bilmezem
gönlümü egler hele geh gâh nâ-çâr ağlamak
4. şan'atıdur gönlümün bâr-ı belâ çekmek müdâm
'âdetidür çeşmümün ey yâr her-bâr ağlamak
5. künc-i miñnetde nec'olurdu 'aceb ħâlüm benüm
olmayaydı bana lutfından eger yâr ağlamak
6. bildiler ağladuğumdan kime hayrân olduğum
göreyin kan olsun etti keşf-i esrâr ağlamak

256. HD s. 249, N4 28^b, N9 64^b, N15 84^a, GHB 61^b, P 58^b.

1 A sevgili! Kendinden geçmiş âşıkların ağlaması dert değil; aşk meclisinde ağlamak gülmektir.

◆ 'ışık: ğam HD.

2 Bende zerre kadar gam bırakmayarak beni keder bağından kurtaran o kimse, eksik olmasın.

3 Ey yüzü gül bahçesi olan sevgili! Bazen ağlamak gönlümü çaresiz bırakır, gülmek ve neşeli olmanın ne olduğunu unuturum.

• ey: hey N9.

4 A sevgili! Daima bela yükünü çekmek gönlümün sanatı, her zaman ağlamak da gözümün âdetidir.

◆ bâr-ı: bânı N4. çeşmümün gönlümün N4. yâr: dōst HD, N4, N15, GHB.

5 A sevgili! Bana senden bir lütuf olan ağlamak olmasaydı, miñnet köşesinde halim kim bilir nasıl olurdu?

• nic'olurdu: ne olurdu N4.

6 Kime hayran olduğumu ağlamamdan anladılar. O sırları ifşa eden ağlamak da kan ağlasın.

7. şādlıkdan yok durur gerçi derūnumda eser
her ne denlū dēr isen ēy **hayretī** var ağlamak

257.

Fe'ilātūn fe'ilātūn fe'ilātūn fe'ilūn
Remel + + - - / + + - - / + + - - / + + -

1. şu gelen nāz ile ol serv-i hırāmān ancak
şu gelen şīve ile ol gül-i ḥandān ancak
2. şu geçüp alıcı şāhīn gibi hışm ile bakan
o benüm gönlüm alan dilber-i fettān ancak
3. devr edüp karşuda şol nāz ile cevlanlar eden
şol bir āşüb-ı cihān āfet-i devrān ancak
4. n'ola bu ān ile 'ömrüm desem ēy cān saña ben
'ömr dedükleri anlayana bir ān ancak
5. bir nazar etdüm idi 'ālem-i 'ışka gördüm
her karıncasını bir başka süleymān ancak

7 A Hayretî! Varlığımda mutluluktan eser yok fakat ağlamanın ne türlüşünü ararsan mevcut.

♦ gerçi kim yokdur vücûdumda: yok durur gerçi derûnumda HD.

257. HD s. 250, N4-, N9 65^a, N15 84^b, GHB 61^b, P 58^b.

1 Şu nazla, işveyle gelen olsa olsa güzel yürüyüşlü servi boylu sevgili, o güler gül yüzlü yardır.

• şu: şol N9.

2 Şu (karşıma) geçip alıcı şahin gibi öfkeyle bakarak gönlümü kapan fitneci dilber ancak odur.

3 Şu karşıda naz ile dönüp dolaşan olsa olsa bir cihanı karıştırıcı, devrin afeti olan sevgilidir.

• (N15'de dördüncü beyittir.)

4 A can, ben bu alımlılıkla (ân ile) sana ömrüm desem ne olur? Anlayana ömür dedikleri ancak bir anmış.

5. Aşk âlemine baktığım zaman her bir karıncasının, kesinlikle, bir Süleymân (kıymetinde olduğunu) gördüm.

♦ N9, N15, GHB-. (HD'de son beyittir.)

6. görüp âşüfte beni nâz ile dildâr dèdi
hayretî yine bugün vâlih ü hayrân ancak

258.

Fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün
Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. her za'ife h̄ör bakma merd isen merdâne bak
bir karıncayı dilāver gör dilā şīrāne bak
2. gözün üstinde kaşun var deme hergiz kimseye
gel kalender-meşreb ol her şahşa dervīşāne bak
3. 'ışk-ı dilberle nedür hiç sorma ahvālüm benüm
şem'î gör pervānenün hālne yana yana bak
4. gözlerümçün gayrılar gözler dēr imiş müdde'î
dīde-i giryānuma olan kuru bühtāna bak
5. ister isen almağı hikmet kitābından sebak
hāme-i kudret ne yazmış safha-i eşcāra bak

6. O gönülleri hükmü altına alan sevgili beni perişan hâlde görüp nazla "Belli ki Hayretî bugün gene dalgın ve şaşkın." der.

258. HD s. 250, N4 27^b, N9 65^a, N15 84^b, GHB 62^a, P 58^b.

- 1 A gönül, her zayıfı hor görme, insansan insan gibi bak! Aslan gibi (saygıyla) bakıp karıncayı (bile) yiğitliğiyle gör.

♦ h̄ör bakma her za'ife: her za'ife h̄ör bakma HD.

- 2 Hiç kimseye gözünün üstünde kaşın var, deme; gel kalender meşreb ol, her şahsa dervīş gözüyle bak.

• gözün üstinde kaşun: kaşun üstinde gözün N4. vardır dime hergiz: vardır dime bir N4.

- 3 Gönülleri bağlayan sevgilinin aşkıyla ne hâlde olduğumu hiç sorma; muma bak ve döne döne pervanenin halini izle.

• N4-.

- 4 O yalancı âşık, gözlerim için "başkalarına bakar" diyormuş. Ağlayan gözüme ettiği şu kuru iftiraya bak!

- 5 Hikmet kitabından ders almak istersen kudret kalemiyle yazılmış olan şu ağaların yapraklarına nazar et.

• HD-, N9-, N15-, GHB-, P-.

6. pîr ü mürşid dèyü her nâ-ehle uyma **hayretî**
ana rahminde velâyet gösteren oğlana bak

259.

Mef'ûlû fâ'ilâtü mefâ'ilü fâ'ilün
Muzâri' - - + / - + - + / + - - + / - + -

1. 'âlemde mihr édici ya bir mâh-pâre yok
bu onmaduk başumda benüm yâ sitâre yok
2. mihr ü vefânun elden işidürüz adını
el-kışşa ol da oldı gibi vara vara yok
3. koynumda dâğ-ı sîneden özge bir öksüzün
bir aya denlûce yënicek nân-pâre yok
4. düşdün çü 'ışka ey gönül anma selâmeti
taldun şu bahre kim anâ ka'r u kenâre yok
5. dilberler ile kendünün ahvâlidür kamu
dîvân-ı **hayretî**de dahı ağ u kara yok

6. A Hayretî, bu mürşittir bu ihtiyardır diye her ehil olmayana tabi olma; ana rahminde velilik/keramet gösteren küçük çocuğa nazar et.

259. HD s. 251, N4 28^b, N9 65^a, N15 84^b, GHB 62^a, P 59^a.

- 1 Ya âlemde sevgi gösterecek bir ay parçası (sevgili) bulunmuyor; ya da benim bu uğursuz başımın üstünde (talih) yıldızı parlamıyor.

• yâ: N4, N15-.

- 2 Sevgi ve vefanın adını başkalarından duyuyoruz; sözün aslı, o da gitgide yok oluyor gibi.

• oldı gibi: ola gibi N15.

- 3 Koynumda/heybemde, sinemdeki yaradan başka bir öksüzün yiyebileceği el ayası kadar bir ekmek parçası bulunmuyor.

• öksüzün: öksüzüm N9, N15, P. yinicek: yenicek N4, N9; yanık GHB.

- 4 A gönül! Madem âşık oldun o hâlde selameti/rahata kavuşmayı aklından çıkar. Sen o ucu bucağı bulunmayan engin denize daldın.

- 5 Tamamen dilberler ile kendisinin halidir, Hayretî'nin *Dîvân'*ında (bunun dışında) ak kara başka bir şey yoktur.

• dîvân-ı hayretîde: dîvâne hayretîde N9; bî-çâre hayretîde GHB, P.

260.

Fe'îlâtün fe'îlâtün fe'îlâtün fe'îlün

Remel + + - - / + + - - / + + - - / + + -

1. şükür allâha ki 'âşıqlara hem-râz olduk
minnet ol şâha ki bülbüllere dem-sâz olduk
2. uymadı meşrebümüz zâhid-i murtâzlara
ehl-i 'îrfâna uyup rind-i nâzar-bâz olduk
3. ehl-i bâzâr ile gördük ki alışmak güc imiş
cân verüp derd alan öksüzlere enbâz olduk
4. çare bulmağa meded olmadı çün derd ü gama
fâlib-i bâde-i gül-gün-ı şifâsâz olduk
5. **hayretî** yok eyü varmaz u yaramaz éderüz
çıkamazuz meykededden mescide varmaz olduk

260. HD s. 251, N4 28a, N9 65b, N15 85a, GHB 62a, P 59a.

- 1 Allah'a şükürler olsun ki âşıklarla sırdaş olduk. Bülbüllerle dost olduğumuz için o şaha minnettarım.
 - hem-râz: dem-sâz N9. // demsâz: hem-râz N9.
- 2 Tabiatımız o seçkin(?) zahitlere uymadı, biz de irfan ehline uyup her gördüğünü seven rintlerden olduk.
 - rind-i: anda N9.
- 3 Gördük ki tüccarlarla uyum sağlamak zormuş; biz de can verip dert alan öksüzlere ortak olduk.
- 4 Dert ve gama çare bulmaya bir yardımcı olmadığı için şifa verici gül renkli şarabın talibi olduk.
 - ♦ gülgün-ı: gülgün u HD.
- 5 Yok Hayretî! İyiye varmayan yaramaz işler yapıyoruz; meyhaneden çıkmıyoruz, mescide gitmiyoruz.
 - hayretî yok eyü: hayretîyi eyü N4. éderüz: idevüz N9.

261.

Mef'ülü mefā'ülü mefā'ülü fe'ülün

Hezec -- + / + -- + / + -- + / + --

1. maḥbûb u mey ü mevsim-i gül yâr-ı muvâfık
bu demde delüdü şü ki bir dem ola ayık
2. gevherleri bile yaşumun kapına geldüm
daḥı nem ola dârsin efendi şaḥ lāyık
3. hecründe kaçan âḥ édüben göz yaşı döksem
acır baḥa göklerde melek yerde ḥalāyık
4. şordum lebine rāz-ı dehānın dâdi dilber
hîç keşf ola mı kâl ile esrâr-ı daḳâyık
5. 'ayb eylemenüz ḥayretî dīvāne olursa
hem tâze bahâr oldu hem oldu yerî 'âşık

262.

Mefā'ülün mefā'ülün mefā'ülün mefā'ülün

Hezec + --- / + --- / + --- / + ---

1. geçüpdür cānuma tîr-i belâ zâhirde yaram yok
meded bir derde düşdüm ki ölümden ḡayrî çārem yok

261. HD s. 252, N4 28^a, N9 65^b, N15 85^a, GHB 62^b, P 59^a.

- 1 Sevgili, şarap ve gül mevsiminin uygun bir dost olduğu şu zamanda bir an bile ayık olan delidir.
- 2 Efendi! Gözyaşı incilerimle kapına geldim, bundan başka sana layık neyim olabilir?
- 3 Ne zaman senin ayrılığın sebebiyle ah ederek gözyaşı döksem gökte melekler yerde insanlar bana acırlar.
- 4 Dudağına ağzının sırrını sordum, dilber "incelikli sırlar hiç sözle keşfolunur mu?" dedi.
- 5 Hayretî delirirse onu ayıplamayın çünkü hem ilkbahar geldi hem de yeni âşık oldu.

262. HD s. 253, N4 28^a, N9 65^b, N15 85^b, GHB 62^b, P-.

- 1 Görünürde yaram yok fakat bela okları canıma işledi. Eyvah, öyle bir derde düştüm ki ölümden başka çarem yok.
 - düşdüm ki: uğradum N4.

2. gözüm yaşına rahm edüp yüzüme bakmaz ol meh-rû
düşüpdür yıldızum var ise yanında sitârem yok
3. cihânda yıldızum yokdur kaçan kim ey hilâl-ebrû
yanumda sen güneş yüzlü niğâr-ı mâh-pârem yok
4. gece gündüz hemân zülf ü ruḥuñ fikridür eglencem
ḥudâ ḥaḳḳı cihân mülkinde daḥı ağ u kıram yok
5. ne bilsün **ḥayretî** derd-i derûnumdan ṭabîbüm kim
geçüpdür cânuma tîr-i belâ zâhirde yaram yok

263.

Mefā'îlün mefā'îlün mefā'îlün mefā'îlün
Hezec + - - - / + - - - / + - - - / + - - -

1. naşîb olmazsa vaşluñ şerbetinden ger baña sağlık
ben öldüm derd-i hicrân ile sultânüm saña sağlık
2. bu ben bîmâruña tîmâr eger vaşluñdan olmazsa
ne dil dirlik diler daḥı ne cân ister şehâ sağlık

2 O ay yüzlü, gözümün yaşına acıyıp yüzüme bakmaz, anlaşılan (sevgilinin) yanında kıymeti olmayan bir talihsizim.

• var ise yanında: yanında var ise N15.

3 Ey hilal kaşlı! Sen güneş yüzlü, ay parçası sevgilimin yanımdaymış zamanlarda cihanda talihim de yanımdaymış değildir.

• niğâr-ı: niğârüm N15.

4 Gece gündüz daima eglencem saçının ve yanağının fikridir; Hüda hakkı için cihan mülkünde başka şeylerle ilgim bulunmuyor.

• cihân mülkinde: ki 'âlemde N4.

5 Hayretî! Doktorum, gönül derdimden ne anlasın! Bela okları canıma işlemiş fakat görünürde bir yaram yok.

• N15-.

263. HD s. 253, N4 33^a, N9 66^a, N15 85^b, GHB 62^b, P-.

1 Sultanım! Eğer kavuşma şerbetinden bana dirilik nasip olmazsa ben ayrılık derdiyle öldüm, başın sağ olsun.

2 Ey şah! Eğer ben hastana kavuşmanın tedavisi olmazsa, artık ne gönül dirlik ister, ne de can yaşamak.

• olmazsa: irmezse GHB.

3. elemdür cāna sen ‘īsī-nefesden ayrı bu dirlik
ölümdür baña ‘ömrüm hāşılı senden cüdā sağlık
4. seni öldüm dirildüm cismüme rūḥ-ı revān êtdüm
gidersen sen olur baña elem şıḥhat belā sağlık
5. ṭabībā şerbet-i la‘lün baña emdür meded eyle
belā küncinde qaldum görmedüm ben mübtelā sağlık
6. ne cevruñ var ise kıl āsitānuñdan ırağ êtme
gerekmez baña kūyuñdan cüdā ey bī-vefā sağlık
7. ölüpdür ḥayretī senden cüdā şanma ḥayātı var
sen anuñ cānısın sensüz ne mümkündür aña sağlık

264.

Mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün
Hezec + - - - / + - - - / + - - - / + - - -

1. ‘aceb dīvānelikdür қаһbe dünyādan vefā ummak
bir êlden arta qalmıñ köhne zālī pārsā ummak

-
- 3 Ömrüm! Sen, İsa nefesliden ayrı olan bu dirlik canıma elemdir; hasılı senden ayrı yaşamak benim için ölümdür.
♦ elemdür: ölümdür HD, N9, N15. bu dirlik: dirilmek N4.
 - 4 Öldüm dirildim (çok çabaladım) seni bedenimin canı haline getirdim; sen gidersen benim için elem sıhhat, bela sağlık olur.
• N4, N9-.
 - 5 Ey tabip! Dudağının şerbeti bana ilaçtır; ben düşkün, bela köşesinde kaldım, sıhhat yüzü görmedim, bana yardımcı ol.
• HD-, N4-, N9-, N15-, P-.
 6. Ne eziyet edersen et, yeter ki eşğinden uzak tutma. A vefasız! Bana senin kapından ayrı sağ olmak lazım değil.
♦ Bu beyit yalnızca HD^A’da mevcut olup HD metnine alınmamıştır Biz almakta bir sakınca görmedik.
 7. (Ey sevgili) Hayretī’nin senden ayrıyken hayat sahibi olduğunu sanma, (o)ölmüştür; sen onun canısın, ona sensiz yaşamak ne mümkündür.
• cānısın sensüz: yâr-ı cānısın N9.
264. HD s. 254, N4 27^b, N9 66^a, N15 85^b, GHB 63^a, P-.
- 1 Kahpe dünyadan vefa beklemek, başkasının artığı olan yıpranmış kocakarıdan iffet beklemek gibi ne garip divaneliktir.

2. dü-tâ kıaddın görürken bu ‘acûze dehrün aldanup
‘acebdür yine şeydâsı olup hüsñ ü bahâ ummak
3. bunun bu naķşına aldanmayıgör kim hamâķatdür
görüp bir ejder-i merdüm-rübâyı dil-rübâ ummak
4. şu kim bir derdüme dermân ola dër cem‘ éder mâli
devâ ummak durur semm-i helâhilden devâ ummak
5. siyâset-hânedür râhat evi şanma bu gerdünü
sefâhetdür görüp dârı der-i dârü’ş-şifâ ummak
6. bu gerdünda şafâ sürmekle yanumda ber-â-berdür
sifâl-i ser-nigün içre şarâb-ı dil-güşâ ummak
7. bu bir bād-ı fenâ tölmiş habâb-ı bahır-i miñnetdür
düşer mi ‘âķile ey **hayretî** bundan bekâ ummak

-
- 2 Bu kocakarı dünyanın belini iki büklüm görürken, yine de aldanıp delisi olup ondan güzellik ve zerafet beklemek nasıl iştir?
 - görürken bu ‘acûze dehrün; görüp bu ‘acüz-ı dehrün N4; görürken bu ‘acüz u dehrün N9; görürken bu ‘acüz-ı dehrün GHB.
 - 3 Bunun bir süsüne aldanmak, adam kapan bir yılânı gönül çelen sevgili sanmak gibi ahmaklıktır.
 - bunun: şunun N15.
 - 4 Kişinin bir derdime deva olur diyerek mal biriktirmesi, öldürücü bir zehirden deva ummak gibidir.
 - (N15’te üçüncü beyittir.)
 - 5 Bu dönen dünyayı mutluluk evi sanma, bir elem/bir idare yeridir; darağacını görüp şifahane kapısı sanmak akılsızlıktır.
 - dârı: dârın N15; dâr ey GHB.
 - 6 Gözümde, baş aşağı dönmüş (boş) bir testiden gönül açıcı bir şarap beklemekle bu dönek dünyada sefa sürmek/mutluluk beklemek aynı şeydir.
 - 7 Bu fanilik rüzgârıyla dolmuş olan sıkıntı denizinin kabarcıkları... Ey Hayretî, akıllı insan bundan bekâ umar mı?
 - tölmiş: dolmuş N4.

265.

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. evvelâ ey nâme var cānāna bizden eyle 'ışk
şāniyā eyle kamu yārāna bizden eyle 'ışk
2. baña şol yıllar geçüp tañrı selāmın vermeyen
cevri çok dildāra var rindāna bizden eyle 'ışk
3. eşigine ericek beg hāzretinün yüz sürüp
kūliyuz ey nâme küstāhāne bizden eyle 'ışk
4. öp elin monla uşūlünün hezārān luţf ile
ya'nî ol baħr-i dūr-i 'irfāna bizden eyle 'ışk
5. dest-būs édüp müderris hāzretine kıl niyāz
ya'nî kim var ol kerīmü'ş-şāna bizden eyle 'ışk
6. hem eger ol yerlere geldiyse kādī-zādeye
ol 'azīmü'ş-şāna dervīşāne bizden eyle 'ışk
7. naķd-i hayder şīr-i şaf-der aħmed-i şāhib-hüner
merd-i meydān ol kağan arslana bizden eyle 'ışk
8. ma'den-i cūd-ı 'aţā vü mesken-i ħvān-ı sehā
kān-ı luţf u menba'-ı iħsāna bizden eyle 'ışk

265. HD-, N4 15^a, N9-, N15 184^a, GHB-, P-, N6 34^b.

- 1 Ey mektup! Öncelikle sevgiliye git aşkımızı arz et. Sonra var tüm dostlara bizden selam söyle.
- 2 Yıllardır bana Allah'ın selamını vermeyen şu zulmü çok sevgiliye, o gönülleri hükmü altına alan dildara selam söyle!
- 3 Ey mektup! Bey hazretlerinin eşigine kavuşunca yüzüzlük edip selam söyle.
- 4 O irfan incisinin denizi olan Molla Usûlî'nin elini binler lutufla öp ve bizden selam söyle.
- 5 O şanı yüce müderris hazretlerine git elini öpüp yalvar ve selamımızı ilet.
• kerīmü'ş-şân: 'azīmü'ş-şân N6.
- 6 Oralara geldiyse o şanı yüce olan Kadızāde'ye de bizden derviş usulü selam ilet.
- 7 Safları yaran arslan, Hz. Ali'den geriye kalan hüner sahibi Ahmet'e, meydanların yiğidine, o kükreyen arslana bizden aşk olsun.
- 8 O cömertlik sofrasının sahibi ve istemeye hacet kalmadan ihsan etmenin menbası, iyilik madeni ve ihsan kaynağına bizden aşk olsun (selam olsun).

9. şahîb-i seyf-i kerem ya'nî halîlu'llah begün
ayağına düşüben mestâne bizden eyle 'ışk
10. yâd êderse bu belâ kûhsârınun ferhâdını
elini öp hüsrevün merdâne bizden eyle 'ışk
11. eyle 'ammüm oğlu aḥmed şāhuma çok çok selām
ya'nî kim ol mefḥar-ı ihvāna bizden eyle 'ışk
12. künc-i miḥnetde nedür aḥvālümü lutf eyleyüp
ger şorarsa aḥmed-i dîvâne bizden eyle 'ışk
13. dest-ı 'ışk ile benüm gibi ḥarāb olmuş yatur
künc-i ḡamda şūfî-i vîrāna bizden eyle 'ışk
14. hem bizüm dervîş 'ubeydîye êdûben cāndan niyāz
bi'llāhi erkān ile abdālāna bizden eyle 'ışk
15. hem muḥibb-i ḥānedān-ı dervîş 'abdî ya'nî ol
ḥāk-i dergāh-ı şeh-i merdāna bizden eyle 'ışk
16. ba'dehu mısr-i belā şultānı kıyyum-zādeye
ol ḡulām-ı yūsuf-ı ken'āna bizden eyle 'ışk

- 9 Cömertlik kılıcının sahibi olan Halilullah beyimin ayağına sahoşçasına düş ve bizden selam söyle.
- 10 Bela dağı taşlığının Ferhat'ını anarsa Hüsrev'in elini öp; yiğitlere bizden aşk olsun.
• yâd êderse: yâd idüp N4. elin öp hüsrev begün; elini öp hüsrevün N4, N15.
- 11 Amca oğlu Ahmet şahuma çok çok selam söyle; o kardeşlerin medarı iftiharını bizden aşk olsun.
- 12 Eğer Ahmed-i Dîvâne lütfedip sıkıntı bucağındaki halimi sorarsa (ona) bizden aşk olsun.
• aḥmed-i dîvâne: aḥmed ü dîvâne N6.
- 13 Gam köşesinde aşkın elinden benim gibi harap olmuş yatan kederli sufilere sevgilerimi ilet.
- 14 Ayrıca bizim Derviş Ubeydî'ye candan selam; vallahi büyüklere, abdallara bizden aşk olsun!
• N4-, dervîş 'ubeydîye: dervîş babaya N15.
- 15 Hem de o yiğitler şahının eşiğinin toprağı olan Derviş Abdî hanedanına muhabbet besleyenlere bizden aşk olsun!
• N4-. 'abdî: 'alî N15.
- 16 Sonra *belâ* mısırının sultanı olan Kayyumzade'ye ve o Kenanlı köle Yusuf'a bizden aşk olsun.

17. kıl ḥasan bâlîyle derzî ferruḥa çok çok niyâz
hem ol iki mefḥar-ı ḥullâna bizden eyle ‘ışk
18. hem gözüm nûrî ḥüseyni göricek öpüp gözin
âteş-i ḥasretle yana yana bizden eyle ‘ışk
19. ol küşâde gül gibi düirme yüzünî ḡonce-vâr
luṭf edüp bi’llâhi her şorana bizden eyle ‘ışk
20. demedi yârân dirîḡâ luṭf edüp bir kimseye
ḥayretî-i vâlih ü ḥayrâna bizden eyle ‘ışk

Kâf

266.

Fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün
Remel - + - - / - + - - / - + -

1. pertev-i nûr-ı ḥudâdur ‘ışk-ı pāk
ya‘nî sırr-ı muştafâdur ‘ışk-ı pāk
2. ḡark olur bir kaṭrasıyla kāyinât
baḥr-ı ‘ilm-i murtaẓâdur ‘ışk-ı pāk

• N4-

17. Hasan Bâlî ve Terzi Ferrûh’a çok çok selam et; o kendileriyle iftihar ettiğim iki sadık dostu bizden aşk olsun!
18. Hem gözümün nuru Hüseyin’imi görünce gözünden öp; hasret ateşiyle yana yana bizden aşk olsun!
 - gözüm nûrî ḥüseyni: gözi nûrî ḥüseyni N15, ḥüseynün göricek öp N6. göricek öpüp gözin: göricegiz öp gözin N4, öp elin vü gözlerin N6. yana yana: yana billâhi N15.
19. Ey mektup! Açılmış gül gibi ol, gonca gibi yüzünü burma! Vallahi lütfetdip her sorana bizden aşk olsun.
 - düirme yüzünî ḡonce-vâr: çevirme yüzün ḡunç gözin N15.
20. Ne yazık ki doslar lütfedip kimseye “dalgın ve hayran Hayretî’ye aşk eyle” demedi.

266. HD s. 255, N4-, N9 66^a, N15 86^a, GHB 63^a, *P 59^b.

- 1 Saf aşk, Allah’ın nurunun ışığı, Hz. Muhammed Mustafa’nın sırrıdır.

• P-.

- 2 Saf aşk, bir damlasıyla kâinatın boğulacağı Hz. Ali’nin ilim denizidir.

• P-.

3. sâlik-i rāh-ı hākikāt olana
rāhberdür reh-nümādur ‘ışk-ı pāk
4. jengden mir’āt-ı kalbi kıldı şāf
merve hākķıçün şafādur ‘ışk-ı pāk
5. kuliyyuz kurbāniyyuz ey **hayretî**
mülk-i dilde pādişādur ‘ışk-ı pāk

267.

Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün
Remel - + - - / - + - - / - + -

1. reh-nümā-yı rāh-ı hākđur ‘ışk-ı pāk
‘ilm-i tahķikā sebağdur ‘ışk-ı pāk
2. mekteb-i tevḥidde dil tıflına
her ne ta‘līm etse hākđur ‘ışk-ı pāk
3. sākī-i kevşer elinden içmişüz
bezm-i hākda bir ayağdur ‘ışk-ı pāk
4. sâlik-i rāh-ı ḥudā olanlara
bile bir keskin yarağdur ‘ışk-ı pāk
5. **hayretî** anuñla görür işidür
‘aşıkā gözđür kulakđur ‘ışk-ı pāk

-
- 3 Saf aşk, hakikat yolunun yolcusu olana rehber ve yol göstericidir.
 - 4 Saf aşk, kalp aynasını pastan temizledi. O, Merve hakkı için *sefadır*.
 - 5 A Hayretî, gönül ülkesinin padişahı olan saf aşkın kuluyuz, kurbanıyız.
 267. HD s. 255, N4 28^b, N9 66^b, N15 86^a, GHB 63^a, P 59^b.
 - 1 Saf aşk, Hak yolunun yol göstericisi, hakikat ilminin dersidir.
 - 2 Saf aşk, tevhit okulunda gönül çocuğuna her ne öğretirse öğretsin doğrudur.
 - 3 Saf aşk Hak meclisinde kevser sakisinin elinden içtiğimiz bir kadehtir
 - 4 Saf aşk, Allah yolunun yolcusu olanlara da keskin bir silahtır.
• yarağ: bıçağ N9, GHB.
 - 5 Saf aşk âşıđā gözđür, kulaktır; Hayretî onunla görür ve işitir.

268.

Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

Remel - + - - / - + - - / - + -

1. mūşil-i ḥaḳdur bilürsen ‘ışķ-ı pāk
nūr-ı muṭlaḳdur bilürsen ‘ışķ-ı pāk
2. ‘ārif isen kesb-i ‘ışķ eyle mūdām
‘ilm-i muḡlaḳdur bilürsen ‘ışķ-ı pāk
3. n’edügin her bâṭıl anuñ anlamaz
pertev-i ḥaḳdur bilürsen ‘ışķ-ı pāk
4. mācerā-yı māsivādan el yuyup
ḳalbi ırmaḳdur bilürsen ‘ışķ-ı pāk
5. cān vērüp alduñsa da ey ḥayretī
saña aylaḳdur bilürsen ‘ışķ-ı pāk

269.

Mefā‘ilün mefā‘ilün fe‘ülün

Hezec + - - - / + - - - / + - -

1. eşigi ḥākiyem ben bāb-ı ‘ışķuñ
ḳapısı kelbiyem erbāb-ı ‘ışķuñ

268. HD s. 256, N4 28^b, N9 66^b, N15 86^a, GHB 63^b, P 59^b.

1 Eğer bilirsen, saf aşķ Hakk’a kavuşturucudur, mutlak nurdur.

2 Arif isen daima aşķı öğrenmeye çabala; anlayabilirsen aşķ, kapalı karmaşık bir ilimdir.

• muḡlaḳ: muṭlaḳ N15.

3 Her boş adam onun ne olduğunu anlayamaz; eğer bilirsen, saf aşķ Hakk’ın ışığıdır.

4 Eğer bilirsen halis aşķ, dünyalık macerayı terk edip kalbini bunlardan uzaklaştırmaktır.

5 A Hayretî! Her ne kadar can karşılığında aldıysan da, idrak ettiysen saf aşķ sana bedavaya geldi.

• alduñsa da: alduñsa ger N4.

269. HD s. 256, N4 29^a, N9 66^b, N15 86^b, GHB 63^b, P 59^b.

1 Ben aşķ kapısının (eşiginin) toprağı, aşķ erbabının/âşıkların kapılarının köpeğiyim.

2. gözüme tütüyādur başuma tâc
ayağı toprağı aşhâb-ı ‘ışkuñ
3. neçe şehbâz-ı ‘irfānam dēyenler
yanında peşşedür ‘uqqāb-ı ‘ışkuñ
4. nücūm ile bilinmez ēy mūneccim
nedür aḥkāmı üşturlāb-ı ‘ışkuñ
5. melāmetdür melāmetdür melāmet
şorarsañ n’ēdügin ādāb-ı ‘ışkuñ
6. muḥālif olmuş idi rüzgārūm
beni ğark etmese girdāb-ı ‘ışkuñ
7. kalurdum ser-nigūn çāh-ı belāda
eger cezḅ etmese kullāb-ı ‘ışkuñ
8. dil ü cān ḥānesi oldu mūnevver
ṭolal’dan pertev-i mehtāb-ı ‘ışkuñ
9. eşigün nece kosun **ḥayretî** kim
kapuñda oldu fethi bāb-ı ‘ışkuñ

-
- 2 Aşk sahiplerinin ayak toprağı gözüme sürme, başıma taçtır.
 - 3 Sayısız gösterişli irfan doğanları/sahipleri aşk kartalının yanında sinek gibidir.
 - 4 A mūneccim! Aşk usturlabının kanunları yıldızlarla bilinmez.
• aḥkāmı: aḥkām-ı N4, N9, GHB, P.
 - 5 Aşkın düsturlarının edebinin ne olduğunu sorarsan; melamettir, melamettir, melamet!
• (N15’te altıncı beyittir.)
 - 6 Senin aşk girdabın beni yutmasaydı rüzgârım tersine esmeye başlamıştı.
 - 7 Aşkın kancası beni çekmese bela kuyusunda baş aşağı kalırdım.
• eger: beni N15.
 - 8 Aşk ay’ının ışığı (içeri) dolduğundan beri gönül ve canevi aydınlandı.
 - 9 Senin aşk kapın açılmışken Hayretî senin eşigini nasıl bıraksın?

270.

Fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. şādmān idüm beni cev̄r ile maḥzūn eyledün
n'eyledün ey bī-vefā ḥālüm diger-gūn eyledün
2. ey dehānı mīm ü zūlfı cīm ü kaşı nūn olan
yine bir naḳş ile ben miskīni mecnūn eyledün
3. 'örf idi dilberlere ḳan etmek ammā şimdi sen
günde biḡ ḳan etmek bir ḫāze ḳānūn eyledün
4. men' edersin 'arz-ı ḥüsn etdükce yāri ey raḳīb
ḫaḳ seni maḡbūn ede sen bizi maḡbūn eyledün
5. ey elif-ḳad gösterüp sīneḡdeki ḥālī yine
ḫayretīnün cānda dāḡın bir iken on eyledün

271.

Mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün

Hezec + - - - / + - - - / + - - - / + - - -

1. gönül vërme bu zāl-i dehre ey dil erkek ol erkek
tek ü tenhā yūri bir ḳaḫbeye cūft olma şāhum tek

270. HD s. 257, N4-, N9 67^a, N15 86^b, GHB 63^b, P 60^b.

- 1 Ne yaptın ey vefasız! Mutluydum, cev̄rinle beni mahzun ettin, halimi deḡiştirdin.
- 2 A ağzı mim, saçı cim ve kaşı nun olan; ben zavallıyı yine bir sanatla beni mecnun eyledin.
• kaşı: ağzı N15.
- 3 Kan dökmek dilberlerin bir geleneḡiydi, fakat şimdi sen günde bin kez kan dökmeyi kanun haline getirdin.
- 4 Ey rakip! yâr güzelliḡini sundukça (bizi ondan) menedersin; sen bizi zarara uğrattın Allah da seni zarara uğratsın.
- 5 Ey elif boylu! Yine sinendeki beni gösterip Hayretī'nin canındaki yaraları bir iken on eyledin.

271. HD s. 258, N4 32^a, N9 67^a, N15 87^a, GHB 64^a, P 60^b.

- 1 A gönül! Bu ihtiyar dünyaya gönül bağlama, adam ol! Ey şāhum, tek başına yürü yeter ki bir kahpeye eş olma.

2. yalancı kaplamışdur gerçi gerçek şimdi dünyâyı
velî meydân bizümdür gerçegüm sen gerçek ol gerçek
3. gel ey başum emîn olsun dēyen fi'l-cümle ğavġādan
ferāġat dāmenine al ayaġuñ cümleden el çek
4. hayāt ābın içüp ‘ömr-i ebed bulmak nedür ey dil
düşüp ‘ışık u maḥabbet tîġine ölmek durur ölmek
5. bile şalınsa şemşirün gibi yanunça olmaz mı
kuluñdur **hayretî** meydānda şafî-dil kuşağı pek

272.

Mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün
Hezec + --- / + --- / + --- / + ---

1. bugün bu bezm-i fānide gözetmez şol ki tuz ekmek
bir ednā dāneye degmez anı ekmek gerek ekmek
2. kişi bir deste gül de olsa ger bu bāġ-ı fānide
perişanlık muḥarrerdür kuşağı olıcağ gevşek

-
- 2 Gerçekten şu zamanda dünyayı yalancılar kaplamıştır; fakat meydan bizimdir, sen dosdoğru ol.
 - 3 Ey “başım cümle kavgalardan emin olsun” diyen, gel ayağını ferağat eteğine sok, her şeyden el çek.
 - 4 Ey gönül! Hayat suyunu içip ebedi ömrü bulmak nedir; Aşk ve muhabbet kılıcına düşüp ölmektir!
 - 5 Saf gönlüyle sana bel bağlamış olan kulun Hayretî, kılıcınla beraber meydanda yanında salınsa olmaz mı?

272. HD s. 258, N4 32^b, N9 67^b, N15 87^a, GHB 64^a, P 60^b.

- 1 Bugün bu fani mecliste tuz ekmek hakkını gözetmeyen kişinin bir hardal tanesi kadar
değeri yoktur, onu (tohum gibi toprağa) gömmek gerek.
• bezm-i: mülk-i N15.
- 2 Kişi bu fani bahçede bir deste gül olsa da, kuşağı/uçkuru gevşek olursa dağılıp gitmesi kaçınılmazdır.
• ger: eger N9. de: GHB-.

3. alışmadı mizācum şādlıkla gitdi ey ğam gel
kadīmī hem-demümsin olma benden bir nefes münfek
4. du‘ālar eyleyüp sık sık ħudādan cennet istersin
sözün geçdiydi ey şūfī olmasa şakaluñ seyrek
5. maḥabbet tekyesinün ḥayretī bir ihtiyārıdur
ḥayāl-i dilberi yanınca bir ra‘nā güzel köçek

273.

Mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün
Hezec + - - - / + - - - / + - - - / + - - -

1. yeter saña müdām ey dil belā bezminde kan içmek
şakın degmez ħumārına şarāb-ı nābdan el çek
2. getürmen meclis-i ‘ışka mey ile bengi ‘āşıklar
ki mey bir kıpkızıl dīvānedür beng ise bir meḍḥak
3. şarābuñ anladum keyfiyyetin ancak kadeḥ yārī
ġam u şādīde yār oldur ki senden olmaya münfek

3 Ey gam, kadim dostum! Gel beni bir an olsun yalnız bırakma, çünkü şu mutlulukla karakterim bir türlü uyuşmadı.

• (N15’te dördüncü beyittir.)

4 Sık sık dualar edip Allah’tan cennet istiyorsun; ey sofı, sakalın seyrek olmasaydı sözün geçerdi.

♦ ey şūfī olmasa şakaluñ; olmasa şakaluñ şūfīyâ HD, N4, N9, N15, GHB.

5 Hayretī muhabbet tekkesinin bir yaşlısı, sevgilinin hayali de onun yanında hoş bir köçektir.

♦ yanınca: yanında N9. bir ra‘nâ: ra‘nâ bir HD.

273. HD s. 259, N4 32^b, N9 67^b, N15 87^a, GHB 64^a, P 61^a.

1 A gönül! Bela meclisinde daima kan içmek senin için yeterlidir; başını ağrıttığına değmeyen saf şaraptan elini çek, uzak dur.

2 Aşıklar! Mey kıpkızıl bir deli, afyon ise bir soytarıdır. Aşk meclisine bu ikisini getirmeyin.

3 Anladım ki şarap ancak bir kadeh arkadaşdır. Dost ise iyi günde kötü günde senden ayrılmayıdır.

♦ keyfiyyetin ancak kadeḥ yârī: keyfiyyetin bir zevk-i yârīdür HD; keyfiyyetini bir kadeḥ yârī N4, N9, N15, P.

4. olaydı duh̄ter-i rez bâkire böyle müdām ey dil
kucar mıydı anı fuçı gibi bir kuşağı gevşek
5. geçer ey **hayretî** bir gün melāmet rumhına başuñ
sürünme gel berü mey-hāneler yolında cārū tek

274.

Fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. yine ben dervīşe bendem didün ihsān eyledün
ğamdan āzād eyleyüp başına sultān eyledün
2. itlerün haylinden êtdün uş beni ādem dēyü
ululaduñ bir gedāyı ehl-i dīvān eyledün
3. 'arz-ı hüsn êdüp vedā' êtdükde söyleşdük biraz
yoldaşum şon demde īmān ile kūr'ān eyledün
4. ey gözüm çok yaşa 'ālemde demün olsun mezīd
meskenüm hār-ı belā iken gülistān eyledün

- 4 Ey gönül! Üzümün kızı bakire olsaydı, onu daima fıçı gibi bir kuşağı gevşek kucaklar mıydı?

• bâkire böyle: böyle bâkire N9. kucar mıydı anı: anı kucar mıydı GHB. fuçı: zevci P.

- 5 Ey Hayretî! Bir gün gelir başın melamet kargısında teşhir edilir, beri gel meyhane yollarında süpürge gibi sürünme.

• rumhına: şalına N4.

274. HD s. 260, N4 29^b, N9 67^b, N15 87^b, GHB 64^b, P 61^a.

- 1 Ey sevgili! Yine ben dervīşe kulum diyerek lütfettin, gamdan kurtarıp hür bir padişah yaptın.

- 2 Beni insan diyerek itlerinin sürüsünden ayırdın; bir dilenciye yücelterek divan ehlerinden/makam sahibi eyledin. [

- 3 Güzellik gösterip veda ettiğindeki az sohbetimizle; iman ve Kuran'ı son nefese dek yoldaşım eyledin.

• vedâ': vefâ N15.

- 4 A gözüm! Çok yaşa! Âlemde ömrün uzun olsun. Ben bela dikeninde otururken yerimi gül bahçesine çevirdin.

• mezid: ziyâd N4.

5. göz yumup bu dehr-i fāniden yine ey **hayretī**
‘arīfāne cān u dil mülkini seyrān eyledün

275.

Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün
Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. düşmenün gün gibi yerin fevķ-ı eflāk eyledün
ben faķırün sāye-veş ser-menzilin hāk eyledün
2. hem şeb-i miḥnet gibi ètdün karanu gündüzüm
şubḥ-ı şādık gibi hem çekdün yaķam çāk eyledün
3. boyadun gerçi kıızıl kana vücūdum ey sirişk
ğayr naķşından gönül levḥin hele pāk eyledün
4. cismümi ey ‘ıřķ kıldun gerçi süst ü nā-tüvān
cānumı ğāyet kavī vü cüst ü çālāk eyledün
5. **hayretīnün** gerçi bir cür‘ayla aldun ‘aķlını
ma‘nide ey sāķī-i ‘ıřķ ehl-i idrāk eyledün

5 Ey Hayretī! Gözünü bu fani âleme kapatıp ariflere yakışır şekilde can ve gönül ülkesini temaşa ettin.

275. HD s. 260, N4 30a, N9 68a, N15 87b, GHB 64b, P 61a.

1 Düşmanın makamını güneş gibi göğün tepesi yaparken ben fakirin durağını gölge gibi toprak eyledin.

◆ fevķ: fark HD, N9, N15, GHB, P.

2 Hem gündüzümü mihnet gecesi gibi kararttın hem de yakamı şafak sökölmesi gibi çekip yırttın.

3 Ey gözyaşım, gerçi vücudumu kıızıl kana boyadın fakat gönül levhasını başka şeylerin nakışlarından güzelce temizledin.

4 Ey aşk, gerçi bedenimi zayıflatıp güçsüz bıraktın, fakat kalbimi son derece kuvvetli, hareketli ve çevik hale getirdin.

• süst: mest GHB.

5 Ey aşk sakisi! Bir yudumla Hayretī’nin aķlını başından aldın fakat özünde onu idrak sahibi yaptın/akıllandırdın.

276.

Mef'ülü fā'ilātü mefā'ilü fā'ilün

Muzāri' - - + / - + - + / + - - + / - + -

1. dēdüm güzellerün nesi gāyet güzel gerek
bir pīr eşitdi dēdi güzelde göz el gerek
2. 'arz eyleme mesā'il-i fıkḥı bize faḳīḥ
rindāna ter terāne vü rengin gāzel gerek
3. şii'r ol durur ki 'arz-ı ḥuṣūl-i viṣāl ola
sözinde ḥāşılı kişinün mā-ḥaṣal gerek
4. bu şimdiki güzeller ile hem-dem olmağa
bir onmaduk ḥaḳīḳati yok mübtezel gerek
5. dēdüm ecelsüz öldi kılun ḥayretî dēdi
bir dirliğinde ölmüş de ne ecel gerek

276. HD s. 261, N4 33b, N9 68a, N15 87b, GHB 64b, P 61a.

- 1 "Güzellerin nesi gayet güzel olmalı." dedim, bir pir iştirip "güzelde göz ve el (güzel olmalı)" dedi.
- 2 Ey fakih! Fıkıh meselelerini bize anlatma, gönül erlerine/rintlere taze nağmeler, süslü gazeller gereklidir.
- 3 Şiir odur ki kavuşmayı netice versin; hasılı kişinin sözünde netice bulunmalı
• (P'de ikinci beyittir.)
- 4 Bu şimdiki güzellerle arkadaş olmak için uğursuz, hakikati olmayan ortalığa düşmüş kimseler olmak gerekli.
• GHB-
- 5 Hayretî kulun eceli gelmeden öldü dedim; diri hâldeyken ölen birine ecel ne lazım dedi.
• GHB- kılun ḥayretî: ḥayretî kılun N9.

277.

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. kākülünden cān meşāmına érel'den bŷy-ı misk
cān ile dilden efendi olmuşam hindŷy-ı misk
2. cān-ı miskine uyanlar oynamağ için yine
oldı zŷlfŷn 'anberīn çevgān ŷ hālŷn gŷy-ı misk
3. olsa hoş-bŷ aŷ mıdur her dem nesīm-i ŷubhğāh
sāye-i zŷlfünde olmuşdur ŷ hem-pehlŷ-ı misk
4. hāk-i rāhı var iken yāruŷ haādur ēy gŷnŷl
eyleyŷp 'azm-i hoten gel ētme cŷst ŷ cŷy-ı misk
5. dŷndŷrel'den rŷm iini īne bŷy-ı zŷlf-i yār
an ile oldı derŷn-ı nāfe-i āhŷ-ı misk
6. bŷy uğurlamışdur ēy dil kākŷl-i dildārdan
ger bu vech ile siyāh olsa 'aceb mi rŷy-ı misk
7. bir gŷzeller ŷāhınuŷ dīvānesiyem **hayreti**
bend ŷ zencīrŷm n'ola olsa iki gīsŷ-ı misk

277. HD s. 261, N4 28^b, N9 67^b, N15 88^a, GHB-, P 61^a.

- 1 A efendi! Kākŷlŷnden canımın burnuna misk kokusu geldiğinden beri ben canıgŷnŷlden bir misk tanesi/bir kokulu ben oldum.
- 2 Zavallı gŷnle tabi olanlara oyun olarak zŷlfŷn anber kokulu bir sopa, benim de misk kokulu bir top oldu.
- 3 Zŷlfŷnŷn gŷlgesinde misk (kokusunun) yakın arkadaşı olan sabah yeli daima gŷzel koksa buna ŷaşılr mı?
- 4 Ey gŷnŷl! Yārın yolunun toprağ varken Hoten'e gidip miski aramak hatadır, gel etme!
- 5 Yārın saçının kokusu Anadolu'yu Çin'e dŷndŷreli misk ahusunun nāfesinin ii kanla dolmuştur.
 - oldı: doldı N4, P. dŷndŷrelden: doldural'dan N9.
- 6 Ey gŷnŷl! Misk sevgilinin kākŷlŷnden koku almıştır. Bu yŷzden yŷzŷ kara olsa buna ŷaşılr mı?
 - siyāh: ara N9. 'aceb mi: yiridŷr N15.
- 7 A Hayreti! Bir gŷzeller sultanının divanesiyim, iki misk kokulu sa, pranga ve zincirim olsa buna ŷaşılr mı?

278.

Mef'ülü mefā'ülü mefā'ülü fe'ülün

Hezec -- + / + -- + / + -- + / + --

1. benzetmiş özin kâmet-i dil-cûsına yârun
başında kavak yeli eser gibi çenârun
2. bin taze açılmış güle vürmez deli gönlüm
bir dâğ-ı gamın sînede ol lâle-izârun
3. gözüm yaşını eyleme ırmağ eşigünden
ağar şu yüzi şuyı durur bâğ u bahârun
4. ey gamze-i maḥmûr-ı mey-i nâz u kırışme
iç bâde gibi kanımı def eyle ḥumârun
5. ey **hayretî** şimden gerü gel gurbete yüz tut
terk eyledi yârun seni terk eyle diyârun

278. HD s. 262, N4 30^a, N9 68^a, N15 88^a, GHB-, P 61^b.

- 1 Kendisini sevgilinin gönül cezbedici endamına benzetmiş. Çınarın başında kavak yelleri esiyor gibi.
 - dil-cûsına: ra'nâsına N15. gibi: daḥı HD, N4, N9.
- 2 Deli gönlüm o lale yanaklının sinedeki bir gam yarasını (bile) bin taze açılmış güle değişmez.
- 3 Gözyaşımı eşiginden uzaklaştırma, nitekim akarsu bahar bağının şerefidir.
 - ♦ bâğ-ı bahâr: bâğ u bahâr HD, N15, P. işigünden: işigünde N9.
- 4 Ey naz ve işve şarabının mahmuru yan bakışlı sevgili! Kanımı şarap yerine içde mahmurluğun gitsin.
- 5 Ey Hayretî! Gel, bundan sonra yüzünü gurbete dön. Yârin seni terk etti, sen de diyarını terk et.
 - terk...diyârun; terk eyle diyârun seni terk eyledi yârun N4.

279.

Fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. dişleyüp yāruñ lebin ey müdde'î kan eyledün
tatlu cānum acıdup ẓulm-i firāvān eyledün
2. it raķibi āsitānuñda edindün 'abd-i hāş
kulluğa lāyık mıdur ol k'anı sulţān eyledün
3. olmaduñ bu çār erkān-ı tabi'atden hālāş
ey gönül sulţān iken me'vānı zindān eyledün
4. derdmend étdün beni ey 'ışk-ı dilber derdmend
derd-i bî-dermānuma ma'nide dermān eyledün
5. cān gözin aç gir gönül seyrānın ét ey **hayretî**
ten göziyle kāyinātı az mı seyrān eyledün

279. HD s. 262, N4 30^a, N9 68^b, N15 88^a, GHB-, P 62^a.

- 1 Ey âşıklık taslayan rakip, (öpeceğim diye) yârin dudağını dişleyip kanattın;
tatlı canımı acıtıp çok zulmettin.
 - tatlu: datlu N15.
- 2 Sen it rakibi kapında has kul edindin, bir kere o kulluğa layık mıdır ki onu
padişah yaptın?
 - ♦ ol k'anı: sen ol ki N4; evvelki HD, N15, P.
- 3 Ey gönül! Tabiatın bu dört unsurundan kurtulamadın. Sultan olduğun hâlde
yuvanı zindana çevirdin.
 - çār erkān: çār-ı erkān N4.
- 4 Ey sevgilinin aşkı! Hakikatte beni dert sahibi yaparak dermansız derdime
deva oldun.
- 5 Ey Hayretî! (Artık) kalp gözünü açıp gönül seyranına koyul; ten gözüyle
kâinatı az mı doluştın?
 - az mı: 'azm-i N15.

280.

Mef'ülü fā'ilätü mefā'ilü fā'ilün

Muzāri' - - + / - + - + / + - - + / - + -

1. 'aşığ bilür demin cigeri hûn olanların
mecnûna şor safâsını mecnûn olanların
2. keyfiyyetini vâlih ü hayrân olan bilür
esrâr-ı 'ışk-ı yâr ile ma'cûn olanların
3. 'aşığ yanında bir gamı bin şâdlık deger
derd ü belâ-yı 'ışk ile maḥzûn olanların
4. bir gûne zevkî olur anı ehl-i derd bilür
günden güne şu hâli diger-gûn olanların
5. ferdâya şalmadur işi gerdûn gibi seni
bin varsan eşigine ger dūn olanların
6. ḥalka-be-güş bendesiyüz ḥâşılı bugün
nazm içre sözleri dūr-i meknûn olanların
7. bir serv-i hoş-ḥurâma akar gönli şu gibi
ey **hayretî** ṭabî'atı mevzûn olanların

280. HD s. 263, N4 30^b, N9 68^b, N15 88^b, GHB-, P 62^a.

- 1 Ciğeri kan olanların halini keyfini âşîğın bilir. Deli olanların sefasını da Mecnun'a sor.
- 2 Yârin aşk sırlarıyla yoğrulup macun olanların keyfiyetini akli başından gitmiş şaşkınlık bilir.
- 3 Âşık yanında, aşk belası ve derdiyle mahzun olanların bir gamı bin mutluluğa bedeldir.
- 4 Şu hali günden güne değişenlerin bir çeşit zevki vardır ki onu dert sahipleri bilir.
♦ gûne: dürlü HD, N4, N9.
- 5 Kapılarına bir kere gitsen de alçak kişilerin işi, dönen felek gibi, yarına ertelemektir.
♦ ger: eger HD.
- 6 Kısacası, biz bugün sözleri şiirin içinde saklı inci (gibi) olanların kulağı küpeli kölesiyiz.
- 7 Ey Hayretî, yaradılışı düzgün olanların gönlü su gibi güzel salınışlı bir serviyeye doğru akar.

281.

Fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilün

Remel + + - - / + + - - / + + - - / + + -

1. baña ey çarh-ı felek zulm-i firāvān êtdün
hāne-i kalbümi yıkdun yine vîrān êtdün
2. başlar üstinde yerüm var idi ammā n’èdeyüm
kodun ayakda beni hāk ile yeksān êtdün
3. bülbülü şimdi mi sen zāğ ile hem-dem kıldun
gülleri hārlara şimdi mi mihmān êtdün
4. ‘aşıka şimdi mi ağyār ile vërdün āzār
‘arifi şimdi mi sen hem-dem-i nā-dān êtdün
5. ayırup benden o serv-i kadınün ruhsārun
cigerüm āteş-i hicrān ile biryān êtdün
6. **hayretî**yi yine yārān-ı vefādan ayırup
gör e bi’llāhi bugün kimlere yārān êtdün

281. HD s. 264, N4-, N9 68^b, N15 88^b, GHB-, P 62^b.

- 1 Ey felek! Bana zulmü artırarak gönül evimi yıktın, yine harap ettin.
 - yine: beni N15.
- 2 Başlar üstünde yerimiz vardı ama ne yapalım? Beni ortada bırakıp yerle bir ettin.
 - ammâ: illâ N9. üstinde: üzere P.
- 3 Bülbülü kargayla dost edip gülleri dikenlere misafir getirmen yeni bir hadise mi?
gülleri...êtdün: N9-, N15-.
- 4 Âşığî ağyar ile incitmen, arifi cahillere arkadaş etmen yeni bir hadise mi?
 - ‘aşıka...âzâr: N9-, N15-.
- 5 O boyu servinin yüzünü benden ayırıp, ciğerimi ayrılık ateşiyle yaktın, kebab ettin.
 - HD-, N4-, N9-, N15-, GHB-.
- 6 Hayretî’yi yine vefalı dostlarından ayırıp, gör bak, Allah için, onu yine kimlere dost eyledin?
 - bugün: yine N15, P.

282.

Fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. gün gibi ızhâr-ı i'câz-ı mesîhâ eyledün
mürde idüm bir nefes içinde ihyâ eyledün
2. derd-i bî-dermānuma luṭf ile tîmâr eyleyüp
bu marîz-i fâķa vü fakra müdāvā eyledün
3. kaplamışdı jeng-i nekbet cān u dil mir'âtını
dest-i himmetle yine açduñ mücellā eyledün
4. ben ayakda kalmışuñ tahte's-şerā iken yeri
dest-gîr olduñ bugün fevķa's-şüreyyā eyledün
5. ḥamdü li'llāh gevher-i maķşûda êrdün **ḥayretî**
göz yaşın rāh-ı talebde gerçi deryā eyledün

282. HD s. 264, N4 29a, N9 69a, N15 89a, GHB 123a, P 62b.

- 1 Ben ölüydüm, bir nefesle bana hayat verdin; Hz. İsa'nın mucizesini güneş gibi açıkça gösterdin.
*GHB-.
- 2 Dermansız derdimi lütfunla tedavi edip bu fukaralık hastalığına şifa oldun.
• tîmâr: dermân N15. eyleyüp:eyledün GHB.
- 3 Can ve gönül aynasını talihsizlik pası kaplamıştı, yine himmet elinle silip parlattın.
• nekbet: miḥnet N9; keşret N15.
- 4 Ben ayakta kalmış/değersiz yeri toprağın altıyken, el verdin de bugün Süreyya yıldızının üstüne çıkarttın.
• fevķ: taht P.
- 5 Hayretî! Gözyaşını isteğın uğrunda deniz gibi akıttın fakat Allah'a hamdolsun, arzu edilen cevhere ulaştın.

283.

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. mürde idüm bir ağız söz birle ihyā eyledün
hey ne sâhirsın ki i'câz-ı mesîhâ eyledün
2. bir tabîb-i cân u dilsin kim oñulmaz derdüme
luṭf édüp bir hoş cevâb ile müdâvâ eyledün
3. sâkiyâ bir cür'a şunduñ câm-ı 'ışkuñdan baña
cânumı ol cür'adan ser-mest ü şeydâ eyledün
4. ol şanemden bir kelâm idi niyâzuñ ey gönül
oldı hâşıl her ne kim hâkdan temennâ eyledün
5. sözlerüñ şekerlerinden şunduñ ey şîrîn-suḥân
hayretîyi yine bir tûṭî-i gûyâ eyledün

283. HD s. 265, N4 29a, N9 69a, N15 89a, GHB 123a, P 62b.

- 1 Ben ölüydüm, bir sözünle beni dirilttin. Hey, ne büyüleyicisin! Mesih'in mucizesini gösterdin.
 - sâhirsın: sihr êtdün N15.
- 2 Bir can ve gönül tabibisin ki güzel bir ilaçla deva bulmaz derdimi tedavi ettin.
- 3 A sakî! Aşkının şarabından bana sunduğun yudumla beni sarhoş edip çoşturdun.
 - ♦ sâkiyâ: gûyiyâ HD, N4, N15, GHB, P. câm-ı 'ışkuñdan: bezm-i 'ışkuñda HD; câm-ı la'lüñden N15; câm-ı 'ışkuñda GHB.
- 4 Ey gönül! Duan, o heykel gibi güzel sevgiliden (gelecek) bir kelimdi, Hak'tan her ne dilediysen kabul oldu.
 - niyâzuñ: murâduñ N15, GHB.
- 5 Ey tatlı sözlü, sözlerinin şekerlerinden sunarak yine Hayretî'yi konuşan bir papağan haline getirdin.

284.

Fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. cānuma kār etdi fūrkat ben helāk oldum helāk
dostlar tāk oldı tākāt ben helāk oldum helāk
2. gel nazar kıl hālūme luṭf eyle istiğnāyı қо
hay zālīm hāy āfet ben helāk oldum helāk
3. āsitān-ı devletünden bir gedā eksildi tūt
pādişāhum saṇa şıḥḥat ben helāk oldum helāk
4. tākātum tāk oldı gāyetde zebūn oldum zebūn
āḥiret ḥaḫḫın ḥalāl et ben helāk oldum helāk
5. **hayretî** gitdi du'adan yād idün şimden gerü
hāy yārān-ı maḥabbet ben helāk oldum helāk

284. HD s. 266, N4 29a, N9 69a, N15 89a, GHB 123a, P 63a.

- 1 A dostlar! Ayrılık canıma işledi, dayanacak gücüm kalmadı, ben helak oldum!
- 2 Be hey zalim, be hey afet! Aldırmazlığı bırak, gel lütfedip halime bir bak! Ben helak oldum.
 - luṭf eyle: sultānum N4.
- 3 Padişahım, ben helak oldum, Allah sana sağlık versin! Yücelik kapından bir dilenci eksildi farzet.
 - tūt: dut N4.
- 4 Gücüm tükendi, son derece aciz düştüm. Ahiret hakkını helal et, ben helak oldum.
 - āḥiret ḥaḫḫın ḥelāl it: cāna kār etdi maḥabbet GHB.
- 5 Hey sohbet arkadaşları, Hayretî helak oldu gitti, bundan sonra duanızda onu da anın.

285.

Fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilün

Remel + + - - / + + - - / + + - - / + + -

1. eşk-i çeşm içre ten-i lāğarı ben maḥzūnun
mūrdur şanki düşüpdür içine ceyhūnun
2. efser edindi sifāl-i seg-i leylāyı bulup
āşiyān şanma başında görinen mecnūnun
3. ‘ışk rāzını baña söyledi bir bir ne ise
‘örf edüp kulağını burdum idi kânūnun
4. şuya konmuş şanasın bir gül-i terdür cānā
eşk-i çeşmümde senün ‘aks-i ruh-ı gülgūnun
5. şāhsın ḥayretīyā mülk-i kânā‘atde bugün
māh ile mihr iki sikkesi yok altunun

285. HD s. 266, N4 29^b, N9 69^b, N15 89^b, GHB 123^a, P 63^a.

- 1 Gözyaşı içinde ben kederli (Hayretî’nin) zayıf bedeni sanki Ceyhun nehrine düşmüş bir karıncadır.
- 2 Mecnun’un başındaki görüneni (kuş) yuvası sanma! O, Leyla’nın itlerinin çanağını bulup taç edinmiş.
 - seg-i: ḥuşk-i N4.
- 3 Kanunun kulağını biraz zorlayıp burunca, bana aşk sırrının ne olduğunu bir bir anlattı.
 - ‘örf idüp: rıfk ile GHB.
- 4 A sevgili, senin gül renkli yanağının gözyaşındaki yansımasını suya konmuş bir taze gül gibidir.
 - konmuş: düşmüş N15.
- 5 A Hayretî! Bugün kanaat mülkünün sultanısın ki ay ve güneş senin damgası olmayan iki altın (parandır).

286.

Fe'îlâtün fe'îlâtün fe'îlâtün fe'îlün

Remel + + - - / + + - - / + + - - / + + -

1. çağlayup akduğı bildün mi nedür her şunun
yüz yire urup elinden iniler gerdünün
2. zāl-i dehrün gel e baş egmeyelüm ni‘metine
er isek minnetini çekmeyelüm bir dünun
3. kîse-i dilde eger naqd-i maḥabbet yoğ ise
yere geçsün n’èdeyin gencini ben kārünün
4. ayağun toprağına yüz süreli mîhr ile māh
éttiler yer başı üstinde şehā gerdünün
5. gök çemende görinen lāle degüldür yer yer
seni gözler güzelüm gözleridür hāmünün
6. gūş-ı cānāna erişmek gerek ey dil bu ğazel
cān kulağında yaraşur bu dūr-i meknünün
7. kāmeti vaşfı ile bulsa ‘aceb mi şöhret
ḥayretî şî‘r-i bülend ü ğazel-i mevzünün

286. HD s. 267, N4 29^a, N9 69^b, N15 89^b, GHB 123^b, P 63^a.

- 1 Suların çağlayıp akması nedir, bilir misin? Dünyanın yüzünden yüz yere çarpıp inlemesidir.
- 2 Gel, dünya ihtiyarının nimetine/hediyelerine boyun eğmeyelim. Yiğitsek bir alçağın minneti altında kalmayalım.
- 3 Eğer gönül kesesinde muhabbet sermayesi yoksa yere batsın Karun’un hazinesi, ne yapayım!
• gencini ben: ben gencini N9.
- 4 Güneş ve ay ayak toprağına yüz sürdüğünden beri dünyanın başı üstünde yer ettiler.
- 5 Güzelim gök rengi bahçede kısım kısım görünen lale değil, ovanın seni gözleyen gözleridir.
- 6 Ey gönül, (bir şekilde) sevgilinin kulağına erişmek gerek; bir saklı inci olan bu gazelin (sevgilinin) can kulağında çok güzel durur.
- 7 Ey Hayretî, yüce şiirin ve ölçülü gazelin boyunun vasıflarıyla şöhret bulsa buna şaşılır mı?

287.

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. gördiler boynunda çün zülf-i girih-girün senün
dédiler âdem delü eyler bu zencirün senün
2. şanki âdemler helāk eyler güzel maḥbūbdur
şalınur yanunça dāyim bile şemşirün senün
3. tīg-i ğamla pārenmişdür gönül hiç cān atup
ēy kaşı yā pāreye atılmasun tīrün senün
4. öldürem dērdün beni bi'llāhi ihmāl eyleme
olmasun gel dostum ḥayr işde te'ḥirün senün
5. kâdr ile başı göge ērdi uludı **ḥayretī**
āsitānunda şehā olalı kıtmirün senün

287. HD s. 267, N4 31a, N9 69b, N15 89b, GHB 124a, P 63a.

- 1 Ey sevgili! Boynuna dökülmüş dolaşık saçlarını gördükleri zaman, senin bu zincirin adamı delirtir, dediler.
 - boynunda: boynumda N9. P.
- 2 Daima senin yanında salınan kılıcın bile sanki insanları helak eden bir güzel sevgilidir.
- 3 Gönül (zaten) gam kılıcıyla parçalanmıştır; ey yay kaşlı! Okun heveslenip de boşa atılmasın.
- 4 Dostum, bana seni öldüreyim diyordun; gel hayır işini erteleme, Allah için hemen yap.
 - öldürem...eyleme: şanki öldürdün beni billah gel ihmāl eyleme P.
- 5 Ey şah! Kapında sadık köpeğin olduğundan beri Hayretî kazandığı itibar ile başını göge erdirip yüceldi. / başını kudretle göge kaldırıp uludu.

288.

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. dostum şol sîmden boynunda zencîrûn senün
bend urup cān gerdenine kıldı naḥcîrûn senün
2. döne döne şevk ile cān oynamağa ehl-i ıışk
bir resendür 'anberîn zülf-i girih-gîrûn senün
3. kendüyi pertāb édüpdür zenberekden güyiyā
başı perçemlü güzel cān-bāzdur tîrûn senün
4. çünkü ol cān-bāza devrān içre olduñ bî-nevā
yèridür bāzār-ı ğam olsa dilā yèrûn senün
5. ḥayretîyi neçe çenberden geçürdi rûzgār
āsītānunda şehā olunca kıtmîrûn senün

288. HD s. 268, N4 30b, N9 70a, N15 90a, GHB 123b, P 63a.

- 1 Dostum! Şu senin boynundaki gümüş zincirin, canı boynundan yakalayıp kendine av etmiştir.
♦ urup: olup HD.
- 2 Senin anber kokulu dolaşık saçların aşk ehlinin döne döne şevk ile canını feda edeceği bir iptir.
- 3 Senin (kirpik) okun, sanki kendisini zemberek yayından fırlatmış başı perçemli bir güzel cambazdır.
- 4 A gönül! Zira o cambaza dünyada erişemediysen, senin yerin gam pazarı olsa yeridir.
- 5 Ey şah! Kapında sadık köpeğin olduğundan beri felek, Hayretî'yi nice sayısız çemberden geçirmiştir.

289.

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. katlûme hucet getürdi haṭṭ-ı tezvîrün senün
rîsmân hâzırladı zülf-i girih-gîrün senün
2. vādî-i mihr ü maḥabbetdür fezâ-yı sînede
dostum yêr yêr görinen zaḥm-ı şemşîrün senün
3. kalb-i 'uşşâkūn tokındukça geçer bir yanına
ağzı kanlu bir dilâverdür şehâ tîrün senün
4. âsitânından beni men' eylemezsen dünyede
cennet etsün ey raḳîb uḥrâda ḥaḳ yêrün senün
5. faḥruñ olsun yolına cân oynamak ey **hayretî**
çünkü şol gerçek güzel beg-zâdedür mîrün senün

289. HD s. 268, N4 30^b, N9 70^b, N15 90^a, GHB 123^b, P 63^a.

1. Senin fitneci ayva tüylerin idamıma delil getirdi; dolaşık saçların da darağacını hazırladı.
 - hazırladı: hazırlamış GHB.
2. Dostum, sinem üstünde yer yer görünen senin kılıcının yaraları değil, sevgili ve muhabbet vadisidir. (Yarık olmak bakımından yara ve vadiye teşbih edimiş.)
3. Ey şah! Senin okun, dokundukça âşıklarının kalbinin bir yanına geçen ağzı kanlı bir yığittir.
 - tokındukça: dokındukça N4, N15, GHB, P.
4. Ey rakip! Beni dünyada sevgilinin kapısından menetmezsen, Hak senin ahiretteki yerini cennet etsin.
 - uḥrâda: 'uḳbâda N4; âḥirde N9, P. ḥaḳ: GHB-.
5. A Hayretî, (sevgilinin) yolunda canının feda etmekle övün; çünkü o senin efendin, gerçekten güzel bir beyzadedir.
 - şol: ol P.

290.

Fe'îlâtün fe'îlâtün fe'îlâtün fe'îlün

Remel + + - - / + + - - / + + - - / + + -

1. dil-i âşüfte benüm zülf-i girih-gîr senün
ya'nî dîvâne benüm bend ile zencîr senün
2. der-miyân eyleyeyin cānumı ben la'lünj sen
‘arîfâne emelüm bir benüm bir senün
3. tîğ-i emrüne boyun vërdüm efendi kuluşam
gerden-i cān benüm hüküm ile şemşîr senün
4. bilmezem hîç günāhum ne durur kim haṭṭun
yazdı katlūme benüm huccet-i tezvîr senün
5. **hayretî** mürşid-i ıṣṣuṇa mürîd oldu dedi
hoş irâdet benüm ü himmet âyâ pîr senün

290. HD s. 269, N4 31^b, N9 71^a, N15 90^b, GHB 124^a, P 64^a.

- 1 Perişan olmuş gönül benim, kıvrım kıvrım saçlar senin; yani deli olan benim, zincir ve pranga da senin elinde.
- 2 Ben canımı sen de dudağını ortaya getir, ortaklaşa bir benimkini bir seninkini emelim.
♦ eyleyeyin: eyleyelüm N15. • bir benüm: biri benüm N4.
- 3 Efendi! Emir kılıcına boynunu uzatmış bir kulunum; boyun benim, hüküm ve kılıç senin.
- 4 Senin ayva tüylerin benim katlime sözde bir delil yazdı fakat ben günahımın ne olduğunu hiç bilmiyorum.
- 5 Hayretî aşk mürşidine mürit olup “Ey pir! İstemek benden, himmet etmek senden” dedi.
• hoş: uş N4, N9, N15, GHB, P.

291.

Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

Remel - + - - / - + - - / - + -

1. şāh-ı ‘ışk ey dil çü mîründür senün
bende vü sultān esîründür senün
2. bezm-i ğamda koma elden ayağı
meclis-i şādî ne yêründür senün
3. nev-cüvândur şûretâ gerçi dilâ
dilberün ma‘nide pîründür senün
4. bir nefes elden düşürme ayağı
düşkün olsañ dest-gîründür senün
5. Hayretî redd olına lâayık mıdur
Bir yetîmün bir fakîründür senün

291. HD s. 270, N4 30^b, N9 70^b, N15 90^b, GHB 124^a, P 64^a.

- 1 Ey gönül! Aşkın padişahı senin efendin olduğu için kul da sultan da senin esirindir.
 - mîründür: pîründür GHB. şâh: ‘ P. (Şâh kelimesi yalnız bir ‘ayın harfiyle remzedilmiştir.)
- 2 Gam meclisinde kadehi elinden bırakma, senin yerin mutluluk meclisi değildir.
 - bezm-i...ayağı: ğam bucağın koma elden ey gönül N15; ğam bucağında koma elden ayağı ey gönül N4; ğam bucağında koma elden ayağı GHB.
- 3 A gönül! Sevgilin görünüşte gençtir fakat hakikatte senin üstadındır.
 - şûretâ gerçi: gerçi şûretde N15.
- 4 Düşkünlüğünde elinden tutan kadehi bir an olsun elinden bırakma.
- 5 Senin bir yetimin ve fakirin olan Hayretî geri çevrilmeye layık mıdır?

292.

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

Remel - + - - / - + - - / - + -

1. ben boyun zülf-i girih-gîrün senün
édiser dünyâyı naḥcîrün senün
2. keşret-i 'uşşâqdan ey kaşı yâ
yere düşmez atduğun tîrün senün
3. dostum bil sâde-rû maḥbûbdur
şalınur yanunça şemşîrün senün
4. ne belâdur şüfiyâ başunda bu
taylasân u tâc-ı tezvîrün senün
5. meykede rindün muşallâ zâhidün
künc-i ğamdur **hayretî** yêrün senün

293.

Mef'ülü mefā'ilü mefā'ilü fe'ülün

Hezec - - + / + - - + / + - - + / + - -

1. vèr leblerünjî ağzuma 'îsâyı seversen
şal zülfünjî boynuma çelîpâyı seversen

292. HD s. 270, N4 31^b, N9 71^a, N15 91^a, GHB 124^b, P 64^a.

1 Ey sevgili! Benin, boyun ve dolaşık saçların dünyayı senin avlanma yerin haline getirecek.

2 Ey yay kaşı, âşıklarının çokluğundan attığın ok yere düşmüyor.

3 Dostum bil ki, yanında nazlı nazlı sallanan kılıcının yalın yüzlü bir sevgilidir.

4 A sofı, başındaki taylesan ve sözde başlığın nasıl bir beladır!

5 Meyhane rindin, musalla da zahidindir. Hayretî senin yerin de gam bucağıdır.

293. HD s. 271, N4 33^b, N9 70^a, N15 91^a, GHB 124^b, P 65^a.

1 İsa peygamberi seviyorsan dudaklarını ağzıma ver, çarmıhı seviyorsan zülfünü boynuma sal.

• 'îsâyı: allâhı P.

2. kaçd êtdi mücerred beni öldürmege ğamzen
hey dè meded āyīn-i mesīḥāyı seversen
3. sürme édüben kaʿbe kapuñdan beni maḥrūm
şol maʿbed olan deyr ü kilīsāyı seversen
4. maʿbūduñ edin ol şanem-i māh-likāyı
ēy dil yūri düş pāyına mevlāyı seversen
5. māh ise de ḥüsn ile dilā kāfir olasın
şimden gērū şehir oğlanı hercāyī seversen
6. gör leblerini ğonce-i ḥandānı şorarsañ
seyr ét boyını serv-i dil-ārāyı seversen
7. elbette şacı küfrine ĩmān getürürsin
ēy **ḥayretī** şol dilber-i tersāyı seversen

294.

Feʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün
Remel + + - - / + + - - / + + - - / + + -

1. yine ēy leyli-ḥırāmum beni mecnūn êtdüñ
başdan tazeledüñ derdümi maġbūn êtdüñ

-
- 2 Yan bakışın tek başına beni öldürmeye niyetlendi, Hz. İsa'nın ekmek ve şarap ayininin hakkı için, ne olur, itiraf et.
 - 3 Şu manastır ve kiliselerin hakkı için, beni Kâbe edindiğim kapından uzaklaştırıp mahrum etme.
 - 4 Ey gönül, Mevla'yı seversen, ayağına yapış, o ay yüzlü heykeli tapındığın bir put edin.
• ol:o GHB.
 - 5 Ey gönül, güzellikte ay gibi olsada, bundan sonra sebatsız, şıpsevdi bir şehir oğlanını seversen kâfir olasın.
 - 6 Açılmış, gülen bir gonca soruyorsan leblerini, gönülleri güzelleştiren serviye seviyorsan (o sevgilinin) endamını seyret.
• şorarsañ: seversen N4, N9, N15 GHB, P. gör: şor N15.
 - 7 Ey Hayretî, şu Hristiyan dilberini seversen, elbette saçının küfrüne iman edersin.
- 294.** HD s. 271, N4 33a, N9 70a, N15-, GHB 125a, P 65a.
- 1 Ey Leyla yürüyüşlüm, beni yine Mecnun ettin, kandırdın, başımdaki derdi yeniledin.

2. éy yüzi âyet-i haḳ yine ne efsûn okıduḡ
ān-ı vāḥidde elif ḳāmetümi nûn êtdün
3. bir elif çekmiş idüm yanına bir dāḡ urduḡ
yine dil derdini cānā bir iken on êtdün
4. çeng-i ‘ışḳuḡa düşen cānı ḫalāṣ eyleyimez
ne iki kendüḡe ḳan êtmegi ḳānûn êtdün
5. ḫ^vān-ı vaşluḡı nevāle édüben ḡayrılara
ḫayretînün yine başlu cigerin ḫûn êtdün

295.

Mef‘ülü mefā‘ilü mefā‘ilü fe‘ülün
Hezec - - + / + - - + / + - - + / + - -

1. aḡsun yine ben ḳulını sulṭānuma eydün
tuz etmegi unutmasun ol cānuma eydün
2. āhum erişür yel gibi bir gün ḫāzer êtsün
yārān varuḡ ol şem‘-i şebistānuma eydün

2 Ey yüzü Hak ayeti olan, hangi (büyülü kelimeleri) okudun da elif gibi dosdoḡru boyumu bir anda nun gibi iki büküm ettin.

• okıduḡ: êtdün GHB.

3 Ey can, çektiḡim elifin yanına bir yara açtın; yine gönül derdimi birden ona çıkarttın.

• çekmiş idüm: çekmiş idün P.

4 Aşḳının çengeline düşen canını kurtaramaz, kan dökmeyi kendine kanun haline getirmen ne için!

• düşen: düşüp P.

5 Kavuşma sofranı başkalarına azık ederek yine Hayretî’nin yaralı ciğerini kanattın.

295. HD s. 272, N4 31^a, N9 70^b, N15 91^b, GHB 125^a, P 65^a.

1 Sultanuma söyleyin beni yine hatırlasın; o canuma söyleyin tuz ekmek hakkını unutmasın.

♦ etmegi: ekmegi HD. sulṭānuma: cānānuma N9, P. cānānuma: ol ḫānuma N9. tuz: tuz N15, P.

2 Dostlar! Gidin, o gece kandilime ahımın bir gün yel gibi ona erişeceğini ve sakınmasını söyleyin.

3. yad ile şalınmak aña düşmez kerem eylen
benden varuñ ol serv-i hırāmānuma eydün
4. öldürdi beni tîğ-i firākıyle o zālīm
göz göre benüm girmesün e kanuma eydün
5. öldürdi yine hayretîyi derd-i cüdâyî
yâ-sîne erişsün kanı cānānuma eydün

296.

Fe' ilātün mefā' ilün fe' ilün
Hafîf + + - - / + - + - / + + -

1. kimine āh-ı 'āşıkāne gerek
kimine nağme-i çeğāne gerek
2. bezm-i ğamda şarāb-ı 'ışk içsün
kime kim 'ömr-i cāvidāne gerek
3. saña ey mû-miyân vefâ yaraşur
ger cefâ eylesen miyāne gerek
4. esb-i nāz ile öndül almağ için
kākülün gibi tâziyāne gerek

3 Lütfen, benim için o salınan serviye gidip, başkalarıyla salınarak yürümenin ona yakışmadığını söyleyin.

4 O zalim beni ayrılığının kılıcıyla öldürdü, söyleyin göz göre göre benim kanıma girmesin.

• e: o N9. benüm girmesün: girmesün benüm GHB.

5 Ayrı düşmenin derdi Hayretî'yi yine öldürdü. Sevgilim nerede? Söyleyin *Yasin* okusun/çok yaşlar yaşasın.

• cüdâyî: cüdâlık N9. yâ-sîne erişsün kanı: yaşına erişsün kan ol GHB; başına erişsin kan o cānuma P.

296. HD s. 273, N4 31^a, N9 71^a, N15 92^a, GHB 125^a, P 65^a.

1 Kimine aşk ile edilmiş bir ah, kimine de def sesi gereklidir.

2 Ebedi hayatı isteyen kişi gam meclisindeki aşk şarabını içsin.

3 Ey ince belli sevgili sana vefa yakışır, fakat eziyet edeceksen de orta karar olmalı.

• mû-miyân: mû-miyâ N9.

4 Naz atı ile ödül almak için alınına dökülen saçın gibi bir kırbaç gerekli.

5. seyr için kişinün çemende müdām
bile yanınca bir çemâne gerek
6. nā-murād olmadur murādum çün
dağı 'ālemde bes baña ne gerek
7. okusun **hayretî** gazellerini
kime kim şi'r-i 'āşıkâne gerek

297.

Fe'ilātün fe'ilātün fe'ilātün fe'ilün
Remel + + - - / + + - - / + + - - / + + -

1. her nefes neydi beni ney gibi nālān etmek
her maḳāmı uyuban yād ile seyrān etmek
2. nûş edüp işve şarābını olup mest gözün
saña mı kaldı cihānda güzelüm ḳan etmek
3. mihr edüp düşmene düşmez saña üftādeleri
sāye-veş ey yüzi gün ḥāk ile yeksān etmek
4. ermedin 'īd-i vişāle nedür ey ḳaşı kemān
sīnemi cevır ü cefā tīrine ḳurbān etmek

5 Bahçelerde dolaşan kişinin yanında daima bir çemâne kadehi bulunmalı.

♦ iden: için HD.

6 Âlemde arzum arzusuz olmaktır, bu bana kafidir, fazlası neme lazım?

7 Kime âşıkane şiirler yakışırsa Hayretî gazellerini ona okusun.

297. HD s. 273, N4 32^b, N9 71^b, N15 91^b, GHB 125^b, P 65^b.

1 Her nefeste beni ney gibi inletmek neydi? Her makamı/yeri başkalarıyla gezip dolaşmak neydi?

2 Güzelim! Naz şarabını içerek, gözlerini kırmızı kırmızı ederek öldürmek sana mı kaldı?

• nûş...gözün: yok yire ḥûnî gözün kanımı ḳardı yine ah N4. nûş idüp işve şarābın olup: içüben 'ışkı şarābın oluban P.

3 Ey güneş yüzlü, düşmana sevgi gösterip düşkün âşıklarını, gölge gibi, yerle bir etmek sana yakışmaz.

4 Ey yay kaşlı, kavuşma bayramına kavuşmadan, gönlümü sıkıntı ve eziyet oklarıyla kurban etmek nedir?

5. **hayretî** lebleri esrârını şordum dèdi yâr
bir ağız sözle néceydi seni hayrân ètmek

298.

Mef'ulü fâ'ilâtü mefâ'ilü fâ'ilün
Muzâri' - - + / - + - + / + - - + / - + -

1. ben mübtelâ belâña belî demişem senün
èy bî-vefâ cefâna belî demişem senün
2. tek râzî ol cefâ ile terk-i recâ édüp
ben dâyimâ rızâña belî demişem senün
3. abdâl-ı fânîyem ben eyâ bî-bekâ felek
şanma fenâ kabâña belî demişem senün
4. èy bezm-i gamda mey yèrine şâfî kan yudan
merve hâkı şafâña belî demişem senün
5. bir kaşı râ hayâli ile kıddün oldı dâl
èy **hayretî** bu râña belî demişem senün

5 Hayretî! Dudaklarının sırrını sorduğumda sevgili "Seni bir ağız sözle şaşkına çevirmek nasıldı?" dedi.

298. HD s. 274, N4 31a, N9 71b, N15 91a, GHB 125b, P 65b.

1 A vefasız! Ben müptela, senin bela ve eziyetine eyvallah demişim.

2 Ben türlü sıkıntılarla arzularımı bırakıp daima senin rızana evet demişim, yeter ki sen razı ol.

• recâ: rızâ N4, N9, N15, GHB, P.

3 Ey bekasız felek! Ben fani bir abdalım, senin yokluk kaftanına eyvallah dediğimi sanmayasın.

• bî-bakâ: bî-vefâ GHB, P.

4 Ey gam meclisinde şarap yerine kan yutan! Merve hakkı için senin sefana evet demişim.

5 Ey Hayretî! Bir râ kaşlının hayaliyle boyun dâl oldu. Senin bu yay kaşlı sevdiğine evet demişim.

• kaşı râ: kaşı yâ N9, N15.

299.

Fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. serverā her hıdmete kâbil geçer kulun senün
bende-i mukbil n'îçün olmaya maqbülün senün
2. fenn-i 'ışkı şol kadar ma'lûm edindün ey gönül
bâb-ı gamda kalmadı bir harf-i meçhülün senün
3. rāh-ı 'ışkunda inen çokdur benim yolsuzluğum
her ne kılsañ ben kula vardur şehā yolun senün
4. sen güzellik rûmının beglerbegisi olalı
şāhlardur defter-i hüsününde ma'zûlün senün
5. derdüne ey **hayretî** tîmār edel'den 'ışk-ı yār
göz yaşıdur kırye-i miñnetde maşşûlün senün

299. HD s. 274, N4 32^a, N9 71^b, N15 92^a, GHB 125^b, P 65^b.

- 1 Ey hükümdar! Kulunun, senin her hizmetini kabul edeceği biliniyorken; onu neden gözde bir hizmetkârın olarak kabul etmeyesin?
• kâbil: lâyık N15.
- 2 Ey gönül! Aşk ilmini öylesine öğrenip benimsedin ki gam kapısında sana meçhul olan tek bir haff bile kalmadı.
- 3 Ey şah! Aşkın yolunda benim yolsuzluklarım pek çoktur; ben kuluna dilediğini yapmaya hakkın ve kuvvetin vardır.
• inen: katı N15.
- 4 Sen güzellik Rumeli'sinin beylerbeyi olalı, senin güzelliğinin defterinde sultanlar hep silinip gitmiştir.
- 5 Ey Hayretî! Yârin aşkı senin derdini tımar ettiğinden beri miñnet sıkıntı köyünde ekip biçtiğin hep gözyaşındır.

300.

Mef'ülü fā'ilätü mefā'ilü fā'ilün
Muzāri' - - + / - + - + / + - - + / - + -

1. bezm-i belāda ƙan yuduban bir dem eyledük
yārān ile bugün yine def'-i ğam eyledük
2. mäh-ı muharrem erdi hüseyin 'ışķına bugün
tāze dögünler ile yine mātem eyledük
3. pür-yara eylemiş idi tīg-i firāk-ı yār
ƙan aƙıdup o yaralarla merhem eyledük
4. şimden ğerü üzüm şuyı lāzım degül bize
biz cām-ı 'ışķ ile özümüzi cem' eyledük
5. her mācerādan el yuyup 'ālemden el çeküp
hayrānla **hayretī** yine bir 'ālem eyledük

300. HD s. 275, N4 33a, N9 72a, N15 92b, GHB 126a, P 66a.

- 1 Bela meclisinde kan yutarak âlem yaptık; bugün yine dostlarla gamımızı def ettik.
- 2 Muharrem ayı geldi, bugün Hüseyin aşkıyla taze yaralarla açarak yas tuttuk.
- 3 Yâr ayrılığının kılıcı (bizde) çok yaralar açmıştı, yaralarımızı kanatıp merhem yaptık.
 - pür-yara: biñ pâre N4. firāk-ı yâr: firāk ile N9, P.
- 4 Biz aşk (şarabının) kadehiyle özümüzü bir kıldık, artık bize üzüm suyu lazım değil.
- 5 Hayretî, tüm heveslerden temizlenip dünyadan elimizi eteğimizi çekip yine (aşk) şaşkınlarıyla âlem yaptık.

301.

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. āsitānuḡ gūyiyā firdevs-i a'lādur senün
hey kıyāmet kâmetün benzer ki tûbādur senün
2. eşigün va'llāhi beytu'llāh-ı 'ulyādur senün
vech-i pākün ey şanem nūr-ı tecellādur senün
3. zāhidā gel ta'nı ko kim kâf-ı küfr-i 'aşıkān
haḡ bilür kim ferr-i imānuḡdan a'lādur senün
4. dāyim ey dil zülfi ile aḡzıdur fikr êtdüğün
cümle fikrün hep hayāl ile mu'ammādur senün
5. **hayretî** naḡş êt hayālin gönlün evrâkı yine
mühre-i mihr-i nigār ile mücellādur senün

301. HD s. 275, N4 33^b, N9 72^a, N15 92^b, GHB 126^a, P 66^a.

- 1 Be hey kıyamet (kopartan sevgili)! Sanki eşğin yüce Firdevs cennetidir; boyun da Tuba'ya benzer.
- 2 Ey put kadar güzel sevgili! Vallahi senin eşğin yüce Kâbe, pak yüzün de ilahî nurdur.
- 3 Ey zahit! Gel kınamaktan vazgeç! Allah bilir âşıkların küfrünün kaf harfi senin imanının nurundan daha yüce/daha parlaktır.
- 4 Ey gönül! Daima (sevgilinin) zülfünü ve aḡzı düşünmekte; senin tüm düşüncen bir hayal ve bilinmezden ibarettir.
 - fikr: zıkr N9, N15, P.
- 5 Ey Hayretî! Gönlünün sayfaları yine sevgilinin aşk mühresi ile mührelenmiştir (yazıp çizmeye müsait hâldedir, haydi) sevgilini hayalini nakşet.
 - hayālin gönlün evrâkı yine: hayālini gönül evrâkına N9; hâyālin gönlünün evrâkına N15, P.

302.

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. çok zamāndur hastasıdur dostlar cān aḥmedün
emsem olurdu lebin derdüme dermān aḥmedün
2. nēce 'āşık olmasun şūfī cemāli nūrına
kim yüzün görse olur kāfir müselmān aḥmedün
3. ma'nī-i tefsīr-i ḥüsninden yazılsa bir varak
şığmaya 'ālem tolu olursa dīvān aḥmedün
4. hey muḥammed ümmeti bi'llāhi mü'minler midür
küfr-i zülfin bilmeyenler dīn ü īmān aḥmedün
5. mezheb-i 'ışık içre ümmetden degüldür **hayretī**
ka'be-i kūyında kurbān etmeyen cān aḥmedün

303.

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. küfr-i zülfin bilmeyenler dīn ü īmān aḥmedün
nūr-ı ḥüsnin görmemişdür ey müselmān aḥmedün

302. HD s. 276, N4 32^a, N9 72^a, N15 92^b, GHB 126^b, P 66^a.

1 Dostlar! Çok zamandır gönül Hz. Ahmet'in hastasıdır; (aslında) onun dudaklarını emsem derdime derman olurdu.

2 Kâfirin bile görüce Müslüman olduğu Ahmet'in yüzündeki parlak güzelliğe sofu nasıl âşık olmasın?

♦ kim yüzün: yüzünü HD, N9, N15, GHB, P.

3 Hz. Ahmet'in güzelliğinin tefsirinin manasından bir sayfa yazılacak olsa, âlem dolusu divanlara sığmaz.

4 Ey Muhammed Ümmeti! Hz. Ahmet'in zülfünün karasını din ve iman olarak bilmeyenler mümin midirler?

5 Hayretî! Aşk mezhebinde, canını Hz. Ahmet'in yolunun Kâbe'sine kurban etmeyenler ümmetten değildir.

303. HD s. 276, N4 33^b, N9 72^b, N15 93^a, GHB 126^b, P 66^b.

1 Ey Müslüman! Ahmet peygamberin zülfünün karasını din ve iman olarak kabul etmeyenler, onun güzellik nurunu görmemişlerdir.

2. şāh-ı ʿışķam ğuşsa-i ʿālemden āzād olmuşam
cān u dilden bendesi olalı sulţān aḥmedün
3. şafḥa-i nūra yazupdur şanki āyāt-ı duḥān
ʿārızı üzre görinen ḥaṭṭ-ı reyḥān aḥmedün
4. muştafā ḥaḳķı baṇa gülberg-i terden tāzedür
kaʿbe-i ʿışķı ṭarīķında muġāylān aḥmedün
5. muştafāya gercek ümmetsen eger ey ḥayretî
cān ile ol kaʿbe-i kūyında ḳurbān aḥmedün

304.

Mefʿülü fāʿilätü mefāʿilü fāʿilün
Mużāriʿ - - + / - + - + / + - - + / - + -

1. ĩmān degül mi nūr-ı cemāli meḥemmedün
ḳurʿān degül mi ya ḥaṭ u ḥālî meḥemmedün
2. pāyāna erdi şavm-ı firāk āḥir oldı ğam
geldi erişdi ʿid-i vişālî meḥemmedün

• bilmeyenler dîn ü: bilmedi şunlar ki N4, GHB.

- 2 Canıgönülden Hz. Ahmet'in kulu kölesi olduğumdan beri, âlemin derdinden kurtultum, aşkın padişahıyım.

• ʿālemden: miḥnetden P.

- 3 Ahmet peygamberin yanağında görünen reyḥânî yazı/ayva tüyleri sanki *Duhân* suresinin nur sayfasına yazılmış ayetleridir.

- 4 Muhammed Mustafa hakkı için, Ahmet'in aşk Kâbe'sinin yolundaki deve dikenleri benim için taze gül yaprağından daha tazedir.

- 5 Ey Hayretî, eğer Muhammed Mustafa'nın gercek ümmetiysen o Ahmet'in yolunun Kâbe'sine can ile kurban ol.

304. HD s. 277, N4-, N9 72^b, N15-, GHB-, P 66^b.

- 1 Mehemmed'in güzelliğinin nuru iman değil mi; peki ya ayva tüyleriyle beni *Kur'an-ı Kerim* değil mi?

- 2 Mehemmed'in kavuşma bayramına kavuşunca ayrılık orucu ve gam nihayete erdi.

• şavm-ı firāk āḥir oldı ğam: āḥir oldı gitdi ğam N9, P.

3. almağa gönlümi mey içe la'l-reng olur
çoğdur bu vech ile baña âli mehemmedün
4. ehl-i kemâle cevri ü cefâ kılmadur müdâm
kiçi yaşında ulı kemâli mehemmedün
5. dünyâ gamından olmuşam âzâde **hayretî**
biñ cân u dille kulu olalı mehemmedün

305.

Fe'îlâtün fe'îlâtün fe'îlâtün fe'îlün
Remel + + - - / + + - - / + + - - / + + -

1. gözi âşüftelere âfet-i cândur meminün
sözi dil-ḥastelere rûḥ-ı revândur meminün
2. derdüme şerbet-i şâfî gibi emdür dudağı
söylese tatlu dili cânuma cândur meminün
3. belini diğkat ile fehmi edemez müy-şikâf
kimse bilmez deheni râz-ı nihândur meminün
4. yaykara ile şıdı kalbini üftâdelerün
kaşları gör nece fettân-ı cihândur meminün

3 Gönlümü kapmak için şarap içip al renkli olur; Mehmed'in beni bu şekilde aldatmaları çoktur.

• bu vech ile baña: baña bu vech ile N9.

4 Mehmed'in küçük yaşındaki yüce mükemmelliğinin (göstergesi) kemal ehlide daima eza cefa etmesidir.

5 A Hayretî! Bin can ve bin gönülle Mehmedin kölesi olduğumdan beri dünyanın gamından kurtuldum.

305. HD s. 277, N4-, N9 72^b, N15 93^a, GHB 126^b, P 66^b.

1 Memi'nin gözü aşk yüzünden perişan olan aşüftelerin can belası; sözü ise (o) gönlü hastaların canıdır.

2 Memi'nin dudağı saf şerbet gibi derdimin ilacıdır. Konuştuğu zaman tatlı dili canıma can katar.

• şâfi: sâfî N9. tatlu: datlu N15. (N15'te dördüncü beyittir.)

3 Kılı kırk yaracak kadar maharetli kimseler bu dikkatleriyle Memi'nin belinin inceliğini kavrayamazlar. Hiç kimse Memi'nin ağzının gizli sırrını bilmez.

4 Memi'nin kaşları karışıklık çıkartıp âşıkların kalbini kırdı; onun nasıl bir cihan fitnecisi olduğunu gör.

5. gerçi kim **hayretî** ‘aşık dirilüp urma қо lāf
ölmeyen da‘vî-i ‘ışkında yalandur meminün

306.

Mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün
Hezec + --- / + --- / + --- / + ---

1. ‘aceb serv-i hırāmāndur қad-i bālāsı ishāқun
erişmiş mīve-i cāndur lebi hūrmāsı ishāқun
2. ya tāk-ı kaşr-ı cennetdür yāhod andan ‘alāmetdür
begüm yā rā-yı rahmetdür қаşı tuğrāsı ishāқun
3. ya bir alıcı laçındur ya yağmacı moğolçındur
қыяр insāna bī-dīndur gözi şehlāsı ishāқun
4. ya rā‘nā verd-i aḥmerdür ya nāzūk lāle-i terdür
ya bir māh-ı mūnevverdür ruḥ-ı zībāsı ishāқun
5. yine ey **hayretî** n’etdi beni mecnūn-ı ‘ışk etdi
düşürdi tağlara gitdi saçı sevdāsı ishāқun

• kalbini: gönlini N15.

- 5 Hayretî! Memî’nin aşkının davasında olup da bu uğurda ölmeyenin iddiası yalandır. Âşık geçinip laf üretmeyi bırak!

♦ urma қо: urmada HD.

306. HD s. 278, N4 32^b, N9 72^b, N15 93^a, GHB 127^a, P 67^a.

- 1 Acaba İshak’ın yüce boyu salınarak yürüyen bir servi mi; dudağının hurması olgunlaşmış bir can meyvesi midir?
- 2 Beyim! İshak’ın kaşının tuğrası cennet saraylarının süslü kemeri mi; yahut ondan bir nişan mı, yahut rahmetin râ harfi midir?
• ‘alāmetdür: mu‘allâdur N15.
- 3 İshak’ın insana kıyan imansız gözünün yan bakışı ya bir alıcı şahin ya da çekik gözlü bir Moğol (askeridir).
• laçın: şâhin N15.
- 4 İshak’ın güzel yanığı ya bir kırmızı gül, ya nazik taze bir lale ya da nurlu bir aydır.
- 5 Ey Hayretî! İshak’ın saçının karası ne yaptı etti beni aşkın delisi edip dağlara düşürdü.

307.

Fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. kanda ben kanda temennā-yı vişāli husrevün
gönlüme eglence yètmez mi hayāli husrevün
2. bir nefesde nêçe biñ ferzāneyi ferhād eder
nuṭka gelse nāz ile şīrīn maḳāli husrevün
3. kıble ḥaḳḳı āsitānı ka'betü'l-ʿuṣṣāḳdur
pertev-i nūr-ı ilāhīdür cemāli husrevün
4. murğ-ı cāna var mıdur aldanmamağa çāre hiç
dāne vü dām olsa çün kim zülf ü ḥālī husrevün
5. begligüm var ʿālemün sultānıyam ey **hayreti**
eşiğinde ben de bir kulı olalı husrevün

307. HD s. 278, N4 32a, N9 73a, N15 93b, GHB 127a, P 67a.

- 1 Hüsrev'in hayali gönlüme eglence olarak yeterlidir. Ben nerede, Hüsrev'e kavuşma arzusu nerede?
- 2 Hüsrev'in güzel sözleri naz ile konuşsa bir nefesle nice bin seçkin kişiyi Ferhat eder.
• maḳāli: kelâmı P.
- 3 Kible hakkı için, Hüsrev'in yüzü ilahi nurun tecelligâhı, eşiği ise âşıkların Kâbe'sidir.
- 4 Hüsrev'in zülfü tuzak, beni de yem olursa can kuşunun aldanmaması hiç mümkün müdür?
♦ olsa: ola HD, N4, N9, GHB; oldu P.
- 5 Ey Hayreti! Ben de Hüsrev'in eşiğindeki bir kul olduğumdan beri, âlemin sultanı bir beylik sahibiyim.

308.

Fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. dünyede nem var ise dedüm ki sulṭānum senün
arada nem var benüm 'ömrüm senün cānum senün
2. baş açup el kaldurup yalvaruram yerden göge
ḥaḳ ta'ālā bir günün biḡ eylesün ḥānum senün
3. murğ-ı dil pervāne-veş küp küp döner keḳ keḳ geḳer
yanar ol ṣem'-i ruḥuḡda dīnüm īmānum senün
4. tiğ-i ğamzen yarasında ölürem ṣağ olmazam
ger teraḥḥum eylemezsen boynuḡa ḳanum senün
5. yüzünı gördükçe her dem ḥayretî eyler du'ā
yarıcun olsun ḥudā devletlü sulṭānum senün

308. HD s. 279, N4 31^b, N9-, N15 90^b, GHB 124^b, P 60^b.

- 1 "Sultanım dünyada neyim varsa senindir." dedim; ömrüm de senindir canım da senindir, benim başka neyim var ki?
• 'ömrüm senün; 'ömrüm benüm N4, N15, GHB.
- 2 Ey Padişahım! Baş açıp el kaldırıp yerden göğsü Hak Tealanın ömrünü uzun etmesi için yalvarıyorum.
- 3 A benim dinim imanım! Gönül kuşu senin yanağının mumunun etrafında pervane gibi fazlaca dönüp hayrete düşer.
• döner: düşer GHB, P.
- 4 Ey devletli sultanım! Ben yan bakış kılıcının yarasıyla yaşayamaz ölürüm, eğer merhamet eylemezsen ölümümden sen sorumlusun.
♦ HD, N15 ve P'de ikinci mısra 5. beytin ikinci mısra ile yer değiştirmiştir.
- 5 Hayretî yüzünü gördükçe her daim Allah senin yarıcın (yardımcın) olsun diye dua eder.
♦ HD, N15 ve P'de ikinci mısra 4. beytin ikinci mısra ile yer değiştirmiştir. eyler: eder GHB, P.

309.

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün
Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. lebleri şan gonce-i bāğ-ı cināndur 'abdīnün
kām̄eti bālāsı bir serv-i revāndur 'abdīnün
2. yolına kurbān olanlar 'ömr-i sermed kesb eder
'abdi olan cān ile şāh-ı cihāndur 'abdīnün
3. ehl-i hāle pertev-i nūr-ı tecellādur yūzi
āsītānı kıblegāh-ı 'āşıkāndur 'abdīnün
4. eşiginde cān u baş terk etmeyenler ey gönül
da'vī-i 'ışkında va'llāhi yalandur 'abdīnün
5. vaşf-ı hüsnin nece seyr etsün kişi kim **hayreti**
lebleri cān zülfi 'ömr-i cāvidāndur 'abdīnün

310.

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün
Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. atuma ne arpa kōdı ne baņa nān cimrilik
hāşılı kendümden uşandurdı yārān cimrilik

309. HD s. 280, N4 33^a, N9-, N15-, GHB-, P 60^a.

- 1 Sanki Abdi'nin dudakları cennet bahçesi, boyunun yüceliği de yürüyen bir servidir.
- 2 Abdi'nin yoluna kurban olanlar ebedi hayatı kazanır; candan kölesi olanlar cihan sultanı olur.
- 3 Abdi'nin yüzü hâl ehline ilahi nurun parlaklığı, eşiği de âşıkların kible yeridir.
- 4 Ey gönül! Abdinin eşiginde canını başını terk etmeyenler, vallahi, aşk davalarında yalancıdırlar.
 - cān u baş: bāş u cān P.
- 5 Ey Hayreti! Dudakları can, saçı bir tükenmez ömür olan Abdi'nin güzelliğinin inceliklerini insan nasıl seyretsin!
 - ◆ nice seyr itsün: nicesi itsün HD.

310. HD s. 280, N4-, N9-, N15 93^b, GHB 126^a, P 60^a, N6 75^a.

- 1 Fakirlik, ne atıma arpa ne bana ekmek bıraktı. A dostlar, kısacası fukaralık beni benden usandırdı.

2. sîm ü zer yâd eyledükçe rûy-ı zerdüm üstine
gözlerüm yaşın revân eyler firāvân cimrilik
3. ben ayakda kalmışa olmazsan ey şeh dest-gîr
eyledi pâ-mâl êdüp hâk ile yeksân cimrilik
4. gevher-i makşûda dahı érmedi ğavvâş-ı dil
eyledi gerçi gözüm yaşını ‘ummân cimrilik
5. vâz gelsem tañ mıdur maḥbûb u meyden **ḥayretî**
nev-cüvân iken beni pîr êtdi oĝlan cimrilik

311.

Fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün
Remel – + – – / – + – – / – + – – / – + –

1. ey gönül benzer ki vardarı yine yâd eyledün
seyl-i eşk ile ğubâr-ı yâri ber-bâd eyledün
2. müstedâm ol ey ğam-ı dilber cihân durdukça sen
kim bizi dünyâ ğamından kırtarup şâd eyledün

-
- 2 Fukaralık, altın ve gümüşü hatırladıkça gözyaşımı sararmış yüzüme çokça akıtır.
 - 3 Ey padişah! Ben, yolda kalmış zavallıya el vermezsen fakirlik beni ayaklar altına alıp yerle bir edecek.
 - 4 Gerçi fakirlik gözyaşımı okyanus etti fakat gönül dalgıcı maksat cevherine bile eremedi.
 - (N15’te dördüncü ve beşinci beyitlerin ikinci mısraları yer değiştirmiştir.)
 - 5 Ey Hayretî! Fakirlik oĝlanı, delikanlı iken ben kocattı; (şu hâlde) sevgili ve şaraptan vazgeçsem buna şaşılır mı?
311. HD s. 281, N4-, N9-, N15-, GHB 126^a, P 60^a.
- 1 Ey gönül! Yine Vardar’ı yâd etmiş olmalısın zira gözyaşınla sevgilinin toprağını çamur ettin.
 - HD-, GHB-.
 - 2 Ey sevgilimin (aşk) derdi! Bizi dünya derdinden kurtarıp mutlu ettin; dünya döndükçe var olasin.
 - durdukça: tırdukça GHB. bizi: beni GHB.

3. k  l   dind  n    n beni kendüne   y sult  n-ı     k
bend-i   mandan g  yiy   bir bende   z  d eyledün
4. gerçi kim   y     k yı  du   h  ne-i   alb  m benüm
  hr-i dilde bir har  b-  b  d b  ny  d eyledün
5. zülfi   addi y  dına çekdün elifler na  ller
hayreti bezm-i bel  da yine bir ad eyledün

312.

Mef   l  n mef   l  n mef   l  n mef   l  n
Hezec + - - - / + - - - / + - - - / + - - -

1.   f   c  mı senün h  dd  n degüldür   y gönül el   ek
na   b  n b  de-i ğamdur bel   bezminde var al   ek
2. ne reng ile kişiye nak      dermi   g  r nig  r   y dil
tem     eyle mecn  n    retin y  ter   a  a örnek
3. ayağının tozu na yüz s  rmege t   kim ola l  y  k
gerekdür ki    n  n h  dmetde c  r   tek   u  a  ı pek

3 Ey a  k sultanı! Beni kendine kul kabul ederek sanki bir köleyi gam zincirinden kurtardın.

4 Ey a  k! Benim kalp hanemi yıktın, aslında gönül   hrinde bir viranelik kurdun.

     alb  m:   abrum HD, P.

5 Hayreti! Sevgilinin z  l   ve boyu hatrına elifler çekip yaralar a   arak yine bela meclisinde   n saldın.

   na  ller: dışlar GHB.

312. HD s. 281, N4-, N9-, N15-, GHB-, P 65^a.

1 Ey gönül! Sefa kadehi senin haddin değildir, bırak! Senin nasibin bela meclisindeki gam şarabıdır, haydi gel al!

2 Ey gönül! Tablo gibi güzel sevgilinin kişiye Mecnun suretini hangi renklerle/hilelerle işlediğine bakıp seyretmen sana örnek olarak yeter.

   g  r nig  r: r  zg  r P.    retin: Öğreti P.

3 Ayağının tozu na yüz sürmeye layık olabilmesi için ki    n  n hizmetine   u  a  ı sıkıca ba  lanmı   bir süpürge olması gerekir.

4. ölüp dirilüp ağladuğuma gülmesün kimse
olur ölmek dirilmek ‘ışık içinde ağlamak gülmek
5. degüldür **hayretî** er cān için dünyā bize gālīb
zebūnı olmaduk bu pīre-zālūn erkegüz erkek

313.

Mef‘ulü mefā‘ilü mefā‘ilü fe‘ulün
Hezec -- + / + -- + / + -- + / + --

1. ey murğ-ı hoş-elhān gül-i handānı nec’itdün
hāmūşisin e nāle vü efgānı nec’etdün
2. nec’oldı senün gül gibi şol mantık-ı tayrun
ey bülbül-i hoş-güy ya büstānı nec’etdün
3. dīvān-ı firāk okumağa mı heves etdün
verdün yele evrāk-ı gülistānı nec’etdün
4. endūh [u] gam-ı ‘ālemi bādeyle tağıtdun
bi’llāhi gönül söyle e yārānı nec’etdün

-
- 4 Kimse ölüp dirilip ağladığıma gülmesin! Aşk içinde ölmek dirilmektir. ağlamak da gülmektir.(... ölmek, dirilmek, ağlamak gülmek; bunlar aşkın içinde olan şeylerdir.)

♦ ölüp dirilüp: ölüme acıyup P.

- 5 Ey Hayretî! Bir can için er olmayan dünya bize galip gelememiştir. Biz erkeğiz! Bu kocamış dünyanın mahkumu olmadık.

313. HD s. 282, N4-, N9-, N15-, GHB-, P 62^b.

- 1 Ey güzel ötüşlü bülbül, gülen gülü ne yaptın? Neden susuyorsun, ağlayıp inlemen nerede?
- 2 O senin gül gibi konuşan papağanın nasıldır? Ey güzel konuşan bülbül peki ya (sevgilinin olduğu) bahçeyi ne yaptın?
- 3 Gül bahçesinin sayfalarını yele verip ne yaptın! Ayrılık divanını okumaya mı heveslendin?
- 4 Dünyanın gamını kederini şarapla dağıttın da, Allah için söyle a gönül, dostları ne yaptın?
 - bādeyle: bād ile P.

5. vèr **hayretîyâ** tıfl-ı dili mekteb-i ‘ışka
dağı dème ey h^vâce şol oğlanı nêc’êtdün

314.

Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün
Remel – + – – / – + – – / – + – – / – + –

1. ey gönül şabr êt cefâ-yı yâre pes n’êtmek gerek
ayda bir kez kâni‘ ol dîdâra pes n’êtmek gerek
2. âşinâ olsun қо her hâşâke ol dürr-i yetim
şabr êdüp deryâ ol ey bî-çâre pes n’êtmek gerek
3. t̤alib-i vaşl isen ey dil çek raķībün cevri
genc için şabr eyle zehr-i mârâ pes n’êtmek gerek
4. varısa hazzun eger gül şöhetinden ey gönül
bûlbûl ol katlan cefâ-yı hâra pes n’êtmek gerek
5. ey gedâ iken vèren bir mihr-i ‘ālî-şâna dil
zerre gibi ol yûri âvâre pes n’êtmek gerek
6. pâre pâre eyle tîğ-ı şîve-y-ile sînemi
gönlümü aç bâri gel bir pâre pes n’êtmek gerek

- 5 Ey Hayretî! Gönül çocuğunu aşk mektebine ver ve “Ey hoca (benim) oğlanı ne yaptın?” bile deme.

314. HD-, N4 11^b, N9-, N15-, GHB 139^a, P-.

- 1 Ey gönül! Sevgilin eziyetine tahammül et! O güzel yüzlüyü ayda bir görmekle yetin. Başka ne yapacaksın?
• yâre: hâre GHB.
- 2 Bırak! O yegane inci her çer çöp süprüntüsüne dalsın! Ey zavah! Sen sabredip deniz olmaya devam et, başka ne yapacaksın?
- 3 Ey gönül! Kavuşmaya talipsen rakibin eziyetine katlan. Hazineye için yılanın zehrine sabret, daha elden ne gelir?
- 4 Ey gönül! Eğer gül sohbetinden lezzet alıyorsan, bûlbûl ol da dikenin eziyetine katlan. Başka ne yapabilirsin?
- 5 Ey dilenci olduğu hâlde bir hazret güneşine gönül veren! Artık toz gibi şaşkın şaşkın dolaş, başka ne yapacaksın?
- 6 Bari işve kılıcıyla sinemi parça parça ederek bir parça gönlümü aç. Elden başka ne gelir?

7. var yûri terk-i diyâr eyle sefer kıl **hayretî**
yok durur şabr u qarâra çâre pes n'êtmek gerek

315.

Mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün
Hezec + - - - / + - - - / + - - - / + - - -

1. be yârenler be kardaşlar beni ağlañ beni ağlañ
yüce tağlar ilen taşlar beni ağlañ beni ağlañ
2. görimez oldı şol gözüm karanju oldı gündüzüm
ehibbâya budur sözüm beni ağlañ beni ağlañ
3. görünmez oldı cānānum erişdi göge efğānum
benüm emsālüm akrānum beni ağlañ beni ağlañ
4. düşüm midür ol gīsüler hayālüm midür ebrūlar
akup giden ulu şular beni ağlañ beni ağlañ
5. gülerdi **hayretî** baba anuñçün ağlasun dünyā
anı koñ siz yedi deryā beni ağlañ beni ağlañ

7 Hayretî! Yürü git! Diyarını terk edip sefere çık! Sabretmeye takatin yoksa elden ne gelir?

315. HD-, N4-, N9-, N15-, GHB-, P-, N7 89^a, N14 91^a.

- 1 Ah dostlar, ah kardeşler hâlîme acıyıp ağlayın. Yüce dağlar ile taşlar hâlîme acıyıp ağlayın.
- 2 Şu gözüm göremez oldu, gündüzüm karanlığa döndü. Dostlara sözüm şudur hâlîme yanıp ağlayın.
- 3 Ey benim gibi olan akranlarım! Sevdiğim görünmez oldu, figanım göge erişti, hâlîme acıyıp ağlayın.
- 4 Ey akıp giden ulu sular! O saçlar bir rüya, o kaşlar bir hayalden mi ibaretti! hâlîme acıyıp ağlayın.
- 5 Hayretî Baba gülerdi, şimdi dünya onun için ağlasın. Ey yedi deniz, siz onu bırakın benim için ağlayın.

• gülerdi: gelürdi N14.

Lām

316.

Mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün
Hezec + --- / + --- / + --- / + ---

1. ikilik şirkdür gel ey gönül geç ferd ü yektâ ol
koyuban mäsivâyı lâ ile meşğül-i illâ ol
2. ruḥ u zülf ü ḥaṭ u ḥālî kelāmu'llāhdur yārun
eger tıyduṣa ey 'ārif emîn-i sırr-ı esmâ ol
3. saçı çevgânına top eyleyüp başunı cān oyna
kadem baş 'arşa-i 'ışka gönül gel bî-ser ü pā ol
4. yērün gün gibi ger olsun dēr isen çārḥ-ı çārümde
bugün bu 'ālem-i tecrîde gel hem çün mesîḥâ ol
5. bulunmaz ma'den-i lü'lü' her ağan cūybār içre
dilersen dürr-i bî-hemtâ gönül bî-ka'r deryâ ol
6. göreyin dersen aḥsen vech ile ger vech-i leylâyı
beyābân-ı maḥabbetde bugün mecnûn-ı şeydâ ol

316. HD s. 282, N4 35^a, N9 73^a, N15 94^a, GHB 127^a, P 68^b.

- 1 Ey gönül ikilik şirkdir, bundan vazgeçip tek ve eşsiz ol, lâ diyerek Allah'tan gayrısını bırak ve yalnız onunla ilgilen.
 - şirkdür: terkin ur N15. geç: sen N15.
- 2 Yârin yanağı, saçı, ayva tüyleri ve beni Allah kelimidir. Ey arif bunu öğrendiysen isimlerin sırrına sahip çık.
 - tıyduṣa: dilersen N4; duyduṣa N15.
- 3 A gönül, canını feda ederek başını sevgilinin saçının sopasına top yap; böylece başsız ve ayaksız olarak aşk meydanında yürü.
 - gel: sen N9. baş: kıl P.
- 4 Eğer, makamım güneş gibi feleğin dördüncü katında olsun, dersen; o zaman Hz. İsa gibi soyutlanmışlık âlemine gel.
 - çârümde: çârümde GHB.
- 5 Ey gönül! Her akan nehirde inci bulunmaz; (fakat) dilersen uçsuz bucaksız bir deniz(de), benzeri bulunmayan bir inci ol(abilirsin).
 - lûlû her ağan: gevher ağan her N4.
- 6 Eğer en güzel bir şekilde Leyla'nın yüzünü göreyim dersen, o zaman muhabbet çölünün aklını yitirmiş Mecnun'u ol.
 - aḥsen: âsân N4.

7. eger ref^c-i niķāb édüp liķā görmek dilerseñ gel
cılā vēr dīde-i cāna gönül cehd eyle bīnā ol
8. dilerseñ mün^cakis ola liķā-yı yār eger sende
gönül āyīne-i gītī-nümā gibi mücellā ol
9. dilerseñ **hayretî** ére nişāna tīr-i maķsūdun
iki bük ķaddünjı ķaşı hayāli ile bir yā ol

317.

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün
Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. her ki zāl-i dehrün olmadı zebūnı erdür ol
başına urındı ğayret efserin serverdür ol
2. dil ki rūbāh-ı cihānuñ āline aldanmadı
ıřķ meydānında bir merd-i ğazanfer-ferdür ol
3. şol gedā kim ejder-i nefsin çeküp çāk eyledi
ķanber ol bābında kim bir şāh-ı haydar-derdür ol

7 A gönül, eğer perdeyi kaldırıp cemāl görmek istersen, gel çalış çabala, kalp gözünü parlatıp görür hâle getir.
♦ niķāb: hicāb N4, N9, N15. gel: kim N4. dīde-i ķalbe: dīde-i cāna HD, N4, N9, GHB, P.

8 A gönül! Yârın güzel yüzü sende aksetsin istersen cihanı gösteren ayna gibi parlak ol.

9 Ey Hayretî! Maksat okun hedefe ulaşsın istersen belini iki büküm edip sevgilini kaşının hayali bir yâ harfi gibi ol.

317. HD s. 283, N4 34^b, N9 73^b, N15 94^a, GHB 127^b, P 68^b.

1 Dünya kocakarisına düşmeyen kişi adamdır, başına gayret tacını takmış seçkin bir kimsedir.

• ğayret: devlet N15.

2 Dünya tilkisinin hilesine aldanmayan gönül, aşk meydanında aslan kuvvetli bir yiğittir.

• rūbāh-ı cihānuñ āline: rūbe[h] teg cihānuñ rûyına GHB.

3 Nefis yılanını tutup parçalayan şu fakir, Kapı arslanı Hz. Ali sultanın kapısındaki Kanber'dir (Kanber: Hz. Ali'nin kölesi).

♦ nefsin: nefsi HD. ķanber ol: hayberün N9. bābında: ol şāha N15.

4. ehl-i fakrın ayağı toprağını ser-tâc eden
şüretâ hâk ise ma'nîde bir âzer-zerdür ol
5. **hayretî**nün âteş-i âhından âhenler erür
zâhidün nerm etmedi kalbin meger mermerdür ol

318.

Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. bülbülün ey yüzi gül zâr etme luṭf et gitme gel
meskenin gülzâr iken hâr etme luṭf et gitme gel
2. yollarında şol hudâvendin yetürmiş seg gibi
gözlerin bî-çârenün çâr etme luṭf et gitme gel
3. yarama yârâ meded var ise çâren merhem ur
yohsa gitdükçe dil-efgâr etme luṭf et gitme gel
4. nûrsın bu dîde-i gam-dîdeme merdümlük et
göz göre rûzum şeb-i târ etme luṭf et gitme gel

4 Fukaranın ayağının toprağını baş tacı eden; görünüşte toprağa bulansa da aslında kızıl altındır.

5 Hayretî'nin ah ateşinden demirler erirken zahidin kalbi yumuşamadı bile, meğer o taş kalpliymiş.

• kalbin meger: gönlin 'aceb N9; gönlin meger P.

318. HD s. 284, N4-, N9 73^b, N15 94^b, GHB 127^b, P 68^b.

1 Ey gül yüzlü, gel lütfet de gitme, bülbülünü ağlatma, onun yerini gül bahçesiyken dikenliğe çevirme.

♦ meskenin: meskeni HD, N15, GHB, P.

2 Yolunda, sahibini kaybetmiş köpek gibi bu zavallıyı dört gözle bekletme! Gel gitme ne olur.

• seg: gül GHB.

3 Ey yâr medet! Bir çaren varsa yarama merhem olarak sür; yoksa (sen/) gittikçe gönlü yaralı hâle geliyorum, gel gitme lütfen.

4 Sen bir nursun, gam görmüş gözüme gözbebeği ol/insanlık et, lütfen gel gitme, göz göre göre gündüzümü karanlık geceye çevirme.

5. **hayretî**nün başına üsküp şehrin tar édüp
gözleri yaşını vardar étme lûtf ét gitme gel

319.

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün
Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. érmesün dersen yağa dest-i ağıār ey gönül
el uzatma kimse dāmānına zinhār ey gönül
2. bezm-i vahdetde gelüp olmak dilerseñ bāde-nüş
evvelā benlik humārından ayıl var ey gönül
3. tāt u destārı gider ser bir büyük bārı n'eder
olmuş iken bağa başum bir büyük bār ey gönül
4. geldi derd ü miñnet ü endüh u gam gitdi hemān
'aql u hüş u şabr u tākāt çār u nā-çār ey gönül
5. çünkü sen 'ışk-ı cüvān-baht ile olduñ hem-nişin
olmazsın gitdi pîr-i 'aql ile yār ey gönül
6. olmadın pür-yara cismüm tîğ-i cevri-i yār ile
olmadum ben 'ışk meydanında yarar ey gönül

- 5 Gel! Lütfen gitme! Üsküp şehrini Hayretî'nin başına dar edip, gözyaşını Vardar nehri gibi akıtma.

• tar: dar N15, GHB, P.

319. HD s. 284, N4-, N9 73^b, N15 94^b, GHB 127^b, P 69^a.

- 1 Ey gönül, başkalarının eli yakana dokunmasın dersen, asla kimsenin eteğine el uzatma.
- 2 Ey gönül! Birlik meclisinde şarap içmek istiyorsan, öncelikle git, benlik sersemliğinden kurtul.
- 3 Ey gönül! Başım (kendisi) bana büyük bir yük olmuşken bir büyük yükü daha ne yapsın. Taç ve kavuktan kurtul!
- 4 Ey gönül! Dert ve sıkıntı, keder ve gam gelince, akıl ve fikir, sabır ve tahammül, çare ve çaresizlik o anda yok oldu.
- 5 Ey gönül! Mademki sen genç talihli aşk ile orkadaş oldun, akıl ihtiyarıyla dost olma şansın kalmadı.
- 6 Ey bedenim! (Malesef) yârin eziyet kılıcıyla kesilip yara içinde kalmadın! Ey gönül! (Ne yazık ki) ben aşk meydanında yararlılık gösteremedim.

7. **ḥayretī**yem cümle kayd-ı dehrden āzādeyem
olalı bend-i ğam-ı ‘ışka giriftār ēy gönül

320.

Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün
Remel – + – – / – + – – / – + – – / – + –

1. umma yārī ehl-i dünyādan yūri var ēy gönül
sen saña yār ol saña yār ol saña yār ēy gönül
2. bār-ı minnet yüklenüp ḥam kılma naḥl-i ḳaddünḥi
ser-firāz ol serv-i ser-keş gibi her-bār ēy gönül
3. ni‘metiyçün minnetin çekmek ne lāzım kimsenün
merd isen ḥar-vār inen yüklenme ḥar-vār ēy gönül
4. gel hümā gibi geçin bir üstühvān-ı ḥuşğ ile
her ḥasīsün ḥvānına düşme meges-vār ēy gönül
5. **ḥayretī**-veş aldanup sen de ziyān ētdün hemān
eyleme gel ehl-i dünyā ile bāzār ēy gönül

7 Ey gönül, Ben Hayretī’yim. Aşkın gam başına tutulduğumdan beri bütün dünya bağlarından kurtulmuşum, özgürüm.

320. HD s. 285, N4-, N9 74^a, N15 94^b, GHB 128^a, P 69^a.

1 Ey gönül, dünya ehlinden dostluk görmeyi bekleme, sana kendinden başka dost yok, var yürü (hayata böyle devam et)!

2 Ey gönül! Minnet yükü altında kalıp fidan gibi boyunu iki büklüm etme; dik başlı servi gibi her zaman başını yukarıda tut.

3 Ey gönül! Nimet için insanların minnetini çekmeye ne gerek var? Adamsan eşek gibi öyle eşek dolusu yükü yüklenme.

4 Ey gönül! Gel hüma kuşu gibi bir kuru kemikle geçin git, sinek gibi her cimrinin sofrasına düşme.

• ḥvānına: ḥūnine N15.

5 Ey gönül! Hayretī gibi sen de daima aldanıp zarar ettin, gel dünya ehliyle alışverişi kes.

321.

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'iliün

Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. aldanup her dilbere dil vërme zinhâr ey gönül
kim bulunmaz istesen dünyâyı bir yâr ey gönül
2. hil'at-ı hüsnnin görüp aldanma bir meh-pârenün
kullanılmışdur şakın olma haridâr ey gönül
3. naqd-i cân şarf eylesen bir pula şaymaz hûblar
eylemez bunlar inen bî-zerle bâzâr ey gönül
4. görmedüm bir pāk-dâmen serv-i ser-keş dünyede
bulmadum yıılanmaduk bir verd-i bî-hâr ey gönül
5. şimdiki dilberlere 'arz-ı şadâkat eylesen
hayretî-veş sen de olursın günehkâr ey gönül

321. HD s. 285, N4-, N9 74^a, N15 95^a, GHB 128^a, P 69^a.

- 1 Ey gönül! Sakın her dilbere aldanıp gönül verme, çünkü (tüm) dünyayı arasan da bir yâr bulunmaz.
 - dünyâyı: dünyâda N15.
- 2 Ey gönül! Bir ay parçasının güzel elbiselerini görüp aldanma, ikinci eldir sakın müşteri olmayasın.
- 3 Ey gönül! Sen can sermayeni feda etsen de güzeller bir pul kadar değer vermezler; bunların parasız adamla işi olmaz.
 - bunlar inen: inen bular N15. bî-zerle: zer ile GHB. şaymaz: almaz P.
- 4 Ey gönül! Dünyada eteği pak (namuslu) başı dik bir servi görmedim, koklanmadık bir dikensiz gül bulamadım.
- 5 Ey gönül! Şimdiki güzellere sadakat gösterirsen, (adamı günaha sokarlar) sen de Hayretî gibi günahkar olursun.

322.

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. néce yazam bildürem ben bende saña 'arz-ı hâl
ben gedâ-yı kûy-ı ğam sen şâh-ı iklîm-i cemâl
2. başımı tîğ-ı cefâ ile kesersen dostum
rişte-i cânüm benüm senden kesilmekdür muhâl
3. gel beni öldür hemân redd étme sulţânüm benüm
kim ne zulm olsun fakîre ne saña olsun vebâl
4. gün gibi ben zerre-i nâ-çizi ref' ét hâkden
âfitâb-ı 'ıyşına düşmenlerün ersün zevâl
5. gösterüp cânâ cemâlün nûrını âyîne-vâr
hayretîyi kıl yine bir tûṭî-i şîrîn-maḳâl

323.

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. ey gönül bî-neng ü 'âr olmak dilerseñ 'âşık ol
halk içinde hâr u zâr olmak dilerseñ 'âşık ol

322. HD s. 286, N4 35^a, N9 74^a, N15 95^a, GHB 128^a, P 69^b.

- 1 Ben gam bucağının zavallısı, sen güzellik ikliminin padişahı; ben köle sana arzuhalimi nasıl yazıp ulaştırayım?
- 2 Dostum! Sen başımı cefa kılıcıyla kessen de benim can bağımın senden ayrılması mümkün değildir.
- 3 Ey benim sultanım! Gel, beni öldür fakat (kapından) geri çevirme ki ne fakire eziyet olsun ne sana günah yazılsın.
- 4 Güneş gibi ben değersiz küçük zerreyi topraktan kaldır da düşmanların zevk ve sefa güneşi batmaya başlasın.
- 5 A can! Güzelliğinin nurunu ayna gibi gösterip Hayretî'yi yine tatlı sözler söyleyen bir papağan eyle.

323. HD s. 287, N4 34^b, N9 74^b, N15 95^a, GHB 128^b, P 69^b.

- 1 Ey gönül! Arsız ve utanmaz olup halk içinde hor ve zavallı olmayı istiyorsan âşık ol.
 - hâr: hôr N4, N9, N15. bî-neng ü 'âr: bî-nâm u neng P.

2. dāğ-ı nār-ı hecre hem-pehlū fiğāna hem-nefes
āha hem-dem derde yār olmak dilerseñ ‘āşık ol
3. yēr édüp gül gibi başı üzre ehl-i dillerün
cāhilün gözine hār olmak dilerseñ ‘āşık ol
4. mülk-i şüretde édüp yoğa ber-ā-ber kendünj
‘ālem-i ma‘nide var olmak dilerseñ ‘āşık ol
5. düşüben ey **hayretî** vādilere mānend-i āb
şevk-ı didār ile zār olmak dilerseñ ‘āşık ol

324.

Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün
Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. ey birāder terk-i ‘ār etmek dilerseñ ‘āşık ol
gizlü rāzun āşıkār etmek dilerseñ ‘āşık ol
2. her cefāyı hoş görüp her zahmeti rāhat bilüp
her belāyı ihtiyār etmek dilerseñ ‘āşık ol
3. raht u bahtun tārūmār édüp dükānun ey refīk
kār u bārūñ āh u zār etmek dilerseñ ‘āşık ol

- 2 Ayrılık ateşinin yanıklarıyla yandaş, figan ile dost, aha arkadaş, dert ile ahbab olmayı istiyorsan âşık ol.
- 3 Gül gibi gönül ehlinin başı üstünde yer edinip cahillerin gözüne batan bir diken olmak istersen âşık ol.
- 4 Görünen mülk âleminde kendini yok ile beraber (yok) edip, mana âleminde var olmayı istersen âşık ol.
• yoğa: yâre P.
- 5 Ey Hayretî, su gibi vadilere düşerek sevgilinin yüzünün şiddetli arzusuyla çağlamak istersen âşık ol.
• ey hayretî vadilere: vadilere ey hayretî N15, GHB, P. zâr olmak: yâr olmak P.

324. HD s. 287, N4 35^a, N9 74^b, N15 95^b, GHB 128^b, P 69^b.

- 1 Ey kardeş! Utanmayı bırakmak, gizli sırrını açık etmek istersen âşık ol.
- 2 Her sıkıntıyı hoş görüp, her zahmeti rahatlık bilip, her belaya koşmayı istiyorsan âşık ol.
- 3 Ey dost! Koşum takımların dağılsın, bahtın ve dükkanın mahvolsun, işin gücün ah edip sızlanmak olsun istersen âşık ol.

4. çār dīvārın beden bünyādınun edüp harāb
cān esāsın üstüvār etmek dilerseñ ‘aşık ol
5. bir miḥakk-i ma‘nevīdür ‘ışk-ı pāk ey ḥayretī
ḳalbünı sen de ‘ayār etmek dilerseñ ‘aşık ol

325.

Mef‘ülü mefā‘ilü mefā‘ilü fe‘ülüin
Hezec -- + / + -- + / + -- + / + --

1. ḥāk ol seni devrān daḥı ḥāk etmedin evvel
nefsi depele ḳalbi helāk etmedin evvel
2. şūret vèremez olsa ruḥ-ı yāra muḳābil
āyīne-i ḳalbin kişi pāk etmedin evvel
3. ben de ayağum çekmiş idüm dāmene ey şeyḥ
şabrum yaḳasın ‘ışk eli çāk etmedin evvel
4. ‘uzlet bucağın mesken ü me’vā edinigör
devrān yerünı künc-i mağāk etmedin evvel

◆ raḥt u baḥtun: raḥt u baḥtın HD, N4, N15, GHB; raḥt-ı baḥtın P. zār itmek:
zārın olmak GHB.

4. Beden binasının dört duvarı yıkıp, canın temelini kuvvetlendirmek istersen
âşık ol.

5. Ey Hayretî! Saf aşk manevi bir mihek taşıdır; sen de kalbini bir ölçüye göre
değerlendirmek istersen âşık ol.

325. HD s. 288, N4 35^a, N9 74^b, N15 95^b, GHB 128^b, P 70^a, BR 67^b.

1. Zaman seni toprak etmeden evvel toprak ol (ölmeden evvel öl), kalbini helak
etmeden evvel nefsinı tepele.

2. Sevgilinin yanağının karşısına geçse de kişi kalp aynasını pak etmeden
(sevgilinin) sureti orada gözükmez.

3. Ey şeyh! Aşk eli sabrımın yakısını yırtmadan evvel ben de ayağımı eteğimin
altına çekmiştim.

• çekmiş idüm dāmene: dāmene çekmiş idüm N4.

4. Felek yerini mezar çukurunun köşesi etmeden evvel inziva bucağını yer yurt
edinmeye bak.

• N4-.

5. âhîr bitürür işünî cellâd-ı felek çün
ëy dil ne biter ölmeye hâk étmedin evvel
6. ëy **hayretî** gel kesb-i kemâl étmege sa'y ét
sermâyen olup cümle hebâ gitmedin evvel

326.

Fe'îlâtün fe'îlâtün fe'îlâtün fe'îlün
Remel + + - - / + + - - / + + - - / + + -

1. aķıdal'dan gözümün yaşını bārān-şekil
bāğ-ı haddinde belürdi haţ-ı reyhān-şekil
2. başunı top édüben yolına cān oynayasın
zāhidā ger göresin zülfini çevgān-şekil
3. ruhların vaşfını yazduķca elümde ķalemüm
beytümi rüşen éder şem'-i şebistān-şekil
4. ādem oldu uludı ādeme ķarışdı raķīb
seyr éder itlerün ile yine aķrān-şekil

-
- 5 Ey gönül! Madem sonunda ecel celladı seni öldürecek o seni toprak etmeden ölmekten ne çıkar

◆ âhîr...çün: cellâd-ı felek bitirür işünî bir gün. ne: N4-. hâk: pāk HD, N15, GHB, P, BR. ne biter ölmeye BR: ne biter öyleye HD, N4, P; yiter ol bilmeye N9; ne biter olmağa GHB. cellâd-ı felek çün: cellâd felekde N15. ey dil: evvel N15.

- 6 Ey Hayretî! Gel, sermayen bütünüyte heba olup gitmeden evvel kemale ermeye çabala.

• kemâl: baķâ N9; hüner P.

326. HD s. 288, N4 35^b, N9 75^a, N15 95^b, GHB 129^a, P 70^a.

- 1 Gözyaşımı yağmur gibi akıtalı, yanağının bağında reyhan türünden ayva tütleri belirdi.
- 2 Ey zahit! Eğer (sevgilinin) ucu eğri çevgan sopası gibi zülfinü görürsen yolunda başını top edip canını feda edesin.
- 3 Kalemim, elimde yanağının vasıflarını yazdıķça; kandil misali beytimi/hanemi aydınlatır.
- 4 Rakip, büyümüş adam olmuş da insan içine ķarışmış; onlarla yakınmış gibi yine itlerinle gezip dolaşıyor.

5. pāy-māl eyleme ben mūr-ı za‘īfe nazar èt
‘adil ol pādīshühüm šāh süleymān-şekil
6. derdmendem beni incitme ṭabībā kerem èt
hoş gelür derd-i maḥabbet bana dermān-şekil
7. ‘ışk bendinden eger bir nefes āzāde olam
dehr bāğı görünür gözüme zindān-şekil
8. ḥūblardan beni men‘ eyledi dün vā‘iz-i şehir
gör ne ḥayvānlar olur dünyede insān-şekil
9. vech-i ādemde şu kim āyet-i rahmān okıdı
anı idlāl edemez şūfī-i şeyṭān-şekil
10. ‘ışk gencīnesine mesken olupdur gönlüm
künc-i ğamda görünür gerçi ki vīrān-şekil
11. ‘ışk esrārı ile tekye-i dehr içre bugün
ḥayretīyem yürürem vālih ü ḥayrān-şekil

-
- 5 Ey padişahım! Ben zayıf karıncayı gözet, ayaklar altına alma, Sultan Süleyman gibi adil ol.
 - eyleme ben: itme iñen N9.
 - 6 Ey tabip! Dertliyim, lütfen beni incitme; bana derman gibi olan aşk derdimden memnunum.
 - derd-i maḥabbet: derd ü maḥabbet N4. gelür: durur N9.
 - 7 Eğer bir an bile aşk bağından çözülüp serbest kalsam, dünya bahçesi bana zindan şeklinde görünür.
 - bendinden: derdinden N15.
 - 8 Şehrin vaizi dün beni güzellerden menetti; dünyada insan şeklinde ne hayvanlar olduğunu gör.
 - 9 Şeytan şeklindeki sofı, insanın yüzünde Rahmān’ın ayetini okuyan kişiyi doğru yoldan saptıramaz.
 - 10 Her ne kadar gam bucağında virane şeklinde görünse de gönlüm, aşk hazinesine mesken olmuştur.
 - 11 Ben Hayretī’yim! Bugün dünya dergâhında aşk esrarından şaşkın ve hayrete düşmüş şekilde yürüyorum.

327.

Fe'îlâtün fe'îlâtün fe'îlâtün fe'îlün

Remel + + - - / + + - - / + + - - / + + -

1. cümleden pāk ü mücerred olalı ḥāne-i dil
taḥtgāh-ı ḡam-ı 'ışk oldu bu ḡam-ḥāne-i dil
2. 'ışkuñ gencine mesken mi olurdu ṣāhum
ḡayrıdan cümle berī olmasa vīrāne-i dil
3. bezm-i 'ışk içre ṣehā cām-ı belā nūş edeli
feleke vērmez olupdur der-i mey-ḥāneyi dil
4. kanımı kara yere kardı gözüñ göz göre āh
odlara yakdı bu ben bī-dil-i dīvāneyi dil
5. şubḥa dek şevk ile göynüklerini ḥayretīyā
şem'-i bezm ile yanışdı gece pervāne-i dil

327. HD s. 289, N4 34^a, N9 75^a, N15 96^b, GHB 129^a, P 70^b.

- 1 Gönül evim her şeyden temiz ve ari olalı bu gamlı gönül hanesi aşk derdinin başkenti olmuştur.
- 2 Kalbim! Virane gönül, başka şeylerden bütünüyle uzaklaşmasaydı, aşkının hazinesinin meskeni olur muydu?
♦ bālüm: ṣāhum HD; gönülüm N15.
- 3 Ey padişah! Gönül, aşk meclisinde bela kadehini yudumladığından beri meyhane kapısını dünyaya değişmez oldu.
• bezm-i 'ışk içre: bezm-i 'ışkuñda GHB. (P'de dördüncü beyittir.)
- 4 Ah! Gözüñ, göz göre göre kanımı toprağa kardı; dil, bu ben divane âşığı ateşlere attı.
♦ bu ben bī-dil-i: yine ben deli HD, N4, GHB, N15.
- 5 Ey Hayretî! Gönül pervanesi gece sabaha kadar meclisin mumuyla karşılıklı olarak ızdıraplarını yaktılar.
• gice: yine N4.

328.

Fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + - -

1. èy gönül uşlu isen dīvāne ol dīvāne ol
yan cemāli şem'ine pervāne ol pervāne ol
2. cānuşa mihr ü maḥabbet şu'le şalsun dēr isen
ḥāne-i ḳalbüm gibi vīrāne ol vīrāne ol
3. ruḥ süre atun ayağına piyāde şāhlar
tek bisāt-ı 'ışḳda ferzāne ol ferzāne ol
4. vakti geçmiş bir 'acūze ḳaḥbedür dünyā-yı dūn
cūft edinme kendüñe merdāne ol merdāne ol
5. ḥayretī-veş bilmeyem dersen eger dünyā ğamın
cām-ı 'ışḳı nūş edüp mestāne ol mestāne ol

328. HD s. 290, N4 34^a, N9 75^b, N15 96^a, GHB 129^b, P 70^b.

- 1 A gönül! Akıllı isen divane ol; sevgilinin güzelliğinin mumu etrafında dönen pervane ol.
 - yan: cân N9.
- 2 Sevgi ve aşk canına parıldatsın dersen kalp evim gibi bir virane ol.
- 3 Sen yeter ki aşk tahtasında vezir gibi (hareketli) ol, şahlar piyon (gibi) kalelerini senin atının ayaklarına getirirler. [Sen yeter ki aşk ikliminde âlim bir kimse ol, sultanlar yaya olarak gelip yüzlerini atının ayağına sürerler.]
 - tek: geç N9. ruḥ süre atun ayağına: atun ayağına bir ruḥ P.
- 4 Alçak dünya vakti geçmiş suratsız kahpedir, onu kendine dost edinme, mert ol, mert yaşa.
- 5 Hayretî gibi dünya gamını bilmeyeyim dersen, aşk kadehini içip sarhoş olmalısın.
 - N4-, N9-, N15. ḥayretî...ğamın: ḥayretî bezm-i cihānda la'l-i cânân şevḳına GHB, N3 53^a. cām-ı 'ışḳı nūş idüp: cām-ı cem nūy eyleyüp GHB.

329.

Fe'îlâtün mefâ'ilün fe'ilün
Hafîf + + - - / + - + - / + + -

1. yine bir âfitâba düşdi gönül
şeh-i 'âlî-cenâba düşdi gönül
2. zülfi sevdâsına tolaşdı yine
uzun uzak hisâba düşdi gönül
3. ağıdı bir serv ayağına şu gibi
ne 'aceb ıztırâba düşdi gönül
4. 'ışk ocağına atdı kend'özini
gör ne nâr-ı 'azâba düşdi gönül
5. **hayretî** hâşılı hâta êtdüm
çok târîk-ı şavâba düşdi gönül

330.

Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün
Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. vâşıl-ı cân olmak istersen bedenden geç gönül
gel şehîd-i 'ışk-ı cânân ol kefinden geç gönül

329. HD s. 290, N4-, N9 75^b, N15 98^a, GHB 129^b, P 70^b.

1 Gönül, yine bir güneş yüzlüye, kadri yüce bir şaha kapıldı.

2 Gönül yine saçının sevdasına dolaştı, (bu yüzden) uzun uzadıya hesaplara daldı.

• tolaşdı: dolaştı N9, P. uzak: uzun N9.

3 Gönül, su gibi bir servinin ayağına aktı ve şaşılacak bir ızdıraba düştü.

4 Gönülün kendisini aşk ocağına atmasından nasıl bir azap ateşine düştüğünü anla.

♦ kend'özini: kendüsini HD.

5 Hayretî, kısacası ben hata ettim, fakat gönül doğru yola yöneldi.

330. HD s. 291, N4 34^b, N9 75^b, N15 96^b, GHB 129^b, P 70^b.

1 Ey gönül, can bulmak istersen bedenden vazgeç, gel sevgilinin aşk şehidi ol kefinden vazgeç.

• istersen; dilerseñ GHB. kefinden: bedenden GHB.

2. faşl-ı güldür gül gibi çāk eyle gel ten cübbesin
mevsim-i dīvānelikdür pîrehenden geç gönül
3. kal'a-i 'ışka girüp olmağ dilerseñ ger emīn
hāk ile yeksān olup burc-i bedenden geç gönül
4. ger dilerseñ eresin dīdār-ı yāra şu gibi
benligün maḥv eyle el yu mā vü menden geç gönül
5. bir elif kaçd tāze-ḥaṭ dilber sevüpdür **ḥayretī**
fāriğ ol bi'llāhi gel serv-i çemenden geç gönül

331.

Mef'ulü fā'ilātü mefā'ilü fā'ilün
Muzāri' - - + / - + - + / + - - + / - + -

1. la'lün firākı ile tolu kan durur gönül
zülfün hevāsı ile perişān durur gönül
2. şüretde gerçi kim görünür mürdan za'īf
ma'nide devletünde süleymān durur gönül

-
- 2 Ey gönül! Bu bahar mevsimidir, gül gibi (yapıp) ten cübbesini yırt; hem divanelik mevsimidir gömleğini gözden çıkart.
 - 3 Ey gönül! Aşk kalesine girip (tehlikelerden) emin olmak istersen yerle bir olup, toprak olup beden kalesini terk et.
 - dilerseñ: istersen GHB. (N15'te dördüncü beyittir.) hāk...gönül: benligün maḥv eyle al bu mâcerâdan geç gönül GHB.
 - 4 Ey gönül! Eğer Su gibi yârin yüzüne ulaşmak istersen, benliğini mahvedip temizlen ne ve kim davasından vazgeç.
 - GHB-.
 - 5 Ey gönül! Hayretî bir elif boylu, ayva tüyleri yeni terlemiş bir sevgiliyi sevmektedir, Allah aşkına (sen de) çemenin servisini bırak, vazgeç.
 - ḥaṭ ḥad GHB.
331. HD s. 292, N4 35^a, N9 76^a, N15 96^b, GHB 130^a, P 71^a.
- 1 Ey sevgili! Gönül, dudağının ayrılığıyla kana bulandı, zülfünün arzusuyla perişan oldu.
 - 2 Sureten karıncadan daha zayıf görünen gönül aslında senin devletinde Hz. Süleyman gibi bir padişahtır.

3. bāzīçe-i maḥabbeti elden ḵomaz müdām
bizi ḵocatdı bir delü oğlan durur gönül
4. bu rübeh-i zamāneye aldanmaz ise ger
gam pîşesinde bir ḵağan arslan durur gönül
5. ey ḥayretî gönül ne durur hîç bilür misin
‘ışḵa esîr ü ‘āleme sulṭān durur gönül

332.

Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün
Remel – + – – / – + – – / – + – – / – + –

1. şāh-ı ‘ālem olmağ istersen gedā ol ey gönül
ḵo riyāset fikrini gel ḥāk-i pā ol ey gönül
2. faḵr ile faḵr èt ğınā istersen ey dil dünyede
geç ḵanā‘at küncine bir pādişā ol ey gönül
3. ğıll u ğışdan şayḵal-ı ‘ışḵ ile pāk èt kendünj
açılup āyine-i ğitî-nümā ol ey gönül
4. gördi mi kimse fenā dehrün beḵāsın bir baḵ a
ṭālib-i mülk-i beḵā isen fenā ol ey gönül

3 Muhabbet oyuncağını elden hiç bırakmayan gönül, bizi kocatan bir deli oğlandır.

• bizi ḵocatdı: ḵocatdı bizi N4; ḵocatdı beni N9 GHB; ḵocadı gitdi N15; ḵocatdı bâkı P.

4 Gönül, eğer zamanın tilkisine aldanmazsa gam sanatında kükreyen bir arslan olur.

5 Ey Hayretî! Gönül nedir bilir misin? Gönül aşkın esiri ve âlemin sultanıdır.

• sulṭān durur: sulṭāndur N4.

332. HD s. 292, N4 35a, N9 76a, N15 97a, GHB 130a, P 71a.

1 Ey gönül, âlemin şahı olmak istersen bir dilenci ol, reislik fikrini bırakıp ayak tozu ol.

2 Ey gönül! Dünyada zenginlik istersen kanaat köşesine geçip fakirlikle övünen bir padişah ol.

3 Ey gönül! Aşk cilasıyla kendini kin ve nefretten arındır, tertemiz olup cihanı gösteren bir ayna ol.

4 Ey gönül! Bak bakalım, kimse bu geçici dünyanın kalıcılığını mı görmüş mü? Beka mülkünü istiyorsan yokluğu tercih et.

5. **hayretî**nün derdine dermân olayın dâr isen
dem-be-dem derd ü belâya mübtelâ ol ey gönül

333.

Mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün
Hezec + - - - / + - - - / + - - - / + - - -

1. elâ ey şüh u ey şen gül kı ben ağlayayın sen gül
ben ağladıkça bülbül-veş olup sen gül gibi şen gül
2. benem gen yerde bülbül-veş kı pîşem olsun âh etmek
açılmış gül gibi sen tek müdâm ey yüzi gülşen gül
3. kaçan olam cüdâ senden olur gülşen bânâ külhan
senünle çeşmüme rüşen görünür nâr-ı külhan gül
4. benüm gönlüm gibi âyâ olur mı bülbül-i gûyâ
gelür mi sanâ benzer ya 'aceb pâk-dâmen gül
5. 'aceb mi **hayretî** seydâ dese şî'r-i ter ü garrâ
efendim şimdi mi peydâ olupdur kara yerden gül

5 Ey gönül! Eğer Hayretî'nin derdine derman olmak istiyorsan daima dert ve belalara müptela ol.

333. HD s. 293, N4 34^a, N9 76^b, N15 97^a, GHB 130^a, P 71^b.

1 Ey şüh ve ey neşeli gülüm! Sen gül, ağlamayı bana bırak. Ben bülbül gibi ağladıkça sen gül gibi neşelenip gül.

2 Ey gülşen yüzlü, ben yabanda kalmış bülbül gibiyken bırak da mesleğim ah etmek olsun. Yeter ki sen daima açılmış bir gül gibi gül.

• bülbül-veş: bülbül teg N4, N9, N15, P. müdâm: hemân N9. olsun ah itmek: ağlamak olsun GHB.

3 Senden ayrı kaldığım zaman gül bahçesi bana külhan olur, seninleyken külhanın ateşi gözüme açıkça gül gibi görünür.

• olur gülşen bânâ külhan: olur âteş bânâ gülşen N15, GHB.

4 A sevgili! Benim gönlüm gibi öten bülbül var mı? Peki ya sana benzer iffetli bir gül (bir daha dünyaya) gelir mi?

• gelür mi: olur mı N4.

5 Efendim! Divane Hayretî'nin yeni ve güzel bir şiir söylemesine şaşılır mı? Zira kara topraktan gül bitmesi yeni bir şey değildir.

• dise şî'r-i ter ü garrâ: dâr ise şî'r-i ter garrâ N15. peydâ: gûyâ P.

334.

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. fūrķat içinde ğam u endūh-ı yār eksük degül
şād ol ey dil saña bu ğurbbetde yār eksük degül
2. h^vāce-i bāzār-ı 'ışķ oldum metā'-ı derd ü ğam
devletinde sen şehün fi'l-cülme var eksük degül
3. husrevā şebdiz-i zülfün na'line neşr étmege
dem-be-dem gül-gün-ı eşküm la'l-vār eksük degül
4. düşeli sen taş bağırlu dil-rübāya āh kim
gönlümün āyīnesinden inkisār eksük degül
5. ben gedā yolında hāk olduğum için **hayretî**
hātır-ı dilberde her laḫzā ğubār eksük degül

335.

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. ağlasun 'āşıklarun ḳo dostum sen gül şen ol
şad hezārān bülbul-i nālānı var bir gülşen ol

334. HD s. 293, N4-, N9 76^b, N15 97^a, GHB 130^b, P 72^a.

- 1 Hicran hâlinde sevgilinin gamı kederi eksik olmaz; şad ol ey gönül, bu gurbette senin için daima bir yâr bulunur. kmkm
- 2 Sen şahımın devleti dert ve gam sermayesiyle eksiksiz tastamam doludur. Ben de (o devlette) aşk pazarı esnafındanım.
- 3 Ey padişah! Gözyaşımın lal gibi kan kırmızı Gülgün'u, senin zülfünün Şebdiz'inin ayağına serpmek için her zaman hazırdr.
- 4 Sen taş bağırlı gönül çelene düştüğünden beri gönül aynam kırıklarla doludur.
 - düşeli: düşelü N9. taş: daş N15, P.
- 5 A Hayretî! Ben zavallı, sevgilinin yolunda toprak olduğum için (onun) fikrinden toz toprak eksik olmaz.

335. HD s. 294, N4 34^a, N9 76^b, N15 97^b, GHB 130^b, P 72^a.

- 1 Dostum! Âşıkların ağlasın bırak! Yeter ki sen gül, şen ol; yüz bin inleyen bülbulü bulunan bir gülşen ol.

2. sâye gibi ben kara yerlerde dâyim pây-mâl
sen güzellik âsumânı üzre şems-i rûşen ol
3. ey ecel yâr ol baña yâr oldu çün benden cüdâ
ey kefen ben hasta-i 'uryâna gel pîrâhen ol
4. âşinâlık kesb et ey dil itleriyle dilberün
hey yaban dîvânesi cehd eyle sen de evden ol
5. vâz gelmiş **hayretî** maḥbûb ile meyden dedüm
gonce-veş gül yüzlü dilberler dediler andan ol

336.

Mefâ'îlün mefâ'îlün fe'ulün
Hezec + - - - / + - - - / + - -

1. demidür ey şeb-i ğam rûz-ı 'îd ol
zamânıdur gel ey tâlî' sa'îd ol
2. siyeh zülfi gibi yeter karardun
cebîni gibi ey bahtum sepîd ol
3. biraz bahtum yüzine âb sepdün
mezîd ol ey gözüm yaşı mezîd ol

◆ ağlasun 'âşıklarun kıo döstum: ağlasunlar döstum 'âşıklarun HD, N9, N15;
ağlasun 'âşıklarun teg döstum P.

- 2 Ben daima gölge gibi kara yerlerde sürüneyim; sen güzellik göğünde parlak güneş ol.
- 3 Ey ecel, yârımdan ayrı düştüm, artık sen benim nasibim ol. Gel ey kefen, ben çıplak hastaya bir gömlek ol.
- 4 Ey gönül, ey yabanın delisi! Sen de hane halkından olmak için uğraş, o sevgilinin (kapısındaki) itleriyle yakınlık kur.
- 5 Hayretî sevgiliden ve şaraptan vazgeçmiş dedim, gonca gibi gül yüzlü sevgililer tabi tabi öyledir, dediler.

336. HD s. 294, N4 34^a, N9 76^a, N15 98^a, GHB 130^b, P 71^a.

- 1 Ey gam gecesi bayram günü olmanın vaktidir; ey talihim uğurlu olmanın zamanıdır.
- 2 Ey bahtım, sevgilinin siyah zülfü gibi karardığın yeter, artık sevgilinin alnı gibi açılıp yüzüme gül.
- 3 Ey gözyaşım, bahtımın yüzüne biraz su serptin, var ol, eksik olma.
• sepdün: şaçdun N15.

4. dilerseñ éresin ey dil murāda
ériş bir pîr eşigine mürîd ol
5. mürîd olmak gereksin pîr-i ʿışka
gerek şiblî gerekse bâyezîd ol
6. şanemler şevkına deyr-i cihānda
er isen **hayretî** gibi kadîd ol

337.

Mefʿûlû fâʿilâtü mefâʿilü fâʿilün
Muzâriʿ - - + / - + - + / + - - + / - + -

1. ey dil bu tîğ-i hırş ile efgār olmağıl
bu kayd-ı hānumāna giriftār olmağıl
2. pāk-i mücerredān dirilürken mesîh-vār
uyup bu cîfe dünyeye murdār olmağıl
3. daʿvâ-yı merdî éder iken nefse kul olup
bu pîre-zen cihāna perestār olmağıl
4. yārun kara saçı gibi hāke ber-â-ber ol
lîkin o turrallar gibi tarrār olmağıl

-
- 4 Ey gönül, muradına ermek istersen bir pirin kapısına git, müridi ol.
• pîr: merd N4.
 - 5 İster Şiblî, isterse Bâyezit olsun; aşkın üstadına tabi olman gerekli.
• (GHB ve P'de altıncı beyittir.)
 - 6 Hayretî gibi bir yiğitsen cihan kilisesindeki heykeller gibi güzel sevgilinin
aşkıyla (yemeden içmeden kesilip) iskelet gibi kalırsın.
• N4-. (N9'da beşinci beyittir.)
 337. HD s. 295, N4 34^a, N9 76^b, N15 98^b, GHB 131^a, P 71^b.
 - 1 Ey gönül! (Dikkat et) bu hırs kılıcı ile yaralanıp, dünya bağının tutsağı olma.
 - 2 Temiz manevi şahsiyetler Hz. Mesih gibi ömür sürerken sen bu leş gibi
dünyaya uyup murdar olma.
• mücerredân: mücerredî N9, N15; mücerredem GHB, mücerred P.
 - 3 Yiğitlik davası güderken nefse kul olup bu kocakarı dünyaya tapınma.
• merdî éder iken: merd éder iken N4, N15, GHB, P.
 - 4 Yârin kara saçı gibi başını yere yakın tut (alçak gönüllü ol) fakat o (sonradan
başkaldıran) kâküller gibi hileci olma.
• lîkin: igen GHB.

5. ḥaṭṭı gibi ğubār ol eyā kıara yazılı
 līkin kıara göñüllü sitemkār olmağıl
6. bülbül gibi hemīşe dilā zār olursañ ol
 bāğ-ı cihānda ḥār-ı dil-āzār olmağıl
7. her yüze gülici gül içün yanma odlara
 her başı taşra serve hevādār olmağıl
8. sırruñı ehl-i derde dē ēy ḥayretī meded
 bī-derd olana kāşif-i esrār olmağıl

338.

Fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün
Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. bī-vefālār sevme şimden ğerü ēy dil vāz gel
 aşlı yokdur olma her bī-aşla māyıl vāz gel
2. ḥāşılı 'ālemde kendümden uşandurdı beni
 bī-vefālār sevmeden ēy dil ne ḥāşıl vāz gel

-
- 5 Ey kıara yazılı talihsiz, (sevgilinin) sakalı gibi toza bulan fakat kalbi kararmış bir zalim olma.

• eyā kıara yazılı: ayaklara yazılı N4.

- 6 A göñül! Daima bülbül gibi ağlarsañ ağla yeter ki cihan bağında göñül incitici bir diken olma.

• ḥâr: yâr N4; teg N4.

- 7 Her yüzüne gülen gül (yüzlü) için ateşlere yanma; her havalı servi (boyulu sevgilinin) aşkına düşme.

• taşra: daşra N15.

- 8 Ey Hayretî! Sırrını dert ehline söyle fakat sakın dert sahibi olmayana sırrını açma.

338. HD s. 296, N4-, N9 77^a, N15 97^b, GHB 131^a, P 72^a.

- 1 Ey göñül! Artık vefasızları sevmekten vazgeç, her asılsıza göñül verme, bunun esası yoktur, vazgeç.

- 2 Ey göñül! Kısacası bu beni canımdan bezdirdi, vefasızları sevmekten bir şey çıkmaz, bundan vazgeç.

3. açılıp gül gibi çün şîrîn kelâm étmez saña
bûlbûl-i kıds ise de anı belâ bil vâz gel
4. lutfı çok bir şâha kûl ol ey gönül şimden gerü
şol keremsüzden naşîhat tut kerem kıl vâz gel
5. pîrlikde nâgehân oldun bir oğlan hastası
kılmadı çün boynuna kolum hamâyil vâz gel
6. künc-i zilletde bu denlü çok zelîl olmak neden
çünkü gördün yâridur anuñ erâzil vâz gel
7. kâmil isen hayretî hüsn eline şâh ise de
olıcağ bir dilberün hem-râzı câhil vâz gel

339.

Fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilün
Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. hâk-i pâyuñda olam ben zerre gibi pâ-y-mâl
ber-kemâl etsün güneş yüzlüm seni ol bî-zevâl

-
- 3 Gül gibi açılıp sana bir tatlı söz söylemeyen kutsal bir bûlbûl bile olsa onun bir bela olduğunu bil ve vazgeç.
 - 4 Ey gönül, bundan sonra lütfü çok bir padişahın kölesi ol, lütfen şu cimriden ders al, vazgeç.
• keremsüzden: vefâsuzdan N9, N15, GHB, P. tut: dut N15, GHB, P.
 - 5 Kolum boynuna bir kılıç askısı takmadığı için yaşlılıkta ansızın bir oğlan müptelası oldun çıktın, bundan vazgeç.
 - 6 En aşağı kimselerin onun dostu olduğunu gördükten sonra zillet bucağında bu kadar zelil olmak nedir? Bundan vazgeç.
• yâridur: yâri var N15.
 - 7 Ey Hayretî! Eğer kemal sahibi biriysen, güzellik ülkesinin padişahı da olsa cahil bir sevgilinin sırdaşı olmaktan vazgeç.
• câhil: GHB-.
339. HD s. 296, N4-, N9-, N15 97^b, GHB-, P-.
- 1 Ey güneş yüzlüm, ben yolundaki toz gibi ayaklar altında kalayım, yeter ki o zevalsiz (Allah) seni kemal hâle getirsin.

2. çihre-i hayderde gördüm nûr-ı haḫdan çün eser
tûr-ı mûsî gibi yandım aḫdî gönülüm şu-misâl
3. la'î-i haydar yâdına cân vèr gönül yârın saḫa
dest-i haydardan müyesser kıla kevşer zû'l-celâl
4. âteş-i ḫasret belâsından gönül incinme kim
yoḫ durur 'âlemde bir pervâne kim yakmaya bâl
5. ḫâk-i pâyından getir hicrân eline armağan
ḫayretî'ye haydaruḫ bi'llâhi 'ey bâd-ı şimal

Mîm

340.

Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün
Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. nem begendi ya neremden ḫazḫ eder bilsem benüm
neçe yıldur bir dem ayrılmaz yanumdan ḫam benüm
2. sen gidel'den 'ey dil-i dīvānenün eḫlencesi
cûybâr-ı eşkdür 'âlemde eḫlencem benüm

-
- 2 Hz. Ali'nin yüzünde Hak nurundan eser gördüğüm için Musa'nın Tûr'u gibi yandım, gönülüm su gibi aktı.
 - 3 Ey gönül, Haydar'ın dudağının hatrına canını ver ki celal sahibi olan Allah yarın ahirette Haydar'ın elinden kevser içmeyi sana nasip etsin.
♦ kevşer zû'l-celâl: kevşerden celâl HD.
 - 4 Ey gönül, hasret ateşi belasından dolayı incinme, âlemde kanadını yakmayan bir pervane (âşık) yoktur.
 - 5 Ey poyraz, Allah aşkına, hicran ilindeki Hayretî'ye Haydar'ın ayak bastığı topraktan bir armağan getir.
 340. HD s. 297, N4 37^a, N9 77^b, N15 111^b, GHB 87^a, P 72^b.
Bu gazel GHB'de sondan başa doğru ters olarak yazılmıştır.
 - 1 Gam nice yıldır bir an olsun yanımdan ayrılmıyor, benim neyimi beğendi, neyimden hoşlandı bir bilsem!
• neçe yıldur: neçe gündür GHB.
 - 2 Ey divane gönülümün eḫlencesi! Sen gittiğinden beri eḫlencem göz yaşı ırmağı olmuştur.
♦ cûybâr-ı eşk-i çeşm olmuştur: cûybâr-ı eşkdür 'âlemde HD; cûybâr-ı eşk olupdur şanki P.

3. gül yüzün koyup senün gülzâr-ı cennetden yaña
ger bir adım atam adum olmasun âdem benüm
4. ölürem bir dem eger kıan ağlamazsam ey tabīb
gūyiyā hūn-ı cigerdür zaḥmuma merhem benüm
5. ḥayretî-veş gün yüzünün olalı âvâresi
gözüme bir zerrece gelmez iki ‘âlem benüm

341.

Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün
Remel – + – – / – + – – / – + – – / – + –

1. ben senün şādık kuluḅam şāh ḥaḳkıyçün begüm
eşiğün terk etmezem allāh ḥaḳkıyçün begüm
2. āsitān-ı devletünden sürme ben dervīşün
etme maḥrūm ol ulu dergāh ḥaḳkıyçün begüm
3. nev-cüvānsın alma āhın ben faḳīrün her seher
ehl-i derd etdügi āh u vāh ḥaḳkıyçün begüm

- 3 Eğer senin gül yüzünü bırakıp cennet bahçesine bir adım (olsun) atarsam, bana insan demesinler.

◆ adım atam adum olmasun âdem: adım adam adum olmasun âdem HD; adum âdem olmasun adum âdem N4; adım olmasun adım âdem N9; adum âdem âdım olmasun âdum N15; adum atam olmasun adum adem P. gül yüzün koyup senün; gülşen-i kûyün koyup P.

- 4 Ey tabip, bir an kanlı gözyaşı dökmezsem öleceğim; sanki benim yarımın merhemi ciğer kanıdır.

• (N9 ve P’de üçüncü beyttir.)

- 5 Hayretî gibi aydınlık yüzünün avaresi, tutkunu olduğumdan beri iki âlemin de gözümde zerre kadar kıymeti yoktur.

341. HD s. 298, N4-, N9 77^a, N15 99^a, GHB 131^a, P 72^b.

- 1 Beyim, Hz. Ali şahın hakkı için, ben senin sadık kölenim; Allah’a yemin olsun eşiğini terk edecek değilim.
- 2 Beyim! O ulu dergâh hakkı için, ben dervişini kutlu kapından sürüp mahrum etme.
- 3 Beyim! Sen genç bir yiğitsin, âşıkların ettiği ahuvah hakkı için, her seher ben zavallının ahını alma.

4. zerrece yolsuzluğum yokdur ʔārīk-i ʔışkda
bāb-ı hāḳḳa ʔoğru varan rāh hāḳḳıyçün begüm
5. cevri eliyle yıḳma gönlin ḥayretī bī-çārenün
kaʔbedür vaʔllāhi beytuʔllāh hāḳḳıyçün begüm

342.

Fāʔilātün fāʔilātün fāʔilātün fāʔilün
Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. ʔāşık-ı dīdāruḡam dīdār hāḳḳıyçün begüm
nūr-ı pāk-i aḡmed-i muḡtār hāḳḳıyçün begüm
2. başımı kessen baḡa senden kesilmek yok durur
zūʔl-fiḳār-ı ḡaydar-ı kerrār hāḳḳıyçün begüm
3. ʔışḡuḡa çün kim belī dēdüm belādan dönmezem
şol ezelde ētdüğüm iḳrār hāḳḳıyçün begüm
4. yıḳma gönlim ḡānesin luṭf eyle beytuʔllāhdur
bu eve būnyād uran miʔmār hāḳḳıyçün begüm
5. ḥayretī abdālī ḳılma ḡvān-ı vaşluḡdan ırāḳ
tekye-i ḡakda olan esrār hāḳḳıyçün begüm

4 Beyim! Hak kapısına doğru varan yolun hakkı için, aşk yolunda en ufak bir yolsuzluğum yoktur.

5 Beyim! Beytullah hakkı için, vallahi biçare Hayretî'nin gönlü Kâbe'dir, onu eziyet eliyle harap etme.

342. HD s. 298, N4-, N9 77^b, N15 99^a, GHB 130^b, P 72^b.

1 Beyim! O güzel yüzün, Hz. Muhammed'in mübarek nurunun hakkı için, senin yüzünün âşığıyım.

• dīdāruḡam: dildāruḡam GHB.

2 Beyim! Haydar-ı Kerrar'ın (olan Hz. Ali') kılıcı Zülfikar'ın hakkı için başımı kessen de bana senden ayrılmak yoktur.

3 Beyim! O ezelde verdiğim sözün hakkı için, aşkına *belî* (evet) dedim, o aşk "bela"sından dönmem.

4 Beyim! Bu evin temelini atan (Hâlık-ı zül celâl) hakkı için, lütfeyle, Allah'ın evi olan gönlümü yıḳma.

5 Beyim! Hak dergâhının sırlarının hakkı için, abdal Hayretî'yi kavuşma sofrandan uzak tutma.

• vaşluḡdan ırāḳ: luṭfuḡdan ırāḡ N9; vaşluḡdan diriḡ GHB.

343.

Mef'ülü fā'ilätü mefā'ilü fā'ilün
Muzāri' -- + / - + - + / + - - + / - + -

1. èy gūy-ı kūy-ı server-i merdān olan başum
v'èy şavlecān-ı 'ışk ile ğaltān olan başum
2. èy serzenişlerin çekici halk-ı 'ālemün
v'èy derd ü ğam çekicine sendān olan başum
3. çevgān tabancasını yemiş top gibi āh
èy sille-i cefā ile gerdān olan başum
4. şöhbet şöğinde meykede cāmı gibi müdām
pā-māl olup şikeste-i devrān olan başum
5. bir yerde bir gün ètmeyüp ārām her gece
bir hānķāh-ı miħnete miħmān olan başum
6. düşdün ayaklara ķo riyāset hevāsını
èy başka kendü başına sultān olan başum
7. serdār-ı dehr olursa da baş egme cāhile
èy mülk-i ğamda bī-ser ü sāmān olan başum

343. HD s. 299, N4 41^a, N9 77^b, N15 98^b, GHB 130^b, P 73^a.

- 1 Ey yiğitler başının semtinde top olan, ey aşk sopasıyla yuvarlanan başım.
- 2 Ey cihan halkının başa kakışlarını çekici, ey dert ve gam çekicine örs olan başım.
- 3 Ah! Ey çevgan sopasının darbesini yemiş top gibi, cefa tokadını yiyip dönen başım.
• (N9'da ikinci beyittir.)
- 4 Ey sohbetin sonunda meyhane kadehi gibi daima ayaklar altında kalıp talihi kırılan başım.
- 5 Ey bir yerde bir gün olsun huzur bulamayıp her gece keder dergâhının misafiri olan başım.
- 6 Ey kimseye benzemez ve kendi başına dik başlı bir sultan olan başım!
Ayaklara düştün, reislik hevesini bırak.
- 7 Ey gam ülkesinin çulsuz fakiri olan başım, zamanın kumandanı olsa da cahile baş eğme.
• (N9'da sekizinci beyittir.)

8. bād-ı hevā-yı ‘ışk ile āvāre ol yūri
ēy kem ḥabāb-ı bāde-i ‘irfān olan başum
9. başduñ kayırma pāye-i maḵṣūda pāyuñı
ēy ğam yolında ḥāk ile yeksān olan başum
10. topuñ ağarsa göge yeridür güneş gibi
ēy ḥāk-i kūy-ı ṣāh-ı şehīdān olan başum
11. rüz-ı ezelde toprağı tefrīka yazılan
her gece bir vilāyete miḥmān olan başum
12. minnet ḥudāya toptolusun genc-i ‘ışk ile
ēy kalb-i ḥayretī gibi vīrān olan başum

344.

Fā‘ilātūn fā‘ilātūn fā‘ilātūn fā‘ilūn
Remel – + – – / – + – – / – + – – / – + –

1. nāz ile şalınsa gülşende o naḥl-i hoş-ḥırām
serv-i ser-keş baş koyup pâyına eyler iltiyām

-
- 8 Ey irfan şarabının kabarcığı gibi değersiz olan başım, aşk hevasının rüzgârıyla avare olarak gez.
 - 9 Ey gam yolunda yerle bir olan başım; tasalanma, ayağını istediğin basamağa bastın.
 - 10 Ey Şehitler Şahı (Hz. Hüseyin’in) yolunun toprağı olan başım, topun güneş gibi göklere yükselse yeridir.
 - ḥāk-i kūy-ı ṣāh-ı şehīdān: ḥāk-i rāh-ı kūy-ı şehīdān N4.
 - 11 Ey her gece başka bir vilayete misafir olan başım! Senin toprağın ezel gününde ayrılık ve dağınıklığa yazılmış.
 - HD-, N9-, N15-, GHB-, P-.
 - 12 Ey Hayreti’nin kalbi gibi viraneye dönen başım, Allah’a şükür, aşk hazinesi ile dopdolumun.
 - N4-.
344. HD s. 300, N4-, N9 78^a, N15 99^b, GHB 131^a, P 73^a.
- 1 O hoş yürüyüşlü fidan gül bahçesinde naz ile salınarak bir yürüse, dik başlı servi başını koyup (o fidanın) ayaklarına kapanır.
 - baş koyup pâyına: pâyına baş koyup N4, P. naḥl: serv P.

2. şāḥ-ı şūḥ üzre açılsun yine bir hoş taze gül
sākıyā gel al ele cām-ı şarāb-ı lāle-fām
3. biñ kez öldürmek muḳarrerdür beni her gün raḳīb
ala mı andan bir öldürmekle kişi intikām
4. benzedi kaşuñ ḥayāliyle hilāle kāmētüm
oldı ey bedr-i münīr eksüklünün işi tamām
5. **ḥayretî**yi ber-murād etdün selāmet ol begüm
bir selām idi hemān senden murādı ve's-selām

345.

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün
Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. toymadı ḥüsnün temāşāsına bu göñlüm gözüm
āfitābum gitme gel etme karanı gündüzüm
2. gitdün ey bed-mihr kılduñ gözlerüm yaşın revān
āfitābum ṭālī'üm düşdi ṭutuldu yılduzum

-
- 2 Ey saki! Gel, kırmızı renkli şarap kadehini eline al, cilveli dal üzerinde yine güzel taze bir gül açılsın.
 - 3 Şüphesiz ki rakib beni günde bin kez öldürmektedir, onu bir kez öldürmekle adam ondan intikam almış olur mu?
 - 4 Ey nurlu dolunay, kaşının hayaliyle duruşum hilale benzedi, noksan kulunun işi halloldu.

• bedr-i münîr: bedr-i tamām N9, N15, GHB; bedrü't-tamām P.

- 5 Beyim! Senden isteği sadece bir selam olan Hayretî'nin isteğinin gerçekleştirdin, sağ olası, son sözüm budur.

345. HD s. 300, N4 36^a, N9 78^a, N15 99^b, GHB 131^a, P 73^b.

- 1 Gönüm ve gözüm güzelliğinin seyrine doymadı. Güneşim! Gitme; gel gündüzümü karanlık etme.

• N4-. toymadı: doymadı N9, P.

- 2 Ey güneşim, insafsız sevdiğim! Gidişinle gözlerimin yaşını akıttın, talihim ters döndü, yıldızım tutuldu.

• N4-. düşdi ṭutuldu: yokdur düşübdür P.

3. sāḳıyā şimden gërü şunma üzüm şuyın baña
ben şarāb-ı 'ıŝḳ-ı cānān ile mest étdüm özüm
4. ḳadr ile başum érerdi āsumān-ı devlete
āsītānuḡda olaydı bir ḳadem cārū yüzüm
5. zülfi sevdāsında güm oldı gönül ey ḥayretī
bir levendem gūyiyā gitdi yanumdan öksüzüm

346.

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün
Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. ben bu bāzāruḡ ne bāzırgānı ne bezzāzıyam
kūy-ı 'ıŝḳuḡ oḡmaduḳ bir rind-i şāhid-bāzıyam
2. bir megesce ḳadrüm olsa ḥ^vān-ı vaşluḡda n'ola
ben de ḥālümce maḥabbet evcinūḡ şehbāzıyam
3. cāna ḳalmazam bugün meydānda aşlā ḥaḳ bilür
rīsmān-ı kākül-i dildārumuḡ cān-bāzıyam

-
- 3 A saki! Ben kendimi sevgilinin aşk şarabıyla sarhoş ettim, bundan sonra bana üzüm suyu (şarap) sunma.

• N4-

- 4 Yüzüm eşiğinde bir ayak süpürgesi olsaydı bu itibarla başım saadet göğüne ererdi.

• N4-

- 5 Ey Hayretî, gönlüm zülfünün kara sevdasında kayboldu; öksüzünü yitirmiş bir levent gibiyim.

♦ levendem: levendüm HD. öksüzüm: öksüzem HD.

346. HD s. 301, N4-, N9 78^b, N15 99^b, GHB 131^a, P 73^b.

- 1 Ben bu pazarın ne taciri ne tüccarıyım; ben aşk semtinin iflah olmaz çapkınıyım.

- 2 Ben de kendi çapımda muhabbet doruğunda bulunan bir doğan kuşuyum Kavuşma sofranda bir sinek kadar değerim olsa ne çıkar?

• evcinūḡ: evinūḡ N15.

- 3 Ben gönül çelen sevgilinin saçının ipi üstündeki cambazım; Allah biliyor ki bugün (aşk) meydanında asla canımı sakınaca değilim.

4. sen nece erbâb-ı hüsni içinde müsteşnâ isen
pâdişâhum ehl-i ʿışkuñ ben de bir mümtâzıyam
5. it gibi öldürmez isen ger rakîb-i kâfirî
deme hiç ey **hayretî** meydânda ben de gâziyem

347.

Mefâʿilün feʿilâtün mefâʿilün feʿilün
Müctes + - + - / + + - - / + - + - / + + -

1. meded meded nec'edem n'eyleyem ne çâre kılam
libâs-ı şabırî diler dil ki pâre pâre kılam
2. yüz üzre göz yaşı gibi revân olup bâğa
meger ki servi boyun yâdına kenâre kılam
3. yanuğa varmağa bende efendi yok kudret
ko bârî karşı ırakdan saña nezâre kılam
4. sitâresüz demesün kimse bana küyünde
şerâr-ı âh ile bu çarhı pür-sitâre kılam

4 Padişahım, senin nasıl güzeller içinde müstesna bir güzelsen; ben de âşıkların seçkinlerindenim.

5 Ey Hayretî, kâfir rakibi köpek gibi öldürmezsen, meydanlarda ben de bir gaziyim diye dolaşma.

347. HD s. 302, N4-, N9 78^b, N15 100^a, GHB 131^b, P 73^b.

1 Eyvahlar olsun! Gönül, sabır elbisesini parça parça etmek istiyor, ben şimdi ne yapacağım, ne çare bulacağım?

2 Gözyaşı gibi yüz üstü akarak bağa gidip servi boyunun hatrasına sarılmayı umayım.

♦ meger ki servi boyun; cınârı serv-kañ HD; meger ki servi boyun N9, N15, P.

3 Efendim, yanına varmaya bende güç kalmadı, bari bırak da uzaktan sana karşı bakayım.

• kudret: tâkat N9. bende efendi: efendi bende N9.

4 Ah kıvılcımla bu göğü yıldızlarla doldurayım da semtinde kimse bana yıldızı düşük/kara bahtlı demesin.

5. bir āh ēdüp od uram şehre **hayretî** ola kim
biraz bu sūz-ı dili yāra āşikāre kılam

348.

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün
Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. dilerem cān oynayup 'ışkuñda cānā ten yaķam
rakşı girem germ olup meclisde pīrāhen yaķam
2. bāl ü per yērine bī-pervā dil ü cān yandurup
isterem kim 'ışk odın pervāneden rūşen yaķam
3. çāk çāk olmak muķarrerdür hayātum cāmesi
dest-i hicrānuñdan olmazsa ħalāş erken yaķam
4. el uzatma ħār tek dāmānına bir kimsenün
el elinde olmasun dērsen birāder sen yaķam
5. sözlerümde **hayretî** bir sūz var kim umaram
gün gibi bu rūmda ħusrev çerāğın ben yaķam

5 Hayretî, bir ah ile şehri ateşe vereyim de, bu gönlümün ateşini yâre göstermiş olayım.

348. HD s. 302, N4 36^a, N9 78^b, N15 100^a, GHB 131^b, P-.

1 Ey sevgili! Senin aşkında canımla oynayıp vücudumu yakayım isterim. Raks edeyim, aşka gelip mecliste gömlek yakayım (isterim).

• germ olup: şevk ile N15.

2 Kol kanat yerine sakınmadan can ve gönül yakarak aşk ateşini pervaneden daha parlak yakayım isterim.

3 (Ey sevgili!) Eğer ayrılığının elinden yakam bir an önce kurtulmazsa, hayatımın elbisesinin paramparça olması kaçınılmazdır.

• hayātum: bu cânım N4.

4 Ey kardeş, "Yakam ilin elinde olmasın" dersin; diken gibi kimsenin eteğine el uzatma.

5 Hayretî, sözlerimde öyle bir yanıklık var ki bu Osmanlı ülkesinde Hüsrev'in meşalesini güneş gibi yakacağımı ümid ederim.

349.

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. bir nefes dinlenmeyüp sînemde yanar nâr-ı ğam
cân u dilden bir zamân eksük degül âzâr-ı ğam
2. gitmedi bir dem yaķamdan dest-i cevr-i rûzgâr
dâmenümden olmadı bir laķza hâlî hâr-ı ğam
3. dërmedin naķl-i ümîdümden murâdum mîvesin
iki bükdi kıldı ham ķaddüm nihâlin bâr-ı ğam
4. vërdi devrân gerçi kim şenlik metâ'ına kesâd
devlet-i 'ışkūnda muķkem germdür bâzâr-ı ğam
5. **hayretî** kör bengî bir abdâl-ı yek-rengem bugün
göz yumup aķ u ķarasından cihânū fâriğam

350.

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. senden özge bir büt-i ra'nāya ger meyl eylesem
tanrıya iki dëmişlerden olayın ey şanem

349. HD s. 303, N4 36^a, N9 79^a, N15 100^a, GHB 73^a, P 74^a.

- 1 Gam ateşi sinemde bir an olsun durmaksızın yanar, bu gam zulmü canımdan ve gönlümden asla eksik olmaz.
- 2 Zamanın eziyet eli bir an olsun yakamdan düşmedi; gülm dikenini hiçbir zaman eteğimden eksik olmadı.
- 3 Ümit fidanımdan murat meyvemi toplamadığın için, bu gam (meyvesinin) ağırlığı, boy fidanımı iki büklüm etti.
- 4 Dünya şenlik malına kıtlık verse de, senin aşk devletinde gam pazarı daima hareketlidir.
- 5 Hayretî! Kör bir esrarkuş ve içi dışı bir bir abdal olarak bugün dünyanın akından karasındün yüz çevirmiş, vazgeçmiş hâldeyim.

350. HD s. 303, N4 36^a, N9 79^a, N15 100^b, GHB 131^b, P 74^a.

- 1 Ey heykel (kadar güzel sevgili) senden başka bir güzel puta meyledersem Tanrıya iki diyenlerden olayım.

2. devr eder dāyim maḥallen ḥayl-i aṣḥāb-ı şafā
olmaz ehl-i ḥālden ḥālī ḥavālī-i ḥarem
3. ol yüzi gülsüz ayak bağı durur bāğ-ı vücūd
eyle ey cān bülbüli ‘azm-i gülistān-ı ‘adem
4. fāş édüp rāz-ı derūnum göz göre kan eyledün
n’eyledüm saña ya nem gördün benüm ey dīde nem
5. göz yumup ey **hayretī** çekdüm bu ‘ālemden elüm
göz açup her ‘ālemün sonunda gördüm çün elem

351.

Fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilün
Remel + + - - / + + - - / + + - - / + + -

1. ben senün eşigünj mesned-i ‘izzet bilürem
ayağın tozını sertāc-ı sa‘ādet bilürem
2. baş ile cānı nişār étmege yolunda senün
dostum başum için cānuma minnet bilürem

2 Safâ ehli olanlar sürü hâlinde senin mahallenini dolaşırlar, Kâbe civarı hâl ehli olanlardan boş kalmaz.

• dāyim: her gün N9; durmaz P.

3 O gül yüzlü (sevgili) olmadan vücut bağı bir ayak bağıdır. Ey can bülbüli (artık) yokluk gülistanına yönel.

• ol: sen N9.

4 Ey gözüm! Benim neyimi gördün, sana ne ettim (de) gönül sırrımı meydana vurup göz göre göre kan eyledin/döktün.

5 Ey Hayretî! Göz açıp her âlemin sonunda elem gördüğüm için göz yumarak bu âlemden elimi çektim.

• sonunda gördüm: gördüm sonunda P.

351. HD s. 304, N4 36^b, N9 79^a, N15 100^b, GHB 73^a, P 74^a.

1 (Ey sevgili) ben senin eşğini yücelik makamı, ayağının tozunun da saadet tacı bilirim.

2 Dostum, senin yoluna başımla beraber canımı feda etmeyi, başım üstüne yemin olsun, bir lütuf sayıyorum.

• yolunda: kûyunda N9.

3. şimdi bir hâlete êrgürdi beni fûrkat kim
ayda bir gün yüzüñi görmegi vuşlat bilürem
4. yâr ben nece vuşlat umayın kim yanılup
ger öpem eşigi taşını hıyānet bilürem
5. **hayretî** görmedüm ammā ki ferāsetle hele
ben ‘adem mülkini bir gūşe-i vahdet bilürem

352.

Fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilün
Remel + + - - / + + - - / + + - - / + + -

1. şanma her sille ki urduñ ben anı let bilürem
dostum başum içün efser-i devlet bilürem
2. geh geh unutmā du‘ādan kuluñı kıl dūšnām
ki hamāyil hākı ben anı ‘azīmet bilürem
3. ok atarsañ gözūme sehm-i sa‘ādet görürem
taş urursañ dişūme mīve-i cennet bilürem
4. yâr destinden olan yaraları başumda
deste deste gül-i gülzār-ı maḥabbet bilürem

3 Ayrılık beni öyle bir hâle koydu ki, ayda bir gün yüzünü görmeyi kavuşmak olarak kabul ediyorum.

4 Eğer yanılıp eşiginin taşını öpersem kendimi hainlik yapmış sayarım. Ey yâr, (şu hâlde) ben nasıl kavuşmayı umabilirim.

• taşını: daşını N15.

5 Hayretî! Yokluk yurdunu görmedim, fakat onun bir vahdet bucağı olduğunu hemen anladım.

352. HD s. 305, N4 36^b, N9 79^a, N15 100^b, GHB 73^a, P 74^b.

1 Dostum, vurduğun her silleyi başıma devlet tacı biliyorum, ona dayak gözüyle baktığımı zannetme.

2 Duanda kulunu da unutmā ara ara sövüp say ki (şirinlik) muskası hakkı için ben onu bana meyletmen olarak görüyorum.

3 Gözüme ok atsan saadet oku olarar görür, dişime taş vursan cennet meyvesi olarak kabul ederim.

• taş: daş N4, N15. cennet: rāḥat N9.

4 Yar elinden başımda açılan yaraları, muhabbet güllüğünün deste deste gülü olarak kabul ediyorum.

5. baş vèrüp hâk-i reh olmağı ser-i kûyında
hayretî ka'be haķı pāye-i rif'at bilürem

353.

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün
Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. her kaçan kim gül gibi 'arz-ı cemāl eyler selām
her taraftan çağrışurlar *e's-şalātu ve's-selām*
2. bir tehī sāğar durur bezmünde ey meh-rū hilāl
āfitāb-ı 'ālem-ārā devr eder bir tulu cām
3. öykinürmiş bilmeyüp eksüklüğün ay alnuņa
gör şu şehir oğlanını bi'llāhi ey bedr-i temām
4. āteş-i hasretle ķo yansun kebāb olsun ciger
hōra geçmez bezm-i 'ışķ içinde şāhum merd-i hām
5. **hayretî**yi eyledün mest-i müdām ey 'ışķ-ı pāk
müstedām ol şāh-ı mā 'ıyşun müdām olsun müdām

- 5 Hayretî! Kâbe hakkı için, sevgilinin yolunda baş verip toprak olmayı yücelik mertebesi bilirim.

• hâk-i reh olmağı ser-i kûyunda: hâk-i pây olmağı anuñ kûyunda N4; hâke yek olmağ anuñ kûyunda N9; hâk rehi olmağı kûyunda anuñ N15; hâke yek olmağı anuñ kûyunda GHB, P.

353. HD s. 305, N4-, N9 79^b, N15 101^a, GHB 73^b, P 74^b.

- 1 O sevgili ne zaman gül yüzünü gösterip selam etse her taraftan *es-salatu ve's-selam* nidaları yükselir.
- 2 Ey ay yüzlü! Hilal senin meclisinde boş bir kadehtir, cihanı süsleyen güneş ise dolu bir kadeh olarak döner dolaşır.
- 3 Ey dolunay (yüzlü sevgili)! Şu ay (denilen) şehir oğlanına bak hele! Vallahi kendi eksikliğini bilmeyip alnına özeniyor.
- 4 Ey şahım! Bırak ciğerim hasret ateşiyle kebab olsun; aşk meclisinde ham olan kişi makbul değildir.
• hōra: h'vāra N9.
- 5 Ey saf aşk! Hayretî'yi daimi bir sarhoşa çevirdin. Padişahım çok yaşa! Neşen daim olsun.

354.

Mefā'îlün mefā'îlün fe'ûlün
Hezec + - - - / + - - - / + - -

1. kapuḡda ēy perī-rū bende olsam
yüzümle eşigün rūbende olsam
2. eşigünde senün biḡ bende vardur
benüm şāhum ne var bir ben de olsam
3. sürinüp sāye-veş yanuḡca her gün
bir ednā bende-i efgende olsam
4. ġarībem sürme kahr ile kapuḡdan
ne var bir bülbülem gülşende olsam
5. vişālün meclisinde **hayretî**-vār
ġazeller okısam güyende olsam

355.

Mefā'îlün mefā'îlün mefā'îlün mefā'îlün
Hezec + - - - / + - - - / + - - - / + - - -

1. neḡe bir baḡa bu zulm ile bī-dād a ḡudādādum
cihāndur bu şaḡın bir gün alır senden ḡudā dādum

354. HD s. 306, N4 36^b, N9 79^b, N15 102^a, GHB 73^b, P 74^b.

- 1 Ey peri yüzlü, (keşke) ben kapıda kölen, yüzüm de eşiğinin paspası olsa.
- 2 Senin eşiginde bin tane kölen var; Ey benim şahım! Ne var ben de (bir bende) olsam.
 - ne var: nola GHB.
- 3 Ben de her gün senin yanbaşımda gölge gibi sürünen pek aşağı düşkün bir kölen olsam.
- 4 Bir garibim, beni kahr ile kapından kovma. Bir bülbülüm gül bahçesinde olsam ne olur?
 - bülbülem: bülbülü N4. ne var: nola GHB.
- 5 Hayretî gibi, senin kavuşma meclisinde gazeller okuyan bir hanende olsam.

355. HD s. 306, N4-, N9 79^b, N15 101^a, GHB 73^b, P 75^a.

- 1 A Allah vergisi sevgilim! Bana ettiğin bu zulüm ve haksızlık nereye kadar? Burası cihandır, Allah bir gün hakkımı senden alır, bilmiş ol!

2. dëdüm dök alnuña zülfün cemālün bağı zeyn olsun
dëdi zīnet mi ister bu benüm hüs-ni hudā-dādum
3. ne yërdür menzilün bilsem senün ey sidre-kāmet kim
ërişür ‘arş-ı a‘lāya ërişmez saña feryādum
4. benüm gönüm o dem ābād olur kim bānī-i kudret
hevā-yı ‘ışk-ı cānān ile berbād ëde bünyādum
5. eger hāḳḳ eylemezsem nāmuḡı ‘ālemde defterden
rakībā olmasun ‘ālemde dervīş ḡayretī adum

356.

Mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün
Hezec + - - - / + - - - / + - - - / + - - -

1. cemālün gülşeni her laḡza ḡandān ola sulṡānum
hezārān bülbül ol gülşende nālān ola sulṡānum
2. nihāl-i kāmetün kim serv-i būstān-ı melāḡatdur
hudā bād-ı muḡālifden nighbān ola sulṡānum

• a: ey N9, GHB, P. şaḡın bir gün alur senden: alur bir gün benüm senden N9, GHB, P.

- 2 “Zülfünü alına dök de (yüzünün) güzellik bahçesi süslenip güzelleşsin” dedim; Bu benim Hak vergisi güzelliğimine süs ne lazım” dedi.

• bağı zeyn: tâze bâḡ P.

- 3 Ey Sidre boylu, feryadım yüce arşa erişiyor fakat sana ulaşmıyor, makamının neresi olduğunu bir bilsem!

• ne yirdür: yeterdür GHB.

- 4 Kudret ustası olan (Allah) ne zaman sevgilinin aşkının arzusuyla varlığının temelini harap hâle getirirse gönüm o zaman şenlenir.

- 5 Ey rakip! Eğer âlemde adını defterden sildirmezsem meydanda adım derviş Hayreti olmasın.

• nāmuḡı: aduḡı N9, N15, P. rakībā: rakībe N9. meydānda: ‘ālemde N15.

356. HD s. 307, N4 37^b, N9 80^a, N15 101^a, GHB 73^b, P 75^a.

- 1 Sultanım! Yüzünün gül bahçesinde varsın binlerce bülbül ağlasın; yeter ki gül bahçesi yüzün her zaman gülsün.

- 2 Sultanım! Allah, muhalif rüzgârlara karşı, güzellik bağının servisi olan senin fidan boyunun koruyucusu olsun.

3. şu göz kim nâzırın olmaya çıksun ey gözüm nûr
şu dil kim menzilün olmaya vîrân ola sulṭānum
4. éderken sāyesinde bunca diller kesb-i cem'iyet
siyeh sünbüllerün n'îçün perişân ola sulṭānum
5. gedā-yı kūyun olsa ḥayretî miskîn 'aceb midür
gedā mümkün degül midür ki sulṭān ola sulṭānum

357.

Mefā'îlün mefā'îlün mefā'îlün mefā'îlün
Hezec + - - - / + - - - / + - - - / + - - -

1. lebünden bendeñe bayrâmlık ihsân eyle sulṭānum
sevindür bir yetîmi şād u ḥandân eyle sulṭānum
2. neçe bir rûze-i fûrkat beni şimden gèrû lûtf èt
ya vaşlun 'îdine èrgür ya kurbân eyle sulṭānum
3. şunup la'lün şarâbından beni mest-i müdâm eyle
gedā isem n'ola himmetle sulṭān eyle sulṭānum
4. açıl gül güller açılsun cemâlün gülsitânında
hezârı yine bülbül gibi nālân eyle sulṭānum

3 Ey gözümün nuru! Seni gözetmeye göz kör olsun, sana konağın olmayan gönül viran olsun.

4 A sultanım! Bunca gönüllerin sayesinde (derli toplu) bir araya gelip sohbet meclisi kurduğu siyah sümbül (saçların) niçin perişan, (dağınık) hâldedir?

5 Ey sultanım! Bir dilencinin sultan olması imkan dairesinde değil midir? Padişahım! Zavallı Hayretî semtinin dilencisi olsa ne olur?

♦ ne var şâhum: 'aceb midür HD, N4, N9, N15.

357. HD s. 307, N4 37^b, N9 80^a, N15 101^b, GHB 74^a, P 75^a.

1 Dudaklarından kölene bir bayramlık lütfet sultanım! Bir yetimi sevindir, mutlu et sultanım.

• yetîmi: ğarîbi N15.

2 Bu ayrılık orucu nereye kadar sultanım! Lütfen şu andan itibaren beni ya kavuşma bayramına eriştir, ya da kurban et.

3 Dilenci olsam ne olacak? Dudağının şarabından sunup beni daimi sahoş et, yani beni lütfunla sultan eyle, sultanım.

4 Açıl gül sultanım! Yüzünün güzelliğinin bahçesinde güller açılsın ve o bahçede (âşıkların) binlercesini bülbül gibi feryat ettir.

5. çü erdi ‘îd-i ekber **hayretî** benden de öksüzdür
vişālün h^vânına bir lahza mihmân eyle sultânüm

358.

Fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün
Remel – + – – / – + – – / – + – – / – + –

1. ey lebi şîrîn senün ‘âlemde ferhâduñ benem
sen ki bir hurşîd-i raḥşânsın feraḥ-şâduñ benem
2. geceler sevdâ-yı zülfeynünle ey leylî-hurâm
vâdî-i ğamda gezen mecnûn-ı nâ-şâduñ benem
3. leblerün luṭf ile eydür derdüñe em bendedür
gözlerün hışm ile ṭurmuş dër ki cellâduñ benem
4. dâm-ı zülfine giriftâr olduğum gördi dëdi
ey fütâde ğamdan âzâd ol ki şayyâduñ benem
5. gece gördüm düşde mecnûnı dëdi ey **hayretî**
sen benim ma‘nide şâgirdümsin üstâduñ benem

-
- hezârı yine bülbül gibi nâlân: hezârân bülbülü ol gülşende P.
- 5 Sultanım! Madem büyük bayram geldi, Hayretî kulun da öksüzdür, onu da kavuşma sofranda biraz misafir et.
- h^vânına: hûnine N4.
358. HD s. 308, N4-, N9 80^a, N15 101^b, GHB 74^a, P 75^b.
- 1 Ey Şirin dudaklı, senin dünyadaki *Ferhat’ın* (âşığın) benim, sen ki bir parlayan *Hurşid’sin*, *Feraḥşâd’ın* benim.
- 2 Ey Leyla salınışlı sevgili, geceleri saçlarının sevdasıyla gam vadisinde gezen dertli Mecnun’un benim.
- 3 Gözlerin iyilikle “Derdinin devası bendedir.” der; gözlerin hışımla dikilip “Celladın benim!” der.
- bendedür: yok durur N15. ṭurmuş: durmuş N15, GHB, P.
- 4 (O sevgili), saçının tuzağına düştüğümü görüp “Ey düşkün, senin avlayan benim, tasalanmayı bırak!” dedi.
- 5 Ey Hayretî! Gece düşümde Mecnun’ı gördüm bana “Sen benim mana âleminde talebemsin, ben de senin hocanım.” dedi.

359.

Fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. bir büyük yükdür düşüpdür üstüme bu ten benim
ben bir abdālam neme yarar bu pīrāhen benim
2. pādişāh-ı mülk-i ıṣṣām begliğüm var ḥāşılı
āsītān-ı devletümdür gūşe-i külhan benim
3. gösterür baña ke-mā-hī n'édügin māhiyyetüm
elde şan āyīnem olmuştur mey-i rūşen benim
4. altun üsküflü yalın yüzlü güzeller çok velī
āteş urdı cānuma bir kırmızı yelken benim
5. yakdı yandurdu beni ey **hayretî** bilmen ki hiç
kime yanam yakılam sūz-ı dilümden ben benim

359. HD s. 309, N4 38a, N9 80b, N15 101b, GHB 74a, P 75b.

- 1 Bu ten benim üstüme düşmüş büyük bir yükür; ben bir abdalım, bu gömlek benim ne işime yarar.
- 2 Külhan köşesi benim devletimin merkezidir; kısacası, beylik sahibiyim, aşk mülkünün padişahıyım.
• devletümdür: devletümde P.
- 3 Sanki elimdeki parlak şarap kadehi bana benim kim olduğumu hakkıyla gösteren aynam olmuştur.
- 4 Altın (sarı) başlıklı, yalın yüzlü güzeller çoktur fakat benim canıma bir kırmızı yelken başlıklı (sevgili) ateş düşürmüştür.
- 5 Ey Hayretî, (o sevgili) beni yaktı yandırdı, gönlümün yangınından kime dert yanayım hiç bilmiyorum.
♦ bilmen: bilmemHD, N4, N9

360.

Müstefîlün müstefîlün müstefîlün müstefîlün

Recez -- + - / -- + - / -- + - / -- + -

1. bîgâne gibi kaçma gel ırardaşuğumsın sen benüm
kø her ne dërse dësün el ırardaşuğumsın sen benüm
2. èy şîvekâr-ı pür-fiten èy nâzı çok nâzük-beden
èy yûsuf-ı gül-pîrehen ırardaşuğumsın sen benüm
3. èy gül-‘izâr-ı ğonce-fem èy serv-i bûstân-ı irem
hem cânumuñ cânânı hem ırardaşuğumsın sen benüm
4. n’ola şeh-i hûbân isen iklîm-i hûsne han isen
ben bende sen sultân isen ırardaşuğumsın sen benüm
5. bu hayretî-i bûlbûli ağılatma èy cennet gülî
çağ cân gibi bir sevgülü ırardaşuğumsın sen benüm

360. HD s. 309, N4-, N9 80^b, N15 102^a, GHB 74^b, P 75^b.

- 1 Gel yabancı gibi kaçma, sen benim sevgili kardeşimsin; bırak il ne derse desin, sen benim sevgili kardeşimsin.
 - disün el: el disün N9.
- 2 Ey işveli fitneci, ey nazlı, nazık sevgili; gül gömlekleli Yusuf sen benim kardeşimsin.
- 3 Ey ağzı goncaya benzeyen gül yanaklı, ey İrem cennetinin servisi sen hem canımın canı hem de benim kardeşimsin.
- 4 Güzellerlerin şahı, güzellik ülkesinin padişahıysan, ben köle sen sultan isen ne çıkar? Sen benim kardeşimsin.
 - ◆ hân isen: cân isen HD.)))
- 5 Ey cennet gülü, sen tam benim canım gibi bir sevgilimsin, kardeşimsin; bûlbûlün Hayretî’yi ağılatma.
 - gibi: N15-.

361.

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. ger yanılmazsam *ṭarīḳ-i* 'ışḳdur yolum benüm
kūy-ı dilberdür olursa yine maḥlūlüm benüm
2. elde iken kūy-ı dildārı bıraḳduḡ ēy gönül
yèridür ḳal imdi ayaklarda ma'zūlüm benüm
3. naḳd-i 'ömri bilmedüm yoḳ yèrlere şarf eyledüm
çoḡ imiş ēy ḥ^vāce ma'lūm oldu meḥhūlüm benüm
4. ḳoynumu ṭoldurmadan dīnārlarla dāḡlar
yoḡ idi bāzār-ı 'ışḳ içinde bir pūlum benüm
5. ḳarye-i faḳra sipāhī olalı ēy **ḥayretī**
begligüm var oldu ḥaylī kehle maḥşūlüm benüm

362.

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. olmadı şābit-ḳadem serv-i ḥīrāmānum benüm
ētdi ser-keşlik yine ol şāh-ı hūbānum benüm

361. HD-, N4-, N9-, N15-, GHB-, P 82^b, N6 84^b.

- 1 Eḡer aldanmıyorsam gittiḡim aşḳ yoludur; benden geriye kalacak olan mahal de ancak sevgilinin mahallesidir.
- 2 Ey benim azledilmiş gönül! Elde etmişken sevgilinin yolunu terk ettin! Şimdi layıḡın ayaḡa düşmektir.
- 3 Ömür sermayesinin kıymetini bilmeyip israf ettim. Ey tüccar! Anlaşıldı ki cahilliklerim çoḳmuş.
• şarf: ḥarc P.
- 4 Meḡer sinemi dinar dinar yaralar doldurmadan evvel aşḳ pazarında bir pulum dahi yokmuş.
- 5 A Hayret, begilim vardır ne mutlu! Fakirlik karyesinin atlısı olduğumdan beri bir hayli bitim oldu.

362. HD s. 310, N4 38^a, N9 80^b, N15 102^b, GHB 74^b, P 76^a.

- 1 Benim salınan servi boylum yerinde durmadı, o güzeller şāhı yine dik başlılık etti.

2. tağıdup hālün gibi hālüm perişān eyledün
 ādemilik midür andan ey perî-şānum benüm
3. yağa yıka ‘asker-i miḥnet vüçūdum kişverin
 hîç lâyıḳ mıdur a devletlü sultānum benüm
4. yol mıdur sen gün gibi her cāyı rûşen edesin
 ben olam güm-rāh ey alnı māh-ı tābānum benüm
5. **ḥayretî**yi eyle bu girdāb-ı fūrkatden ḥalāş
 aḡa ḥızr ol ey dudağı āb-ı ḥayvānum benüm

363.

Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün
Remel – + – – / – + – – / – + – – / – + –

1. her pelīde baş қоşar serv-i ḥırāmānum benüm
 yüz vērür her ḥāra ol gülberg-i ḥandānum benüm
2. her yakasuz onmaduḳ cimrî levendün ḥüccresin
 rûşen eyler her gece şem‘-i şebistānum benüm

♦ şāh-ı ḥûbānum: pāk dāmānum HD, N4, N9, N15, P.

- 2 Ey peri şöretli sevgili, kara benin gibi hālimi de daḡıtıp perişan ettin bu insanlık mıdır?

• ey: a N4. tağıdup: daḡıdup GHB, P. perî şānum: perişānum GHB.

- 3 A benim devletli sultanım. Miḥnet askerlerinin vücut ülkemi yakıp yıkmaları uygun düşer mi?

• a: ey N15. kişverin: mülkini GHB, P.

- 4 Ey benim nurlu ayım! Sen gün gibi her yeri aydınlatırken benim yolumu kaymetmem olacak iş mi?

• rûşen: seyrân N9. ey alnı: alnın GHB, P.

- 5 Ey dudağı ölümsüzlük suyu olan sevgilim! Hızır gibi yetiş de Hayretî’yi bu ayrılık girdabından kurtar.

♦ dudâğı āb-ı ḥayvānum: sözi ser-çeşme-i cânım HD, 15; sözi ser-çeşm-i ḥayvānum N4. fūrkatden: miḥnetden N9, GHB, P.

363. HD s. 310, N4 38^a, N9 81^a, N15 102^b, GHB 74^b, P 76^a.

- 1 O benim yürüyen servim her rezile hak verir. O benim açılmış gül yapraḡım, her dikene yüz verir.

• ol: N4-.

- 2 O benim gece kandilim, her gece her yakası iflah olmaz cimri başıbozuḡım hüccresini aydınlatır.

3. ey dirîgâ it rakîbün ħîlesine aldanup
göz göre bir dilküye şayd oldı arslanum benüm
4. her denî-ţab'ı çeküp pâşâ edinme kendünge
böyle 'âlî-şân iken devletlü sulţānum benüm
5. ehrimenler sözine uydı meger ey **hayretî**
iltifāt étmez bu ben mūra süleymānum benüm

364.

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün
Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. bir nihāl-i tâzedür serv-i ħırāmānum benüm
ğoncadur açılmaduk gül-berg-i ħandānum benüm
2. bî-güneh kullarun öldürmek durur benzer hemān
ulu bildüğün kiçi yaşun da sulţānum benüm
3. tâze begdür kulluk étmek aña müşkildür gönül
ol güzeller şāhına yanaşma oğlanum benüm

• eyler: éder GHB.

- 3 Ne yazık ki benim arslanım, it karakterli rakibin hilesine aldanıp bir tilkiye göz göre göre av oldu.

• oldı: oldu N9, N15.

- 4 Ey benim devletli sultanım! Şanın böyle yüce iken, tutup her alçak karakterliyi kendine paşa edinme.

- 5 Ey Hayretî! Benim Sultan Süleyman'ım ben karıncaya bakmıyor, meğerse şeytanların sözüne uymuş.

364. HD s. 311, N4-, N9 81^a, N15 102^b, GHB 75^a, P 76^a.

- 1 Benim salınan servim taze bir fidandır; o gülen gül yaprağım açılmamış bir goncadır.

- 2 Ey benim sultanım! Günahsız kullarını öldürmen, ancak büyük bildiklerini küçük yaşında öldürmeye benzer.

- 3 A benim bir yanaşma oğlanı olan gönlüm! Genç bir bey olan o güzeller şahına kulluk etme (şerefine nail olmak) çok zordur.

♦ kulluk: ħidmet.

4. aşık oynar eglenürken ğonce dilberler müdām
şoĥbeti bozdı beni serkitdi cānānum benüm
5. **ĥayretī**nün ğözine sensüz karanudur cihān
çeşmine sensin bebek ēy yüzi raĥşānum benüm

365.

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün
Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. dēr imişsin kullarumçün 'izz ü nāzum var benüm
serverā bir nāzuĥa yüz biĥ niyāzum var benüm
2. kaldı kılmadı eşer ğönlüne cānā gerçi kim
taşlara kār eyler āh-ı cān-ġüdāzum var benüm
3. şol hümā-ţal'atlu dilberler şikāryçün müdām
cām-ı mey ğibi elümde şāhbāzum var benüm
4. baĥa kūyum tolanursın dēyü bühtān eyleme
it raķibünġden bilürsin iĥtirāzum var benüm
5. **ĥayretī** kaddi ĥayāli ile dildāruĥ yine
bāġ-ı dilde bir nihāl-i ser-firāzum var benüm

4 Gonca ağızlı dilberler daima âşıklarla oynayıp eğlenirlerken, benim sevgilim gelip beni darmadağın edip meclisi sonlandırdı.

5 Ey benim yüzü parlayanım! Cihan, sensiz Hayretî'nin gözüne karanlıktır, sen onun göz bebeğisin.

365. HD s. 311, N4 38^a, N9 81^a, N15 103^a, GHB 75^a, P 76^b.

1 "Kullarıma ikramım ve nazım vardır" diyormuşsun. Ey padişah! Ben senin bir nazına yüz bin kere yalvarıyorum.

2 Ey can! Benim taşlara işleyen canları eriten bir ahım var fakat senin gönlüne hiç tesir etmedi gitti.

• taşlara: daşlara N15. kılmadı: kalmadı GHB, P.

3 Şu hüma çehreli dilberleri avlamak için elimde daima doğan kuşu gibi bir şarap kadehim bulunuyor.

• dilberler: dilber N4. hümâ: GHB-.

4 Ey sevgili! Bana semtimde dolanıyorsun diye iftira etme; biliyorsun ben senin itin olan rakipten çekiniyorum.

5 Hayretî! Sevgilinin boyunun hayaliyle yine gönül bağında başını göğe dikmiş bir fidanım bulunuyor.

366.

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. senden ayru ey şanem şanma ki yārum var benüm
bu fenā mülkinde yāḥod bir nigārum var benüm
2. yarına varum benüm yok senden özge bir daḥı
sensin 'ömrüm ḥāşılı sensin ne varum var benüm
3. gül yüzün şevkına karşı bülbül-i şūrīde-veş
dilberā her rüz u şeb feryād u zārum var benüm
4. ta'n edüp dērler ki baḥa vērme dil dilberlere
elde şanurlar ki elde ihtiyārum var benüm
5. taşa çaldum şīşe-i nāmūsı ben ey **hayretî**
'ışk yolında şanma kim nāmūs u 'ārum var benüm

367.

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. tīg-i cevri-i yār ile şad pāredür gönüm benüm
āh kim başdan ayağa yaradur gönüm benüm

366. HD-, N4-, N9-, N15-, GHB-, P-, M1 3^a.

- 1 Ey heykel! Bu yokluk yerinde senden başka bir dostum yahut bir sevgilim olduğunu sanma.
- 2 A sevgili! Yarın için senden başka bir varlığım bulunmuyor. Ömrümün varı sensin başka ne varlığım var?
- 3 A dilber! Gül yüzünün aşkına karşı çılgın bülbül gibi gece gündüz ağlayıp feryat etmekteyim.
- 4 Beni kınayıp bana "Dilberlere gönül bağlama" diyenler ihtiyarın bende olduğunu sanıyorlar.
- 5 A Hayretî! Namus şışesini taşa geçirdim, aşk yolunda şeref ve utanmam yoktur.

367. HD s. 312, N4-, N9 81^b, N15 103^a, GHB 75^a, P 76^b.

- 1 Ah! Benim gönüm, sevgilinin cefa kılıcı ile yüz parça, baştan ayağa kadar yaralar içindedir.

2. başludur bağrum benüm göynüklüdür s̄inem benüm
yaşludur ‘aynum gözüm bî-çāredür gön̄lüm benüm
3. n’ola sen bî-raḥm u ben bî-hūş olursak dāyimā
mestdür çeşmün̄ senün̄ mey-ḥ^vāredür gön̄lüm benüm
4. başını kor bādeyi kıomaz ḥabāb-ı mey gibi
ḥoş hevāyīdür ‘aceb āvāredür gön̄lüm benüm
5. sāḳiyā bir dem yumaz isem şarāb-ı nāb ile
baḥtumuḥ yūzi ağarmaz qaradur gön̄lüm benüm
6. gördüğüm maḥbūba dil vērsem ‘aceb mi ḥayretī
tiğ-i ḳahr-ı yār ile şad pāredür gön̄lüm benüm

368.

Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün
Remel – + – – / – + – – / – + – – / – + –

1. ger şorarsaḥ künc-i miḥnetde nedür ḥālüm benüm
ḥastayam ḡāyet mükedder oldı aḥvālüm benüm

-
2. Bağrum yaralı, sinem yanıklarla dolu, gözüm yaşlı gön̄lüm de çaresizdir.
• bağrum benüm: bağrum N9. gözüm: benüm N15.
 3. Senin gözün sarhoş, benim gön̄lüm meyhanedir. Daima sen acımasız ben de
akılsız olsam buna şaşılır mı?
• N9-, N15-, GHB-, P-.
 4. Benim gön̄lüm nasıl kendini kaybetmiş bir âşıkça, şarap kabarcığı gibi başını
bırakır da şarabı bırakmaz.
• (N9 ve P’de üçüncü beyittir.)
 5. A saki! Gön̄lüm kararmıştır. Saf şarapla yüzümü yıkamadığım zaman
baḥtımın yüzü ağarmaz.
• HD-, N15-, GHB-, P-.
 6. Hayret! Gön̄lüm sevgilinin ḳahr kılıcıyla yüz parça olmuşken, gördüğüm her
güzele (bir) gön̄l versem buna şaşılır mı?
• ḳahr: mihr N15.
368. HD s. 313, N4-, N9 81^b, N15 103^a, GHB 75^b, P 76^b.
1. Ey sevgili! Eğer mihnet bucağında ḥālimin nasıl olduğunu soracak olursan,
hastayım, son derece kederli ḥâldeyim.

2. geldi hâlüm şordı luṭf ile ḥayāl-i ‘ārızuṅ
şādmānam kim güzel geldi yine fālüm benüm
3. yanayın şevk-ı ruḥuṅla nār-ı ‘ışka ḡāyeti
deyesin ‘ışkuma nūr oldu bir abdālüm benüm
4. bir nazarda cān u dil mülkini vīrān eyledüṅ
göz göre yıḳduṅ vücūdum mülkin a zālüm benüm
5. şāh-ı ‘ışkam bir benek altunlu kaftandur baṅa
penbelerle zeyn olal’dan ḥayretî şālüm benüm

369.

Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün
Remel – + – – / – + – – / – + – – / – + –

1. kaçma yıylanmaḳdan ey gül-berg-i ḥandānum benüm
etme ser-keşlik iṅen serv-i ḥırāmānum benüm
2. yadlar bezmin müşerref eyleyüp pervāne-vār
yakma ben miskîni ey şem‘-i şebistānum benüm
3. vech-i pākündür ṭarīḳ-ı ‘ışk içinde baṅa dīn
küfr-i zülfündür ḥudā ḥaḳḳıyçün īmānum benüm

2 Yanaḡının hayali lütf ile gelip hâlimi sordu; yine fālümün güzel çıkmasından dolayı sevinçliyim.

3 Ey sevgili! Yanaḡının şevkiyle aşk ateşinde cayır cayır yanayım da benim bir abdalım aşkıma ışık oldu diyesin.

• ḡāyeti: yanayın GHB. nūr oldu: yanar GHB.

4 A zalim! Bir bakışınla ca ve gönül yurdunu harabeye çevirdin, benim vücut ülkemi göz göre göre yıktın.

5 Hayretî! Hırkam pamuklarla süslendiḡinden beri, ben aşkın padişahı, hırkam da benim için altın benekli kaftandır.

369. HD s. 313, N4 38^b, N9 81^b, N15 103^b, GHB 75^b, P 77^a.

1 Ey gülen gül yapraḡım, koklanmaktan kaçma. A benim salınan servim çok da dikbaşlılık etme.

2 Ey benim gece kandilim! Başkalarının meclisini şereflendirip ben zavallıyı pervane gibi yakma.

• miskîni miskînüṅ N15.

3 Aşk yolunda benim için din senin temiz yüzündür, Allah ḥaḳḳı için, benim imanım zülfünün karanlıḡıdır.

4. egnüme bir hil'at-ı gam geydürüp hayyât-ı 'ışk
étدی zencir-i belâ tavk-ı giribânım benüm
5. eksük étme **hayretî** dervîşden ihsânunı
vêr zekât-ı hüsnünı devletlü sultânım benüm

370.

Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün
Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. günde biñ yüzden toğar bir âfitâbum var benüm
ol sebebdende tende teb cânımda tâbum var benüm
2. hîç benüm şeydâlıgım 'ayb étmesün hüşyâr olan
'ışk-ı dilber gibi bir kâtil şarâbum var benüm
3. dem-be-dem kan eyledükçe gel nîhân ol ey perî
gönül adlu kimse bilmez bir harâbum var benüm
4. ço huzûrum var olayın derd-i 'ışk-ı yâr ile
ey tabîb incitme ben miskîni h'vâbum var benüm

• tarîk-i 'ışk içinde başa din: tarîk içinde başa din olan N4.

- 4 Aşk terzisi sırtıma bir gam hilati giydirip bela zincirini bana gerdanlık yaptı.

• gam: cân N4.

- 5 A benim devletli sultanım! Güzelliğinin zekatı olarak derviş Hayretî'den ihsanını eksik etme.

370. HD s. 314, N4 38^b, N9 82^a, N15 103^b, GHB 75^b, P 77^a.

- 1 Benim günde bin yerden doğan bir güneşim var, bu sebeple benim tenimde sıcaklık, canımda ışık bulunuyor.

• biñ: bir GHB, P.

- 2 Akli başında olanlar hiç benim deliliğimi ayıplamasın, çünkü benim, sevgilinin aşkı gibi öldürücü bir şarabım var.

- 3 Ey peri yüzlü! Benim gönül adında kimsenin bilmediği bir harabem vardır, kan döktüğün zaman daima gel orda gizlen.

• ol ey perî: et gamzenî N15. harâbum: hışârım N15.

- 4 Ey doktor! Yârin aşk derdine (müptela) olmaktan huzurluyum; uyukum var benim, bırak ben zavallıyı incitme.

• var: N9-.

5. gözlerüm yaşı çeker ben hâki durmaz **hayretî**
kûy-ı yâra anda şuyum yâ türâbum var benüm

371.

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün
Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. ta'n eder dermāna bu gönlümde derdüm var benüm
hâliş olmuş zer gibi bir rûy-ı zerdüm var benüm
2. üstüme gam gelmez oldu olalı 'ışka esîr
çünkü sulţān kılıyam kimden ne derdüm var benüm
3. yüzi şuyın yerlere dökdi gül-i ra'nâlarun
bâğ-ı hüsn içre yine bir tâze verdüm var benüm
4. bu bisât-ı 'ışk içinde dāyimā at oynaram
gönlüme eglence için ya'nî nerdüm var benüm
5. **hayretî** yolunda hâk oldu dedüm güldi dedi
pes anuñçün hâtırunda haylî gerdüm var benüm

- 5 Hayretî! Gözlerimin akan yaşı benim toprağımı yârin semtine sürür, demek ki orda ya suyum ya toprağım vardır.

• durmaz: тұrmaz N9.

371. HD s. 315, N4 38^b, N9 82^a, N15 103^b, GHB 76^a, P 77^a.

- 1 Benim bu gönlümde dermanı ayıplayan bir derdim ve saflaşmış altın gibi sararmış bir yüzüm var.

• derdüm var: dermānum GHB.

- 2 Aşka esir olalı gam üstüme gelmeyi bıraktı; çünkü sultanın kulu oldum, kimseyle bir derdim kalmadı.

• gelmez oldu: oldu geldi GHB.

- 3 Benim güzellik bahçesindeki tazecik gülüm yine rana gülleri utandırdı.

- 4 Öyle bir tavla sahibiyim ki gönlümü eğlendirmek için bu aşk tahtasında daima at oynatıyorum.

- 5 Sevgiliye, "Hayretî yolunda toprak oldu." dedim, güldü ve "Demek onun için gönlümde biraz üzüntü var." dedi.

372.

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. 'ışk ile ma'mūr olan vîrâne gönlümdür benüm
seng-i cev̄ ile yapılan hâne gönlümdür benüm
2. 'ışk şāhına kul olup ihtiyār ile bugün
dostlar baş egmeyen sultāna gönlümdür benüm
3. gūşe-i kūy-ı harābātı fenāya vèrmeyüp
mest ü rüsvā seyr eden dīvāne gönlümdür benüm
4. nūş edüp hum-hâne-i šāhīde 'ışkuñ cāmını
şol müdām ayılmayan mestāne gönlümdür benüm
5. şem'-i meclis gibi šāhā geceler tā şubha dek
ağlayan bezmünde yana yana gönlümdür benüm
6. tolu içüp merhabā etdükçe ağıyar ile sen
kan içen karşıñda kana kana gönlümdür benüm
7. kimseden utanmadın ey hayretī olup harīş
kocadukça meyl eden oğlana gönlümdür benüm

372. HD s. 315, N4 40^b, N9 82^a, N15 104^a, GHB 76^a, P 77^b.

- 1 Aşk ile mamur edilen harabe de benim gönlümdür, cefa tuğlasıyla bina edilen ev de benim gönlümdür.
 - vîrâne: dīvāne GHB, P.
- 2 Dostlar! Bugün aşkın padişahına kendi isteğiyle kul olup (cihan) sultanına baş egmeyen de benim gönlümdür.
 - ile bugün: eyle gönül N15.
- 3 Meyhane sokağının köşesini dünyalara değişmeyip sarhoş ve rezil olarak gezen divane de benim gönlümdür.
- 4 Padişah meyhanesinde aşk kadehini yudumlayıp asla ayılmayacak olan sarhoş da benim gönlümdür.
 - (N4'te beşinci beyittir.)
- 5 Ey şah! Mum gibi, senin meclisinde geceden sabaha kadar yana yana ağlayan benim gönlümdür.
 - šāhâ: cânâ N4.
- 6 Sen başkalarıyla şarap içip merhabalaştıkça, karşında kana kana kan içen de benim gönlümdür.
- 7 Ey Hayretī, kocadıkça hırslanıp kimseden utanmadan gençlere meyleden de benim gönlümdür.

373.

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. eglenilmez hâne-i tenden çıkar cānum benüm
eglenüp bir dem eger gelmezse cānānum benüm
2. leşker-i ğam cān u dil mülkini tārāc eyledi
tiz erişmezsen eger devletlü sulṭānum benüm
3. göz göre öldürmesün ben nā-tüvānı hey meded
hecr elinden gel ḥalāş eyle girībānum benüm
4. dostum ne gül açar ne bülbül egler gönümü
yoğ imiş gülzār-ı ḥüsnün gibi seyrānum benüm
5. gözlerüm yaşı revān olup arar her sū seni
kanda seyr edersin ey serv-i hırāmānum benüm
6. gözüme 'ālem karanı oldu sensüz kandasın
'arz-ı ḥüsn et gün gibi ey māh-ı tābānum benüm
7. yād edüp dedün mi n'eyler gūşe-i ğamda 'aceb
ḥayretî-i vālih ü ser-mest ü ḥayrānum benüm

373. HD s. 316, N4-, N9 82^b, N15 104^a, GHB 76^a, P 77^b.

- 1 Benim sevgilim eğer bir vakit oyalanıp yanıma gelmezse, canım beden evimde duramaz, çıkar gider.
 - tenden: dilden N15, P.
- 2 Ey benim devletli sultanım, tez yetişmezsen gam askerleri can ve gönül ülkesini yağmalayacaklar.
- 3 Aman yetiş! Kurtar benim yakamı şu ayrılığın elinden ki bu zavallıyı göz göre göre öldürmesin.
- 4 Dostum! Gönümünü ne gül ferahlatır ne de bülbül eğlendirir, (anladım ki) benim senin güzelliğinin gül bahçesinden daha güzel bir mesirem yokmuş.
- 5 Ey benim salınan servim! Gözyaşlarım her tarafa akıp seni aramakta, neredesin?
 - edersin: eylersin GHB, P.
- 6 Sensiz âlem gözüme karanlık oldu, neredesin ey benim parlak ayım! Güneş gibi güzelliğini göster.
- 7 Beni hatırlayarak, acaba benim dalgın, şaşkın ve sarhoş Hayretim gam köşesinde ne yapıyor, diye düşündün mü?

374.

Mefā'îlün mefā'îlün mefā'îlün mefā'îlün
Hezec + - - - / + - - - / + - - - / + - - -

1. nihāl-i bâğ-ı cennetsin benüm serv-i hırāmānum
şalınmak her pelīd ile yaraşmaz saña sulţānum
2. temennā eylerem rûz-ı vedā' ağıyāra yār olma
ben öldüm bârî şeyţān almasun ey dīnüm ĩmānum
3. egerçi şūretā kaş göz temāşāsındayam dāyim
velī ma'nīde 'arşu'llāhdur ey h^vāce seyrānum
4. cemālün vaşfını taḥrīr ēderdüm dün gece nāgeh
hemān-dem elde nūr oldu kamu evrāk-ı dīvānum
5. yēridür zūlmet-i ğamda kalsursa ḥayretī vālih
cüdādur şoḥbetünden çün benüm şem'-i şebistānum

375.

Fe'îlātün mefā'îlün fe'îlün
Ḥafīf + + - - / + - + - / + + -

1. yine cān derdine devā buldum
yine dil zaḥmına şifā buldum

374. HD s. 317, N4-, N9 82^b, N15 104^b, GHB 76^b, P 77^b.

- 1 Ey benim salınan servim! Ey benim sultanım! Sen cennet bahçesinin fidarısın, her alçak kimseyle dolaşmak sana yakışmaz.
- 2 Ey sevgili! Ayrılık günü rakibe yār olmamanı temenni ediyorum; ben öldüm bari şeytan dinimi imanımı almasın.
 - ey: a N9, N15. bârî şeyţān almasun ey dīnüm: derd-i hicrân ile almasun şeyţān GHB.
- 3 Ey hoca! Görünüşte daima kaş göz temaşasındayım fakat hakikatte nazar ettiğim Allah'ın arşıdır.
- 4 Dün gece güzelliğinin vasıflarını yazıyordum ki hemen o anda eldeki divanımın bütün sayfaları nura döndü.
- 5 Ey benim gece kandilim! Senin sohbetinden ayrı düştüğü için dalgın Hayretî gam karanlığında kalsa yeridir.

375. HD s. 317, N4-, N9 82^b, N15 104^b, GHB 76^b, P 78^a.

- 1 Yine can derdime deva, gönül yarasına şifa buldum.

2. yine ey tîre-dil gözün aydın
pertev-i nûr-ı muştafâ buldum
3. eşigi ka'besine yüz sürdüm
merve haqqı yine şafâ buldum
4. bana bigânelik eden güzeli
hamdü li'llâh ki âşinâ buldum
5. ne sihr êtdi kâkülün güzelüm
anı bin başlu ejdehâ buldum
6. âsitân-ı sa'âdetine érüp
yine ey hayretî ğinâ buldum

376.

Fe' ilâtün mefâ'ilün fe'ilün
Hafîf + + -- / + - + - / + + -

1. eşiginde niyâza başlatalum
ka'bede gel namâza başlatalum
2. arıdup qalbümüzi şâf edelüm
nâle-i dil-güdâza başlatalum
3. yana yana figânlar eyleyelüm
dem-be-dem söz ü sâza başlatalum

2 Ey kalbi kararmış, gözün aydın olsun! Muhammed Mustafa'nın nurunun ışığını buldum.

3 Onun Kâbe gibi olan eşigine yüz sürdüm, Merve hakkı için safa buldum.

4 Allah'a şükür, bana kayıtsız kalan güzeli dost edindim.

5 Güzelim! Kâkülün nasıl bir sihir yaptı ki onu bin başlı yılan suretinde gördüm.

• HD-, N15-, GHB-, P-.

6. Ey Hayretî, yine (sevgilinin) mutlukuk dergâhına ulaşıp zenginliği buldun.

376. HD s. 318, N4 35^b, N9 83^a, N15 104^b, GHB 76^b, P 78^a.

1 (Ey arkadaş!) Gel sevgilinin eşiginde dua etmeye başlatalım; yani Kâbe'de namaza başlatalım.

2 Kalbimizi arıtp saflaştırmak için yürek eriten inlememize başlatalım.

• dil: cân N4.

3 Söz ve çalgı ile daim yana yana haykırmaya başlatalım.

4. sırr-ı 'ışkı yèter nihân étdük
vaċtidür keşf-i rāza başlayalum
5. yār kūyna geldük èy muṭrib
gel maċām-ı ģicāza başlayalum
6. acı söz vèrdüċince şūfî bize
gelünüz biz piyāza başlayalum
7. nazeninler çü nāza başladılar
ĥayretî biz niyāza başlayalum

377.

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün
Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. bāĝ-ı cennet barā sensüz āteş-i sūzān-ı ģam
şahñ-ı 'işretdür vişālünle şehā zindān-ı ģam
2. maĥbes-i ģurbetde bir dem ģomadı tenhā beni
ģam-ĝüsārum oldı var olsun benüm yārān-ı ģam
3. bu mu'allim-ĥāne-i miĥnetde yine pîr-i 'ışķ
ṭurmadın ta'lîm éder dil ṭıflına dîvān-ı ģam

-
- 4 Aşk sırrını gizlediğimiz yeter, artık sırrı açmaya etmeye başlayalım.
 - 5 Ey çalgıcı, sevgilinin semtine geldik, haydi hicaz makamından başlayalım.
 - 6 Sofu bize acı sözler söyledikçe biz (onunla) alay edelim.
• virdüċince: söyledükçe GHB. (GHB'de ikinci mısra bulunmamaktadır. P'de yedinci beyittir.)
 - 7 Nazik sevgililer naz etmeye başladılar, Hayretî, biz de niyaz akçesini hazırlayalım.
• niyāza: piyāza GHB. ĥayretî: gelünüz P. (GHB'de ilk mısra yoktur.)
 377. HD s. 318, N4 38^b, N9 83^a, N15 105^a, GHB 77^a, P 78^a.
 - 1 Ey şah! Sensiz cennet bana elem veren yakıcı bir ateştir; seninle olan gam zindanı ise işret meydanıdır.
♦ âteş-i: külĥân-ı HD. 'işretdür: cennetdür HD.
 - 2 Gam (isimli) dostlar sağ olsun! Beni gurbet hapsinde bir an olsun yalnız bırakmayıp dert ortağım oldular.
 - 3 Aşkın üstadı, bu miĥnet ve eziyet mektebinde dil çoçuĝuna yine durmadan gam divanını okutur.
• miĥnetde: maĥbesde N4, P. ṭurmadın: durmadın N4, P.

4. hîl'atüm egnümde derd oldı belâ başumda tâc
şâh-ı 'ışkam oldı bu zindân baña eyvân-ı ğam
5. rûzgâr oldı muhâlif hey meded hıızr ol êriş
yoĥsa ğark' êtdi vücûdum zevraĥın 'ummân-ı ğam
6. pâdişâhum çünki ħulun oldı dervîş **hayretî**
devletünde tañ mıdur olsa bugün sulţân-ı ğam

378.

Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün
Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. her nefes ben bende ol sulţânım anar aĝlaram
ol efendim ol kerîmü'ş-şânım anar aĝlaram
2. mehd-i miĥnetde bu gönüm tıflın avutmaĝ için
cân u dil eglencesi cânânım anar aĝlaram
3. gördüğümce ben bu gülzârın gül-i ra'nâların
âh êder ol ğonce-i ĥandânım anar aĝlaram
4. cânuma kâr êtdüğince ğam bu miĥnet-ĥânede
derd ile ol külbe-i aĥzânım anar aĝlaram

-
- 4 Dert sırtımda hırkam, bela başımda taç oldu; aşkın padişahıyım, bu zindan benim için gam sarayı olmuştur.
 - 5 Rüzgâr tersten esmeye başladı. Aman Hızır olup yetiş! Yoksa gam okyanusu vücut sandalımı batıracak.
 - 6 Padişahım! Derviş Hayretî bugün devletinde gam sultanı olsa buna şaşılır mı, zira o senin kulun olmuştur.
 378. HD s. 319, N4 39^a, N9 83^a, N15 105^a, GHB 77^a, P 78^b.
 - 1 Ben köle, her nefeste o sultanımı, o şanı yüce efendimi anıp ağlıyorum.
• anar aĝlaram: anđum aĝladum GHB.
 - 2 Miĥnet beşiĝinde bu gönüm çocuĝunu avutmak için can ve gönül eĝlencem olan o sevgilimi anıp ağlarım.
• anar aĝlaram: anđum aĝladum GHB.
 - 3 Ben bu gül bahçesinin çift renkli güllerini gördükçe ah edip o gülen goncamı anar ağlarım.
• anar aĝlaram: anđum aĝladum GHB.
 - 4 Gam, bu miĥnet evinde canıma işledikçe ben o hüznler kulübemi anıp dertli dertli ağlıyorum.

5. taş degül ya'küb-veş gözden çıkarsam **hayretî**
ben ki her dem yūsuf-ı ken'ānum anar ağlaram

379.

Mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün
Hezec + - - - / + - - - / + - - - / + - - -

1. içüp mest-i şarāb-ı ergavān olmak diler gönlüm
gedā iken yine şāh-ı cihān olmak diler gönlüm
2. sürüp cümle murādātı çıkardı künc-i hātırdan
ferāğat gūşesinde kāmran olmak diler gönlüm
3. yine sīnemde yakup tāze tāze dāğlar yer yer
melāmet okına her dem nişān olmak diler gönlüm
4. kararı yok durur taşup bulanup şu gibi dāyim
düşüp pāyına bir servün revān olmak diler gönlüm
5. ferāğat eyleyüp ey **hayretî** bu şi'r ü inşādan
bugün 'ālemde bī-nām u nişān olmak diler gönlüm

• anar ağlaram: anđum ağladum GHB.

- 5 Hayretî! Her zaman Yusufumu anıp ağlayan ben Yakup gibi gözlerimden
olsam dert da değil.

• anar ağlaram: anđum ağladum GHB. çıkarsam: çıkarsa GHB.

379. HD s. 320, N4 39^a, N9 83^b, N15 105^b, GHB 77^a, P 78^b.

- 1 Gönlüm, içip erguvan renkli şarabın sarhoşu olmayı ister, yani dilenci olduğu
hâlde yine cihan şahı olmayı arzu eder.

- 2 Ferahat köşesinde arzu ettiğine nail olmak isteyen gönlüm bütün isteklerini
kalbinden sürüp çıkardı.

- 3 Gönlüm, yine göğsünde yer yer taze taze yaralar yakanak daima kınanmışlık
okuna nişan olmayı diler.

- 4 Gönlümün kararı yoktur, su gibi daima taşıp bulanmakta; her hâlde bir
servinin ayağına doğru düşüp akmak istiyor.

• taşup: daşup N4, N15, GHB, P.

- 5 Ey Hayretî! Gönlüm bu şiir ve inşadan el çekip, bugün âlemde adı sanı
silinmiş bir kimse olmak istiyor.

• ey hayretî: GHB-.

380.

Mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün
Hezec + - - - / + - - - / + - - - / + - - -

1. tolanup şehir için bir dilber-i 'ayyâr arar gönlüm
evin yıkmağ için bi'llâhi gör mi'mâr arar gönlüm
2. begüm her yüzi açılmış gül-i ra'nâya aldanmaz
henüz yıylanmaduk bir gonca-i bî-hâr arar gönlüm
3. söz anlar bir cûvân-ı nüktedân ister diler cânım
ğarağ dilber degül bir mûnis ü ğam-h^vâr arar gönlüm
4. inen her ehrimen-meşreb perîyi yüze göstermez
cihânı geşt edüp bir âdemîce yâr arar gönlüm
5. yeni başdan delü olmak diler ey **hayretî** ammâ
yine eski efendim gibi bir dildâr arar gönlüm

380. HD s. 320, N4 39^b, N9 83^b, N15 105^b, GHB 77^b, P 78^b.

- 1 Gönüm, şehri dolanıp bir aldatıcı güzel aramakta. Vallahi bak! O (gönül) evini yıkmak için mimar aramakta.
♦ için: için HD. tolanup: dolanıp N4, P. 'ayyâr: ra'nâ GHB.
- 2 Beyim! Gönüm, her yüzü açılmış rana gülüne aldanmaz. Henüz koklanmadık dikensiz bir gonca arar.
- 3 Canım, sözü anlayan, nüktedan bir genç istiyor; kastettiğim dilber değildir; gönlüm cana yakın bir dert ortağı arıyor.
• cuvân-ı: nigâr-ı N4, N9, N15, GHB, P. diler cânım: dil ü cânım GHB.
- 4 Gönüm, öyle her şeytan yollu peri yüzlüye bakıp itibar etmez, cihanı dolaşıp insan gibi adam gibi bir dost arar.
• yüze: göze N15, GHB, P.
- 5 Ey Hayretî! Gönüm yeniden deli/âşık olmak ister, ama yine o eski efendim gibi gönüllere hükmeden bir sevgiliyi arar.

381.

Fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. bezm-i ğamda dostum ben bende şanma nāşīyem
miḥnet ü derd ü belānuḡ ben de bir yoldaşīyam
2. cān ile baş oynamaḡda yine ēy leyli-ḡırām
‘ışḡ meydānında mecnūnuḡ bugūn pādaşīyam
3. ‘ışḡ-ı dilber bir nefes benden nēce olsun cūdā
ġam beyābānında hem yoldaş u hem ḡardaşīyam
4. zāhidā luṭf ét benüm şeydālīġum ma‘zūr tūt
mest-i ‘ışḡam şanma kim mey-ḡāneler ḡallāşīyam
5. şāh ḡaḡḡıyçūn bugūn ēy ḡayretī ḡayrān u zār
ḡāneḡān-ı ‘ışḡ içinde baş açuḡ bektāşīyem

381. HD s. 321, N4-, N9 83^b, N15 105^b, GHB 77^b, P 79^a.

- 1 Dostum, ben kölenin gam meclisinin sakinlerinden olduğumu sanma, ben de mihnet, dert ve belanın yoldaşıyım.
- 2 Ey Leyla salınışlı sevgili, bugün aşk meydanında canını başını feda etme hususunda ben de mecnunun yoldaşıyım.
 - bugün: biraz N9.
- 3 Sevgilinin aşkı benden bir nefes olsun nasıl ayrı kalsın? Ben gam çölünde onun hem kardeşi hem yol arkadaşıyım.
- 4 A zahit! Lütfen benim deliliğimi mazur gör, bir meyhane düşkünü bir kalles olduğumu sanma ben aşk sarhoşuyum.
 - tūt: dut N15, GHB, P.
- 5 Ey Hayretî, şah hakkı için, bugün aşk tekkesinde hayran ve ağlayan başı açık bir bektâşiyem abdalıyım.
 - bektâşiyem: bekdâşiyem GHB.

382.

Fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. gitdi oñulmadı bu bağrumdaki başum benüm
derdden kırtulmadı bu oñmaduk başum benüm
2. tekye-i ışık içre abdāl êtdi ben dervîşini
nev-cüvândur gerçi pîrüm oldu bektâşum benüm
3. ğam yeyüben nece kan ağlamayayın dostum
göz yaşıyla ğuşşa olmuşdur şuyum aşum benüm
4. vermeyen evvel kademde başını yoldaşlar
olımadı ışık yolında ayağdaşum benüm
5. ğam beyâbânında kimden bâküm olsun **hayretî**
var iken ışık adlu bir dîvâne yoldaşum benüm

382. HD s. 321, N 41^a, N9 84^a, N15 106^a, GHB 77^b, P 79^a.

- 1 Benim bu bağrımdaki yaram iyi olmadı, bu uğursuz başım dertten kurtulmadı gitti.
- 2 Aşk tekkesinde beni dervişini bir abdāl yapan pirimdir fakat, o benim bektâşım, gençtir bir yiğittir.
 - bektâşum: bekdâşum GHB. ışık: hüsn P. gerçi pîrüm oldu: gerçi kim pîr oldu P.
- 3 Dostum, benim suyum ve ekmeğim gözyaşı ve keder olmuştur, gam yediğim hâlde nasıl kan ağlamayayım?
 - döstum: döstlar N15.
- 4 Yoldaşlar! İlk adımda başını feda etmeyen kişi aşk yolunda benim dengim/kadeh arkadaşım olamaz.
- 5 Hayretî! Aşk adında divane bir yoldaşım verken gam yolunda kimden korkum olacak?

383.

Fe'îlâtün fe'îlâtün fe'îlâtün fe'îlün

Remel + + - - / + + - - / + + - - / + + -

1. ramazānum néçe bir şāyim-i hicrān olalum
‘îd-i vaşluña erişdür bizi kurbān olalum
2. çün kaşuñ ğurre-i ‘îd oldı yüzün rûz-ı sa‘îd
biz n’içün şavm-ı firākuñda perişān olalum
3. ‘arz-ı hüsn ét görüp ey māh hilāl ebrūñı
yine ‘îd oldı dēyü hurrem u handān olalum
4. deniz ol kulağuna koyma sözün zühhādun
gel berü t̄alib-i dūrdāne-i ‘irfān olalum
5. ramazān érdi dēyü oldı mey-i nāba yaşağ
hayretī biz dañı şimden gerü hayrān olalum

383. HD s. 322, N 39^b, N9 84^a, N15 106^a, GHB 78^a, P 79^a.

- 1 Ramazan’ım, daha ne kadar ayrılık orucu tutacağız? Bizi kavuşma bayramını
eriştir de (uğruna) kurban olalım.
- 2 Mademki kaşın bayram hilali, yüzün kutlu aydınlığıdır; biz niçin ayrılık orucu
tutmakla perişan olalım.
- 3 Ey ay! Hilal kaşının güzelliğini göster de yine bayram geldi diye sevinip
gülelim.
- 4 Zahitlerin sözlerine kulak asma, sen deniz ol! Beri gel, biz irfan incisini
arayanlar olalım.
 - kulağuna koyma: koyma kulağuna P.
- 5 Ramazan geldi diye saf şaraba yasak geldi. Hayretī, biz de bundan sonra afyon
şaşkını olalım.
 - irdi: oldı N9, GHB, P.

384.

Fe'îlâtün fe'îlâtün fe'îlâtün fe'îlün

Remel + + - - / + + - - / + + - - / + + -

1. gelünüz kan yalaşup yine birâder olalum
hâliş ü pāk edüben kalbümüzi zer olalum
2. ey birâder kımayup dilde bürüdet eşerin
âteş-i mihr ü maḥabbetle pür-âzer olalum
3. kıyalum kimse ile ceng ü cidāl eylemegi
pîre-zen dehr ile tek çıkışalum er olalum
4. gözün üstinde kaşun var demesünler der isen
gel berü tekye-i 'uzletde kalender olalum
5. gönül alçaklığını etmemek alçaklığı imiş
ululanmağı kıoyup hâke ber-â-ber olalum
6. perverişler bulalum mihr ü maḥabbet yine
aşlumuz seng-i siyâh ise de gevher olalum
7. itinin iti olup kehf-i vefâ erlerinin
ḥayretî âdem olup âdeme hem-ser olalum

384. HD s. 323, N 41^a, N9 84^a, N15 106^a, GHB 78^a, P 79^b.

1 Gelin, kanlarımızı yalayıp kardeş olalım; kalbimizi karşılık halis ve saf ederek altın olalım.

♦ idüben: kılup HD.

2 Ey kardeş, gönülde soğukluk eseri bırakmayıp kalbimizi muhabbet ve sevgi ateşiyle dolduralım.

3 İnsanlarla çekişmeyi bırakıp, yalnızca ihtiyar kocakarı olan dünya ile mücadele edip er olalım.

4 Ey kardeş! Gözün üstünde kaşın var demesinler, dersin beri gel, inziva dergâhına çekilip kalender olalım.

5 Alçak gönüllü olmamak alçaklıkmiş, büyüklenmeyi bırakıp toprak gibi olalım.

6 Aşlumuz kara taş olsa da yine aşk ve sevgiyle beslenip cevher olalım.

• bulalum: buluban N4, N9. gevher: cevher N9.

7 Hayretî! Vefa mağarasının erlerinin itinin iti olarak, adam olup insana denk olalım.

385.

Mef'ülü mefā'ilü mefā'ilü fe'ülün
Hezec - - + / + - - + / + - - + / + - -

1. za'f ile bu ğurbetde 'aceb nec'ola hālüm
kalmadı 'adem mülkine varmağa mecālüm
2. ey h^vāce saña sāğar-ı zerrīn baña besdür
destümde olan bu şınıcağ köhne sifālüm
3. ey dil baña 'ālemde ne ğam dünya ğamından
çün bāde-i 'ışk oldu benüm def'-i melālüm
4. yegdür baña bu aṭlas-ı zer-beft-i felekden
egnümde olan penbesi çok eskice şālüm
5. ey **hayretī** yüzüm kara başum gözi a'mā
ġafletle bozardı gözüm ağardı şaçalum

386.

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün
Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. hār-ı ğamdan gitdi kurtulmadı dāmānum benüm
dest-i miḥnetden degül hālī girībānum benüm

385. HD s. 323, N 37^a, N9 84^b, N15 106^b, GHB 78^a, P 79^b.

- 1 Yokluk ülkesine varmaya mecalim kalmadı, bu gurbette bu acizlikle hâlîm ne olacak?
- 2 Ey tüccar! Altın kadeh senin olsun, elimdeki bu köhne kırık çanak bana yeter.
- 3 Ey gönül! Aşk şarabı benim hüznümü dağıttı, artık dünyanın derdinden dolayı ğam çekmem.
- 4 Bu sırtımdaki pamuğu çok eskice hırkam, benim için altın işlemeli atlas kumaşından daha iyidir.
- 5 Ey Hayretî, yüzüm kara, gözüm kör, sakalım ağardı, gözüm bozardı, ġafletle yaşlandım.

386. HD s. 324, N 40^a, N9 84^b, N15 106^b, GHB 78^b, P 79^b.

- 1 Eteğim ğam dikeninden kurtulmadı gitti, eziyet eli bir an olsun benim yakamı bırakmadı.

2. kılma cânım gerdenin bend-i maḥabbetden ḥalāş
yâ ilāhî eyleme dünyâyı zindānum benüm
3. tîğ çekme ğayra tek kan etmek ise ger ğaraş
gel beni öldür ḥalāl olsun saña kanum benüm
4. sen melāḥat kişverinde n'ola şāh-ı ḥüsn isen
bende-i sulṭān-ı ʿışkam ben de sulṭānum benüm
5. ḥayretî yumdum nuḳūş-ı deyr-i şüretten gözüm
ʿālem-i maʿnî olursa tañ mı seyrānum benüm

387.

Mefʿülü mefāʿilün mefʿülü mefāʿilün

Hezec -- + / + --- / -- + / + ---

1. ey burc-i melāḥatde māhum ḥüseyin şāhum
v'ey mısr-ı leṭāfetde şāhum ḥüseyin şāhum
2. eflāke duḥān-ı āh taḥrīr edüben her gāh
toldurdu ser-ā-ser āh şāhum ḥüseyin şāhum

2 Ey Allah'ım! Boynumu muhabbet bağından azat ederek dünyayı bana zindan etme.

3 Maksadın kan dökmekse gel beni öldür, benim kanım sana helal olsun; yeter ki kılıcını başkaları için çekme.

• ger: çün N9, N15. tek: ger N15.

4 Ey sultanım, sen şirinlik ülkesinde güzellik şahıysan ne var! Ben de aşkın sultanının kölesiyim.

5 Hayretî! Görünen âlemin nakışlarına gözümü kapattım, mana âlemi benim manzaram olsa buna şaşılır mı?

387. HD s. 325, N 40^a, N9 84^b, N15 107^a, GHB 78^b, P 80^a.

1 Ey güzellik burcundaki ay (yüzlü), ey letafet ülkesinin padişahı olan Hüseyin şahım!

• mâhum: şāhum P.

2 Padişahım Hüseyin Şah! Ahımın dumanı daima feleklere yazı yazıp baştan başa ah ile doldurdu.

• her gāh: geh gāh N9.

3. gözüm yaşı rûd oldu cânım tolu od oldu
erdi göge dūd oldu âhum hüseyin şâhum
4. göz yaşını taşurdum başdan yine aşurdum
düşdüm gama şaşurdum rāhum hüseyin şâhum
5. ben **hayretî**-i hayrân kapuñda umup dermân
yüz sürme durur her ân cāhum hüseyin şâhum

388.

Mef'ûlû fâ'ilâtü mefâ'ilü fâ'ilün
Muzâri' - - + / - + - + / + - - + / - + -

1. ey bâğ-ı dilde serv-i revānum memicigüm
olsun revân yoluña revānum memicigüm
2. 'ışkuñ şarābın içeli olmuş durur benüm
mey-hāneler bucağı mekānum memicigüm
3. yakma beni firāk odına tâ ki ermeye
eyvân-ı şāh-ı hüsne duḥānum memicigüm

-
- 3 Ey Şahım Hüseyin! Gözyaşım ırmak oldu, canım ateşlerle doldu; ahımın dumanı göklere erişti.
• göke dūd oldu âhum: göklere dūd-ı âhum N4. cânım tolu od oldu: irdi göke dūd oldu N9, GHB, P. irdi göke dūd oldu: cânım tolu od oldu N9, GHB, P.
 - 4 Ey Hüseyin Şahım! Ağlamakla gözyaşım taşıp başımdan aştı, gama düşüp yolumu şaşırdım.
• taşırdum: daşırdum N4, N15, GHB.
 - 5 Ey Hüseyin Şahım! Ben şaşkın Hayretî'nin itibarı, daima senin kapında bekleyerek eşiğine yüz sürmededir.
♦ olup derbân: umup dermân HD. cāhum: şâhum N9.
388. HD s. 325, N 40^a, N9 85^a, N15 107^a, GHB 79^a, P 80^a.
- 1 Ey gönül bahçesindeki yürüyen servim Memi'ciğim! Sana canım feda!
• revānum: cânım N4, N9.
 - 2 Memi'ciğim! Senin aşkının şarabından içtiğimden beri mekânım meyhane köşeleri olmuştur.
• bucağı: yolında N9, GHB, P. (N4'te ikinci üçüncü beyittir.)
 - 3 Memi'ciğim! Beni ayrılık ateşinde yakma ki, ahımın dumanı güzellik şahının sarayına kadar ulaşmasın.
• yakma beni: kıkmayayın GHB.

4. eşküm yetimi çıksa gözümden ‘aceb midür
fâş êtdi cümle rāz-ı nihānum memiciğüm
5. sensin sebep hayātına dërse ‘aceb midür
bî-çāre **hayretî** saña cānum memiciğüm

389.

Fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilün
Remel + + - - / + + - - / + + - - / + + -

1. söz mi bu ya dem-i ‘isā mı memi bālīciğüm
göz mi bu nergis-i şehlā mı memi bālīciğüm
2. zülf-i hoş-bū mı ‘aceb başuma sevdā mı ki bu
bu belā mı baña bālā mı memi bālīciğüm
3. gamzelerden taşınup tığini mestāne gözün
kaşdı dil mülkini yağma mı memi bālīciğüm
4. böyle ser-keşlik eder serv-i ser-efrāz ‘aceb
kāmētün gibi dil-ārā mı memi bālīciğüm
5. beni giryān edüben düşmeni handān êtdün
ğaraşun yoşsa temāşā mı memi bālīciğüm

4 Memi’ciğim! Bütün gizli sırlarımı ifşa eden gözyaşım, bir yetim gibi gözümünden çıksa/düşse buna şaşılır mı?.

5 Yaşama sevinci olduğun zavallı Hayretî sana canım dese buna şaşılır mı?
• cānum GHB.

389. HD s. 326, N4-, N9 85^a, N15 107^a, GHB 78^b, P 80^a.

1 Memi Bālī’ciğim! Bu söz mü yoksa İsa’nın (a.s.) diriltten nefesi mi; bu göz mü yoksa şehla bakışlı bir nergis mi?

2 Memi Bālī’ciğim! Bu hoş kokulu zülûf mü yoksa başımın sevdası mı; bu bir bela mı yoksa güzellik mi?

3 Memi Bālī’ciğim! Baygın bakışlı gözünün yan bakışıyla kılıcını takınmasından kastı gönül ülkesini yağmalamak mı?

• taşınup: daşınup N15, GHB.

4 Memi Bālī’ciğim! Böyle dikbaşlılık eden eden isyankar servi senin boyun gibi, gönülleri süsleyebilir mi?

• serv-i: zülf-i N15.

5 Beni ağlatıp düşmanı güldürdün! Memi Bālī’ciğim, yoksa niyetin temsil izlemek mi?

6. va‘de-i vaşlı bu gün yarına şaldıñ kuluña
yine bu şîve-i ferdâ mı memi bâlîcığum
7. **hayretî**yi yine bir cür‘a ile mest êtdi
leb mi bu ya mey- hamrâ mı memi bâlîcığum

390.

Fe‘ilâtün mefā‘ilün fe‘ilün
Hafîf + + - - / + - + - / + + -

1. erişür ‘arşa âhum ibrahîm
saña érmez mi mâhum ibrahîm
2. yazılır levh-i ‘arşa âhum ile
âh şâhum u mâhum ibrahîm
3. dâmen-i çarha her gün od bırağur
nâle-i şubhğâhum ibrahîm
4. ben bu süz-ı dil ile hâk olıcağ
od olur her giyâhum ibrahîm
5. **hayretî**nün dil-i harâbını yap
ka‘bedür secdegâhum ibrahîm

6 Memi Bâlî’ciğim! Bugünün kavuşma vadini yarına erteledin, yoksa bu da yine yarının nazı mı?

7 Memi Bâlî’ciğim! Hayretî’yi yine bir yudumda sarhoş etti. Bu dudak mı yoksa kırmızı şarap mı?

• êtdi: êtdün GHB, P.

390. HD s. 327, N4 39^a, N9 85^a, N15 107^b, GHB 79^a, P 80^b.

1 Ey benim ay yüzlüm İbrahim! Ahım arşa erişir, sana erişmez mi?

• ‘arşa: GHB-.

2 Arş levhasına ahım ile “ah şahım ve ay (yüzlüm) İbrahim” diye yazılır.

3 İbrahim! Benim sabah vakti inlemelerim feleğin eteğine her gün ateşler bırakır.

• çarha: ‘arşa N15. her gün: her dem N15; bir gün GHB.

4 İbrahim! Ben bu yürek yangınıyla toprak olunca, her biten otum ateş olur.

• olur: bite N4, N9, N15, P. GHB-.

5 Ey benim secdegahum İbrahim! Hayretî’nin harap hâldeki gönül Kâbe’sini tamir et.

391.

Mef'ûlî fâ'ilâtîün mef'ûlî fâ'ilâtîün
Muzâri' - - + / - + - - / - - + / - + - -

1. bî-cân cisme döndüm cānāncuğum yêtürdüm
bir hasta derdmendem dermāncuğum yêtürdüm
2. kullar başına begler gelmeye bu muşîbet
ben bende-i kemîne sulţāncuğum yêtürdüm
3. ya'kûb-veş gözümden kan akmasun mı her dem
ken'ân-ı miḥnet içre oğlancuğum yêtürdüm
4. dīvāne gönlümi âh eglerdi bârî geh gâh
şol kara yazılıca dīvāncuğum yêtürdüm
5. ey **hayretî** çıkardum şabr u qarârı elden
gûyâ ki bir ġarîbem yārāncuğum yêtürdüm

• secdegâhum: kıblegâhum N15. ka'bedür...ibrâhim: od bite her giyâhum
ibrâhim GHB.

391. HD s. 327, N4 39^b, N9 85^b, N15 107^b, GHB 79^a, P 80^b.

- 1 Sevgilimi yitirdim cansız cisme döndüm; dermanımı yitirmiş bir dertli hastayım.
- 2 Beyler! Ben âciz kul çok sevgili sultanımı yitirdim; bu musibet hiçbir kulun başına gelmesin.
- 3 Sıkıntı Kenan'ı içinde oğulcuğumu yitirmişim; gözümden Yakup gibi gözlerimden daima kan akmasın mı?
- 4 Ah! Hiç olmazsa ara sıra divane gönlümü oyalayan o kara yazılı kıymetli divanımı yitirdim.
• şol: bir N15, P.
- 5 Ey Hayretî! Kıymetli dostlarımı yitirdim, sanki kimsesizim; sabredemiyor, sakın olamıyorum.
• gûyâ ki: ġurbetde P.

392.

Fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilün

Remel + + - - / + + - - / + + - - / + + -

1. sākıyā tıldur elüñe al ayağı içelüm
şāh-ı ‘ışk içmemege etdi yaşağı içelüm
2. jeng-i ğamdan dil ü cān āyīnesinin açalum
demidür gel berü şol kan olacağı içelüm
3. cem‘ olup bir nêçe sâġar delüsi āvāre
gūşe gūşe gezelüm gülşen ü bâġı içelüm
4. uyuban vā‘ize mey içmege and içmeyelüm
biz koadukısa ne var şevk bayağı içelüm
5. çağlayup hāl diliyle bize söyler şular
dostum gel berü fevt etme bu çağı içelüm
6. çokdur aşkar gözini içemezsin dersen eger
şehsüvārüm saña biz at kulağı içelüm

392. HD s. 328, N4-, N9 85^b, N15 107^b, GHB 79^b, P 80^b.

- 1 A saki! Kadehi doldur ve eline al, içelim! Aşkın padişahı içmemeyi yaksak etti, içelim!
• elüñe al: al ile N15, GHB, elem ile P. yaşağı: yasağı N9, GHB.
- 2 Vaktidir, beri gel! Şu kan olası şarabı içelim de gönül ve can aynasını gam pasından kurtaralım.
♦ gel: şun HD, N9, GHB, P.
- 3 Bunca kadeh delisi avare toplanıp gül bahçesini ve bağı köşe bucak gezerek içelim.
♦ gezüben: gezelüm HD.
- 4 Vaize uyarak şarap içmemeye and içmeyelim; kocadıksa ne olmuş, şevk aynı şevk! İçelim!
• şevk: ‘ışk N9, N15.
- 5 Sular çağlayarak hāl diliyle bize, “Dostum beri gel! Bu zamanı elden kaçırma, İçelim! der.
- 6 Beyatlım! Aşkar gözü bana çok gelir içemem, dersen biz seninle *at kulağından* içelim.
♦ içemezsin: içemezsin HD, N15. şehsuvārüm: pâdişâhum N15. saña biz: biz saña GHB.

7. bir kadehle neçe bir oynayalum **hayretiya**
toldura 'ışkuña şol ala çanağı içelüm

393.

Fe' ilātün mefā'ilün fe' ilün
Hafif + + - - / + - + - / + + -

1. içelüm içelüm müdām içelüm
hîç ayılmayalum müdām içelüm
2. neçe bir yêyelüm zamāne ğamın
durmayalum 'ale'd-devām içelüm
3. var müselles saña halāl olsun
şūfî қо biz mey-i harām içelüm
4. bize çig pişmiş anmañuz 'araki
puhteyüz biz şarāb-ı hām içelüm
5. sözi ey **hayretî** uzatmayalum
içelüm hāşıl-ı kelām içelüm

7 Ey Hayreretî! Bir kadehle nasıl eğleniriz? Şu ala kadehi aşkının şerefine doldur da içelim.

• bir kadehle: kadehiyle N9, N15. toldur a: toldura N9.

393. HD s. 328, N4 40^a, N9 85^b, N15 108^a, GHB 79^b, P 81^a.

1 İçelim, içelim daima içelim! Hiç ayılmayalım daima içelim!

2 Zamanın bunca gamını çekmek niye? Durmayalım, durmaksızın içelim!

• durmayalum: тұrmayalum N9. yiyelüm: çekelüm GHB.

3 Ey sofu! Haydi üç kez damıtılmış müselles şarabı sana helal olsun, bırak biz haram olan şarabı içelim.

4 Bize rakının pişmişini de pişmemişini de anmayınız, biz yanık/olgun kimseler olarak ham şarabı içelim.

• bize: baña N9, N15, GHB.

5 Ey Hayretî! Sözü uzatmayalım, hasılıkelam içelim!

394.

Mef'ülü fā'ilätü mefā'ilü fā'ilün
Muzāri' - - + / - + - + / + - - + / - + -

1. gülşende kaddün andı meger bād-ı şubh-dem
serv ü çenāra lerze düşüp tıtdı yine dem
2. āhum eşitdi zār oluban dēdi 'andelīb
kısmet saña gam oldı ezelden baña neğam
3. çek dār-ı zülfüne deli gönüm levendini
sen pādīşāhı sevmek ile oldı müttehem
4. rindāna hōrmet eylemese pīr-i mey-fürüş
yārān içinde olmaz idi böyle muhterem
5. gam oldı çünkü gönlünün eglencesi senün
'ālemde **hayretī** dahı bilsem saña ne gam

395.

Fe'ilätün fe'ilätün fe'ilätün fe'ilün
Remel + + - - / + + - - / + + - - / + + -

1. dostlar ben yine bir yakıcı dilber sevdüm
bir güzel gözli kıya bakıcı dilber sevdüm

394. HD s. 329, N4 39^b, N9 86^a, N15 108^a, GHB 79^b, P 81^a.

1 Her hâlde seher yeli güllükte boyundan bahsetmiş olacak ki servi ve cınara yine bir titreme gelip nefesleri kesildi.

• tıtdı: dutdı N4, N15, GHB, P.

2 Bülbül benim ahımı işitince ağlayarak " Ezelde senin kısmetine gam, benim kısmetime şakımak düşmüş." dedi.

3 Ey padişah, seni sevmekle suçlanan deli gönül levendimi zülfünün darağacına as.

4 İhtiyar meyhaneci rintlere hürmet göstermeseydi dostlar arasında böyle hatırlı olamazdı.

• olmaz idi: olmazıduğ GHB, P. pīr-i: bize P.

5 Hayretî! Bilirim, âlemde daha da gam yemezsin çünkü gam senin gönlünün eglencesi olmuştur.

395. HD s. 330, N4 40^b, N9 86^b, N15 108^b, GHB 79^a, P 81^a.

1 Dostlar! Ben yine (can) yakıcı, güzel gözlü, sert bakışlı bir sevgiliyi sevdim.

2. kâfirem cennet-i a'lāya vērürsem eşigin
yine bir kâmeti tûbâ lebi kevser sevdüm
3. bilmezem hüsnini ne sūret ile şerh edeyin
dostlar hâşılı bir rûh-ı muşavver sevdüm
4. yakdı yıkdı dil ü cān mülkini vîrân etdi
memleketler yakıcı bir gözi kâfer sevdüm
5. dil ü cān mülkini feth etdi kılıcıyla müdām
yine ey hayretî bir şâh-ı dil-âver sevdüm

396.

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün
Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + - -

1. kaçma benden cānuma cān ol benüm kardeşuğum
gel meded derdüme dermān ol benüm kardeşuğum
2. ne umarsın şöhet-i nā-cinsden hey gel berü
hem-dem-i erbāb-ı 'irfān ol benüm kardeşuğum

2 Yine boyu Tuba, dudağı Kevser gibi olan bir sevgiliyi sevdim ki eşigini yüce cennete değışirsem kâfir olayım.

3 Dostlar! Güzelliğini ne şekilde anlatacağımı bilmiyorum fakat işin özü cisimlenmiş bir ruha âşık oldum.

• hâşılı: ben yine N15.

4 Can ve gönül ülkesini yakıp yıktı, harabeye çevirdi. Ben ülkeleri ateşe veren bir kâfir gözlüyü sevdim.

5 Ey Hayretî! Yine kılıcıyla gönül ve can ülkesini bütünüyle fetheden gönül alıcı bir padişah sevdim.

♦ tamâm: müdām HD. şâh-ı dil-âver: rûh-ı muşavver GHB.

396. HD s. 330, N4-, N9 86^a, N15 108^b, GHB 79^a, P 81^b.

Bu gazel hakkında N2 117b'de derkenarda yer alan not şöyledir: "Galibâ Yûsuf-ı Sîne-çâk Dede'ye Mısırdaki iken göndermiştir."

1 Kaçma benden, canıma can ol benim kardeşim. Gel medet et! Derdime derman ol benim kardeşim.

• meded: yetiş N15.

2 Cinsi bozuklarla sohbetten ne umarsın, beri gel benim kardeşim irfan erbabının arkadaşı ol.

• hey gel berü: gel sen berü N15; gel berü GHB.

3. ben belā küncinde giryān olayın ya'kūb-vār
sen şafā mışrında sulṭān ol benüm qardaşcuğum
4. ğam degül ben sāye-veş ḥāk ile yeksān olayın
sen şalın serv-i ḥirāmān ol benüm qardaşcuğum
5. ḥār-ı ğamda ben қо nālān olayın bülbul gibi
sen açıl gül gibi ḥandān ol benüm qardaşcuğum
6. sen şafā bezminde ḥandān ol beni pervāne-vār
oda yak şem'-i şebistān ol benüm qardaşcuğum
7. istimā' édüp sözün luṭf eyle her bed-gevherün
kulağuna qoyma 'ummān ol benüm qardaşcuğum
8. ḥayretī gibi dilerseñ olasın ğamdan emīn
gāh mest ü gāh ḥayrān ol benüm qardaşcuğum

397.

Müfte'ilün mefā'ilün müfte'ilün mefā'ilün
Recez - + + - / + - + - / - + + - / - + -

1. cānumı la'lün ābına qandur afocuğum benüm
ben öliceğ şusuz saña qandur afocuğum benüm

-
- 3 Ey benim kardeşim! Sen sefa ülkesine sultan ol da ben bela bucağında Hz. Yakup gibi ağlayayım (dert değil)
 - 4 Benim kardeşim, yeter ki sen salınarak yürüyen bir servi olup salın, ben gölge gibi yerle bir olsam da gam değil
 - 5 Bırak ben gam dikeninde bir bülbul gibi ağlayayım; sen açıl, gül gibi gül benim kardeşim.
 - 6 Ey benim kardeşim! Sen mutluluk meclisinde gül de, beni pervane gibi ateşe yandıran bir gece kandili ol.
 - 7 Ey benim kardeşim! Lütfen, deniz gibi ol, her mayası bozuğun sözünü işitip kulak verme.
• (N9, GHB ve P'de sekizinci beyittir.)
 - 8 Ey benim kardeşim! Dilersen gah sarhoş, gah şaşkın olarak Hayretī gibi gamdan emin olabilirsin.
♦ olasın: k'olasın HD.
397. HD s. 331, N4 39^b, N9 86^b, N15 108^b, GHB 79^b, P 81^b.
- 1 A benim Afocuğum, susuzluktan öleceğim, canımı dudaklarının suyuna ve sana kandır.

2. şerbet-i la'lün özlese hasta gönül 'aceb degül
her ne kadar ise umar cāndur afocuğum benüm
3. çatup kemān kaşuñ inen atma bu ğamze okların
geçer güzelliğün demi āndur afocuğum benüm
4. cān u gönülden olmasa ayru 'aceb midür ğamuñ
ol ezeli bu milkete ħandur afocuğum benüm
5. bezm-i şafāda ħurrem ol şem' gibi hemîşe sen
ħayretîyi ğam odına yandur afocuğum benüm

398.

Mefā'iliün mefā'iliün mefā'iliün mefā'iliün
Hezec + --- / + --- / + --- / + ---

1. gönülden yār olandan kaçma gel yār ol benüm körpem
vefālu 'aşığa yār u vefādār ol benüm körpem
2. dil-āzār olma dildār ol vefā ehline serdār ol
kem-āzār ol kem-āzār ol kem-āzār ol benüm körpem

2 A benim Afocuğum! Hasta gönlüm dudağının şerbetini özlese buna şaşılır mı? O her ne kadar ilaç olsa da aslında candır.

3 A benim Afocuğum! Yay kaşlarını çatıp, yan bakış oklarını atma öyle, zira senin güzelliğin vakti geçer bir andan ibarettir (kıymetini bil)!

♦ çatup: çatma HD, GHB. atma bu ğamze okların: ğamzen çukun atma kim N4; atma ğamzen okların bize N9; atma inen ğamze okın GHB, P. geçer: çünkü HD.

4 A benim Afocuğum! Gamin, can ve gönülden ayrı bulunmasa buna şaşılır mı? O çok bu ülkenin ezeli padişahıdır.

5 A benim Afocuğum! Sefa meclisinde daima mum gibi mutlu mesut ol da Hayretî'yi ğam ateşine yandır.

• şafâ: belâ N15.

398. HD s. 332, N4-, N9 86^b, N15 109^a, GHB 79^b, P 82^a.

1 A benim tazem! Gönülden yār olandan kaçma gel, vefalı âşığa vefalı bir yār ol.

2 A benim tazem! Vefa ehline karşı gönül kırıcı olma, gönül alıcı bir lider ol. İncitmeyi, kırmayı, azarlamayı azalt!

3. ne şorarsın melâlümnden ğamunġa infi‘âlümnden
güzel sev sen de hâlümnden ħaberdâr ol benüm körpem
4. yürürsin şimdi âzâde getürmezsın beni yâda
hele bir boyı şımşâda hevâdâr ol benüm körpem
5. duyasın ħayretî bende ne yüzden düşdi bu bende
kemend-i ‘ışķa bir sen de giriftâr ol benüm körpem

399.

Fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün
Remel – + – – / – + – – / – + – – / – + –

1. şanma bu başumdaki tâze döğündür dostum
mâtem-i fûrķatde ol bir ķara gündür dostum
2. va‘izün nâr-ı firâķ imiş cehennem dedügi
var ise rûz-ı kıyâmet uş bugündür dostum
3. senden ayru gûşe-i miñnetde göñlüm ħastasın
ger şorarsan lutf edüp gâyet zebündür dostum

3 A benim kardeşciğim! Gamınla düştüğüm hallerle melalimi neden soruyorsun?
Güzel seversen, sen de hâlimden haberdar ol.

• melâlümnden: bu hâlümnden N15. sev: sen N15.

4 A benim tazem! Şimdi tek başına yürür, beni hatrına getirmezsın. Hele bir
şımşır boylunun aşkına tutul da (görelim)!

5 A benim tazem! Aşkın kementine bir yakalanırsan sen de köle Hayretî’nin bu
tuzağa nasıl düştüğünü anlarsın.

• duyasın: tıyasın N9.

399. HD s. 332, N4 37^a, N9 87^a, N15 109^a, GHB 79^b, P 82^a.

1 Dostum! Bu başımdakini yeni bir yanık sanma, o ayrılığın matemindeki bir
kara gündür.

2 Dostum! Vaizin cehennem dediği ayrılık ateşiymiş, kıyamet günü de olsa olsa
işte bu gündür.

• nâr-ı firâķ imiş cehennem didügi: nâr-ı cehennem didügi fûrķatmış N15.

3 Dostum! Eğer lütfedip mihnet bucağında senden ayrı bulunan hasta gönlümü
sorarsan son derece perişan hâldedir.

• ħastasın: ħastadur N4.

4. gerçi her dil-ḥasteden eksük degül derd ü belā
bu benüm şūrīde gönümde füzündür dostum
5. **ḥayretīnün** noktadur başındaki dāğ-ı cünün
kām̄eti güyā cünün altında nündür dostum

400.

Fe'ilātün fe'ilātün fe'ilātün fe'ilün
Remel + + - - / + + - - / + + - - / + + -

1. neçe bir gūşe-i miḥnetde qarār eyleyelüm
gül gibi açılalum seyr-i kenār eyleyelüm
2. uralum taşlara gel şīşe-i nāmūsumuza
ehl-i 'ār olmadan 'āşıklaruz 'ār eyleyelüm
3. başuban meykedeyi gel çekelüm duḥter-i rez
bir delūkanlu güzel gibi kenār eyleyelüm
4. bize bu yerde yerün yok dēyü incinme begüm
bu yer olmazsa buyur terk-i diyār eyleyelüm
5. şol kadar yaş döküben āh ēdelüm **ḥayreti-yā**
buludı aḡladalum şuları zār eyleyelüm

4 Dostum! Gerçi dert ve bela hiçbir gönlü hastadan eksik olmaz fakat bu benim tutkun gönlümde haddinden fazladır.

5 Delilik yarası sanki Hayretî'nin başında bir noktadır, boyu da onun altında (kıvrılmış) nûn gibidir.

• nokta: nükte N4. noktadur başındaki: başındaki noktadur GHB.

400. HD s. 333, N4 37^b, N9 87^a, N15 109^b, GHB 80^a, P 82^b.

1 Daha ne zamana kadar mihnet köşesinde oturacağız, gül gibi açılıp kucaklaşmaya bakalım.

2 Gel namus şişemizi taşlara vuralım; biz âşıklarız, ar sahibi olmaktan ar edelim.

• olmadan: olmadın N9. taşlara: daşlara N15.

3 Gel meyhaneyi basarak üzümün kızını çekip, güzel bir delikanlı gibi kucaklayalım.

• meykedeyi: meykedede N4, N15. kinâr: şikâr N9.

4 Beyim! Bu yerde yerin yok diye üzülme, burası olmazsa, gel başka diyara gidelim.

• incinme: incitme N4. GHB-.

5 A Hayretî! O kadar ah edip yaş dökelim ki bulutu aḡlatalım, suları inletelim.

401.

Mefā'īlün mefā'īlün fe'ülün
Hezec + - - - / + - - - / + - -

1. çü düşdüm 'ışkuña dīvāne oldum
cünûna hem-dem ü hem-hâne oldum
2. çü êtdüm 'ışkuñ ile âşinâlık
unutdum kendümi bîgâne oldum
3. yine düşdüm senün dām-ı ğamuñda
ki ya'nî murğ-ı 'ışka dāne oldum
4. bi-ħamdi'llāh geçüp hüşyârlıkdan
bekâ cāmın çeküp mestâne oldum
5. ħalîlüm gülşen oldı nār-ı 'ışkuñ
ruhuñ şem'ine çün pervâne oldum
6. ħalup yûnus gibi deryā-yı 'ışka
bugün hem baħr ü hem dürdâne oldum
7. degülem çünki ferzîn gibi kec-rev
bisât-ı 'ışkda ferzâne oldum

401. HD s. 333, N4-, N9 87^a, N15 109^b, GHB 80^a, P 83^a.

- 1 Aşkına düştüğüm için divaneye döndüm, delilerin dostu ve arkadaşı oldum.
 - hem-hâne: efsâne N9. cünûna hem-dem ü hem-hâne: cünûn-ı hem-dem-i mey-hâne N15.
- 2 Aşkınla dost olduğumdan kendimi unutup umursamaz biri oldum.
 - âşinâlık: âşinâyî N9, N15.
- 3 Yine senin gam tuzağına yakalanıp aşk kuşuna yem oldum.
- 4 Hamdolsun, akli başında olmayı bırakıp bekâ kadehini içip sarhoş oldum.
 - çeküp: içüp N15. hüşyârlıkdan: şeyyâdlıkdan P.
- 5 Halilim! Yanağının mumuna pervane olduğum için senin aşkının ateşi bana gül bahçesi oldu.
 - şem'ine: şevkında N9.
- 6 Yunus gibi aşk deryasına dalarak, bugün hem deniz hem inci tanesi oldum.
 - ħalup... 'ışka: çü yûnus 'ışk deryâsına ħaldum N9, N15,, çü yûnus 'ışk deryâsına daldum GHB, P.
- 7 Vezir gibi eğri gidişli olmadığım için aşk düzlüğünde vezir oldum.
 - kec-rev: kişrev GHB.

8. şehā ma‘nīde genc-i bī-kerānam
egerçi şūretā vīrāne oldum
9. beni leylā-yı zūlfün kıldı mecnūn
dile destān olup efsāne oldum
10. ḥarābāt içre dervīş ḥayretīyem
şarāb-ı ‘ışkuḡa peymāne oldum

402.

Mef‘ūlū mefā‘īlū mefā‘īlū fe‘ūlūn
Hezec - - + / + - - + / + - - + / + - -

1. el-minnetü li’llāh ki yine yārumı gördüm
āvāre dil eglencesi dildārumı gördüm
2. bu hasta gönül derdine tīmāra erişdüm
sağlıklar ile şol gözi bīmārumı gördüm
3. uyḡuda idi çeşm-i ümīdüm şeb-i ḡamda
vaşl ile bugün devlet-i bīdārumı gördüm
4. vīrāne gönül tekyesini kıldum ‘imāret
gencīneye irdüm yine mi‘mārumı gördüm

-
- 8 Ey Padişah! Her ne kadar görünüşte viraneye dönmüşsem de manen sınırsız bir hazineyim.
 - 9 Beni zülfünün Leylası Mecnun etti, dillere destan bir efsane oldum.
• N9-, GHB-, P-.
 - 10 Ben meyhanede senin aşk şarabının kadehi olan derviş Hayretî’yim.
 402. HD s. 334, N4 40^b, N9 87^a, N15 109^b, GHB 80^a, P 82^b.
 - 1 Allah’a şükür, yine yârımı; avare gönlümün eglencesi sevgilimi gördüm.
• yine: P-
 - 2 Ben hasta, o baygın bakışlı sevgilimi sağlıcakla gördüm de gönül derdime deva buldum.
• tīmāra irişdüm: dermāne yetişdüm N9; dermāna irişdüm GHB.
 - 3 Gam gecesinde ümidimin gözü uykudayken bugün o uyanıklığının devleti sevgilime kavuştuḡumu gördüm.
• çeşm-i ümīdüm: baḡt-ı siyāhî N15. vaşl ile bugün devlet-i bīdārumı: vaşlına iriüp dīde-i bīdārumı GHB, P.
 - 4 Mimar sevgilimi görmekle hazineye kavuştum ve virane gönül tekkesini onardım.

5. bir cāme-i sebz ile yine **ḥayretiyā** ben
şol tūṭī-i gūyā-yı şeker-bārumı gördüm

403.

Mefʿülü fāʿilātün mefʿülü fāʿilātün
Mużārīʿ - - + / - + - - / - - + / - + - -

1. senden durur çü şāhā ümmīd-i fetḥ-i bābum
ğayrı kapuya varup gelmek benüm ne bābum
2. her kişi bir uluya mensūbdur benüm uş
eşiğün itlerine olmuşdur intisābum
3. şāfī-dil olduğumçün şu gibi gör zamāne
alçaklara düşürdi arturdi ıztırābum
4. ḥāl-i zevālî mihrün olurdı cümle rüşen
sen ʿarz-ı ḥüsn edeydün ey alnı māh-tābum
5. gūyā ocağa düşmüş bir müydur vücūdum
ey **ḥayretī** ʿaceb mi bu denlü pīç ü tābum

♦ gencîneye irdüm: gencîne arardum HD.

- 5 A Hayreti! Ben yine yeşil elbise giymiş olan tatlı dilli papağanımı/sevgilimi gördüm.

403. HD s. 335, N4-, N9 87^b, N15 109^b, GHB 80^b, P 83^a.

- 1 Ey padişah! Mademki kapının açılması hakkında senden ümitliyim o hâlde başka kapılara gidip gelmek benim meselem değil.

- 2 Ey padişah! Herkes bir yüce kişiye mensuptur; işte benim intisabım da eşiğinin itlerinedir.

• mensūbdur: mensûb durur GHB.

- 3 Su gibi saf gönüllü olduğum için, felek beni alçakların ayaklarına düşürerek ızdırabımı arttırdı.

• arturdi: arturdi benüm GHB.

- 4 Ey alnı ay gibi parlayan sevgili! Senin güneşin zeval vaktine erdikten sonra güzelliğini gösterecek olsan, o yine tamamen aydınlık olurdu.

• ḥāl-i zevālî: hâlî zevâlî N9, GHB; ḥâl ü zevâlî N15.

- 5 Ey Hayreti! Vücudum sanki ateşe düşmüş bir saç telidir, kıvranırlarım bu denli çok olsa buna şaşılır mı?

• gūyâ ocağa: gūyâ ki oda N15. müydur: müyedür GHB, P.

404.

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. dostum lâıyık mıdur ney gibi ben nālân olam
el güle gül gibi ben bülbül gibi giryân olam
2. sen hamâyil kılasın zülfünî eller boynına
ben saçun gibi perişân-hâl ü ser-gerdân olam
3. şöhet-i hâs edesin 'âmîler ile sen müdâm
ben belâ esrârın iftâr eyleyem hayrân olam
4. edesin mihr ü vefâ sen ellere ferhâd-vâr
kesmede ben derd ü miñnet tağını destân olam
5. ka'be-i vaşlun şafâsını süre bî-dîn rakîb
hayretî tek tekye-i miñnetde ben kurbân olam

404. HD s. 336, N4-, N9 88^a, N15 110^b, GHB 80^b, P 83^b.

- 1 Dostum! El âlem gül gibi gülerken benim bülbül gibi ağlayıp ney gibi inlemem reva mıdır?
 - ney gibi ben: ben ney gibi N9. giryân: nâlân GHB, P.
- 2 Sen zülfünü illerin boynuna muska yaparken benim saçın gibi perişan ve şaşkın olmam reva mıdır?
- 3 Ben bela esrarıyla iftar edip komaya girerken senin daima bayağı insanlarla özel sohbette olman reva mıdır?
 - esrârın iftâr eyleyüp: esrârın iftâr idüp N15.
- 4 Ben Ferhat gibi dert ve eziyet dağını delmede efsaneleşirken senin illere sevgi ve vefa göstermen yakışık alır mı?
 - tağını: dağını GHB, P. (GHB'de beşinci beyittir.) destân olam: üstâd-vâr GHB; üstâd olam P.
- 5 Dinsiz rakip senin kavuşma Kâbe'nin şefâsını sürerken, benim Hayretî gibi mihnet tekkesinde kurban olmam reva mıdır? %%%
 - süre: göre GHB, P.

405.

Fe' ilātün mefā'ilün fe'ilün
Hafif + + - - / + - + - / + + -

1. gülmeden ağlamadan el yuyalum
cümle her mācerādan el yuyalum
2. t̄alalum baħr-i 'ıřka yūnus-vār
cūybār-ı hevādan el yuyalum
3. ēy gönül in ü āndan 'uzlet ēdüp
meni terk ile mādān el yuyalum
4. şişe-i 'ārı t̄aşlara şalalum
āb-ı rüy-ı fenādan el yuyalum
5. derd ile göz yaşın ēdüp sāyil
gel cevāb-ı řifādan el yuyalum
6. rūz u řeb ĥařt u ĥaddini aňalum
ğayrı ağ u şaradan el yuyalum
7. içelüm cām-ı ģam t̄olularını
mey-i zevk u řafādan el yuyalum
8. vērelüm cān metā'-ı derd alalum
ğayrı bey' ü řirādan el yuyalum

405. HD s. 336, N4-, N9 88^b, N15 110^a, GHB 80^b, P 83^b.

- 1 Gülmekten ve ağlamaktan kurtulup bütün gelip geçici olaylardan el çekelim.
- 2 İstek nehirlerinden el çekip *Yunus* gibi aşk denizine dalalım.
• N9-, N15-, GHB-, P.
- 3 Ey gönül, bundan ve ondan uzaklaşıp, *beni* terk edip *bizden* el çekelim.
• N9-, N15-, GHB-, P.
- 4 Ar řiřesini tařlara řalıp, fani dūnyanın řerefinden el çekelim.
• N9-, N15-, GHB-, P.
- 5 Gel, dert ile gözyaşımızı akıttıp iyileştirici devay ı bırakalım.
• N9-, N15-, GHB-, P.
- 6 Artık (dūnyanın) akını karasını bırakıp gece gündüz (sevgilinin) ayva tūylerini ve yanağını analım.
• ĥařt u ĥaddini: ĥadd ü ĥařını N9, N15. aňalum: ögelüm GHB, P.
- 7 Zevk ve safa şarabını bırakıp içi gamla dolu kadehleri içelim.
- 8 Alışverişi bırakıp, can verip dert sermayesini alalım.

9. zāhid-i huşgi ter düşürmek için
âbdest-i riyâdan el yuyalum
10. **hayretî** hûn-ı dille ğasl edelüm
çeşme-i mäsivâdan el yuyalum

406.

Fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. süregör devrānuñı devrān senüñdür dostum
uragör çevgānuñı cevlan senüñdür dostum
2. āsitān-ı devletünde bende-i fermān-berem
dile öldür dile sür fermān senüñdür dostum
3. bir kulum ben emre boyun vermedür yolum benüm
zûr-ı bâzû tîğ-i hûn-efşān senüñdür dostum
4. bendeyüz biz cürm ile işyān bizümdür dāyimā
h^vācesin sen lutf ile ihsān senüñdür dostum

-
- virelüm cân: cânı virüp N15.
- 9 Kaba zahidi gücendirmek için riya abdesttini el çekelim.
• N9-, N15-, GHB-, P.
 - 10 Hayretî! Masiva çeşmesini bırakıp yürek kanı ile yıkanalım.
• çeşme...yuyalum: âbdest-i riyâdan el yuyalum N9, N15, GHB, P.
 406. HD s. 337, N4 36^b, N9 88^b, N15 110^b, GHB 81^a, P 83^b.
 - 1 Dostum! Gün senin günün, gününü gün et; senin sıran, çevganınla vuruşu yap.
• devrân: meydân N4. cevlan: meydân N15.
 - 2 Dostum! Devletinin kapısında hükmüne tabi olmuş kölenim, ister öldür ister sür, ferman senindir.
• dile...döstum: zûr-ı bâzû tîğ-i hûn-efşān senüñdür döstum N15. fermān: devrān GHB, P.
 - 3 Dostum! Ben, yolu emre boyun vermek olan bir kulum, kol gücü de kan dökücü kılıç da senindir.
• bir kulum ben: ben kulum bir N9. zûr...döstum: dile öldür dile sür fermān senüñdür döstum N15.
 - 4 Dostum! Biz köleyiz, sen efendisiz. Suç ve günah işlemek bize, lütuf ve iyilik sana aittir.
• (N15'te üçüncü beyittir.)

5. eşigünden sürme fi'l-cümle senüñdür dostum
hayretî-i vâlih ü hayrân senüñdür dostum

407.

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün
Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. dostum bî-ğayret ü bî-‘ār imişsin anladum
hep bana dedüklerince var imişsin anladum
2. yoğ imiş şânunda erkeklik nişânı hâşılı
bî-hamiyyet bir zen-i bāzār imişsin anladum
3. eller imiş ‘işmetün dāmânını her bir pelîd
yüzi açılmış gül-i pür-hâr imişsin anladum
4. ben seni bir pāk-dāmen beg güzel şanurdum āh
başı taşra serv-i hoş-reftār imişsin anladum
5. ey perî ben sende bir âdemlik anlardum velî
ehrimen-meşreblü bed-kirdār imişsin anladum
6. ben seni rûh-ı muşavver şanur idüm dostum
sen hemân bir şûret-i dīvār imişsin anladum

5 Dostum! Dalgın ve şaşkın Hayretî her şeyiyle senindir, onu bütün bütün kapından kovma.

407. HD s. 338, N4-, N9 87^b, N15 110^b, GHB 81^a, P 84^a.

1 Ey dostum! Anladım ki bana hep dedikleri kadar varmışsın, hakikaten utanmaz arlanmazın tekiymişsin.

2 Doğrusu şânında yiğitlik belirtisi yok; anladım ki onursuz bir pazar karısısın.

3 Her alçak kimsenin namus eteğine el uzattığı dikenlerle dolu ve açılmış bir gül olduğun belli oldu.

• pür-hâr: gülzâr GHB, P.

4 Ah! Ben seni namuslu güzel bir bey sanırdım, fakat anladım ki sen yabanda hoşça salınan bir serviymişsin.

5 Ey peri! Ben sende bir insanlık var sanırdım, Şeytan meşrepli, kötü işli biri olduğunu anladım.

• meşreblü bed-kirdâr: meşreb igen bed-kâr GHB, P.

6 Ey dostum! Ben seni vücut bulmuş ruh sanırdım fakat anladım ki sen ancak bir duvar resmiymişsin.

7. kaḥbe dünyā senden öğrenmiş ḥaḳīḳatsuzlığı
ēy vefāsuz ḥoş ‘aceb seḥḥār imişsin anladum
8. bilmez idüm böyle çok çok başlu fettān idüğün
ḥāşılı ṭurrān gibi ṭarrār imişsin anladum
9. gül şanurdum ben seni sen ḥār imişsin dostum
yār şanurdum meger aḡyār imişsin anladum
10. pādişāhum ben de sendin vāz geldüm el çeküp
ben ḳuluṇdan ḳünkü sen bīzār imişsin anladum
11. ḥayretī’ye bir vefā ḳılsaṇ edersin biṇ cefā
dostuḳ yolında nā-hem-vār imişsin anladum

408.

Mef‘ülü fā‘ilātü mefā‘ilü fā‘ilün
Muzāri‘ - - + / - + - + / + - - + / - + -

1. cānı revān edem dēyü cānāna şaḳlaram
bu tuḥfe-i ḥaḳīri o sultāna şaḳlaram
2. gönlümi anca ‘ışḳuṇ içün isterem hemān
bu ḳaṭrayı o lücce-i ‘ummāna şaḳlaram

7 Ey vefasız! Senin nasıl bir büyücü olduğunu anladım, kaḥpe dünya yalanı dolanı senden öğrenmiş.

8 Doğrusu senin böylesi haramzade bir fitneci olduğunu bilmezdim, saçın gibi bir dolandırıcıymışsın.

9 Dostum! Ben seni gül sanıyordum, dikenmişsin. Ben seni dost bilirdim oysa düşman olduğun anlaşıldı.

10 Padişahım! Ben kulundan bezdiğini anladığım için ben de senden elimi çekip vazgeçtim.

11 Hayretî’ye bir iyilik etsen bin eziyet ediyorsun, dost olmaya uygun olmadığını belli oldu.

408. HD s. 339, N4-, N9 88^b, N15 111^a, GHB 81^b, P 84^a.

1 Canımı, sevgiliye vereyim diye saklıyorum; bu değersiz hediyeği o sultan için ayırdım.

2 Bir damla olan gönlümü ancak senin engin bir okyanus gibi olan aşkına katmayı istediğim için bekletiyorum.

- isterem hemān: şaḳlaram hemīn N15.

3. bezm-i belāda yanmağ içündür çerāğ-ı dil
bu odlara yanacağı pes yā ne şaqlaram
4. cānum içinde yer edüp ey derd-i ışk-ı yār
dil derdmendine seni dermāna şaqlaram
5. hān-ı belāda derd ü gamuñ ni‘metin şehā
bu **hayretī**-i vālih ü hayrāna şaqlaram

409.

Müstefilün müstefilün müstefilün müstefilün

Recez - - + - / - - + - / - - + - / - - + -

1. baña bu derd ü bu elem bilsem nedendür bilmezem
bu ğuşşa vü endüh u ğam bilsem nedendür bilmezem
2. gönlümde bu âteş nedür bağrumda bunca baş nedür
gözümünden akan yaş nedür bilsem nedendür bilmezem
3. içümde bu odum nedür taşumda bu dūdum nedür
yanmağda maķşūdum nedür bilsem nedendür bilmezem
4. baña bu yanmağlar nedür kana boyanmağlar nedür
daşup bulanmağlar nedür bilsem nedendür bilmezem

3 Gönül çırası bela meclisinde yanmak içindir; yoksa bu ateşlere yanasıyı daha ne saklayayım!

4 Ey sevgilinin aşk derdi! Can içinde yerini ayırdım, seni dertli gönlümün dermanı olarak saklıyorum.

5 Ey padişah! Bela sofrasında senin dert ve gamının nimetini bu şaşkın ve hayran Hayretī için saklıyorum.

409. HD s. 340, N4-, N9 88^a, N15 111^a, GHB 81^b, P 84^a.

1 Bendeki bunca dert, elem, keder, tasa ve gamın sebebi bilmem nedendir!

2 Gönlümdeki bu ateş, bağrımdaki bunca yaralarla gözümünden akan yaşın sebebi bilmem nedendir?!

3 İçimdeki bu yangınım, dışımdaki bu dumanım ve yandıktan maksadım nedir bilmem!

• taşumda: daşumda N15, GHB, P.

4 Benim bu yanmalarım, kana boyanmalarım, taşıp bulanmalarım nedendir bilmem!

5. dilberde bu hüsn ü bu ân ‘âşıkda bu âh u figân
hayretdeyem ben her zamân bilsem nedendür bilmezem
6. ‘âşıkda bu sevdâ nedür dilberde istignâ nedür
bu şûr u bu ğavġâ nedür bilsem nedendür bilmezem
7. dilberde olan hâleti ‘âşıkdaki keyfiyyeti
ëy **hayretî** bu hayreti bilsem nedendür bilmezem

410.

Mefâ‘ilün mefâ‘ilün mefâ‘ilün mefâ‘ilün
Hezec + - - - / + - - - / + - - - / + - - -

1. yine biñ cân ile sevdüm bugün bir meh-likâ gördüm
naẓîrin görmedüm dehr-i fenâda çok baġa gördüm
2. eşiġi taşını başuma tâc-ı devlet edindüm
ayaġı topraġın iki gözümçün tûtiyâ gördüm
3. yine fûrġat diyârında itin gördüm feraġ buldum
nece şâd olmayam kim ġurbet içre âşinâ gördüm
4. lebinden em umal’dan dil be-ġâyet derdmend oldum
anur kim derdi olmasa şabîb étmez devâ gördüm

5 Sevgilinin bu güzellik ve cazibesi, âşığın bu ah ve figanı ve benim daima hayrette olmam nedendir bir bilsem!

6 Âşıktaki bu sevdâ, dilberdeki bu istignâ nedir? Bu gürültü patırtı nedendir bilmem!

• N9-.

7 Ey Hayretî! Dilberin hâlleri, âşığın durumu ve şu şaşkınlık nedendir bilmem!

410. HD s. 340, N4 37^a, N9 89^a, N15 111^b, GHB 81^b, P 84^a.

1 Bugün bir ay yüzlü görüp yine bin can ile âşık oldum, çok baktım ama bu geçici dünyada onun bir benzerini görmedim.

• naẓîrin görmedüm dehr-i fenâda: fenâ dünyâda görmedüm naẓîrin N4, N9, N15, GHB, P.

2 (O ay yüzlünün) Eşiğinin taşını başım için devlet tacı edindim, ayak toprağını iki gözüme sürme bildim.

3 Ayrılık diyarında (o sevgilinin) itini gördüm de ferahlık buldum; gurbette tanıdığımı görmüşüm nasıl mutlu olmayayım?

4 Gönül, (o sevgilinin) dudağından devâ beklediğinden beri son derece dertliyim, nitekim derdi olmayan kişiye tabip devâ ulaştırmaz.

5. geçüp mey-ḥāne şadrına yine sultān-ı vakt olmuş
bugün şol ḥayretī adlu gedāyı pādişā gördüm

411.

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün
Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. görmedüm mihrin bağa gördüm fenā dārın sikem
bu fenānuḅ bī-mürüvvet mīr ü serdārın sikem
2. atlas-ı çarḥuḅ ḳabāyam aldanursam rengine
baḡa şālüm yeg durur anuḅ iç astarın sikem
3. şimdiki begler mürüvvetden dem urup her nefes
ehl-i dil 'āriflere êtdügi iḳrārın sikem
4. ehl-i 'irfāna ḳuru taḥşindür iḥşānları
bu zamāne beglerinüḅ cümle eṭvārın sikem
5. çārsū-yı dehr içinde dāyimā şüret şüret
ehl-i ma'nā ile êtdükleri bāzārın sikem
6. ḳala ben bīmāruḅuz bu gūşe-i iflāsda
vāz geldüm bunlaruḅ êtdügi tīmārın sikem

5 Bugün şu meyhane ortasına geçip zamanın sultanı olmuş Hayretî adlı dilenciği padişah olarak gördüm.

411. HD s. 341, N4-, N9-, N15-, GHB-, P-.

- 1 Dostluğunu değil yokluğunu gördüğüm bu dünyayı da bu dünyanın insanlıktan nasibini almamış emir ve komutanlarını da siktir et.
- 2 Şu iç astarını siktığım feleğin atlas kumaşının rengine aldanırsam cahilim; bana benim şalımdan iyisi yok.
- 3 Şimdiki beylerin, daima cömertlik hakkında konuşup gönül ehli ariflere ettikleri sözleri de sikeyim.
- 4 Âriflere ihsanları kuru kuru beğenmekten başka bir şey olmayan bu zamane beylerinin cümle tavırlarını sikeyim.
- 5 Onların dünya çarşısında mana ehli ile daima türlü şekillerde yaptıkları ticareti sikeyim.
- 6 Bunların vereceği devayı sikeyim. Vazgeçtim! Ben hasta kulunuz bu iflas bucağında kalacağım.

7. bî-vefâdur kaḥbe dünyâ gibi bunlar bunlara
kulluk eyleyen gidilerün perestârın sikem
8. zerre denlü yok durur mihr ü vefâ dedükleri
bu ‘avâmunḥ ḥâşılı ey **hayretî** varın sikem

412.

Mefâ‘ilün mefâ‘ilün mefâ‘ilün mefâ‘ilün
Hezec + - - - / + - - - / + - - - / + - - -

1. meded ğamdan helâk oldum ki ben cānumdan ayrıldum
yüzi gülşen boyı serv-i ḥırāmānumdan ayrıldum
2. neçe dem yâ neçe ‘âlem baḥa birdür düğün mâtem
dil-i maḥzūnuma maḥrem olan ḥanumdan ayrıldum
3. ne taḥ ya‘kûb-veş gözden çıkarsam ağlamağ-ıla
gözüm nûrın yetürdüm şâh-ı ken‘ānumdan ayrıldum
4. geceler şubḥa dek âh u fiğân olmuş durur işüm
belâlı bülbülem gūyâ gülistānumdan ayrıldum
5. şorarsaḥ **hayretî** ḥālüm müşevveş oldı aḥvālüm
kara baḥtum gibi zülf-i perişānumdan ayrıldum

-
- 7 Bunlar kaḥpe dünya gibi vefasızdırlar. Bunlara kulluk eden pezevenklerin hizmetçiliğini sikeyim.
- 8 Ey Hayretî! Muhabbet ve vefa dedikleri bunlarda zerre kadar bulunmaz. Sözüün kısası bu kimselerin her şeyini sikeyim.
412. HD-, N4 68a, N9-, N15-, GHB-, P-.
- 1 Yüzü gül bahçesi, boyu salınan bir servi olan canımdan ayrılmam sebebiyle gam çekmekten helak oldum, medet!
 - 2 Artık nice an, nice zaman düğün ve matem benim için birdir. Zira hüznünlü gönlümün sırdaşı olan efendimden ayrıldım.
 - 3 Yakup gibi ağlamakla gözümün ışığını kaybetsem dert değil, ben zaten gözümün nurunu yitirdim, Yusuf‘um‘dan ayrıldım.
 - 4 Ben güya gül bahçesinden ayrı düşmüş, aşkın perişan ettiği bir bülbülüm. İşim geceleri sabaha dek ah edip inlemektir.
 - 5 Hayretî! hālimi soracak olursan darmadağınaktır. Zira ben bahtım gibi kara olan dağınık saçlı sevgilimden ayrı düştüm.

413.

Mef'ülü mefā'ili mefā'ili fe'ülün

Hezec -- + / + -- + / + -- + / + --

1. ey gonce gülüm serv-i revānum memi şāhum
gözde bebegüm tende revānum memi şāhum
2. nāzüklük ile azın azın gönümü aldun
ey şivesi çok şüh-ı cihānum memi şāhum
3. ben piri yine taze civān eyledi 'ışkun
ey pır olası taze civānum memi şāhum
4. ben doğru kulunum atup ok gibi yabana
red eyleme ey kaşı kemānum memi şāhum
5. yık hayretinün gönlini cevır ile kayırmaz
yap yap yine ey genc-i nihānum memi şāhum

414.

Mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün

Hezec + --- / + --- / + --- / + ---

1. varup her ehrimen meşreble nüş etme sulṭānum
bizi mey içmeden ser-mest ü ser-hōş etme sulṭānum

413. HD-, N4-, N9-, N15-, GHB-, P 82^a.

- 1 Ey gonca gülüm, salınan servim, Memi Şahım; gözümün bebeği, bedenimde ruhum Memi Şahım.
- 2 Ey işvesi dünyalar kadar olan Memi Şahım! Nezaketle yavaş yavaş gönümü ele geçirdin.
- 3 Ey ömrü uzun olası taze civanım Memi Şah! Aşkın, ben ihtiyarı yine gencecik yaptı.
- 4 Ey yay kaşlı Memi Şahım! Ben (ok gibi) doğru bir kulunum! Beni reddedip ok gibi yabana atma.
- 5 Ey gizli hazinem Memi Şahım! Eziyetle Hayreti'nin gönlünü önce yık sonra yavaş yavaş tekrar yap, bir şey olmaz.

414. HD-, N4-, N9-, N15-, GHB-, P 82^a.

- 1 Sultanım! Her şeytan tabiatıyla işrete oturmakla bizi şarap içmeden kendimizden geçirip sarhoş etme.

2. benümçün gayrı maḥbûba gönül vèrdi demiş düşmen
münâfıkdur yalan söyler sözün gûş étme sulṭānum
3. egerçi dūr olan gözden gönülden dūr olur dèrler
ḳadīmī bendenem luṭf ét ferāmûş étme sulṭānum
4. saña düşmez muşāḥib düşme her bed-gevhère luṭf ét
sözün gevhèrlerin her gûşa mengûş étme sulṭānum
5. (Metinde beşinci beyit silinmiştir.)

Nūn

415.

Mef'ûlû mefā'îlû mefā'îlû fe'ûlûn

Hezec -- + / + -- + / + -- + / + -- c

1. sen dil dilegin şanma ki yabanda bulursın
cān ile dilersen anı sen sende bulursın
2. gönlüm benüm ol yâr iledür nète-ki her dem
anuy da ḥayālin arasañ bende bulursın
3. bir ben degülem zülfi kemendinde giriftâr
bir bendini çözsən neçe biñ bende bulursın

2 Düşman benim için başka sevgiliye âşık oldu demiş. Sultanım o yalancı münafığın sözünü dinleme.

3 Gözden ırak olan gönülden de ırak olur derler; a sultanım ben senin kadim hizmetkârınım lütfen beni unutma.

4 Her özü kötüyle sohbet arkadaşı olmak sana yakışmaz, lütfen kıymetli sözlerini her kulağa küpe etme.

415. HD s. 342, N4 41^b, N9 89^a, N15 112^a, GHB 82^a, P 84^b.

1 Gönül arzusunu dışarıda bulacağını sanma, sen onu candan istersen kendinde bulursun.

• dilersen: ararsañ N15.

2 Benim gönlüm her zaman o yâr ile beraberdir, nitekim onun hayalini ararsan onu bende bulursun.

3 Zülfünün kemendine tutulan bir ben değilim, onun bir bağına çözecek olsan binlerce tutkun bulacaksın.

• neçe: yine N15.

4. ‘uṣṣāka cefā étme efendim bu cihāndur
étduklerünj bendelere sen de bulursın
5. görmezsem eger bir naẓar ol serv-i revānı
her sū gözümün yaşını cūyende bulursın
6. ey ‘aql ile ‘ışkı arayan şehir-i bedende
birini revende birin āyende bulursın
7. ğark oldı yaşı baħrine ey gevher-i nāyāb
şimden ğerü sen **hayretî**yi kıanda bulursın

416.

Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün
Remel – + – – / – + – – / – + – – / – + –

1. yüklenüp gel çekme ħar-vār ey gönül dünyā ğamın
çün çekersin bārī çek bir dilber-i ra‘nā ğamın
2. kim çeker rāh-ı maħabbetde benüm çekduklerüm
ursalar dünyā götürmez gönlümün ednā ğamın
3. ‘ışk-ı pākün zevkını mecnūna şor kim yeg bilür
neçe biñ yıl şādlıktan bir nefes leylā ğamın

-
- 4 Efendim! Âşıklara eziyet etme, bu dünyadır, sen de onlara ettiğini bulursun.
• GHB-.
 - 5 O yürüyen serviyi bir an göremeyecek, gözümün yaşını her zaman akar hâlde bulursun.
• sū: bir N9.
 - 6 Ey beden şehrinde akılla aşkı arayan, onların birini gidici diğerini gelici olarak bulursun.
 - 7 Ey benzersiz inci! Hayretî gözyaşı denizinde battı, bundan sonra onu neredede bulacaksın?
- 416.** HD s. 342, N4 41^b, N9 89^a, N15 112^a, GHB 82^a, P 85^a.
- 1 Ey gönül! Gel dünya gamını yüklenip çekme, madem çekeceksin bari bir güzel dilberin gamını çek.
 - 2 Benim aşk yolunda çektiğimi kim çekebilir? Gönlümün en hafif gamını dünyaya yükleseler taşıyamaz.
• dünyâ: gerdûn GHB, P.
 - 3 Saf aşkın zevkini Mecnun’a sor; çünkü o bir anlık Leyla gamını binlerce yıllık mutluluğa üstün tutar.

4. her ne ʔoğarsa ʔo ʔoğsun mäder-i eyyāmdan
ëy birāder ibn-i vaḳt ol çekme sen ferdā ğamın
5. dadın aldum ni‘met-i ḥ^vân-ı ğamuñ şimden gerü
yemezem ëy **hayretî** hayrânla ben ḥalvā ğamın

417.

Mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün

Hezec + --- / + --- / + --- / + ---

1. neçe bir âteş-i ‘ışḳuñ derūnumda nihān yansun
ḳodum yüz dāğ sīnemde ëdüp sūzum ‘ayān yansun
2. götür yüzden niḳābı ‘arz-ı dīdār eyle ḳarşuñda
ṭutuşsun nār-ı mūsī gibi cān-ı nā-tüvān yansun
3. şu denlü āh ëdüp ḳan ağlayayın vādī-i ğamda
ḳara yollar ḳızıl ḳana boyansun āsumān yansun
4. şehīd-i tīg-i ‘ışḳ olduğuma rüşen delīl olsun
aşılsun meşhedümde ḥaşra dek ḳandīl-i cān yansun

• yeg bilür: ol bilür N4.

4 Ey birader! Zamanın anasından ne doğarsa bırak doğsun; sen bugünün kıymetini bil/zamanın çocuğu ol yarının gamını çekme.

5 Ey Hayretî! Gam sofrasının tadını aldım, bu hayranlıkla bundan sonra helvanın yokluğuna üzülmem.

• ḥ^vân-ı: derd ü N15.

417. HD s. 343, N4 41^b, N9 89^b, N15 112^a, GHB 82^a, P 85^a.

1 Ey sevgili! Aşkın ateşi kalbimde ne zamana kadar gizli gizli yanacak; sinemdeki yangınım ortaya çıksın diye sineme yüz yanık yarası açtım.

• ḳodum: ḳoyup N9.

2 Örtüyü kaldırıp yüzünü göster ki kuvvetsiz can senin ḳarşında Hz. Musa’nın ateşi gibi yanıp tutuşsun.

• ṭutuşsun: dutuşsun N15, GHB, P. nār: ṭūr N15.

3 Gam vadisinde o kadar ah edip kan ağlayayım ki, gök yansın, kara yollar kızıl kana boyansın.

4 Can kandilim şehitliğime asılıp ḥaşre kadar yanarak aşḳ kılıcının şehidi olduğumun apaçık delili olsun.

• tīg-ı: tūr-i GHB. aşılun: açılun GHB, P.

5. maḥabbet dēdügün̄ ēy ḥayretī bir nār-ı miḥnetdür
bugün gelsün berü pervâne-veş cāna kıyan yansun

418.

Müstef' ilün müstef' ilün müstef' ilün müstef' ilün

Recez -- + - / -- + - / -- + - / -- + -

1. ben de қапуңда serverā derbān olayın varayın
ya'nī sa'ādet mülkine sultān olayın varayın
2. ayruḵ ümīd-i cāh ile baş egmeyeyin cāhile
esrār-ı 'ıṣṣu'llāh ile ḥayrān olayın varayın
3. yüz tūtayın necd-i ḡama qarışmayayın ādeme
mecnūn gibi bu 'āleme destān olayın varayın
4. yār ile 'ahdi berk ēdüp ḡayret ḡuşaḡın berkidüp
tāc u ḡabāyı terk ēdüp 'uryān olayın varayın
5. sen ḡül açıl gel ḡül gibi cūş eyle dāyim mül gibi
ḡarşuḡa ben bülbul gibi nālān olayın varayın

5 Ey Hayretî! Muhabbet dediğin bugün ancak pervane gibi öne çıkarak cana kıyanların yanacağı bir eziyet ateşidir.

418. HD s. 344, N4 42^a, N9 89^b, N15 112^b, GHB 82^b, P 85^a.

Bu gazel Mısır'da bulunan Gülşenî Şeyhine gönderilmiştir. (Beyânî 1994, 43)

1 Ey hükümdar! Ben de geleyim senin kapıda kapıcı olayım. Böylece gelip saadet ülkesine sultan olayım.

• serverâ: dilberâ N9. қапуңда: қапуңда GHB, P.

2 Gayrı makam ümidiyle cahile baş eğmeden geleyim, Allah aşkının esrarıyla hayrette kalayım.

3 İnsanlar arasına karışmadan, Mecnun gibi yüzümü gam çölüne çevirip âleme efsane olarak geleyim.

• tūtayın: dutayın N4, N15, GHB, P. mecnūn gibi: mecnūnlayın N9. bu: şol N15, P; şu GHB.

4 Sevgiliyle sözü sağlamlaştırıp gayret kuşağını sıkılayarak, taç ve kaftanı terk edip her şeyden soyunup geleyim.

♦ ḡuşaḡın berkidüp: ḡuşaḡın terk idüp HD. 'uryān: ḥayrān GHB.

5 Ey sevgili! Gel ḡül gibi açıl ḡül, daima şarap gibi hoş kabar ki ben de ḡarşına bülbul gibi inleyerek geleyim.

♦ N4-, N9-; N15. (GHB ve P'de dördüncü beyittir.) cūş eyle dāyim: ḡoş eyle her dem GHB. ḡarşuḡa ben: ben ḡarşuda HD.

6. ma‘mûr iken bu hânûmân genc-i nihân olmaz ‘ayân
 èy **hayretî** yap yap hemân vîrân olayın varayın

419.

Mef‘ûlû mefā‘îlûn mef‘ûlû mefā‘îlûn
Hezec -- + / + --- / -- + / + ---

1. èy dil yine cānumdan ayırdı beni devrân
 göz göre revānumdan ayırdı beni devrân
2. bir serv-i bülendümden bir şāh-ı levendümden
 bir gerçek efendimden ayırdı beni devrân
3. bir serv-i dil-ārādan bir gülşen-i zîbādan
 bir özge temāşādan ayırdı beni devrân
4. çeşmümdeki nûrumdan cismümde huzûrumdan
 kalbümde sürûrumdan ayırdı beni devrân
5. èy **hayretî** devletden tâc-ı ser-i ‘izzetden
 va‘llâhi sa‘âdetden ayırdı beni devrân

6 Ey Hayretî! Bu ev mamur hâldeyken gizli hazine ortaya çıkmaz! O hâlde varıp yavaş yavaş harap olayım.

419. HD s. 344, N4-, N9-, N15 112^b, GHB 83^a, P 85^b.

1 Ey gönül! Devran beni yine canımdan ayırdı. Göz göre göre beni ruhumdan ayırdı.

2 Devran beni uzun boylu servimden, yiğit şahımdan, gerçek efendimden ayırdı.

3 Devran beni bir gönlü süsleyen serviden, bir güzel gül bahçesinden ve eşi benzeri bulunmayan güzel temaşadan ayırdı.

4 Devran beni gözümdeki nurdan, cismimdeki huzurumdan, kalbimdeki sevincimden ayırdı.

5 Ey Hayretî! Vallahi devran beni devletten, yüceliğin baş tacından ve saadetten ayırdı.

• vallâhi sa‘âdetden: yûsuf gibi âfetden N15. devletden: hayretiden GHB.

420.

Mef'ülü mefā'ülün mef'ülü mefā'ülün
Hezec -- + / + --- / -- + / + ---

1. bir husrev-i hübandan ayırma beni devrân
bir mihr-i dıraḥşāndan ayırma beni devrân
2. bir serv-nihālümnden bir ruhları ālümnden
bir kaşı hilālümnden ayırma beni devrân
3. bir gözleri şehladan bir zülf-i semen-sādan
mecnūn gibi leylādan ayırma beni devrân
4. bir kâmet-i bālādan bir gözleri elādan
vāmık gibi 'azrādan ayırma beni devrân
5. bir saçları sünbülünden bir beḡleri fülfulden
bülbul gibi bir gülden ayırma beni devrân
6. bir mūnis-i cānumdan bir rūḡ-ı revānumdan
bir genc-i nihānumdan ayırma beni devrân
7. bir lāle 'izārumdan bir tāze bahārumdan
eglence nigārumdan ayırma beni devrân
8. bir ḡamzesi cāzūdan bir kākūli hoş-būdan
bir gözleri āhūdan ayırma beni devrân

420. HD-, N4-, N9 99a, N15-, GHB-, P-.

- 1 Ey felek! Beni güzeller şahından uzaklaştırıp, apaydınlık güneşimden ayrı düşürme.
- 2 Ey felek, beni o al yanaklı, hilal kaşlı, servi boylu sevgilimden ayırma.
- 3 Ey felek! Mecnun'un Leyla'dan ayrılışı gibi beni o şehla gözlü, yasemin kokulu saçlımdan ayırma.
- 4 Ey felek! Vamık'ı Azra'dan ayrılışı gibi beni uzun boylu ve ela gözlü sevgilimden ayırma.
- 5 Ey felek! Beni bülbulün gülden ayrılışı gibi edip sünbül saçlı ve karabiber benli sevgilimden ayırma.
- 6 Ey felek! Beni can yoldaşım, canım ve gizli hazinem olan sevgiliden ayırma.
- 7 Ey felek! Beni lale yanaklı taze baharımdan, neşe kaynağım olan sevgiliden ayırma.
- 8 Ey felek! Beni yan bakışı büyüleyici, kākülü hoş kokulu, ahu gözlü sevgiliden ayırma.

9. bir nâz u niyâzumdan bir mahrem-i râzumdan
bir kūy-ı hicâzumdan ayırma beni devrân
10. ey **hayretî** devletden tâc-ı ser-i ‘izzetden
yūsuf gibi âfetden ayırma beni devran

421.

Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

Remel – + – – / – + – – / – + – – / – + –

1. ben gedā geldüm kapuğa yine şey’ li ‘llāh için
nā-ümīd étme beni bu bābda allāh için
2. yol degüldür sürme kapuğdan beni maḥrūm u zār
şol cenāb-ı bāb-ı ḥaḳḳa ṭoğrı varan rāh için
3. nālemi gūş edicek kıl merḥametle bir nazar
ehl-i ‘ışkuñ cān u dilden étdügi şol āh için
4. ḳalbüme bir zerre pertev şaldı mihr-i ḥüsn-i dost
nūr-ı aḥmed şan münevver ḳıldı beytu ‘llāh için

9 Ey felek! Beni nazımdan niyazımdan, sırdaşımdan, Mekkem Medinem olan sevgiliden ayırma.

10 A Hayretî! Felek beni mutluluktan, yücelik tacından ve Yusuf yüzlü afetidevranımdan ayırmasın.

421. HD s. 345, N4 42a, N9 90a, N15 112b, GHB 83a, P 85b.

1 Ben dilenci kapına yine Allah için bir şey istemeye geldim. Allah için beni bu kapıda ümitsiz bırakma.

• bābda: bābda gel GHB.

2 Şu Hak kapısına doğru/dosdoğru varan yol hakkı için beni kapından nasipsiz ve ağlatarak kovman insafa sığmaz.

• şol...içün: ehl-i ‘ışkuñ cān u dilden étdügi şol ah için GHB.

3 Âşıkların canıgönülden ettiği şu ahlak hakkı için inleyişimi işitince merhametle bir bak.

• ehl-i...içün: şol cenāb-ı bāb-ı ḥaḳḳa ṭoğrı varan rāh için GHB. (GHB ve P’de ikinci beyittir.)

4 Dostun güzelliğinin güneşi kalbimi bir parça aydınlattı; sanki Kâbe Hz. Muhammed’in nuruyla nurlandı.

♦ şan münevver ḳıldı: pertev-endâz oldu HD.

5. **ḥayretī**nün saña ancak bir du‘adur tuhfesi
dahı dervīşün nesi var ola dërsin şāh için

422.

Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün
Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. olmayan fūrkatde fark ètmez vişālün kıymetin
teşne-dillerden şoruñ āb-ı zülālün kıymetin
2. tıtdılar bāzārını dehrün metā‘-ı kalb ile
ètdiler kāsīd muḥanneşler ricālün kıymetin
3. egnüme aldum tecerrüd hırkasın fark ètmezem
çarḥ-ı aṭlasdan bugün bir köhne şālun kıymetin
4. èy birāder naḳd-i kāmildür zevālī yok kemāl
kim ber-ā-ber eylemişdür ḥāke mālün kıymetin
5. māzī vü müstakbeli terk èdegör èy **ḥayretī**
bilmek istersen eger ‘ālemde ḥālün kıymetin

-
- 5 Hayretī’nin senin için hediyesi ancak bir duadır; dervişin padişaha sunabileceği başka nesi olur dersin?

422. HD s. 345, N4 42^a, N9 90^b, N15 113^a, GHB 82^b, P 85^b.

- 1 Ayrılık yaşamayan kavuşmanın kıymetini anlamaz, hoş içimli suyun kıymetini susamış dillerden sorun.
- 2 Alçak kimseler, zamanın çarşı pazarını sahte varlıklarıyla doldurup insanın kıymetini düşürdüler.
• tıtdılar: dutdılar N15, GHB, P.
- 3 Sırtıma feragat hırkasını giymişim; bugün eski bir şalı, ipekli elbiseden farklı görmüyorum.
- 4 Ey kardeş! Malının mülkünün kıymetini toprakla bir tutan kemalin zevalı yoktur ve en mükemmel bir sermayedir.
- 5 Ey Hayretî! Eğer âlemde ânın kıymetini anlamak istiyorsan, geçmişin derdi ve geleceğin endişesini bırak.

423.

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. yine bir serv-i hevā-bahşā hevādāram bugün
yine bir gül-çihre yāra bülbül-i zāram bugün
2. 'ışk yolında ayakdaşum meger mecnūn ola
cān u baş terk eyledüm ya'nī sebük-bāram bugün
3. ne dēyem šāhā hemān kullar giriftār olmaya
şol belā bendine kim benden giriftāram bugün
4. yār ağıyār ile çün yār oldı gördüm ben dağı
ğayrı yārānı kodum ağıyār ile yāram bugün
5. dēdi üstādum baña bī-karlıkdur kār-ı 'ışk
hayretî-veş ben de bir āvāre bī-kāram bugün

424.

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. āfitābum vērme şūret aya zībālanmasun
yüz bulup āyīne-i hūsniñ temāşālanmasun

423. HD s. 346, N4 42^a, N9 90^b, N15 113^a, GHB 83^a, P 86^a.

- 1 Bugün yine bir arzu uyandıran bir servi boyluya tutuldum; yine bir gül yüzlü yār için ağlayan bülbül oldum.
- 2 Bugün canımı ve başımı bıraktım yani yüküm hafif, meğer aşk yolunda yol arkadaşım Mecnun'muş.
- 3 Ey padişah! Bugün senin kölen olarak tutulduğum şu bela tuzağına, ne diyeyim, başka kulların tutulmasın.
- 4 Sevgilinin rakiplerle dost olduğunu gördüm, ben de dostları bıraktım rakipleri dost edindim.
• çün yār oldı: yār oldı çü N9. kodum: koyup P.
- 5 Üstadım bana "aşk mesleği sebatsızlıktır" dedi; ben de (ben zaten) Hayretî gibi başıboş bir serseriyim.

424. HD s. 347, N4 42^b, N9 90^b, N15 113^a, GHB 83^b, P 86^a.

- 1 Ey güneşim, yüzünü aya dönme ki senin güzellik aynanı seyretmekle yüz bulup ben güzelim diye geçinmesin.

2. gün bilüp hâlin zevâlin gökde yerin beklesün
germ olup ol âfitâb-ı hüsne ra'nâlanmasun
3. bir hayâl ile kaşun göster eyâ bedr-i tamâm
bilsün eksikliğün artuk ğurre ğarrâlanmasun
4. serverâ luṭf ile reftâr et kesilsün şîveden
serv-i nâz alçaḡ ḡosun ḡaḡ böyle bâlâlanmasun
5. **hayretî**nün dinlesün küyünde her dem nâlesin
bülbül-i gûyâ varup gülşende şeydâlanmasun

425.

Mef'ûlû fâ'ilâtün mef'ûlû fâ'ilâtün
Muzâri' -- + / - + -- / - - + / - + --

1. alup yanuḡa yârı bizi söger ḡovarsın
ey müdde'î yanuḡa ḡalursa ger ḡo varsun
2. ey baḡt-ı nâ-müsâ'id yıllar durur uyursın
bir nâle edeyin kim ânî seni uyarsın

♦ bulup: bulur HD, GHB; virüp N9.

- 2 Güneş, böbürlenip o güzellik güneşine güzellik taslamasın. kendi eksikliğini bilip, yerinde beklesin.

• bilüp: bilür N9. ra'nâlanmasun: şeydâlanmasun N9; zibâlanmasun N15, GHB; ğarrâlanmasun P.

- 3 Ey dolunay! O yeni yetme aya kaşının hayalini göster de artık eksikliğini bilip çalım satmaya kalkmasın.

• tamâm: hilâl N15.

- 4 Ey Hükümdar! Lütfen söyle bir yürü de o naz servisi böyle fazlaca büyükmeyi bırakıp tevazusu takınsın.

- 5 O bülbül geçinen, Hayretî'nin senin semtindeki her zamanki inlemelerini bir dinlesin de gidip gülşende kendinden geçer gibi feryat etmeyi bıraksın.

• şeydâlanmasun: gûyâlanmasun N9, P. varup: olup N15.

425. HD s. 347, N4 42^b, N9-, N15 113^b, GHB 83^b, P 86^b.

- 1 Ey âşık geçinen rakip! Sevgiliyi yanına alıp bizi sövüp kovuyorsun; eğer (sevgili) yanında kalıyorsa bırak gelsin/ bırak böyle olsun, bu ettiği yanına kalmaz.

• ḡo varsun: ḡo ersin N4. söger: döger N15.

- 2 Ey talihsiz! Yıllardır uyuyorsun, öyle bir inleyeyim ki seni aniden uyandırısın.

• ânî: varsın N15. seni: beni P.

3. uyup dile dilersin kim olasın perîşân
ëy ‘aql-ı pîr-ħaşlet sen de kime uyarsın
4. ağlamak ile teskîn edersin âteşümi
göz göre ocağuma ëy göz şu mı koyarsın
5. men‘ etme ağlamadan ğam-dîde dîdeni ko
ëy **hayretî** demidür cân gülşenin şuarsun

426.

Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün
Remel – + – – / – + – – / – + – – / – + –

1. güşe-i ğamda dem-â-dem müye ile nâleden
benzedi za‘f ile cân bir müya döndi nâle ten
2. bezm-i miñnetde sürüdüm şîven olmışdur benim
âh u vâveylâ yeter baña terâne cân-ı men
3. ben ko şabrum câmesin çāk edeyin tek sen hemân
pāk-dāmân ol şalın ëy yûsuf-ı gül-pîrehen

3 Gönle uyup perişan olmayı dilersin. Ey pir tabiatlı akıl! Sen kime uyuyorsun böyle?

• dilersin: dilersen N4, P.

4 Ey göz, ağlamakla ateşimi söndürerek; ocağıma göz göre göre su mu koyuyorsun?

5 Ey Hayretî! Gam görmüş gözüne ağlamayı yasaklama! Can gülşenini sulamanın vaktidir.

426. HD s. 348, N4 42^b, N9 90^a, N15 113^b, GHB 83^b, P 86^a.

1 Gam köşesinde daima hıçkır hıçkır inleyip ağlamakla zayıflayan canım bir kıla, benim kalem lifine benzedi.

♦ müye ile: müye eyle HD. nâle ten: nâleden N4, N9, P.

2 Feryat figan benim sıkıntı meclisindeki şarkımdır; Canım benim! Bu ah çığlıklarının şarkısı bana yeter.

3 Ey gül gömlekli Yusuf! Bırak ben sabır elbisemi yırtayım, yeter ki sen daima namuslu şekilde salınarak yürü.

• câmesin: yaqasın N15. tek sen hemân: sen tek hemân N15.

4. bile şalınma kes ağyārı yanundan serverā
hem-ser olmak bir pelīde ne revādur nārven
5. būsene cān vërmege cānum éver dëdüm dëdi
göstereyin saña cān vërmek nec'olur évme sen
6. her kişi bu kârgêhde kıldı bir kâr ihtiyār
sûk-ı ğamda tıtdılar ferhād ile mecnūn düzen
7. şan'at-ı 'ışkı életmez başa başın vërmeyen
özge fendür **hayretī** er baş için bu özge fen

427.

Fe'ilātūn mefā'ilūn fe'ilūn
Hafif + + - - / + - + - / + + -

1. kıymasun baña yāra yalvarayın
urmasun cāna yara yalvarayın
2. étmesün rāz-ı 'ışkı 'āleme fāş
çeşm-i gevher-nişāra yalvarayın
3. kucmasun ol nigārı karşımda
cāme-i zer-nigāra yalvarayın

4 Ey Hükümdar! Bir karağacın meşe ile müsavi olması yakışık almaz; rakiplerle salınmayı bırak.

♦ GHB-. nâ-revâdur: ne revâdur HD, N9, N15, P.

5 Senin öpücüğün için can vermek hususunda canıma "Canım acele et!" dedim. "Acele etme! Sana can vermek nasıl olur göstereceğim!" dedi.

6 Bu ticarethanede her kişi bir işi seçti, Ferhat ve Mecnun da gam çarşısına tezgah açtılar.

• sūk-ı: şevk-ı N9. tıtdılar: kıldılar N15; dutdılar P.

7 Ey Hayretî! Bu yiğit kimse için bambaşka bir hünerdir; başını feda etmeyen aşk sanatında amacına ulaşamaz.

427. HD s. 349, N4 43^a, N9 91^a, N15 114^a, GHB 84^a, P 86^b.

1 Sevgiliye yalvarayım da canımda yaralar açıp bana kıymasın.

2 O gözü inciler saçan sevgiliye yalvarayım da aşk sırrını âleme açık etmesin.

• gevher-nişāra: gevher-feşāna N15.

3 O altın işlemeli elbiseye yalvarayım da benim karşımda o sevgiliyi sarıp sarmalamasın.

4. öpmesün ayağın yüzüm süreyin
gezdüğü rehğüzâra yalvarayın
5. girmesün yâr ile araya rakîb
kucayın ara ara yalvarayın
6. ben ğubârı inen ayaklamasun
baş açup rûzgâra yalvarayın
7. cān-ı miskīnūme emān vërsün
ġam dēnen nābe-kāra yalvarayın
8. gözin açsun uyansun uyħudan
baħt-ı nāsāz-kāra yalvarayın
9. kıomasun **ħayretî**yi ayakda
şāh-ı düldül-süvāra yalvarayın

428.

Fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün
Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. ol güzeller pādişāhı redd edüp ben bendesin
sāye gibi yêrlere çaldı yine efgendesin

-
- 4 Gezdiğin yollara yalvarayım, yüzümü süreyim de (sevgilinin) ayağını öpmesin.
 - 5 Yalvarıp (sevgiliyi) ara ara sarıp kucaklayayım da rakip aramıza girmesin.
 - 6 Başımı açıp, rûzgâra/feleğe yalvarayım da ben âciz toz zerresini öyle ayaklar altına almasın.
 - 7 Gam denilen hayırsıza yalvarayım da zavallı canıma biraz müsaade versin.
• dinen: diyen N4, N15, GHB, P.
 - 8 Uykucu bahtıma yalvarayım da gözünü açıp uykudan uyanısın.
♦ ħvâb-kâra: nāsâz-kâra HD, N4, N15, GHB; nâz-kâra P. açsun: açup N15.
 - 9 O at Düldül'e binen şaha yalvarayım da Hayretî'yi ordata komasın.
 428. HD s. 349, N4 43^a, N9 91^b, N15 114^b, GHB 84^b, P 87^b.
 - 1 O güzeller sultanı ben kölesini reddedip ben düşkününü, gölge gibi yerden yere vurdu.
• redd: yâd N15.

2. kime yanam yakılam bilmem elünden ey firâk
âdemün cânın yaçar bir âteş-i süzendesin
3. toğru söyle râst gelmek oldu mı ey çeşm-i ter
kadd-i dilber gibi bir serv arayup cüyendesin
4. göz göre sensüz şeb-i târ oldu rûz-ı rûşenüm
kandasın ey âfitâb-ı ‘âlem-ârâ kandasın
5. hâne-i tenden çıkup êrdün çü kûy-ı dilbere
râhat ol ey dil yine ne evde ne yabandasın
6. gözlerüm yaşını rûd êtdün sürûduyla yine
âferîn ey **hayretî** hoş bî-bedel güyendesin

429.

Fe‘ilâtün mefâ‘ilün fe‘ilün
Hafif + + - - / + - + - / + + -

1. yine yârumdan ayru düşdüm ben
ğam-güsârumdan ayru düşdüm ben
2. terk êdüp şehr ü yârı yoldaşlar
şehriyârumdan ayru düşdüm ben

2 Ey ayrılık! Adamın canını yandıran yakıcı bir ateşsin. Elinden kime yansam yakılsam/şikâyetlensem bilemiyorum.

• firâk: felek N15.

3 Ey ıslak gözüm! Sevgilinin boyunda bir servi arayan bir arayıcısın. Doğru söyle, hiç rasladığın oldu mu?

• N4-, N9-, N15-, GHB-, P.

4 Ey âlemi aydınlatan güneş! Sensin aydınlık günüm göz göre göre karanlık geceye döndü, neredesin?

• şeb-i târ: şeb-âsâ N15. rûşenüm: dostum GHB.

5 Ey gönül! Mademki vücut evinden çıkıp sevgilinin semtine kavuştun, rahat ol! Ne evdesin, ne dışarıdasın.

• ne evde ne yabandasın: ney evde ney yabandasın N9.

6 Türkülerinle gözlerimin yaşını ırmak gibi akıttın! Ey Hayretî, ne güzel eşsiz bir söyleyicisin.

429. HD s. 350, N4 43^a, N9 91^a, N15 114^a, GHB 84^a, P 87^a.

1 Yine ben yârimden, derdimin devasından ayrı düştüm.

2 A yoldaşlar! Şehir ve sevgiliden ayrılıp o hükümdarımdan ayrı düştüm.

3. ben niyâz eyledükçe nâz edici
şîve-kârımdan ayru düşdüm ben
4. ‘âşıkına kıya kıya bakıcı
ğamze-kârımdan ayru düşdüm ben
5. şevk ile **hayretî**yi bülbül eden
gül-‘izârımdan ayru düşdüm ben

430.

Fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün
Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. ey çözüp gîsûların ‘aqlum perişân eyleyen
v’ey çatup ebrûların hancer çeküp kan eyleyen
2. ey sözi emvâtı ihyâ eyleyen ‘îsâ gibi
v’ey gözi nâ-hak yere ‘uşşâkı bî-cân eyleyen
3. kâdr ile düşmanların başın havâyâ ergusüp
ayağa şalup beni hâk ile yeksân eyleyen
4. her pelîdi hem-ser-i serv-i hırâmân eyleme
ey rakîbe baş koşup ‘azm-i gülistân eyleyen

3 Ben niyaz ettikçe nazlanan cilveli sevgilimden iyice ayrı düştüm.

4 Aşığına sert sert bakan yan bakışlı sevgilimden ayrı düştüm.

5 Hayretî’yi çöşkunlukla bülbüle çeviren o gül yanaklımdan ayrı düştüm.

430. HD s. 351, N4 43a, N9 91b, N15 114b, GHB 84b, P 87b.

1 Ey saçlarını çözüp aklımı perişan eyleyen! Ve ey kaşlarını çatıp hançer çekip kan döken sevgili!

• ‘aqlum: hâlüm GHB.

2 Ey sözleri Hz. İsâ gibi ölüleri diriltlen! Ve ey gözü haksız yere âşıkların canına kıyan!

♦ emvâtı ihyâ: ihyâ-yı emvât HD, N9, GHB, P; emvât-ı ihyâ N15. ‘uşşâkı bî-cân eyleyen: bir demde bin kan eyleyen N4, N9, N15, GHB, P.

3 Ey verdiği kıymetle düşmanların başını göğre erdirip beni hor görüp şaraba/ayaklara düşüren!

4 Ey rakiple baş başa gül bahçesine giden (servi boylu sevgili)! Her alçak kimseyi salınan serviye arkadaş etme

5. isterem şol pāk dāmānuḡa toz kondurmaya
şol beni mey-hānede ālūde-dāmān eyleyen
6. hīl‘at-ı hūsn ü behāyı rāst bıçmış kıaddüñe
tekye-i ġamda beni abdāl-ı ‘uryān eyleyen
7. mülk-i hūsn içre seni ser-ḡayl-i hūbān eylemiş
ḡayretīyi vālih ü ser-mest ü ḡayrān eyleyen

431.

Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün
Remel – + – – / – + – – / – + – – / – + –

1. cism-i ḡākīden hemān ey kaşları müşkīn-kemān
kaldı kūyuñda nişān içün bu bir kaç üstüḡvān
2. kaşuñ üzre ḡāl-i ‘anber-bāruñı dēr seyr eden
bir hümādur ‘arş-ı a‘lā üzre dutmuş āşiyān
3. dostum mest olmayınca varımadum kūyuñ
ayaḡ ayaḡ eyledüm gökler yüzine nerdübān
4. şerḡa çekseñ serverā sīnemde her bir pāresi
ḡālüm i‘lām étmege sen şāha olur bir zebān

- 5 Dilerim ki şu beni meyhanede günaha sokan, senin namusuna toz kondurmaz.
- 6 Gam tekkesinde beni çıplak bir abdal yapan zat, güzellik ve zerafet kaftanını tam senin boyuna göre kesmiş.
- 7 Hayretī’yi dalgın, sarhoş ve şaşkın eyleyen, güzellik ülkesinde seni güzellerin sultanı eylemiş.
431. HD s. 351, N4 43^b, N9 91^b, N15 114^b, GHB 84^b, P 87^b.
 - 1 Ey yay kaşları misk kokulu sevgili! Mahallende nişan olmaya toprak (olmuş) bedenimden ancak bu birkaç kemik kalmıştır.
 - 2 Kaşının üstündeki amber kokulu benini gören “Yuvasını yüce arşın üstünde kurmuş bir bir hüma kuşudur.” der.
 - dutmuş: tıtmış N9, GHB; konmuş P.
 - 3 Dostum! Semanın katlarına basamak basamak merdiven kurdum, ancak semtine sarhoş olmadan geledim.
 - 4 A sultanım, göğsüme dilim dilim bıçak yaraları açsan, her bir parçası sen sultanıma hālimi anlatmak için bir dil olur.
 - olur bir: olmuşdur N4, N9, P; oldu bir N15.

5. **hayretî** bî-çāreyi öldürdi tîğ-i hecr ile
el-amān ol gözleri cellād elinden el-amān

432.

Fā'ilatün fā'ilatün fā'ilatün fā'ilün
Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. bār-ı hicrānuñ çeker durmaz bu cān-ı nā-tüvān
‘ışķ yolında neler çekdi bu bir kaç üstüñ^vān
2. ben bir avuç üstüñ^vān iken günāhum n’oldı kim
dil uzadur baña tîrūñ arķasın tutar kemān
3. aldı cānum ʔa’n ile bilmem ne vèrdi alıma
el-fiğān şūfî-i bî-insāf elinden el-fiğān
4. leblerūñ bir çeşme-i cāndur ki andan nūş eden
hızr-ı şānî oluben bulur hayāt-ı cāvidān
5. nece mecrūh olmasun ‘uşşāk inşāf eyleye
tîğünjî kâfir rakîbüñde edersin imtiḥān

5 Medet o gözleri can alıcı sevgilinin elinden medet! Zavallı Hayretî’yi ayrılık kılıcı ile öldürdü.

• ol: ey N15.

432. HD s. 352, N4 43^b, N9 92^a, N15 115^a, GHB 85^a, P 88^a.

1 Bu bir kaç kemikten ibaret olan zavallı bedenim aşk yolunda neler çekti! Senin hasret yükünü çekmekten de geri durmaz.

♦ durmaz: tırmaz N9, GHB. cism-i: cân-ı HD, GHB.

2 Ben bir avuç kemikten ibaretken ne günah işledim ki kirpiklerin dil uzatır, yay kaşların da onun ardını tutar.

♦ tutar: döner HD, N15; dutar N4, GHB, P. dil: el N15.

3 Ne verdi de ne alacak bilmem! Şu kınaya kınaya canıma okuyan insafsız sofunun elinden çektiğime vah vah!

• HD-, N4-, N9-, N15-, GHB-.

4 Dudakların öyle bir can pınarıdır ki ondan içen ikinci Hızır olup sonsuz hayata kavuşur.

• HD-, N4-, N9-, N15-, GHB-.

5 İnsaflı ol! Kılıcını kâfir rakipte deniyorken âşıklar nasıl yaralanmasınlar?

♦ ‘uşşāk: ‘uşşākūñ P. eyleye: eyle e HD.(N4’te dördüncü beyittir.)

6. öldürürsün çün beni vèr leblerün den hûn-bahā
bu meseldür kim dēmişlerdür efendim kana kan
7. vèrübē cān naqdini derd ü gam alsun **hayretī**
isteyen bāzār-ı 'ışk içre metā'ı-rāyegān

433.

Fe'ilātün fe'ilātün fe'ilātün fe'ilün
Remel + + - - / + + - - / + + - - / + + -

1. neçe bir açılāsın gül gibi handān olāsın
bir zamān ola ki bülbül gibi nālān olāsın
2. neçeye dek olāsın hāl-i siyāhuñ gibi şūh
bir zamān ola saçuñ gibi perişān olāsın
3. tonadursın beni gördükce mahallen de müdām
göreyin kim giresin koynuma 'uryān olāsın
4. 'ışk bāzīçesin elden komaduñ gitdi gönül
veh bolay ki kocadu kça dahı oğlan olāsın

-
- 6 A efendim! Beni öldürdüğün için kan parası olarak dudakların (şarabından) vereceksin! Söylenilegelen atasözü budur: Kanın diyeti kandır.

• efendim: efendi N15. kim dēmişlerdür: dēmişlerdür GHB.

- 7 Hayretî! Aşk pazarında sermayesi çok olsun isteyen can parasını verip dert ve gam satın alsın

• alsun: olsun GHB.

433. HD s. 353, N4 43^b, N9 92^a, N15 115^a, GHB 85^a, P 88^a.

- 1 Nereye kadar gül gibi açılıp güleceksin, öyle bir zaman gelir ki bülbül gibi ağlarsın.

- 2 Ne zamana kadar siyah benin gibi şuh olacaksın, bir zaman gelir ki saçın gibi perişan olursun.

- 3 Beni mahallende gördükçe daima (küfürler) giydirirsin, umarım soyunup koynuma girdiğini görürüm.

• tonadursın: donadursın N4.

- 4 Gönül! Aş(ı)k oyununu oynamayı bırakmadın gitti. Vah sana! Kocadıkça daha da çocuklaşmaktasın.

• veh: di N9, N15, GHB. kocadu kça: vey nice GHB.

5. bir zamân ola ki esrâr-ı leb-i dilber ile
hayretî gibi begüm vâlih ü hayrân olasın

434.

Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün
Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. ey yüzi gülzâr senden vâz geldüm sevmezin
ey gül-i pür-hâr senden vâz geldüm sevmezin
2. çünkü yokdur 'âşık-ı bî-zerle bâzârıñ senin
oluban bîzâr senden vâz geldüm sevmezin
3. neçe bir har-vâr har-vâr-ı cefârı yüklenem
ey gül-i ter var senden vâz geldüm sevmezin
4. çünkü yok mihr ü vefâ vü lutf ü ihsânıñ baña
dostum nâ-çâr senden vâz geldüm sevmezin
5. yoğ imiş şânıñda bildüm şemme-i bûy-ı vefâ
var ey 'atâr senden vâz geldüm sevmezin

5 Beyim! Biz zaman gelir ki sen de Hayretî gibi sevgilinin dudağının esrarıyla sersem ve sarhoş olursun.

434. HD s. 353, N4 44a, N9-, N15 115a, GHB 85a, P 93a.

1 Ey yüzü gül bahçesi olan sevgili, ey dikenli gül! Senden vazgeçtim, artık sevmiyorum.

2 Çünkü senin meteliksiz âşıkla alışverişiñ yoktur; usanarak senden vazgeçtim, artık sevmiyorum.

♦ 'âşık-ı: 'ârif-i N4, N15, GHB, P. ben oluban: ben olup HD

3 Nereye kadar eşek gibi senin cefanın ağır yükünü yükleneyim? Ey taze gül yürü! Senden vazgeçtim, artık sevmiyorum.

• N4-. gül-i ter var: gül-i pür-hâr N15; perî-ruhsâr P. yüklenem: yüklenüp GHB.

4 Dostum! Bana sevgi ve vefa göstermediğın, iyilik ve ihsanda bulunmadığın için senden vazgeçmeten başka çarem yok, artık sevmiyorum.

• baña: senüñ N4, GHB. dostum nâçâr: ey cefâcû yâr N4.

5 Anladımki sende vefa kokusunun zerresi dahi bulunmuyor. Yürü ey attar! Senden vazgeçtim, artık sevmiyorum.

6. yine bir merdâne beg sevdüm érenler cânıçün
éy zen-i bāzār senden vāz geldüm sevmezin
7. **hayretî**yi sâye gibi hâk ile yeksân éden
mihri yok dildâr senden vāz geldüm sevmezin

435.

Fe'îlâtün fe'îlâtün fe'îlâtün fe'îlün
Remel + + - - / + + - - / + + - - / + + -

1. gösterüp mihr yüzün gül gibi açıldı cihân
yêrümûze hele fi'l-cümle ısınduk yārân
2. açılıp gül gibi güldi yine her kalb-i hâzîn
benzedi faşl-ı bahâra yine eyyâm-ı hâzân
3. açılır ğaym-ı ğamun aĝlama bir gün éy dil
çün açıklık oluban buldı nihâyet bārân
4. ber-karâr ola mı şandun bu cihânun hâlin
neçe bir aĝlayasın bir gün olursın handân
5. göz göre seyle véreyazdun a dünyâyı bütün
sil gözün yaşını éy **hayretî**-i ser-gerdân

6 Ey pazar karısı, érenler hakkı için, yine yiĝit bir beyi sevdim de senden vazgeçtim, artık seni sevmiyorum.

7 Ey Hayretî'yi gölge gibi yere seren merhametsiz gönül çelen! Senden vazgeçtim artık sevmiyorum.

435. HD s. 354, N4 44a, N9 92a, N15 115b, GHB 85b, P 88a.

1 A dostlar, dünya dostluk/gün yüzünü göstererek gül gibi açıldı da biz yerimize/yeryüzüne güzelce ısındık.

2 (Böylece) her hüznü kalp gül gibi açılıp güldü ve sonbahar günleri bahar mevsimine benzedi.

• hâzân: zamân N15.

3 Aĝlama ey gönül! Açık hava yağmurun dinmesine sebeptir, bir gün senin de gam bulutların dağılır.

♦ açıklık: alaçlık HD; açıklık N4. oluban: buluban N15. ğaym-ı: necm-i P.

4 Ne zamana kadar aĝlayacaksın, elbet bir gün gülersin. Bu cihanın hâlini olduĝu gibi kalır mı sandın?

5 Ey sersem Hayretî! Az kalsın dünyayı bütünüyle göz göre göre sele verecektin, sil gözünün yaşını.

436.

Fe' ilātün mefā' ilün fe' ilün
Hafîf + + - - / + - + - / + + -

1. yâ rab ol gül-izâra n'eyleyeyin
yüz vèrür degme hâra n'eyleyeyin
2. beni derd ü firâķ uş öldürdi
bilmezem hîç çâre n'eyleyeyin
3. êtdi başdan ayağa yara beni
tîğ-i hicrân-ı yâra n'eyleyeyin
4. ben niyâz eyledükçe nâz eyler
yâ rab ol şîvekâra n'eyleyeyin
5. âl ile ağa koydı ol kebgî
bir iki yüzi kâra n'eyleyeyin
6. n'ola deryâ-yı eşke ğark olsam
gelmez ol dür kenâra n'eyleyeyin
7. **hayretî** n'ola girye olsa işüm
yüz yumam ğayrı kâra n'eyleyeyin

• a: GHB-.

436. HD s. 355, N4 44^a, N9 92^b, N15 115^b, GHB 85^b, P 88^b.

- 1 Ya Rab! O her dikene yüz vermekte olan gül yanaklıyla ne yapacağım?
- 2 Dert ve ayrılık nihayet canıma okudu! Çare nedir, ne yapayım bilmiyorum.
• firâķ uş: firâķı uş GHB.
- 3 Yarın ayrılığının kılıcı beni baştan ayağa yaraladı, elimden ne gelir?
- 4 Ey Allah'ım! Ben yalvardıkça naz eden o cilveli sevgiliyle ne yapayım?
- 5 Bir iki kara yüzlü, o keklîği hile ile ağına düşürdü neyleyelim!
- 6 O inci tanesi yakına gelmiyor/ele geçmiyor ne yapayım! Gözyaşı denizine ğark olsam buna şaşılır mı?
• N4-, N9-, N15, GHB-, P-.
- 7 A Hayretî! İşim ağlamak olsa buna şaşılır mı? Ne yapayayım, artık başka işle ilgilenmem.
• N4-, N9-, N15, GHB-, P-.

437.

Mefā'ilün fe'ilātün mefā'ilün fe'ilün
Müctes + - + - / + + - - / + - + - / + + -

1. firāk ocağına düşdüm ne çäre n'eyleyeyin
koman fakiri dutuşdum ne çäre n'eyleyeyin
2. alup ayağımı başdan beni zebün etti
çü 'ışkı ile dutuşdum ne çäre n'eyleyeyin
3. bu ğurbet elde çü gördüm onat bir eğlence
gam ile kardaş okışdum ne çäre n'eyleyeyin
4. nihāl-i servi görince hayāl-i kaddünle
düşüp ayağa kucuşdum ne çäre n'eyleyeyin
5. be hayretî gel e bir hoş naşihat ed e bana
efendim ile küşüşdüm ne çäre n'eyleyeyin

437. HD s. 355, N4 44^b, N9 93^a, N15 116^a, GHB 86^a, P 89^a.

- 1 Çaresizce ayrılık ateşine düştüm ne yapayım! Yanıp tutuştum fakiri bırakmayın!
• dutuşdum: tutuşdum N9, GHB.
- 2 Kadehi elimden alıp beni baştan ayağa düşürdü, aşk ile yanıp tutuştığım için çaresizim, ne yapayım?
• dutuşdum: tutuşdum N9, GHB. 'ışkı ile: 'ışkun-ıla N15.
- 3 Bu gurbet yurdunda mükemmel bir eğlence bulduğumdan gam ile kardeş olarak anılmaktan başka çare yok. Ne yapalım?
• (GHB'de dördüncü, P'de ikinci beyittir.) ilde: illerde GHB.
- 4 Servi fidanını görünce boyunun hayaliyle (onu hayal ettim) çaresizce ayağına kapandım ne yapayım.
• görünce: göricek N4, GHB, P. ayağa kucuşdum: ayağına koşdum N4, N15, GHB, P.
- 5 A Hayretî, gel bana güzel bir nasihat ver; efendimle küşüştim, çare nedir, elden ne gelir?
♦ eyle: ed e HD, N4, N15.

438.

Mefā'îlün mefā'îlün fe'ûlün
Hezec + - - - / + - - - / + - -

1. ala gözlüm baña yâr olmaduñ sen
baña yâr-ı vefādâr olmaduñ sen
2. güzel gözlüm begüm nâz uyhusından
göz açup gitdi bîdâr olmaduñ sen
3. şarâb-ı nâzdan deyr-i cihānda
efendim kaldı hüşyâr olmaduñ sen
4. raķibe yüz vèürsin ey yüzi gül
diriĝā āh bî-hār olmaduñ sen
5. ĝamundan bu belā-keş **hayretî**nün
begüm benzer haberdâr olmaduñ sen

439.

Mefā'îlün mefā'îlün fe'ûlün
Hezec + - - - / + - - - / + - -

1. gönül yoĝ olmadın var olmaduñ sen
vücûduñdan haberdâr olmaduñ sen
2. eger cān vermedünse rāh-ı ĝamda
tarīkatde sebük-bār olmaduñ sen

438. HD s. 356, N4 44^a, N9 92^b, N15 116^a, GHB 85^b, P 88^b.

1 Ela gözlüm, sen bana ne yâr oldun, ne vefa gösterdin.

2 A güzel gözlü beyim! Gözlerini açıp naz uykusundan bir uyanmadın gitti.

• gözlüm: gözli N4; gözlü N15.

3 Efendim! Dünya kilisinde naz şarabından geriye senin ayılamayışın kaldı.

4 Ey gül yüzlü sevgili! Rakibe yüz veriyorsun, yazık ki dikenlerinden bir kurtulmadın.

5 Beyim! Sen bu başı belalı Hayretî'nin gamundan haberdar olmamışa benzersin.

439. HD s. 357, N4 44^b, N9 92^b, N15 116^a, GHB 86^a, P 88^b.

1 Ey gönül! Sen yok olmadan var olup kendi varlığından haberdar olmadın.

• yoĝ: yok N9.

2 Eğer gam yolunda can vermediysen tarikat hızlı gidemezsin.

3. degülseñ yār elinden ʈolu yara
bu meydān içre yarar olmaduñ sen
4. serirün ger ser-i dār olmadıysa
sarāy-ı ğamda serdār olmaduñ sen
5. maḥabbet bādesinden **ḥayretī** hiç
bi-ḥamdi'llāh ki hüşyār olmaduñ sen

440.

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün
Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. ʈaṭra ʈanlar kim şehā enfün den aḳdı nāgehān
şan mey-i la'līn gümüş ibriḳden oldı revān
2. lüle-i sīmīndür enfün cām-ı la'līndür lebün
lüleden ol cāma aḳıtduñ şarāb-ı ergavān
3. ehl-i 'ışḳuñ gözlerün içdügi ʈanın rüzgār
ʈaṭra ʈaṭra cümle burnuñdan getürdi ey cüvān
4. la'lün içre ʈan revān olduĝını çün gördiler
dédiler ʈan üstine ʈan étdün ey rüh-ı revān

3 Yarın elinden (yaralanıp) yaralarla dolmadan bu meydanda bir işe yaramazsın.

4 Tahtın, darağacının başı olmadan gam sarayına serdar olamazsın.

5 Hayretî! Elhamdülillah! Sen aşk şarabının sarhoşluğundan hiç ayılmadın.

440. HD s. 357, N4 44^b, N9 93^a, N15 116^b, GHB 86^a, P 89^a.

1 Ey şah! Burnundan ansızın damla damla kanlar akması, sanki gümüş ibrikten kırmızı şarap akmasına benzedi.

2 Burnun bir gümüş çeşme, dudağın bir kırmızı kadehtir. O çeşmeden o kedehe erguvan renkli şarap doldurdun.

• lüle: lü'lü' N4.

3 Ey genç sevgili! Felek, gözlerinin içtiği âşıklarının kanını damla damla burnundan getirdi.

4 A benim canım! Dudağının kan revan içinde kaldığını gördükleri zaman "kan üstüne kan akıtmışsın" dediler.

5. kıana boyandı leb-i řirini yāruñ gūyiyā
ğark-ı hūn oldu bu cān-ı **hayretî**-i nā-tüvān

441.

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün
Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. yol degüldür ey gözüm seyl étme cānān yolların
merdüm-i hūnī degülseñ kesme sulṭān yolların
2. étme ey dil zāhide rāh-ı tarīkatden su'āl
yoluñ içün şorma her güm-rāha erkān yolların
3. her gedā-ṭab' anlamaz rāh-ı maḥabbet n'edügin
yine bir 'ālī-cenāba şor bu dīvān yolların
4. kūy-ı dildāra yolundan varmağ istersen eger
eyledükçe yüzün üzre eyle seyrān yolların
5. şöyle gezdüm hind-i zūlf-i yarı kim yoldaşlar
mū-be-mū şerḥ étsem olur ol perişān yolların
6. yıllar ile şol kadar oldum mücāvir kim tamām
kendi şehrum gibi bildüm kūy-ı hicrān yolların

5 Yârin tatlı dudağı kanadı, sanki takatsiz Hayretî'nin canı kan içinde kaldı.

441. HD s. 358, N4 44^b, N9 93^a, N15 116^b, GHB 86^b, P 89^a.

1 Ey gözüm! Sevgilinin yolunu sele vermen insafa sığmaz. Gözünü kan
bürümüş (bir adam) değilsen sultanın yolunu kesme.

2 Ey gönül! Zahide tarikat yolundan sorma! Kendi yolunun hakkı için, her
yolunu kaybetmişe yol yordam danışma.

3 Her dilenci tabiatlı aşk yolunun ne olduğunu bilmez, sen bu divan yollarını
yine yüce yaradılışlı olanlardan sor.

4 Sevgilinin semtine onun yolundan varmak istiyorsan, yola koyulduğunda
yüzün üzre yol almalısın.

• varmağ: varmağ N15.

5 A yoldaşlar! Yârin zūlfünün karasını öyle gezdim ki o perişan yolları tel tel
şerh edebilirim.

6 Hicran semtinin yollarını yıllardır o kadar kanıksadım ki tastamam kendi
memleketim belledim.

• yıllar ile: ğayret ile P.

7. duyalı taḥsīn yolın erbâb-ı devlet ḥayretî
unutuldu kimse varmaz oldu iḥsân yolların

442.

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün
Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. 'âşıḳ-ı mecrûḥa şor mülki maḥabbet yolların
yeg bilür ma'zûl olanlar bâb-ı devlet yolların
2. 'ışḳ yolın varımaz ey dil selâmet isteyen
alılmaz menzil şu kim dutmaz melâmet yolların
3. cân vèrüp şunlar ki derd aldılar aldanmadılar
duydular bâzâr-ı 'ışḳ içinde şan'at yolların
4. şubḥ gibi yüzüm ağ alnum açuk olsun dèyen
şâdık olsun ḳomasun elden şadâḳat yolların
5. râh-ı kûy-ı yârda bî-ḥöd olan üftâdedür
anlayan ey ḥayretî âlemde râḥat yolların

-
- 7 Hayretî! Devlet erkânı övgüyle geçiştirmeyi öğrendiğinden beri ihsan vermek unutuldu, o yola kimse gitmez oldu.

• duyalı: tıyalı N9, GHB.

442. HD s. 358, N4 45^a, N9 93^b, N15 117^a, GHB 86^b, P 89^b.

- 1 Aşk ülkesinin yollarını yaralı âşıḡa sor ki azledilmiş olanlar devlet kapısının yolunu iyi bilir.

• olanlar bâb-ı: olan erbâb-ı GHB.

- 2 Ey gönül! Selameti arayan aşk yoluna ulaşamaz, melametın yolunu bilmeyen o yolda ilerleyemez

• yolın: yolına N4. dutmaz: tıtmaz N4, N9.

- 3 Can verip dert satın alan şu kimseler aşk pazarındaki sanatı öğrendikleri için aldanmadılar.

- 4 Güneşli sabah gibi yüzüm ak, alnum açık olsun diyen sadık olsun, sadakat yolunu bırakmasın.

- 5 Ey Hayretî! Sevgilinin mahallesinin yolunda kendinden geçmiş olan düşkün âlemde rahat etmenin yolunu anlamış olanlardır.

443.

Mef'ülü fā'ilätü mefā'ilü fā'ilün
Muzāri' - - + / - + - + / + - - + / - + -

1. olsam n'ola okuṇa niṣān ey kaşı kemān
meydān-ı ğamda ƙaldı tenümde bir üstüh^vān
2. açmaṇ füsürde-dillere ƙōmār-ı ſi'rümi
gül defteri açılmaz inen olıcaƙ hazān
3. yügrügi olana yine meydān durur bugün
gelsün bu esb-i ƙab'um ile etsün imtiḥān
4. dāğ-ı ğamuṇ tenümde siperdür çü ğam degül
ger ƙa'ne ƙaşın ata bana cümleten cihān
5. ğam yeme her ƙarafdan atarlarsa saṇa ƙaş
sen şāḥ-ı mīvedār olıgör **hayretî** hemān

443. HD s. 359, N4 45^a, N9 93^b, N15 117^a, GHB 86^b, P 89^b.

- 1 Ey yay kaşı! Gam meydanında bedenimden bir kemik kaldı. Bununla senin okuna nişan olsam ne çıkar?
 - ƙaldı tenümde: tenümde ƙaldı N4; ƙaldı tenümde N9, GHB, P.
- 2 Şiir defterimi donuk gönüllere açmayın, gül defteri hazan mevsiminde açılmaz.
 - inen olıcaƙ: olıcaƙ inen N4.
- 3 Meydan bugün yine yörük at sahibinindir; gelsin şiirimin atıyla kendini sınısın.
 - olana: olanlara N9.
- 4 Mademki senin gamının yarası bedenime siperdir; bütün cihan bana kınama taşını atsa gam değıl.
 - ƙa'ne ƙaşın: ƙa'n-ı ƙaşın N4; ƙa'n-ı daşın N15..
- 5 Ey Hayretî! Sen meyve veren bir dal ol da, her taraftan sana taş atsalar da gam yeme!
 - ƙaş: daş N15.

444.

Fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. 'âşık olmasun yanında ölmek âsân olmayan
girmesün bāzār-ı 'ışka merd-i merdân olmayan
2. varmasun bāzār-ı 'ışka ʔonadur erbāb-ı ğam
cübbe-i sālūsdan ey h^vāce 'uryān olmayan
3. mezra'-ı 'ālemd e 'ömri hāşılından cevce sūd
almamışdur gözlerinin yaşı bārān olmayan
4. şöhetinden mūr-ı nā-çizün ne hazz etsün şehā
cān u dil mülkine hüküm edüp süleymān olmayan
5. bezm-i 'uşşāķun şafāsın anlamaz ey **hayretī**
'ālem içre vālih ü ser-mest ü hayrān olmayan

444. HD s. 360, N4 45^a, N9 93^b, N15 117^a, GHB 87^a, P 89^b.

- 1 Ölmek kendisine kolay gelmeyen kişi âşık olmasın; yiğitler yiğidi olmayan aşk pazarına girmesin.
- 2 Ey tüccar! Riya cübbesinden soyunmayan kişi gam erbabının donattığı aşk pazarına girmesin.
♦ ʔonadur: donadur N4, N9. varmasun: girmesün HD, N4, N15, GHB, P.
- 3 Gözyaşları yağmur gibi yağmayan kişi âlem tarlasındaki ömür mahsulünden arpa tanesi kadar kâr etmemiştir.
• almamışdur: itmemişdür N4, N9, N15, P.
- 4 Ey padişah! Can ve gönül ülkesine hükmedip Süleymān olmayan kişi aciz karıncanın sohbetinden ne anlasın?
- 5 Ey Hayretī! Âlemd e dalgın, sarhoş ve hayrette olmayan kişi âşıklar meclisinin sefasından anlamaz.
• şafāsın: cefāsın N15.

445.

Mefā'îlün mefā'îlün mefā'îlün mefā'îlün
Hezec + - - - / + - - - / + - - - / + - - -

1. ber-â-ber ola mı zindân ile hîç şöhet-i nâ-dân
ğam u endûh ile tenhâca 'işret-ğānedür zindân
2. biraz eglendüğüm 'ayb olmasun bi'llâhi zindânda
hayâl-i zülf-i cānân ile kaydum var idi yārân
3. bu zindân bir 'acâyib hânkâh-ı derd ü ğamdur kim
ërenler şâhı hâkķıyçün müdām eksük degül kurbân
4. gülistân ile zindânı neçe fark edeyin sensüz
baña dîdârsuz birdür caħīm ü rāvza-i rıdvân
5. bu zindân-ı belâdan **hayretî** ol gün olur âzād
şaçı zencîrini boynına muħkem bend êde cānân

445. HD s. 360, N4 45^b, N9 94^a, N15 117^b, GHB 87^a, P 90^a.

- 1 Zindan ile cahil sohbeti hiç aynı olur mu? Zindan gam ve keder ile baş başa kalınan eğlence yeridir.
 - zindân ile hîç şöhet-i nâdân: hîç şöhet-i rindân ile nâdân GHB; rindân ile hîç şöhet-i nâdân P.
- 2 Dostlar, Allah aşkına zindanda biraz uzun kaldığımı ayıplamayın; Vallahi sevgilinin zülfünün hayâliyle bağlıydım.
- 3 Bu zindan öyle bir dert ve gam tekkesidir ki erenler şâhı için hiç kurban eksik olmaz.
 - şâhı: şâh GHB.
- 4 Gül bahçesi ile zindanı sen olmadan nasıl fark edeyim? Bana senin olmadığın cehennem de Rıdvân bahçesi de birdir.
- 5 Hayretî bu bela zindanından (ancak) sevgili, saçının zinrcirini boynuna sımsıkı bağladığı gün azad olur.
 - N4-. gün: vâķt GHB.

446.

Fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün

Remel + + - - / + + - - / + + - - / + + -

1. tek muşāhib gönül eglencesi yārān olsun
bir şurāhī mey-i nāb ile biraz nān olsun
2. şıyayın tevbeyi çirkin yüzüm üzre içeyin
sākī-i meclisümüz tek güzel oğlan olsun
3. zāhidā mescid ü mihrāba emīr ol yūri sen
her gedā meykede küncinde қо sultān olsun
4. cebr ile sürme kapuñdan dil-i dīvāneleri
şāhsın begcegizüm qarşuñā dīvān olsun
5. yār 'azm-i sefer eyler dēdiler **hayreti yā**
āh ēdüp ağla ki 'ālem tolu tūfān olsun

447.

Fā'ilâtün fā'ilâtün fā'ilâtün fā'ilün

Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. yār ile yār oldı yār ağıyāra söylen gelmesün
bülbül ü gül şöhetidür hāra söylen gelmesün

446. HD s. 361, N4 42^a, N9 94^a, N15 117^b, GHB 87^b, P 90^a.

- 1 Tek sohbet ettiğim, gönül eğlencem, dostlar olsun. Yanında da bir sürahi saf şarapla biraz ekmek olsun.
- 2 Yeter ki meclisimizin sakisi güzel bir oğlan olsun da ben tövbemi bozup çirkin yüzüm üzere içeyim.
- 3 Ey zahit! Sen git mihrap ve mescide emir ol. Bırak, her köle meyhane köşesinin sultanı olsun.
- 4 Beyciğim! Sen şahsın, divane gönülleri kapından zor kullanarak kovma; (izin ver de) onlar senin karşında divan dursunlar.
- 5 Ey Hayretî! Sevgili yine yolculuğa karar vermiş derler. ah edip ağla ki âlemde yine tufan olsun.
 - tūfān: kıan N4.

447. HD s. 361, N4 42^a, N9 94^b, N15 117^b, GHB 87^b, P 90^a.

- 1 Dost dost ile dost oldu, ötekilere söyleyin gelmesinler; bu gül ve bülbülün sohbetidir, dikene söyleyin gelmesin.

2. kendü cānum pāresi kardaşum olsun dostlar
olmasun engel baña bir pāre söylen gelmesün
3. zāhide den̄ vērmesün vīrāne küncin ‘āleme
būm-ı vaqt olana bu gülzāra söylen gelmesün
4. vērmeyen cān naḳdin almasun metā‘-ı ‘ışḳunı
çün ziyān eyler o bu bāzāra söylen gelmesün
5. yüz şuyında el yumayınca olunmaz pāk-bāz
hayretî bu bezme ehl-i ‘āra söylen gelmesün

448.

Mef‘ülü fā‘ilātün mef‘ülü fā‘ilātün
Muzārî‘ - - + / - + - - / - - + / - + - -

1. her lāle kim bitürdi ḥāk-i mezār-ı mecnūn
leylānuñ itlerine oldı sıfāl-i pūr-ḥūn
2. döğündi taşlar ile feryāda geldi tağlar
ḥalūme raḥm edüben yüz yere urdı hāmūn

2 A dostlar! Kendi can parçam olan kardeşim bile olsa bana engel olmaya gelmemesini söyleyin.

• kardaşum: tek yârum N4.

3 Bu zamanın baykuşu olan o zahide söyleyin (bulunduğu) virane köşeyi dünyaya değışip de bu gül bahçesine gelmesin.

• zāhide: zāhidâ N9. gülzāra: divâna N15.

4 Aşk nesnesini can sermayesini verip almamış olana söyleyin bu pazara gelmesin, elindekini kaybeder.

• ‘ışḳunı: vaşlunı N9, GHB; derdünı N15.

5 Ey Hayretî! Şerefden el çekmedikçe sadık (âşık) olunmaz, ar sahibi kimselere söyle bu meclise gelmesinler.

• yüz...pāk-bâz: N4-.

448. HD s. 362, N4-, N9 94^b, N15 118^a, GHB 87^b, P 90^b.

1 Mecnun’un mezar toprağının bitirdiğı her lale Leyla’nın itlerine kan dolu bir çanak oldu.

2 Dağlar, hâlîme acıyıp taşlarla döğünüp feryat ettiler, ovalar da yüzlerini yere vurdular.

• taşlar: daşlar N15. tağlar: ‘âlem N15. feryâda: ferhâda GHB.

3. kaşı hayālî ile bir nūna döndi kaddüm
dāğ-ı cünün başumda oldı çü nokṭa-i nūn
4. bizi uyutmağ ister efsāne ile nāşih
illā ki aşşî étmez mecnūna bil ki efsūn
5. ey ḥayretî ser-ā-ser cān mülkin oda urdı
ol serv-kāmetüm çün geydi kabā-yı gül-gün

449.

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün
Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. kāmetüm hicrān yüki altında olmuşdur çü nūn
nokṭadur üstinde şan başumdaki dāğ-ı cünün
2. cānuma kār eyledi cānā teb-i tāb-i firāk
komadı tāb ü tüvān gāyet zebūn oldum zebūn
3. seyl-i eşk-i dīde-i ferhāddan bir reşhadur
bunca şular kim akıdur 'ayn-ı küh-ı bīsütün
4. nev-cüvānlar 'ışķı bir üstād-ı kāmildür k'aṇa
ṭıfl-ı ebced-ḥ'vān olınmaz pīr-i 'aql-i zū-fünün

3 Boyum sevgilinin kaşının hayaliyle bir nuna döndü, başımdaki delilik yarısı
nunun noktası gibi oldu.

4 Nasihatçi hikaye anlatarak bizi büyülemek ister, fakat bil ki mecnun olana
büyü tesir etmez.

• bizi: beni N9, N15; bâķî P. nâşih: vâ'iz N15.

5 Ey Hayretî! O servi boylu sevgilim, giydiği gül renkli kaftanla can ülkesini
baştan başa ateşe verdi.

449. HD s. 363, N4 42a, N9 94a, N15 118a, GHB 87b, P 90b.

1 Boyum ayrılık yükü altında (ezilip) nun harfine dönmüştür, sanki başımdaki
delilik yarısı da onun noktasıdır.

2 Ey sevgili! Ayrılık ateşinin humması canıma işledi, bende güç kuvvet
bırakmadı, son derece âciz duruma düştüm.

3 Bīsütün dağının gözünüden akan bunca sular Ferhat'ın gözyaşı selinden bir
damladır.

• küh-ı: gün-ı N9.

4 Taze güzellerin aşķı öyle mükemmel bir hocadır ki çok ilimler bilen akıl
ihtiyarı onun yanında abece okuyan bir çocuk dahi olamaz.

5. gözlerüm çoklar yaşasun yine miḥnet-ḥānemi
eşk-i ḥūnīnümle etmişdür ser-ā-ser lāle-gūn
6. neçe ğark olmaya mellâḥān-ı şabr u ‘aql u hūş
köhne zevrakdur vücūdum göz yaşı deryā-yı ḥūn
7. **ḥayretî** dīvānenün dīvānının her satırını
okuyan cān gerdenine dağdı zencîr-i cūnun

450.

Mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün
Hezec + - - - / + - - - / + - - - / + - - -

1. müselmānlar cūdā düşdüm yine rūḥ-ı revānumdan
helāk etti beni devrān ayırdı tatlu cānumdan
2. ölicecek tāze cān bulmak muḳarrerdür yine cānā
seg-i kūyuñ nevāle edine ger üstüḥvānumdan
3. dutuşup ḥırmen-i ‘ālem yanardı odlara gerdūn
cihāna bir şerer düşse eger sūz-ı nihānumdan

• (GHB’de üçüncü beyittir.)

- 5 Gözlerim çok yaşasın! Sıkıntı evimi yine kanlı gözyaşım la baştan başa lale rengine boyamıştır.

• N15-. ḥānemi: cānumı P.

- 6 Vücudum eski bir sandal, gözyaşım kan deniziyken akıl, uyanıklık ve sabır denizcileri nasıl batmasın!

• (GHB’de dördüncü beyittir.) mellâḥān-ı: bu mellâḥ-ı P.

- 7 Divane Hayretî’nin divanının satırlarını her okuyan kişi can gerdanına delilik zincirini taktı.

• dağdı: urdı N9; tağdı GHB. okuyan: okuyup N15.

450. HD s. 363, N4 42^a, N9 94^b, N15 118^b, GHB 88^a, P 90^b.

- 1 Ey Müslümanlar! Yine sevdiğimden ayrı düştüm Devran beni tatlı canımdan ayırarak helak etti.

• tatlu: datlu N15.

- 2 Ey can! Senin semtinin iti kemiğimden kendine azık yapsa da öldüğümde yeni bir can bulacağım muhakkaktır.

• idine ger: eder ise N15.

- 3 Eğer cihana iç yangınımdan bir kıvılcım düşse âlem harmanı tutuşur, felek ateşlerde yanardı.

• dutuşup: tutuşup N9, GHB.

4. ciger-güşem gözüm yaşı durur fâş eyleyen sırrum
müselmânlar neler gördüm görün öz kendü kanumdan
5. yine uğrın bakışlarla harāmī gözleri yārun
dil ü cān naḡdini n'êtdiyse êtdi çaldı yanumdan
6. henüz ey hayretī kaldı uyanmadı kara bahtum
gözin yummaz iken ḡalk-ı cihān āh u fiḡānumdan

451.

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün
Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. çārsū-yı 'ışka rüsvā olmayan hīç gelmesün
bu ṭarīḡa bī-ser ü pā olmayan hīç gelmesün
2. keşf-i rāz édüp saçı dārına ber-dār olmağa
'ışḡdan başında sevdā olmayan hīç gelmesün
3. rüy-ı dildāra muḡābil olmağa āyīne-vār
ḡayrdan pāk ü mücellā olmayan hīç gelmesün

-
- 4 Sırrımı ifşa eden ciğerimin köşesi gözyaşlarımdır. A Müslümanlar! Kendi öz kanımdan neler çektiğime bakın!

♦ N5-. görün: yine N4. kanumdan: cânumdan HD, N4, N9, P.

- 5 Sevgilinin eşkıya gözleri uğrun uğrun bakışlarıyla yine ne yaptı etti, can ve gönül sermayesini yanımdan çalıp götürdü.

• êtdi: n'êtdi N4.

- 6 Ey Hayretî! Cihan halkı ah ve figanımdan uyuyamazken, benim kara bahtım henüz uyanmadı gitti.

♦ henüz: benüm: HD, N4, N15, GHB, P.

451. HD s. 364, N4 45^b, N9 95^a, N15 118^b, GHB 88^a, P 91^a.

- 1 Âlemin rüsvası olmayan aşk çarşısına asla gelmesin, sefil ve perişan bulunmayan bu yola hiç uğramasın.

- 2 Sırrı keşfettikten sonra, başında (sevgilinin) saçının darına asılacak kadar bir aşk sevdası bulunmayan hiç gelmesin.

• olmağa: olmayan N15.

- 3 Başka şeylerden arınıp temizlenmeyen kimse ayna gibi sevgilinin yüzünün karşısında durmaya hiç davranmasın.

• (N15'te dördüncü beyittir.)

4. gevher-i baħr-ı maħabbetle olımaz āşınā
‘ışķ meydānında deryā olmayan hıç gelmesün
5. zāğlar yeri degüldür sōfiyā güلزār-ı ‘ışķ
ħayretî tek murğ-ı gūyā olmayan hıç gelmesün

452.

Mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün
Hezec + --- / + --- / + --- / + ---

1. şorarsan zāhidā keyfiyyetüm ehl-i fenāyam ben
melāmet çārsūsında bugün bir bî-nevāyam ben
2. ķul oldum h^vāce-i ‘ışķa ‘acāyib begligüm vardur
benümdür ser-te-ser ğam milketi bir pādīşāyam ben
3. cemāli ka‘besin gördüm ħabībün ħācī-i ‘ışķam
bugün merve ħaķıyçün şūfiyā ehl-i şafāyam ben
4. olup ser-pā bürehne tekye-i ‘ışķun bir abdālī
muħibb-i ħānedānam bende-i āl-i ‘abāyam ben
5. baņa da nām ile ‘ālemde dervīş **ħayretî** dērler
bugün erbāb-ı ‘ışķ içinde bir kemter gedāyam ben

-
- 4 Aşk meydanında derya olmayan muhabbet denizinin incisi ile tanışamaz.
• baħr-i: mihr ü N15, GHB.
 - 5 A sofı! Aşk güllüğü kargaların mekânı değildir. Hayretî gibi güzel şakıyan bir kuş olmayan (oraya) hiç uğramasın.
 452. HD s. 365, N4 45^b, N9 95^a, N15 118^b, GHB 88^b, P 91^a.
 - 1 Ey zahit! Durumumu sorarsan ben yokluk ehliyim, ben zamanın melamet çarşısında bir zavallıyım.
• keyfiyyetüm: keyfiyyet N4. bî-nevāyam: pîşvāyam GHB.
 - 2 Aşkın üstadına kul olduğum için şaşılacak bir beyliğim var, ben bir padişahım ki gam ülkesi baştan başa benimdir.
 - 3 Ey sofı! Sevgilinin Kâbe yüzünü görüp aşkın hacısı oldum, Merve hakkı için ben bugün sefa/Safâ ehliyim.
♦ ka‘besin: nûrını HD, N4, N9, GHB, P.
 - 4 Ben, aşk tekkesinin başı kabak yalın ayak abdālī olarak hanedanın dostuyum, ehlibeytin hizmetkârıyım.
 - 5 Âlemde bana şöhretle derviş Hayretî deseler de bugün âşıklar arasında değersiz bir dilenciyim.

453.

Mef'ülü mefā'ülü mefā'ülü fe'ülün

Hezec -- + / + -- + / + -- + / + --

1. èy peyk-i seher sen baña yoldaş olımazsın
bu rāh-ı meşākķatde ayakdaş olımazsın
2. olmazsañ eger oynayuban başı sebük-bār
meydān-ı belāda baña pādaş olımazsın
3. ger derd ü belā nāmesin ez-ber édimezsen
bizümle bu mektebde sebaķdaş olımazsın
4. sīneñ siper édüp édimezsen başuñı top
erbāb-ı belā 'askerine baş olımazsın
5. kan yutmaz isen meykede-i ğamda müdāmī
sen **hayretī**ye hem-dem ü evbāş olımazsın

453. HD s. 365, N4 45^b, N9 95^b, N15 119^a, GHB 88^b, P 91^a.

- 1 Ey seher habercisi sen bana yoldaş olamaz, meşakkat yolunda ayak uyduramazsın!
• peyk-i: murğ-ı N4.
- 2 Başını feda ederek yükünü hafifletmezsen bela meydanında bana yoldaş olamazsın.
• baña: bize N4.
- 3 Dert ve bela kitabını ezberleyemezsen, bu mektepte bizimle ders arkadaşı olamazsın.
• ger derd ü: gerd ü N4.
- 4 Göğsünü siper edip, başını top yapamazsan belaya düşkün askerlerin başı olamazsın.
- 5 Gam meyhanesinde daima kan yutmazsan Hayreti'nin kafadar, serseri bir arkadaşı olamazsın.

454.

Fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. meclisi germ édelüm hergiz bürüdet olmasun
mest olan dillerde bi'llāhi küdürer olmasun
2. gözlerüm yaşı şarāb u dil kebāb āhum rebāb
hep müheyyā ālet-i bezme zārūret olmasun
3. kim bizi bezm-i melāmetde görüp 'ayb eylemez
dāyimā olsun selāmetde melāmet olmasun
4. ehl-i terke bir nemed besdür hemān fāhîr libās
degme bir nā-ehle tek 'ālemde minnet olmasun
5. **hayretî** öldi ğamuñdan dēdiler dilber dēdi
'ışkdan ol dağı tek bir dürlü hālet olmasun

454. HD s. 366, N4-, N9 95^b, N15 119^a, GHB 88^b, P 91^b.

- 1 Meclisi ısıtalım/kızıştıralım ki asla soğukluk olmasın; sarhoş olan gönüllerde, Allah için, gam keder kalmasin.
 - olan dillerde bi'llāhi: ü lâ-ya'kıl olan dilde N9. hergiz: bir dem N15.
- 2 Zorluk olmasın! Gözyaşlarım şarap, gönül kebab, ahım da rebap olarak daima içki meclisinin hizmetine amadedir.
- 3 Bizi kınanmışlık meclisinde görüp de ayıplamayan kişi daima selamette olsun, asla kınanmasın.
- 4 Yeter ki şu dünyada değme edepsiz karşı minnet altında kalmasin, terk ehline övünülecek elbise olarak bir keçe yeter.
 - ehl-i terke: ehl olana N9, N15, GHB, P.
- 5 Sevgiliye "Hayretî senin derdinle öldü" dediler, o da "Yalnız o bir tür aşk hâli olmasın?" dedi.
 - ol dağı tek: tek ol dağı N15.

455.

Mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün
Hezec + - - - / + - - - / + - - - / + - - -

1. cihānı ra‘d-veş dutdı şadā feryād u āhumdan
bulutlar kapladı gökler yüzün dūd-ı siyāhumdan
2. ocağuma şu koymışdur gözüm āhum şerārıdur
görünen şu‘le-i āteş degüldür dūdḡāhumdan
3. mezīd olsun gözüm yaşı biraz teskīn ēder yoḡsa
cihānı odlara yaḡardum āh-ı şubḡāhumdan
4. ölicecek derd ü fūrkatle mezāruma gelen ‘āşık
oḡuya nāme-i ḡasret biten ḡatt-ı giyāhumdan
5. görünen ḡayretī yünler degüldür tācum üstinde
dütünlerdür ki çıḡmışdur depemden şebkülāhumdan

455. HD s. 367, N4-, N9 95^b, N15 119^b, GHB 89^a, P 91^b.

- 1 Feryat ve ahımdan bir ses gök gürlemesi gibi cihanda yankılandı; (ahımın) kara dumanından bulutlar gökyüzünü kapladı.
 - dutdı: tıtdı GHB, P. feryād u: feryād-ı GHB.
- 2 Gözümlün su koyduğu ocağımda görünen ateş parıltısı değil ahımın kıvılcımıdır.
 - şirārıdur: şirārından GHB.
- 3 Gözyaşım bol olsun ki biraz sakinleştirsın, yoksa sabah vakti ettiğim ahımla cihanı ateşlerde yakardım.
- 4 Ayrılık derdiyle öldüğümde mezarımı ziyaret eden âşık, biten otların üzerindeki hasret mektubunu okusun.
 - biten: bite P.
- 5 Hayretî! Tacımın üstünde görünenler yün değildir. Başımdaki gece başlığımdan çıkan dumanlardır.
 - depemden: başumda N15, GHB, P.

456.

Mef'ülü fā'ilâtü mefā'ilü fā'ilün
Muzāri' - - + / - + - + / + - - + / - + -

1. rā kaşların kem etmedi cāna sitemlerin
cānā ne dēyelüm göre geldük keremlerin
2. begler degül mi na'ra ile gör gedāları
mey-ḥāne gūşesinde dikel'den 'alemlerin
3. ta'n eylemem gedālara ey ḥ^vāce-i zamān
vërmez menāl ü mālūne anlar elemelerin
4. bezm-i belāda mey yërine kan yudanların
ḳordı ḥuzūrın ehl-i şafā duysa demlerin
5. ruhbān-ı 'ışḳa yine mürīd oldu **hayretī**
seyr eyleyeli deyr-i cihānuḡ şanemlerin

456. HD s. 367, N4 46^a, N9 96^a, N15 119^b, GHB 89^a, P 91^b.

- 1 Ey can! Rā şeklindeki kaşların az cefa etmedi, ama ne diyelim yine de çok iyiliğini gördük.
 - itmedi: eyledi N4, N15; eylemedi N9, GHB, P. sitemlerin: ğamların N4, N9, N15, GHB, P.
- 2 Şu meyhane köşesinde nara atıp alemlerini (kadehlerini) kaldıran dilencilere bak! Onlar beyler değil de ne?
- 3 Ey zamanın sahibi! Düşkünleri kınama, onlar kendi elemelerini senin malına mülküne değışmezler.
- 4 Safa ehli, bela meclisinde şarap yerine kan yutanların huzurunu işitse safı sürmeyi bırakırdı.
 - duysa: ḡuysa N9, GHB.
- 5 Hayretī, yine cihan kilisesinin heykel (gibi güzellerini) seyrettiğinden beri aşk rahiplerine intisap etti.

457.

Fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. dostum ben gideyin bu çeşm-i giryān ağlasun
vaḳtidür düşmen şen olsun dostlar ḳan ağlasun
2. şol ḳadar āh edeyin şol denlū yaşlar dökeyin
acısun deryā-yı 'ummān ebr-i bārān ağlasun
3. yād-ı la'liyle ölürsem sāgar eylen toprağum
anı taḥmīr étmege üstüme yārān ağlasun
4. yazayın ḥūn-ı cigerle ben bu ḥasret-nāmeyi
başına toprak saçup kāğıd ḳalem ḳan ağlasun
5. ey boyı serv-i revānum senden ayru **ḥayretī**
göz yaşın seyl-i revān etsün firāvān ağlasun

457. HD s. 367, N4 46^a, N9 96^a, N15 119^b, GHB 89^a, P 92^a.

- 1 A dostum! Düşmanın şen olma, dostların kan ağlama vaktidir. Ben gideyim bu yaşlı gözler ağlamaya devam etsin.
 - dōstum ben gideyin: gideyin ben dōstum N15, GHB.
- 2 Öyle ah edeyim, öyle yaşlar dökeyim ki okyanus bana acısın, bulutlar benim için ağlasın.
- 3 Dudağının hayaliyle ölürsem, toprağımı yoğurmak için dostlar üzerimde ağlasınlar da onu kadeh yapın.
 - yād-ı: şevḳ-ı N4. (P'de dördüncü beyittir.)
- 4 Ben bu hasret mektubunu ciğer kanıyla yazayım da kāğıt kalem başına toprak saçıp ağlasın.
- 5 Ey salınan servi boylum! Hayretī, senden ayrı çok ağlasın, gözyaşını ırmak etsin.

458.

Fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. rûbeh-i dünyāya ey aldanmayan şîrānesin
gökde uçarsan da aldandunsa murğ-ı dānesin
2. vermedünse zînetine zāl-i dünyânun gönül
‘ışk meydânında rüstemden dahı merdānesin
3. hâşılun cümle hevâ-yı ‘ışk ile verdün ye
hürmen-i ‘âlemde ey dil hâşılı yek-dānesin
4. rûh-ı sâni dedüğüm ey mey harām olsun saña
la‘l-i yāra öykünürsin kıpkızıl dīvānesin
5. **hayretî**nün seng-i cevri ile yıgarsın gönlüni
ma‘nide yap yap yaparsın öksüzün vîrānesin

458. HD s. 368, N4 47^a, N9 96^b, N15 120^a, GHB 89^a, P 92^a.

- 1 Ey dünya tilkisine aldanmayan kişi, aslan gibisin! Eğer aldanırsan gökte de uçsan kuşyemi kadar değersizsin.
 - GHB.
- 2 İhtiyar dünya süsüne gönül vermediysen aşk meydanında Rüstem’den daha yiğitsin.
 - virmedünse...gönül: virmedün zînetine zevâl-i dünyânun gönül GHB.
- 3 Ey gönül! Mahsulünü aşk arzusuyla bütün bütün yeledin; hâsılı, âlem harmanında bir tanesin.
 - yek: bir GHB.
- 4 Ey şarap! Sevgilinin dudağına öykünen kıpkızıl delinin tekisin! Sana ikinci ruhum dediğim haram olsun.
 - saña: baña GHB.
- 5 Hayretî’nin gönlünü eziyet taşı ile yıgarsın fakat hakikatte bu öksüzün harap evini yavaş yavaş imar edersin.

459.

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. baña ağıyār étmedi yoldaşlar yār étdügin
hârdan dil bûlbûli görmedi gülzâr étdügin
2. ol güzeller şāhı benzer kim ferāmûş eyledi
bendesini bend-i hicrāna giriftār étdügin
3. yok durur zāhirde çün yaram ne bilsünler benüm
ölmeyince tîğ-i hicrân cānuma kār étdügin
4. binde birin haşra dek şerh eylesem olmaz tamām
dostlar eksüklüğüyle bu çarh-ı ğaddār étdügin
5. dil vèrüp cān nakdini almış metā'-ı derdünî
kim görüpdür bir delünün böyle bāzār étdügin
6. zülfünün dārına ber-dār ét şehā manşūr-vār
ışidürsen **hayretî**nün keşf-i esrār étdügin

459. HD s. 369, N4 46^a, N9 96^a, N15 120^a, GHB 89^b, P 92^a.

- 1 A yoldaşlar! Yârin ettiğini bana rakipler etmedi; gönül bûlbûlü, gül bahçesinden gördüğü (eziyeti) dikenden görmedi
• görmedi: çekmedi N15.
- 2 O güzeller şahı, kölesini ayrılık bağıyla bağladığını unutmuşa benziyor.
• kim: ki N9.
- 3 Ben ölmeyince ayrılık kılıcının canıma işlediğini ne bilsinler? Zira görünürde yaram yoktur.
• çün yaram: yaram çün N15, P. tîğ-i : derd-i N15.
- 4 A dostlar! Şu acınacak hâliyle gaddar feleğin bana ettiğinin binde birini anlatmaya kalksam haşre kadar bitiremem.
• N9-.
- 5 Gönül, can nakdini verip senin derdini almıştır. Bir delinin böyle ticaret yaptığını kim görmüş! / Bir delinini böyle yaptığını gördüğü için...
• derdünî: vaşluñı N9; 'ışkuñı P.
- 6 Ey şah! Hayretî'nin sırları açığa çıkardığını ıstırsen onu Mansûr gibi zülfünün darağacına as!

460.

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

Remel - + - - / - + - - / - + -

1. em ararsañ ey gönül bu derde sen
tālīb ol cān ile uş bu derde sen
2. ma'rifet gencin yine küncünde bul
'arīf isen isteme āharda sen
3. ger dilersen sīm ü zer baķ ey gönül
dāne-i eşk ile rūy-ı zerde sen
4. ey gönül bī-derde yār olmam meded
merd isen yüz vërme gel nā-merde sen
5. pīr-zen dehre şu kim meyl étmedi
'avret ise daħı aña er de sen
6. ey gönül bir gör bir anla bir bil
hōr baķma gey şaķın bir ferde sen
7. yerde gökde senden özge nesne yok
bulunursın dostum her yerde sen
8. gāh mescidde gehī mey-hānede
ey gönül mü'minde sen kāfir de sen

460. HD s. 370, N4 46^b, N9 95^a, N15 120^a, GHB 89^b, P 92^b.

- 1 Ey gönül! Sen bu derde çare ararsan, canıgönülden bu derde talip ol.
- 2 Arif isen marifet hazinesini yine kendi bucağında ara, başka yerde değil.
- 3 Ey gönül! Eğer altın ve gümüş istiyorsan gözyaşına ve sararmış yüzüne bak.
• baķ: yok N4, GHB.
- 4 Ey gönül! Ben dertsiz yâr olmam, insaf et, yiğitsen gel sen de namerde yüz verme.
• (N4'de beşinci beyittir.)
- 5 Dünya kocakarisına meyletmeyen kişi kadın da olsa sen ona er de.
• meyl itmedi: itmedi meyl N9, GHB; itmeye meyl P.
- 6 Ey gönül! Gel önce bir gör, anla, öğren! Aman ha! Hiç kimseye hor bakma.
- 7 A dostum! Yerde ve gökte senden başka bir nesne yok, sen her yerde (hazır) bulunursun.
♦ dōstum: istesem HD, N4, N15, GHB, P. özge: artuķ N15.
- 8 Ey gönül! Bazen mescit bazen meyhanede; mümin de sensin kāfir de.

9. bu yalancı zāle vèrmedi gönül
hayreti dervîşe gerçek er de sen

461.

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün
Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. ilāhî isterem sînemde dāyim tāze dāğ olsun
münevver eylesün gönlüm evin rûşen çerāğ olsun
2. şen ol gül ey yüzi gülşen cihān bağında sen dāyim
benüm miñnet bucağında işüm қо ağlamağ olsun
3. benüm senden ırağ olsun durağum ğam bucağı қо
senün yêrün tek ey serv-i revānum bāğ u rağ olsun
4. ayak bağı durur cān bülbüline sensüz ey gül-rû
gerek gülşen temāşası gerekse seyr-i bāğ olsun
5. şakalun 'ışk yolında ağardı **hayreti** çün kim
bugün bir ihtiyārısın tarīkun yüzün ağ olsun

9 Sen, bu yalancı (dünya) kocasına gönül vermeyen Hayreti'ye gerçek yiğit de.
461. HD s. 371, N4 46^a, N9 96^b, N15 120^b, GHB 90^a, P 92^b.

- 1 İlahi! Sinemde daima taze bir yara bulunsun da parlak bir kandil olup gönül evimi aydınlatsın isterim.
 - dâim: her dem GHB.
- 2 Ey gülşen yüzlü! Bırak, miñnet bucağında ağlamak benim işim olsun, sen cihan bağında daima gül, şen ol.
 - gül ey yüzi gülşen: ol ey yüzü gülşen gül N4, GHB; ol ey yüzü gülşen tek N15; ol sen ey yüzi gülşen P. işüm қо: қо işüm N15.
- 3 Ey yürüyen servim! Benim gam bucağı olan durağım senden uzak olsun, boşver! Yeter ki senin yerin güllük gülistanlık olsun.
 - durağum: turağum N9, GHB. bucağı қо: bucağında N15. ğam: reh GHB.
- 4 Ey gül yüzlü! Sensiz olunca, gerek gülşen seyri gerekse bağ bahçe gezmesi can bülbüline ayağ bağıdır.
 - bülbüline: gülşenine N4, N15. gül-rû: gül-ruh N15, GHB.
- 5 Yüzün ak olsun Hayreti! Mademki sakalın aşk yolunda ağardı, bugün bu yolunun bir ihtiyārısın.

462.

Fe'îlâtün fe'îlâtün fe'îlâtün fe'ilün

Remel + + - - / + + - - / + + - - / + + -

1. yine hicrân görünür âh meded n'eyleyeyin
n'edeyin hey meded allâh meded n'eyleyeyin
2. yolumuz vâdî-i hicrâna tayıandı vardı
yolumuzda var imiş vâh meded n'eyleyeyin
3. ayrılık cânuma kâr eyledügince döğünüp
dêyeyin derd ile her gâh meded n'eyleyeyin
4. bende kıldı çeküben bende yürürken âzâd
bir efendi yine nâgâh meded n'eyleyeyin
5. dil-i dîvâne yine hecr beyâbânında
oldı ey **hayretî** güm-râh meded n'eyleyeyin

463.

Fâ'îlâtün fâ'îlâtün fâ'îlâtün fâ'ilün

Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. yâr yâ rab şöhet-i ağıyâra mâyl olmasun
dilerem ki hem-dem-i aḥmed 'azâzil olmasun

462. HD s. 371, N4 47^a, N9 96^b, N15 121^a, GHB 90^b, P 92^b.

1 Medet ey Allah'ım! Yine ayrılık göründü ah, ben ne edeceğim?

2 Göreceğimiz varmış ki yolumuz gitti ayrılık vadisine dayandı; eyvahlar olsun!
• tayıandı vardı: vardı dayandı N4; dayandı vardı P. vâh: ah N9. vah meded:
hey meded Allah meded N4.

3 Ayrılık canıma işledikçe döğünüp her zaman dert ile "medet ben ne edeyim"
diyeyim.

• döğünüp: dolanup N9; dün ü gün N15.

4 Medet ne yapayım! Kul özgürce yürürken bir efendi onu ansızın tutup köle
hâline getirdi.

5 Medet ne yapayım ey Hayretî! Deli gönül yine ayrılık çölünde yolunu
kaybetti.

463. HD s. 372, N4-, N9-, N15 118^a, GHB-, P 87^a.

1 Ya Rabbi! Şeytan, Ahmet'in (a.s.) arkadaşı olmasın, aynen öyle sevgili de
rakiplerin sohbetine meyletmesin.

2. bağduğumca āfitāb-ı hüsni 'ālem-tābuña
ebr-i zülfün bir nazar bi'llāhi hāyil olmasun
3. kes rakībün boynına şalma siyeh sünbüllerün
gerden-i kâfirde bu miskîn hamâyil olmasun
4. bend-i zülfünden bu gönüm gibi cānā kimsenün
işî bağı olmasun ahvâli müşkil olmasun
5. cān u dilden ger degülsem **hayretî** dīvānesi
zülfünün kullābı boynumda selâsil olmasun

464.

Mefā'îlün mefā'îlün mefā'îlün mefā'îlün
Hezec + - - - / + - - - / + - - - / + - - -

1. beni vaşl 'āşıkı şanma hemān dīdāra 'ışk olsun
efendim ben belālu bülbülem gülzāra 'ışk olsun
2. benüm haddüm degül mihr ü vefā ey bī-vefā senden
vefāsuz dil-rübāsın çünki āh u zāra 'ışk olsun

-
- hem-dem-i ahmed: hem-demi âhir P.
- 2 Ben, senin âlemi aydınlatan güzellik güneşine bakarken zülfünün bulutu bana bir an bile engel olmasın.
 - 3 Siyah sünbüllerini rakibin boynuna salmayı kes ki misk kokulu saçın kâfirin gerdanında muska olmasın.
 - kes: seg P.
 - 4 Ey can! Zülfünün bağından dolayı kimsenin işi gönüm gibi bağlanmasın, hâli zora girmesin.
 - ahvâli müşkil: hâli diger-gün P.
 - 5 A Hayretî! Eğer ben (o sevgilinin) canıgönülden delisi divanesi değilsem, onun zülfünün çengelleri boynumda zincir olmasın.
 - selâsil: hamâyil N15.
464. HD s. 372, N4 46^b, N9-, N15 120^b, GHB 90^a, P 87^a. (Bu gazel GHB'de son mısraı ilk, ilk mısraı sona gelecek şekilde bütünüyle tersine yazılmıştır.)
- 1 Sevgilinin cemâline ve gül bahçesi üzerine aşk (yemin) olsun ki ben belalı bir bülbüüm. Beni kavuşmanın âşığı sanma!
 - hemân: begüm N4. efendim ben: efendi bir P.
 - 2 Ağlayıp ah ettiğime aşk olsun ey vefasız! Senden sevgi ve vefa beklemek benim haddim değil, zira sen vefasız bir gönül çelensin.
 - bī-vefâ: dilrubâ

3. hele ben bildüğüm budur iki ‘âlemde ‘âşıklar
güzellerde güzelliğe bugün ol yâra ‘ışık olsun
4. mey-i ‘ışık ile mestâne gezerken vâdî-i ğamda
bulaşdum yâra nâz ile dedi âvâre ‘ışık olsun
5. gece mey meclisinde **hayretî** ol yâre duş oldum
elinde bir dolu sâğar dedi bî-çâre ‘ışık olsun

465.

Mefâ‘ilün mefâ‘ilün mefâ‘ilün mefâ‘ilün
Hezec + - - - / + - - - / + - - - / + - - -

1. meded kıl ey şabâ peyki haber vër baña yârumdan
nedir ahvâli n’eyler ki haber vër baña yârumdan
2. ‘aceb n’eyler nedür cânı o yerde n’oldı ahvâli
kerem kıl gel ço ihmâli haber vër baña yârumdan
3. meded var gör memi n’eyler kim olmuş hem-demi n’eyler
nec’oldı ‘âlemi n’eyler haber vër baña yârumdan

3 Ey âşıklar! Ben şunu bilir şunu söylerim hem güzelliğe hem güzeller arasında (birinci olan) sevgiliye iki âlemde de selam olsun.

4 Gam vadisinde aşk şarabıyla sarhoş olmuş gezerken sevgiliye iliştim, naz ile “Sana aşk olsun ey âvâre!” dedi.

5 Ey Hayretî, gece şarap meclisinde o sevgili ile karşılaştım, elinde dolu bir kadehle “Ey zavallı! Aşkın şerefine!” dedi.

♦ dolu: tolu N4, GHB; ol yâre duş: yâr ile yâr HD, N15, GHB, P.

465. HD-, N4-, N9-, N15-, GHB 110a, P 111b.

1 Ey sabah yeli habercisi! İmdada yetiş, bana yârimden haber ver. Hâli nedir, ne yapar, bana yârimden haber getir.

2 Acaba kendisi ne yapar, orada hâli nice oldu? Gel, ihmal etme, bana yârimden haber ver.

• hâli: cânı GHB.

3 Ey sabahın habercisi! Memi ne yapıyor, arkadaşı kim olmuş, durumu nasıl? Yeniş bana yârimden haber getir!

• kim olmuş hem-demi: nedür hâli demi GHB. nic’oldı ‘âlemi neyler: nedür hâli demi neyler P.

4. kimiki şimdi yoldāşı kimünle hoşiki başı
bile yanınca mı nāşī haber vēr baña yārumdan
5. yétürdi **hayreti** yāri gece gündüz eder zārı
bu yerlerde midür bārī haber vēr baña yārumdan

466.

Mefā'iliün mefā'iliün mefā'iliün mefā'iliün

Hezec + --- / + --- / + --- / + ---

1. şanma şāfī kalb ola kullāb olan kallāşı sen
yā hüner-mend ola ey dil gördüğün evbāşı sen
2. kâbiliyyet yok durur şânında her bir gevherin
şanma kim lā'l ola vü yāķūt ola her taşş sen
3. hāşılun yeldür kamu sūdun ziyāndur cümleten
ey hasūd-ı bed-likā biñ taşş [dög] başunı sen
4. ey muķallid bilmiş ol kāh-ı ma'ārifden ırāk
cehl bir künc-i belā olmuş durur ferrāşı sen

-
- 4 Acaba şimdi kiminle yürüyor, acaba kiminle dost oldu? Öldü mü kaldı mı, bana yârimden haber getir.

• başı: nâşî GHB.

- 5 Ey sabahın habercisi! Hayretî dostunu kaybettiğinden gece gündüz ağlamaktadır. Bari dostumun buralarda olup olmadığının haberini ver.

466. HD-, N4-, N9-, N15-, GHB 110^b, P-. Bu şiirde mahlas beyti eksiktir ya da yoktur.

- 1 Ey gönül! İplik makarası gibi (dönek) kalleşi kalbi temiz, her gördüğün serseriye hüner sahibi zannetme.

- 2 Her taş lal veya yakut zannetme. Her cevherin özünde yatkinlık ve hüner bulunmaz.

- 3 Ey çirkin hasetçi, git başını taşlara vur! Menfaatin cümleten kaybolmuştur, neticede ancak havanı alırsın.

• döğ: döğseñ GHB.

- 4 Ey taklitçi! Bilmiş ol ki senin süpürgecisi olduğun cehalet, ilim köşkünden uzak bir bela bucağıdır.

5. bulmazsın dürr-i ebhâr-ı ma‘ârifden eşer
baħr edersen de bu şahrâ-yı talebde yaşı sen
6. ma‘rifet bâbın şorarsın kim der-i üstâddur
bezm-i erbâb-ı hünerden taşrasın ey nâşî sen
7. bu ma‘ârif gülşeninde gül-derenler ayırdur
geh diken kes küh-ı miħnetde gehi taş taş sen
8. aş yêrersin şîr-i mâder gibi kanın içmege
ehl-i dillerden görürsen kıanda bir kıardaşı sen
9. anladursın gerçi nâ-kâbil benî-âdemde lîk
yine sensin kâbilün bu ‘arşada yoldaşı sen

467.

Fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün

Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. ey şabâ ben ‘âşıkun dildâra zârın dâyesin
düşeli ‘ışkuña aldurmuş kıarârın dâyesin
2. yâ gelüp şorar ise ben gedâ aħvâlini
dil-rübâyâ yolına terk etti varın dâyesin

5 Bu talep çölünde gözyaşını deniz etsen bile ilim okyanusunun incisinin izini bulamazsın.

6 İlim kapısını soruyorsan hocanın kapısıdır. Fakat ey rakip! Sen hüner sahiplerinin meclisinin dışındasın.

7 Sen ister sıkıntı dağındaki dikenleri kes, ister taş taş. İlmin bu gül bahçesinden gül derenlerin durumu başkadır.

8 Nerede gönül sahibi bir kardeş görsen, bebeğin ana sütü içmesi misali, kanını içmek için arzulanırsın.

9 Âdemoğlu içinde (kardeşin kanını içmenin) mümkün olmadığını anlatıp dursan da bu arsada Kâbil’in yoldaşı yine sensin.

467. HD-, N4-, N9-, N15-, GHB 89^b, P-.

1 Ey sabah yeli! Sevgiliye git, aşkına düştüğümünden beri kalbimin teskin olmadığını söyle ve ağlayışlarımı anlat.

2 Gelip ben dilencinin hâlini sorarsa, “Ey gönül çelen sevgili, o senin yolunda her şeyini terk etti!” dâyesin.

3. bir ‘aceb dīvānedür kim meyli dünyāya degül
on sekiz bin ‘āleme vèrmez nigārın dēyesin
4. sen gülüp ağyār ile oynarsın ol derd-mend
gam u ğuşşa ile geçürür rūzigārın dēyesin
5. **hayretī** āvāreyi kim hānümānın terk eder
ārzū etmiş durur ğurbet diyārın dēyesin

468.

Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün
Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. müdde‘iler görüben maħrūm ola dīdārdan
göz göre ayırdılar ben ‘āşıkı sen yārdan
2. ḥaḳ te‘ālānun ḥuzūr[unḍa] durup maḥşer günü
yaḳamı yırtam şikāyet eyleyem ağyārdan
3. baş açup yüz ura[yu]m yüz bin niyāz edem ḥaḳa
tā ki dādum alivère sen şeker-ġuftārdan
4. bunda ḳalmaz zāhir ola rūz-ı [maḥşerde] kıyām
aşşı olmaya şehā evvel aḳa inkārdan

3 Benim için, “o öyle bir divanedir ki dünyaya meyletmez. Resim gibi güzel sevdiğini on sekiz bin âleme değişmez.” diyesin.

4 “Sen başkalarıyla gülüp eğlenirken o dert sahibi, zamanını gam ve kederle geçiriyor.” diyesin.

5 “Yuvasını terk eden avare Hayretî gurbet diyarını arzu etmiştir.” diyesin.

468. HD-, N4-, N9-, N15-, GHB 89b, P-.

1 Göz göre göre ben âşığı sen sevgiliden ayıran o sahte âşıklar yüzünü görüp ondan mahrum olsunlar.

2 Maḥşer günü Hak Tealâ’nın huzurunda durup yakamı yırtı yırtı rakiplerden şikâyetçi olacağım.

3 Başımı açıp Hakka iltica edeyim, yüz bin niyazda bulunayım ki sen tatlı dilliden alacağımı alasın.

4 (Hakkım) burada kalmaz, maḥşer gününde belli olacak. Ey padişah, önceki inkarın ona bir faydası olmayacak.

5. **hayretî**nün bu durur her dem niyâzı hâlîka
rûz-ı mahşer bâri dūr êtmeye sen dildârdan

469.

Mef'ulü mefâ'ilü mefâ'ilü fe'ulün
Hezec - - + / + - - + / + - - + / + - -

1. her alçağa şu gibi mâyıl olup akarsın
ser-keşlik édüp od gibi 'uşşâkı yakarsın
2. karşında aşılısam kıl ucu başa nazar yok
zülfün resenin gerden-i ağıyâra taşarsın
3. arkanda sahte geçer düşmen-i bed-kîş
ben karşıya gelsem oluban sahte kaçarsın
4. la'lün gözedürsin gibi her dem umar ağıyâr
ben bir nazar êtsem kaçıyup dâr ne bakarsın
5. lûtf ile yapup neçelerün gönlin ey cüvân
hâtır hakkını **hayretî**nün nece yıkarsın

5 Hayretî'nin Allah'a her zamanki duası şudur mahşer günü bir an bile sevgiliden uzak etmesin.

469. HD-, N4-, N9-, N15-, GHB-, P 93a

1 Su gibi her alçağa meyledip akarsın, dikbaşlılığıyla âşıkları ateş gibi yakarsın.
2 Karşıdan asılacak olsam bana kıl ucu kadar bakmazken zülfünün urganını başkalarının boynuna takıyorsun.
3 Kötü yollu düşmanlar arkada dizilmiş dedikodunu yaparken, ben emrine amade olarak huzuruna gelsem azarlarsın.
4 Sevgili başkalarının her an dudağını gözetmesini umarken, ben bir nazar etsem "ne bakıyorsun" diye azarlar.
5 Ey genç sevgili! Nicelerin gönlünü iyilikle aldığın hâlde, Hayretî'nin temiz gönlünü nasıl yıkıyorsun?

470.

Müstefîlün müstefîlün müstefîlün müstefîlün

Recez -- + - / -- + - / -- + - / -- + -

1. düşdüm ğariplik èllere âh n'èdeyin vâh n'èdeyin
kalmışlara senden meded şâh n'èdeyin vâh n'èdeyin
2. taşkın şu gibi çağlayu gönlümi haķķa bağlayu
kaldum meded gâh ağlayu gâh n'èdeyin vâh n'èdeyin
3. bilmem [ki dèdügüm] sözi [seçmem geçeden] gündüzi
dolındı gözden ol yüzi mâh n'èdeyin âh n'èdeyin
4. meded hey allâhum meded sed eyledi yoluma sed
bağlandı kaldı mı eded âh n'èdeyin vâh n'èdeyin
5. **hayretî** haķķadur yönüm göklere erişdi ünüm
[èrdi ecel] geçdi günüm âh n'èdeyin vâh n'èdeyin

470. HD-, N4 46^b, N9-, N15-, GHB 108^a, P 111^b.

- 1 Gurbet ilde kaldım, vah benim halime! Ey şah! Ne yapayım? Yolda kalmışların yardımcısı sensin.
• vâh n'èdeyin: dèyü dèyü GHB, P. düşdüm ğariplik illere: kaldum ğurbetlik illerde GHB, P.
- 2 Gönlümü Hakk'a bağlayarak, bazen ağlar bazen yardım ister hâlde taşkın sular gibi gurbette kaldım, elden ne gelir?
• taşkın su gibi çağlayu: taşkın şu gibi çağlayı N4; taşkın akar şular gibi çağlayu GHB. kaldum: oldum N4. vâh nideyin: dèyü dèyü GHB, P. bağlayu: bağlayı N4.
- 3 O ay yüzlü gözden kayboldu, ne söyledığım sözü biliyorum, ne geceyi gündüzü ayırt edebiliyorum, vah halime benim!
• ki dèdügüm: söyledüğüm N4, GHB, P. seçmem geçeden: giceden seçmem N4, P; fark etmek gece GHB. dolındı gözden ol: tolandı gözden o GHB. ah nideyin: dèyü dèyü GHB, P.
- 4 Ey Allah'ım medet! Gurbet yoluma set çekti, ebede dek elim kolum bağlandı! Vah halime benim!
• kaldı mı eder âh: kaldı ebed âh N4. vâh nideyin: dèyü dèyü GHB, P.
- 5 Hayretî! Yüzüm Hakka dönük, çılgığım göklere erişti. Ecel geldi, iyi günlerim geride kaldı! Vah benim halime!
• ünüm: günüm GHB. erdi ecel: ecel erdi N4, GHB, P.

Vāv

471.

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün
Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + - -

1. vahdet istersen ferāğat eyle hūy u hāyı ko
keşret-i dünyādan el çek ey gönül gavğāyı ko
2. gözün aç olma gözi ac ğam yeme dünyā için
gāv-ı ten-perver gibi endīşe-i mer'āyı ko
3. ma'nî-i rengîne bak aldanma şûret naşşına
vech-i zîbāya nazar kıl cāme-i dîbāyı ko
4. pāye-i 'ālî dilersen hāk-i pāy-ı dilber ol
kaldun ayaklarda fikr-i manşıb-ı a'lāyı ko
5. dēr imişsin yarın öldürsem gerekdür anı ben
gel bugün öldür öninde öldüğüm ferdāyı ko
6. dēdüm oldı dil saçun zencirinün dîvānesi
nāz ile güldü dedi al bunu da bağlayı ko
7. **hayretî** bî-çāre de bir derdmendündür senün
kıl nazar ahvāline luṭf eyle istignāyı ko

471. HD s. 373, N4 47^a, N9 97^a, N15 121^a, GHB 90^b, P 93^a.

- 1 Ey gönül, birlik istersen boş sözlerden uzaklaş, dünyanın bölük pörçüklüğünden elini çek, kavgayı bırak!
- 2 Gözünü aç, gözü aç olma, dünya için dertlenme; kendini besleyen öküz gibi otlak kaygısına düşme.
 - ğam yime: yime ğam N4, N9, N15, GHB, P.
- 3 Görünüşe aldanma, güzelliğin manasına odaklan; ipekli elbiseleri geç, güzellin yüzüne bak.
 - ma'nî-i rengîne: ma'ninün rengîne N9. dîbâyı: zîbâyı GHB.
- 4 Ayaklar altında kaldın (artık) yüksek makam arzusundan vazgeç. Yüksek bir rütbe istiyorsan sevgilini ayak toprağı ol:
- 5 "Ben onu yarın öldürmeliyim" diyormuşsun, önünde öleceğim yarını bırak, gel bugün öldür.
- 6 "Gönül saçının zincirinin delisi oldu." dedim, naz ile gülerek "Al bunu da bağlayı ver!" dedi.
- 7 Çaresiz Hayretî de senin derdine düşmüşlerden biridir; lütfet, onun hâline bir bak da kayıtsızlığı bırak.

472.

Fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. gönlini benzer ki akıtmış durur bir yâra şu
şevkden kendin yere urup yürür bî-çâre şu
2. 'aks-i rüyün şanma bakdukça görinen âbda
dilde nakş etmiş durur taşvîrün ey meh-pâre şu
3. cānumı al tek baña bir bûse vēr dēdüm dēdi
cān vērürsen ağzuña tamzurmayam bir pâre şu
4. gelmedi gitdi raķib-i bed-güherden hūy-i nīk
hārdan güller bitüp akıtdı seng-i hāre şu
5. **hayretī**yi urdı hancerle reh-i kūyında yār
ka'be yolında şanasın şundi bir bīmāra şu

472. HD s. 374, N4 47^b, N9 97^a, N15 121^a, GHB 90^b, P 93^b.

- 1 Öyle görünüyor ki su, gönlünü bir yâre akıtmış da aşkıdan dolayı çaresizce kendini yerlere atıp sürünüyor.
 - urup: GHB-.
- 2 Ey ay parçası! Suya baktıkça görüneni yüzünün yansıması sanma; su senin resmini gönlüne nakşetmiştir.
 - âbda: hâkde N15.
- 3 “Tek bana bir öpücük ver de canımı al!” dedim, “Eğer can verirsen, ağzına bir parça olsun su damlatmayayım!” dedi.
 - tek baña: baña tek N4, P. virürsen ağzuña tamzurmayam: virürsen de’ ağzuña tamzurayam GHB. tamzurmayam: damzurmyam P.
- 4 Sert kayalar su akıttı, dikenden gül bitti fakat özü kötü rakibin huyu düzelmedi gitti.
- 5 Sevgili, semtinin yolunda Hayretī’yi hançerledi; sanırsın kâbe yolundaki bir hastaya su verdi.
 - hançerle reh-i: hançerlere N4. şundi: virdi N15.

473.

Fe'îlâtün mefâ'ilün fe'îlün
Hafîf + + - - / + - + - / + + -

1.   y kaşı r  -y   rahmet  m eledo
ağzı m  m-i ma  abbet  m eledo
2. sağa düşmez yabanda   alınma
eledo serv-i k  met  m eledo
3.       na kıya kıya ba  ıcı
  y gözü kaşı   fet  m eledo
4. ba  a sensüz mu    l imiş dirlik
tende c  n u c  nda r    at  m eledo
5. **  ayret  **yi   amun   hel  k   tdi
z  y  r ol b  r   t  rbet  m eledo

474.

F  '  l  t  n f  '  l  t  n f  '  l  t  n f  '  l  n
Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1.   acletinden y  re geçse y  rid  r her b  r   u
  add  ne   y  k  ndi   addin bilmedi   y y  r   u

473. HD s. 374, N4 47^b, N9 97^b, N15 122^a, GHB 91^a, P 94^a.

1 Ey kaşı rahmetin r  's   olan Eledo! Ağzı muhabbet mim'i olan Eledo!

2 Servi boylum Eledo! Yabancı yerde salınarak yürümek sana yakışmaz.

3 Ey       na kıya kıya bakan, gözü ve k       fetim olan Eledo!

4 Ey bedende canım, canda rahatım Eledo! Sensiz huzurlu ya  mamın imkanı yokmuş.

   tend   c  n u c  nda: tend   c  n dilde HD, N4, N15.

5 Eledo! Gamın Hayret  'yi helak etti, bari t  rbemin ziyaret  si ol.

474. HD s. 375, N4 47^b, N9 97^a, N15 121^b, GHB 91^a, P 93^b.

1 Ey y  r! Haddini bilmeyip yanağına   y  k  nen su utancından daima yerin dibine geçse yeridir.

2. ığdan her sũ revân olan degũldũr cũybâr
 şevķ-ı dîdârũnla olmuşdur dil-i kũhsâr şu
3. edemez şimden ġerũ cennetde de bir dem ķarâr
 ġũřen-i kũyũnda ġũn ġordı senũ ġîdâr şu
4. eřķ-i ġeřmũm sũ-be-sũ kũyũnda olsun ķo revân
 âb-ı rũy-ı ġũlsitândur ey yũzi ġũlzâr şu
5. yalıñuz ferhâd bilmez fenn-i ‘ıřķı ġâřılı
 ťolıdur bâzâr-ı ġam ũstâdlarla ġar sũ
6. eřķ-i ġeřmũm ġibi dâyim ġaġlamazdı **ġayretî**
 olmasa aġvâl-i dilden vâķıf-ı esrâr şu

475.

Fâ‘ilâtũn fâ‘ilâtũn fâ‘ilâtũn fâ‘ilũn
Remel – + – – / – + – – / – + – – / – + –

1. bezm-i ġamda ney ġibi nâlân olan ġelsũn berũ
 vâķıf-ı esrâr olup ġayrân olan ġelsũn berũ

-
2. Daġdan akan her zaman ırmak deġildir; yũzũnũn ġüzelliġinin şevkiyle
 daġların ġönlũ eriyip su olmuştur.
 • dîdârũnla: ruġsârũnla N9. ığdan: daġdan N15.
 3. Senin semtinin ġũl bahġesinde ġũzel yũzũnũ ġören su bundan böyle cennette
 bile bir an olsun duramaz.
 • ġũn: ġũb N9. dîdâr: dîzâr GHB. şimden ġirũ cennetde de: cennetde de
 şimden ġirũ P.
 4. Ey ġũl yũzlũ! ġũl bahġesinin şerefidir, bırak ġözyařım senin semtinin her
 yerinde aksın.
 • âb-ı rũy-ı: âb-rũy-ı N15.
 5. Aslında aşk ilmini yalnız Ferhat bilmez: ġam pazarının dũrt bir yanı (bu ilmin)
 ũstatlarıyla doludur.
 • ġâřılı: ġayretî N4, N9, N15, GHB, P.
 6. Hayretî! Eġer su, ġönlũ hâllerinin sırlarına vakıf olmasaydı ġözyařım ġibi
 daima ġaġlamazdı.
 • N4-, N9-, N15-, GHB-, P-.
475. HD s. 376, N4 47^b, N9 97^b, N15 121^b, GHB 91^a, P 94^a.
1. ġam meclisinde ney ġibi inleyen beri ġelsin. Esrara vakıf olup ġayran olan
 beri ġelsin.

2. ehl-i diller meclisinde baş yüz üzre yeri var
zülf-i dilber gibi ser-gerdân olan gelsün berü
3. şüfîyâ meydân-ı 'ışka hām olanlar gelmesün
puhte-diller bezmidür biryân olan gelsün berü
4. şāh-ı 'ışka çāker olsun isteyen āzādelik
bende iken 'āleme sultān olan gelsün berü
5. 'ışk bahrinde vücūdı zevrağın ğark eyleyüp
kaṭra-i nā-çiz iken 'ummān olan gelsün berü
6. ğusṣa yeyüp kan içen 'āşıklara olsun şalā
tekyegāh-ı 'ışkda mihmān olan gelsün berü
7. **hayretî** gibi bugün meydānda şāhuñ 'ışkına
cān u baş terk eyleyüp kurbān olan gelsün berü

-
- 2 Gönül çelen sevgilinin saçı gibi karışmış olan beri gelsin. (Onların) gönül ehillerinin olduğu yerde baş üstünde yeri vardır.
 - meclisinde: mecma'ında N9, N15, GHB; mecma'ıdır P.
 - 3 Ey sofı! Ham olanlar aşk meydanına gelmesin. Yanık gönüller meclisidir, kebab gibi pişenler beri gelsin.
 - biryân: giryân P.
 - 4 Hür olmak isteyen aşk şahının kölesi olsun. Köle iken âleme sultan olan beri gelsin.
 - 5 Aşk denizinde vücut kayığını batırıp, önemsiz bir damla iken deniz olan beri gelsin.
 - GHB-.
 - 6 Gam yiyip, kan yutan âşıklara selam olsun! Aşk tekkesine misafir olan beri gelsin.
 - GHB-. 'ışkda: 'ışkuña N9; 'ışka den N15, P.
 - 7 Bugün Hayretî gibi sultan aşkına meydanda can ve başından vazgeçip kurban olan beri gelsin.

476.

Fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. ey gönül uşlu isen dīvāne ol şimden gerü
yan cemāli şem'ine pervāne ol şimden gerü
2. nev-cüvānlar 'ışkına çün āşinālīk eyledün
pīr-i 'aql ile yūri bīgāne ol şimden gerü
3. meclis-i 'ışk içre nūş etdün çü cām-ı hoş-güvār
var ferāmūş et özün mestāne ol şimden gerü
4. yeter uydun ey gönül tahrikine vā'izlerün
'arīf isen sākin-i mey-hāne ol şimden gerü
5. künc-i qalbünde çü yer edindi genc-i 'ışk-ı yār
hayreti yap yap hemān vīrāne ol şimden gerü

476. HD s. 376, N4-, N9 97^b, N15 122^a, GHB 91^b, P 94^a.

- 1 Ey gönül, aklın varsa bundan sonra deli ol da pervane olup (sevgilinin) güzellik mumunda yan.
- 2 Mademki taze güzellerin aşkına düştün yürü, bundan böyle akıl ihtiyarıyla ilişkini kes.
 - (GHB'de üçüncü beyittir.)
- 3 Aşk meclisinde hoş tatlı şarap kadehini yudumladın, var git, bundan böyle kendinden geçmiş bir sarhoş ol.
 - cām-ı: şarāb-ı N15. mestāne: dīvāne N15. içre: P-.
- 4 Ey gönül, vaizlerin tahrikine uyduğun yeter; arif isen bundan sonra meyhane sakini ol.
- 5 Hayreti, mâdem ki yârin aşk hazinesi kalbinin köşesinde yer edindi; bundan sonra hiç vakit kaybetmeden usul usul virane olmaya (bak).
 - qalbünde: gönülde GHB; gönlünde P. hemân: GHB-.

Hâ

477.

Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. gözlerüm görmez biraz hüsnün temâşâlanmasa
gönlüm eğlenmez varup kûyunda şeydâlanmasa
2. kişi 'âşık olıcaķ cân vërse cânân yolına
menzil alsa cân atup yollarda oyalanmasa
3. olımazdı murğ-ı câna cism-i hâki âşiyân
bir iki gün ayağın tozında yuvalanmasa
4. ey şanem âyîneye çaķ böyle şûret vërmesen
yüz bulup halka bu vech ile dilârâlanmasa
5. her muķallid da'vî-i 'ıřķ ètmese ey **hayretî**
her gedâ ol pâdişâh-ı hüsn pâşâlanmasa
6. ağız açmasa lebün vaşf ètmege her bî-mezâķ
tûti-i güyâ gibi her kuş şeker-hâlanmasa

477. HD s. 377, N4 47^a, N9 98^a, N15 122^a, GHB 91^b, P 94^b.

- 1 Gözlerim biraz güzelliğinin seyrinden biraz mahrum kalsa görmez olur, gönlüm ise mahallene varıp divanelik etmeden duramaz.
- 2 Aşık olan kişi sevgilinin yoluna can verse de menziline ulaşsa, yollara can atıp oyalanmasa...
- 3 Can kuşu, bir iki gün ayağının tozunda yuvarlanmasa topraktan olan bedeni (ona) yuva olmazdı.
- 4 Ey heykel kadar güzel sevgili! Aynaya böyle tastamam yüz vermesen de, bu yüzden yüz bularak insanlara karşı sevgiliymiş gibi davranmasa.
- 5 Ey Hayretî! Her taklitçi aşk davasında bulunmasa, her zavallı o güzellik padişahına paşalanmasa ne var!
- 6 Keşke her zevksiz kişi dudağını vasfetmek için ağız açmasa; her kuş konuşan papağan gibi tatlı sözler söylemeye niyetlenmese.
 - (N4'te dördüncü, N15'te beşinci beyittir.)

478.

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. ol ṭabīb-i cān meded gelsün bugün bīmārına
yoksa bī-çāre helāk olur erişmez yārına
2. tîğ-i hicrān ile öldürmek ne lāzım serverā
çün şuçum var bārī ber-dār eyle zülfün dārına
3. gel vefā kıl dedüğümçün hıdmetinden etti red
kıydı ol şeh hey meded yok yere hıdmetkārına
4. uğradı geçdi bugün yār üstüme 'ār etmedi
cismümi benzetdi benzer sāye-i dīvārına
5. yok yere yoğ etti şanmañ varını bu **hayreti**
varını yoğ eyleyüp yoklukda erdi varına

478. HD s. 378, N4-, N9 98^a, N15 122^b, GHB 91^b, P 94^b.

- 1 Aman o gönül doktoru bugün hastasına yetişsin gelsin, yoksa zavallı helak olur, yarına çıkamaz.
 - yoksa: yoḥsa N9, N15, GHB, P. cān meded: cān u dil N15. olur: oldı N15, GHB.
- 2 Ey hükümdar! Ayrılık kılıcıyla öldürmeye ne luzum var, mademki suçluyum o hâlde beni zülfünün dâr ağacına as.
 - öldürmek: öldürsen P.
- 3 Gel vefa göster dediğim için beni hizmetinden çıkardı, eyvahlar olsun, o padişah yok yere hizmetkārına kıydı.
 - red: dūr N9.
- 4 Sevgili, beni duvardaki gölgesine benzetmiş olacak ki bugün uğradığında sakınmaksızın üstümden geçti.
- 5 Bu Hayreti! Varlığını yok yere yok etti sanmayın, o varını yok eyleyip yoklukta varlığa kavuşmuştur.
 - bu: GHB-. varına: yārına P.

479.

Meḥ'ülü fā'ilätü meḥ'ilü fā'ilün

Muzāri' - - + / - + - + / + - - + / - + -

1. başdan çıkup şu gibi ayaklandıñ èllere
akıtma gel dili be deli bî-bedellere
2. alınmamağa çäre mi var dil kebüteri
şāhīn bakışlu şol kara gözlü güzellere
3. haṭṭun sipāh-ı zulm ile rūmı ayakladı
sünbüllerün ḥarāmī olup indi bellere
4. ğamzen üşürdi başuma olmaz belāları
ṭurrañ düşürdi gönümi ṭül-i emellere
5. kavline vā'izün kıla mı **hayretî** 'amel
dem-sāz olan uşul ile rengin ğazellere

479. HD s. 378, N4 48a, N9 98a, N15 122b, GHB 92a, P 94b.

- 1 Be deli! Baştan çıkarak su gibi başkalarının ayakları altında çiğnendin, gel gönlünü o karşılıksız güzellere akıtma.
- 2 Gönül güvercininin şu kara gözlü, şahin bakışlı güzellere kapılmaması mümkün mü?
- 3 Ayva tüylerin, zulüm askerleriyle Rûm diyarına yürüdü, sünbül saçların eşkıya olup bellere indi/geçitleri tuttu.
• sipāh-ı zulm ile: sipāhı göz göre P.
- 4 Yan bakışın olmayacak belaları başıma sardı, kâkülün gönlümü sonu gelmez arzulara düşürdü.
• olmaz: dürlü N9.
- 5 Renkli şiirlerle en güzel biçimde dost olan Hayretî, vaizin sözüyle mi hareket etsin?

480.

Fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + - -

1. gözüme geldi şarāb-ı nāb-ı rūḥ-efzā yine
gözüme bir çöpçe gelmez sāḳıyā dünyā yine
2. bāl ü per yak gel maḥabbet şem'ine pervāne-vār
cānib-i pervāyı ḳo ēy cān-ı bī-pervā yine
3. yüzüne ne şūret ile öykinür āyā ḳamer
bir şikest āyīne benzer mi bu behcet ayına
4. zülfi ḳomaz kim düşüp pāyına cān teslīm edem
ol siyeh-dil cānumuḡ ma'nīde şarḳar pāyına
5. ḡam degül olursa şūret çeşmi maḥcüb-ı sebel
oldı çün ma'nī gözi ēy ḥayretī bīnā yine

480. HD s. 379, N4 48^a, N9 98^b, N15 122^b, GHB 92^a, P 95^a.

- 1 Ey saki! Yine Cana can katan halis şarap gözüme geldi, yine dünyanın gözümde çöp kadar değeri kalmadı.
- 2 Ey pervasız can! Muhabbet mumuna yine kolunu kanadını yakarak pervane gibi gel; korkma.
 - şem'ine: şevḳına N9.
- 3 Ey sevgili! Ay yüzüne hangi suretle yüzüne özeniyor, kırık bir ayna bu mutluluk ayına benzer mi?
 - öykinür: öyküne N4. āyā ḳamer: āyā meh ḳamer N4. şikest: şikeste N15. bu behcet: behcet N15. āyīne benzer mi: āyīne ne benzer P.
- 4 Zülfü bırakmaz ki ayaklarına düşüp canımı teslim edeyim, o (ayaklara dek sarkan) kötü niyetli aslında canımı ayaklarından yakalamak istiyor.
 - idem: ide N15. ma'nīde: benzer ki GHB.
- 5 Ey Hayretî! Mademki kalp gözün açıldı, beden gözü sebel perdesiyle kapanırsa da dert değil.
 - ♦ çeşmi maḥcüb-ı sebel: gözi maḥcüb u sebel HD. olursa: olduysa N15. ma'nī gözi ey hayretî: ey ḥayretî ma'nī gözi N15; ma'nī yüzi ey ḥayretî GHB, P.

481.

Fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. gönlüme sevdâyı zülfünden kemend êtdüm yine
rişte-i leyliden ol mecnûna bend êtdüm yine
2. egledüm sevdâ-yı zülfünle hevâyî gönlümü
bir delünün uzadup ipin levend êtdüm yine
3. server-i ışka kûl oldum n'eyledümse eyledüm
kendümi himmetle şâh-ı ercümend êtdüm yine
4. ol periye êrmesün dëyü yavuz gözden gezend
cānumı miḥnet ocağında sipend êtdüm yine
5. yārum aḡdum aḡladum dün meclisinde **ḡayretî**
vā'ize ma'nide ḡaylî riş-ḡand êtdüm yine

481. HD s. 379, N4 48^a, N9 98^b, N15 123^a, GHB 92^a, P 95^a.

1 Ey sevgili! Sevdâyı, gönlüm için zülfünden bir kement yaptım, yine Leyla'nın bağıyla o Mecnun'u bağladım.

♦ zülfünden: zülfünle N9; sevdâyı: sevdâ-yı HD.

2 Âşık gönlümü zülfünün sevdasıyla avuttum, yine bir delinin ipini gevşetip şımarık bir levende çevirdim.

♦ ipin: zülfün N4. levend: kemend N4. egledüm: eyledüm HD, N4, N9, GHB.

3 Ne yaptım ettim aşkın hükümdarına hizmetçi olmayı başardım, yine gayretimle kendimi itibarlı bir sultan yaptım.

• himmetle: maḡfice N15.

4 Ol peri yüzlüye kem gözlerden zarar ulaşmasın diye, yine canımı eziyet ocağında üzerlik tohumu yaptım.

5 A Hayretî! Dün mecliste yârimi anarak ağladım; hakikatte vaizle yine iyi alay ettim.

• vâ'ize: vâ'izi N4. yârum: yâri N15. meclisinde: meclisde GHB.

482.

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. çāre derd-i 'ışk-ı dilberdür dil-i bī-çāreme
zaḥm-ı tīg-i yār olur merhem olursa yarama
2. dönmezem senden édüp biñ pāre tīg-i cevri ile
yine biñ dāğ-ı cefā ursañ dönüp her pāreme
3. nūş edel'den cür'a-i 'ışkuñ bu cām-ı ser-nigün
bir ḥabāb-ı meyce gelmez bu dil-i āvāreme
4. şūretā bir kara toprağam velī ma'nide ben
özge deryāyam ki érmez fülk-i fikret kırama
5. ḥayretī ben bir gedāyam k'aṭlas-ı zer-beft-i çarḥ
penbe olmaz ḥırka-i peşmīne-i şad-pāreme

482. HD s. 380, N4 48^b, N9 98^b, N15 123^a, GHB 92^b, P 95^a.

- 1 Çaresiz gönlümün çaresi gönül çelen sevgilinin aşk derdidir; yarama merhem olursa yine yârin kılıcının yarası merhem olur.
 - merhem olursa: olursa merhem N4, N9, N15, GHB, P.
- 2 Sen dönüp eziyet kılıcı ile her parçama bin cefa yarısı açsan da ben senden vazgeçmem.
 - pāreme: yarama N15. tīg-i: GHB-.
- 3 Senin aşkının şarabını yudumladığımdan beri bu baş aşağı kadeh, avare gönlüme bir şarap kabarcığı kadar (kıymetli) gelmez.
- 4 Görünüşte bir kara toprağım fakat aslında ben öyle bir denizim ki düşünce gemisi sahilime ulaşamaz.
 - irmez: gelmez N15.
- 5 Hayretî, öyle (sultan gibi) bir dilenciyim ki dünyanın altın işlemeli kumaşı benim parça parça olmuş yün hırkamda bir pamuk parçası dahi olamaz.
 - k'aṭlas-ı: aṭlas-ı N9.

483.

Mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün
Hezec + - - - / + - - - / + - - - / + - - -

1. meded ben düşdügüm derde giriftâr olmasun kimse
ğarîb ü 'âşık u bîmâr u bî-yâr olmasun kimse
2. gönül âh etme sûzuñdan münâfık olmasun âgâh
gözüm yaş dökme derdünden haberdâr olmasun kimse
3. dil ü cân mest-i 'ışık oldu götür ey 'aql ayağı sen
maḥabbet bezmidür arada hüşyâr olmasun kimse
4. cihânda ğam gibi sâbit-ķadem bir hem-dem olmazmış
gerekmez andan özge baña ğam-ḥvâr olmasun kimse
5. bozardı gözi ağardı şakalı kuru sevdâdan
cihânda ḥayretî gibi siyehkâr olmasun kimse

483. HD s. 380, N4 50^a, N9 99^a, N15 123^a, GHB 92^b, P 95^b.

- 1 Medet! Benim düştüğüm derde kimse düşmesin; kimse garip, âşık ve sevdiğinden ayrı bulunmasın.
 - ğarîb ü 'âşık u bîmâr u bî-yâr: ğarîb-i 'âşık u bî-dil ü yâr N4.
- 2 Ey gönül! ah etme ki münafık senin iç yangınıni bilmesin. Ey gözüm! Yaş dökme ki kimse derdinden haberdar olmasın.
 - âgâh: vâķıf N4, N9, N15, P. sûzuñdan: sûzuña N9, N15, GHB, P.
- 3 Ey akıl, can ve gönül aşk sarhoşu oldu, haydi ayağını çek götür! Bu muhabbet meclisidir ayık kimse burada kalmasın.
- 4 Cihanda ğam gibi sadık bir dost olmazmış, bana ondan başkasının bir dert ordağı olması lazım değil.
 - ğam: yâr N9.
- 5 Cihanda kimse kuru sevdıyla gözü bozarıp, sakalı ağaran Hayretî gibi günahkâr olmasın.

484.

Fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. dostum gel düşmeni hücrende mihmân eyleme
dīv-i dūnuḡ menzilin taht-ı süleymân eyleme
2. şunma her bir bî-mezâka leblerün ḡalvāsını
derd ile göynüklünün beḡzin za'afṛân eyleme
3. bedr-i ḡüsnün kim çerâḡın âfitâb andan yaḡar
bî-şafâlar bezmine şem'-i şebistân eyleme
4. ṭolular nûş eyleyüp aḡyâra ḡayretten benüm
'aḡlumu şoḡbet şorı gibi perîşân eyleme
5. ḡark-ı ḡün étme müjeṇ tîriyle her bed-gevheri
bulduḡuṇ seng-i siyâhı la'l-i raḡşân eyleme
6. ḡaşılı ey bî-vefâ mihr ü vefâ étmek degül
kimseye ben var iken cevṛ-i firāvân eyleme

484. HD s. 381, N4 48^a, N9 99^a, N15 123^b, GHB 92^b, P 95^b.

- 1 A dostum, gel düşmanı odanda misafir etme; Hz. Süleyman'ın tahtını aşağılık şeytana mesken yapma.
- 2 Her zevksize dudaklarının helvasından sunma. Dert ile bu bağı yanıḡın yüzünü sarartma.
 - şunma her bir bî-mezâka: şunuban her nâ-mezâka N4, N15 ; şunuban her bî-mezâka N9, GHB, P. beḡzin: beḡzini N4, N9.
- 3 Güneşin kandilini kendisinden tutuşturduḡu senin güzellik ayını huzursuzlar meclisinin gece kandili yapma.
 - bedr-i ḡüsnün: ḡüsnün ayın N4, N9, N15, GHB, P. çerâḡın: çerâḡı N4, N9; P.
- 4 Dolu dolu kadehleri yudumlayıp bana başkalarını kıskandırmak suretiyle aklımı sohbet sonu gibi dağıtma.
- 5 Kırpiḡinin okuyla her özü kötüyü kan içinde bırakma, her bulduḡun kara taşta parlak lal taşı muamelesi yapma.
 - tîriyle: tîḡıyla N15.
- 6 Ey vefasız sevgili! Diyeceḡim şu ki, ben dururken deḡil sevgi vefa göstermek, kimseye biraz şiddetli eziyetini dahi lûtfetme.
 - cevṛ-i: cevri N9.

7. yadlar bezminde par par yanup ey şem'-i münîr
hayretî bî-çāreyi sūzān u giryān eyleme

485.

Fe'ilātün fe'ilātün fe'ilātün fe'ilün
Remel + + - - / + + - - / + + - - / + + -

1. anlasa derd-i derūnum baḡa bir yār olsa
bilse keyfiyyetümi vāḡıf-ı esrār olsa
2. nüktedān olsa zarîf olsa söz anlasa güzel
hāl-i dilden hele fi'l-cümle haberdār olsa
3. düşse pāyına sürinse yürise sāye gibi
bir boyı serve gönül vērse hevādār olsa
4. ara yerden ikilik perdelerin ref' edüben
ittihād etse oḡat yār-ı vefādār olsa
5. anlasa bu dil-i dîvānemüzi **hayretiyā**
ḡuşṣa vāḡtinde bize mūnis ü ḡam-ḡvār olsa

- 7 Ey nurlu mum! İllerin meclisinde par par yanarak zavallı Hayretî'yi yandırıp ağlatma.

• par par yanup ey şem'-i münîr: ey şem'-i münîr par par yanup N9.

485. HD s. 382, N4-, N9 99a, N15 124a, GHB 93a, P 95b.

- 1 Keşke gönül derdimi anlayan bir yârım olsa, hâlimi bilip sırlara vakıf olsa.

• yâr: GHB.

- 2 Zarif, nüktedan olup sözü güzelce anlasa; hele hele gönlümün hâlinden tamamen haberdar olsa.

• zarîf olsa söz anlasa: söz anlasa zarîf olsa N9, N15, P.

- 3 Bir servi boyluya gönül verip âşık olsun, ayağına düşse, gölge gibi (peşisıra) yerlerde sürünerek yürüse.

- 4 İkilik perdelerini aradan kaldırarak layıkıyla vefalı bir sevgili olmakta karar etse.

- 5 Ey Hayretî! Bu divane gönlümüzü anlasa dert zamanında bize canayakın bir dert ortağı olsa.

486.

Fe'îlâtün fe'îlâtün fe'îlâtün fe'îlün

Remel + + - - / + + - - / + + - - / + + -

1. baña cānānı aṇ a cān u cihānı gider e
ëy gönül zāyid imiş cümle kıalanı gider e
2. gele gerçeklerün eri yol için ëy vā'iz
yakduṇ a ḥalkı zebānuṇla yalanı gider e
3. berü gel gülşene seyr eyle behişt-i naḳdi
yeter e kıışsa-i firdevs-i cinānı gider e
4. şu gibi yere çalup 'āşıḳ-ı dīdârları
yadlarla şalınan serv-i revānı gider e
5. nokta-i vahdete êrdünse eger ëy şūfī
ḳîl ü ḳālī koy a vü yaḥşı vü yamanı gider e
6. aṇma a ḥayretiyā dünyî-i dūnı hergiz
n'etdi baña gör e bu devr-i zamānı gider e

486. HD s. 382, N4 48^b, N9 99^b, N15 123^b, GHB 93^a, P 96^a.

- 1 Ey gönül, canı ve cihanı bırak da bana sevgiliyi anlat; hepsi fazlalıkmiş, onun dışında kalanı boşver.
- 2 Ey vaiz! Dilinle insanları yaktın, yalanı bırak, gel yol hakkı için hakikatin adamı ol.
 - eri yol için: yolu-y-çün N4.
- 3 Cennetler içinden Firdevs'in hikayesini anlattığın yeter, beri gel de gül bahçesindeki peşin cenneti gez dolaş.
 - naḳdi: naḳdin N4, N9, N15, P; GHB-.
- 4 (A sevgili!) Cemal âşıklarını su gibi yerden yere vurup başkalarıyla salınarak gezen servi (olmayı) bırak.
 - dīdârları: dīdârların N4, N9, GHB, P; ğam-ḥvârların N15.
- 5 Ey sofı! Vahdet makamına erdinse, bu iyidir şu kötüdür dedikodusunu bırak!
 - ♦ koy a vü: koy a HD; kazı e N15; koyuban GHB.
- 6 A Hayreti! Şu zaman döngüsünün bana ne ettiğine bir bak da alçak dünyayı bana asla alçak dünyayı anlatma.
 - hergiz: ayruḳ N9, N15, GHB, P. (N4, N9, GHB ve P'de beşinci beyittir.)

487.

Fe'îlâtün fe'îlâtün fe'îlâtün fe'îlün

Remel + + - - / + + - - / + + - - / + + -

1. yüzüme hışm ile bakdı bugün ol yâr yine
şöyle benzer başa incindi o dildâr yine
2. hışm ile çatdı çü ol yâr kemân ebrûsın
yaykara ile şıdı kalbümi tekrâr yine
3. şöyle benzer bugün ol şâh huzûrında tamâm
yok gönül var ise eksüklüğümüz var yine
4. ol kim şuçuñı 'avf êde gözün yaşı gibi
düş ayağına gönül var yûri yalvar yine
5. gen yaċadan geċüben bakdı ġazabla yüzüme
eyledi dâmen-i ċârĥı başuma dar yine
6. beni güldürmedi 'âlemde o çok yaşayası
aġla yaşıñ yaşıñ êy dîde-i hûn-bâr yine

487. HD s. 383, N4 49b, N9 99b, N15 123b, GHB 93a, P 96a.

- 1 O gönül çelen sevgili bana incinmiş olacak ki bugün yine yüzüme öyle kızgın kızgın baktı!
 - bugün: benüm N15.
- 2 O yâr yay kaşlarını öfkeyle çatdığı zaman yaygara kopartıp yine kalbimi kırdı.
 - çü: çün N4, N9, N15, GHB, P.
- 3 A gönül! Bugün o padişahın huzurunda tamam olmak yok, eksikliğimiz varsa var, sen yine ona git.
 - var: vâ N9. (N15'te ikinci beyittir.)
- 4 Göz yaşı gibi yine git ayağına düş yalvar. O senin günahını affedecektir.
 - HD-, N4-, N9-, N15-, GHB-.
- 5 Başka taraftan geçerken öfkeyle yüzüme bakarak yine gök kubbeyi başıma dar etti.
 - HD-, N4-, N9-, N15-, GHB-.
- 6 Ey kan saçan göz, yaşıñ yaşıñ aġla ki o çok yaşayası (sevgili) âlemde beni güldürmedi.
 - (N4'te ikinci beiyttir.)

7. eşk-i çeşmüm gibi yüz üzre sürinüp neçe gün
kanda isen seni görem gibi vardar yine
8. bî-sebebe **hayretiyâ** çün seni terk eyledi yâr
sen de terk eyle dîyârını yûri var yine

488.

Fâ'îlâtün fâ'îlâtün fâ'îlâtün fâ'îlün
Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. ey gönül derd ile yan yârumdan ayrıldum yine
ey gözüm kan ağla dildârumdan ayrıldum yine
2. bir hâzân-dîde belâlu bülbül oldum gûyiyâ
tâ ki ben ol yüzi gülzârumdan ayrıldum yine
3. bâr-ı endûh u belâ kıddüm nihâlin kıldı dâl
nâgehân ol serv-i gül-bârumdan ayrıldum yine
4. hey meded dirlik haram oldu bana şimden gerü
göz göre ben hasta tîmârumdan ayrıldum yine

7. A Vardar! Sen nerede olursan ol! Ben göz yaşım gibi nice günler yüz üzere
süründüğümde seni görür gibiyim.

8. Ey Hayretî! Yâr seni sebepsiz terk etti, yürü var, sen de bu diyarı terk et.
• eyle: eyle e N9. diyârını: diyârın P. (N9 ve GHB'de beşinci beyittir.)

488. HD s. 384, N4 49a, N9 99b, N15 124a, GHB 94a, P 96b.

1 Ey gönül, derdine yan ki yine yârimden ayrıldım. Ey gözüm kan ağla ki yine
gönülleri hükmü altında tutan sevgilimden ayrıldım.

• dildârumdan: dermânımdan N4.

2 Yine o yüzü gül bahçesi olan sevgilimden ayrıldım, sanki güz görmüş başı
belalı bir bülbül oldum.

• gûyiyâ: yine P.

3 Yine ansızın o gül saçan servi boylumdan ayrıldım da gam ve bela yükü boy
fidanımı dal (harfi) gibi iki büklüm etti.

• dâl: hâş P.

4 Yetişin! Ben hasta, yine göz göre göre dermanımdan ayrıldım, bundan sonra
dirlik bana haram olmuştur.

• tîmârumdan: bîmârumdan GHB.

5. **hayretî** pâ-māl-i ğam kıldı yine devrân beni
kim bu ğurbet êlde ğam-h^vârumdan ayrıldum yine

489.

Fā'ilatün fā'ilatün fā'ilatün fā'ilün
Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. şūfîler vèrdi fenāya şehri hūy u hā ile
mescidi mey-hāneye döndürdiler ğavġā ile
2. şūfî-i şad-sāle almadı müsemmādan haber
sübḥa-veş 'ömrin geçürdi gerçi kim esmā ile
3. şūfî-i sālūsa hem-rāh olma rāh-ı 'ışķda
yola 'azm etmek kişi müşkil durur a'mā ile
4. 'arîf isen gel gedā-ṭab' olma 'ālî-himmet ol
kāse-i hırşî şikest êt seng-i istignā ile
5. şūfî ehl-i 'ışķa öykünmek hemān ey **hayretî**
fi'l-meşel bir peşşe bahş etmek durur 'anķā ile

5 Hayretî! Gurbet ilde dert ortağımdan ayrıldığıım için devran beni gamın ayakları altında ezmiştir.

489. HD s. 384, N4-, N9 100^a, N15 125^a, GHB 94^a, P 96^b.

1 Sofular şehri gürültü patırtıyla yakıp yıktılar, kavga çıkartarak mescidi meyhaneye döndürdüler.

2 Asırlık sofı, tespih gibi, ömrünü esma ile geçirdi fakat esma ile isimlenmiş olandan haberi olmadı.

3 Aşk yolunda iki yüzlü sofuyla yoldaşlık etme, kör ile yolculuk etmek kişiye zordur.

4 Arif isen gönül tokluğunun taşıyla hırs kasesini kır, dilenci karakterli değil yüce tabiatlı ol.

• hırşî şikest it: çarḥı şî gitsün N9, N15, GHB; hırşî ḳo gitsün P.

5 Ey Hayretî! Sofunun aşk ehline benzemeye çalışması olsa olsa bir sineğin anka kuşu ile iddialaşmasına benzer.

490.

Fe'îlâtün fe'îlâtün fe'îlâtün fe'îlün

Remel + + - - / + + - - / + + - - / + + -

1.   y gönül   arif isen söyleme n  -d  n lar ile
i  htil  t eyleme bir lah  za ah  ry  nlar ile
2. ge  ce gündüz bile seyr   tme emiş   ar    olup
  dem isen bu   er  g  hda   ayv  nlar ile
3. hem-ser olma y  ri şimden g  r   p  r  ne-ser ol
kendü mi  d  r  n   fehm eylemez o  lanlar ile
4. s  ye gibi düşüben p  y  na   al  nma bile
  u ba    taşra olan serv-i   ur  m  nlar ile
5.   adr  n   anlamayan beglere de ba   egme
p  y  na d    y  ri seyr eyle su  hand  nlar ile
6. b  -mez  k ile y  y  p içmede lezzet mi olur
zehr olur s  kker     alv   yine ger anlar ile
7. d  r isen c  nu  a y  kletmeyesin b  r-   gir  n
  ı   u n    eyle seb  k-r    güzel c  nlar ile

490. HD s. 385, N4 49^a, N9 100^a, N15 124^b, GHB 93^b, P 96^b.

- 1 Ey gönül, arif isen ahmaklarla konuşma; hiçbir zaman dönme cahillerle bir olma.
- 2 Adamsan, gece gündüz hayvanlarla i  li dışlı olup bu merada dola  ma.
- 3 Bundan sonra ağırbaşlı ol, kendi kıymetini bilmez o  lanlar ile dost olma.
- 4 Gölge gibi,   u gözü dışarıda sal  n  n servi boylu sevgililerin ayağına düşerek onlarla salınarak yürüme.
•   u:   ol N4, N9, N15. bile: yine N15.
- 5 Senin değerini bilmez beylere de ba   eğme; sözün kıymetini bilenlerin ayaklarına kapan, onlarla gez dolaş.
• ba   egme:   ul olma N15.
- 6 Zevksiz ile yiyip içmenin lezzeti olur mu?   ekerli helva onlarla yense zehir olur.
• zehr...ile:     u n    eyle   u g  l-ru   u güzel c  nlar ile N9. zehr olur: zehrd  r N4, N15, GHB, P. bile ger: y  n  le P.
- 7 Ağır yükü canıma y  klemeyeyim dersen,   en gönüllü can (sevgililerle) ye i   eğlen.
• N9-. seb  k-ru   güzel: seb  k-r    u güzel N4. güzel: GHB-.

8. merdüm-i dîde gibi seyr édüp âfâkı bütün
yüri şol kend'özini görmeyen insânlar ile
9. zâğ-ı nâ-cins ile uçmakda konuşmakdan ise
hoş gelür baña kafes murğ-ı hoş-elhânlar ile
10. her kabâyîyle şalınma er isen tîğ gibi
yüri şâfî-dil olan zümre-i 'uryânlar ile
11. ehrimen anlamasun kuş dilini söyle müdâm
mantıku't-tayr okı her lahza süleymânlar ile
12. hîle vâdisine düşme uyuban dilkülere
bişe-i şıdık u şafâda yüri arslanlar ile
13. ihtilâf étme inen mest-i mey-i âz ile çok
yüri abdâl isen ey **hayretî** hayrânlar ile

-
- 8 Göz bebeği misali ufuklarda gezip dolaşan fakat kendini görmeyen insanlar ile birlikte yürü.
• idüp: eylese N4. görmeyen: fehm iden N15.
 - 9 Bana hoş nağmeli kuşların olduğu kafes, cinsi bozuk kargalarla cennette konuşmaktan hoş gelir.
• zâğ...ile: zâğ koşup uçmaktan inse nâ-cins ile ger/ hoş gelür baña kafes murğ-ı hoş GHB.
 - 10 Kılıç gibi her libaslı kimseyle salınarak yürüme, er kişiyse saf gönüllü çıplaklar zümresiyle yürü.
♦ şâfî-dil: şâhip-dil N4. 'uryânlar: 'irfânlar HD, N9, N15.
 - 11 Sultanlarla her daim *Mantıku't-tayr* oku, hep kuş diliyle konuş ki şeytanlar anlamasın.
 - 12 Tilkilere uyararak hile vadisine düşme, arslanlar ile doğruluk ve huzur ormanında yürü.
• bişe: mişe N4, N15, P; pişe N9, GHB.
 - 13 Ey Hayretî, abdal isen hayran olan (âşıklarla) yürü, açgözlülük şarabının sarhoşlarıyla öyle çok görüşüp konuşma.
• N15-. mey-i âz ile çok: mey-i nâz içüben N4, mey-i nâz ile çün N9, meyi râz ile çok P.

491.

Fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. yaşı çoğ olsun yeter ağladı bārān üstüme
ëy güneş gel sen de mihr édüp biraz yan üstüme
2. gördi hālüm karalar geydi benüm çün geceler
şubh-ı şādık geldi çāk étđi girībān üstüme
3. sūz-ı 'ışk ile uyanmış bir çerāğumdur benüm
yansa her şeb tañ mıdır şem'-i şebistān üstüme
4. bir büyük minnet durur kırtar bu yükden ëy ecel
hey meded bār-ı girān olmuş durur cān üstüme
5. yumağ için ben perişān-rūzgārı öliceğ
cem' olup kan ağlasun bir neçe yārān üstüme
6. nūrdan bir serv-i ser-keş bite hākūmden benüm
sāye şalsañ bir gün ëy serv-i hırāmān üstüme
7. baña bu ğurbetde kıo yansun biraz göynüklü dil
hayreti kan ağlasun bu çeşm-i giryān üstüme

491. HD s. 386, N4-, N9 100^b, N15 125^a, GHB 94^a, P 97^a.

- 1 Yaşı çok olsun, yağmurun üstüme ağladığı yeter! Ey güneş! Gel biraz sevgi göster, üstümde ışı!
 - gel sen de mihr idüp biraz yan: sende biraz mihr idüben yan N15.
- 2 Geceler benim hālimi gördükleri için karalar giydiler, doğruluk sabahı da gelerek benim için yakasını yırttı.
 - hālüm: 'ālem GHB.
- 3 Gece mumu benim aşk ateşinden yakılmış kandilimdir, her gece benim için yansa buna şaşılır mı?
- 4 Yetiş ey ecel! Bu can üstüme büyük bir minnettir. Beni bu ağır yükten kurtar.
- 5 Pek çok dostlar, öldüğümde ben perişan talihliyi yıkamak için toplanıp üzerime kanlı gözyaşları döksünler.
 - cem'...üstüme: sāye şalsañ bir gün ey serv-i hırāmān üstüme.
- 6 Ey salınan servi! Bir gün gölgeni mezarıma düşürsen benim toprağımdan dik başlı, nurlu bir servi bitecektir.
 - N15-.
- 7 Hayreti, Bırak bu gurbet yerde, bu tutuşmuş gönül biraz (da) benim için yansın, ağlayan gözler üstüme kanlı yaşlar döksün.

492.

Fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. ḥamdü l'illāh dostlar ben cānumı gördüm yine
cān u dil eglencesi cānānumı gördüm yine
2. bir nazarda ben kılın bin ğamdan āzād eyledi
ol efendim ol kerīmü'ş-şānumı gördüm yine
3. dīde-i ya'kūb-ı bahtum n'ola bulsa nūr u fer
ēy birāder yūsuf-i ken'ānumı gördüm yine
4. ğonce-veş dil-teng idüm güldüm açıldum gül gibi
bāğ-ı vuşlatda gül-i ḥandānumı gördüm yine
5. şöḥbet-i nā-cinsden oldum ḥalāş ēy **hayretî**
ḥamdu li-llāh ehl-i dil yārānumı gördüm yine

• dil: ser N15.

492. HD s. 386, N4 49^a, N9 100^b, N15 125^a, GHB 94^a, P 97^b.

- 1 Dostlar! Allah'a hamdolsun ki ben yine canımı, can ve gönlün eglencesi sevdiğimi gördüm.
- 2 Yine o cömertliğiyle meşhur efendimi gördüm, ben kulunu bir bakışıyla bin gamdan kurtardı.
• eyledi: eyleyen N15.
- 3 Yakup gibi olan bahtımın gözleri tekrar görme nuruna kavuşsa ne olur? Ey kardeşim! Kenanlı Yusuf'umu gördüm yine.
• n'ola: taş mı N4, N9, P. nūr u: zib ü N15.
- 4 Gonca gibi yüreğim dardı, sıkıntılıydı. Gül gibi açılıp güldüm. Yine kavuşma bahçesinde gülen gülümü gördüm.
- 5 Ey Hayretî! Cinsi bozukların sohbetinden kurtuldum. Allah'a şükürler olsun ki gönül ehli olan dostlarımı gördüm yine.
• oldum: buldum N15.

493.

Fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. eşk-i çeşmüm sepmese şu âteş-i sūzānuma
yanuban biryān olurlardı gelenler yanuma
2. söylemez geçdükce benzer yine geçmişdür raķīb
dostlar düşmen sözi kār etti geçti cānuma
3. hāk olayın āsitānuḡda dēdüm güldi dedi
‘ākıbet toz kondurursın sen benüm dāmānuma
4. dutuşur sūz-ı derūnumdan yazarsam ‘arz-ı hāl
hālūmi bilmem nece şerh eyleyem sultānuma
5. gece ben dil-ḡaste için şubḡa dek kan ağladı
ḡayretī çok yaşlar bu dīde-i giryānuma

493. HD s. 387, N4 48^b, N9 101^a, N15 125^b, GHB 94^b, P 97^b.

- 1 Gözyaşlarım şu yakıcı ateşime su serpmese yanıma gelenler yanarak kebab olurlardı.
 - olurlardı: olurdu hep N15.
- 2 Rakip gizliden dedikodumu yapar, yine gıybet yapmışa benzer. A dostlar! Düşmanın şu sözleri artık canıma işledi
 - geçti: âḡir N4.
- 3 Kapında toprak olayım dedim, güldü ve “En sonunda sen benim eteğime toz kondurursun.” dedi.
- 4 Arzuhalimi yazsam, (bu mektup) gönül yangınımda tutuşup yanıyor; sultanıma hālimi nasıl anlatacağım bilemiyorum.
 - dutuşur: tutuşur N4, N9. şerh: ‘arz N4, N9, N15, GHB, P.
- 5 Hayretî! Ağlayan gözümün yaşı çok olsun! Ben hasta gönüllü için gece sabaha kadar kan ağladı.
 - gice ben dil-ḡaste: giceler ben ḡaste N9.

494.

Mef'ûlû fâ'ilâtü mefâ'ilü fâ'ilün

Muzâri' - - + / - + - + / + - - + / - + -

1. ھاٲ kim  rişdi şol leb-i merc n ken rına
g y  ecel  rişdi gelüp c n ken rına
2. gördüm ruĥında ھاٲtını d d m ki b ġb n
bir  alı ھاvlı eyledi b st n ken rına
3. mecm 'a-i ruĥındaki ھاٲtını şanki y r
bir hicv idi  araladı d v n ken rına
4. ھاٲtı yanında ĥ lini seyr eyledüm d d m
bir ĥ c d r ki  ondı muġayl n ken rına
5. ĥadd n yanında ھاٲ görüben d di **ĥayret **
yazıldı atalar sözi  ur  n ken rına

494. HD s. 387, N4 49^a, N9 101^a, N15 125^b, GHB 94^b, P 97^b.

- 1 Sakalın şu mercan dudaġın kenarına kadar gelmesi, ecelin gelip canın sınırına dayanmasına benzer.
- 2 Yanaġında sakalını görünce, bahçenin sahibi bir  alıyla bahçenin kenarını çevirmiş dedim.
ruĥında: ĥadinde N4, N9, N15, GHB, P.
- 3 Yanaġının mecmuasındaki ayva tüyleri (yazısı) şanki divan kenarındaki bir hicvimiş de sevgili onu kararl m ş.
- 4 Sakalının yanındaki benine bakıp "Mugaylan dikeninin yanına oturmuş bir hacıdır." dedim.
• eyledüm: eyleyüp N4, N9, N15, GHB, P. did m: didi P.
- 5 Hayret ! Yanaġının yan tarafında sakalını görünce "Herhalde bu kenarına ata sözlerinin yazıldığı bir Kur'an." dedi.

495.

Fe'îlâtün fe'îlâtün fe'îlâtün fe'îlün

Remel + + - - / + + - - / + + - - / + + -

1. bezm-i miḥnetde gözüm ağla gönül yan bu gece
çünkü yanun̄da yok ol şem'-i şebistân bu gece
2. āhum odı feleke êrdi şerârından anuḡ
yêr yêr od oldu kamu 'asker-i 'oṣmân bu gece
3. ḡayme kımazdı yakardı kamu āhum odı lîk
sepdî şu âteşüme dîde-i giryân bu gece
4. çün degüldür benüm ol genc-i nihân sînemde
beni devrân ya niçün eyledi vîrân bu gece
5. kılmadı çünkü saçı silsilesin boynuma bend
ḡayretî oldu bu meydân başa zindân bu gece

495. HD s. 388, N4-, N9 101^b, N15 125^b, GHB 94^b, P 98^a.

- 1 Mademki o gece kandili bu gece yanında değil, ey gözüm sen mihnet meclisinde ağla, ey gönül sen de yan bu gece.
• yok ol: yoğ ol N15; degül P.
- 2 Ahımın ateşi feleğe ulaştı, onun kıvılcımlarından bu gece bütün Osmanlı ordusu yer yer alev aldı.
• yer...gice: sepdî şu âteşüme dîde-i giryân bu gice N9.
- 3 Ah ateşim (hepten) yakardı, çadır bırakmazdı fakat ağlayan gözler bu gece ateşime su serpti.
• sepdî...gice: çünkü yanun̄da yok ol şem'-i şebistân bu gice N9.
- 4 Mademki sinemdeki gizli hazine benim değil, peki ya devran bu gece beni niçin harap etti.
♦ ya niçün: ne için HD. (N15'te üçüncü beyittir.)
- 5 Ey Hayretî! Sevgili, saçının düğümlerini boynuma bağlamadığı için bu gece bu meydan bana zindan olmuştur.

496.

Fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. bir semen-simāyı seyr etdüm bugün hāmmāmda
‘âşık olmuş ağlayup yaşlar döker hāmmām da
2. bir kıyāmet nāzenīn-kāmet durur k’etse kıyām
nūrdan bir serv-i nāz olur hemān endāmda
3. kātib-i kudret ezel bezminde haṭṭ-ı la‘lini
bir muḥayyel şī‘rdür yazmış kenār-ı cāmda
4. gözlerün gūyā iki kāfir ḥarāmīler durur
dīn ü īmān ġāret eyler kişver-i islāmda
5. kullarunla serverā ‘ıyş-ı müdām et sen müdām
ḥayretī bir merḥabāya rāzīdur eyyāmda

496. HD s. 389, N4 49^b, N9 101^b, N15 126^a, GHB 95^a, P 98^a.

- 1 Bugün hamamda bir yasemin yüzlüyü seyrettim ki âşık olmuştu, ağlayıp yaşlar döküyordu.
 - ağlayup yaşlar döker: göz yaşıyla dolu meger P.
- 2 Ayağa kalksa kıyamet! Nazik boyu endamda bir anda nurdan bir naz servisi oluverir.
- 3 Kudret katibi, ezel meclisinde lal dudağının kenarındaki ayva tüylerini hayallerle dolu bir şiir olarak kadehin kenarına yazmış.
 - (N9’da beşinci beyittir.)
- 4 Gözlerin sanki İslam topraklarında din ve imanı yağma eden iki imansız eşkıyadır.
 - (N9’da üçüncü beyittir.)
- 5 Ey hükümdar! Sen daima kullarınla iç, Hayretî bayramlık bir merhabaya razıdır.
 - ♦ sen müdām: sen begüm N15. bayrāmda: eyyāmda HD, N4, N9, GHB, P.

497.

Fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. cânı n'eylerdüm cihân içinde cânân olmasa
ten ne hazz eylerdi 'âlemden eger cân olmasa
2. 'arz ederdüm sūz-ı 'ışkı yâra mektûb ile ben
ger kebûter eltebilse yolda biryân olmasa
3. êrdüm idi kūyuña men' etmeseydi ger raķīb
vardum idi ka'beye hâr-ı muğaylân olmasa
4. yêr ederdi cennet-i kūyuñda âdem ey perî
ara yêrde şol raķīb-i dīv-i şeytân olmasa
5. and içerdüm sākıyâ destünden almazdum kadeh
ger öpüşmek her tolu başında erkân olmasa
6. öldi idi ğam bucaķlarında miskîn **hayretî**
derd-i dilber erişüp derdine dermân olmasa

497. HD s. 389, N4 49^b, N9 101^b, N15 126^a, GHB 95^a, P 98^a.

- 1 Sevgili olmasaydı cihanda cânı ne yapacaktım, eğer canım olmasa bedenim âlemden ne lezzet alırdı?
• içinde: mülkinde N4. 'âlemden: 'âlemde N4, N9, N15.
- 2 Güvercin yolda kebab olmadan iletebilseydi, ben bir mektupla yâre aşk ateşini arz ederdim.
- 3 İt rakip engel olmasaydı semtine ulaşmış; mugaylan dikenini olmasaydı Kâbe'ye kavuşmuş olurdu.
♦ it: ger HD.
- 4 Ey peri yüzlü! Arada şu şeytan devi olan rakip olmasaydı, senin semtinin bahçesi adama ne güzel yer olurdu.
• irdüm idi: irdüm idüm N4.
- 5 A saki! Eğer her şarap kadehinin başında öpüşmek erkândan olmasaydı senin elinden kadeh almazmaya and içerdim.
• HD-, N9-, N15-, GHB-, P-.
- 6 Gönül çelen sevgilinin derdi yetişip dermân olmasaydı, zavallı Hayretî ğam bucaķlarında ölmüştü.

498.

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

Remel - + - - / - + - - / - + -

1. sensüz eglenmez gönül uçmağ ile
murğ-ı vahşî eglenür mi bāğ ile
2. kara zülfiyle gönüller şayd eder
murğ-ı çābük avlanurmuş ağ ile
3. lālezār olmuş durur sīnem benüm
süz-ı ğamdan tāze tāze dāğ ile
4. sākıyā baħr-i ğama ğark olmadın
dest-ġır ol zevrağ-ı ayağ ile
5. olımaz hem-dem rakıbe **hayretî**
hem-nefes olur mı bülbül zāğ ile

499.

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. mışr-i ħüsn içre seni sulţāna benzetdüm hele
ëy 'azîzüm yūsuf-ı ken'āna benzetdüm hele

498. HD s. 390, N4 49^a, N9 102^a, N15 126^a, GHB 95^a, P 98^b.

1 Yabani kuş bahçelerde durmadığı gibi, gönül de senin olmadığın cennet ile avunamaz.

• eglenmez gönül: gönül eglenmez GHB.

2 Sevgili kara zülfüyle gönülleri avlar; zaten hızlı uçan kuş ağ ile tutulurmuş.

♦ avlanurmuş: -bāz olurmuş HD, N9, P; -bāzı avlar ağ ile GHB.

3 Göğsüm, gam ateşinin taze taze yanıklarıyla lale bahçesine dönmüştür.

• süz-ı ğamdan: bezm-i ğamda N9, P; dağ-ı ğamda N15; dāğ-ı ğamla GHB.

4 Ey saki! Gam denizinde batmadan kadeh sandalıyla yardıma gel.

• olmadın: itmedin N15. zevrağ-ı dut elüm N15.

5 Hayretî rakibe dost olamaz. Hiç bülbül karga ile arkadaş olur mu?

499. HD s. 390, N4-, N9 102^a, N15 127^a, GHB 95^b, P 98^b.

1 Ey azizim! Seni güzellik ülkesindeki sultana, özellikle de Kenanlı Yusuf'a benziyorum.

2. vā'izün cennet cehennem dēyüben şerh êtdüğün
fi'l-meşel ben vaşl ile hicrāna benzetdüm hele
3. şol müferriḥ-leb güzeller derdini ben ḥaste-dil
ēy ṭabīb-i cān hemān dermāna benzetdüm hele
4. 'azm-i kūy-ı yār eder bir dem qarār etmez gönül
tekye-i sīnemde bir mihmāna benzetdüm hele
5. lebleri esrārını şordum dēdi ēy **ḥayretī**
sözleründen ben seni ḥayrāna benzetdüm hele

500.

Mefā'iliün mefā'iliün mefā'iliün mefā'iliün
Hezec + - - - / + - - - / + - - - / + - - -

1. gönül vakt oldu şimden gerü kūy-ı yāra 'azm eyle
bahār oldu yine bülbul gibi gülzāra 'azm eyle
2. seni öldürmedin bu derd-i hicrān hey meded cehd et
yüri ol cān ṭabībine eriş bī-çāre 'azm eyle

-
- 2 Ben, vaizin cennet cehennem diye etraflica anlattığının misalini kavuşmak ile ayrılıkta buldum
• êtdüğün: êtdüğü N4, N9.
 - 3 Ey can ve gönül doktoru! Hasta gönüllü ben, ferahlandıran dudaklarıyla şu güzellerin derdini dermana bilirim.
♦ cān u dil: cān hemān HD, N9, GHB, P.
 - 4 Bir an yerinde duramayıp yârin mahallesine doğru meyleden gönlüm göğüs dergâhındaki bir misafire benzer.
 - 5 Ey Hayretî! Dudaklarının sırrını sordum, "Bu sözlerinden dolayı seni ancak bir şaşkına benzetiyorum" dedi.
 500. HD s. 391, N4 49^b, N9 102^a, N15 127^b, GHB 95^b, P 98^b.
 - 1 Vakit geldi gönül! Bahar gelince gül bahçesine yönelen bülbul gibi artık sevgilinin semtine yönel.
 - 2 A zavallı! Bu ayrılık derdi seni öldürmeden, çalış çabala yürü o can tabibine eriş.
• cehd: luṭf P.

3. bu ğurbetde yêter eglendün ey dil derd-i ħasretle
demidür şol gönül eglencesi dildâra ‘azm eyle
4. şafâ bulmağ dilersen ey gönül jeng-i küdüretten
sürin yüz üzre şu gibi sū-yı dildâra ‘azm eyle
5. ğam-ı dünyādan el yumağ dilersen **ħayretî** cehd et
gözün yaşı gibi yüz üzre var vardara ‘azm eyle

501.

Mefā‘ilün mefā‘ilün fe‘ulün
Hezec + - - - / + - - - / + - -

1. çemende yār ile içen çemāne
êrer dërler ħayāt-ı cāvidāna
2. eşigünde görenler gönlümi dër
edinmiş ‘arşı bir murğ āşiyāne
3. gönül mülkin gerekse odlara yak
senündür pādīşāhum ol baña ne
4. kuru bir üstühvān kaldum ‘aceb mi
olursam tîr-i endūha nişāne

3 A gönül! Bu gurbet yerinde hasret derdiyle oyalandığın yeter, şimdi o gönül eglencesi sevgiliye doğru yola düş.

4 Ey gönül! Keder küfünden sıyrılıp mutlu olmak istiyorsan, su gibi yüz üstü sevgilinin tarafına ak.

• dildâra: dîdâra N4; dîzâra P. sū-yı: yörü N9, N15. yüz üzre şu gibi: şu gibi yüz üzre N15, GHB.

5 A hayretî! Dünyanın gamından elini kurtarmak istersen çalış! Göz yaşının gibi yüz üstü var Vardar’a yönel.

• var: N9-.

501. HD s. 391, N4-, N9 101^a, N15 127^a, GHB 96^a, P 99^a.

1 Sevgiliyle çemende Cem’in kadehini içen ebedi hayata erer derler.

2 Gönlümü senin eşiginde görenler, “Bir kuş arşı yuva edinmiş.” derler.

♦ işiginde: işiginde N9.

3 Padişahım, gönül mülkü senindir; istersen onu ateşlerde yak, beni ne ilgilendirir.

• yak: ur N9.

4 Ben kurumuş bir kemik hâlinde geldim. Tasa oklarına nişan olsam şaşılır mı?

5. g c ler Őub  olınca Ő m -i meclis
görüp a v l m ağlar yana yana
6. demi olsun bel  bezminde her kim
içer  an mey y rene  ana  ana
7. kem na döndi  addi ** ayret n n**
ni  n o  gibi atarsın yabana

502.

F  il t n f  il t n f  il t n f  il n
Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. dostum mihr n  senün bu Ő ne-i Şad-  kde
pertev-i  urŐ dd r kim m n akisd r   kde
2. k y n  devr eyleyüp günde t  uz  at t olanur
var ise sen meh-lik n n mihri var efl kde
3.  y ba a terk  t hev -y   ıŐ  b t ldur d yen
    budur   yetde al   sın gibi idr kde
4. v rmedi sevd -y  z l  nde senün her kes ki b Ő
t z günde göreyin b Őn anın fitr kde

•  ur :  ara N9;  uru GHB, P.

- 5 Meclisin mumu, h llerimi görüp geceleri sabah oluncaya kadar yana yakıla
ağlar.

• a v l m: h l mi N9, N15, GHB, P. Ő m -i meclis: meclis içre P.

- 6 Şarap yerine kana kana kan içen kişinin *bela* meclisinde makamı olsun.

- 7 Hayret 'ni boyu yaya döndü, onu ni  n ok gibi yabana atarsın.

502. HD s. 392, N4 50a, N9 102b, N15 126b, GHB 95b, P 99a.

- 1 A dostum! Senin sevgin, bu yüzlerce parçaya ayrılmıŐ göğsümde toprağa
yansayan parlak gün  Ő   gibidir.
- 2 Gökteki, olsa olsa senin semtinin etrafında dönüp dokuz kat semayı dolaşan
sen ay yüzlünün güneŐidir.
- 3 Ey bana, aşk sevdası batıldır, onu terk et diyen, doğrusu senin anlayıŐın son
derece kıt.
- 4 Senin z l  n n sevdasına b Ő vermeyen her kimse, onun b Őn nı tez zamanda
atın terki ipinde göreyim.

5. oda yanarsa cihân mülki ne ğam ey **hayretî**
yanacak çün bir kilîmün yok dağı emlâkde

503.

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün
Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. vërdüġince zülf-i kâfir-kîş zînet aĥmede
ĥaĥ müyesser êde 'ömr-i bî-nihāyet aĥmede
2. muştafâ ĥaĥķı şefâ'atden olur maĥrûm olar
k'êtmediler cân ile dilden maĥabbet aĥmede
3. görselderdi muştafâ nûrın cebîninde anur
ümmet olurlardı yetmiş iki millet aĥmede
4. nece kâfirdür gönülden muştafâyı sevmeyen
nece mü'mindir şü kim olmaya ümmet aĥmede
5. **ĥayretî** dāyım raķîb-i bû-leheble seyr êder
ĥiĥ lâyıķ görmez erbâb-ı zarâfet aĥmede

- 5 Ey Hayretî! Cihan mülkü ateşlerde yanarsa gam değil, zira bu mallar içinde
yanacak bir tek kilimin dahi yok.

• yok dağı: dağı yok N9, N15, GHB, P.

503. HD s. 393, N4 50^a, N9 102^b, N15 127^a, GHB 96^a, P 99^a.

- 1 Kâfir mezhepli zülfün Ahmet'e güzellik verdiğince, Hak Teala da Ahmet'e
sonsuz bir ömür nasip etsin.

- 2 Muhammed Mustafa (a.s.) hakkı için, Ahmet'e canıgönülden muhabbet
etmeyen şefaatten mahrum kalır.

• N9-. olur: ola GHB.

- 3 Onun alnındaki halis nuru görselderdi, yetmiş iki millet Ahmet'e ümmet
olurdu.

- 4 Muhammed Mustafa'yı gönülden sevmeyen nasıl bir kâfirdir? Ahmet'e
ümmet olmayan nasıl mümin olur?

- 5 Ey Hayretî! Zerafet ehli kişiler, Ahmet'in daima Ebû Leheb karakterli rakip ile
dolaşmasını ona yakıştıramaz.

504.

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'iliün

Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. mührün ey meh-pāre efzün olmada günden güne
hâli 'uşşākun diger-gün olmada günden güne
2. var ise ol gonce-leb maḥfī şarāb-ı āl içer
ruḥlarınun rengi gül-gün olmada günden güne
3. pîşesi dilberlerün kan eylemekdür dem-be-dem
ehl-i 'ışkun çeşmi pür-hün olmada günden güne
4. ol elif-kāmet neye dāl etdi bu fālüm benüm
bükülüp ḳaddüm benüm nün olmada günden güne
5. ḥayretîyi sāye gibi yaşalar yerden yere
āh kim bî-çāre maḡbün olmada günden güne

505.

Mefā'iliün mefā'iliün fe'uliün

Hezec + - - - / + - - - / + - -

1. ḡamun eyler beni ḥurrem kimerde
kişiyi yār eder maḥrem kimerde

504. HD s. 393, N4-, N9-, N15-, GHB-, P 97^b.

- 1 Ey ay parçası! Senin sevgin günden güne artmakta, âşıkların hâli de günden güne değişmekte.
- 2 Galiba o gonca dudaklı gizli gizli kırmızı şarap içiyor, zira yanaklarının rengi günden güne gül rengine dönmekte.
- 3 Gönül alıcı sevgililerin işi gücü daima kan dökmektir, zira âşıkların gözü günden güne kanla dolmaktadır.
- 4 O elif boylu, neden benim falımı dal harfi gibi (iki büküm) çıkardı, benim boyum gün den güne bükülüp nün olmada.
- 5 Hayretî'yi gölge gibi yerden yere sererler. Ah zavallı! Günden güne zayıflamakta.

505. HD s. 394, N4-, N9 -, N15-, GHB-, P-.

Bu gazel hiçbir yazmada yer almamaktadır. HD'de "Bu gazel, yalnız Türkoloji Semineri Ktb.nda 4457 numarada kayıtlı eksik Hayretî Dîvânının 69. sahifesindedir." bilgisi verilmiştir.

- 1 Sevginin kişiyi ara ara sırdaş edinmesi gibi gamın da ara ara beni sevindirir.

2. dil-i bīmāram ēy cān ṭabībi
leb-i la'lūn meyin emsem kimerde
3. belini kuçmak etdüm dēdi yok yok
çağ eksüklük eder ādem kimerde
4. seni yadlarla hem-dem gördi çeşmüm
dem olur yaş ağıdur dem kimerde
5. dēdüm olur mı ğam derdine dermān
dēdiler **hayretî** mey em kimerde

506.

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. gün gibi mümtāz bir rüşen likā sevdüm yine
hey nece gün-i yüzi nūr-ı ĥudā sevdüm yine
2. gonce gibi eylesem şabrum yakasın tañ mı çāk
gül gibi bir dilber-i la'līn-ķabā sevdüm yine

-
- 2 Ey can tabibi! Ben bir gönlü hastayım, ara ara al dudağını emsem ya.
 - 3 Belini sarmaya durdum, yok yok dedi, insandan kemer iyiden iyiye eksik kalır.
 - 4 Gözüm senin yabancılarla dost olduğunu gördünden dolayı bazen yaş bazen de kan akıtır.
 - 5 Gam derdinin dermanı bulunur mu, dedim. Hayretî! Ara ara şarap yudumla dediler.

506. HD-, N4 50^a, N9-, N15-, GHB-, P 96^a.

- 1 Yine güneş gibi seçkin bir parlak yüzlüyü sevdim, yüzünün güneşi Hüda'nın nuru olan nasıl da bir sevgiliye âşık oldum.
 - nice gün-i yüzi: ne gün bir pertev-i P. (N4'te ilk mısra yerine şu varyant da verilmiştir: "gün gibi rüşen meger bir meh-likā sevdüm yine")
- 2 Gonca gibi sabrımın yakasını yırtıp açsam buna şaşılır mı? Zira gül gibi kırmızı kaftanlı bir sevgiliye tutuldum.
 - dilber-i: dilberi N4.

3. gözleri evvel nazarda kapdı gönüm kebkünî
yavru şāhîn bakıcı bir dil-rübā sevdüm yine
4. göz ü kaşın göricek gitdi elümden ihtiyār
göz göre gitdi belā üzre belā sevdüm yine
5. **hayretî** bîgâne oldum hep bilişden yaddan
adını yād etmezem bir āşinā sevdüm yine

Yā

507.

Mef'ulü fā'ilātü mefā'ilü fā'ilün
Muzāri' - - + / - + - + / + - - + / - + -

1. ey varmak isteyen kişi vahdet tarîkını
‘uzlet tarîkını koma ‘uzlet tarîkını
2. bu menzil-i fenāda yeter durduk ey ecel
göster kılavuz ol bize rihlet tarîkını
3. cānān yolunda cān ile ey başa kıymayan
başā eiletmedün ko maḥabbet tarîkını
4. cān vèrdi leylî yolına mecnūn-ı pāk-rū
kodı mecāzı tıtdı ḥakîkāt tarîkını

- 3 Gözleri, gönül keklîğimi ilk bakışta avladı. Yine gönül kapan, yavru şahin bakışlı bir sevgiliye tutuldum.
- 4 Göz ve kaşı görünce ihtiyarım elimden gitti. Göz göre göre bir bela üstüne bela olan sevgiliye âşık oldum.
- 5 A Hayretî! Adını anmadığım bir tanıdığı sevdiğimden beri tanıdık tanımadık herkese yabancılaştım.

- bîgâne oldum hep bilişden yâddan: çâķ en yakın hem-sâyetümüz ağlayıcığ

N4.

507. HD s. 394, N4 50^a, N9 102^b, N15 128^a, GHB 96^a, P 99^b.

- 1 Ey varmak isteyen kişi! Sakın vahdet yolunu, uzlet yolunu bırakma!
- 2 Ey ecel! Bu geçici evde durduğumuz yeter. Bize kılavuz ol, göç yolunu göster.
• durduk: tırdık N9, GHB.
- 3 Sevgilinin yolunda canına ve başına kıymayan kişi! Sen bu yolu baş üstü etmedin, muhabbet yolunu bırak.
- 4 Temiz yüzlü Mecnun, Leyla yolunda can verdi. Mecazı bıraktı, hakikat yolunu tuttu.

5. gel pîr-i ışkı rehber edin ğaflet eyleme
 ey **hayretî** yanılma sa‘âdet **tarîkı**nı

508.

Mef‘ulü fâ‘ilâtü mefâ‘ilü fâ‘ilün
Muzâri‘ – – + / – + – + / + – – + / – + –

1. öldür beni kapuñda efendi nihâyeti
 olmaya bir felek-zede âvâre nekbeti
2. varmaz selâmet ehli maħabbet **tarîkı**na
 ‘âşık melâmetî gerek ey dil melâmetî
3. şüfî azıtdı yolu hayâlât-ı hâm ile
 çokdur eger ŝaŝurmaz isen râh-ı halvetî
4. düşmez **tarîka** tutma harâbât yolını
 ey h^vâce ‘arîf ol koma râh-ı ‘imâreti
5. olurdu kûyuyı itlerine bir şınuğ sıfâl
 başında **hayretî**nün eger olsa devleti

• tutdı: dutdı N15.

- 5 Ey Hayretî! Gel, aşkın pirini rehber edin, gaflete düşme, mutluluk yolundan ŝaşma.

• gel: gönül GHB.

508. HD s. 395, N4-, N9 103a, N15 128a, GHB 96b, P 101a.

- 1 Efendi beni kapında öldür ki bu talihsiz serserinin sonu uğursuz olmasın.

• kapuñda efendi: efendi kapuñda N15, GHB.

- 2 Ey gönül! Selamet ehli muhabbet yoluna varamaz. Âşığın melamî meşrep olması gerekir.

• **tarîkı**na: **tarîkı**nı GHB, P.

- 3 Sofu, eğri hayallerle yolunu ŝaşırdı. Eğer sen ŝaşırmazsan Halvet(iliğ)in yolu çoktur.

♦ azıtdı yolu hayâlât-ı hâm ile: bu azdı hâm-ı hayâlât ile N9; bu izdiĥâm-ı hayâlât ile hele N15, GHB; yol azdı çü evhâm-ı hayâlât ile P. isen: ise HD, N9, P. râh: bâb HD, GHB.

- 4 Ey hoca! Meyhane yolunu kesmek sana düşmez! Arif ol da yol (kesmeye değil) yapmaya çalış.

• tutma: dutma N15, P. yolını: yolın P.

- 5 Ey sevgili! Eğer Hayretî şanslı, bahtı açık birisi olsaydı onun başı senin mahallenin köpeklerine kırık bir çanak olurdu.

509.

Mef'ülü fā'ilätü mefā'ilü fā'ilün
Muzāri' -- + / - + - + / + - - + / - + -

1. tütüdü diyār-ı fūrķate rūy-ı 'azîmeti
ëy nâle tırma çal demidür kūs-ı rihleti
2. vādî-i hecre êrdi yolum varı varı âh
gitdi güm eyledüm giderek rāh-ı vuşlatı
3. nêce yanup yakılmayayın saña ëy refîķ
kâr êtdi cāna fūrķat odınun ħarâreti
4. ëy server-i serîr-i sarây-ı sürûr olan
geh gâh an a bu gûşe-nişîn-i felâketi
5. gel ëy güzellerün begi 'uşşâķa kıl vefâ
ol şâh-ı 'âdil eyle ri'âyet ra'ıyyeti
6. kalmadı ħayretî bize raġbet vaţanda çün
gel tütalum nec'olsa gerek rāh-ı ġurbeti

• eger olsa: olsa eger N9.

509. HD s. 396, N4-, N9 103a, N15 128a, GHB 97a, P 101a.

- 1 Gurbet diyarına yöneldim. Ey figan! Durma, çal! Göç davulunun zamanıdır.
 - tütüdü: tütüdü N9; dutdum N15, P. tırma: durma N15, P. fūrķate: ġurbete GHB.
- 2 Halvet yolunu kaybettim, giderken ne yazık ki, yolum vara vara ayrılık vadisine çıktı.
 - irdi: vardı P. vuşlatı: ħalveti P.
- 3 Ey dost! Sana nasıl yanıp yakılmayayım? Ayrılık ateşinin harareti canıma işledi.
 - kâr...ħarâreti: geh gâh an a bu gûşe-nişîn-i felâketi N15. yakılmayayın: yakılmasın GHB.
- 4 Ey mutluluk sarayının tahtının padişahı! Zaman zaman bu kıyıda köşede kalmış musibeti de an.
 - sarây-ı ey sürûr N9. geh...felâketi: kâr êtdi cāna fūrķat odınun ħarâreti N15. felâketi: ħarâreti P.
- 5 Ey güzellerin beyi! Gel âşıklara vefa göster.! Tebasına ikram eden bir âdil şah ol.
 - ♦ eyle: ile HD.
- 6 Ey Hayretî! Bizde vatana raġbet kalmadığı için gel gurbet yolunu tutalım.
 - tütalum: dutalum N15.

510.

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. cevce gelmez merdüm-i dānāya dünyā-yı denī
almaz erzān dēyü erzen dānesine er zeni
2. server-i şāhib-sürürıdur sarāy-ı vaḥdetün
her kimün kim oldı miskīnlik bucağı meskeni
3. umma ēy dil ehl-i dünyādan maḥabbet resmini
şāhlık āyīnini bilmez bilürsin külḥanī
4. naḳd-i cānı vėrmeyince ėrmedüm cānāneye
ben beni yetėrmeyince bulmadum cānā seni
5. gülşen-i vaşl ola ḥār-ı hecr iken ser-menzilün
ḥayretī ger himmet ėde saḥa sultān gülşenī

510. HD s. 396, N4 50^b, N9 103^a, N15 128^b, GHB 97^a, P 101^a.

- 1 Alçak dünyanın arif kimse için arpa kadar değeri yoktur; er kimse bir darı tanesine dünyayı verseler almayı uygun görmez.
 - dānesine: dāne sa'ye N9. er zeni: meskeni GHB.
- 2 Her kimin meskeni miskinlik bucağı olursa o vahdet sarayının saadetli hükümdarı olmuştur.
 - ♦ kim: ki HD. meskeni: er zeni GHB. oldı: ola P.
- 3 Ey gönül! Dünyaya düşkün olandan muhabbet örneği sergilemelerini bekleme, bilirsin ki külhanbeyi sultanlık adetlerini bilmez.
 - ehl-i: sen bu N9.
- 4 Ey can! Can sermayesini vermeyince sevgiliye kavuşamadım, kendimi kaybetmedikçe seni bulamadım.
 - cānāneye: cānāne ben N15.
- 5 A Hayretî! Eğer Gülşenî sultanı sana himmet edecek olursa durağın ayrılık dikenini iken kavuşmanın gül bahçesi olsun.
 - ger himmet ide saḥa: ger saḥa himmet ide P.

511.

Fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. èy vefāsuz gel hāzer eyle çoğ ağlatma beni
ğark eder bir gün belā seylābına yaşum seni
2. yār ola sen şāh-ı 'ālī-şāna hiç lāyık mıdur
sen de inşāf eyle e her bir gedā-ṭab' u denī
3. cāme-i 'ömrüm olur şad-pāre gayretten benüm
gayrılar bezminde çāk êtdükçe sen pīrāheni
4. zīnet êtmezdi tırāz-ı 'ışk ile üstād-ı şun'
hīl'at-ı hüsünü eger pāk olmayaydı dāmeni
5. **hayretī**yi redd êdüp ağıyārı maqbūl eyledün
dostdan fark eylemezmişsin dirīgā düşmeni

511. HD s. 397, N4-, N9 103^b, N15 128^b, GHB 97^a, P 101^b.

- 1 Ey vefasız! Gel beni çok ağlatmaktan sakın, yoksa gözyaşım seni bir gün belâ seline gark eder.
 - çoğ: çok GHB.
- 2 İnsaf eyle ey sevgili! Her dilenci ve alçak tabiatlının sen yüce şöretlinin dostu olması uygun düşer mi hiç?
 - şāh-ı 'ālī-şāna hīç: şāh-ı 'ālī-himmete N15.
- 3 Sen başkalarının meclisinde gömlek yırtıkça, benim ömrümün elbisesi kıskançlıktan parça parça olur.
- 4 Eğer senin güzellik hilatinin eteği pak olmasaydı sanatın üstadı onu aşk süsüyle süslemezdi.
 - eger: inen N9.
- 5 Ey sevgili! Hayretī'yi reddedip rakiplere kıymet verdin, yazık ki sen dostu düşmanı ayırmazmışsın.

512.

Mef'ülü fā'ilätü mefā'ilü fā'ilün

Muzāri' -- + / - + - + / + - - + / - + -

1. ey h^vâce öğreden sana şöhet ʔarīkını
gösterdi bana şehi ferāğāt ʔarīkını
2. gördüm ki kimse ermedi 'aql ile menzile
tutdum ʔarūrī 'ışk u maḥabbet ʔarīkını
3. ger himmet edeler bulunur menzil-i murād
biz ʔomayalum elden irādet ʔarīkını
4. vardur ümīdümüz erevüz bir selāmete
tutduḡ gider efendi melāmet ʔarīkını
5. miḥrābı şūfī öğrenimedi dönüp yürür
ey şeyḥ-i şehḥ gel şuna öğret ʔarīkını
6. ʔomaḡ reh-i maḥabbeti yolum degül benüm
ey şūfī anma gel bana ḥalvet ʔarīkını
7. ey **hayretī** düşe ʔura kūy-ı muḡāna gel
rif'at gerekse tut der-i devlet ʔarīkını

512. HD s. 398, N4 55^b, N9 103^b, N15 127^b, GHB 96^b, P 99^b.

- 1 Ey hoca, sana şöhet yolunu öğreten bana da gönül tokluğu şehrinin yolunu gösterdi.
- 2 Gördüm ki kimse akıl vasıtasıyla gideceḡi yere gidemiyor, ben de mecburen aşk ve muhabbet yolunu tuttum.
 - tutdum: dutdum N15.
- 3 Biz isteme yolunu elden bırakmayalım, bakarsın himmet ederler de arzu edilen yer bulunur.
- 4 Efendi, melamet yolunu tuttuk gidiyoruz, (bu yolun) selamete ereceḡine ümidimiz vardır.
 - bir: N4-;biz N9, N15. gider efendi: efendi gider GHB.
- 5 Ey şehrin imamı! Gel şu yolu sofuya öğret, o mihrabın (yerini yönünü) öğrenemedi, dolanıp duruyor.
- 6 Ey sofı! Gel bana halvetin yolundan bahsetme, ben muhabbet yolunu bırakmam.
 - gel bana: bana gel GHB. (N4, N9, N15 ve P'de beşinci beyittir.)
- 7 Ey Hayretî! Makam mevki gerekiyorsa devlet kapısının yolunu tut, (fakat boşver onu) sen düşe kalka meyhaneye gel.
 - ʔura: dura N4, N15, P. tut: dut N4, N15, P. der-i: yörü N15.

513.

Meḥ'ülü fā'ilätü meḥ'ülü fā'ilün

Muzāri' -- + / - + - + / + - - + / - + -

1. terk eyleyüp kişi kosa 'âdet t̤arîḳını
bulurdu varı varı sa'âdet t̤arîḳını
2. hādî ḥudā durur size ey sālîkân-ı 'ışḳ
siz t̤utduḡuz cihānda hidāyet t̤arîḳını
3. ey menzil-i ḥaḳîḳate bir toḡrı yol soran
zinhār azıtma 'ışḳ u maḥabbet t̤arîḳını
4. rehber edinme 'aklı şaḳın terk-i 'ışḳ édüp
dīvāne olma t̤utma sefāhet t̤arîḳını
5. ḥāk oldı gitdi meykede yolında ḥayretî
komadı çaḳ ölince zārāfet t̤arîḳını

513. HD s. 398, N4 56^a, N9 104^a, N15 127^b, GHB 96^b, P 99^b.

- 1 Kişi alışkanlık yolunu bırakıp terk etse, vara vara saadetin yolunu bulurdu.
 - kişi kosa: kosa kişi P.
- 2 Ey aşkın yolcuları, sizin yol göstericiniz Hüda'dır. Siz cihanda hidayet yolunu tuttunuz.
 - t̤utduḡuz: dutduḡuz N15.
- 3 Ey hakikat duraḡına giden doḡru giden yolu soran kişi, sakın aşk ve muhabbet yolunu bırakma.
 - 'ışḳ u: mihr ü N9.
- 4 Sakın aşkı terk edip aklı rehber edinme, delilik edip ahmaklık yolunu tutma.
 - t̤utma: dutma N4, N15.
- 5 Hayretî, meyhane yolunda toprak oldu gitti, tam olarak ölünce bile zerafet yolunu bırakmadı.

514.

Fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. şarmağa cānānı ağız açma pīrāhen gibi
gāh geh pāyına yüz sürmek yéter dāmen gibi
2. gelmedi ğam-ḥāneme yār olmadı bir feth-i bāb
gerçi yıllardır ki yollar gözlerem revzen gibi
3. sensüz ey dildār-ı gendüm-gün gelmez 'aynuma
kāyināt-ı cev benüm bir dāne-i erzen gibi
4. ṭonadurlar girmesün merdāneler meydānına
zeyn eden zer-beft dībālarla kendin zen gibi
5. etmedünşe ejder-i nefsün zebün ey **hayretî**
germe gögsün germ olup bir merd-i şīr-efken gibi

514. HD s. 399, N4 50^a, N9 104^a, N15 128^b, GHB 97^b, P 101^b.

- 1 Sevgiliyi sarmalamak için gömlek gibi ağız açma, ara ara etek gibi ayağına yüz sürmek sana yeter.
- 2 Yıllardır pencere gibi yolları gözlüyorum fakat bir kapı açılmadı, dost gam evime gelmedi;
- 3 Ey gönülleri hükmü altına alan buğday renkli sevgili, bu kâinat içinde sensiz gözüme bir darı tanesi kadar gözükmeyiz.
• gendüm-gün: gendüm-güne N9, N15.
- 4 Kadın gibi kendini altın işlemeli ipeklerle süsleyen, yiğitler meydanına girmesin, giydirirler!
• ṭonadurlar: donadurlar P.
- 5 Ey Hayretî! Nefis yılanını aciz bırakmadınsa, aslan devirmiş bir yiğit gibi göğsünü gere gere yürüme.

515.

Fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. cismünjī sūrāḥ sūrah̄ etseler cevşen gibi
dil uzatma kimseye dervīş isen̄ demren gibi
2. cev-r-i gerdūna taḥammülle olur taḥşīl-i faḫr
çignesün cismünjī ʔo her gāv-ı ‘alef ḫürmen gibi
3. pārelerse ḫār-veş düşmen seni sen yol gözet
çekme miskīnlik türābından yüzün dāmen gibi
4. üstün olsun şūretā senden kayırmaz her ḫabā
sen yakın ol yāra tek bir pāre pīrāhen gibi
5. pāye-i eyvān-ı kibr ü ‘ucba başmazsın ḫadem
meskenet künci saḫa ey ḫayretī mesken gibi

515. HD s. 400, N4 50^b, N9 104^a, N15 129^a, GHB 97^b, P 101^b.

- 1 Cisini zırh gibi delik deşik etseler de, eğer dervişsen kimseye sivri ok gibi dilini uzatma.
 - cevşen: revzen N9, P.
- 2 Bırak, her besi öküzü senin bedenini harmana (girmiş) gibi çiğnesin, yokluk ilmini öğrenmek feleğin eziyetine tahammülle olur.
- 3 Düşman seni diken gibi parçalasa de sen yola bak, etek gibi yüzünü acizlik toprağından çekme.
 - ḫār-veş: çâvuş-ı N4.
- 4 Yeter ki sen sevgiliye bir gömlek gibi yakın ol; bırak görüntüde her başıboş cübbeli senden üstün olsun.
 - yāre: târe N9. senden: GHB-.
- 5 Ey Hayretî! Büyükleme ve kendini beğenmişlik sarayın merdivenine ayak basmazsın, acizlik bucağı senin meskenin olmuşa benziyor.

516.

Fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. başa èletdi işin düşmen mey-i rüşen gibi
kaldum ayaklarda ben derd ile dürd-i den gibi
2. cümleten eczâ-yı cismüm bir avuç küldür velî
cānumuñ içinde âteşler yanar külhan gibi
3. nūr-ı vahdetle münevver kıl sarây-ı kalbünî
ërmedin şâm-ı ecel göz yummadın revzen gibi
4. kan yutup 'uşşâk dil-teng olduğınca gonce-vâr
tâze gülsin gel sen açıl gül şen ol gülşen gibi
5. gitme cānâ derdmendüñdür tek ü tenhâ koyup
künc-i gamda **hayretî** dervîşi cānsuz ten gibi

516. HD s. 400, N4 53^a, N9 104^a, N15 129^a, GHB 97^b, P 102^a.

- 1 Düşman saf şarap gibi başa çıkıp amacına ulaştı, ben ise şarap küpünün tortusu gibi dert ile ayaklarda/kadeh diplerinde kaldım.
- 2 Bedemin bütün cüzleri bir avuç külden ibarettir, fakat canımın içinde/gönlümde fırın gibi ateşler yanar.
- 3 Ecel akşamı gelip pencere gibi gözünü yummadan evvel vahdet nuruyla kalp sarayını nurlandır.
- 4 Sen taze bir gülsün. Âşıklar, kan yutup gonca gibi gönül sıkıntısına uğradıkça sen gül gibi açıl, gül bahçesi gibi şen ol.
• gel sen: N4-. gonce-vâr: h^vâr-vâr N9.
- 5 Ey can! Senin derdine düşmüş olan derviş Hayretî'yi gam bucağında bırakıp gitme tek ve sahipsiz koyup gitme, sen ona kendi canı gibisin.

517.

Mefā'iliün mefā'iliün mefā'iliün mefā'iliün
Hezec + - - - / + - - - / + - - - / + - - -

1. lebünden bûse almadı kimesne cāmdan ğayrı
şoyup koynına komadı seni hāmmāmdan ğayrı
2. sen ol sulţān-ı hūbānsın ki öz kullaruña hergiz
eliñ öpmek müyesser olmadı bayrāmdan ğayrı
3. eliñden yemedüm bir lokma ni'met silleden özge
lebünden tatlu dil gūş etmedüm düşnāmdan ğayrı
4. cihānda bulmadum yār-ı muvāfık ğamdan ğayrı
gönül eglencesi bilmem mey-i gülfāmdan ğayrı
5. bi-hāmdi'llāh hele ey **hayreti** bed-nām-ı 'ālemsin
nesi kalur şonında kişinün bir nāmdan ğayrı

517. HD s. 401, N4 54^b, N9 104^b, N15 129^b, GHB 98^a, P 102^a.

- 1 Kadehten başka kimse dudağından öpmeydi, hamamdan başkası seni soyup koynuna almadı.
 - bûse almadı kimesne: kimse bûse almadı GHB.
- 2 Sen öyle bir güzeller sultanısın ki öz kullarına (bile) bayram dışında elini öpmek nasip olmadı.
- 3 Tokadın hariç, senin elinden bir lokma nimet nasip olmadı, sayıp sövdüğünün hariç dudağından tatlı sözler duymadım.
 - tatlu: datlu N15.
- 4 Cihanda gamdan başka kendime uygun bir dost bulamadım, gül renkli şaraptan başka da gönül eğlencesi bilmiyorum.
- 5 Allah'a hamdolsun Hayreti! Âlemin kötü namlısı sen oldun; kişinin bir namdan başka nesi kalır?

518.

Mefā'îlün mefā'îlün mefā'îlün mefā'îlün
Hezec + - - - / + - - - / + - - - / + - - -

1. ne ben bir hem-nefes buldum dilâ feryâddan ğayrı
ne bir yâr-ı muvâfık var ğam-ı hem-zâddan ğayrı
2. bugün 'âlemde bir serve hevâdâram ki bir kimse
ayağı tozına yüz sürmemişdür bâddan ğayrı
3. başı taşâ taşî başa urup râh-ı maḥabbetde
işin bir başa âletmiş kanı ferhâddan ğayrı
4. enîsün gözleri fikri olupdur ey gönül her dem
bulımaduñ mı bir hem-dem iki cellâddan ğayrı
5. kim etti kâmetünden kesb-i sâye ḥâkden özge
kim aldı kâkülünden bûy-ı luṭfı bâddan ğayrı
6. gözinün zulm ile bî-dâdı çokdur **hayretî** gerçi
lebinden görmedük ammâ şorarsañ dâddan ğayrı

518. HD s. 401, N4-, N9 104^b, N15 129^b, GHB 98^a, P 102^a.

- 1 Ey gönül! Ne ben feryattan başka bir arkadaş buldum, ne de göbeğimizin bir kesildiği gamdan başka kafa dengi bir dosta sahibim.
- 2 Bugün ben öyle bir servi boyluya âşık oldum ki rüzgârdan başka kimse ayağının tozuna yüz sürmemiştir.
- 3 Muhabbet yolunda Ferhat'tan başka başı taşâ, taşî başa vurup işini görmüş olan var mı?
• başı taşâ taşî başa: başı daşa daşı başa N15.
- 4 Ey gönül! Daima sevgilinin gözlerini düşünmekteisin, o iki cellattan başka arkadaş bulamadın mı?
- 5 Topraktan başka kim boyunun gölgesinden sebeplenmiş, rüzgârdan başka kim kâkülünün hoş kokusunu almış?
• N9-, N15-, GHB-, P-.
- 6 A Hayretî! Sevgilinin gözünün zulmü çoktur fakat; dudağı hakkında sorarsan, adaletten başka bir şey görmedik.

519.

Mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün
Hezec + - - - / + - - - / + - - - / + - - -

1. cihān hep demde 'ālemde erişdi 'īd-i nevrūzī
baña ğamdan ber-ā-ber eyledi şimdi şeb ü rūzı
2. ayurup ben kıara ğünlüyı senden ey ğözüm nūrı
kıarañu etti 'aynuma felek bu rūz-ı pīrūzı
3. delīl olup seni ğösterdüğiçün 'āleme rüşen
ğörecek ğözlerüm yokdur çerāğ-ı 'ālem-efrūzı
4. ğörürdüm kıarfetü'l-'ayn içre rüşen rüy-ı maķşūdı
eger cān çeşmine cānā olaydı kühl izün tozı
5. murād okın nişāna ērgürürdün ey ğönül bir dem
olayduñ ol kıaşı yānuñ nişān-ı tīr-i dil-dūzı
6. bu fānī evde bugünlük yarınlık 'ömr içün ey dil
ğam-ı ferdā ile luţf et müşevveş kıılma imrūzı
7. sözün ey **hayretī** bir sūz şalmışdur ki āfāķa
anun yanında bir ednā şererdür āteş-i sūzī

519. HD s. 402, N4 51^a, N9 104^b, N15 129^b, GHB 98^a, P 102^b.

- 1 Bahar bayramı geldi, cihan hep mutluluk âleminde, fakat (o sevgili) benim geceme gündüzüme gam kattı.
 - şimdi: devrân GHB.
- 2 Ey gözümün ışığı! Felek, ben kara talihliyi senden ayırarak bu kutlu günde gözlerimi kararttı.
 - 'aynuma: gözüme N15, GHB.
- 3 Ey sevgili! (Allah c.c.) Seni âleme apaçık bir rehber olarak göstermişken, âlemi aydınlatan güneşe bakacak halim yok.
- 4 Ey can! Eğer bastığın toprak can gözüme sürme olsaydı, göz açıp kapayıncaya kadar geçen sürede arzu ettiğim aydınlık yüzünü görebilirdim.
- 5 Ey gönül! Eğer o yay kaşlının gönül delen okunun nişanı olsaydın, murat okunu bir nefeste hedefine ulaştırırdın.
- 6 Ey gönül! Bu geçici evde, bugün var yarın yok hayatın ömre yarınların tasasını yükleyip bugününü bulandırma.
 - 'ömr için: 'ömr-çün N9. kıılma: itme N15.
- 7 Ey Hayreti! Sözlerin ufuklara öyle bir alev salmıştır ki, yakıcı ateş onun yanında en aşağı bir kıvılcım kalır.

520.

Fe'îlâtün fe'îlâtün fe'îlâtün fe'îlün

Remel + + - - / + + - - / + + - - / + + -

1. 'ışk çengine düşürdün yine çün nâyumuzu
bezm-i gamda eşit imdi yine eyvâyumuzu
2. 'aql u hûşî tağıdup aldı gönül kişverini
bir ala gözli güzel beg şıdı alayumuzu
3. bâde-i 'ışk ile ser-mest-i müdâm oldı gezer
bilmeyüz n'eyleyelüm bu dil-i rüsvâyumuzu
4. fikrümüz uymağ idi 'aql-ı hõd-ârâya velî
elümüzden ne gelür bozdı hudâ râyumuzu
5. âsitânında eger baş vèrevüz **hayretiyâ**
pâye-i 'arşa koduk himmet ile pâyumuzu

• bir sûz şalmışdur ki âfâka: âfâka bir sûz şaldı kim gûyâ N4, N9, N15, GHB, P.

520. HD s. 403, N4 51a, N9 105a, N15 130a, GHB 98b, P-.

1 Ey sevgili! Yine neyimizi aşkın çengine düşürdün, şimdi gam meclisindeki eyvahlarımızı işit.

• işid imdi eyvâyumuzu: 'imden girü eyvânumuzu GHB.

2 Ela gözli güzel bir bey, akılımızı fikrimizi dağıtıp alayımızı kırdı, gönül ülkesini ele geçirdi.

• gözli: gözli N9.

3 Daima aşk şarabının sarhoşu olarak gezen bu rüsva gönlümüzü ne yapacağız, bilemiyoruz?

• ser-mest-i: rüsvâ-yı N4. bilmeyüz: bilmezüz N9.

4 Kendini beğenmiş akla uymak düşüncesindeydik fakat elden ne gelir, Allah yolumuzu değiştirdi.

5 A Hayretî! Eğer onun eşiğinde başımızı verebilirsek, himmet ile arş basamağına ayak bastık demektir.

• koduk: kodun N4, N15; қорuz N9.

521.

Fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. kılma ağyāra havāle ğamze-i ğammāzuñı
olur olmaz zāğa şalma dostum şehbāzuñı
2. nece 'āşık olmasun şūfī saña kim cān bulur
mürdeler gūş etseler nuṭk-ı mesīḥ-i 'cāzuñı
3. nāzih-ı nā-sāzı kim diñler meded söylet biraz
muṭribā sâz-ı ıtarab-sâz u şafâ-perdâzuñı
4. oldu sînem gibi râzum perdesi yüz yerde çāk
ey felek bu perdeden söyletme luṭf et sâzuñı
5. hayretî dersen ki meşhûduñ ola dîdâr-ı dost
yum nuḳûş-ı māsivâdan çeşm-i şâhidbâzuñı

521. HD s. 404, N4 50^a, N9 105^a, N15 130^a, GHB 98^b, P-.

- 1 A dostum! Fitneci yan bakışını başkalarına yöneltme; doğan kuşunu olur olmaz değersiz kargalara salma.
- 2 Ey sevgili! Hz. Mesih belagatindeki konuşmanı dinleyen ölümler can bulurken, sofu sana nasıl âşık olmasın?
• bulur: virür N4.
- 3 Liyakatsiz nasihatçıyı kim dinler? Yetiş ey çalgıcı! Mutluluk veren şenlikli sazını çal biraz.
♦ sâz-ı ıtarab-sâz u: sâz-ı ıtarab-sâz-ı HD; algıl ele sâz-ı N4. sâz-ı ıtarab-sûz-ı N9.
- 4 Göğsüm gibi sırrımın perdesi de yüz yerden parça parça oldu. Ey felek, Allah için sazını bir perdelerden çalma
♦ bir perdeden söyletme billah: bu perdeden söyletme luṭf it HD, N9, GHB; bu perdeden luṭf eyle söylet N4.
- 5 A Hayretî! Gördüğüm sevgilinin güzel yüzü olsun dersen. Gulampare gözlerini Hakk'tan gayrı olan nakışlara karşı kapat.

522.

Fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + - -

1. sen açıl gül gülşen-i hüsn içre tek güller gibi
ben қо nālān olayın gen yèrde bülbüller gibi
2. bāğ-ı hüsnün kim temāşāgāhıdur 'āşıqların
yaraşur zeyn étse zülfün anı sünbüller gibi
3. 'asker-i haṭ çekdi ḥālün almağa cân kişverin
turdı zülfün iki cânibde қаравullar gibi
4. olmasun bezm-i şafāda bāde-i 'işret naşīb
қанun içmezsem raḳībā ben senün müller gibi
5. aṭlas-ı zer-beft ile faḥr étme sen ey **hayretî**
'āşığa fāḥir libās olmaz қара çullar gibi

522. HD s. 404, N4 51^b, N9 105^a, N15 130^b, GHB 98^b, P-.

- 1 Yeter ki sen güzelliğın gül bahçesindeki güller gibi açıl gül; beni bırak, ben yabanda bülbüller gibi inleyeyim.
- 2 Senin güzelliğının bağı, âşıkların seyrân yeridir, zülfün onu sümbüller gibi süslese uygun düşer.
- 3 Yüzündeki benin, cân ülkesini almak için sakal askerlerini getirdi, zülfün ise gözcü gibi iki tarafta durdu.
 - tırdı: durdı N4, N15. қаравullar: қарақullar N9; diller GHB. cânibde: cânibden N4, N15, GHB. almağa cân kişverin: olmağa cân kevşerin GHB.
- 4 Ey rakip, ben senin kanını şarap gibi içmezsem sefa meclisinde şarap içmek bana nasip olmasın.
- 5 Ey Hayretî! Altın işlemeli atlas kumaştan elbiseyle övünme, âşığa kara çullardan başka iftihar edecek bir elbise olmaz.
 - itme sen: itmesün N4, N9, GHB.

523.

Fe'îlâtün fe'îlâtün fe'îlâtün fe'îlün

Remel + + - - / + + - - / + + - - / + + -

1. şorma fenn-i ğamı mecnûna be yaban delüsi
ne bilür 'ışk rumûzın o beyâbân delüsi
2. bu kadar 'aql ile taşlar başına ferhâduñ
bir zene vèrdi gönül olmadı oğlan delüsi
3. delükanluluğ eder miydi yaşum gibi şarâb
la'l-i mey-gününuñ olmasa kıızıl kan delüsi
4. sağlu şollu n'ola şalınsa yanınca 'uşşâk
tâze begdür yaraşur olsa hezâran delüsi
5. 'ışk dîvânesi meydânda ölümünden kaçmaz
olmaz ey **hayretî** her bir leke sultân delüsi
6. 'arşa-i 'ışka giren cân ile başa bakmaz
haylî merdâne olur şûfî bu meydân delüsi

523. HD s. 405, N4 53^a, N9 105^b, N15 130^b, GHB 99^a, P-.

- 1 Be yabanın delisi! Gam ilmini Mecnun'a sorma; o beyâban/çöl delisi, aşkın işaretlerini ne bilsin?
 - be: GHB-.
- 2 Bir kadına gönül verip oğlanlar için deli olmadı. Bu kadar aklıyla Ferhat'ın başına taş düşsün.
- 3 Şarap, kırmızı dudağının fena hâlde delisi olmasaydı, gözyaşım gibi böyle delikanlılık edebilir miydi?
- 4 Âşıkları onun yanında sağlı sollu yürüseler buna şaşılır mı? O genç bir beydir, binlerce deli âşığının bulunması yakışır.
 - yanınca: yanınca bile N4. şalınsa yanınca: yanınca şalınsa N15.
- 5 Âşkın delisi, meydanda ölümünden kaçmaz. Ey Hayretî, her ödleğ kişi sultanın can feda koruması olamaz.
- 6 Aşk arsasına giren kişi canına başına kıymet vermez. Ey sofı! Bu meydanın delisi hayli yiğit olur.
 - N4-, N9-, N15-, GHB-.

524.

Fe'îlâtün fe'îlâtün fe'îlâtün fe'îlün

Remel + + - - / + + - - / + + - - / + + -

1. güzel oldur ola bin vâlih ü hayrân delüsi
beg odur yüriye önince hezârân delüsi
2. gerçi çokdur kulu ol yûsuf-ı gül-pîrehenün
kanı bir bencileyin çâk-i girîbân delüsi
3. kad-i dil-cûsına yârün n'ola baş egse çenâr
ser-keş olmaz eli göğsinde yol erkân delüsi
4. düşdi üftâde yaşum gibi ayağa mey-i nâb
olalu sen delûkanlu güzelün kan delüsi
5. gelünüz yine yigitlikler édüp 'âşıklar
pîrlikde olalum bir güzel oğlan delüsi
6. düşmen-i nefsi dilâ dîlküye döndür görelüm
'ışk meydânının ol bir kağan arslan delüsi

524. HD s. 405, N4 53^a, N9 105^b, N15 130^b, GHB 99^a, P-.

- 1 Güzel, bin düşkün ve şaşkın delisi bulunmaktadır; bey önünde binlerce deli fedaisi yürüyen kişidir.
 - ola: k'ola N9, N15. önince: yanınca N15.
- 2 O gül gömlekli Yusuf'un kölesi çoktur fakat hani benim gibi gömlek yırtan bir delisi var mı?
- 3 Çınar, sevgilinin gönül çelen boyuna baş eğse buna şaşılır mı? Eli önünde bağlı olan protokol düşkünü, devlet ricaline asi olmaz.
 - eli: anı GHB.
- 4 Sen delikanlı güzelin fena hâlde delisi olduğundan beri, saf şarap, gözyaşım gibi düşkünlerden olup ayağa (kadehe) düştü.
 - düşdi: düşüp N9.
- 5 A âşıklar! Geliniz yine yigitlik gösterip yaşlılık zamanımızda bir güzel oğlan delisi olalım.
 - olalum bir güzel oğlan: olalum bir delûkanlu güzelün kan N4.
- 6 Ey gönül! Kendi düşmanını tilkiye döndürerek aşk meydanının kükreyen cesur bir arslan ol da görelim.
 - arslan: arşlan GHB.

7. yār kūyındaki şeydālîğî vërme felege
olma mecnûn gibi ey **hayretî** yaban delüsi

525.

Fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün
Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. zāhidā bīnā eder her çeşm-i nā-bīnāyî mey
mürdeye cânlar bağışlar cām-ı rūḥ-efzā-yî mey
2. bādesüz 'arîf 'aşāsuz pîre benzer ya benüm
lām ederse bu elif kaddüm 'aceb mi lâ-yî mey
3. bāda vërmişdür hevā-yî bāde şabrum ḥırmenin
kıp kızıl dīvāne etmişdür beni sevdā-yî mey
4. gündüzün seyr eylesem bî-bāde durmaz ayağum
gecelerle seyrüm olsa görürem ru'yā-yî mey
5. bî-muḥaşşal hūy u hāyından mūrāyî zāhidün
ehl-i diller meclisinde yeg durur gāv gā-yî mey
6. rüşen olmaz künc-i dil devr eylemezse sākıyā
ayun on dördi gibi bir cām-ı bezm-ārā-yî mey

- 7 Ey Hayretî! Sevgilinin semtindeki delilik (lezzetini) feleğe değişip Mecnun gibi yabanın delisi olma.

525. HD s. 406, N4 54^b, N9 106^a, N15 131^a, GHB 99^a, P-.

- 1 Ey zahit! Şarap görmez gözü gördürür. O şarabın ruh verici kadehi ölüye can bağışlar.

- 2 Şarapsız arif, asası bulunmayan pir gibidir, şarabın yokluğu elif gibi boyumu lam etse buna şaşılır mı?

• lâ-yî: rây-ı N4, N9, N15, GHB.

- 3 Şarap sevdası sabrımın harmanını havaya savurmuştur, şarabın sevdası beni kıpkızıl bir divaneye çevirmiştir.

• ḥırmenin: GHB-.

- 4 Gündüzleri dolaşsam ayağım/kadehim şarap olmadan durmaz, geceleri seyredecek olsam ancak şarabın rüyasını görürüm.

• durmaz: varmaz N4, GHB; dërmez N9, N15.

- 5 Gönül ehli kimselerin meclisindeki şarap kavgası, ikiyüzlü zahidin sonu gelmez dedikodusundan iyidir.

• meclisinde: mecma'ında N4, N15; arasında GHB. zāhidün: şûfinün N15.

- 6 Ey saki! Şarabın meclisleri süsleyen kadehi ayın on dördündeki dolunay gibi dönüp devretmezse gönül bucağı aydınlanmaz.

7. ger şorarsañ **hayretî**-i nekbetînün hâlini
seyr eder küy-ı harâbâtı olup rüsvâ-yı mey

526.

Mefâ'ilün fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün
Müctes + - + - / + + - - / + - + - / + + -

1. benüm saña ezelîdür maḥabbetüm ezelî
bi-ḥaḳḳ-ı çâr-ı muḥammed bi-ḥaḳḳ-ı âl-i 'alî
2. kemend-i 'ışkuñı elden senün koyış yokdur
gerekse uşlu dêsünler baña gerekse deli
3. belâ yolında şu kim der-miyân ede varın
kuşağına tolu erdür dêrüz biz aña belî
4. şikeste olmasa dil şîşesi ne ḥikmetdür
ḳarâr étmez içinde şarâb-ı lemyezelî
5. ayakda ḳoma elin al fütâde **hayretî**nün
şeh-i serîr-i vilâyet eyâ 'aliyyü velî

7 Talihsiz Hayretî'nin hâlini soracak olursan, o şarabın rüsva ettiği bir kimse olarak meyhane köşelerinde dolaşmaktadır.

526. HD s. 407, N4 52^a, N9 106^a, N15 131^b, GHB 99^b, P-.

1 Hz. Muhammed'in dört (arkadaşının) ve Hz. Ali ailesinin hakkı için benim sana olan muhabbetim ezelidir.

• âl-i 'Alî: çâr-ı 'Alî N4, N9, N15. ezîdür maḥabbetüm: maḥabbetüm ezelî GHB.

2 Bana ister akıllı ister deli desinler, senin aşkının kemendini elden bırakmak yoktur.

• disünler: disün el N4.

3 Bela yolunda kim varlığını ortaya koyarsa; cömert yiğittir, biz ona *evet* deriz.

4 Gönül şîşesi kırılmazsa bunun hikmeti nedir? (Kırılırsa) ölümsüzlük şarabı içinde durmaz.

5 Ey velilik tahtının sultanı! Ey Hak dostu Ali! Düşkün Hayretî'nin elinden tut, onu ayaklar altında bırakma.

• fütâde: üftâde N4, GHB.

527.

Fe'îlâtün fe'îlâtün fe'îlâtün fe'îlün

Remel + + - - / + + - - / + + - - / + + -

1. murğ-ı cânun olalı duzâh-ı 'ışkuñ kafesi
kâfirem zerrece uçmağa edersem hevesi
2. düzd-i gam yıkdı idi zevk u şafâ dükkânın
olmasa 'ışk gönül şehrinün ey cân 'asesi
3. olıma kûy-ı maḥabbetde şehā kelb-i ḥakîr
daḳmayan gerdenine rişte-i cāndan meresi
4. zāhidā olma yakın 'aşıka dūr ol öte dur
zāğlar bülbül-i 'ışkuñ olıma hem-nefesi
5. pehlevānlar yeridür 'arşa-i 'ışk ey zāhid
inēn aylanduramaz anda muḥanneş feresi
6. 'ışk bir kâfiledür rihlet eder kendinden
her kimin gūşına erdi ise bang-i ceresi
7. 'ışk ey ḥayretî bir ḥvān-ı ilāhidür kim
cān vērür olmağa rūḥü'l-kudūs anun megesi

527. HD s. 408, N4 52^a, N9 106^a, N15 131^a, GHB 99^b, P-.

1. Senin aşkının tuzağı can kuşunun kafesi olduktan sonra *cennete/uçmaya* zerrece kadar heves edersem kâfir olayım.
 - zerrece uçmağa: cennet-i a'lâya N4. cânun: 'ışkuñ GHB.
2. A can! Aşk, gönül şehrinin bekçisi olmasaydı, gam eşkıyası şimdiye dek zevk ve sefa dükkanını yıkmış olurdu.
 - yıkdı idi: yıkar idi N9.
3. Ey padişah! Gerdanına can ipinden bir dikenli halka takmayan kişi muhabbet mahallesinde aşağılık bir köpek dahi olamaz.
 - daḳmayan: taḳmayan N9.
4. Ey zahit! Âşığa öyle yakın durma, uzak ol, öte dur; zira kargalar aşk bülbülünün yâreni olamaz.
 - dur: тұr N9.
5. Ey zahit! Aşk arsası pehlivanların yeridir, öyle her önüne gelen namert orda at dolaştırılmaz.
6. Aşk öyle bir topluluktur ki kimin kulağına onun çan sesi ulaşsa kendinden geçer.
7. Ey Hayretî! Aşk ilahi bir sofradır ki Cebrail a.s. onun sineği olmak için can verir.

528.

Mefā'îlün mefā'îlün fe'ülün
Hezec + - - - / + - - - / + - -

1. yüzün naķşında duymamış ma'ānī
hemān řūret řatarmıř ĥalka mānī
2. yüzünde şol yēdi āyetden oldı
zuhūr-ı ma'nī-i seb'a'l-meřānī
3. hemān bākī kalan vechündür ancak
ķamu fānī durur bākī kalanı
4. řarāb-ı la'l-i nābuñdur ĥabībüm
ķabībünj dēdügi řol rūĥ-ı řānī
5. kerem ķıl 'āřık-ı dīdāra vā'iz
inēn 'arz eyleme bāġ-ı cinānı
6. ķulaķ dutmaz bilürsin ķıl ü ķāle
işidenler kelām-ı bī-lisānı
7. zebān-ı ĥāl ile anĥarsañ eşyā
vērür saña niřān-ı bī-niřānı

• megesi: kölesi N4.

528. HD s. 408, N4 52^a, N9 106^b, N15 131^b, GHB 100^a, P-.

1 Ey sevgili! Mânî, Senin yüzünün naķşlarındaki manayı/düzgünlüğü fark etmemiş de daima halka resim satıyormuş.

• duymamış: tuymamış N9, GHB.

2 Tekrarlanan yedi mananın ortaya çıkması yüzündeki yedi ayetten kaynaklanmaktadır.

• ma'nî-i: menba'-ı N4, N9. yüzünde: yüzünden GHB.

3 Baki kalan ancak ve sadece senin Veçhindir, gere kalan bütün şeyler yok olucudur. (Kur'an, 28/88. ayette geçen bir tabirdir.)

4 Ey Sevgilim! Tabibin şu ikinci ruh (şarap) dedidiği şey senin kırmızı (dudaklarının) saf şerbetidir.

5 Ey vaiz! Sevgilinin güzel yüzünün âşıklarına bir iyilik et de cennet bahçelerinden bahsetme.

6 Bilirsin ki varlığı olmayan sözü işitenler/hâl dilinden anlayanlar dedikoduya kulak asmazlar.

• dutmaz: tutmaz GHB. (N9'da sekizinci beyittir.)

7 Eğer anlarsan her şey sana hâl diliyle alametsiz olanın işaretini verir.

8. olur erbāb-ı ‘ışkuñ ḥāk-i rāhı
gönül gözine kühl-i ısfahānī
9. şakın ey ḥayretī bu rūbeh-i dehr
zebūn eyler neçe şīr-i jiyānı

529.

Mefā‘ilün mefā‘ilün fe‘ulün
Hezec + - - - / + - - - / + - -

1. cihānda zevk u şevk u kāmranī
mey ü maḥbūb u eyyām-ı cüvānī
2. kanı devr eylesün ol kan olası
demidür kim kıtavuz kana kanı
3. anuñla diriyüz dersek ‘aceb mi
şarāb-ı nāba āb-ı zindegānī
4. güzel olmayıcağ sākī şarāba
ḥarām olsun der isem rūḥ-ı şānī
5. hemān ey ḥayretī maḥbūb u meydür
cihānda şā‘irün rūḥ-ı revānı

8 Âşıkların yolunun toprağı gönül gözüne İsfahan sürmesi olur.

• (N4 ve N15’te beşinci beyittir.)

9 Ey Hayretî! Bu dünya tilkisi nice kükreyen arslanı alt etmiştir, kendini koru!

529. HD s. 409, N4 52^b, N9 107^a, N15 132^a, GHB 100^a, P-.

1 Cihanda zevk ve sefa şarap ve sevgiliyle, hayatın kām almak da günleriyle (olur).

• zevk u şevk: şevk u zevk N4, N15.

2 Ol kan olası kan (gibi şarabı) dolaştırısın, zira (cana can)/kana kan katmamızın vakti geldi.

• kıtavuz: kınavuz N4.

3 Biz onunla diriyiz. Saf şaraba hayat suyu dersek buna şaşılır mı?

4 Ey sakî! Güzel olmazsa şaraba ruh eşim dersem haram olsun.

5 Ey Hayretî! Cihanda şairin canı ancak sevgili ve şaraptır.

530.

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'iliün

Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. baş kodum bu āsitāna ben de çākerler gibi
işümi başa eiletsem tañ mı serverler gibi
2. kara toprağ idüm ammā işüm altun eyledüm
cevher-i hāk-i derünle kīmyāgerler gibi
3. ey meh-i burc-i sa'ādet ṭālī'ümdür bilürem
pāy-māl eden beni her dem kara yerler gibi
4. gözün üstinde kaşun var demesünler der isen
gel tecerrüd ihtiyār eyle kalenderler gibi
5. **hayret**inün dişlerün vaşfında olan nazmını
hurdedānlar dağdı cān gūşına gevlerler gibi

530. HD s. 410, N4-, N9 107^a, N15 131^b, GHB 100^a, P-.

- 1 Bu eşiğe ben de köleler gibi baş koydum, hükümdarlar gibi maksuda ulaşısam buna şaşılır mı?
- 2 Kara toprak gibi (değersizken), kimyagerlik yaparak senin eşik toprağının cevheriyle işimi altına çevirdim.
 - derünle: deründe N9, N15, GHB.
- 3 Ey saadet burcunun ayı olan sevgili! Beni daima kara toprak gibi ayaklar altına alan talihimdir, bilirim.
- 4 Gözünün üstünde kaşın var demesinler dersen, gel kalenderler gibi (hayattan) soyutlan.
 - gözün: yüzün GHB.
- 5 Ey sevgili! İncelikten anlayan kişiler, Hayretî'nin senin dişlerini hakkında olan şiirini inci küpeler gibi can kulaklarına taktılar.
 - vaşfında: nazmında N9, N15. dağdı: takdı N9.

531.

Fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. ğamzeler t̄irin atarsın baña rām̄iler gibi
yıkduñ a zālīm gön̄ül mülkin ḥarām̄iler gibi
2. ‘abdī šāhum ḥidmedün̄de ‘abd-i ḥās eyle beni
bendenem lāyık degüldür görme ‘ām̄iler gibi
3. bir ağız nāz u kirişmeyle kime versen selām
‘ömrüm ölmez ol ebed dārü’s-selām̄iler gibi
4. cür‘a-i cām-ı maḥabbet nūş eden abdāllar
hergiz ayılmadılar šāhum müdām̄iler gibi
5. šāh ḥaqqıyçün ḥatıboğlın görel’den ḥayretī
baş açuḫ abdāl olmuştur imām̄iler gibi

531. HD s. 411, N4-, N9 107^a, N15 132^a, GHB 100^b, P-.

- 1 A zalim! Bana atıcılar gibi yan bakış oklarını atıyorsun; haydutlar gibi gönül mülkünü yıktın.
 - ḥarām̄iler: virâneler GHB.
- 2 Ey Abdî padişahım! Beni hizmetindeki has kulun yap; ben senin kölenim, beni cahillerle bir tutmen uygun değildir.
- 3 Ey benim ömrüm! Naz ve işveyle kime bir defa selam versen, o cennet yurdundakiler gibi sonsuza dek ölmez.
 - ölmez ol: ol ölmez N9.
- 4 Ey padişahım! Muhabbet kadehinin dibini içen abdallar ayyaşlar gibi olup asla ayılmadılar.
- 5 Şah hakkı için! Hayretî, Hatiboğlu’nu gördüğünden beri İmamiye tarikatine mensup kimseler gibi pervasız bir abdal olmuştur.

532.

Fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + - -

1. yāsemenler şoyunup abdāl-ı fānīler gibi
dāğlar yandurdu lāle ḥānedānīler gibi
2. yakdı yandurdu beni senden cüdā ağıyārlar
ayrılık nār-ı cahīm anlar zebānīler gibi
3. saçdı yaşum yıldızın serçek-veş āteş-bāz-ı 'ışk
göklere boyandı āhum āsumānīler gibi
4. gizlüdür ḥaṭṭuṇ ḡubārında şehā esrār-ı 'ışk
şol ḥurūf içre nihān olan ma'ānīler gibi
5. gel berü ehl-i yakīn ol 'ışkı ḥāk bil **hayretî**
'arīf isen olma şol bāṭıl gümānīler gibi

532. HD s. 411, N4-, N9 107^a, N15 132^b, GHB 100^b, P 102^b.

- 1 Yaseminler ölümlü abdallar gibi soyundular, lāle de hanedan mensupları gibi dağları yandırdı/kırmızıya boyadı.
- 2 Senden ayrıyken rakipler beni yakıp yandırdı. Ayrılık cehennem ateşi, onlar da zebanilere benziyorlar.
 - anlar: eyler P.
- 3 Aşkın ateşbazı gözyaşı yıldızlarımı serçek gibi saçtığında ahım, âsumânî fişekler gibi mavilere boyandı.
 - (N15'te dördüncü beyittir.)
- 4 Ey şah! Harflerin içinde manaların saklı olması gibi, senin ayva tüylerinin gubarı yazısında da aşkın sırları saklıdır.
 - şol: şu N9.
- 5 A Hayretî! Beri gel, yakınlık ehli ol, aşkı hak olarak bil! Eğer arif bir kimseysen şu şüpheciler gibi olma!
 - ḥāk: bir N15.

533.

Fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. zülfi baş kaldırdı sancağ çekdi serverler gibi
kâküli baş vèrdi baş aldı dilâverler gibi
2. gitdi dil derbendini kesdi ẖarāmī gamzesi
gözleri cān mülkin aldı yine kâfirler gibi
3. ẖaḥbedür ey dil bu dünyā-yı deniye vèr ṭalāk
cüft edinme kendüñe ṭāk ol yüri erler gibi
4. ter ғazeller okuyup mecmū'a-i gülden yine
éttiler deryûze bûlbûller ғalenderler gibi
5. ḥaḥ budur inşâf edicek ṭatlusın ey ḥayretī
söze lezzetler vèürsin nazma şekkerler gibi

533. HD s. 412, N4-, N9 107^b, N15 132^b, GHB 100^b, P 102^b.

- 1 Zülfü başkaldırıp padişahlar gibi sancağını çekti, kâküli de dilaverler gibi baş alıp baş verdi.
- 2 Eşkıya gamzesi gitti gönül geçidini tuttu, gözleri kâfirler gibi yine can ülkesini aldı.
- 3 Ey gönül! Bu alçak dünya kahebenin tekidir, onu kendine eş edinme. Ondan ayrıl ve tek başına yiğitler gibi yürü.
- 4 Bûlbûller, yine gül mecmuasından taze gazeller okuyarak kalenderler gibi dilencilik ettiler.
 - deryûze: dervâze N9.
- 5 Ey Hayretî! İnsaflı olursak işin doğrusu ṭatlısın birisin, sözü ve nazma şeker gibi lezzetler katarsın.

534.

Fe'îlâtün fe'îlâtün fe'îlâtün fe'îlün

Remel + + - - / + + - - / + + - - / + + -

1. uğrın uğrın bakışuñ cānumı meftūn êtdi
‘ışķ düzdi yolum urdı beni mağbūn êtdi
2. ‘aql ü hūşum tağıdup zūlf-i perīşānı gibi
yine ol leyli-hırāmum beni mecnūn êtdi
3. rāzumuz ‘āleme fāş eyledi bir bir kamu āh
bir iken derdümüzi āh yine on êtdi
4. yine bir reng ile egnümde olan eskileri
gözlerüm yaşı birer cāme-i gül-gūn êtdi
5. dostum başını top eyledi meydānuñda
hayretîye yine ‘ışķuñ ‘aceb oyun êtdi

534. HD s. 412, N4 52^b, N9 107^b, N15 132^b, GHB 101^a, P 103^a.

- 1 Ey sevgili! Gizli gizli bakışın canımı sana meftun etti; aşk hırsızı yolumu keserek beni düşkün hâline getirdi.
 - cānumı: görölümü N15.
- 2 O Leyla salınışlım, aklımlı fikrimi dağınık saçları gibi dağıtarak beni yine Mecnun’a çevirdi.
 - tağıdup: dağıdup GHB.
- 3 Ah edişim, sırrımızi tüm âleme bir bir açık ederek bir olan derdimizi on katına çıkardı.
 - ‘âleme fâş eyledi bir bir kamu ah: bir bir kamu ah ‘âleme fâş eyledi N4. rāzumuz: derdümüz N15.
- 4 Gözyaşlarım, sırtımdaki eski giysileri yine bir şekilde gül renkli bir elbiseye çevirdi.
- 5 A dostum! Senin aşkın Hayretî’yi yine ne oyun etti de o, başını senin (oyun) meydanındaki topa çevirdi?

535.

Mef'ülü fā'ilätü mefā'ilü fā'ilün
Muzāri' -- + / - + - + / + - - + / - + -

1. bir dem unudup anmaz isem yār-ı cānumı
yārān-ı 'ışk odlara yaqun zebānumı
2. cānum fedā şu zāğa ki ben toprak olıcağ
cānān eşigine élede üstüh^vānumı
3. talduralar cihānı şadā-yı bülend ile
ger tağlar işide benüm āh u fiğānumı
4. tuğrā kaşun hayāli beni şöyle kıldı kim
mümkin degül hayāle getürmek nişānumı
5. yaqduñ cihānı odlara lutf eyle **hayreti**
gel āşikāre eyleme sūz-ı nihānumı

536.

Mef'ülü fā'ilätü mefā'ilü fā'ilün
Muzāri' -- + / - + - + / + - - + / - + -

1. bilmem néce édem saña senden şikāyeti
biñ haşr ola yazılmaya en kem hikāyeti

535. HD s. 413, N4 52^b, N9 107^b, N15 133^a, GHB 101^a, P 103^a.

1 Ey aşk dostları! Ben bir an olsun o can sevgilimi unutup onu anmayı bırakırsam dilimi ateşlerde yakın.

2 Ben toprak olduğumda kemiklerimi sevgilinin kapısına götüren kargaya canım feda olsun.

ilede: ilte GHB, P.

3 Cihani yüksek bir sesle doldursunlar; öyle ki benim ah edip haykırmamı dağlar işitsin.

• talduralar: doldura N4.

4 Tuğraya benzeyen kaşının hayali beni öyle yükseltti ki, (bana layık olan) nişanı hayal etmek mümkün değil.

5 A Hayreti! Cihani ateşlere yaktın, lütfet de gizli yangınını ortaya çıkartma.

536. HD s. 414, N4 51^a, N9 108^a, N15 132^a, GHB 101^a, P 103^a.

1 Bilmem seni sana nasıl şikāyet edeyim, en kısa hikayesi bile bin kere toplansa yine yazılamaz.

2. sūz-ı derûn-ı dilden eger yana yana âh
bir taşā söylesem eşer eyler Һarâreti
3. yok mıdur ey güzelligine ğâyet olmayan
oranı şîvenün ya cefânun nihâyeti
4. Һapun mülâzimini ra‘iyyet edinmeyüp
lâzım mıdur efendi yavanun ri‘âyeti
5. düşmez sarā şalınmaya her bir pelîd ile
bir var mı gör e ey boyı serv istikâmeti
6. mahrem edinme kendüne her türk-ṭab‘ı kim
elbette aҺmak olanun olmaz şadâḳati
7. bezm-i vişâl içinde güle oynaya rakîb
ḳan ağlaya revâ mı firâḳunḳa Һayretî

◆ en; en HD; bir N4; N15, P.

- 2 Bir taşā, gönlün iç yangınından yana yana bir ah etsem hararetlenme belirtileri gösterir.
 - derûn-ı: derûnı N15.
- 3 Ey güzelliğinin sonu bulunmayan! İşvenin ölçüsü, cefanın nihayeti yok mudur?
 - ğâyet: nihâyet N4. güzelligine: güzel-ligine N4, N9, GHB. taşā: daşā N15.
- 4 A efendi! Kapının gediklisini gözetmeyip yabancı kimselere itibar etmek uygun düşer mi?
 - lâzım mıdur efendi yavanun; lâzım mı her yavanun efendüm N4, N15; lâzım mı her yavanun efendi N9, P.
- 5 Ey servi boylu sevgili! Doğru bir tarafı var mı diye bir bak! Her alçak kimseyle salınarak yürümek sana yakışmaz. (istikamet: tasavvufta caizlik yerine kullanılıyor, bir var mı derken bir Allah'ı işaret eder, istikamet de yöndür. Allah'a giden bir yönü var mı demeye getiriyor)
- 6 Ey sevgili! Her hoyrat tabiatlı kimseyi kendine sırdaş edinme, elbette aҺmak olan kişinin sadakati olmaz.
 - elbette...sadâḳati: bî-ma‘rifet olanların olmaz ḳaḳîḳati P.
- 7 Rakip, kavuşma meclisinde gülüp oynarken Hayretî'nin senden ayrı kan ağlaması reva mıdır?
 - firâḳunḳa: firâḳunḳa N9.

537.

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'iliün

Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. gönlümün her dem hayāl-i yârdur eglencesi
ehl-i 'ışkuñ kanda ise var durur eglencesi
2. egleyen gönlüm hayāl-i kūy-ı dilberdür benüm
bülbül-i şūrīdenün gülzârdur eglencesi
3. dem-be-dem dilber lebi yâdına dil abdālınun
hānkhāh-ı 'ışkda esrârdur eglencesi
4. zāhidün mescid bucağı 'âşıkuñ künc-i belā
rind olanun gūşe-i hāmmârdur eglencesi
5. ğamdan āzād oldı şol dil-dādeler 'ālemde kim
hayretī gibi ğam-ı dildârdur eglencesi

538.

Mef'ülü mefā'ilü mefā'ilü fe'ülün

Hezec - - + / + - - + / + - - + / + - -

1. ey cān u gönül kıblegehi ya'nī ki hācı
sensin bu gönül hastası derdinün 'ilācı

537. HD s. 414, N4 51^b, N9 108^a, N15 133^b, GHB 101^b, P 106^b.

- 1 Gönülümün eglencesi her zaman yârin hayalidir. Âşıklar nerde olsalar eglenceleri vardır.
- 2 Benim gönlümü oyalayan gönül alıcı sevgilinin semtinin hayalidir; nitekim âşık bülbülün eglencesi gül bahçesidir.
 - kūy-ı: derd-i N15.
- 3 Gönül alıcı sevgilinin hatırasına karşı, gönül abdālının aşk tekkesindeki eglencesi daima esrardır.
- 4 Zahidin eglencesi mescit, âşığın bela bucağıdır. Rint olanın eglencesi ise meyhane köşesidir.
 - gūşe-i: hāne-i N4. mescid: cennet N15.
- 5 Hayretī gibi, eglencesi, gönülleri hükmü altına alan sevgilinin derdi olan o (sevgiliye) gönül vermiş kimseler âlemde gamdan kurtuldular.
 - dildādeler: dildâreler GHB; dildârlar P.

538. HD s. 415, N4 51^a, N9 108^a, N15 133^b, GHB 101^b, P 105^a.

- 1 Ey can ve gönlün kiblesi olan Hacı, bu gönül hastasının derdinin ilacı sensin.

2. gün başına bir tâc-ı şeref mi urınurdu
hâk-i kademün urmasa gün başına tâcî
3. bilmem nêcedür mîve-i bostân-ı vişâlî
êy tâze nihâlüm hele fûrkat inen acı
4. gel bezm-i belâda bize pend eyleme nâşîh
turşî ile hayrânun alışmaz çü mizâcî
5. gül ruhlarınun vaşfın êder **hayretî** şâfî
şol bülbül-i gülzâr-ı şafâ ya'ni du'acî

539.

Mef'ûlû fâ'ilâtü mefâ'ilü fâ'ilün
Muzâri' - - + / - + - + / + - - + / - + -

1. zevk u şafâ dedükleri derd ü belâ mı ki
mihr ü vefâ dedükleri cevri ü cefâ mı ki
2. şâh-ı cihân dedükleri êy h^vâce-i zamân
şol mülk-i 'ışkâ mâlik olan bir gedâ mı ki
3. vuslat dedüğün 'âşıka dilberlerin 'aceb
şol göz ucuyla eyledügi merhabâ mı ki

2 Eğer senin ayağ toprağın onun başına bir taç takmasaydı, güneş her gün ululuk tacını takınabilir miydi?

• bir: ger N4, N9, N15, GHB, P.

3 Ey taze fidanım! Kavuşma bağının meyvesi nasıldır bilmiyorum fakat ayrılık son derece acı.

• inen: katı N15.

4 Ey nasihatçi! Gel bela meclisinde bize nasihat vermeyi bırak. Esrar sarhoşunun ekşiyle arası yoktur.

5 Şu sefanın gül bahçesinin bülbülü olan duacın Hayretî! Gül yanağının güzelliklerini anlatır, onu saflaştırır.

539. HD s. 416, N4 51^b, N9 108^b, N15 133^b, GHB 101^b, P 106^a.

1 Bu zevk ve sefa dedikleri dert ve bela mı? Sevgi ve vefa dedikleri eziyet ve zulüm mü?

2 Ey zamanın sahibi! Şu cihan sultanı dedikleri kişi aşk mülküne sahip olan bir dilenci olmasın?

3 Senin vuslat dediğin, gönül alıcı sevgililerin âşığa göz ucuyla yaptıkları merhaba olmasın?

4. bir serv-i hoş-ıhırāma hevādār olup durur
gönlün kuşu hiç alçağa konmaz hümā mı ki
5. ol serv kāmēt ētse kıyāmet kōparur āh
bālā mı ki bu yoḥsa baṇa bir belā mı ki
6. şabr u karar u dil kāmūsı karşı çıkdılar
sulṭān gelür dēyü ‘acabā muṣṭafā mı ki
7. ḥaḳdan nazar olup baṇa ‘ayn-ı vefā ile
dār-ı fenāda yüzüme bir kez baḳa mı ki
8. yā kaşlarına ğamzesine bir ğazel dēdüm
ol bī-emāna ērişicek oḳıya mı ki
9. ēy ḥayretī bu derdi çeker var mı bir daḥı
yoḥsa cihānda yalnız ancak baṇa mı ki

• didüğün: didüğü N9, GHB, P. ‘âşıkā dilberlerün: ‘âşıkına dilberün N9, GHB, P. ‘aceb: hemân N15.

- 4 (A Hayretî!) Gönlünün kuşu hoş yürüyüşlü bir serviye âşık olmuştur, acaba o hiç alçağa konmayan bir Hüma kuşu mu?

• gönlün HD: gönül N4; gönlüm N9, N15, P. durur: тұrur N9.

- 5 O servi ayağa kalksa kıyametler kopartır. ah (o uzun boyundan)! Boy mu yoksa bela mı bilemiyorum?

- 6 Bir sultan geliyor, acaba Mustafa (a.s.) mıdır diyerek sabır, tahammül ve gönül karşılamaya çıktılar.

- 7 Hakkın bir nazarı/iyilik olarak dünyada bana vefa gözüyle acaba bir kez bakar mı?

• nazar olup baṇa: baṇa nazar olup N4.

- 8 Yay kaşlarıyla yan bakışlarına bir gazel dedim, acaba o amansız sevgiliye ulaşınca onu okur mu?

♦ yâ kaşlarına ğamzesine: bakışlarına kaşlarına HD, N4, GHB, P. (N4’te dördüncü beyittir.) irişecek: irse şuncak N15; irişen GHB. bī-emāna: bī-vefāya GHB.

- 9 Ey Hayretî! (Benim gibi) Bu derdi çeken başka biri daha var mı? Yoksa (bu dert) cihanda yalnız benim başımda mı?

• var mı bir daḥı: bir daḥı var mı N4.

540.

Mefā'îlün mefā'îlün fe'ûlün
Hezec + - - - / + - - - / + - -

1. güzelsüz ben kuluñ yokdur qararı
ki gülsüz bülbülün yokdur qararı
2. perişāndur kara zülfünden ayru
bu miskīn sünbülün yokdur qararı
3. şarāb-ı la'l-i nābuñ şevkī ile
delürmişdür mülün yokdur qararı
4. beni bülbül gibi zār etmeyince
o şüh-ı şengülün yokdur qararı
5. kapuñdan dūr kılma hayretīyi
efendisüz kuluñ yokdur qararı

541.

Mefā'îlün mefā'îlün mefā'îlün mefā'îlün
Hezec + - - - / + - - - / + - - - / + - - -

1. kalupdur şan'at-ı 'ışk içre ferhādun hemān adı
dil-i mecnūnum olmışdur zamānuñ şimdi üstādı

540. HD s. 417, N4 53^b, N9 108^b, N15 134^a, GHB 102^a, P 105^b.

- 1 Ben kulunun güzel sevgiliden ayrı kalmaya tahammülü yoktur; nitekim bülbül de gülsüz yerinde duramaz.

- ben kuluñ: kulunun

- 2 Senin siyah zülfünden ayrı bu zavallı/misk kokulu sünbülün kararı yoktur.

- 3 Lal dudaklarının saf içkisinin şevkiyle deliren şarap yerinde duramaz.

- la'l-i nābuñ: nāb-ı la'lün N4.

- 4 O gülen neşeli gül, beni bülbül gibi ağlatmadıkça yerinde durmaz.

- 5 Efendisiz kulun dayanağı yoktur, Hayretî'yi kapından uzaklaştırma.

- kapuñdan: tapuñdan N9.

541. HD s. 417, N4 53^b, N9-, N15 134^a, GHB 102^a, P 105^b.

- 1 Ferhat'ın yalnız adının kaldığı aşk sanatında şimdi Mecnun gönlüm zamanın üstadı olmuştur.

- zamānuñ: cihānuñ GHB. mecnūnum: mecnūnuñ P.

2. belâ ٲağında seng-i ğam keserken gönlümü görsün
şular kim bîsütün üzre görem dër kâr-ı ferhâdî
3. benüm bezm-i maḥabbetde ğam u ğuşşandır eglencem
ķosun bi'llâhi sultānum bu ben dil-dâdeyi şādî
4. 'aceb mi 'aşîķ olanlar ğam-ı cānāna cān vërse
tarîķ-ı 'ışķa 'azm eden ķişinün ğuşşadur zādî
5. eşitdi ḥayretî āhın felekde her melek ey meh
eşigünde saña érmez mi anuñ bunca feryādî

542.

Fe'îlâtün fe'îlâtün fe'îlâtün fe'îlün
Remel + + - - / + + - - / + + - - / + + -

1. cevri eliyle beni zâr edeli dölâb gibi
gözlerüm yaşı revân oldu aķar âb gibi
2. bend-i ğam ķomadı boynuma ٲolandurdu benüm
pire-zen dehr yine sünbül-i pür-tâb gibi

-
- 2 Bîsütün dağında Ferhat'ın yaptığı işi göreyim diyen kişiler benim gönlümü bela dağında ğam taşını keserken bir görsünler.

- ٲağında: dağında N15.

- 3 Muhabbet meclisinde benim eglencem senin ğamın ve derdindir. Benim sultanım, Allah için, bu ben âşığı mutlu hâlimde bıraksın.

- dildâdeyi divâneysi N4; üftâdeyi GHB, P.

- 4 Âşık olanlar sevgilinin derdi için can atsa buna şaşılır mı? Nitekim aşk yoluna giren kişinin azığı dert ve tasadır.

- 5 Ey ay! Felekte bulunan her melek Hayretî'nin ahını işitti. Senin eşiginde ettiği onun bunca feryadı sana ulaşmaz mı?

542. HD s. 418, N4 53^b, N9 109^a, N15 134^b, GHB-, P 103^b.

- 1 O sevgili, zulümle beni dolap gibi ağlattığından, gözyaşlarım su gibi akmakta.

- dölâb: ٲölâb N4, N15, P. oldu: olub N15.

- 2 Dünya kocakarısı bırakmadı! Yine ğam bağını, (sevgilinin) büküm büküm olmuş sümbül (saçı) gibi boynuma dolandırdı.

- ٲolandurdddu: dolandırdı P.

3. ḵaluban çāh-ı belālarda ẖalāş olmaz idüm
zülfi sevdāsı eger çekmese ḵullāb gibi
4. sāḵī-i dehr édüben ḵāse-i çeşmüm ṯolu ḵan
bezm-i miḥnetde baḡa şundı mey-i nāb gibi
5. bezm-i ğamda nece ḵan yutmayayın **ḡayretiyā**
dem-be-dem ṯāze ḵılur göṉlümi cüllāb gibi

543.

Fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün
Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. ẖāk ṯolsun dem-be-dem şol göz ki giryān olmadı
oda yansun yeridür her dil ki vīrān olmadı
2. lezzet almadı ḡayātı ni' metinden zerrece
her ki esrār-ı leb-i dilberle ḡayrān olmadı
3. ehl-i diller mecma'ında yeri yokdur dostum
şunlaruḡ kim 'aklı zülfün tek perīşān olmadı

3 Eğer sevgilinin saçının sevdası beni kanca gibi çekmeseydi bela kuyularında kalır, kurtulamazdım.

4 Dünya sakisi, sıkıntı meclisinde gözümün çanağını kanla doldurup bana saf şarap gibi sundu.

5 A Hayretî! Göṉlümü daima gül suyu gibi tazelandiriyor. Gam meclisinde nasıl kan yutmayayım?

• dem-be-dem: dem olur N9.

543. HD s. 418, N4-, N9 110^b, N15 134^b, GHB-, P 105^b.

1 Bir an olsun ağlamayı kesen gözün toprakla dolsa, harap olmayan her göṉül ateşlerde yansa yeridir.

• ṯolsun: olsun N9, N15. her: şol N15.

2 Göṉül alıcı sevgilinin dudağının esrarıyla sarhoş olmayan kişi kendi hayat nimetinden lezzet almadı.

• (P'de dördüncü beyittir.)

3 A dostum! Akli senin zülfün gibi perişan olmayan kişinin göṉül sahipleri arasında yeri yoktur.

4.  y hil l-ebr  mur d    dine  ri  medi
ka be-i k y nda  ol      ki  urb n olmadı
5. alımad  pertev-i mihr   ma abbetden na  b
 ayreti gibi  u kim   k ile yeks n olmadı

544.

Mef  l  me      me      fe     
Hezec -- + / + -- + / + -- + / + --

1. y  rab varup bir da ı ol y rı görem mi
 v re dil eğlencesi dild rı görem mi
2. bu  asta g    l derdine t m ra  rem mi
 a lı lar ile  ol gözi b m rı görem mi
3. uy huda durur d de-i ba tum  eb-i  amda
vaşlına  r p devlet-i b d rı görem mi
4. c n ne ki g lz rı durur b  b  l-i c n  
  h a layurak   h  dere  z r  görem mi
5.  u gibi rev ne olup ol serv-i rev n  
 ol n z ile  alınd  ı yolları görem mi

4 Ey hilal kaşlı! Senin semtinin K be sinde kendini kurban etmeyen      murat bayramına yetişemedi.

5 Hayreti gibi yerle bir olmayan kişi     ve sevgi güneşinden nasip alamadı.

544. HD s. 419, N4 53b, *N9 110b, N15 134b, GHB-, P 104b.

1 Acaba varıp o y ri bir daha görsem mi? Avare gönlün eğlencesi gönüllere hükmeden sevgiliyi görsem mi?

2  u baygın bakışlı sevgiliyi sağlık ve afiyet içinde görüp hasta gönlümün derdine deva bulsam mı?

•  ol: ol N15. (P de dördüncü beyittir.)

3 Ba tımın gözü uykudadır! Gam gecesinde ona kavuşup uyanıklık saadetinde ersem mi?

• d de-i ba tum:    m-i      m N4. devlet-i b d r: d de-i b d r P.

4 Can b  b  l n n g   bahçesi olan sevgiliyi bazen ağlayarak bazen inleyerek göreyim mi?

•   h...görem mi: vaşlına ir p devlet-i b d rı N15.

5 Su gibi akıp o salınan servinin nazlı nazlı yürüdüğü  u yolları göreyim mi?

• rev ne: rev n N4, N9, N15. (P de altıncı beyittir.)

6. fûrkât kılıcı yarasına çâre bulam mı
şol cevır ü cefâlar kılıcı yârı görem mi
7. yaşı gözümün eylemedin ‘âlemi deryâ
ëy **hayretî** kan ağlayu vardarı görem mi

545.

Mef'ûlü fâ'ilâtü mefâ'ilü fâ'ilün
Muzâri' - - + / - + - + / + - - + / - + -

1. dil murğınun belâ odına perr ü bālını
yağdı kül êtdi anmadı hergiz vebālını
2. nakķāş-ı ‘ışķ eyledi şu üzre resm-i cān
dil hānesinde yazdı nigārun ħayālını
3. dāğ urdı şevķ odı yine göğsine lālenün
yārun çü gördi gül ruķı üstinde ħālını
4. ëy meh saņa güneş bu cemāl ü kemāl ile
öykündi ise kendü ararmış zevālını
5. yād-ı lebünle gitse ğam-ı **hayretî** ne tañ
dāfi' durur çü bāde-i gül-gün melālını

- 6 Şu eziyet edici yârı göreyim mi? Ayrılık kılıcının yarasına çare bulayam mı?
- 7 Ey Hayretî! Gözümün yaşı dünyayı denize çevirmeden kan ağlayarak Vardar'ı göreyim mi?

545. HD s. 420, N4-, *N9 110^b, N15 135^a, GHB 102^b, P 104^b.

- 1 O sevgili, gönül kuşunun kolunu kanadını bela ateşinde yaktı kül etti; asla vebalını düşünmedi.
- 2 Aşk nakkaşı su üstene/ebru tepsisine can resmini yaparak gönül evine sevgilini hayalini işledi.
- 3 Sevgilinin yanağı üstündeki benini gördüğü için aşk ateşi yine lalenin göğsünü yaktı.
• şevķ: şol GHB.
- 4 Ey ay! Bu güzellik ve bu kemal ile güneş sana öykünmüşse, kendi sonunu hazırlamış demektir.
• cemāl ü kemāl: kemāl ü cemāl N15, GHB, P.
- 5 Hayretî'nin gamı dudağını hatırlamakla kaybolsa şaşılır mı? Zira gül renkli şarap onun üzüntüsünü gidericidir.

546.

Fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. ey selâmet isteyen dâyim melâmet ol yürü
olma hâlî 'ışkdan var ehl-i hâlet ol yürü
2. devlet istersen cihânda geç kanâ'at küncine
'izzet istersen hemîşe ehl-i zillet ol yürü
3. 'ışka kul olalı olduñ mâlik-i mülk-i belâ
begligün var ey gönül şâhib-vilâyet ol yürü
4. serv-i ser-keş başdan aşmasun ayaklandurma gel
bir kadem seyr-i gülistân et kıyâmet ol yürü
5. neçe bir ümmîd-i vaşl ile bu derd ü bu belâ
nâ-ümîd ol **hayretî** 'âlemde râhat ol yürü

• gitse ğam-ı: ğam yer ise N15; gitse ne ğam GHB. bâde-i gül-gûn: bâde görjüller N15, GHB, P.

546. HD s. 420, N4-, N9 111^a, N15 135^a, GHB 102^b, P 105^a.

- 1 Ey selamet isteyen kişi daima kınanmışlık içinde yürü; aşktan yana boş bulunma, daima hâl ehli olarak gez.
• N15'de ilk mısra "ey selâmet isteyen dâim melâmet ol yürü" şeklindedir.
- 2 Cihanda saadet ve huzur istersen kanaat köşesine geç, yücelik istersen her zaman aşağı olanlardan ol.
- 3 Ey gönül! Aşka kul olduğundan beri beka mülkünün sahibisin, beyliğin var, bir yurt sahibi olarak yürü.
- 4 Dik başlı serviyi çoşturma ki boyundan büyük işlere kalkışmasın, gel bir adım gülbahçesin mesiresinde kıyamet (kopartan bir sevgili) ol yürü.
- 5 Bu kavuşma ümidi, bu derd, bu bela nereye kadar! A Hayretî! Beklentiyi kes, âlemde rahat rahat yaşa.

547.

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'iliün

Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. bend-i 'ışka ben delü bağlanmayaydum kâşkî
göz görürken oda düşüp yanmayaydum kâşkî
2. gerçi 'ahd êtdün vefâya êtmedün 'ahde vefâ
'ahdüne ey bî-vefâ inanmayaydum kâşkî
3. leyli-i zülfün hayâlidür çü zencirüm benüm
âh ben mecnûn ebed uslanmayaydum kâşkî
4. dem-be-dem hâk ile oynar eglenürmiş hûblar
hâk olaydum bir nefes eglenmeyeydüm kâşkî
5. bāğ-ı hüsnin seyr éderdüm dün gece seyrümde âh
hayretî ol hâbdan uyanmayaydum kâşkî

547. HD s. 421, N4 55^b, N9 114^b, N15 140^a, GHB-, P 106^b.

- 1 Ben deli, keşke aşk bağına bağlanmasaydım; keşke gözüm gördüğü hâlde aşk ateşine düşüp yanmasaydım.
- 2 Ey vefasız! Her ne kadar hoşnut etmeye yeminler etsen de sözünde durmadın; keşke sözüne inanmasaydım.
 - 'ahd êtdün vefâya: 'ahdler êtdün ammâ N4; kim 'ahd êtdün ammâ N9; 'ahd êtdün velîkin N15.
- 3 Zülfünün karasının hayali benim zincirim gibidir; ah ben Mecnun delisi, keşke ebede kadar uslanmasam.
- 4 Güzeller daima toprakla oynayıp eğlenirlermiş, keşke bir nefes oyalanmaksızın toprak olsaydım.
- 5 A Hayretî! Ah keşke, sevgilinin güzellik bağını dolaştığım o dün geceki uykudan uyanmasaydım.

548.

Mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün
Hezec + - - - / + - - - / + - - - / + - - -

1. şarāb-ı lāyezāliden şu kim mest-i müdām oldı
aṇa hüşyārлық 'ālemde bir laḥza ḥarām oldı
2. büt-i ra'nāları koyup saṇa uyar mı ey vā'iz
şuṇa kim deyr-i dehr içinde pīr-i 'ışk imām oldı
3. yüzini kıblegāh édüp imām édineli zülfin
imāmīler gibi ey dil namāzum şubḥ u şām oldı
4. dem-ā-dem gözlerüm kan ağlamakla çıktı gözlükden
belā bezminde ḥūn ile pūr olmuş iki cām oldı
5. belā cāmını şol denlü içürdi sākī-i miḥnet
hele ey ḥayretī eksüklünün işi tamām oldı

548. HD s. 421, N4-, *N9 111^a, N15 135^b, GHB 102^b, P 105^a.

- 1 Ölümsüzlük şarabının daimî sarhoşu olan kişiye âlemde bir an olsun ayılmak haram olmuştur.
- 2 Ey vaiz! Aşk kilisesinde aşk pirinin kendisine rehber olduğu kişi o heykel gibi güzelleri bırakıp sana tabi olur mu?
♦ saṇa uyar mı: uyar mı saṇa N15. deyr-i 'ışk: deyr-i dehr HD, N9, N15, GHB.
- 3 Ey gönül! Yüzünü kible, zulfünü de imam edindiğimden beri İmāmīler gibi sabah ve akşam namazla mükellef oldum.
• ey dil: dâim P.
- 4 Daima kan ağlamaktan dolayı gözlerim göz olmaktan çıktı, bela meclisinde kanla dolu iki kadeh hâline geldi.
- 5 Ey Hayretî! Sıkıntı sakisi, bela şarabını o kadar içirdi ki, böylece zavallının işi bitti.

549.

Fe'îlâtün fe'îlâtün fe'îlâtün fe'îlün

Remel + + - - / + + - - / + + - - / + + -

1. nevbahâr oldı gönül sev yine şol bî-bedeli
eger uşlu isen 'âlemde deli ol be deli
2. yine bir gözleri şāhine şikâr oldı gönül
daķınur başına bir dāne güzel ırna telı
3. kılıcına düşüben ölmege cânlar verilür
hastalar şöyle kırılmış gibi ister eceli
4. dilerem kim düşüben yolına pā-māl ola dil
severem böyle levendāne olıcaķ güzeli
5. kıoyalum lāf u güzāfı gelün inşāf edelüm
hayretînün kıatı mestāne degül mi ğazeli

549. HD s. 421, N4-, *N9 111^a, N15 135^b, GHB 102^b, P 106^b.

N4 192b'de bu gazele Bezmî ve Halîmî'nin nazireleri bulunmaktadır.

- 1 Ey gönül! Yine bahar geldi, o benzersiz güzeli sev; akıllı biriysen âlemde deli ol deli!
- 2 Gönül, yine başına tek turta tüyü takınmış şahin gözlü bir güzelin avı oldu.
• daķınur: taķınur GHB.
- 3 Kılıcına düşüp ölmege can atılır, hastası olan (âşıklar) helak olurcasına ecellerini ararlar.
- 4 Gönül, yoluna düşüp ayaklar altında kalsın; böyle delikanlı olan güzeli severim.
• kim düşüben yolına pā-māl: eli ayağına düşüp hâk N15; anı ayağına düşüp hâk P böyle: şöyle P.
- 5 Gelin, boş konuşmayı bırakıp infaslı olalım; Hayretî'nin gazeli son derece âşıkane değil mi?

550.

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. boynuma zülfün ıakup bir bend-i pür-sevdā nebī
kıldı ben dīvāneyi başdan yine şeydā nebī
2. dīn ü imān kişverin göz göre tārāc étdiler
hey dēmezsın nā-müselmān gözlerüne a nebī
3. el vilāyetdür güzeller nāzeninler çok velī
cümlesinün serveridür ey dil-i şeydā nebī
4. düzağ-ı hicrānına bin kerre gördi yandüğüm
ben günehkāra şefā'at étmedi aşlā nebī
5. tā ki küfr-i zülfine imān getürdüm **hayreti**
rüz u şeb olmuş durur vird-i zebānum yā nebī

550. HD s. 423, N4-, N9 111^b, N15 135^b, GHB 103^a, P 106^b.

- 1 Ey Nebi! Saçların boynuma doladığı kara(sevdalı) bağ ile ben divaneyi yine baştan deli etti.
 - pür-sevdā: bî-sevdā N9. â nebî: vâ nebî N9, N15. ıakup: daıup N15, GHB, P.
- 2 A Nebi! Gözlerine kâfir demezsin fakat onlar göz göre din ve iman ülkesini yağmaladılar.
- 3 Ey çılgın gönül! Başka başka şehirlerde güzeller, nazlı sevgililer çok çoktur fakat Nebi hepsinin sultanıdır. kkk bildirme ekini farklı bir kelime de kullanmış
- 4 Nebi, ayrılık cehenneminde yandığımı bin kere gördü fakat ben günahkara asla şefaati etmedi.
- 5 Hayreti! Nihayet zülfünün karasına iman getirdim, şimdi gece gündüz dilimde zikrim yâ Nebi olmuştur.

551.

Fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + - -

1. sūret-i rahmānī bilmezsen eger mescūduñı
büt-perest olduñ yanılduñ bilmedüñ ma'būdın
2. vèrübën cān naqdini derd almaduñsa ey fakīh
seçmedüñ bāzār-ı 'ışk içre ziyāndan sūduñı
3. ümmet-i memdūh-ı aḥmedden degülsin şūfiyā
bū-lehebden edemezsen fark eger maḥmūdunı
4. çıkma rāh-ı 'ışkdan gel bir ṭarīk ile daḥı
bilmiş ol kim bulamazsın ka'be-i maḥşūdunı
5. az belā mıdur bu ğaflet başuñā ey **hayretî**
unıdup rüz-ı elesti aḥmadunı ma'hūdunı

551. HD s. 423, N4-, N9 111^b, N15 136^a, GHB 103^a, P 107^a.

- 1 Eğer secde ettiğini Rahmanî bir suret olarak bilmezsen, ilâhını tanıyamadın, yanıldın, putperest oldun demektir.
- 2 Ey fakih! Can sermayesini verip dert almadıysan aşk pazarında kârı zarârdan ayıramadın demektir.
♦ ziyândan sūduñı: zîyân u sūduñı HD.
- 3 Ey sofı! Eğer Mahmūdunu, övdüğün kişiyi Ebû Lehep'ten ayıramazsan Ahmet peygamber'in (s.a.v.) ümmetinden değilsin demektir.
- 4 Gel, aşk yolundan ayrılma! Değilse, bilmiş ol ki maksadının Kâbe'sine giden bir yol dahi bulamazsın.
• gel: kim N9, N15, GHB, P.
- 5 A Hayretî! Elest gününü unutup verdiği sözünü hatırlamadın. Bu gaflet senin başına az bela mıdır?
• unıdup: unıdup N15. başuñā: başuñda GHB.

552.

Fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. baña ey dil yine ol dildār incinmiş gibi
bülbüline ol yüzi gülzār incinmiş gibi
2. bir iki gündür inen evvelki gibi söylemez
baña ol tūṭī-i hoş-güftār incinmiş gibi
3. ağlamazdum dostlar bilsem günāhum n'édügin
uyuban düşmenlere ol yār incinmiş gibi
4. ey gönül ol gözlerüm nûrî ol 'ömrüm hāşılı
hāşılı yok bir iki gün var incinmiş gibi
5. olur oldu cān gibi gözden nihān ey haste-dil
ol melek-manzar perī-ruhsār incinmiş gibi
6. pādişehdür kılınun eksüklüğine kalmasun
ayağına düşüben yalvar incinmiş gibi
7. şu gibi düş ayağına mācerānı eyle 'arz
hayreti ol serv-i hoş-reftār incinmiş gibi

552. HD s. 424, N4-, N9 112^a, N15 136^a, GHB 103^a, P 107^a.

- 1 Ey gönül! O gönülleri hükmü altına alan sevgili yine bana incinmiş gibi. O yüzü gül bahçesi olan sevgili bülbüline incinmiş gibi.
 - bülbüline: bülbulinden P.
- 2 Bir iki gündür bana evvelki gibi çok söz söylemiyor; o hoş sözlü papağan bana incinmiş gibi.
- 3 A dostlar! Günahımın ne olduğunu bilsem ağlamazdım. O yār düşmanlara uyup bana incinmiş benziyor.
 - N9-, N15-, GHB-. (P'de beşinci beyittir.)
- 4 Ey gönül! O gözlerimin nuru, o ömrümün varı bir iki gündür yok; hasılı bana incinmiş benziyor.
 - nûrî ol: nûrî vü N9, GHB; nûrî o N15.
- 5 Ey hasta gönül! O melek simalı, can gibi gözden gizlenir oldu; o peri yüzlü bana incinmiş benziyor.
- 6 O sevgili incinmiş benziyor. Padişahdır! Ayağına kapanıp yalvar, kulunun kusuruna bakmasın.
 - N9-, N15-, GHB-.
- 7 Hayret! O güzel yürüyüşlü servi incinmiş benzer, su gibi ayağına düşüp ona (aşk) hikayeni arz et.

553.

Fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. dil metā'-ı vaşl için çok eşk-i ter harc eyledi
bilmedi olmaz yere bunca güher harc eyledi
2. varımadı ka'be-i maşşūda kaldı rāhda
gerçi kim varın tağıtdı nêçeler harc eyledi
3. zülfünün bir şemme bûyın almağ için bād-ı şubh
berg-i gülden bāğda çok sîm ü zer harc eyledi
4. şeyh-i şehir almadı bir nesne metā'-ı 'ışkdan
nağd-i 'ömri bilmedi ol bî-haber harc eyledi
5. bir pula şaymadı sîm-i eşki dilberler dirîğ
dökdi saçdı **hayretî** haylî güher harc eyledi

553. HD s. 425, N4-, N9 109^a, N15 138^a, GHB 105^a, P 103^b.

- 1 Gönül, kavuşma sermayesi için çok taze gözyaşları sarf etti; bilemedi, yok yere bunca cevheri harcadı.
 - olmaz yire: yok yirlere N15. bunca: GHB-.
- 2 Olan varını dağıttı, daha nicesini de sarf etti fakat maksat Kâbe'sine varamadan yolda kaldı.
- 3 Sabah yeli zülfünün kokusundan bir kokucuk almak için bahçedeki gül yaprağından çok altın gümüş dağıttı.
- 4 Şehrin yaşlısı bilemedi, aşk mülkünden gafil olarak ömür sermayesini ondan bir nesne almadan harcadı.
 - 'ömri: 'ömrin N9, N15. bilmedi: bilmedin N15. bî-haber: bed-güher N9.
- 5 Hayretî, gözyaşı gümüşünden döktü saçtı, hayli cevherler sarf etti fakat ne yazık ki gönül alıcı sevgililer buna pul kadar değer vermedi.
 - ♦ haylî: ya'nî HD, N15, GHB, P. dirîğ: yine GHB.

554.

Meḥ'ülü fā'ilätü meḥā'ilü fā'ilün

Muzāri' -- + / - + - + / + - - + / - + -

1. ol dem kanı k'ışüm dem-i zevk u şafā idi
ol dem kanı ki hem-demüm ol meh-liḳā idi
2. ol dem kanı ki 'ādeti cānānumuḅ baḅa
geh nāz u gāh 'işve idi geh vefā idi
3. dilde hemīše şî'r-i ṭarabnāk-i dil-güşā
elde müdām sāğar-ı 'işret-fezā idi
4. eşigi taşı başuma şāhāne tāc idi
ayağı tozu gözüme kühl-i cilā idi
5. bünyād urulmamışdı felek fülkine henüz
dil baḅr-i 'ışḳı ile anuḅ āşinā idi
6. ol dem kanı ki ḥayretî-i bî-nevā daḅı
bir server-i kerīm eşiginde gedā idi

554. HD s. 425, N4 54^a, N9 113^a, N15 138^a, GHB 105^a, P 109^a.

- 1 Hani o işimin zevk ve sefa sürmek olduğu zamanlar nerede? O ay yüzünün dostum olduğu dönemler nerede?
 - k'ışüm: işüm N15. (P'de mısralar yer değiştirmiştir.)
- 2 Hani o sevgilimin bana bazen naz bazen işve yapmayı, bazen de vefa göstermeyi adet edindiği o zamanlar nerede?
 - 'işve: şîve GHB, P.
- 3 O zamanlar, dilde daima gönle mutluluk veren şiirler; elde her zaman eğlenceyi arttıran kadeh bulunurdu.
- 4 Eşiğinin taşı başımda şahane bir taçtı; ayağının tozu gözüme parlaklık sürmesiydi.
 - taşı: daşı N15. gözüme: başuma N15.
- 5 Felek gemisinin temeli henüz atılmamışken gönül, onun aşk denizinin dalgıcıydı.
- 6 Hani nasipsiz Hayretî'nin bile cömert bir efendinin eşiginde dilenci olduğu o zamanlar nerede?

555.

Mef'ülü mefā'ilü mefā'ilü fe'ülün

Hezec -- + / + -- + / + -- + / + --

1. ol gözi güzel gezlese gözlese nişanı
bir kezden urur halka nişan étmege cânı
2. âvâzı zihî taldurur âfâkı ser-â-ser
ger ol kaşı yâ bir kez ele alsa kemânı
3. bizden geçübün gamze okın atma yabana
öldürme begüm bir neçe bî-nâm u nişanı
4. bir kez okun ey kaşları yâ sineme gelse
peykânına uyar yine elmez geçer ânî
5. maşşud okı ey **hayretî** ererdi nişâna
bir kez çekebilsem kara bağruma ben anı

555. HD s. 426, N4 54^a, N9 113^b, N15 138^a, GHB 105^a, P 109^a.

- 1 O güzel gözlü sevgili, gez ve gözle (hedefe) nişan alsa halka şeklindeki can nişanını bir atışta vurur.
 - gezlese gözlese: güzel gözlese N4. urur: iver N4; olur N9.
- 2 O yay kaşlı, yayını/kemanını bir kez eline alsa, onun sesi ufukları baştan başa ne güzel de doldurur.
 - ♦ âvâzı zihî: âvâz-ı zihî HD, N15, GHB, P; ah âz zihî N9. alsa: ala GHB.
- 3 Beyim! Bizi bırakıp yan bakış oklarını yabana atarak nam ve nişan sahibi olmayan birçok kişiyi öldürme.
 - bir neçe: bunca N9. yabana: nişâna GHB.
- 4 Ey yay kaşlı! Bakış okun sineme bir kez isabet etse, okuna uyarıda bulun da öldürmeden geçip gitmesin.
 - ♦ elmez: elmez N4, N15; ilmez HD.
- 5 Ey Hayretî! Ben onu dertli bağrımın bir kez çekebilseydim maksat oku hedefine ulaşmış, arzum yerine gelmiş olurdu.

556.

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. ëý dudağı āb-ı hayvānum helāk êtdün beni
 ëý sözi ser-çeşme-i cānum helāk êtdün beni
2. luţf ile cān vêrdün evvel bu dil-i pejmürdeme
 şonra aldun ƙahr ile cānum helāk êtdün beni
3. çeşm-i kâfir-kîşüñe uydun cefâlar eyledün
 göz göre ëý nâ-müselmānum helāk êtdün beni
4. baş ƙoşup her bir deniye şalınursın nâz ile
 ëý boyı serv-i ƙırāmānum helāk êtdün beni
5. rüşen êtdün künc-i ƙuffâş-ı dili pervâne-vâr
 yaƙdun ëý şem'-i şebistānum helāk êtdün beni
6. emdürüp her derdi yok nâ-merde vaşlun şerbetin
 hey meded her derde dermānum helāk êtdün beni

556. HD s. 427, N4 50^b, N9 113^b, N15 138^b, GHB 105^b, P 108^a.

- 1 Ey dudakları ölümsüzlük çeşmesi, ey sözleri can pınarım olan sevgili! Helak ettin beni.

◆ dudağı: ƙuƙağı HD, GHB.

- 2 Önce iyilik ederek bu perişan gönlüme can verdin; sonra kahredip canımı alarak beni helak ettin.

• luţf ile: luţf idüp N4.

- 3 Ey kâfir sevgilim! Kâfir dinli gözüne uyarak zulmettin. Göz göre göre beni helak ettin.

• cefâlar: ƙaƙâlar N15.

- 4 Ey güzel yürüyüşlü servi boylu sevgili! Her alçakla dost olup nazlı nazlı salınarak yürüyüşün beni helak etti.

• nâz ile: ƙâr ile GHB.

- 5 Ey gece kandilim! Pervaneye yaptığın gibi, gönül yarasasının bucağını aydınlatıp beni yaktın, helak ettin.

• N4-. künc-i ƙuffâş-ı dili: künc-i dil ƙuffâşını N9, N15. pervâne-vâr: vîrâne-vâr GHB.

- 6 İnsaf et ey her derde derman olan sevgilim! Her dertsiz (âşık olmayan) namerde kavuşma serbetinden tattırıp beni helak ettin.

• her derde: ey derde N9.

• N4-.

7. **hayretî**yi bende-i maqbûl iken redd eyleyüp
yâr edindün yadı sulţānum helāk êtdün beni

557.

Mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün
Hezec + - - - / + - - - / + - - - / + - - -

1. yine ey mürde-diller şād oluñ cānānumuz geldi
gönüller derdine dermān erişdi cānumuz geldi
2. bugün bir gevher-i maqşūda êrdük yine ‘āşıklar
ma‘ārif dürlerine kân olan ‘ummānumuz geldi
3. yine dil yūsufın çāh-ı dālāletden hālāş için
velāyet mısrına mālīk olan sulţānumuz geldi
4. bizi kurtarmağ için hīlesinden rūbeh-i nefsün
‘alīlik eyledi nāgeh kağan arslanumuz geldi
5. bizi bu zulmet-i ğafletden erişdi hālāş êtdi
delīl oldı yine ey **hayretî** burhānumuz geldi

7 A sultanım! Makbul kulun olan Hayretî'yi bırakıp başkalarını dost edindinerek beni helak ettin.

557. HD s. 427, N4 54^a, N9 113^b, N15 138^b, GHB 105^b, P 107^b.

1 Ey cansız gönüller, ne mutlu size ki sevdiğimiz geldi. Gönüller derdinin dermanı yetişti, canımız geldi.

2 Ey âşıklar! Marifet incilerinin kaynağı olan denizimiz gelişiyse biz bugün yine arzu ettiğimiz cevhere ulaştık.

• ‘ummānumuz: ‘irfānumuz N4. biz: bir N9, N15.

3 Velilik ülkesinin sahibi olan sultanımız, yine gönül Yusuf'unu dalalet kuyusundan kurtarmak için geldi.

• mısrına: mülkine N4, N9. dālālet: melālet GHB.

4 Kükreyen arslanımız, Hz. Ali gibi yücelik etti, bizi nefis tilkisinin hilesinden kurtarmak için anında yetişti.

5 Ey Hayretî! Dinimiz olan sevgili geldi ve aydınlattı. Yetişip bizi bu gaflet karanlığından kurtardı.

• delil:

558.

Fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. allāh allāh hoş 'aceb dildāra duş étdün beni
hoş melek-manzar perī-ruhsāra duş étdün beni
2. bir müferrih-leb güzel cānāna hayrān eyledün
yā ilāhī hoş 'aceb esrāra duş étdün beni
3. halkınun hep cān şatup derd almadur şan'atları
yine bir şenlik güzel bāzāra duş étdün beni
4. dīde-i bahtuma şu sepdün uyardun h'ābdan
nāgehān bir devlet-i bīdāra duş étdün beni
5. şu gibi cūş eyleyüp taşsam bulansam tan mıdur
od bıraktun cānuma dīdāra duş étdün beni
6. pādīşāh-ı mülk-i 'ışkam begligüm var hāşlı
bir kulına luṭfı çok hünkāra duş étdün beni
7. şevk u zevkumdan durur bülbul-veş efḡān étdüğüm
bir güler yüzlü gül-i bī-hāra duş étdün beni

558. HD s. 428, N4 52^b, N9 114^a, N15 138^b, GHB 106^a, P 110^a.

- 1 Allah Allah! Baş göz üstüne! Beni gönülleri hükmü altına alan şaşılacak bir sevgiliye rast getirdin. Aslına bakarsan, beni bir melek görünüslüye, bir peri yüzlüye kavuşturdun.
- 2 Ey Allah'ım! Beni dudakları ferahlık veren bir güzel sevgiliye hayran ettin, yoksa beni aslında esrara mı alıştırdın/sırlarla mı nail ettin?
- 3 Beni halkının sanatları can satıp dert almak olan bir pazara, yine bir şenliğe kavuşturdun.
 - şatup: virüp N9.
- 4 Su serperek bahtımın gözünü uykudan uyandı; beni ansızın bir uyanıklık saadetine kavuşturdun/talihimi uyandırdın.
- 5 Su gibi coşup taşıp bulansam buna şaşılır mı? Zira yüreğime ateş bıraktın, beni (sevgilinin) güzel yüzüne meftun ettin.
 - dīdāra: dīzāra N4. taşsam: daşsam N15.
- 6 Beni, kuluna karşı çok iyilik sahibi bir hünkara kavuşturdun, şimdi aşk ülkesinin padişahıyım, hasılıkelam benden iyisi yok.
- 7 Bülbul gibi figan edişim neşem ve mutluluğum sebebiyledir, zira beni güler yüzlü dikensiz bir gülle karşılaştırdın.
 - N9-, N15-, GHB-

8. sâye gibi bir kadem yanından ayru olmazam
vay ne zîbâ serv-i hoş-reftâra duş êtdün beni
9. yapdı yap yap **hayretî**nün bu yıkılmış gönlünü
şehr-i hüsn içre ne hoş mi'mâra duş idün beni

559.

Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. yine ey dil hoş 'aceb sevdâya duş êtdün beni
hoş onulmaz derde hoş gavğâya duş êtdün beni
2. yolumu nâgeh fezâ-yı 'ışka uğratdun benüm
yine bir pâyânı yok şahrâya duş êtdün beni
3. bağladun sevdâ-yı zülf-i yâr ile eṭrâfumu
yolda bir bin başlu ejderhâya dūş êtdün beni
4. 'ışka ğark êtdün vücūdum zevraḳın ey rûzgâr
hey meded hoş mevci çok deryâya duş êtdün beni

8 Beni öyle güzel, hoş yürüyüşlü bir serviye rast getirdin ki gölge gibi bir adım olsun yanından ayrılmam.

• N9-, N15-, GHB-. olmazam: olmasam N4; olmasun P. (P'de yedinci beyittir.)

9 Beni güzellik şehrinde öyle güzel bir mimarla karşılaştırdın ki Hayretî'nin bu yıkılmış gönlünü yavaş yavaş imar etti.

• bu: ol N15. şehr-i hüsn: şehr-i 'ışk GHB.

559. HD s. 429, N4-, N9 114a, N15 139a, GHB 106a, P 110b.

1 Ey gönül, gerçi beni devasız bir derde, çetin bir kavgaya uğrattın ancak yine öyle güzel bir sevdaya kavuşturdun ki.

• duş: şuş P (Sonuna kadar.) hoş 'aceb: 'aceb GHB.

2 Yolumu ansızın aşk düzlüğüne çıkardın, beni yine sınırı olmayan bir çöle düşürdün.

3 Her yanımlı yârin zülfünün sevdasıyla bağlayarak beni yolda bin başlı yılanlarla karşılaştırdın.

4 Ey felek! Vücut sandalımı aşk (denizinde) batırdın. Hey meded! Aslında beni çok dalgalı bir denize uğrattın.

5. müstedām ol **hayretī**ye h^vān-ı ğam çekdün bugün
yine kan hayrān iken hālvāya duş ētdün beni

560.

Mef'ulü mefā'ilü mefā'ilü fe'ulün
Hezec -- + / + -- + / + -- + / + --

1. gel girme beni öldürüben kana begüm hey
cānāna yaraşmaz ki kıya cāna begüm hey
2. hey dē meded ol ğamze-i hūn-rīzūne yoḥsa
kan eyledi uş göz göre mestāne begüm hey
3. yanuḡa çeküp düşmen-i bed-kīşi kemān-veş
gel atma beni ok gibi yabana begüm hey
4. kılma kuluḡı redd ēdüben düşmeni maḡbūl
zulm eyleme 'adl ēt yine şāhāne begüm hey
5. 'ār ētme gedādan bu cihāndur dem olur kim
hem-şoḡbet olur mūr süleymāna begüm hey

-
- 5 Var ol! Bugün Hayretī'ye bir gam sofrası sundun. çok şaşkın bir hâldeyken
yine beni tatlıya nail ettin?

• h^vān-ı ğam: hūn-ı ğam GHB, P.

560. HD s. 430, N4-, N9 109^b, N15 139^a, GHB 106^a, P 104^a.

- 1 Hey beyim! Beni öldürerek elini kana bulama, cana kıymak sevgiliye
yakışmaz.
- 2 Hey beyim! O kan dökücü yan bakışına “aman!” de, yoksa o sarhoş göz göre
göre kan cinayet işleyecek.
• mestāne: kâne GHB. yoḥsa: yoksa P.
- 3 Hey beyim! Kötü yollu düşmanı yay gibi yanına çekip, beni ok gibi yabana
atma.
• (P'de dördüncü beyittir.)
- 4 Hey beyim! Şine padişaha yakışır şekilde adalet et, zulmetme; kuluḡu geri
çevirip düşmana itibar etme.
- 5 Hey beyim! Dilenciden utanma. Bu cihandır, yeri gelir karınca Süleyman'ın
(a.s.) sohbet arkadaşı olur.

6. gāhî hele bendendür ‘ināyet nazarın kıl
bu **hayretî**-i vālih ü hayrāna begüm hey

561.

Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün
Remel – + – – / – + – – / – + – – / – + –

1. kırtarup tāb-ı teb-i ğamdan meded cānānumı
yā ilāhî sen ħalāş eyle belādan cānumı
2. kıomayup burc-i nuḥūsetde murādum necmini
ġam ḥusūfından berî eyle meh-i tābānumı
3. mışr-ı şıḥhatde serîr-i rāḥatun sulṭānı kıl
çāh-ı miḥnetden ħalāş ét yūsuf-ı ken‘ānumı
4. yā ilāhî reh-nümā édüp hidāyet necmini
al çıkar ġam varṭasından şāh-ı ‘ālî-şānumı
5. ol güzeller şāhına şıḥhatler olsun tek hemān
ķapusunda varayın kıurbān édeyin cānumı

- 6 A beyim! Bu şaşkın ve dalgın Hayretî de senin bir kulandır, ara ara iyilik nazarını lütfet.

• HD-, N4-, N9-, N15-, GHB-.

561. HD s. 430, N4 55^a, N9 114^a, N15 139^b, GHB 106^b, P 108^a.

- 1 Ey Allah’ım! Yetiş! Sevgilimi gam sıtmasının hararetinden kırtararak canımı beladan halas et.

• cānānumı: cānumı GHB.

- 2 İstek yıldızımı uğursuzluk burcunda bırakmayarak parlak ayımı gam tutulmasından koru.

• kıomayup: kırtarup P. nuḥūsetde: nuḥūsetden P.

- 3 Kenanlı Yusuf’umu sıkıntı kuyularından kırtarıp sıhhat ülkesindeki rahatlık tahtının sultanı kıl.

• (GHB’de dördüncü beyittir.)

- 4 Ey Allah’ım! Hidayet yıldızını rehber edip, yüce/Hz. Ali şanlı sultanımı gam tehlikesinden emin kıl.

- 5 Tek, o güzeller sultanı esenlik içinde olsun de ben daima onun kıpsına gidip canımı kıurban edeyim.

6. nēce nālān olmasun dil bülbüli k'āsīb-i teb
ğonce-i nesrīne döndürdi gül-i ḥandānumı
7. ḥayretī budur niyāzum kim şafā mir'atıdur
komasun jeng-i elemde ṭal'at-ı cānānumı

562.

Mef'ulü mefā'ilü mefā'ilü fe'ulün
Hezec -- + / + -- + / + -- + / + --

1. gönülüm seni çün gördi temennāsını buldı
mağşūdına erişdi tesellāsını buldı
2. yetürmiş idi gerçi gönül bir güher-i pāk
minnet ḥaḳa kim bir daḥı a'lāsını buldı
3. bülbul gibi cūş etse 'aceb mi dil-i şeydā
gül yüzünü seyr etdi temāşāsını buldı
4. erişdi yine 'id-i murāda deli gönülüm
çün yâ kaşunıñ ğurre-i ğarrāsını buldı

6 Gönül bülbulü nasıl inlemesin ki! Sıtma belası açılmış gülümü yaban gülünün goncasına çevirdi.

• dil: cân N15.

7 A Hayretî duam odur ki (Allah) sevgilimin sefa aynası olan yüzünü elem pasında içinde bırakmasın.

562. HD s. 431, N4 55^a, N9 109^b, N15 139^b, GHB 106^b, P 104^a.

1 Gönülüm, seni gördüğü vakit ne istediğini anladı, arzu ettiğine kavuşup teselli buldu.

• seni çün: çü seni N9.

2 Gönül, gerçi saf bir cevheri yitirmişti fakat Allah'a şükür, daha iyisini buldu.

• yitürmüş idi: [şaşadı] GHB. güher-i pāk: güher milketi GHB. aḳa: ḥaḳa GHB.

3 Çılgın gönülüm bülbul gibi çoşsa buna şaşılır mı? Manzarasını buldu, senin gül yüzünü seyretti.

4 Deli gönülüm yay kaşının parlak hilalini gördüğü için, yine arzu ettiği bayrama kavuştu.

• çün yâ: çünkim N15.

5. bi'llāhi nece 'ışk-ı mecāzî dēyelüm biz
leylî dēyü gördüm biri mevlâsını buldı
6. ey **hayretî** her kimse ki bu rāh-ı talebde
yêtürdi özin maqşad-ı aqşāsına buldı

563.

Fā'ilatün fā'ilatün fā'ilatün fā'ilün

Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. dostlar āzāde bir serv-i bülendüm var idi
bir boyı şimşāda kul olmuş efendim var idi
2. 'abdi olmuş bir güzeller şahının bir cān ile
'abdî derler adına bir beg efendim var idi
3. kesdiler tîğ-i cefā ile meded yoldaşlar
kul idüm boynumda bir müşkîn kemendüm var idi
4. muşhaf-ı hüsnün haqıyçün ey şanem sevdüm seni
bî-vefālar sevmege gerçi ki andum var idi

-
- 5 Vallahi biz buna nasıl beşeri aşk deriz! Birini gördüm, Leyla diye diye Mevlâsını buldu.

• 'ışk-ı: 'ışka N15. diyelüm biz: diyeyin ben GHB.

- 6 Ey hayretî! Bu talep yolunda kendini kaybeden kişi en yüce arzusuna ulaşmış olur.

• maqşad-ı: muqşid-i N4. talebde: tılısmı GHB.

563. HD s. 432, N4 55^a, N9 110^a, N15 140^a, GHB 106^b, P 104^b.

- 1 A dostlar! Ele avuca sığmaz yüce bir servi boylu bir efendim vardı ki bir şimşir boylunun hizmetine girmişti.
- 2 Bin can ile bir güzeller sultanının kulu olmuş, adına Abdî derler bir efendim vardı.
• olmuş: oldı N4.
- 3 Yetişin a yoldaşlar! Boynumda misk kokulu bir kemendim vardı, zulüm kılıcıyla kestiler.
• müşkîn: miskîn N15, GHB, P.
- 4 Ey heykel misali güzel sevgili! Gerçi vefasızları sevmemeye andım vardı, ancak güzellik mushafının hakkı için sevdim seni

5. senden umduğum budur kim geh geh aŗup d yesin
 ayret  d rler bir oŗmaduŗ levend m var idi

564.

Mef  l n me  l n fe  l n
Hezec + --- / + --- / + ---

1. görem mi gün yüzün  y  efendi
 lem mi  asret ile y  efendi
2. d r imiŗ ğayrı   ha bende oldu
benümçün m dde i      efendi
3. cef  t  iyle yüz bin p re k lsan
yüzüm d nd rmezem  a    efendi
4. dile öldür dile aŗ l  d mem yok
 ulun  urb nu am a    efendi
5.  ab l  td n bizi redd  t rak bi
in en yüz v rmese  amm  efendi
6. gezüp mecn n gibi de t-i bel da
i  md r  h u v veyl  efendi

5 Senden umduŗum şu ki, ara ara beni anarak " ayret  derler, iflah olmaz bir y   dim vardı." diyesin.

- kim geh geh aŗup: kim k' ŗuban N4; kim geh   h aŗup N15.

564. HD s. 432, N4-, N9 109^b, N15 140^a, GHB 107^a, P 104^a.

1 Yüzünü göreyim mi a efendi! Hasretinle  leyim mi a efendi!

-  lem mi: dutam mı GHB.

2   tiracı benim için, baŗka şahın kölesi oldu dermiŗ. Ha   efendi!

3 Efendim! Cefa k lcıyla yüz bin parçaya ay rsan da kesinlikle yüzümü çevirmem/hayır demem.

-  a   : a   (P'de dördüncü beyittir.)

4 A efendim! Dile  ld r, dile as, ben senin kurban nım asla hayır demem.

5 A efendim! Bizi kabul ettin, rakibe öyle çok yüz vermeyip yanından kovsan ya.

-  td n bizi: idüp bizi N9; eyle beni GHB.

6 Efendim! Benim iŗim Mecnun gibi bela çölünde gezip ah vah etmektir.

7. kara yazulu dervîş **hayretî**nün
 nedür başında bu sevdâ efendi

565.

Fe'îlâtün mefâ'ilün fe'îlün
Hafîf + + -- / + - + - / + + -

1. câna yâr ayrılığı kâr etdi
 tîğ-i hicrân dili figâr etdi
2. kime kıldı bu çarh-ı bûkalemün
 baña şol naqşı kim nigâr etdi
3. bûlbülün âşiyânın etdi diken
 karganun yuvasın bahâr etdi
4. nâgehân cân u dil kebûterini
 yine 'uqqâb-ı gam şikâr etdi
5. ğayrıdan ben şikâyet eylemezin
 baña her n'eylediyse yâr etdi
6. kağrı beg a benüm efendicüğüm
 bir kulından bu denlû 'âr etdi

7 A efendim! Kara yazılı dervîş Hayretî'nin başındaki bu sevda nedir böyle?

◆ sevdâ: gavgâ HD.

565. HD s. 433, N4-, N9 112^b, N15 137^a, GHB 104^a, P 107^b.

1 Yârin ayrılığı canıma işledi, hicran kılıcı gönlümü yaraladı. hicran
 kelimesi güncel Türkçe sözlükte yer alıyor.

2 Şu resim kadar güzel sevgilinin bana ettiğini bu bukalemun (karakterli) felek
 kime çektiymiş?

• şol: ol P. (N9, N15, GHB ve P'de üçüncü beyittir.)

3 Bûlbülün yuvasını diken, karganın yuvasını bahar etti.

• karganun yuvasın: yuvasın karganun N9, N15, GHB, P. (N9, N15, GHB ve P'de beşinci beyittir.)

4 Gam kartalı yine ansızın can ve gönül güvercinini avladı.

5 Ben başkalarından şikâyet etmiyorum, bana her ne yaptıysa yâr yaptı.

6 A benim efendiciğim! Hangi bey bir kulundan bu derece uzak durdu?

• efendicüğüm: efendicüğüm N15.

7. **hayretî** her belāḡa sulṭānum
ḥep belî dēdi ihtiyār ētdi

566.

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün
Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. tūtuşursa āteş-i ḥirmān ile ḥırmen gibi
cevr-i dildārı çeker dönmez dilā er zen gibi
2. ey perî ḡamzen oḡın gözler göz açup cümle ten
göz göz oldı tîr-i ḡamla cümleten cevşen gibi
3. kan yudup 'uşşāk dil-teng olduḡıyçün varuban
tāze ḡülsin gel sen açıl ḡül şen ol ḡülşen gibi
4. ol kabā ile şalınma gey şakın her cā meded
aḡız açmuşdur seni şarmaḡa pîrāhen gibi
5. ḡayl-ı ḡamdan her kaçan kaçsaḡ ēdersin ilticā
hayretî mey-ḡāne saḡa ḡayliden me'men gibi

7 A sultanım! Hayretî, senin her belana belî/evet diyerek rıza gösterdi.

566. HD s. 434, N4-, N9 110^a, N15 129^a, GHB-, P 100^a.

1 Ey gönül! Er olan, mahrumiyet ateşiyle harman gibi tutuşsa bile, kadın gibi dönmez, gönüllere hükmeden sevgilinin eziyetine tahammül eder.

• tūtuşursa: dutuşursa N9, N15 cevr-i cevri N15.

2 Ey peri yüzlü! Tüm varlığıyla gözünü açmış senin yan bakışının okunu gözlemeyen bedenim gam okuyla zırh gibi cümleten göz göz (delik deşik) olmuştur.

3 A sevgili! Âşıklar kan yutmakta, gönül darlığı çekmekteler. Sen taze bir ḡülsün, bu sebeple yetişip gel, ḡül gibi açıl, ḡül bahçesi gibi şen ol.

• N9-, N15-. (N9, N15 ve N7 130^a'da bu beyit yerine: "İre 'ömrüm haşılı merdāne erler elmeḡe/ cev-be-cev dār-ı cihānı devr idüp ḥırmen gibi" beyti bulunmaktadır. N15'te de bu beytin ilk mısraı yoktur.)

4 Aman o cahil rakiple her yerde salınarak yürümekten mümkün mertebe sakın! O seni gömlek gibi sarmak için aḡız açmış, fırsat kollamaktadır.

• cā meded: cāmda N9. (N9 ve N15'te üçüncü beyittir.)

5 Hayretî! Ne zaman gam sürüsünden kaçacak olsan meyhaneye sığınırsın, orası senin içni çoḡundan daha emin bir yerdir.

• me'men: mesken N9, N15.

567.

Müstefîlün müstefîlün müstefîlün müstefîlün

Recez -- + - / -- + - / -- + - / -- + -

1. bu lezzet-i güftâr ile bi'llâhi kim sevmez seni
bu hâlet-i reftâr ile bi'llâhi kim sevmez seni
2. bu ğamze-i ğammâz ile bu çeşm-i tîr-endâz ile
bu şîve ile nâz ile bi'llâhi kim sevmez seni
3. bu tûrra-i pür-çîn ile bu ğamze-i pür-kîn ile
bu tavr bu âyîn ile bi'llâhi kim sevmez seni
4. bu zülf-i 'anber-bâr ile bu tûrra-i tarrâr ile
bu hâl ü bu ruhsâr ile bi'llâhi kim sevmez seni
5. bu hânder kim sende var bi'llâhi şâhum kanda var
pâyuna düşüp bende-vâr bi'llâhi kim sevmez seni
6. bu **hayretî**-i bî-nevâ gördükde dil vârdi şağa
inşâf insâf edicek dilberâ bi'llâhi kim sevmez seni

567. HD s. 434, N4 54^b, N9 109^a, N15 136^a, GHB 103^b, P 103^b.

- 1 Allah aşkına, sözündeki bu tatlılıkla seni kim sevmez? Allah için, yürüyüşünde bu hâl varken seni kim sevmez?
 - lezzet-i güftâr: şîve-i reftâr N4. hâlet-i reftâr: lezzet-i güftâr N4.
- 2 Allah aşkına! Bu fitneci yan bakışınla, ok atan gözlerinle, bu işve ve nazla seni kim sevmez?
 - ğamze-i ğammâz: çeşm-i şâhid-bâz N4. şîve ile: şîve-i pür N4.
- 3 Allah aşkına! Bu bukle bukle saçlarınla, haşin yan bakışınla, bu eda ile bu kültürle seni kim sevmez?
- 4 A sevgili! Bu mis kokulu saçınla, bu hilekar kâkülünle; bu benle ve bu yanakla seni kim sevmez Allah aşkına?
 - HD-, N9-, N15-, GHB-, P-.
- 5 A şahım, vallâhi sende olan bu gülüşler kimsede yok! Allah aşkına köle gibi ayaklarına düşüp seni sevmeyecek olan kim?
 - vallâhi: billâhi N15, GHB, P.
- 6 A sevgili! Bu zavallı Hayretî seni görür görmez sana gönül verdi, kendini benim yerime koyarsan anlarsın, seni kim sevmez Allah aşkına?
 - ♦ gördükde dil virdi şağa: oldu kapuñda hâk-i pâ HD; gördükde dil virse n'ola N15. ed e sen de şehâ: edicek dilberâ N4, N9, N15, P.

568.

Fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. bir 'aceb menzil durur bu vādī-i 'ışk-ı ey perī
kim neçe dil murğı bu vādīde dökmişdür peri
2. şatmışam iki cihānı bir ʔolu peymāneye
gezdüğüm bāzār-ı 'ışk içre degüldür serserī
3. neçe dil abdāl olur bu hānķāh-ı ğam durur
'ışkdur pīri anuᅇ dervīş eder serverleri
4. ķanda isem bilmiş ol devletlü sulţānum benüm
'ışk-ı pākün teb'ası olur hāķīķat erleri
5. **ᅇayretī** ol meh-likā mihrinden istersen naşīb
zerre-i hāk-i deri ol zerre-i hāk-i deri

568. HD s. 435, N4-, N9 111^b, N15 136^b, GHB 103^b, P 106^a, N2 148^b.

1 Ey peri yüzlü! Bu aşk vadisi garip bir yerdir; nice gönül kuşu kanatlarını bu vadide bırakmıştır.

• menzil: vādī P. neçe dil murğı bu vādīde dökmişdür: bu vādīde döküpdür nice dil murğı P.

2 İki cihani bir dolu kadehe feda etmişim. Aşk pazarının içinde serseri gibi gezmeyoruz.

3 Bu, nice gönlün abdal olduğu gam tekkesidir. Onun piri aşktır, o nice uluları derviş eder.

• (N9'da ve N15'te dördüncü beyittir.)

4 A benim devletli sultanım! Nerede olursam olayım bilmiş ol ki senin saf aşkının tebası hakikat erleri olacaktır.

• HD-, N4-, N15-, GHB-. (Bu sırada N9'da kayıtlı olup bu şiire ait olmadığı anlaşılan iki beyit Kıt'alar bölümüne kaydedilmiştir. Bakınız: 585. şiir.)

5 A Hayretî! O ay yüzünün sevgisinden nasibin olsun istersen; yürü kapısının toprağının tozu ol.

569.

Mef'ülü mefā'ili mefā'ili fe'ülün

Hezec -- + / + -- + / + -- + / + --

1. ağyāra vefā cevır ise baña yêter oldı
ķapunķa řehā bendenķ uş itden beter oldı
2. řirīn lebünjün vaşfını taķrīr êder oldum
destümde hemān-dem ķalemüm neyşeker oldı
3. ķarřumda kemer ķuķdı bëlün reřķ ile cānā
inceldi tenüm ķıl gibi ķaddüm kemer oldı
4. zülfinde iken 'ārızı görse gözüm dêr
řād ol yine êy ĥasta gönül kim seķer oldı
5. hecrinde neler ķekdüğümi dêyiceķ eydür
bi'llāhi dê e **ķayretî** daķı neler oldı

569. HD s. 436, N4-, N9 112^a, N15 136^b, GHB 103^b, P 107^b.

- 1 Ey padişah! Başkalarına vefa gösterip bana eziyet etmen yetti! İşte bak! Kulun senin kapındaki itten beter hale geldi.
 - uş: ol N9. řehā: yine P.
- 2 şirin dudağının sıfatlarını yazacak oldum, elimdeki kalemim o anda şeker kamışına döndü.
 - oldum: iken N9.
- 3 Ey sevgili! Kemer karşımda belini kucaklayınca, kıskançlıkla bedenim ķıl gibi inceldi, boyum kemer gibi oldu.
 - tenüm: bëlüm P.
- 4 Gözüm, zülfüne bakıyorken yanağına görse "Ey hasta gönül, ne mutlu sana ki yine sabaha ķıktın" der.
- 5 Allah için a Hayretî! Sevgilinin ayrılığında neler ķektiğini anlat, daha neler oldu söyle!
 - dêyiceķ: göriceķ P. di e: daķı P. daķı: dê yā P.

570.

Fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. ey 'alāyıkdan mücerred dirilen 'īsā gibi
çarḥ-ı çārümdür yerün mihr-i cihān-ārā gibi
2. māyil olma gördüğün murdāra gel kerkes-mişāl
sākin-i kāf-ı kanā'at ol gönül 'ankā gibi
3. keşret-i bāzār-ı hırşa uğrama ey ehl-i zevk
güşe-i vahdet bulunmaz mülk-i istiğnā gibi
4. ger bütün dünyāyı kul etmek dilerseñ kendünce
bī-vefā olma benim çok sevdüğüm dünyā gibi
5. bī-tekellüf kāseseñ şındurmadın ey **hayretī**
kaşd-ı leyli gayrıdan mecnūnı istiğnā gibi

571.

Mef' ulü fā' ilātü mefā' ilü fā' ilün

Muzāri' - - + / - + - + / + - - + / - + -

1. gel kūy-ı 'ışka gir kı bu tāk-ı muḳarnesi
verme fenāya güşe-i beytü'l-muḳaddesi

570. HD s. 436, N4-, N9 112^a, N15 136^b, GHB 104^a, P 108^a.

1 Ey Hz. İsa gibi tüm bağlardan soyutlanmış olarak dirilen kişi senin yerin cihanı süsleyen güneş gibi feleğin dördüncü katıdır.

2 A gönül! Gel, akbaba gibi her gördüğün pis şeye meyletme; Anka gibi kanaatin Kaf dağında yaşa.

3 Ey zevk sahibi! Hırs pazarının kalabalığına uğrama! Gönül tokluğu evi gibi bir vahdet köşesi bulunmaz.

• hırşa: çarḥa P.

4 Ey benim çok sevdiğim! Eğer tüm dünyayı kendine kul etmeyi dilerseñ dünya gibi vefasız olma.

5 Ey Hayretī! İşin özü, Mecnun'un kasesini kırması Leyla'nın Mecnun'u başkalarından ayrı tuttuğunu gösterir gibi.

571. HD s. 437, N4-, N9 112^b, N15 137^a, GHB 104^a, P 108^b.

1 Gel aşk yoluna gir bu süslü kubbeyi bırak; bu kutsal evindeki köşeyi fani dünyaya değişme.

2. degme kabâya gerden eger mi şu kimse kim
bir būriyāya almaya gerdūn-ı atlası
3. mesken tūtalı biñ yaşa sen şāhbāz-ı ‘ışk
dil āşiyānına konımaz ‘aql kerkesi
4. iksîr-i hāk-i pāyuña göz dikdi ġālibā
toldurdu bād toprağ ile çeşm-i nergisi
5. kimün kapusına vara bî-çāre **hayretî**
yoğdur o bî-kesün dağı ‘ālemde kimsesi
6. ben gideli dili uzamış müdde‘ilerün
şemşîr-i nazmumı göricek kesdiler sesi

572.

Fe‘ilātün mefā‘ilün fe‘ilün
Hafîf + + - - / + - + - / + + -

1. be ne imiş bu yerlerün töresi
şîvesi çok püserlerün töresi

-
- fenâya: kabâya P.
2. Dünyayı bir hırkıya değışmeyen kişi, sıradan bir kaftana gerdan kırar mı/seçme bir cahile boyun eğer mi?
 - gerdūn-ı: gül-gūn-ı GHB.
 3. Çok yaşa ey aşk şahini! Sen yuva edindiğinden beri, akıl akbabası gönöl evine konamaz.
 - tūtalı: dutalı N15, P.
 4. Senin ayak toprağının iksirine göz dikmiş olacak ki rüzgâr nergisin gözünü toprakla doldurdu.
 - bād: yād N9.
 5. Çaresiz Hayretî kimin kapısına varsın, o sahipsizin de âlemde kimsesi yoktur.
 - ‘âlemde: dünyâda N15. bî-kesün: öksüzün P. (N9 ve N15 ‘de son beyittir.)
 6. Ben gideli âşık geçinenlerin dili uzamış fakat nazmımın kılıcını görünce seslerini kestiler.
 - GHB-.
572. HD s. 437, N4 55^a, N9 112^b, N15 137^b, GHB 104^b, P 109^a.
1. Bu yerlerin töresi, bu çok nazlı oğlanların âdeti neymiş böyle?

2. zer-i hâliş gibi eritdi beni
bundağı sîmberlerün töresi
3. bülbülinün yüzine gülmek imiş
dāyimā verd-i terlerün töresi
4. uymamağdur yalancı dünyāya
gerçegüm gerçek erlerün töresi
5. görmemekdür kimesnenün ‘aybın
merd-i şāhib-nazarlarun töresi
6. ‘aybdur yanlarında cümle hüner
turfadur bî-hünerlerün töresi
7. **hayreti** ‘ākile muhālifdür
kendüden bî-ḥaberlerün töresi

573.

Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün
Remel – + – – / – + – – / – + – – / – + –

1. yalnız şanmañ baña rahm etti cānān ağladı
acıdı mey gece meclisde kadeh kan ağladı

-
- 2 Buradaki gümüş göğüslülerin töresi beni saf altın gibi eritti.
 - sîmberlerün; sîm ü zerlerün P.
 - 3 Taze güllerin âdeti daima bülbüllerinin yüzlerine gülmekmiş.
 - 4 Benim bildiğim, gerçek erlerin töresi yalancı dünyaya uymamaktır.
 - uymamağdur: aldanmamağdur N4.
 - 5 Nazar sahibi yiğitlerin töresi kimsenin aybını görmemektir.
 - nazarlarun; hünerlerün N4.
 - 6 Onların yanında hüner göstermek ayıp sayılır, bu hüner beğenmezlerin âdeti biraz garip!
 - N4-. cümle yanlarında hüner: yanlarında cümle hüner GHB.
 - 7 Hayreti! Kendini kaybetmiş (âşıkların) âdeti akıllı kişilere muhalefet etmektir.
573. HD s. 438, N4-, N9 113^a, N15 137^b, GHB 104^b, P 108^b.
- 1 Bana yalnız sevgilinin acıyıp ağladığını sanmayın, gece mecliste şarap acıdı, kadeh kan ağladı.

2. başına 'ışkuñ bir od yandurdı kim dinlenmedi
yana yana şubha dek şem'-i şebistân ağladı
3. pister-i miñnetde şol denlû zebûn oldum ki âh
döne döne üstüme bu zâl-i devrân ağladı
4. gûş édüp feryādumı âh êtdi yêr yêr tağlar
gözlerüm yaşın görüp şular firāvân ağladı
5. oldılar cümle feleklerde melekler eşkbâr
göklere girdi benümçün ebr-i bārân ağladı
6. bana bir dem ne habîb êtdi teraḥḥum ne rakîb
dost u düşmen acıdı kâfir müselmân ağladı
7. pâdişāhum eşigünde neçeler güldi velî
ḥayretî-i vâlih ü ser-mest ü ḥayrân ağladı

-
2. Senin aşkın, başında öyle bir ateş yandırdırdı, gece kandili sabaha dek yana yana ağladı.
 - şubha dek: ḥâlûme N15. kim dinlenmedi: gerçi gelmedi P.
 3. Ah! Eziyet döşeğinde öyle zayıf düştüm ki devrin ihtiyarı (olan dünya) üstümde döne döne ağladı.
 - ki: kim GHB.
 4. Bazen dağlar çığlığını işitip ah etti, bazen de gözyaşlarımı gören sular çok ağladı.
 - êtdi yer yer: êtdi bir bir N9; êder idi P. tağlar: dağlar N15.
 5. Feleklerdeki bütün melekler yağmur gibi gözyaşı döktüler, göklerdeki yağmur bulutları dahi benim için ağladı.
 6. Dost düşman kâfir Müslüman herkes halime acıyıp ağladı fakat ne sevgili, ne de rakip bana asla merhamet etmedi.
 7. A padişahım! Senin kapında niceleri mesut oldu fakat dalgın Hayretî sarhoş ve şaşkın hâlde ağladı.
 - ḥayretî-i vâlih ü ser-mest ü ḥayrân: ḥayretî dinlenmedi her rûz-ı [yeksân] P.

574.

Mefā'īlün mefā'īlün fe'ülün
Hezec + - - - / + - - - / + - -

1. yine éy mürde cismüm cān görindi
devāsuz derdüne dermān görindi
2. hālāş olam gibi ğam zülmetinden
ki yine pertev-i rahmān görindi
3. çün ol gencine-i taḥkīka êrdüm
bu 'ālem baña bir vīrān görindi
4. çü taḫdum boynuma zencir-i 'ıṣkı
vücūdum baña bir zindān görindi
5. yine hışm ile miskīn ḥayretīye
bugün ol ḥazret-i sulṭān görindi

575.

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün
Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. şayd êder ol gözleri āhūyı bir kāfir gidi
bir yüzi kara köpek bir akçası vāfir gidi

574. HD-, N4-, N9-, N15-, GHB 156^b, P 100^b.

- 1 Ey ölü bedenim! Yine devasız derdinin dermanı olan o can göründü.
- 2 O Allah'ın güneş yüzlüsü ortaya çıktı, gam karanlığından kurtulmayı bekleyebilirim.
• pertev-i: pertevî P.
- 3 O hakikatlerin hazinesine ulaştığım zaman bu âlem gözüme virane gibi göründü.
- 4 Boynuma aşkın zincirini takındığım için bedenimin (ruhuma) bir zindan olduğu anladım.
• taḫdum: daḫdı GHB.
- 5 O Sultan hazretleri bugün miskin Hayretî'ye görüldüğünde yine öfkeliydi.

575. HD-, N4-, N9-, N15-, GHB 111^a, P 111^a, N6 153^a.

- 1 Akçası bol, köpek suratlı bir kâfir gidi o ahu gözlü sevgiliyi kaptı.

2. hâşılı gün-bâzlık fennini tahşîl eylemiş
ben de inşâf eyledüm keydi ‘aceb mâhir gidi
3. böyle bir vuslata nâ’il olmuş aşlâ görmedüm
ëy dirîgâ vay bu toñuz koca vay tevķîr gidi
4. gel ferâğat kıl yeter dünyâyı dil-gîr eyledün
bildügi şeytân ‘ilmi hey gidi hünzîr gidi
5. baña kimdür dëyü ibrâm eyleme ëy **hayretî**
adını bilmek hemân lâzımmış ha bir gidi

576.

Hicv-i melîh

Mefâ‘ilün mefâ‘ilün fe‘ülün
Hezec + - - - / + - - - / + - -
mefâ‘ilün mefâ‘ilün feülün

1. gerekdür ya mesîhî ya hayâlî
bize okuya şi‘r-i pür-hayâlî
2. halîlüm poñ yeme işün degüldür
ğazel dërsin velî yok dad u âli

-
- 2 Diyeceğim, hakkını teslim ediyorum ki o gidi, istinnâ ilmini tahsil etmiş ve hilesi şaşırtıcı şekilde başarılı.
 - 3 Ey zavallı Hayretî! Ben böyle bir vuslata kavuşmuş kimseyi görmüş değilim. Vay seni ihtiyar domuz, vay seni sağlam gidi.
 - böyle...görmedüm: gice gündüz ol perî rû ile bir yirde olur GHB; sâye gibi ol hümâdan ayrılmaz ah P.
 - 4 Hey gidi domuz gidi! Ancak şeytanın ilmini bilmektesin. Tüm dünyayı incittiğin yeter, gel vazgeç bu işten.
 - GHB-, P-.
 - 5 Ey Hayretî! O kimdir diye beni bunaltmayın. Fakat o Hâbir gidisinin adını bilmek lazım.
 - lâzımmış: lâzımdur P.
576. HD-, N4-, N9-, N15-, GHB 112^b, P 33^b, N2 51^a.
- 1 Bize hayallerle dolu şiir okumaya Mesîhî ya da Hayâlî gereklidir.
 - bize: yaz GHB.
 - 2 Halîlim, gazel söylüyorsun fakat ne tadı ne tuzu var. Bok yeme bu senin işin değildir.

3. g y r rsin egerçi Şi‘re h l‘at
vel kin bir n  e y rde yamalı
4. Şovuk  hen mi d gmekd r Őanursin
kem l   ma‘rifet sen a zavallı
5. Őa alun dan utan yüz  aras dur
Őa a düşmez  az  bu   l     li
6. in ende lezzeti yokdur bilürsin
bir ulu kişi olsa l ‘ub l 
7. d g nde beyt okursin d yim  sen
neyiki ehl-i beyt n evde h li
8. okursin cem‘ olup mecm ‘a gerçi
cem ‘at cem‘ olur ellerle h l 
9. d g nde sen ok  nakş u ter ne
 orend n h nede yelli yel li
10. senünle yine b   m z ger d r
eger  oŐ görmez isen bu ma  li
11. olupdur oğlan oyuncağı eş‘ r
bunun da hayreti  bitdi Őa al 

•   l: dili N2.

- 3 Evet, Şiire hilat giydireyorsun fakat onda ne yamalar bulunmaz ki?
- 4 A zavallı! Sen soğuk demir dövmeyi kemal ve marifet mi sanıyorsun?
•  hen mi: ayna mı N2, P.
- 5 Yüz karası olan dedikoduyu bırak, sakalından utan senin harcın değildir.
- 6 Bilirsin ki ulu bir kişinin laubali olması lezzet vermez.
- 7 Sen daima d   nlerde Ő ir okuyup duruyorsun ama evde hane halkının hali
nasıl acaba?
- 8 ToplaŐ p mecmua okursun fakat toplanan cemaatin elleri hep boŐtur.
- 9 Sen dükkanda  alıp söylersin, evdeki ahali yelli yelale (yer).
- 10 Şayet bu sözden hoŐlanmad ysan da biz seninle çok eskiden beri tan Ő z.
- 11 Hayreti ! Ő ir  ocuk oyuncağına dönmüş ve bitmiŐtir.

577.

Hece vezni

1. bir dīvāneyem ezeli ‘ışk pîrinden aldım eli
bende-i muḥammed ‘alî bir sersem deliyem deli
2. bir olmaz derdüm var olmaz gitdükçe artar onulmaz
gece gündüz ağlar gülmez bir sersem deliyem deli
3. esridüm kendüm bilmezsin ser-ḥoşın hiç ayılmazın
üç gün bir yerde olmazın bir sersem deliyem deli
4. ne ağlaram ne yârüm var ne bir meskenüm yârüm var
ne kendümden haberüm var bir sersem deliyem deli
5. ne kumaşum ne mālüm var ne dervîşem ne hālüm var
ne bir bellü kemālüm var bir sersem deliyem deli
6. ne şüfiyem ne abdālam ne dervîş ne ehl-i hālem
gāh serḥōşam gāh balbalam bir sersem deliyem deli
7. **hayretîyem** derd-mendem kemend-i ‘ışk ile bendem
yârüm yurdum yok levendem bir sersem deliyem deli

577. HD-, N4 56^a, N9-, N15-, GHB-, P 111^b.

- 1 Aşkın pirinden el aldım, ben ezelden beri divane olan, Hz. Muhammet ve Hz. Ali’nin kölesi sersem bir deliyim.
 - bir...eli: ne şûfiye ne şuf velî ne dervîş ne celķ ḥalli
- 2 Asla bir tane olmayan olmadık, deva bulmaz dertlerimle gece gündüz ağlayan ve hiç gülmeyen sersem bir deliyim.
- 3 Esrardan kendini kaybetmişim, hiç ayılmayan bir sarhoşum. Üç gün bir yerde kalamayan sersem bir deliyim.
- 4 Yerim yok yurdum yok kendimden habersizim, ne yârım var ki neye ağlayayım. Ben sersem bir deliyim.
 - meskenüm: mekânım P.
- 5 Ne kumaşım ne malım var, dervişlik de dervişliğin hali de benden uzak, bir kemal sahibi de değilim. Ben ancak bir sersem delinin tekiyim.
 - dervîşem ne: dervîşliğüm P; bir belli: belli bir P.
- 6 Sufi de olamadım abdal da, dervîş de olamadım hâl ehli de. Bazen sarhoşum bazen de bağırıp çağıran sersem delinin tekiyim.
- 7 Ben aşk kemendiyle bağlanmış olan dertli Hayretî’yim. Yerim yurdu olmayan bir serseri, sersem delinin tekiyim.

578.

Fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. bendesinün luṭf édüp şāhum şorarsa ḥālını
künc-i fūrḳatde mükedderdür dēyü aḥvālını
2. ol ala gözlüye ḥālüm ağlayup yoldaşlar
dēyeler ḳan ağlamakdan ala boyar şālını
3. nuṭḳ-ı bākün işidel'den zülfine dil bağlayup
terk édüp geçdüm cihānuṅ cümle ḳıl ü ḳālını
4. ḥāne-i fūrḳatde ben ḳaldum ebed bî-ḳāre āh
çekdürür her zāğa ol meh kāküli çengālını
5. ol güzeller şāhına budur niyāzum **hayretî**
gāh geh yād eylesün bu onmaduḳ abdālını

• Bu beyit P nüshasında şu şekildedir: Hayretî'yin derdmendin kemend-i 'ışk ile bendin/yerüm yurdum yok levendin bir sersem deliyem deli.

578. HD-, N4-, N9-, N15-, GHB-, P 99a.

- 1 Padişahım, lütfedip kulunun halini sorarsa hasret köşesinde keder içindedir deyin.
- 2 A yoldaşlar! O ela gözlüye ne kadar kötü durumda olduğumu anlatıp, şalını kan ağlayarak ala boyamakla meşgul desinler.
- 3 Korku sözünü işittiğimden beri saçına gönül bağlayıp dünyanın dedikodusundan vazgeçtim
- 4 O ay yüzlü her kargaya kâkülünün perçemini çektirirken ben hasret hanesinde sonsuz çaresizliğimle oturdum kaldım.
- 5 A hayretî! O güzeller şahından isteğim ara sıra bu iflah olmaz abdalını hatırlamasıdır.

KIT'ALAR ve DİĞER ŞİİRLER

579.

Meḫ'ülü fā'ilātü meḫ'ülü fā'ilün
Muzāri' - - + / - + - + / + - - + / - + -

1. ey şuffa-i sa'ādete mesned-niş'in olan
dāyim saḫa mu'īn ü mu'āvin ilāh ola
2. ḫalka-be-güş olup eşigünde hilāl-i 'id
mihr-i sipihr bende-i zerrin-külāh ola
3. bed-ḫ'āhuḫ olanuḫ yeri çāh-ı belā olup
bed-gūyuḫ olanuḫ işi feryād u āh ola
4. bir vech ile saḫa şu ki egri nazar kıluḫ
gözi sepīd olup yüzi dāyim siyāh ola
5. tiğün nēte-ki kātıl-i her bed-sikāldür
cūduḫ eli ma'ādin-i her nīk-ḫ'āh ola
6. her kim ki ḫaḫḫ-ı ni'metüñi zāyi' eyleye
ḫaḫdan naşibi kāt' ola 'ömri tebāh ola

579. HD s. 443, N4 56a, N9-, N15 140b, GHB 107a, P-.

- 1 Ey mutluluk sofrasında oturan kişi Allah daima yâr ve yardımcın olsun.
• mu'āvin: mu'âz N4.
- 2 Bayram hilali senin eşiginde kulağı halkalı kölen, gökteki güneş de altın başlıklı hizmetkârın olsun.
- 3 Kötülüğünü isteyen yeri bela kuyusu olup, hakkında kötü konuşanın işi inleyip ah etmek olsun.
- 4 Bir şekilde sana yan bakan kişinin gözü ak, yüzü kara olsun.
• kıluḫ: eder GHB.
- 5 Kılıcın ki her kötü niyetli kişinin katili olduğu gibi cömertlik elin de her iyi niyetli kişinin madeni olsun.
• cūduḫ: cevriḫ N15.
- 6 Her kim Hakk'ın nimetini zayı ederse, Hakk'tan nasibi kesilsin, hayatı mahvolsun.
• N4-, N15-, GHB-.

7. dāyim nēte-ki rûze geçüp rûz-ı ‘îd olur
her dem nēte-ki rûz u şeb ü sâl ü mâh ola
8. erbâb-ı fakra ma‘bed olup eşigün taşu
ehl-i niyâz olana kapuñ ‘îdgâh ola
9. ehl-i kemâle mesned-i ‘âlîdür eşigün
bu **hayretî** fakîre de pûşt ü penâh ola

580.

Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün
Remel - + - - / - + - - / - + -

1. ol durur ‘âlemde merd-i hoş-nihâd
tuta âdemden perî gibi kenâr
2. eylemiş uran bu emlâke binâ
dostluk bünyâdını nâ-üstüvâr
3. şehir cümle dost illâ kanı dost
halk cümle yâr illâ kanı yâr
4. dost gerçi bî-kıyâs u bî-‘aded
yâr gerçi bî-hisâb u bî-şümâr

7 Nasıl ki gece gündüz, yıl ve ay her zaman gelir geçer; aynen öyle de (oruç) günleri de geçer bayram günü gelir.

• niteki: nitekim N4. rûze: rûz N15. rûze geçüp rûz-ı ‘îd olur: rûz işigün secde-gâh olup GHB. her dem...ola: erbâb-ı fakra taş geçüp rûz-ı ‘îd ola GHB.

8 Eşiğinin taşı fakirlik ehlinin mabedidir; kapın ise dua ehlinin bayram yeridir.

• ma‘bed olup işigün taşu: taş işigün secde-gâh olup N4; daş işigün secde-gâh olup N15. erbâb-ı...ola: her dem niteki rûz u şeb ü sâl ü mâh ola GHB.

9 Kemal ehlinin yüce dayanağı olan eşğin bu fakir Hayretî’nin de yardımcısı olsun.

580. HD s. 444, N4-, N9-, N15-, GHB 107^b, P-.

1 Âlemde güzel yaradılışlı yiğit odur ki peri gibi insanlardan uzak dursun.

2 Bu mülkleri yapan kişi dostluk temelini dayanıklı yapmamış.

• tuta: duta GHB.

3 Tüm şehir dost fakat hani nerede? Halk cümleten arkadaş ama hani nerede?

4 Gerçi arkadaşlar kıyasa gelmez derecede sayılmaz; dostlar hesapsız ve sayısız.

5. anda ne vardur haķıķatden eſer
bunda ne mihr ü vefādan ſemme var
6. ğam güninde ne biri ğam-h^vār olur
buñ deminde ne seni biri añar
7. çünkü ‘ālemde vefā nāyāb imiş
hayretî sen saña yār ol saña yār

581.

Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün
Remel - + - - / - + - - / - + -

1. ben de bildüm çārsū-yı dehrde
yoğ imiş bî-kārlıķdan özge kār
2. bir nefesdür ‘ömr kılma i‘timād
bir hevesdür māl kılma i‘tibār
3. ‘izzetinde bu cihānuñ yok ſebāt
devletinde bu fenānuñ yok qarār
4. kimseye devlet degüldür cāvidān
kimseye ‘izzet degüldür pāydār

-
- 5 Fakat onlarda ne hakikatten bir iz, ne de sevgi ve vefadan bir zerre bulunur.
 - 6 Ne kötü günde biri dert ortağın olur, ne de birisi sıkıntı zamanında seni hatırlar.

• GHB-

- 7 Hayretî! Madem âlemde vefa kalmamış, sen kendi kendinin dostu ol/ başının çaresine bak.

581. HD s. 444, N4-, N9-, N15 141^a, GHB 107^b, P-.

- 1 Ben de anladım ki dünya çarşısında zarardan başka bir kar yokmuş.
• (N15’de matla ve mahlas beyitleri yer değiştirmiştir.)
- 2 Ömür bir nefestir, itimat etme! Mal bir hevestir, önemseme!
• ‘ömr: ‘ömr N15; ğam GHB.
- 3 Bu cihanın şerefının kalıcılığı yoktur, bu yokluk evinin saadeti devam etmez.
şebāt: qarār N15. devletinde...qarār: kimseye devlet degüldür pāydār. N15.
- 4 Devlet/saadet kimse için ebedi, şeref kimse için kalıcı değildir.
• N15-.

5. devleti letdür cihānuñ cāhı çāh
dirliği ‘ayn-ı elem tīmārı mār
6. ‘ākıl oldur ède varın der-miyān
‘ārif oldur ıtuta dūnyādan kenār
7. pādişāh olmak dilerseñ **hayretī**
eylegil bir tekye küncin ihtiyār

582.

Fe‘ilātūn mefā‘ilūn fe‘ilūn
Hafīf + + - - / + - + - / + + -

1. **hayretī** ehl-i ‘ışķa münkir olup
hōd-perest oluban fodūl olma
2. ‘ışķ şehrin koyup beyābāna
düşüben hem-nişīn-i ğül olma
3. bir perestāruñ eyle bu feleki
er isen zāl-i dehre ķul olma
4. deniz ol her ne dërse saña ‘avām
ķulağuña koyup melūl olma

-
- 5 Bu cihanın saadet dediĝi dayak, makam dediĝi şey çukurdur.
 - cāhı: cāyı GHB.
 - 6 Akıllı kimse malını ortaya döküp dağıtır, irfan sahibi ise dünyadan geri durur.
 - ‘ākıl: ‘âşık N15. ‘ārif: ‘ākıl N15. ıtuta: duta N15, GHB.
 - 7 Ey Hayreti! Padişah olmak istiyorsan, bir tekke köşesni tercih et.
 582. HD s. 445, N4-, N9-, N15 141^a, GHB 107^b, P-.
 - 1 A Hayreti! Âşıklara karşı çekışmeci olup gururlanıp büyüklük taslama.
 - 2 Aşk şehrini bırakıp çöllere düşerek sersemlemlerle bir olma.
 - 3 Yiĝitsen dünya kocasına kul olma, bu feleĝi kendi kölen haline getir.
 - bir: gel N15.
 - 4 Halk sana ne derse desin deniz gibi ol, önemseyip mahzun olma.
 - her ne dirse saña: saña her ne dirse N15, GHB.

583.

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün
Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. ben bir avuç toprağı redd et kapuñdan tek senün
konmasuñ toz pāk dāmānuña kurbān olduğum
2. ok gibi toğrı kılıc gibi derūnum şāfdur
dile redd et dile çek yanuña kurbān olduğum

584.

Mef'ülü fā'ilātü mef'ülü fā'ilün
Muzāri' - - + / - + - + / + - - + / - + -

1. n'olaydı hāk-i pāyuña ey bī-bedel güzel
çirkin yüzümi sürebileydüm güzel güzel

585.

Mefā'ilün mefā'ilün fe'ülün
Hezec + - - - / + - - - / + - -

1. halilî şi'r okurken der görenler
geyik destānına dönmişdür eş'ār
2. kıomaz her türk ağzından dirîğā
yoğurd ayranına dönmişdür eş'ār

583. HD s. 446, N4-, N9-, N15 142^a, GHB 108^a, P-.

1 A benim kurban olduğum! Yeter ki senin temiz eteğine toz konmasın. Var, sen bir avuç topraktan ibaret olan (Hayretî'yi) kapına koyma.

• senür; hemân N15, GHB.

2 Gönlüm, ok gibi doğru kılıç gibi saftır. İster at, istersen yanında tut.

584. HD s. 446, N4-, N9-, N15 142^a, GHB 108^a, P 112^a.

1 Ey benzersiz güzel! Çirkin yüzümü ayağının toprağına sürebilseydim ne vardı?

585. HD s. 446, N4-, N9-, N15 142^a, GHB 108^a, P-.

1 Halilî şiir okurken görenler, şiir geyik destanına dönmüştür, der.

2 Malesef şiir Türklerin ağzından düşürmediği yoğurt ayranına dönmüştür.

3. muḳallidler elinden ḥayret̄inün
dil-i vīrānına dönmişdür eş'ār

586.

Mef'ulü fā'ilātü mefā'ilü fā'ilün

Muzāri' - - + / - + - + / + - - + / - + -

1. ḳalam şu ğurbet ellerde memiyi görem mi
çirkin yüzüm ayağına düşüben sürem mi
2. dutuldum ğam duzağına düşüp ḳucağına
girüp vişāli bağına güllerin derem mi

587.

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. şu ḳuyup ocağıma yıkdı benüm mey ḥānemi
hey meded şimden ğerü mey-ḥāne mi mey-ḥāne mi
2. iki yüz kırk akçayı ḥarc eyledükden sonra
ḳaftanın rehn-i şarāb eden delü uşlana mı

3 Şiir, taklitçiler sebebiyle Hayretî'nin harap gönlüne benzemiştir.

586. HD-, N4-, N9-, N15-, GHB-, P 111^a.

1 Şarap, ocağıma su koyarak yuvamı dağıttı! Hey medet! Artık bana meyhane demeyin!

2 İkiyüz kırk akçeyi harcıyıp üstüne de kaftanını şaraba rehin bırakan deli uslanır mı?

587. HD-, N4-, N9 111^b, N15 140^b, GHB-, P-. (Bu şiir N15'de gazellerin sırasında yer almasına rağmen yalnızca iki beyit olduğu için buraya alındı. N9'da başka bir gazelle karışık hâlde bulunmaktadır. Bağlama uymadığı için tefrik edildi.)

1 Şarap ocağıma su koyup evimi yıktı. Hey medet! Artık ne meyhanesi, ne meyhanesi?

2 İkiyüz kırk akçeyi harcıyıp üstüne de kaftanını şaraba rehin bırakan deli hiç akıllanır mı?

EK

1.

1. tülû' it ey kamer tal'at güneş-ruhsârı görsünler
Bugün 'ışk ehli gelsin pür-cemâl-i yârı görsünler
2. niķāb-ı zülfünî ref' it yüzünden ey meh-i rûşen
ki 'âşıklar ruķunđan [şûret-i rahmānı görsünler]

2.

1. sīnemün bāğında bitmiş bir ağaçda iki dal
biri ĥurma bir elma biri sükker biri bāl
2. ol iki dāl üzre biten iki elma müslimīn
biri yeşil biri kıızıl biri şarı biri al
3. ol iki elma didüğüm iki kuşdur nigār
biri ĥūrī biri kumri biri tūtī biri bāl
4. ol iki kuşı tutıcaķ ben aydayum sen işit
birine bak birini gör birin alma birin al
5. birinün ağzında mim var birinün gözlice hā
birinün zülfinde cim var birinün dāl ile zāl
6. işbu sırrı bilmege 'ārif gerekdür ĥayretī
biri nūr-ı muşafādur biri vahy-i zū'l-celāl

3.

1. eger yārüm benümle yār olursa
ne ġam baņa cihān aġyār olursa
2. şehā sevdüm seni ayruķ gerekmez
cihān başdan başa ĥübān olursa

-
1. HD-, N15 14a. (Bu şiir derkenarda bulunmaktadır.)
 2. HD-, N18 20^b. Bu şiir Âşık Ömer'in Divan'ında 833. şiirdir. N18'de Hayretî mahlasıyla kaydedilmiştir. Hayretî Bu şiire İsmâil Hakkı Bursevî şerh yazmıştır
 3. HD-, N15 142^a. (Bu şiir N15'te zahriye bölümünde bulunmaktadır. Aynı sayfada Hayretî divanından şiirler bulunduğu için ihtiyaten ekler bölümüne alındı.)

SONUÇ

Hayretî XVI. yüzyılda sade ve âşıkane şiirleriyle halk arasında sevilmiş, melametî meşrebi ve Rumeli abdalı kimliğiyle ön plana çıkmış bir şairdir. Bu çalışmada *Hayretî Divanı*'nın daha önce değerlendirilmemiş olan 23 nüshası taranmış, uygun görülen 5 nüshadan hareketle yeni bir tenkitli metin hazırlanmış ve şiirlerin dil içi çevirileri yapılmıştır. Çalışma üç bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde Hayretî'nin hayatı, eserleri, çevresi ve şairliği hakkında bilgi ve değerlendirmeler bulunmaktadır. İkinci bölüm bu çalışma ile ortaya çıkan divan metninin muhteva, vezin, deyimler ve kalıp ifadeler yönünden incelenmesinden oluşmuştur. Yine metin tesisine konu olan nüshalar bu bölüm sonunda tanıtılmıştır. Üçüncü bölüm çalışmanın esası olup yeni elde edilen nüshaların karşılaştırılması neticesinde ortaya çıkan *Hayretî Divanı*'nın metni bu bölümde yer almıştır. Bu bölüm tenkitli metinden ve şiirlerin dil içi çevirilerinden oluşmaktadır.

İlk bölüm Hayretî'nin adı ve mahlası, doğum yeri, ailesi, eğitimi, mesleği, mezhebi, meşrebi, ölümü ve şairliği üzerine verilen bilgi ve değerlendirmelerden oluşmaktadır. Bu bölüm şu şekilde özetlenebilir:

El-hayret kelimesine nispet î'si eklenmesiyle oluşan Hayretî kelimesi bir şaşkınlığa uğramış, donup kalmış anlamlarına gelir. Divana bakıldığında Hayretî mahlasının en çok esrar sarhoşluğu, içki sarhoşluğu, aşk şaşkınlığı sebebiyle meydana gelen bir donup kalma halini ifade edecek şekilde kullanıldığı görülmüştür. Zaten şairin kendisini tanımlayışı da 'dalgın ve şaşkın Hayretî' veya 'dalgın ve sarhoş Hayretî' anlamlarına gelen *Hayretî-i vâlih ü hayrân* şeklindedir. Hayretî'nin mahlasını hem gerçek hem mecaz anlamlarıyla hayatı ve edebi kişiliğiyle uyum içerisinde kullandığı söylenebilir.

Vardar Yenicali bir şair olan Hayretî, Yusuf-ı Sineçak'ın kardeşi, Usûlî, Mesîhî ve Hayâlî'nin hemşehrisidir. Hayretî'nin mektup gazelinde selam yolladığı yakın dostlarının isimleri şu şekildedir: Evrenoszadelerden Abdî Bey, Molla Usûlî (şair), Müderris Hazretleri, Kadızâde, Ahmed, Halilullah Bey, Hüsvrev, Ahmed Şâh, Ahmed-i Dîvâne, Derviş Ubeydî, Derviş Abdî, Kayyum-zâde, Hasan Bâlî, Terzi

Ferrûh ve Hüseyin. Bu gazel sayesinde Hayretî ile Usûlî arasındaki karşılıklı haberleşmenin bulunduğu tespit edilmiştir. Zira *Usûlî Divanı*'nda Hayretî'den bahsedilmiş mi diye baktağımızda 119. şiirin 6. beytinin Hayretî'nin bu mektup gazeline verilmiş bir cevap olduğu görülmüştür. Hayretî, şiirin son beytinde *Dimedi yârân dirîgâ lutf idüp bir kimseye / Hayretî-i vâlih ü hayrâna bizden eyle 'ışk* diyerek dostlarından kendisine bir cevap gelmediğinden yakınmış, Usûlî de Hayretî'nin bu serzenişine *Harîm-i yâre vaurken eğer vâdî-i hayretde / Bulursañ Hayretî-i vâlih u hayrana aşk eyle (Usûlî Dîvânı, 119/6)* diyerek güzel bir mukabelede bulunmuştur.

Ortaya çıkan yeni şiirlerin de katkısıyla Hayretî'nin, Hayâlî ve Mesîhî'nin şiirlerini hayallerle dolu bulduğu, Usûlî, Halîlî, Ferîdî, Râzî Bey, Hatiboglu, Şeyh İbrâhim Gülşenî, Balım Sultan, Fazlullah-ı İlâhî gibi isimlerle de ilgi veya yakınlığının bulunduğu tespit edilmiştir

Tezkire yazarlarına göre Hayretî'nin şiirin her türlüsünde kadir, yaratılışından marifet ilimleriyle dolu ve tasavvuf ıstılahlarını kullanmakta mahir bir şairdir. Kelam ilmini bilecek kadar iyi bir eğitim almış ve *çelebi* ünvanıyla anılmıştır. Makbul İbrahim Paşa, Gazi Şemseddin Ahmed Bey, Abdî Bey, İshak Bey gibi devlet ricaliyle münasebet kurması elbette belli bir yetişmişlik seviyesinin göstergesi kabul edilebilir.

Hayretî tımar sahibi bir sipahidir. Uzun bir ömür sürdüğünü tahmin ettiğimiz Hayretî ömrünün son dönemlerinde sebel hastalığı sebebiyle görme kabiliyetini yitirmiştir. Ömrünün geç dönemine kadar kalemini bırakmamış, şiir söylemeye devam etmiştir. Bu dönemde Hayretî'nin şiir meclislerine ulaşmasında Yûsuf-ı Sineçâk'ın yetiştirmesi Güvâhî isimli daha genç bir şair kendisine yardımcı olmuştur. Gücü kuvveti yerindeyken eli kılıç tutan şair ihtiyarlık çağında da şiir vasıtasıyla akıncıların kalpleriyle kılıçlarının arasını birleştirmek şeklindeki vazifesini icraya devam etmiştir. Dirliği yüksek bir tımara sahip olamamış ve hayatı maddi sıkıntılar içinde geçmiştir.

Hayretî *Ca'ferî*dir. *Hulefâ-i Râşidîn*'den saygıyla bahseder. Kendisi Bektâşîlik yolunu tutmuş bir Rumeli abdalıdır.

Hayretî'nin çağdaşı ve ardılı olan tezkire yazarlarının onun şairliği ve kişiliği hakkındaki tespitleri bizim tespitlerimize de uygun düşmektedir. Sözü kolay ve akıcı şekilde söyler. Sanat endişesi taşımamasına rağmen şiirleri anlamı güzelleştiren, okuyucuyu dikkate sevk eden, anlaşılması zor olmayan ifadelerle yüklüdür. Beyitlerde harf oyunları yapmayı sever. Şiirlerinde dinî ve tasavvufi terminolojiyi ustaca ve kolaylıkla işler. Hayretî, içinde duyduğunu söyleyen, kaleminde hissettiğini yazan bir duygu şairidir. Şiirini okuyanlar şairin muradına kolaylıkla vâkıf olurlar. Başka bir deyişle okuyucular, şairin kalbinde olanla dilinde olanın farklı olmadığına ikna olurlar. Hayretî, şiirlerinde doğal, perdesiz ve anlaşılır bir dil kullanır. Hoşuna gitmeyen durumlarda argo ve küfür içeren şiirler söylemekten de geri durmamıştır. İfadeleri özlü ve yoğundur. Hayretî'nin vezin tercihleriyle alakalı dikkat çekici husus 587 şiirin 270 tanesini *Remel* bahrinin *fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün* kalıbıyla yazmış olmasıdır. Bir başka ifade ile şiirlerinin %46'sını aynı vezinle yazmıştır. Bu bakımdan Hayretî'nin *Remel* (*Koşma*) bahrinin anılan vezniyle zorlanmadan şiirler söylediği görülmüştür. Hayretî nazire mecmualarında ismine sıkça rastlanan bir şairdir. 16. yüzyılın önemli nazire mecmualarından *Pervâne Bey Mecmûası*'nda en çok şiiri bulunan 17. şair konumundadır. 92 şiirinden 13'ü zemin şiirdir ve zemin şiirlerine 64 nazire yazılmıştır. Bu rakamlardan anlaşılacağı üzere Hayretî edebî mahfillerde beğenilen bir şair olmayı başarmıştır. *Hayretî Divanı*'nın fal bakmakılmak için kullanması da Hayretî'nin halkın rağbetini kazanmış bir şair olduğunu göstermektedir.

Hayretî'nin kişiliğini şekillenmesinde Yenice'deki siyasî ve tasavvufi atmosferin çok önemli bir etkisi bulunmaktadır. Bu tasavvufi ortam onu melâmet ehli bir abdal dervîşi haline getirmiş, gaza coğrafyasındaki siyasî ortam ise onun fütüvvet sahibi olmasını sağlamıştır. Hayretî şiirleri kalender, gazî, câferî mezhep, laubali meşrep, fütüvvet ve melâmet ehli bir abdal tipini tasvir eder. Bu tip *Rumeli abdalı*'dır. Abdal kelimesi Hayretî divanında 79 kez geçmekte Hayretî de kendisini bu şekilde tanımlamaktadır.

Birinci bölümün son kısmı Hayretî'nin eserlerinin tanıtımıdır. Hayretî'nin *Dîvân*'dan başka Baharistan ve Mahabbetnâme isimli iki

mesnevîsi ve Belgrad ve Yenice için yazılmış iki şehrengizi bulunmaktadır. Nâme-i Hayretî isimli müstakil mesnevisinin ise *Belgrad ve Yenice* şehrengizlerinin başına eklenmiş 185 beyitlik bir manzume olduğu tespit edilmiştir.

Çalışmanın ikinci bölüm *Hayretî Divan*'ının şekil ve muhteva bakımından tanıtımını içermektedir. bu çalışmanın tanıtımıdır. Şiirlerin vezinlerine dair istatistikî bilgiler verilmiş, deyimler, atasözleri ve kalıp ifadeler tablo halinde sunulmuş ve tenkitli metin oluşturulurken faydalanılan nüshalar bu bölüm dâhilinde tanıtılmıştır.

Mürettep bir divan olan *Hayretî Divanı*, 20 kaside, 41 musammat, 518 gazel ve mukattaat bölümündeki 8 şiirle birlikte toplam 587 şiiri ihtiva eder. İlk şiir murabba nazım şekliyle yazılmış bir tevhit olduğundan kasideler ikinci şiirden itibaren sıralanırlar. 2. şiirden 21. şiire kadar olan bölüm Kasideler bölümüdür. 2, 3, 4, 5 ve 6. şiirler Hz. Peygamber, Hz. Ali, Hz. Hüseyin ve On iki İmam'a dair naat türünde yazılmış kasideler olup 7. ve 8. şiirler abdallık yolu ve dünyanın geçiciliği hakkındadır. Hayretî'nin naat türündeki her bir şiiri Hz. Peygamber'den başlayarak, Hz. Ali, Hz. Hüseyin ve devamında on iki imam silsilesini takip ederek tamamlanır. Hz. Ebu Bekir, Hz. Ömer ve Hz. Osman da bir kaç şiirde bu silsileye dahil edilmiştir. *Divan*'ın önceki yayınında kimlere yazıldığı belli olmayan hatta bazı yayınlarda Kunûnî Sultan Süleyman için kaleme alındığı öne sürülen kasidelerin aslında kimlere yazıldığı büyük ölçüde ortaya çıkmış bulunmaktadır. Divandaki 10. 13. ve 15. kaside Pargalı İbrahim Paşa'ya, 11. kaside Mehmed Bey'e yazılmıştır. Mehmed Bey büyük ihtimalle Yahya Paşazâde, Malkoçoğlu Bâlî Bey oğlu Mehmed (Mehmed) Bey'dir [ö. 955/ 1548]. 12. kaside II. Bayezid sadrazamlarından (?) İshak Bey için yazılmıştır. 14. Kaside Usûlî'nin de musahiplik yaptığı Evrenoszâdelerden akıncı beyi Abdî Bey için yazılmıştır. 18. şiirde muhatap Vardar Yeniceci bir şair olan Râzî Bey'dir.

Musammatlar bölümü 22. şiirle başlayıp 60. şiire kadar devam eden kısımdır. Bu bölümde 3 terci-bent ve 1 terakibibent, 1 adet on ikili mütekerrire musammat, 1 müsebbâ', 2 müseddes, 2 tahmis, 1 muhammes ve 27 murabba bulunmaktadır. Musammatların hepsi

mütekerrir musammat şeklindedir. 22, 26 ve 53. musammatlar önceki divan yayınında bulunmayan yeni şiirlerdir. 22. şiir naat türünde yazılmış bir terci-bent olup coşkun bir eda ile Hz. Peygamber sevgisini konu edinmektedir. Genel olarak Hayretî naatlarında İsnâaşeriyye silsilesi sıralanırken bu şiir yalnızca Hz. Peygamber'den bahsetmesi yönüyle diğer naatlardan ayrılmaktadır. Yine naat türündeki 26. şiir de dikkat çekici şekilde her bendi on iki mısradan oluşan beş bentlik bir *On İki İmam ve âl-i âbâ* övgüsü olup Ca'ferî olan Hayretî'nin mezhebi konusundaki tespitlere delil mahiyetindedir. 53. şiir Belgrad şehrengizindeki güzellerden İbrâhim isimli bir şahsa yazılmış olmalıdır. Hayretî'nin iki tahmisi vardır. Birinci tahmisi Nesîmî'nin bir gazelinesidir. İkinci tahminin Ahmed mahlasını kullanan bir şairin gazeline yazıldığı görülmektedir. Bu kişinin Dukakinzâde Ahmed Bey olduğu tespit edilmiştir.

Gazeller bölümü ise 60 ve 577. şiirler arasındadır ve 518 gazeli ihtiva eder. Gazellerin beyit sayılara 5-20 arasında değişmektedir. 76, 77, 78, 83, 94, 99, 190, 219, 220, 221, 265, 314, 315, 361, 366, 412, 413, 414, 420, 465, 466, 467, 468, 469, 470, 506, 574, 575, 576, 577 ve 578. şiirler önceki divan yayınında bulunmayan yeni şiirlerdir. Bu şiirler arasında 76 ve 575. şiir argo üslupta yazılmış hicivlerdir. 265. şiir Hayretî'den dostlarına mektup tarzında yazılmış 20 beyitlik bir gazeldir. Hayretî her beyitte bir dostunun ismini anmış ve selam yollamıştır. Bu şiir Hayretî'nin irtibatta bulunduğu isimlerin bir kısmını haber vermesi yönüyle Hayretî biyografisi için önemli katkılar sunmaktadır. Hayretî'nin yaşlılığında yazdığı anlaşılan 315. şiirde Hayretî gözlerinin görmez olduğunu ve sıkıntı içinde bulunduğunu bildirmektedir. Bu şiirden aynı zamanda şairin çevresinde *Hayretî Baba* diye anıldığı anlaşılmaktadır. 576. şiir Halîl isminde/mahlasında bir şaire yazılmış olan bir hicivdir. Hayretî bu şiirin ilk beytinde Hayâlî ve Mesîhî'nin şiirini beğendiğini ifade etmiştir.

Nüshalar hususunda, 29'u yurt içinde 9'u yurt dışında olmak üzere toplam 38 divan nüshası tespit edilmiştir. Bu nüshalardan 12 tanesi HD nüshasının alt nüshaları olup 26 tanesi daha önce değerlendirilmemiş nüshalardır. Çalışmamızda yurt içinde bulunan 29 nüshanın tamamını

temin ettik. 9 yurt dışı nüshasının ise 3 tanesini temin edebildik. Bu üç nüsha Bosna Hersek, Polonya ve Slovakya’da bulunmaktadır. Bu nüshalardan Bosna Hersek (GHB) nüshasında 9. varaktan 51. varağa kadar her varağın a yüzünde yazılı olan Arapça tefeül cümleleri tezkirelerde yer alan *Hayretî Divanı*’nın -tıpkı *Hâfız Dîvânı* gibi- fal bakmak için kullanıldığı bilgisini tasdik eden bir delil niteliği taşımaktadır. Çalışmada daha önceki divan yayını olan Hayretî Dîvân isimli çalışma (HD) bir nüsha olarak kabul edilmiştir.

Çalışmamızın metin bölümü Hayretî Divanı’nın tenkitli metnini ve şiirlerin dil içi çevirisini ihtiva etmektedir. Yeni nüshaların taranması neticesinde 1 terci-bent, 1 on ikili musammat, 1 murabba, 31 gazel ve 2 nazm olmak üzere HD’de olmayan 36 yeni şiir *Dîvân*’a dahil edilmiştir. Bu şiirlerin toplam mısra sayısı 558’dir. Bunun yanı sıra HD nüshasında mevcut olan 23 şiire 27 beyit ve 6 bent eklenmiş bu şekilde şiirlerin hacimleri genişletilmiştir. Bundan başka HD de var olan 242 beyitte/bentte farklı kelime tercihleri yapılmıştır. Bu tercihler bazen Hayretî’nin üslubuna ve beytin bağlamına daha iyi uyan kelimenin tercih edilmesi sebebiyle, bazen ciddi yanlışların giderilmesi suretiyle ortaya çıkmıştır. Böylelikle yaklaşık 300 şiirin metninde değişiklik meydana gelmiştir.

Divan metni bugünkü Türkçeye aktarılmış, diliçi çeviri faaliyeti metnin daha az hata ile ortaya konmasını sağlamıştır.

KAYNAKLAR

- Ahdî, *Ahdî ve Gülşen-i şu'arâsı: İnceleme-Metin*, Haz. Süleyman Solmaz, Atatürk Kültür Merkezi Yayını, Ankara 2005.
- Âşık Çelebi, *Meşâ'irü 'ş-şu'arâ: inceleme, metin*, 3 C., 1. Baskı, Haz. Prof. Dr. Filiz Kılıç, İstanbul Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul 2010.
- Âşık Çelebi (Es-Seyyid Pîr Mehmed b. Çelebi), *Meşâ'irü 'ş-şu'arâ*, Haz. Filiz Kılıç, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü, Ankara 2018.
- Atâyî, İvaz Paşaoğlu, *Dîvân*, Haz. Üzeyir Aslan, TDK, Ankara 2018.
- Ayverdi, İlhan, Redaksiyon: Ahmet Topaloğlu, *Misalli Büyük Türkçe Sözlük: asırlar boyu târihî seyri içinde*, 3 C., 4. Baskı, Kubbealtı Neşriyat, İstanbul 2011.
- Başar, Fahameddin, “Malkoçoğulları”, *TDV İslâm Ansiklopedisi*, İstanbul 2003, C. 27, ss. 537-38.
- Beyânî, *Tezkiretü 'ş-şu'arâ*, Haz. Aysun Sungurhan, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü Yayını, Ankara 2017.
- Bolat, Ali, *Melametilik*, 1. Baskı, İnsan, İstanbul 2004.
- Cönk, t.y., Galata Mevlevîhanesi, 150 numara.
- Çavuşoğlu, Mehmed, “Hayretî'nin Yenice Şehrengizi”, *Güney Doğu Avrupa Araştırmaları Dergisi (İÜEF Yayını)*, S. 4-5 (1976), s. 81-100.
- Çavuşoğlu, Mehmet, “Hayretî'nin Belgrad Şehrengizi”, *Güney Doğu Avrupa Araştırmaları Dergisi (İÜEF Yayını)*, S. 2-3 (1974), s. 325-56.
- DİA, “İshak Paşa”, *TDV İslâm Ansiklopedisi*, TDV, İstanbul 2000, C. 22, ss. 537-38.
- , “Melâmiyye”, *TDV İslâm Ansiklopedisi*, Ankara 2004, C. 29, ss. 29-35.

Durmuş, Tuğba, “Hayretî”, *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü Projesi (TEİS)*, (26.04.2021), <http://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/hayreti>.

Edirneli Nazmî, *Mecma’u’n-Nezâ’ir*, Haz. M. Fatih Köksal, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü Yayını, Ankara 2017.

Erkan, Mustafa, “Hatiboğlu”, *TDV İslâm Ansiklopedisi*, İstanbul 1997, C. 16, ss. 461-62.

Eşgünoğlu, Nazife, *Hayretî’nin Mesnevîleri İnceleme Metin*, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı Eski Türk Edebiyatı Bilim Dalı (Yüksek Lisans Tezi), Ankara 2005.

Evecen, Doğan, *Şehirli Şöhretliler Divanı: Şehrengizler*, Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Türk Dili ve Edebiyatı Bilim Dalı (Doktora Tezi), Kocaeli 2021.

Gelibolulu Mustafa Âlî, *Gelibolulu Mustafa Âlî Divânı*, Haz. İ. Hakkı Aksoyak, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü Yayını, Ankara 2018.

———, *Kühü’l-Ahbâr’ın Tezkire Kısım*, Haz. Mustafa İsen, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü Yayını, Ankara 2017.

Gök, Selim, “16. Yüzyıl Şâiri Hayretî’nin Yayımlanmamış Bir Gazeli Ve Bu Gazelin Şâirin Divânındaki Gazelleriyle Mukâyesesi”, *Journal of Turkish Language and Literature*, C. 3, S. 1 (2017), s. 84-97.

———, *Hayretî Divanı Sözlüğü (Bağlamli Dizin ve İşlevsel Sözlük)*, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı Eski Türk Edebiyatı Bilim Dalı (Doktora Tezi) 2017.

- Harmancı, M. Esat, “Fütüvvet-Melâmet İlişkisi”, *Alevilik Araştırmaları Dergisi*, S. 2 (2011), s. 117-24.
- Hayretî, *Dîvan: Tenkitli Basım*, Haz. Mehmed Çavuşoğlu, M. Ali Tanyeri; İÜEF Yayını, İstanbul 1981.
- İpekten, Haluk, *Eski Türk Edebiyatı Nazım Şekilleri ve Aruz*, 6. Baskı, Dergâh Yayınları, Ankara 2004.
- İsen, Mustafa, *Varayım Gideyim Urumeli’ne: Türk Edebiyatının Balkan Boyutu*, 1. Baskı, Kapı Yayınları, İstanbul 2009.
- İşpirli, Mehmet, “Çelebi”, *TDV İslâm Ansiklopedisi*, İstanbul 1993, C. 8, s. 259.
- Kara, Mustafa, Hamid Algar, “Abdullah-ı İlâhî”, *TDV İslâm Ansiklopedisi*, İstanbul 1988, C. 1, ss. 110-12.
- Karakoç, Karden, “16. Yüzyıl Şairi Hayretî’nin Yayınlanmamış İki Gazeli ve Bu İki Gazel Üzerine Değerlendirmeler”, *The Journal of Turkic Language and Literature Surveys (TULLIS)*, C. 5, S. 1 (2020), s. 16-39.
- Karaman, Hayreddin vd., (ed.), *Kur’ân-ı Kerim ve Açıklamalı Meâlî*, 1. Baskı, TDV, Ankara 2005.
- Kayapınar, Levent, “Balkanlarda Erken Dönem Osmanlı Akıncı Uçbeyleri Bektaşî miydiler?”, *Doğumunun 800. Yılında Hacı Bektaş Veli Sempozyumu Bildiriler*, ed. Filiz Kılıç, 1. Baskı, Atatürk Kültür Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Kültür Merkezi Yayını, Nevşehir 2010, s. 245-67.
- Keklik, Murat, ve Murat Aslan, “Usûlî Divanı’nda Gülşenîlik ve Hurûfilik”, *Sosyal Bilimlerde Akademik Araştırmalar*, ed. Zeki Taştan, M. Zeki Duman, Güler Yılmaz, 1. Baskı, Hiperlink Eğitim, Merter, İstanbul 2019, s. 143-70.
- Kılıç, Ayşegül, “Şemseddin Ahmed Bey ve (h. 904) 1498 Tarihli Vakfiyesine Göre Yenice-i Vardar Vakfı”, *Akademik Bakış Dergisi*, S. 56 (2016), s. 454-74.

- Kınalızâde Hasan Çelebi, *Tezkiretü's-şu'arâ*, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü Yayını, Ankara 2017.
- Kiel, Michael, “Yenice-i Vardar”, *TDV İslâm Ansiklopedisi*, İstanbul 2013, C. 43, ss. 445-48.
- Latîfî, *Tezkiretü's-Şu'arâ ve Tabsıratü'n-Nuzamâ*, Haz. Rıdvan Canım, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü Yayını, Ankara 2018.
- Mehmed Süreyyâ, *Sicill-i Osmânî*, 6 C., Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 1996.
- Mesîhî, *Mesîhî Dîvânı*, Haz. Mine Mengi; Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Kültür Merkezi Yayını, Ankara 2020.
- Mütercim Asım Efendi, *El-Okyânûsu'l-Basît fî-Tercemeti'l-Kâmûsi'l-Muhît*, 6 C., Haz. Mustafa Koç, Eyyüp Tanrıverdi, Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı Yayınları, İstanbul 2013.
- (N2) *Milli Kütüphane-Ankara, Ankara Adnan Ötügen İl Halk Kütüphanesi 06 Hk 138*, 1546 953.
- (N3) *Milli Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu 06 Mil Yz A 4498*, t.y. : Milli Kütüphane-Ankara, 06 Mil Yz A 4498.
- (N16) *Galata Mevlevihanesi Türkçe Yazmaları 150*, t.y.
- Nader El-Bizri, “Zât ve Sıfât İlişkisi Problemi”, *Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, çev. Ziya Erdiç, C. 19, S. 36 (2017), s. 199-217, doi:10.17335/sakaifd.302925.
- Nesîmî, *Nesîmî: Hayatı, Edebî kişiliği, Eserleri ve Türkçe Divanının Tenkitli Metni*, Haz. Hüseyin Ayan, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 2014.
- Öztürk, Ergün, *Abû Abdurrahman es-Sülemî ve “El-Melâmetiyye” Adlı Risâlesi Çerçevesinde Melâmetîlik İlkeleri*, Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Temel İslam Bilimleri Ana Bilim Dalı Tasavvuf Bilim Dalı (Yüksek Lisans Tezi), Konya 2016.

- Pervâne Bin Abdullah, (ed.), *Pervâne Bey mecmuası*, 3 C., Haz. Kamil Ali Gıynaş, Akademik Kitaplar, İstanbul 2014.
- Saraç, Mehmet Ali Yekta, *Klâsik Edebiyat Bilgisi: Belâgat*, 10. Baskı, Gökkubbe Yayınları, İstanbul 2012.
- Sehî Beg, *Heşt Bihişt*, Haz. Haluk İpekten, Günay Kut, Mustafa İsen, Hüseyin Ayan, Turgut Karabey; T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü Yayını, Ankara 2017.
- Seyrek, Ahmet Murat, *Osmanlı tarihi sözlüğü*, Yediveren, İstanbul 2018.
- Siemienieć-Golas, Eva, İsmail Avcı, “Krakow Doğu Araştırmaları Enstitüsü Kütüphanesindeki Eski Harfli Türkçe Eserler”, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, C. 5 (2012), s. 156-65.
- Süzen, Hüseyin, *Dükakinzade Ahmed Beg Dîvanı (İnceleme-Tenkitli Metin)*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Eski Türk Edebiyatı Bilim Dalı (Doktora Tezi), İstanbul 1994.
- Şafak, Yakup, “Fars ve Türk Edebiyatlarındaki Aruz Vezinlerinin Ritmik Yapıları Üzerine Düşünceler”, *Yedi İklim*, C. 10, S. 70 (1996), s. 31-34.
- Tatçı, Mustafa, “Hayretî”, *TDV İslâm Ansiklopedisi*, 1998, C. 17, ss. 61-62.
- , *Hayretî'nin Dinî-Tasavvufî Dünyası*, 1. Baskı, T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1998.
- Tuman, Mehmet Nâil, *Tuhfe-i Nâilî: Divân Şâirlerinin Muhtasar Biyografileri*, 2 C., Haz. Cemal Kurnaz, Mustafa Tatçı, Bizim Büro Yayınları, Ankara 2001.
- Umur, Yasemin, *Reconstructing Yenice-i Vardar: Patronage of the Evrenosoğlu Family*, Boğaziçi Üniversitesi Yayını, İstanbul 2008.

- Usluer, Fatih, “Divan Şairleri ve Hurufilik”, *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Türkoloji Dergisi*, C. 23, S. 1 (2019), s. 80-104, <https://dergipark.org.tr/tr/pub/turkoloji/544870>.
- Usûlî, *Usûlî Dîvânı (İnceleme-Tenkitli Metin-Tıpkı Basım)*, 1. Baskı, Haz. Mustafa İsen, T.C. Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı Yayınları, İstanbul 2020.
- , *Usûlî: Hayatı Sanatı ve Divanı*, Haz. Mustafa İsen, Atatürk Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Yayınları, Erzurum 1988.
- Ünver, İsmail, “Çeviri Yazıda Yazım Birliği Üzerine Öneriler”, *Journal of Turkish Studies*, C. Volume 3 Issue 6, S. 3 (2008), s. 1-46, doi:10.7827/TurkishStudies.449.
- Vankulu Mehmet Efendi, *Vankulu lügati*, 2 C., Haz. Mustafa Koç, Eyüp Tanrıverdi; Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı, İstanbul 2014.
- Yıldırım, Ali, “Tenkitli Bir Divana Dipnotlarından Bakmak: Hayretî Divanı Örneği”, *Littera Turca Journal of Turkish Language and Literature*, C. 1, S. 2 (2015), s. 229-36, doi:10.20322/lt.38832.
- Zülfe, Ömer, *Şiirin İzinde Sözün Gölgesinde: Osmanlı şiirinden kelimeler, kavramlar, deyimler*, 1. basım., Bilge Kültür Sanat, Çağaloğlu, İstanbul 2011.

ÇALIŞMANIN HD YAYINI İLE SAYISAL

KARŞILAŞTIRMASI

Kataloglarda Hayretî Divanı olarak kaydedilmiş ve daha önce değerlendirmeye tabi tutulmamış olan 23 yazmadan divan özelliği taşıyanların sayısı 15'tir. Bu çalışma 15 nüshanın taranması ve beşinin kullanılması neticesinde ortaya çıkmış bir tenkitli neşir çalışmasıdır.

1. Bu çalışmada HD'de bulunmayan 36 yeni şiir bulunmaktadır. (1 terci-bent, 1 on ikili musammat, 1 murabba ve 31 gazel ve 2 nazm) Yeni şiirlerin mısra sayısı 558'dir (239 beyit, 10 bent). Yeni şiirlerin şiir numaraları şu şekildedir:

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22
23	24	25	26	27	28	29	30	31	32	33
34	35	36								

2. Ayrıca HD metninde mevcut olan 23 şiire yeni beyit veya bentler eklemiş bulunmaktayız. Bunların mısra sayısı 78'dir (27 beyit, 6 bent). Yeni beyit ve bentlerin numaraları şu şekildedir:

3/6 3/7 4/3 5/3 7/28 7/29 13/18 13/19 14/32 36/7 36/8 36/9 55/5
55/6 55/7 106/5 106/6 109/5 258/5 263/6 281/5 311/1 343/11
367/5 375/4 375/5 432/3 432/5 487/4 496/5 560/6 567/4 568/4

3. Bu çalışmada farklı kelime tercihleri sebebiyle 244 beyit ya da bendin metninde değişiklik meydana gelmiştir. Değişikliğe uğrayan beyit ve bentlerin numaraları şu şekildedir:

2/1 2/4 2/7 2/8 3/28 4/8 4/28 5/8 5/17 7/24 7/32 8/24 9/9 9/43 9/75
10/2 10/16 10/28 11/9 11/34 12/7 14/7 14/31 14/38 15/36 15/39
20/2 20/20 20/22 23/II/7 23/III/3 23/IV/2 25/I/6 25/II/6 25/III/6
25/IV/6 25/V/6 31/1 31/2 31/3 31/5 31/7 33/1 33/3 33/4 35/3 35/5
44/1 44/3 46/1 47/4 51/5 55/2 55/9 57/1 57/9 61/3 63/4 69/3 70/5
74/2 79/2 79/5 80/2 81/1 86/1 86/3 86/7 89/6 90/2 90/4 92/4 96/3

100/2 100/3 102/3 102/6 103/1 103/3 105/1 105/5 106/3 114/3
115/5 116/4 124/3 126/6 127/3 127/5 135/4 138/2 140/6 147/7
148/1 150/7 151/4 157/4 162/1 169/3 178/2 182/2 183/5 186/4
191/8 197/4 198/5 199/2 199/3 199/4 203/5 204/3 207/4 208/3
212/2 212/3 217/6 224/1 228/5 229/2 230/2 230/3 231/1 231/7
233/3 233/4 233/5 234/2 236/1 236/5 238/4 241/2 248/8 249/1
250/5 251/1 256/1 256/4 256/7 257/5 258/1 260/4 263/3 263/6
263/6 272/4 272/5 273/3 275/1 278/3 279/2 280/4 280/5 283/3
288/1 290/2 295/1 296/5 302/2 305/5 307/4 308/4 308/5 309/5
311/4 312/4 316/7 317/3 318/1 324/3 325/5 327/2 327/4 329/4
335/1 339/3 345/5 347/2 356/5 359/5 360/4 362/1 362/5 364/3
377/1 380/1 384/1 387/5 392/2 392/3 392/6 395/5 396/8 397/3
402/4 418/4 418/5 421/4 424/1 426/1 426/4 427/8 430/2 432/1
432/2 434/2 435/3 437/5 444/2 450/4 450/6 452/3 460/7 464/5
473/4 480/5 481/1 482/2 486/5 490/10 495/4 496/5 497/3 498/2
499/3 501/2 508/3 509/5 510/2 521/3 521/4 536/1 539/8 548/2
551/2 553/5 555/2 555/4 556/1 564/7 567/6

4. Bu çalışma ile HD'deki şiirlerin numaralandırması değişmiştir. Gazel kaside ve musammatlara ayrı ayrı numaralar vermek yerine her bir şiire bir numara verilmiştir. Önceki numaralandırma sistemi bazı tutarsızlıkları içermektedir. Örneğin kasideler bölümündeki birinci şiir aslında bir murabbadır fakat kasidelerin numara sırasıyla numaralandırılmıştır. Aynı durum kıtalar bölümündeki bazı şiirler için de geçerlidir. Bu tutarsızlığı ortadan kaldırmak için şiirlerin numaralandırılmasında *Ivaz Paşa Oğlu Atayi Divanı*'nı esas aldık.¹

5. Beyit ve bentlerin numaralandırılmasında bir standart oluşturmak adına her bir beyti bir birim kabul ettiğimiz gibi her bir bendi de bir birim kabul ettik ve bentlerin mısralarına ayrıca numara verme yoluna gitmedik. Bunun bir diğer ve daha önemli sebebi ise dil içi çeviride tutarsızlık oluşturmasıydı.

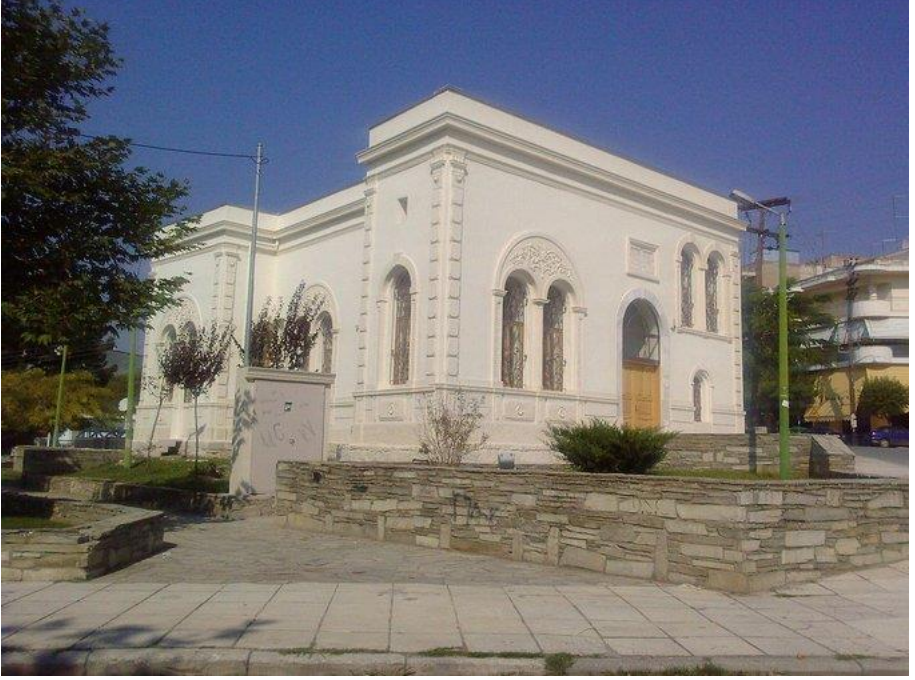
¹ Ivaz Paşaoğlu Atâyî, *Dîvân*, Haz. Üzeyir Aslan, TDK, Ankara 2018.

6. HD metninde kelimelerin yazımıyla ilgili farklı tasarruflarımız oldu. Arapça ve Farsça kelimelerin imlasında İsmail Ünver'in makalesini² esas almaya çalıştık.

7. HD metninde kapalı é kullanılmamıştı, biz metnimizde kullanmayı tercih ettik.

² İsmail Ünver, “Çeviri Yazıda Yazım Birliği Üzerine Öneriler”, *Journal of Turkish Studies*, C. Volume 3 Issue 6, S. 3 (2008), s. 1-46, doi:10.7827/TurkishStudies.449.

HAYRETÎ'NİN YAŞADIĞI YERLERE DAİR GÖRSELLER

Gazi Evrenos Bey Türbesi, Yenice-i Vardar (Restore edilmiş hali)

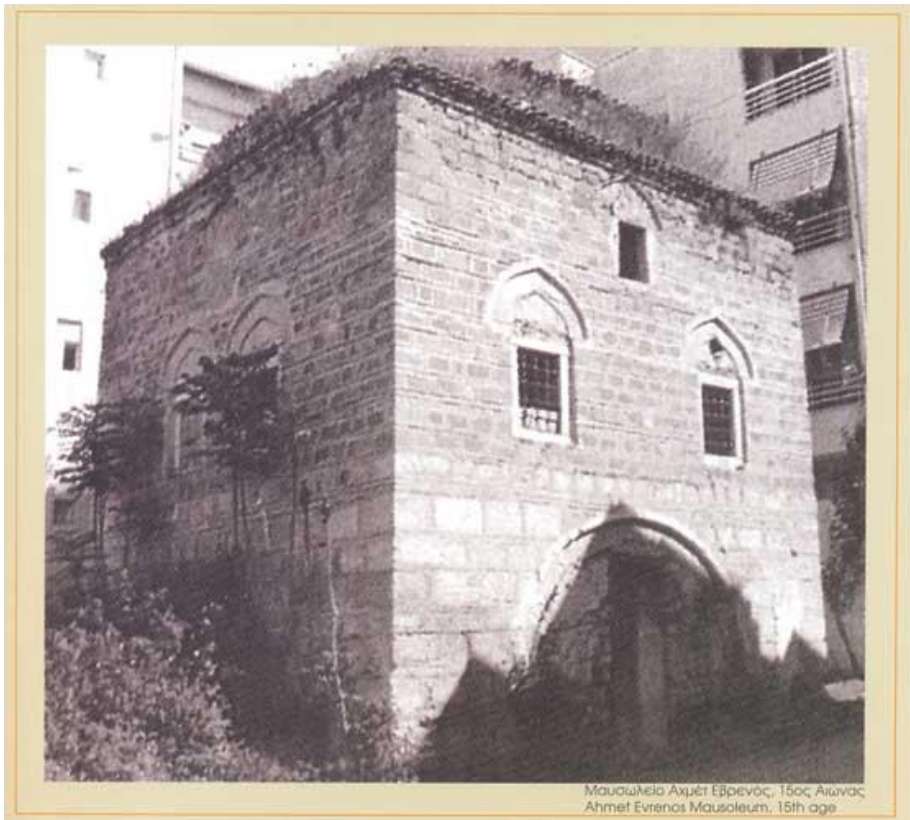
Ömer Zülfe, *Şiirin İzinde Sözün Gölgesinde: Osmanlı şiirinden kelimeler, kavramlar, deyimler*, 1. basım Bilge Kültür Sanat, Cağaloğlu, İstanbul 2011.

Ali Yıldırım, "Tenkitli Bir Divana Dipnotlarından Bakmak: Hayretî Divanı Örneği", *Littera Turca Journal of Turkish Language and Literature*, C. 1, S. 2 (2015), s. 229-36, doi:10.20322/lt.38832.

Abdullah-ı İlâhî Camii, Yenice-i Vardar İçeriden görünüş Son hali

Evrenoszade Ahmet Bey Türbesi

Gazi Ahmed Bey Camii (Abdullah-ı İlâhî Camii)

Pargalı İbrahim Paşa Camii (Günümüzde Panagia Meryem Ana Kilisesi)

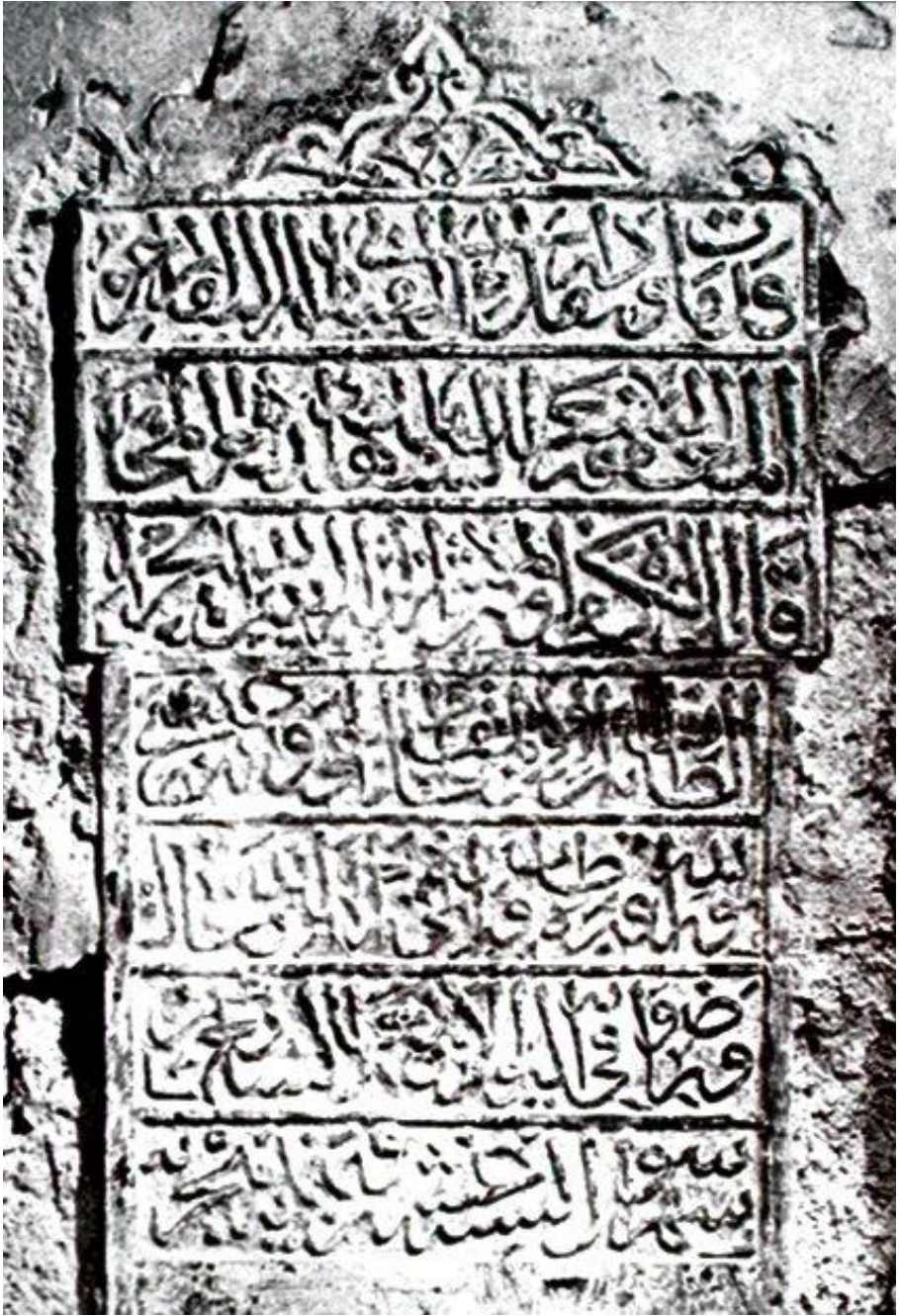
Vardar nehri üzerindeki Taş Köprü, Üsküp.

Saat Kulesi, Yenice-i Vardar (Restorasyon Öncesi)

19. yüzyıla ait bir ksilografı ile Yenice-i Vardar

Gazi Evrenos Bey'in mezar kitabesi

Üsküplü Alaca İshak Bey Camii

Gazi Turhan Bey Camii ve Türbesi, Uzunköprü Kırkkavak Köyü

Evrenosoğlu İskender Bey Camii'ni gösterir bir kartpostal

Hayretî Mehmed Çelebi Minyatürü¹

¹ Âşık Çelebi, *Meşâ'irü's-su'arâ*, s. 639 / C.2.